

Samer i to norske nyhetsmedier

**En undersøkelse av saker med
samisk hovedfokus i Nordlys og
Dagsrevyen i perioden
1970-2000**

Arne Johansen Ijäs

Forord

Slutten av 1900-tallet var en særdeles begivenhetsrik tid i samisk historie i Norge. Forsøkene på å knekke den samiske kulturen led sitt endelige nederlag, og i stedet vokste det fram en moderne samisk nasjon. Begivenhetene og prosessene som førte fram til denne utviklingen har etter hvert blitt gjenstand for oppmerksomheten til flere forskere, særlig ved Universitetet i Tromsø. Historikere, arkeologer, antropologer, samfunnsvitere, jurister og språkforskere har studert og søkt å forklare det som har skjedd både ved hjelp av studier i fortiden og nåtiden.

Nyhetsmedier har de siste 30–40 år fått en stadig breiere plass i samfunnet, og i forbindelse med samenes kamp for sin nasjon har de utvilsomt spilt en viktig rolle både som bremsekloss og pådriver i prosessen. De nasjonale mediernes plass i samisk historie mot slutten av forrige hundreår har ikke vært gjenstand for omfattende studier til nå, og denne framstillingen er et lite bidrag til å se hendelsene fra et medieperspektiv. Framstillingen vil kunne brukes av studenter og forskere i mediefag og historie som ønsker å se på minoritetenes situasjon i majoritetssamfunnet.

Jeg vil takke Norges Forskningsråd som gav meg et 3-årig stipend til å forske på disse spørsmål. Jeg vil også takke ledelsen ved Samisk høgskole, som helt siden jeg ble ansatt ved skolen i 2004, har gitt meg anledning til å arbeide med prosjektet. Min veileder professor Henry Minde ved Universitetet i Tromsø har også vært til stor hjelp, og korrigert meg når det har båret galt av sted. I begynnelsen av arbeidet fikk jeg også nyttig hjelp fra lærerne ved Historisk institutt ved Universitetet i Tromsø. Takk til dem. Til slutt vil jeg takke Johanna Ijäs som har kommet med konstruktive innspill.

Innhold

Forord	3
1 Innledning	9
1.1 Bakgrunn og problemstilling	9
1.2 Begrunnelser for arbeidet.....	10
1.3 Faglig bakgrunn og ståsted for arbeidet.....	15
1.4 Litterære inspirasjonskilder.....	18
1.5 Sosiologisk og humanistisk nyhetsforskning.....	34
1.5.1 Journalistiske kriterier.....	36
1.5.2 Nyheter og prioritering.....	41
1.6 Metodologiske sider ved undersøkelsen	42
1.6.1 Analyseformer og kilder	42
1.6.2 Enheter og variabler	47
1.6. Nordlys og Dagsrevyen – kort presentasjon	54
1.8 Den praktiske gjennomføring	56
2 Samer i norske nyhetsmedier før 1970	58
3 Saker med samisk hovedfokus i Nordlys og Dagsrevyen 1970–1978.....	62
3.1 Den kvantitative utviklingen i Nordlys 1970–1978.....	63
3.2 Den kvantitative utviklingen i Dagsrevyen 1970–1978.....	75
3.3 Noen forklaringsfaktorer til den kvantitative utviklingen.....	80
3.3.1 Synet på samekulturen	80
3.3.2 Samene oppfylte ikke nyhetskriteriene	84
3.4 Innholdsanalyse av perioden 1970–1978.....	86
3.4.1 Politikk som tema.....	86
3.4.2 Samer i kommentarjournalistikken	91

3.4.3	Reindriften som nyhetstema	94
3.4.4	Kultur som tema.....	98
3.4.5	Prioriteringer av det samiske stoffet	103
3.4.6	Inseratene	107
3.4.7	Det eksotiserende bildet.....	112
3.4.8	Det internasjonale urfolksarbeidet	117
3.4.9	Hvem var same i Nordlys og Dagsrevyen	119
3.4.10	Kilder til samiske saker i Nordlys og Dagsrevyen.....	123
3.5	Samer i Nordlys og Dagsrevyen på 1970-tallet – noen konklusjoner.....	128
4	Samer på nyhetstoppen – perioden 1979–1981	131
4.1	Den kvantitative utviklingen.....	132
4.2	En teoretisk forklaring	165
5	De innholdsmessige sidene i de samiske sakene	166
5.1	Vinklingen i nyhetsstoffet i Nordlys.....	166
5.2	Innholdet i leder- og kommentarstoffet	173
5.3	Innholdet i det samiske kulturstoffet i Nordlys	182
5.4	Innholdet i urfolksstoffet	189
5.5	Inseratene i Nordlys	190
5.6	Kilder til samiske saker i Nordlys	193
5.7	Stereotypiene i Nordlys	196
5.8	Den journalistiske vinklingen i Dagsrevyen.....	198
5.9	Kilder til samiske saker i Dagsrevyen	203
5.10	Samer i Dagsrevyen – hovedbildet	204
5.11	Samer i Nordlys og Dagsrevyen under Alta-konflikten – kort oppsummering	208
6	Et skritt fram – to tilbake. 1982–2000	210
6.1	Den kvantitative utviklingen i Nordlys.....	211
6.2	Den kvantitative utviklingen i Nordlys etter Alta-saken – noen forklaringsfaktorer	272

7	De samiske sakene i Dagsrevyen fram mot årtusenskiftet.....	274
8	Den politiske journalistikken i Nordlys – konflikter i fokus	296
	8.1 Reindriften – problemer i sentrum	305
	8.2 De snille kulturreportasjene	313
	8.3 Den positive revitaliseringen	317
	8.4 Stereotypier	321
	8.5 Kilder til stoff om samer i Nordlys	324
	8.5.1 Kilder og kjønn	329
	8.5.2 Kilder og bildet av samekulturen	330
9	Tiden etter Alta-konflikten i Nordlys – noen konklusjoner	334
10	Innholdet i Dagsrevyens innslag – konflikter i fokus	336
	10.1 Dekningen av reindriften	340
	10.2 Kulturstoffet	342
	10.3 Kilder til samisk stoff i Dagsrevyen	344
	10.4 De samiske stereotypiene	347
	10.5 Samene som ”de andre”	349
11	Dagsrevyen og samer etter Alta-saken – noen konklusjoner	354
12	Sammendrag og konklusjoner av hele undersøkelsen	356
	12.1 Den kvantitative utviklingen	356
	12.2 Det kvalitative aspektet	361
	12.3 Kildebruk	364
	12.4 Andre funn	365
13	Litteratur og dokumenter	367

1 Innledning

Fordi mediernes dekning stort sett tar hensyn til konflikter og sensasjoner, og dessuten er konsentrert om urbane tildragelser, vil samene alltid være fjerne og eksotiske i medieverdens virkelighet og presentasjoner

(Harald Gaski, Nordlys, 2.2.1994).

1.1 Bakgrunn og problemstilling

Dette arbeidet skal ta for seg dekningen av samene i avisen Nordlys og NRK-Dagsrevyen i perioden 1970–2000. Hvor mange samiske saker er sendt og skrevet i de to mediene? Hva er innholdet i disse sakene? Finnes det noen ”samiske” tema som går igjen? Hvordan er de samiske sakene prioritert som nyhetsstoff? Får de plass på førstesidene eller finnes de som beskjedne notiser bortgjømt på de siste sidene i Nordlys eller som sistesaker i Dagsrevyen? Hvordan har utviklingen vært i perioden med hensyn til kvantitet, og hva kan forklare eventuelle svingninger? Finnes det strukturelle forklaringer som gjør at samiske saker synes å forsvinne eller øke, er de samiske sakene avhengige av redaksjonelle medarbeidere med særlig interesse for samisk stoff eller kan samiske begivenheter som berører det norske samfunnet, forklare hvorfor samer plutselig blir mer synlig i nyhetsmediene enn tidligere? Hvordan er samer og det samiske samfunnet blitt framstilt i denne perioden i de to nevnte medier?

Dette var mange løse enkeltspørsmål, men det er en rød tråd i spørsmålsmyldeket, og problemstillingen kan formuleres ved hjelp av tre spørreord: Hva har blitt rapportert om samer og samiske forhold, hvordan er dette blitt gjort og hvorfor har det foregått akkurat slik i Nordlys og

NRK-Dagsrevyen i perioden 1970–2000? Det handler altså om å kvantifisere og å fortolke. Min studie vil derfor ha en tredelt karakter. For det første vil den vektlegge produksjonssiden, det vil si mengden av samiske saker, tema, prioriteringer og svingninger. For det andre vil jeg kartlegge nyhetsproduktet med hensyn til innholdet. Det tredje elementet handler om å forsøke å forklare hvorfor bildet har blitt slik som det har blitt. Det skal altså være både en kvantitativ og kvalitativ tilnærming til de samiske sakene i de to nyhetsmediene.

1.2 Begrunnelser for arbeidet

Hvorfor er det viktig å få kartlagt i hvor stor grad og hvordan samer er framstilt i norske nyhetsmedier? Det finnes mange grunner. Noen påstander om samer og norske nyhetsmedier som har blitt framsatt i den offentlige debatt av noen framtreddende samiske personer de siste 30 år, er en viktig grunn til å undersøke dette nærmere. I juni 1973 stod det to kronikker i den samiske avisen Ságat skrevet av den da unge studenten Ole Henrik Magga¹ som tok opp norske mediers dekning av samene. Tittelen var ”Massemedia gir et forvrengt bilde av minoriteten”. Magga tok blant annet for seg hvordan NRK framstilte samer i sine fjernsynsprogrammer og skrev følgende: ”Jeg har tvert imot en mistanke om at samer og rein etter hvert begynner å inngå som ingredienser i koseprogrammer ved høytider, m.a.o. at de betraktes som god underholdning. Tenk bare på siste jul. Da kom en film om reinflytting i TV, likeledes den gamle, romantiske og til dels rasistiske ”Laila”-filmen, og som om ikke det var nok, ble det plusset på med filmen ”Trysil-Knut” med temmelig drøy kost om samene (som merkelig nok få reagerte på): vi ble framstilt som både snuskete og upålitelige” (Ságat 30.6.1973).

I 1980 skrev den samiske forfatteren og journalisten John Gustavsen² boken *Samer tier ikke lenge. Om ytringsforbud i Sameland* (Gustavsen

¹ Ole Henrik Magga er en av de mest kjente samiske personene i dag. Han var den første president i det norske Sametinget fra 1989 til 1997, og den første leder av FNs Permanente forum for urfolk som ble etablert som et rådgivende organ i 2001 og hadde sin første sesjon i mai 2002. Magga er i dag professor i samisk språk ved Samisk høgskole og en aktiv samfunnsdebattant.

² John Gustavsen er lærerutdannet, men har siden 1970-årene virket som forfatter og samfunnsdebattant. Han er sjøsamer fra Porsanger og har utgitt en rekke bøker og skuespill.

1980). Han satte blant annet fokus på hvordan samer og samiske samfunn ble dekket i norske massemedier og skrev blant annet: ”Norske journalister er anerkjent for å holde et godt nivå. Men deres kunnskaper om samene er utilfredsstillende.” Og videre: ”Samene blir omtalt som alle som driver med rein, enda bare 1/10 gjør det. Det at samene bor langs kysten også, og er i flertall der, er ukjent for de fleste” (Gustavsen 1980:141–142).

I forbindelse med Makt- og demokratiutredningen mot slutten av 1990-tallet (St.prp. nr. 1, tillegg nr. 3, 1997–1998) arrangerte Ytringsfrihetskommisjonen et seminar om minoriteters plass i den norske offentligheten, og i den forbindelse sa en av foredragsholderne, Magne Ove Varsi³: ”Norske medier ser samiske saker gjennom norske briller. Det er det norske bildet av virkeligheten som dominerer” (Nordlys 3.12.1997).

Og i 1994 skrev den samiske kulturforskeren Harald Gaski⁴ en kronikk om framtiden for samisk kultur. Han trakk også fram mediedekningen av samene og skrev følgende: ”Fordi mediernes dekning stort sett tar hensyn til konflikter og sensasjoner, og dessuten er konsentrert om urbane tildragelser, vil samene alltid være fjerne og eksotiske i medieverdens virkelighet og presentasjoner” (Nordlys 2.2.1994). Samme år uttalte den samiske journalisten Jan Gunnar Furuly⁵: ”Uten unntak bærer de store, ressursrike redaksjonene her sørpå, preg av at man ikke har noen seriøs og løpende nyhetsdekning av samene som etnisk gruppe” (Furuly 1994).

Alle utsagnene stammer fra sentrale personer i det samiske miljøet, men la meg også ta med utsagn fra samiske ungdommer. I ”Natur og samfunn”, som er bladet til ungdomsorganisasjonen ”Natur og ungdom”, ble to samiske ungdommer, Anja fra Tysfjord og Anne Lene fra Kautokeino intervjuet i 1999. De to var skuffet over hvilket bilde av samene som fortsatt var det dominerende i mediene: ”Samer driver mye med saming. Vi vet jo alle hva saming innebærer; mye reinsdyr, et par snøscootere, det å bo i en lavvo, reinsdyr, joiking, sameting, en del andre ting, det å ta seg godt ut på postkort og i midnattssol (gjærne sammen med et par reinsdyr) og å delta

³ Magne Ove Varsi er en kjent samisk journalist. Han har blant annet arbeidet i NRK Sámi Radio og i SVT. Varsi startet opp samisk journalistutdanning ved Samisk høgskole midt på 1990-tallet. Han er i dag direktør for Kompetansesenteret for urfolks rettigheter i Kautokeino.

⁴ Harald Gaski er førsteamanuensis i samisk litteratur ved Universitetet i Tromsø. Han er en aktiv debattant om samiske kulturspørsmål og har en utstrakt virksomhet som foreleser om samiske spørsmål ved et utall utenlandske universitet og høyskoler. Gaski har mottatt flere priser for sitt arbeid med å utbre kjennskap til samisk litteratur.

⁵ Jan Gunnar Furuly er journalist i Aftenposten og opprinnelig fra Karasjøk.

på OL-seremonier (også sammen med reinsdyr, de samene som drev med fiske fikk ikke være med siden det muligens hadde vært litt komplisert det hele)” (Natur og samfunn nr. 6/99).

Utsagnene spenner over et tidsrom på nesten 30 år, men er forbauende like. Hovedkritikken mot norske medier er at det blir det tegnet et ”feilaktig” bilde av samene og samekulturen. Dette gjaldt like mye på begynnelsen av 1970-tallet som ved årtusenskiftet. Det samiske samfunnet blir sett på med ”norske briller”, og nyansene forsvinner. Samene er fortsatt nesten utelukkende knyttet til reindrift, og lever som et naturfolk på vidda. Det å være same har ikke noe med et moderne liv å gjøre. Er det slik at nyhetsmediene tegner et forvrengt bilde av samekulturen, at samene er marginalisert i norske nyhetsmedier og den moderne sammen ikke eksisterer? Og hvis så er tilfelle, hvorfor er det slik? I utgangspunktet høres det ikke særlig bra ut dersom norske nyhetsmedier farer med løgn og fantasifortellinger om en minoritet som skal være likeverdig med den norske majoritetsbefolkningen, ifølge Grunnloven. Eller er dette bare ”følelser” og påstander som ikke har rot i virkeligheten, og som svært mange særgrupper i samfunnet hevder, nemlig at mediene forsømmer dem og gir et feilaktig bilde. Kanskje har samene til og med altfor høye forventninger om sin egen plass i nyhetsbildet ut fra de kriterier som nyhetsjournalister bruker for å lage sine nyheter.

Men også mediespesifikke argumenter eksisterer for å foreta en undersøkelse av samenes plass i norske nyhetsmedier. Det mest iøynefallende er nyhetsmedienes sterke stilling i samfunnet. Mediene er blitt en viktig del av vår hverdag og betydningen synes bare å øke. Vi starter dagen med nyheter og musikk i morgenradio og TV, fortsetter med å gå gjennom avisene til frokost, leser internettaviser på jobben og krydrer med nyheter, film og underholdning i alle typer medier om kvelden. I tillegg til de gamle medier som aviser, radio og fjernsyn har nye dukket opp i form av internett som avføder aviser og sosiale medier som blogger, facebook og twitter. Det er særlig nyhetene som føles viktige for folk flest. Folk er på mange måter blitt totalt avhengige av nyheter som en del av det hverdagslige konsum. En vanlig kveld følger nesten en million mennesker her i landet nyhetssendingene på NRK og TV2 i tillegg til radio, web og avisnyheter (Hagen 1993:139). Mange mennesker tror at dersom du ikke ser Dagsrevyen en kveld, kan du gå glipp av livsviktig informasjon. ”Å sjå på Dagsrevyen og følgja med på nyheitene blir tydeligvis oppfatta som ein del av ei generell borgarplikt; ein bør halda seg orientert”, sier medieforsker Ingunn Hagen, som har studert folks forhold til nyheter (Hagen 1993:139). Det råder ofte

en forestilling hos folk om at for å kunne fungere i vårt demokratiske samfunn og være en god samfunnsborger, må du følge med på nyhetene.

Folk får også bekreftet sin egen identitet og holdninger i nyhetene enten det gjelder politiske meninger, posisjon i samfunnet eller for den saks skyld sin etniske bakgrunn. Mennesker som i liten grad ser sine likemenn og kvinner i nyhetene, kan lett få følelsen av å være ubetydelige, mens det motsatte er tilfelle med mennesker som ser sin sosiale gruppe ofte i TV-ruten eller på avissidene. Noe som oftest kan skape frustrasjon blant fjernsynsseerne, er nettopp at folk føler nyhetene som lite meningsfulle fordi de i liten grad angår dem. Særlig gjelder det folk med lavere utdanning, som sjelden ser saker og personer fra deres hverdag i nyhetsbildet (Hagen 1993:143–151). Du får bekreftet at du er en nyttig samfunnsborger ved å følge med på nyhetene. Dersom samer ikke finnes i det nasjonale nyhetsbildet, kan det oppfattes som at de ikke betyr noe eller at deres hverdag ikke angår storsamfunnet.

Nyhetsmediene har stor makt og gir medieaktører stor makt. ”Å bli sett, det vil si å nå fram til de brede lag av folket med sitt syn og sin informasjon, er like vesentlig for minoritetene som å få utviklet sin egen offentlighet på sitt eget språk,” sa Ytringsfrihetskommisjonen i sin rapport i 1999 (NOU 1999/27:70). For samene i Norge er Alta-saken et klassisk eksempel på hvordan mediens rapporteringer fullstendig endret samenes situasjon som minoritet. For igjen å sitere Ytringsfrihetskommisjonen: ”Uten mediens formidling kunne man vanskelig ha tenkt seg dette resultatet” (ibid.). Begrepet ”Den fjerde statsmakt” er gjentatt til det kjedsommelige, men er fortsatt like gyldig.

Mediene har definisjonsmakt – det vil si at de definerer og forklarer samfunnet og relasjonene i samfunnet for oss og fortolker virkeligheten. At mange grupper selv ikke kommer til syne i nyhetsmediene og får fortelle sine historier, gir nyhetsmediene ytterligere overtak når det gjelder å fortelle ”sannheter”. Da kan det også synes som om myter og stereotyper får mye friere spillerom. Et eksempel på hvordan norske journalister har vært sterkt med på å forme våre oppfatninger og forestillinger, er i utenriksjournalistikken. India er stort sett et land med fattigdom, sykdom, gatebarn, vold og hellige kuer, Afrika er en verdensdel i krig, full av kjønnslemlestelser og voldtekter, og Amerika er et kontinent uten fattigdom. Det blir utlandet sett gjennom norske briller og ikke folk fra områdene som selv forteller sine historier (Eide og Simonsen 2004:9–28). Einar Førde sammenliknet det å være norsk journalist i samiske områder med det å være utenriksjournalist i et fjernt land. Faren for at journalisten ville presentere det norske perspektivet var stor, og at den generelle norske oppfatningen av

samene ville bli bilder som ble stående som de autoriserte oppfatningene i mediene (Førde 2004).

Den økende anerkjennelsen av samene som et urfolk, opprettelsen av samiske institusjoner og sikring av samiske rettigheter gjennom lover og regler, har gitt samene status som ett av to likeverdige folk i Norge. En viktig forutsetning for at dette skal fungere, er at samene føler seg likeverdig behandlet og anerkjent som et eget folk. Hvorvidt og hvordan kulturelle grupper skal få politisk anerkjennelse, er blant de mest fremtredende og omstridte spørsmål i mange demokratiske samfunn i dag. Det er blant annet snakk om idealer som at alle individer skal behandles likt, og at de skal sikres grunnleggende rettigheter på individuelt grunnlag. Samtidig innebærer det også en ide om beskyttelse av kulturelle gruppers spesifikke behov (Taylor 1994/1995). En stor del av denne prosessen finner sted i nyhetsmediene, og derfor er en undersøkelse av samenes posisjon i norske medier relevant. Marginal representasjon kan skape ulike forutsetninger for samene til å bli oppfattet som likeverdig i det norske samfunnet. Dersom samene er lite synlige i norske nyhetsmedier, blir lover og regler om samiske rettigheter og samene som et likeverdig folk bare en illusjon og tomme ord. Folks fortolkninger gjennom mediene segmenterer oppfatninger av at de er en minoritet på linje med andre. Habermas har reflektert over dette i flere av sine arbeider og berørt minoriteters situasjon. Han har blant annet påpekt viktigheten av at dersom forskjellige kulturelle former skal kunne fungere sammen på en fredelig måte, forutsettes ”en velfungerende offentlig sfære innenfor et utviklet sivilt samfunn med åpne kommunikasjonsstrukturer som tillater og fremmer debatter som leder til forståelse for individuelle og kollektive identiteter” (Habermas 1994:116). Den samiske filosofen Nils Oskal har drøftet dette i forhold til den samiske minoritet. Et sentralt poeng hos Oskal er at en likeverdig deltakelse i den politiske offentlighet forutsetter likeverdige muligheter til å nå fram. Han mener at et hinder i Norge i dag er at minoritetene, også samer, må ytre seg på nasjonalspråket og ikke får bruke sitt eget morsmål (Oskal 2003:318–337). Makt- og demokratiutredningen av 1999 pekte på at et viktig vilkår for full ytringsfrihet for den samiske minoriteten var ”muligheten for å bli tatt hensyn til av, bli hørt i, og kommunisere med, det større samfunn. Minoritetenes muligheter for å delta i den offentlige debatten gjennom pressen ble nevnt som en virkelig ”test case” på ytringsfrihetens vilkår i samfunnet”. Kommisjonen pekte på at minoritetene hadde en tendens til å være usynlige i offentligheten og bli omtalt i negative sammenhenger (NOU 1999/27:68).

På en helt annen måte enn for 40–50 år siden er minoriteter blitt en del av verdenssamfunnet. Fra å være undertrykte, utnyttet og lite påaktet før

1970 har de i dag fått deklarasjoner og bestemmelser som sikrer deres rettigheter i organ som FN og Europarådet. FNs permanente urfolksforum ble opprettet som et rådgivende organ for FN i 2001 med Ole Henrik Magga som den første leder. Europarådets rammekonvensjon om vern av nasjonale minoriteter fra 1999 beskytter blant annet språkene til nasjonale minoriteter og sikrer deres rettigheter. Minoriteter og massemedier har blitt et viktig spørsmål om framtidig demokratisk utvikling. Det har imidlertid vist seg at minoriteter fortsatt som regel er underrepresentert i majoritetsmediene. Når disse gruppene når fram, er det ofte i kuriøse og eksotiske sammenhenger, og majoritetsmediene henter i liten grad det daglige nyhetsstoffet fra deres verden (Varsi:3.12.1997). I den forbindelse er det interessant å se nærmere på hvordan samiske spørsmål har blitt behandlet i to norske nyhetsmedier mellom 1970 og 2000.

La meg også nevne et argument for denne undersøkelsen med noe motsatt fortegn. Å være mye i medienes søkelys er i vårt samfunn et barometer på noe. Det kan være snakk om makt, innflytelse og en sterk posisjon i samfunnet. Men å være i medienes søkelys kan også innebære noe helt annet. En av nyhetsjournalistikkens oppgaver er å avdekke kritikkverdige forhold eller sette søkelyset på problemer i samfunnet. Liten oppmerksomhet i nyhetsmediene kan også si noe om et samfunn som fungerer og behøver ikke nødvendigvis være et negativt signal. Dersom samene er lite i mediebildet, kan tolkes som et samfunn i harmoni uten store problemer.

Undersøkelse av samer i norske nyhetsmedier kan altså begrunnes på mange måter. Betydningen av medier i vår tid og det å være i mediene er et aspekt, forholdet til demokrati et annet og mulighetene til å utøve makt gjennom mediene et tredje moment. Hvilket bilde nyhetsmediene gir av den samiske minoriteten, er også en sentral begrunnelse.

1.3 Faglig bakgrunn og ståsted for arbeidet

La meg si noe om mitt ståsted både i forhold til faglig bakgrunn, identitet og vitenskapelig posisjon fordi det kan ha betydning for min argumentasjon. Jeg har i mange år arbeidet som journalist i NRK Troms, i all hovedsak som nyhetsjournalist i radio. Mitt arbeid innebar å lage nyhetsinnslag, redigere og framføre nyheter i nyhetssendinger, arbeide som vakt sjef med ansvar for å prioritere det daglige nyhetstilfanget og i perioder

lage lengre radioprogrammer. I ett år var jeg Tromsø-korrespondent for nyhetsprogrammet ”Her og nå”, som er et riksdekkende program. I mitt arbeid som journalist lærte jeg det journalistiske håndverket og journalistisk tenkemåte.

Denne profesjonelle kjennskapen til journalistikken vil jeg bruke når jeg undersøker den samiske representasjonen i Nordlys og Dagsrevyen. Hvordan nyheter lages, hvordan de skal bygges opp som tekster, hvordan man prioriterer stoffet, hva som oppfattes som gode og dårlige nyheter og hvordan redaksjonen tenker i forhold til nyhetsbegrepet kan være med på å forklare samenes plass i norske medier. Mye i nyhetskonsensjonen er etter min oppfatning en sentral forklaringsfaktor når det gjelder minoriteters representasjon i majoritetsmedier, noe jeg kommer grundigere tilbake til senere.

Det andre forholdet jeg ønsker å trekke fram er min samiske etnisitet fordi dette vil kunne påvirke min analyse. Jeg er sjøsamer fra Kåfjord i Troms. Da jeg vokste opp på 1950- og 1960-tallet var samisk dagligspråk blant eldre folk i min hjembygd, og jeg lærte nordsamisk av mine foreldre som barn. Fornorskingsprosessen hadde imidlertid ført til at samisk var på full fart ut blant yngre mennesker, og mitt førstespråk ble mer og mer norsk. Mange trekk ved den sjøsamiske kulturen levde fortsatt i min oppvekst. Det samiske språket var altså til stede, næringskombinasjonen fjordfiske, småbruk, jakt og *duodji* gav levebrød til mange i Kåfjord, og læstadianismen stod sterkt som trosretning. Enkelte personer kunne stoppe blod og helbrede sykdommer, og som i den førkristne samiske religionen hadde mange ting i naturen liv og spesielle funksjoner. Det kunne være en stein med en spesiell fasong som man ikke måtte gå for nært innpå, dyr og planter som tjente bestemte hensikter eller nordlyset som kunne hente folk opp til seg hvis man pekte på den. Jeg har altså et kulturelt ståsted som er samisk.

Politisk har jeg ikke engasjert meg verken i dagens samepolitikk eller i den samepolitiske bevisstgjøringen på 1970-tallet. Jeg har ingen bindinger til radikal eller konservativ samepolitikk. Når det gjelder synet på samisk forskning, tilhører jeg ikke dem som hevder at man må være same selv for å utføre den beste forskning på samiske spørsmål fordi man da kjenner samisk kultur og kan ta hensyn til det og stille de riktige spørsmål (Kuokkanen:267–286). Imidlertid ser jeg det som en fordel å kjenne mange sider ved samekulturen og selv være innenfor når man skal undersøke enkelte tema fordi man da får fram flere perspektiver og forklaringer. Et av dem er mitt eget tema.

Fordi jeg er same, ønsker jeg å se den samiske medierepresentasjonen fra samisk synsvinkel. Hva innebærer så det? En viktig forutsetning er at samisk kultur er forskjellig fra norsk kultur, og det dominerende synet i dag både blant myndigheter og folk flest er at så er tilfelle. I offisielle dokumenter blir dette ofte slått fast. Norge er basert på territoriet til to folk, heter det i Grunnloven. Den norske stat har anerkjent samene som urfolk noe som innebærer at de er forskjellig fra nordmenn. Staten har etter 1970 bygget "den samiske nasjon" med institusjoner som Sametinget, Samisk høgskole, NRK Sami Radio, samiske aviser og samisk domstol for å nevne de mest sentrale. Det samiske språket eller språkene har fått vern i Sameloven av 1987, og noen kommuner er definert som samiske kommuner der samisk språk, samisk kultur og samiske næringer skal ha en framtrødende plass i skole og samfunn. Enkelte næringer som samisk reindrift er så spesiell at den utelukkende praktiseres blant samer og er en tydelig kulturmarkør som skiller samer fra nordmenn. Klesskikker, mat, musikk og forhold til religion og tro tydeliggjør kulturforskjeller mellom mange samer og andre folkegrupper her i landet. Samtidig er det imidlertid viktig å understreke at det samiske samfunnet er mangfoldig, og kulturskillene varierer fra område til område. Å undersøke medierepresentasjonen fra en samisk synsvinkel blir da å finne ut hvordan den samiske kulturen framstilles i mine to undersøkte medier sett fra det samiske samfunnets ståsted, ikke med norsk utgangspunkt. Elisabeth Eide mener som eksempel at et av hovedfundamentene i den norske u-landsjournalistikken er at den er skrevet fra et norsk ståsted og med norsk kultur som bakteppe. Dette fører ofte til stereotypisering, kunnskapsmangel om de land og kulturer man skrev om samt en nesten konstant "elendighetsbeskrivelse" (Eide 1997). Einar Førde hevdet at for norske journalister som rapporterer fra Sameland, gjelder de samme oppfatningene. Man skriver ut fra en norsk bakgrunn og vurderer hendelser ut fra norske forhold (Førde 2004). Med et samisk utgangspunkt vil sannsynligvis vurderingene bli noe annerledes. Skriver journalistene om noe som er viktig for meg eller tar de utelukkende hensyn til et norsk publikum, og framstilles samekulturen i mediene slik at jeg som same kan kjenne meg igjen. Framstilles samiske næringer og samisk hverdag på en for samene troverdig måte? Kan man se forskjeller når etnisk norske og etnisk samiske journalister rapporterer om samekulturen?

Å se innholdet i mediene fra et samisk perspektiv innebærer naturligvis ikke at man ser bort fra de faktiske sidene i en undersøkelse av medierepresentasjonen, og mange elementer i studien ville være de samme om man utelukket et samisk perspektiv. Det dreier seg om mengden av stoff om samer, hvilke tema som blir tatt opp, stereotypisering og eksotifisering,

kritisk journalistikk osv. Etter mitt syn vil imidlertid den samiske synsvinkelen gi flere svar på samenes plass i mine to undersøkte medier.

1.4 Litterære inspirasjonskilder

Historikerne har oftest brukt nyhetsmedier som kilder for sine studier av fenomener i samfunnet. Man har på mange måter gått ut fra at aviser, radio og fjernsynsnyheter er pålitelige i den forstand at de kan bekrefte, underbygge eller forklare begivenheter. Som Knut Kjelstadli sier det om avisenes rolle som kilder for historikere: ”En uvurderlig kilde for mange formål. De nyttes til å komme på sporet av interessante politiske saker, til å følge utviklingen av dem og til å finne realopplysninger og holdninger” (Kjelstadli 1991:157). I mindre grad har man undersøkt selve medietekstenes språklige struktur og oppbygging som en del av selve helhetsbildet i en fortelling, altså at måten medieteksten er skrudd sammen på, også forteller en egen historie. Historikerne har oftest gått ut fra at journalistene er objektive og forteller en sannferdig historie. Det siste er naturligvis tilfelle så godt det lar seg gjøre, men journalistenes bakgrunn, opplæring, redaksjonelle miljø eller bosted påvirker tekstene ubevisst. Først i de siste tiårene har historikerne gjennom den såkalte ”språklige vendingen” begynt å interessere seg for tekstens muligheter til å gi informasjon utover det rent fortellende ved ordene⁶. Ved Universitetet i Tromsø disputerte historikeren Jukka Nyysönen i 2007 med en avhandling om samisk identitetspolitikk i Finland 1945–1990 der han analyserte avisteksters innhold utover det rent informative (Nyysönen 2007). Det finnes imidlertid relativt få rene historiske arbeider som har det perspektivet jeg er ute etter når det gjelder minoriteter og medier. Derimot er det noe mer å hente innenfor sosiologi og medievitenskap.

Den første kommunikasjonsvitenskaplige forskningen omkring minoriteter og medier konsentrerte seg omkring minoritetenes posisjon i majoritetsmediene. Forskningsmiljøene i USA begynte først å interessere seg for dette feltet, fordi minoriteter alltid har vært en del av den ameri-

⁶ Om ”den språklige vendingen i historiefaget” henviser jeg til Knut Kjelstadlis artikkel ”Det fengslende ordet. Om den språklige vendingen og historiefaget.” i Kjelstadli, Myhre og Pryser (red.), *Valg og vitenskap. Festskrift til Sivert Langholm*, Den norske Historiske Forening 1997.

kanske hverdagen. En av pionerene i amerikansk medieforskning, Harold Lasswell, slo allerede i 1948 fast at en grunn til at amerikanerne generelt visste så lite om amerikanske minoriteter, var massemediens negative holdning. I reportasjer og notiser ble det understreket at minoriteter representerte mindreverdige kulturer, mens den virkelige amerikanske kulturen hadde sine røtter i Europa (Lasswell 1948).

En bok som kom til å få stor betydning for minoriteters representasjon i majoritetsmedier, var Edward W. Saids *Orientalism*, som kom ut i 1978 (Said 1978). Edwards W. Said var litteraturviter og professor ved Columbia University i USA. Han var palestiner, og i boken var han kritisk til det negative bildet Vesten hadde skapt av Orienten som irrasjonelt, utviklet og ukultivert. Orienten ble framstilt som et kontinent som trengte Vestens hjelp. Dette bildet var skapt over lang tid, hevdet Said. Det startet på 1400-tallet, og hadde fulgte Orienten fram til våre dager. Det var etter Saids oppfatning skapt en helt feilaktig fortelling, og de som hadde medvirket til dette, var akademikere, forfattere, politikere, pilegrimer og i den senere tid media. Særlig TV-mediet med sin sterke gjennomslagskraft befestet gjennom stadige bilder av skrikende og gestikulerende folkemasser som virket truende, det feilaktige og stereotype bildet av et område med utallige kulturelle nyanser. Det uriktige bildet som var skapt av Orienten, ble stadig opprettholdt gjennom nyhetsmediens måte å rapportere på, hevdet Said (Said 1978:284–288).

Studier av minoriteter og medier har de siste 30–40 år ofte dreid seg om innvandrere og majoritetsmedier (NOU 1999/27:68). En grovoversikt av det engelskspråklige forskningsfelt omkring minoriteters og innvandre-res plass i nasjonale medier til om lag 2001 gir den danske medieforskeren Thomas Thufte i en artikkel i tidsskriftet *MedieKultur* 32/2001. Thufte påpeker at forskningen har kretset omkring tre forhold: rase, etnisitet og diaspora. Når det gjelder den engelske forskningen, skriver Thufte at både Stuart Hall og Paul Gilroy har brukt sine egne bakgrunner som fargede som utgangspunkt for sin medieforskning. Thufte hevder at den engelske forskningen har beveget seg mer og mer bort fra et politisk fokus til stigende oppmerksomhet mot rase og i den nyeste forskningen til diaspora. Det har ført til at man mer har konsentrert seg om utfordringer og problemer forbundet med det etniske mangfoldet og det multikulturelle samfunnet. Thufte trekker særlig fram Stuart Halls forskning som eksempel på denne utviklingen. Hall peker blant annet på to viktige tidspunkter i medieforskningen omkring minoriteter. På 1970-tallet startet det hele da begrepet ”black” ble brukt i kritikken mot den dominerende hvite representasjonen i mediene og som et symbol for marginalisering i mediene.

Forskningen handlet da mest om hvordan minoriteter skulle få adgang til majoritetsmedier, ”The struggle to come into representation” (Hall 1996:440). Man analyserte stereotypiene som var knyttet til de marginaliserte minoritetene, og hvordan man skulle hindre negativ representasjon av ”de sorte”. Det var viktig også å skape et positivt bilde av dem i mediene. Det andre viktig tidspunkt i denne forskningen plasserte Hall til midt på 1980-tallet, og han karakteriserte det som vendepunktet når det gjaldt å betrakte de fargede som en entydig kategori, skriver Thomas Thufte.

Utviklingen i forskningen med fokus først på rase, så etnisitet og til sist diaspora har vært et ønske om å forstå grensene som utkrystalliserer seg i mediene, og forstå relasjonene mellom minoriteter og nasjonale medier. Det handler mye om identitetsdannelse og selvforståelse, mener Thufte. De tradisjonelle kulturgrensene utfordres stadig vekk og forandres raskt, ja, så raskt at folk har vanskelig for å følge med. Det nyeste forskningsfeltet har blitt medienes rolle i forholdet mellom det globale og lokale, hevder Thomas Thufte i sin artikkel (Thufte 2001:5–17).

Engelske forskere har også i sine studier av minoriteter og medier koblet det hele i større eller mindre grad til hvordan minoriteter gjennom sin mediebruk utfordrer de tradisjonelle nasjonale identitetsbegreper og fellesskapsfølelse. Med de nye folkevandringene blir de gamle definisjonene mangelfulle, og en felles majoritetskultur innenfor en nasjon måtte stadig ”kjempes” for at begrepet skal ha noen mening. De politiske lederne har måttet bruke begrunnelser som historie, mytologi, språk eller felles arv for at begrepet ”en felles nasjonalkultur” skal fungere, hevder den engelske mediesosiologen Kevin Robins. Med dagens globalisering er det meningsløst å snakke om en identitet som skal holde livet ut. Vi påvirkes konstant og får nye erfaringer og nye identiteter. Vi kan til og med forlate vår nasjonale identitet og bevege oss mellom ulike kulturer alt etter hva som passer oss best, mener Robins. Med den nye teknologien som for eksempel elektroniske medier, kabel-tv og internett blir utfordringene å konsentrere seg om minoritetenes muligheter i den nye medieeverden, hevder Kevin Robins (Robins og Morley 1995).

Nyhetsmediene er i sin rapportering med på å konstruere holdninger og syn på ymse forhold hos befolkningen selv om journalisten kanskje ikke er bevisst dette. En sentral person som har forsket på dette er Norman Fairclough. Fairclough har analysert mediadiskurser og interaksjonen mellom mediatekster og sosial praksis og diskursiv praksis. Han hevder blant annet at media ikke bare reflekterer samfunnets diskurser, men er med på å konstruere og befeste dem (Fairclough 2000:3). Innholdet i nyhetstekstene spiller en viktig rolle når det gjelder samfunnets holdninger til

minoriteter. Nevnes bør også den engelske forskeren Charles Husband som blant annet har interessert seg for minoriteter i majoritetssamfunnets offentlighet (Husband 2005).

I USA har Clint C. Wilson og Felix Gutierrez i boken *Minorities and media. Diversity and the End of Mass Communication* (1985)⁷ laget historisk gjennomgang av majoritetsmedienes holdning til minoriteter. Den første fasen blir betegnet som ”Exclusionary Phase”, og går tilbake til 1800-tallet da de første avisene kom ut. I den imperialistiske perioden mot slutten av 1800-tallet var det rådende menneskesynet at den hvite rasen var de andre overlegne, og amerikanske aviser skrev stort sett om de hvites liv og de hvites samfunn. Minoritetene ble nesten ikke omtalt i de daglige avisreportasjene. At de ikke var synlige, førte også til at deres status som amerikanske borgere ble kraftig svekket. De stod utenfor det virkelige samfunnet.

Etniske minoriteter ble første gjenstand for reportasjer i majoritetsmediene i USA da de begynte å bli en trussel mot den eksisterende sosiale orden. De to forskerne kaller denne fasen for ”Threatening-Issue Phase.” Det var flere slike faser i amerikansk historie alt etter hvilken minoritet det var snakk om. Indianerne var de første som ble synlige i amerikanske nyhetsmedier. Det skjedde da de for alvor begynte å true europeiske settlere. Nyhetsmediene skrev at indianerne med sine krav om respekt og likeverdig behandling medførte en trussel mot det siviliserte samfunnet. De representerte verdier og holdninger som tilhørte en forgangen tid. Hva ville skje dersom de vant krigen? Avisene begynte å glorifisere de hvites verdier, mens indianerne representerte ”de ville” (Wilson og Gutierrez 1985:136–137).

De samme forholdene kom også til syne da svarte amerikanerne begynte å kreve sine rettigheter på 1900-tallet. Igjen framhevet avisene de hvites kultur som overlegen og de hvite verdier som moderne og framtidsrettet. Hva ville skje med de hvite dersom de fargede fikk flere rettigheter, var ofte spørsmålet? Ville de presse hvite ut av arbeidsmarkedet eller på annen måte gjøre livet vanskelig? I 1950-årene skjedde det samme i forhold til innvandrere fra Mexico (Wilson og Gutierrez 1985:137).

Etter perioden med trusler kan det komme til en konfrontasjon mellom majoriteten og minoritetene. Den kan i ytterste fall føre til en krig, men kan også være mindre voldelig. Wilson og Gutierrez kaller denne perioden

⁷ Boken er kommet i en revidert utgave i 1995 med tittelen *Race, Multiculturalism, and Media*. De to forfatterne følger utviklingen mellom minoriter og mainstream medier videre fra 1985 og fastslår blant annet at mye er ved det gamle selv om man også ser endringer.

for "Confrontation Phase" og hevder at det som skjer i majoritetsmediene i denne fasen, er at journalistene begynner å dekke konfrontasjonene og særlig reaksjonene som nødvendigvis må komme fra majoritetssamfunnet. Krig blir rettferdiggjort og innstramminger i lover og regler blir omtalt som nødvendige for å opprette den sosiale orden. I Amerika ble forskjellige typer segregasjonslover, emigrasjonslover eller spesielle kontorer med særlige oppgaver overfor minoriteter etablert, og de ble forsvart i pressen. Konfliktene ble ofte dekket i et "vi mot dem"-perspektiv, der minoritetene stod utenfor det amerikanske samfunnet. I stedet for å forhindre rasisme og ekskludering fører denne type journalistikk til en forsterking av motsetningene, mener Wilson og Gutierrez (Wilson og Gutierrez 1985:137–138).

Den neste fasen kaller de to forskerne for "Stereotypical Selection Phase". Etter at majoritetssamfunnet har møtt trusselen fra minoritetene med konfrontasjoner av forskjellige slag, må den sosiale ordningen igjen opprettes. I Amerika har aldri minoritetene blitt borte som følge av konfliktene, og nyhetsmediene har dermed gått over i en ny fase i sin dekning av minoritetene. Deres oppgave synes nå å være å nøytralisere frykten for minoritetene ved å tilpasse majoritetssamfunnet til minoritetenes tilstedeværelse. Saker som støtter opp omkring majoritetssamfunnets syn på minoriteter, blir nå valgt som tema og stadig gjentatt. Eksempler på slike fortellinger kan være reportasjer som tilsynelatende er positive til minoriteter. Det kan være suksesshistorier, der en person fra minoritetssamfunnet har lyktes å komme seg fram i majoritetssamfunnet og nådd til topps til tross for sin bakgrunn. I andre reportasjer blir stereotypiene igjen hentet fram for å "berolige" majoritetsbefolkningen med at minoritetene fortsatt er på samme plass og samme nivå, i sine gettoer, reservater osv., og de som bryter ut, er ingen trussel fordi de tar til seg de samme verdier og ambisjoner som majoritetsbefolkningen. Stereotypiene opprettholdes. Flere andre typer reportasjer produseres også i den "stereotypide" fasen (Wilson og Gutierrez 1985:138–139). I 1967 foreslo eksempelvis en kommisjonsrapport at majoritetsmediene måtte dekke minoritetssaker i større grad. Svaret var, ifølge Wilson og Gutierrez, at nyhetsmediene startet en grundig dekning av minoritetsproblemer som kriminalitet, mangel på velferd, mangel på utdanning og mangel på dyktighet i jobbsammenheng. For å slippe igjennom måtte minoritetene knyttes nærmere "hard news", var argumentasjonen for denne type stoff. Dermed opprettholdt mediene de gamle stereotyper som at minoriteter er voldelige, late, alkoholiserede osv. Minoriteter ble mennesker med problemer, og oppfatningen av "vi og dem" ble sementert. (Wilson og Gutierrez 1985:139.)

De skisserte en siste fase som de kaller ”Integrated Coverage Phase”, en slags idealfase som mediene bør søke å komme til. Dette er det motsatte av ekskludering og krever at holdninger som forhåndsdomming og rasisme må bort fra dem som siler ut nyhetene, de såkalte gatekeepers. Dette betyr ikke at alle nyheter som omhandler minoriteter, blir positive nyheter, men minoritetene vil synes i alle typer nyheter. Mediene vil lage sakene ut fra at de representerer alle innbyggere, også minoriteter. Et viktig steg vil være å ansette flere journalister med minoritetsbakgrunn og bruke flere kilder blant minoriteter. Innholdet i utdanningen av nye journalister må også endres, og det samme gjelder begrepet nyhet, mener altså de to forskerne Clint Wilson og Felix Gutierrez. (Wilson og Gutierrez 1985:139–140)

I boken *Journalism across cultures* (2002) gir Dean Mills og Ronald B. Kelley en oversikt over den journalistiske forskningen på temaet minoriteter og medier i USA fra 1960 og fram til 2002. De trekker blant annet fram Marilyn Gists undersøkelse fra 1990 som konkluderte med at minoriteter sjelden ble sett på som vanlige borgere i mediene, og at to, tre personer fra ulike minoriteter stadig ble brukt i mediene som representanter for alle. De trekker videre fram Robert Entmans undersøkelse fra 1992 om nyheter på TV der Entmann finner en ny form for rasisme rettet mot minoriteter som har erstattet den tradisjonelle formen fra tidligere. Han hevder at den nye formen for rasisme i nyhetene kommer til uttrykk ved at reportasjene stiller seg skeptiske og avvisende til svarte amerikaneres aktiviteter og ambisjoner, og at svarte politikere ofte framstilles som mer ytterliggående og konfronterende enn sine hvite kollegaer. Fra 1996 nevner de to en undersøkelse av Paul Lester og Randy Miller om billedbruken i Time, Life og Newsweek som konkluderte med at svarte mennesker oftest ble avbildet i forbindelse med sport, underholdning og kriminalitet. De trekker også fram William McGowan studie fra 2001 *Coloring the News* som viser at det er stor motstand mot å styre nyhetstilfanget ved bevisst å lete opp minoritetssaker. En slik framgangsmåte vil styre nyhetsprosessen i for stor grad, hevder mange (Cropp, Frisby og Mills 2002:3–17).

I den europeiske forskningen på dette feltet er østerrikske Brigitta Busch også kjent. Hun har særlig forsket på minoriteter og medier i det tidligere Jugoslavia og i Østerrike, og hennes hovedinteresse har vært minoritetsmedier i en globalisert verden. På 1990-tallet skjedde også en tematisk utvidelse når det gjaldt forskning på minoriteter og massemedier, og fokus ble hos mange forskere dreiet mer bort fra minoritetenes posisjon i flertallsmediene til minoritetenes egne medier og hvilken rolle disse spiller i konstruksjonen av nasjonal, etnisk og kulturell identitet. Dette gjaldt

særlig i England, Tyskland, Østerrike og Holland. I boken *Der virtuelle Dorfplatz* (1999) drøftet Brigitta Busch mediens roller med utgangspunkt i Kärnten i Østerrike. I en artikkel i tidsskriftet *Medien Journal* 2/1999 redegjør hun for forskningsfeltet sett fra tyskspråklig ståsted. Hun gir en kort oversikt over hvorfor forskningen på minoriteter og medier har blitt et forholdsvis stort forskningsfelt etter 1970 og knytter dette til at forskjellige sosiale bevegelser på 1970-tallet satte fokus på minoriteters rettigheter og diskriminering av dem. I denne forbindelse ble også mediene ganske snart trukket fram, og diskriminerende innhold og minoriteters tilgang til avisspaltene eller fjernsynsprogrammene ble raskt interessante felt for vitenskapelige undersøkelser (Busch 1999:3–13).

Nevnes må også den hollandske forskeren Teun van Dijk som har markert seg som en av de mest produktive forskerne på området medier og etniske spørsmål i Europa. Han har blant annet utviklet en diskursanalytisk tilnærming til nyheter, der nyheten betraktes som en tekst, særegen sjanger eller diskurs, noe jeg skal komme tilbake til. Han mener blant annet at det er viktig å studere medietekstene i lys av sin samfunnsmessige kontekst. Van Dijk hevder at samtidig som minoriteter kobles til negative handlinger, bryr mediene seg lite om myndighetenes og organisasjonenes negative handlinger i forhold til minoriteter. Minoriteters opposisjon mot myndighetenes behandling av dem settes ofte opp mot samfunnets behov for orden og autoritet. De framstilles som ”de andre” som ikke kan tilpasse seg lover og regler i et moderne samfunn. Van Dijk viser også hvordan mediens framstillinger reproduseres i leserinnlegg og folks holdninger til minoriteter. I en slik kontekst oppstår rasisme fordi mediene formidler et syn på minoriteter hvor bredden i meninger og holdninger er svært begrenset (Van Dijk 1991:246, se også Risvand Mo, Kristin Beate, 1999:47).

I Norden har forskningsfeltet minoriteter og medier oftest tatt utgangspunkt i innvandrere og ikke i nasjonale minoriteter. Studier av medietekster i mainstream medier utgjør det største forskningsvolumet i alle nordiske land, men det finnes også studier som fokuserer på minoritetsjournalister, minoritetsmedier og mediebruk (Horsti 2008:280). Tekststudier begynte i liten skala allerede på 1970-tallet, selv om forskning på minoriteter og medier først for alvor har kommet i gang rundt år 2000. De første doktorgradene ble ikke publisert før i 1999 (Horsti 2008: 288).

Hvis vi ser litt nærmere på forskningen i de enkelte land, har den i Sverige først og fremst konsentrert seg om tekstanalyse. Det er analyser fra ulike perspektiver for eksempel historisk komparasjon (Brune 2004; Hulten 2006), fra et kjønnsperspektiv (Brune 2003; 2004), nyheter både i riks- og lokalpressen (Brune 2004; Hulten 2006a,b; Johansson 2006) og sports-

journalistikk og minoriteter (Eriksson 2006). Ylva Brune er en sentral forsker som har hatt et sterkt fokus på innvandrere i svenske nyhetsmedier. Blant annet har hun i sine studier om ”främlingar” i svenske aviser sett på ordbruken og konstatert at begrepet ”innvandrer” kom inn i svensk språkbruk i 1975 og ble et negativt ladd ord i mediene på 1990-tallet. Hun registrerte flere diskurser i mediene, blant annet en såkalt sympatidiskurs og en formynderdiskurs, innvandrere skal oppføre seg ordentlig (Brune 1998). Brune har også disputert på samme tema med avhandlingen *Nyheter från gränsen* (Göteborgs universitet, 6.11.2005). Den andre sentrale svenske forskeren som har arbeidet med minoriteter og medier over tid, er Gunilla Hulten. Begge to har ikke bare studert minoritetenes representasjon i nyhetsmediene, men også hvordan svensker og ”det svenske” er representert. En gjennomgangsmelodi i medietekstene er at alle innvandrere bør streve mot å bli svenske og at Sverige presenteres som et drømmeland (Horsti 2008:282).

Forskningen i Danmark hadde hovedfokus på tekstanalyse til midten av 1980-tallet, men senere er perspektivene blitt utvidet (Tuft 2001:9). Det har vært fokusert på representasjon av muslimer i danske nyhetsmedier (Husain 2000; 2002; 2002; Hervik 2002), et kjønnsperspektiv (Andreassen 2005), framstilling av minoritetskvinner (Andreassen 2007) og minoriteter og medier i et historisk perspektiv (Jensen B. 2000). Bent Jensen har laget en historisk oversikt over de fremmede i det danske mediebildet. Jensen går så langt tilbake som til 1700-tallet og følger de danske mediers behandling av svensker, polakker, jøder og flere andre grupper (Jensen B. 2000). Peter Hervik startet sin forskning på minoriteter og medier med boken *Den Generende Forskellighed* (1997) hvor han analyserte hvordan den trykte danske presse framstiller forskjellige etniske minoritetsgrupper i Danmark. Senere har han rettet fokus mot framstillingen av muslimer og Islam i danske medier (Hervik 2002; 2007). Rikke Andreassen tar i boken *Det er et yndigt land*, som bygger på hennes doktoravhandling, blant annet opp hvordan etniske minoriteter blir framstilt i danske aviser og hvilke konsekvenser dette får for danskenes syn på minoriteter. Særlig viser hun hvordan framstillingen av minoritetskvinner som undertrykte får konsekvenser for hvordan de blir oppfattet (Andreassen 2007). I Danmark har man i særlig grad vært opptatt av muslimer som minoritet i danske medier (Horsti 2008:281).

I Finland har undersøkelsene særlig dreiet seg om deknningen av russere og estere i nyhetsmediene (Raittila 2004; Jerman 2004; Haavisto 2005). Hovedinntrykket er at disse gruppene ofte blir negativt omtalt i finske medier (Horsti 2008:282).

Som i resten av Skandinavia har forskningen i Norge omkring minoriteter og medier konsentrert seg om innvandrere og deres forhold til nasjonale medier. Fram til midten av 1980-tallet var det bare gjennomført to undersøkelser av mediers dekning av innvandrersaker i Norge, nemlig Odd Frank Vaages *Innvandringssituasjonen – pressens beskrivelse og folks oppfatning*, en rapport for Kommunal- og arbeidsdepartementet (1981) og Ole Kristian Hjemdal, Leidulv Risan og Børre Skaars, *Innvandrere og informasjon. Media analyse: en analyse av massemedienes bilde av innvandrere* (Kommunal- og arbeidsdepartementet 1986). Få av historiene til de store mediebedriftene i Norge, bortsett fra avisen Nordlys sin historie, har omtalt minoritetenes plass i mediebildet. Dette gjelder for eksempel Hans Fredrik Dahls bøker om NRKs historie og Martin Eides bok om VGs historie. Derimot har stoff om samer fått en relativt stor plass i boken *Flammende budbringer*, som er tittelen på Nordlys sin historie, som kom ut i 2003, og er skrevet av de to historikerne Pål Christensen og Halvard Tjelmeland. Jeg skal komme tilbake til dette verket.

To personer som over tid har gjort en god del når det gjelder innvandrere og norske medier, er Merete Linstad og Øyvind Fjellstad, begge opprinnelige journalister. De startet sitt arbeid med rapporten *Innvandrere, fremmedfrykt og norske medier* (Linstad og Fjellstad 1997) som var den første undersøkelsen i sitt slag i Norge, og dannet grunnlaget for boken *Pressen og de fremmede* (Linstad og Fjellstad 1999). De to analyserte pressens dekning av innvandrere og innvandrrelaterte saker og den betydning mediene har for folks holdninger til innvandrere. Noen av konklusjonene var at innvandrere ble hyppigst omtalt i forbindelse med kriminalitet og konflikter, de var stort sett en byrde for det norske samfunnet og var ofte passive. Europeiske innvandrere ble gjennomgående framstilt mer positivt enn ikke-europeere. I 2005 kom en oppfølging med tittelen *Av utenlandsk opprinnelse. Nye nordmenn i avisspaltene* (Linstad og Fjellstad 2005). De to registrerte endringene som har skjedd de mellomliggende årene. Konklusjonene i 2005 var fremdeles at i norske aviser var det typisk for innvandrere å være tapere og kriminell, og begrepet ”innvandrer” ble fortsatt nesten utelukkende brukt i negative sammenhenger.

Elisabeth Eide og Anne Hege Simonsen er to forskere som i de senere år har jobbet mye med minoriteter i nyhetsmediene. I forskningsprosjekt *Norge fra halvkoloni til stormakt: Hundre år med de andre i norsk presse* har de undersøkt hvordan fremmede kulturer og minoriteter er blitt omtalt i norsk presse de siste 100 år. Prosjektet har resultert i tre bøker: *Å se verden fra et annet sted. Medier, norskhet og fremmedhet* (Eide og Simonsen 2004), *Mistenkelige utlendinger. Minoriteter i norsk presse gjennom*

hundre år (Eide og Simonsen 2007) og *Verden skapes hjemmefra. Pressedekningen av den innevestlige verden 1902–2002* (Eide og Simonsen 2008). De viser med historiske eksempler hvordan fremmede er blitt forstått i norske medier, og et sentralt tema er hvordan minoriteter er blitt marginalisert i mediene. I boken *Mistenkelige utlendinger. Minoriteter i norsk presse gjennom hundre år*. har de også et eget kapittel om samer med tittelen ”Ekte samer – ambivalente avisfortellinger” (Eide og Simonsen 2007:27–49). Her slår de fast at rikspresen har dekket samene i meget liten grad, at fortellingene i hovedsak er bygget rundt forholdet til natur, reindrift og tradisjon og at reportasjene gjennomgående har hatt en positiv vinkling. I riksavisene blir samene fortsatt framstilt som fremmede og eksotiske i forhold til det norske samfunnet. Elisabeth Eide redigerte også i 1997 boken *”De der nede”. Reportasjer utenfor allfarvei* (Eide 1997). Boken var en samling artikler om u-landsjournalistikk, og hun påpekte at stereotypisering, kunnskapsmangel om de land og kulturer man skriver om samt en nesten konstant ”elendighetsbeskrivelse” preget reportasjene. Noe av dette har også vært kjennetegnet for beskrivelsen av nasjonale minoriteter i majoritetsmedier, hevdet Eide.

I de senere år er det kommet hovedoppgaver/mastergradsarbeider med tema innvandrere og minoriteter, blant andre skrev Katherine Godnow i 1998 et arbeid med tittelen *Refugee policies. Media representation* (Universitetet i Bergen, 1998) om representasjonen av de bosniske flyktninger i norske aviser i 1993, 1995 og 1996 og Kirstin Beate Risvand Mo i 1999 *Mellom anerkjennelse og marginalisering. Representasjon av innvandrere og innvandrersaker i TV-nyhetene*. (Universitetet i Oslo, 1999). Hovedinntrykket i arbeidene er at minoriteter ble marginalisert og framstod som underordnet.

Det finnes også andre arbeider som berører deler av mitt tema, og jeg nevner noen. Sosiologen Marianne Gullestad har i sin forskning også satt fokus på innvandrere i mediebildet blant annet i boken *Det norske sett med nye øyne* (2002). Sigurd Allern undersøkte i boken *Kildens makt* (1996) hvilke sakstyper som opptrådte i Dagsrevyen. Samiske saker var ikke å finne der. Også i flere andre arbeider innenfor flere fagfelter er problematikken nevnt, men bare som bitema.

Hva så med arbeider omkring temaet ”Samer i norske nyhetsmedier”? Lite er skrevet, men likevel noe. Jeg vil først trekke fram en bok fra 1980, nemlig John Gustavsens *Samer tier ikke lenge* (Gustavsen 1980) som handlet om samenes mulighet til ytring i Norge. Bakgrunnen var det samiske opprøret som startet mot slutten av 1970-tallet og fortsatte med sultestreik og demonstrasjoner mot kraftutbyggingen i Alta høsten 1979.

Boken var ikke et vitenskapelig arbeid i vanlig forstand, men forfatteren gikk igjennom samenes muligheter til ytringer fra midten av 1800-tallet og fram til 1980. Gustavsen tok også for seg utviklingen av samiske medier og organisasjoner. Boken var den første større studien som kommenterte samenes plass i norske nyhetsmedier. Han konstaterte at oppmerksomheten rundt samiske spørsmål var blitt mye større da boken kom ut enn tilfelle var på 1970-tallet, og hovedgrunnen var den oppmerksomheten rundt samene og samekulturen som Alta-konflikten hadde skapt. Han roste norske journalister for ikke å slå opp små saker om samene som ”pang-nyheter” og utnytte den samiske minoriteten på den måten. Norsk presse holdt et høyt nivå på dette området, mente Gustavsen. Men mye av det som ble skrevet om samer og samiske forhold, var preget av at journalistene visste for lite, og medietekstene var full av myter og stereotypier. Noen av disse var at alle samer drev med rein, bodde i kommunene Karasjok og Kautokeino, og de var ikke særlig mange (Gustavsen 1980).

Rundt årtusenskiftet kom det et par større forskningsarbeider om samiske medier og samenes relasjoner til norske nyhetsmedier. Det mest omfattende og grundige arbeidet på området var Eli Skogerbøs rapport i år 2000 til det norske Sametinget med tittelen *Samiske medier. Innhold, bruk og rammevilkår* (Skogerbø 2000). Sametingsrådet besluttet i 1997 å lage en samisk medieplan, og i den forbindelse skulle samisk medievirksomhet kartlegges og begrepet samiske medier defineres. I undersøkelsen inngikk det blant annet å gi en framstilling av samiske forhold i en del ikke-samiske medier som hadde samene som målgruppe. I denne del av undersøkelsen valgte Eli Skogerbø ut 19 aviser, deriblant Nordlys, NRKs distriktsnyheter på TV for Nord-Norge og Midt-Norge, Nordnytt og Midtnytt, og de daglige nyhetssendingene for NRK-TV og TV2, deriblant også Dagsrevyen. Undersøkelsen ble gjort i ukene 8 og 10 i 1999.

Eli Skogerbø fant til sammen 302 saker med samisk hovedfokus i de 19 avisene, og 69 % av sakene var politikk, 8 % kulturstoff, 14 % næringslivsstoff og 9 % andre type saker. Av det politiske stoffet utgjorde om lag halvparten stoff som var sprunget ut fra Samerettsutvalgets innstilling. Av næringslivsstoffet dominerte reindriften totalt. I avisen Nordlys var det i perioden 36 samiske saker, og her fordelte stoffet seg på 25 saker om politikk, 7 på næringsliv og 4 på andre typer saker.

Nordlys hadde ved siden av finnmarksavisene de klart fleste samiske saker i undersøkelsesperioden. Skogerbø fant i sin undersøkelse at Nordlys tydeligvis hadde definert samepolitikk som et sentralt dekningsområde, og avisen dekket Sametingets møter rutinemessig. Nordlys framhevet i sine innslag konfliktene som oppstod i forbindelse med spørsmålet om

forvaltning av land og vann i Finnmark. Avisen dekket samiske saker både på kommentar- og nyhetsplass. Samerettsutvalgets innstilling og debatten rundt den var den tallmessig klart største tema i Skogerbøs materiale, noe som var naturlig fordi innstillingen var ute til høring i undersøkelsesperioden. Den gav flest førstesideoppslag og var tema for om lag halvparten av leserinnleggene med samisk hovedfokus. I nyhetsendingene på fjernsyn fant Skogerbø nyheter om samiske forhold bare i Nordnytt, i alt 9 saker. Dagsrevyen hadde ingen samiske saker i undersøkelsesperioden (Skogerbø 2000: 100–104).

I avisene utenfor Finnmark, bortsett fra Nordlys, var det liten dekning av samiske spørsmål, og Skogerbø fant dette påfallende fordi avisene kom ut i områder som hadde en relativ stor samisk befolkning. En forklaring fant hun i en veletablert hypotese i lokalmedieforskningen, som sier at ”lokalmediene fungerer som bærere, formidlere og fortolkere av det kulturelle fellesskapet i det lokalsamfunn de dekker, heller enn som kritiske overvåkere” (Skogerbø 2000:108). Hun mente også at ved å holde dekningen på et lavt nivå, unngikk avisene å røre ved mulige lokale konflikter om det samiske. Eli Skogerbø konkluderte at det var konflikten om samiske rettigheter og andre politiske saker som skapte overskrifter, men utover dette var det lite som tydet på at samisk kultur og samfunnsliv var en selvfølgelig del av den norske staten. Den samiske befolkningen var nesten usynlig i avisenes dekning utenfor Finnmark (Skogerbø 2000:109–111).

Rapporten er ikke trykket i bokform. Skogerbø har imidlertid i en artikkel med tittelen ”Mediene og det samiske samfunnet: stereotyper og identitetskonflikter”, gjort greie for hovedresultatene i sin undersøkelse og komprimert sin forskning i artikkelform (Skogerbø 2003).

Historikeren Bård A. Berg ved Universitetet i Tromsø gjennomførte i 2001 en undersøkelse på oppdrag fra Kommunal- og regionaldepartementet om holdninger til samer og samiske spørsmål i norske aviser (Berg 2001). Undersøkelsen konsentrerte seg om tiden før og etter Samerettsutvalgets andre delinnstilling ble overlevert i slutten av januar 1997 og omfattet fem aviser, deriblant Nordlys. Undersøkelsen grupperte stoffet i følgende kategorier: 1. Samiske rettigheter til land og vann, 2. Samisk læreplan i grunnskolen, 3. Språk, skole, forskning, høyere utdanning, kultur, media og kirke, 4. Samisk reindrift og annen næringsvirksomhet, 5. Samisk historie, 6. Valgkampen 1997 og 7. Annet. Jeg skal gjengi noen av resultatene av undersøkelsen for avisen Nordlys.

Når det gjaldt dekningen av samiske rettigheter til land og vann i perioden, fastslo undersøkelsen at den var nokså omfattende i Nordlys. Dekningen fokuserte i stor grad på uenighetene innad i Finnmark Arbeider-

parti. Arbeiderpartiet stod sterkt både i kystområdene og i de kjernesamiske områdene i Indre Finnmark, og dette gjenspeilet seg i de skarpe motsetningene i blant annet samerettsspørsmål. Arbeiderpartiet var også det største opposisjonspartiet i Sametinget i hele undersøkelsesperioden, og Nordlys dekket grundig debatten mellom Arbeiderpartiet og Norske Samers Riksforbund på en slik måte at de viktigste synspunktene kom fram (Berg 2001:39–40).

Når det gjaldt striden om innføringen av Samisk læreplan i grunnskolen, var ikke dekningen så grundig i Nordlys som i mange finnmarksaviser. Nordlys konsentrerte seg først og fremst om striden i Kåfjord kommune i Troms, og her var den ikke så intens som i Tana. Avisen gjenga et stort antall leserbrev der alle meninger fikk slippe til. Undersøkelsen registrerte imidlertid ingen redaksjonelle kommentarartikler om innføringen av læreplanen (Berg 2001:42).

Nordlys skrev om samisk kultur og utdanning, og dekningen var gjennomgående positiv på områder som litteratur, musikk og billedkunst. Avisen tok ofte opp språkspørsmål som ble positivt vinklet. Når det gjaldt kirkespørsmål, brukte avisen mye plass på splittelsen blant samene i forhold til statskirken, og handlinger til de såkalte ”opprørsprestene” anført av Børre Knutsen og Olav Berg Lyngmo da de dannet sitt eget Strandedarm prosti og brøt med biskopen i Nord-Hålogaland (Berg 2001:161).

Også reindriften fikk en nokså stor plass i Nordlys. Avisen fokuserte på tre forhold: 1. Situasjonen i Finnmark der stikkordene var problemer, krise, forørkning og indre stridigheter, 2. Reindriftens konflikter med Forsvaret i Indre Troms og 3. Lokale konflikter med rein på innmark. Dekningen av gav i liten grad plass til reineiernes synspunkter. Rapporten kritiserte journalistene for å gjøre en dårlig jobb når det gjaldt dekningen av lokale beitekonflikter. Den typiske reportasjen handlet mest om rein som trakk ned på innmark når snøen forsvant, bonden alarmerte avisen, som rykket ut med fotograf, og innholdet handlet om hvor ødeleggende dette var for bonden som så sitt livsverk truet. Det var få motforestillinger mot bøndenes versjon, og oftest var reineierne ”ikke tilgjengelig for kommentar”. Nordlys hadde flere reportasjer av dette slaget fra Kvaløya og Senja i Troms (Berg 2001:161–162).

I 1998 laget Øystein L. Pedersen en hovedoppgave i sosiologi ved Universitetet i Oslo med tittelen ”Et mediedrama om samisk kultur. En analyse av sammenhengen mellom kildebruk, mediedramaturgi og narrative strukturer”. Pedersen undersøkte hvordan seks ulike norske aviser skrev om samisk kultur da Samerettsutvalget la fram sin delinnstilling ”Naturgrunnlaget for samisk kultur” den 30. januar 1997” (NOU 1997 nr. 4), som

omhandlet retten til land og vann i Finnmark. Hensikten var å se hvordan samer og samisk kultur ble framstilt i forbindelse med debatten om denne utredningen. Analysegrunnlaget var avisene Aftenposten, Arbeiderbladet, Dagbladet, Klassekampen og den samiske avisen Ságat, og undersøkelsesperioden strekte seg fra 15. september 1996 til 15. februar 1997.

Innholdet i deknningen var nokså forskjellig i de enkelte avisene, og en grunnleggende forskjell gikk mellom lokalavisene og riksavisene, ifølge Pedersen. Aftenposten la hovedvekten på å vise leserne det kulturelle mangfoldet og annerledesheten i det samiske samfunnet. Innslagene var lite problematiserende, uttrykte stor beundring for den samiske kulturen og stod i kontrast til nyhetsartiklene i avisen som framstilte samene som mennesker som vanstelte egne reinsdyr og uhemmet drepte rovdyr. Klassekampen hadde en mer pessimistisk tone også i kultursakene, og det ble referert til kolonisering, samekulturens død, krangel og splittelse. Dagbladet presenterte den samiske kulturen gjennom portrettintervju med Mari Boine, og her viste kulturjournalisten en strek beundring for de eksotiske sidene. Mari Boine ble presentert som et naturbarn, og hennes alternativ til det hektiske industrisamfunnet var blant annet sjamanisme. Finnmark Dagblads oppslag om samisk kultur dreide seg stort sett om reindrift og paradokser ved den (Pedersen 1998:48–51). Ifølge Øystein L. Pedersen beveget samene seg i feltet mellom det moderne og det tradisjonelle, noe som opptok mange av journalistene i Oslo-avisene (Pedersen 1998:72–73). Han konkluderte med at samene i mediene måtte framstå som en gruppe som skilte seg ut fra majoritetsbefolkningen for å argumentere for sine rettigheter. Mediene framhevet det forventede eksotiske og spesielle ved samekulturen, og dette ble enten bekreftet eller avkreftet av journalistene. Dette førte til at meningsbrytningen forsvant, og man kunne sette spørsmålstegn ved om mediene oppfylte sin samfunnsmessige oppgave i formidlingen av samekulturen, skrev Øystein L. Pedersen i sin hovedoppgave (Pedersen 1998:5–6).

I boken *Flammende budbringer. Nordlys gjennom 100 år.* av Pål Christensen og Halvard Tjelmeland fra 2003 har det samiske perspektivet fått en relativt stor plass. Store deler av kapittel 15 om nye dimensjoner i journalistikken handler om avisens dekning av stoff om samer. I avsnittet ”Ei samepolitisk brytningstid” konstaterer boken at det tok forholdsvis lang tid før Nordlys synliggjorde den kvenske og samiske befolkningen i nord. På 1940- og 1950 tallet kunne det være et og annet nøkternt oppslag om de samiske organisasjonene Norske Reindriftssamers Landsforbund og Oslo Sámi Særvi sine årsmøter, men det kunne også være harselering med samer i artikler som koblet dem til ”heimbrent og pistolskudd” slik som i juli 1957. Først i forbindelse med Samekomiteens innstilling i 1959 fikk

Nordlys gradvis øynene opp for at det samiske var mer enn reindrift og eksotisk kultur. Samekomiteens innstilling gikk inn for at samene måtte sikres sin egen kultur, og reindriften måtte støttes av det offentlige. Innstillingen vakte strid innad i de samiske samfunnene mellom de som forsvarte kulturpluralisme og de som mente at de var best for samene ikke å målbære en egen samisk kultur. Nordlys holdt mest med dem som mente en fortsatt fornsking av samene var det beste. Ifølge Nordlys sin historie endret holdningene seg i redaksjonen etter 1960 i retning av at det var viktig å bevare samisk kultur. På begynnelsen av 1960-tallet var det to journalister med samisk bakgrunn, Edmund Eriksen og Erling Hirsti, som begynte å vise interesse for å ta opp samiske spørsmål. Den store endringen kom mot slutten av 1960-tallet under den nye sjefsredaktøren Magne Jønsson. I en lederartikkel støttet avisen to dommer i Høyesterett som sikret samer i Rørosområdet rettigheter til beiteland, og i en annen leder fra august 1968 tok man til ordet for et eget minoritetsvern. I 1970 markerte Nordlys seg ytterligere med hensyn til samisk kultur ved å gi komponisten Folke Strømholm i oppdrag å skrive et musikkverk basert på joik til Festspillene i Nord-Norge. I 1972 støttet man på lederplass museet "De samiske samlingene" i Karasjok, og man var også positiv til tanken om et eget samisk institutt. På reportasjeplass økte de samiske sakene utover 1970-tallet og blant annet laget avisens journalister oppslag om at bygda Masi skulle ofres for et nytt kraftverk i Alta. Avisen dekket også tidlig samenes rolle i det internasjonale urfolksarbeidet. Da Reidar Nielsen tok over som redaktør i 1973, økte stoff om samiske forhold ytterligere, og Nielsen engasjerte seg sterkt i den samepolitiske utviklingen fram mot Alta-konflikten i 1979. Konflikten om utbyggingen av Alta-Kautokeino-vassdraget i årene 1979–81 ble meget godt dekket i avisen, ikke minst gjaldt dette det samiske engasjementet. Redaktør Reidar Nielsen ønsket at Stortingets vedtak om utbygging skulle respekteres, og han var i stadig konflikt med samiske utbyggingsmotstandere i Nordlys sine spalter. Mange av avisens journalister gikk også imot holdningene til sin egen redaktør, og en intern konflikt raste i en periode i avisens redaksjon. Nordlys sin historie gir imidlertid redaktøren ros for raushet med å tillate forskjellige syn i avisens spalter, og både tilhengere og motstandere slapp til. Etter at Alta-konflikten hadde roet seg, gav Nordlys klarere og klarere støtte til økte samiske rettigheter. Det var full tilslutning til etableringen av det nye Sametinget og til Samerettsutvalgets arbeid med å sikre samisk rett til land og vann. Mot slutten av 1900-tallet fikk samisk stoff stadig større plass, både samisk politikk og samisk kultur, og avisen interesserte seg i økende grad for utviklingen blant sjøsamene. Ikke minst laget avisen mange

reportasjer fra revitaliseringsprosessen i Nord-Troms (Christensen og Tjelmeland 2004: 406–424).

Andre arbeider om emnet samer i norske medier er av mye mindre omfang. I noen artikler om nyere samisk historie og samfunnsforhold blir samenes plass i nasjonale nyhetsmedier omtalt. I boken *Samisk mot – norsk hovmod* redigert av Gunnar H. Gjengset (1981) var en av artiklene en analyse av Nordlys sin dekning av Alta-konflikten med utgangspunkt i lederartikler. Sosiologen Øyvind Ytreberg så på innholdet i avisens lederkommentarer og konkluderte blant annet med at det ble brukt mye skjult argumentasjon i form av negativ omtale og sterk ordbruk som argumenter mot utbyggingsmotstanden blant samene (Ytreberg 1981: 17–28). Av nyere litteratur kan nevnes Henry Mindes artikkel ”Urfolksoffensiv, folkerettsfokus og styringskrise: Kampen for en ny samepolitikk 1960–1990” i boken *Samer, makt og demokrati* (2003). Minde klargjør hvordan samiske saker ble slått opp og kommentert i nyhetsmediene over hele Norden i forbindelse med det internasjonale urfolksarbeidet og Alta-konflikten (Minde 2003:87–123).

Samiske medier er ikke tema for denne arbeidet, men jeg kan nevne at de også begynner å få oppmerksomhet. Dette gjelder blant andre hos Odd Mathis Hætta (2006), Lia Markelin (2003), og Veli Pekka Lehtola (2004). I det nye firebindsverket *Norsk Presses Historie* (2010) blir samisk pressehistorie fulgt fra den spede begynnelsen i 1872 fram til dagsavisen *Ávvir* i dag (Norsk Presses Historie 2010). Det er også kommet ut en egen bok om samisk presse i 2011 av Arne Johansen Ijäs (Ijäs 2011). I boken *Norsk pressehistorie* av Rune Ottosen, Lars Arve Røssland og Helge Østby (2002) får samiske aviser et eget avsnitt med gjennomgang av den samiske pressehistorien. Andre arbeider som fokuserer på samiske medier i Norge i større omfang, er Odd Mathis Hættas bok *Dá lea Sámi Radio. NRKs samiske sendinger 1946–1980* (2003). Boken er en gjennomgang av sameradioens historie og bygger mye på Hættas hovedoppgave med samme tema fra 1984. (*NRKs samiske sendinger 1946–1984*, Universitetet i Tromsø 1984). Hovedvekten er lagt på omfanget av virksomheten og årsaken til utvidelsene og er i mindre grad en innholdsanalyse av medieproduktene fra NRK Sámi radio. I 2008 skrev Katri Somby en hovedoppgave i historie ved Universitetet i Tromsø om det samiske bladet Nuorttanastis rolle i kampen for samisk kultur og rettigheter i perioden 1998–1981 (Somby 2008).

Aviser er videre brukt for å studere blant annet utviklingen av samepolitisk organisering. Historikeren Regnor Solbakk har i sin hovedoppgave *Samebevegelsen i Norge. Idé og strategi 1900–1940* (1986/1998) brukt de første samiske avisene som kilder for sine studier av den første

samepolitiske mobiliseringen. Jernsletten går forholdsvis grundig igjennom historien til den første virkelige samiske avisen, Sagai Muittalægje, som spilte en meget avgjørende rolle for at Isak Saba ble valgt til Stortinget i 1906 som den første same. Jernsletten trekker også inn historien til de andre tidlige samiske avisene som var viktige i den første politiske organiseringen blant samene. Det var aviser som Warren Sardne, Nuorttanaste og Sami Albmug. I en hovedoppgave i historie ved Universitetet i Oslo fra 1975 av Leif Eriksen med tittelen *Isak Saba, stortingsmannen*, gjør også han mye bruk av avisa Sagai Muittalægje som kilde til avhandlingen og i den forbindelse skriver han mye om avisas historie. Den svenske historikeren Patrik Lantto har i sin doktoravhandling *Tiden börjar på nytt. En analys av samernas etnopolitiska mobilisering i Sverige 1900 – 1950* (Umeå 2003) også brukt Lapparnas Egen Tidning og Samefolkets Egen Tidning, to samiske aviser i Sverige tidlig på 1900-tallet, i sine studier. I en doktoravhandling fra Universitetet i Tromsø fra 2007 med tittelen *Everebody recognized that we were not white”. Sami identity politics in Finland, 1945–1990* av Jukka Nyysönen analyserer han finske aviser for å studere samisk identitetspolitikk i Finland (Nyysönen 2007). Nyysönen har konsentrert seg om samenes situasjon i Finland og foretatt en diskursanalyse som også er basert på medietekster.

1.5 Sosiologisk og humanistisk nyhetsforskning

Teoretisk hviler denne avhandlingen på to bein: teorier om minoriteter og medier og teorier om nyhetsforskning. I forbindelse med gjennomgangen av litterære inspirasjonskilder, har jeg gjort greie for noen teorier om minoriteter og medier, og vil derfor ikke gjenta dem her. Nyhetsforskningen har en forholdsvis kort historie, men har etter hvert blitt sentral innenfor medieforskningen. Hovedutfordringen har vært å forstå hvordan en nyhet blir en nyhet, og studere sammenhengen mellom ”den enkelte journalist, det hierarkisk organiserte kollektivet de inngår i, dette kollektivets forhold til omverdenen og det redaksjonelle produktet” (Gripsrud 1999:310). I sin bok *Mediekultur/Mediesamfunn* (Gripsrud 1999) har Jostein Gripsrud skissert en kort forskningshistorie, og starter med amerikaneren David Manning White, som på 1950-tallet interesserte seg for hvordan avisenes nyhetsdekning ble til ved å studere hvordan en nyhetsredaktør arbeidet. White betraktet nyhetsredaktøren som en portvakt som måtte foreta valg fra

en stadig strøm av nyheter, og han tilla dermed den enkelte redaktør og journalists personlighet, verdier og meninger en avgjørende betydning for hvilke nyheter publikum til slutt fikk servert. En annen nyhetsforsker på 1950-tallet, Warren Breed, la vekt på hvordan nykommerne i en redaksjon raskt tilegnet seg felles normer for hva som er en nyhet. Slikt satt ”i veggen”, ifølge Breed, og vurderingene var utført av et kollektiv og ikke av den enkelte journalist. Ifølge Gripsrud slo et organisasjonsperspektiv igjennom i forskningen på 1970- og 1980-tallet. I disse studiene ble det lagt vekt på at det journalistiske produktet var regulert av felles normer som igjen stod i forbindelse med nyhetsredaksjonens eksterne relasjoner i form av økonomi, tekniske betingelser og juridiske spørsmål. I dette perspektivet forsvant ofte journalisten til fordel for organisasjonen. Det nye var imidlertid at nyhetsproduksjonen slett ikke bare var en utvelgelse og innsamling av hva som skulle presenteres, men også en konstruksjon av den daglige virkeligheten (Gripsrud 1999: 310–311).

Det er vanlig å skille mellom to hovedtilnæringsmåter til nyhetsforskningen: en sosiologisk og en humanistisk. I den sosiologiske tilnæringsmåten blir nyhetene sett på som informasjon som overføres til publikum via nyhetsredaksjonene. De får makt til å definere og sortere hva publikum skal få lese eller høre, altså den klassiske portvaktfunksjonen, og de blir premissleverandører for den offentlige debatt. Man kan dele den sosiologiske tilnæringsmåten inn i fire forskningsfelt. I en hendelsesorientert tilnærming stiller man spørsmålet hva det er ved en hendelse som gjør den til en nyhet. Fra en produksjonsmessig tilnærming har man vært opptatt av hvilke journalistiske vurderinger som ligger til grunn for prioriteringen. En produktorientert tilnærming har fokusert på hvilke innholdsmessige mønster som kan leses ut av nyheter, og endelig har en markedsorientert tilnærming studert hvordan annonsemarked og eierinteresser har virket inn på nyhetene (Sand og Helland 1998:23–25).

I den humanistiske nyhetsforskningen er et viktig prinsipp at nyheter ikke bare er overføring av informasjon. Nyheten er en sjanger, og nyhetskriteriene må forstås som regler og regelkunnskap. ”Å kjenne og anvende disse reglene er et innslag i nyhetsjournalistenes praktiske bevissthet,” sier medieforskeren Martin Eide (Eide 1992:70). I et slikt perspektiv blir det viktig å spørre hvor reglene kommer fra og hvordan de blir brukt. Det blir snakk om nyhetskonsvensjoner, og konsvensjonene danner grunnlaget både for nyhetspublikums forventninger og nyhetsprodusentens muligheter. Forskeren kan analysere hvordan nyhetene er produsert ut fra de konsvensjonene som er gitt i nyhetssjangeren, altså hvordan en nyhet blir utformet som en nyhet i pakt med nyhetssjangeren. Både i den sosiologiske

og i den humanistiske nyhetsforskningen fungerer nyhetsmediene som en arena for ulike interesser (Sand og Helland 1998: 23–25).

I dette arbeidet skal jeg i hovedsak se på de samiske nyhetssakene ut fra en sosiologisk tilnæringsmåte fordi den står sentralt når det gjelder å forklare både mengden av saker, sakstyper og journalistiske vurderinger. Jeg vil derfor gå grundigere inn på hvordan dette ”overføringsprinsippet” fungerer, og senere vise hvilke konsekvenser det får for samiske saker. Den humanistiske tilnærmingen vil imidlertid også bli trukket inn der den er relevant.

1.5.1 Journalistiske kriterier

Som jeg nevnte innledningsvis i dette kapitlet, startet den sosiologiske nyhetsforskningen på 1950-tallet med Davis Manning Whites studier av hvordan en nyhet ble til ut fra tanken om redaktøren eller journalisten som en portvakt, som slapp igjennom det som til slutt stod å lese i avisen. Ut fra spørsmålet om hvorfor en hendelse ble en nyhet, laget Johan Galtung allerede i 1965 sammen med Mari Holmboe Ruge kriterier som de mente gjaldt for hvorfor enkelte hendelser slapp gjennom porten, mens andre ikke. I alt trakk de fram 12 faktorer som viktige krav til en nyhet, og jo flere krav som var oppfylt, jo mer sannsynlig var det for at nyheten kom på trykk. Det dreide seg om begreper som komposisjon, meningsfullhet, entydighet, kontinuitet, negativitet og referanse til elitepersoner (Galtung og Ruge 1965). I ettertid har andre laget tilsvarende oversikter på grunnlag av Galtungs og Ruges hypoteser, og nye kriterier er blitt føyd til. Det gjelder forhold som hendelsens aktualitet, geografisk nærhet, kulturell nærhet, sensasjon, konflikt og negativitet (Eide 1992:63 ff.). I parentes bemerket er det allerede nå lett å se at den samiske minoriteten vanskelig oppfyller mange av de nevnte kriteriene ofte, og følgelig ikke blir synlige i nyhetsbildet dersom dette allene skal være avgjørende.

Problemet med disse kriteriene er imidlertid at de ikke er endelige størrelser og må være gjenstand for vurderinger både fra dem som lager nyhetene og dem som leser disse. Nyhetsbegrepet varierer også fra dag til dag i den forstand at en katastrofe en dag gjør at det som hadde vært en stor nyhet på en normal dag, ikke slipper til på førstesiden eller først i fjernsynsnyhetene. Journalistene snakker om en nyhetsterskel, og den kan variere fra dag til dag og årstid til årstid alt etter tilgangen på nyheter. Det har imidlertid utkrySTALLISERT seg både blant journalister og hos mediekonsumentene en slags ”felles” oppfatning av hva en nyhet skal være og

hvordan den skal presenteres. Når det gjelder journalistene, blir det hevdet at de som profesjonelle mediefolk har en ryggmargsfølelse av hva som er en nyhet. Denne ”felles” oppfatningen gjør at ulike aviser, radio- og tv-stasjoner stort sett presenterer de samme nyhetene hver dag. La oss se litt nærmere på hva som blir en nyhet.

I en undersøkelse fra 1998 om nyhetsproduksjonen i Dagsrevyen og TV2-nyhetene ble det kartlagt hvilke tema som ender opp som nyheter i de to nyhetsmediene (Sand og Helland 1998). Politikk i alle valører, på alle nivåer og varianter er nyheter, både innenrikspolitisk og utenrikspolitisk. Dette virker opplagt på oss. Massemediene har helt fra starten av vært knyttet til politikk og politiske spørsmål, og helt fram til på 1980-tallet var mange aviser i Norge direkte knyttet til politiske partier. I undersøkelsen utgjorde politikk 21,8 % i TV2-nyhetene og 32,5 % i NRK-Dagsrevyen. Ulykker og naturkatastrofer er tema som alltid får plass i nyhetene. I TV2-nyhetene utgjorde de 15,6 % og i Dagsrevyen 12 %. Her spiller imidlertid geografi en rolle. For at ulykker og naturkatastrofer skal bli nyheter, må de skje nært oss og oppfattes som store. Jo lenger borte fra redaksjonene de skjer, jo større må de være for å komme i nyhetsbildet. Vi kjenner til kritikken som av og til reises mot nyhetsmediene, fordi de overser ulykker og katastrofer i fjerne land selv om de rammer tusenvis av mennesker.

Vold, drap og andre grovere lovbrudd har alltid blitt prioritert i nyhetsmediene, og overskriftene var like sterke på begynnelsen av 1900-tallet som i dagens tabloidpresse. I undersøkelsen fra 1998 utgjorde denne stoffkategorien 14,7 % i TV2 og 6 % i NRK. Næringsliv, forvaltning og økonomi skaper nyheter (8,4 og 12,7 %), primærnæringer og organisasjoner likeså (2,1 % og 6 %) og det samme gjør utdanning og forskning (1,7 % og 1,1 %). Det lages også mange nyheter rundt kirke- og kulturspørsmål. I undersøkelsen var 7,9 % av alle nyhetsinnslagene i TV2-nyhetene og 7,5 % i Dagsrevyen kultur- og kirkenytt. Helse og sosial utgjorde 11,3 og 8,2 %, mens miljøstoff var grunnlag for 1,7 % og 1,1 % av nyhetene i henholdsvis TV2 og NRK i den nevnte undersøkelsen. Sport utgjorde 5 og 6 % og var i undersøkelsen slått sammen med ”Underholdning og kjendiser”. Etter 1998 har sportsstoffet økt betydelig, og både NRK og TV2 har i dag skilt ut sportsstoffet som en egen del av nyhetssendingene (Sand og Helland 1998:85–112).

Hvordan skapes så konkrete nyhetssaker ut fra disse tema? La oss først se litt nærmere på hvordan journaliststudenter læres opp til å lage nyheter. Både i grunnutdanningen av journalister i Norge og ellers i den vestlige verden lærer studentene å velge ut nyheter etter det såkalte KVISA-prinsippet, selv om utdanningene også oppfordrer studentene til å forholde

seg kritisk. Bokstavene står for Konflikt, Vesentlighet, Identifikasjon, Sensasjon og Aktualitet, og en god nyhet skal tilfredsstillende minst ett av disse kriteriene, men ”jo flere, jo bedre.” Konflikt er en del av nyhetenes vesen fordi en konflikt forteller om problemer som bør fokuseres og bringes fram i offentlighetens lys. I parentes bemerket kan det sies at journalistene i sin iver etter å finne konflikter, selv kan skape konflikter i sine reportasjer som i virkeligheten ikke eksisterer. Begrepet Vesentlighet illustrerer at nyheten skal ha samfunnsmessig relevans og angå leseren eller seeren. Og den skal ikke bare angå en, men helst så mange som mulig. Aktualitet betyr at nyheten skal være relevant både i tid og i de pågående diskusjonene i det offentlige rom. Sensasjon er noe som bryter radikalt med det normale, mens Identifikasjon innebærer en kulturell eller geografisk nærhet. Mediekonsumentene skal kjenne seg igjen i sakene både i sitt hode og i sine omgivelser (Østlyngen og Øvrebø 1998:103–104).

Det meste som skjer rundt oss, faller imidlertid utenfor nyhetsrammen. ”Pressen beskriver ikke virkeligheten, men uvanligheten,” sa den legendariske journalisten Bjørn Bjørnsen (Bech-Karlsen 1984:33). Gudmund Hernes har kalt mediernes nyhetsrapportering for ”medievri”, altså at mediene lager sin egen virkelighet ved å forflåte, forminske, forenkle og forstørre begivenhetene (Hernes 1978). Mediene forteller for eksempel mye om kriminalitet, men bare om bestemt type kriminalitet. Simpelt tyveri rammer mange av oss, men blir sjelden en nyhet, mens vold og mord får store oppslag. Mordsakene skal også helst ha en ukjent gjerningsmann, og drapsofferet bør være et barn, en ung kvinne eller forsvarsløse gamle.

Det er imidlertid en daglig debatt i redaksjonene om hva som skal bli en nyhet, og nyhetsbegrepet er i stadig utvikling. I dag er det riktig å si at vanlige folk har fått større plass i nyhetsbilde enn tidligere, service- og forbrukerorientering blir førstesideoppdrag i tabloidavisene, og de harde faktabaserte nyhetene finner vi færre. Men det er mange forhold som likevel regulerer innholdet i en nyhet og oppfatningen av hva som er en nyhet i redaksjonslokalene.

Det kan se ut som om nyheter eksisterer innenfor en bestemt ramme. Det handler om at den nye journalisten får overlevert en journalistisk viten fra sine eldre kollegaer i redaksjonen når han eller hun begynner sin yrkeskarriere. Dette er sjelden formulert skriftlig, og blir regnet som ”et felles gods” som journaliststanden tar til seg som en del av sin yrkeskultur. I denne journalistiske viten finnes også en oppfatning av hva som er nyheter. Oppfatningen har sitt utgangspunkt i nyhetskriteriene, og er på mange måter omformet til journalistisk praksis gjennom lang tid. Den unge journalisten aksepterer dette uten videre blant annet fordi eldre og erfarne

journalister ”vet best”. I en slik journalistisk viten handler det blant annet om at en nyhet skal fenge. Det hverdagslige blir dermed ikke en nyhet. Journalisten vil være først ute med en nyhet, og er derfor stadig på jakt utenfor allfarvei, men som regel ikke hos deg og meg, men i politikk eller byråkrati. Nyheten skal angå mange. Det skal være en uvanlig historie, noe originalt, fortelle noe som folk ikke vet og være overraskende og pirrende. Konsekvensene av dette blir at det er et snevert nyhetsbegrep som trer fram, og det stilles små krav til innholdet i nyheten, for eksempel hvor vesentlig er den egentlig eller hvor stor relevans har den for folk flest (Bech-Karlsen 1984:31–41).

Nyhetene er eliteorientert, og dette gjør at historiene til vanlige mennesker ofte faller utenfor. Det finnes mange forskningsrapporter som bekrefter dette. ”Massemediene er først og fremst en arena for institusjonselitene, de som innehar de viktigste kommandoposisjonene innen det politiske, økonomiske og sosiale liv – i og utenfor staten,” hevdet Johan P. Olsen og Harald Sætren i en undersøkelse om maktforhold og massemedier i Norge så tidlig som 1980 (Olsen og Sætren 1980:38–39). I en svensk forskningsrapport fra midt på 1980-tallet gikk det fram at autoriserte representanter fra partier, organisasjoner og myndigheter dominerer scenene i mediene (Westerståhl og Johannesen 1985: kap. 6). Thomas Mathisen sammenfatter disse forhold slik: ”De statlige og ulike privatorganiserte institusjonelle elitene får tilnærmet monopol på definisjon av virkeligheten og hva som er samfunnets problemer” (Mathisen 1989:147). I undersøkelsen av TV-nyhetene i Dagsrevyen og TV2-nyhetene fra 1998 var om lag 40 % av de dominerende aktørene i nyhetsinnslagene elitekilder som politikere, byråkrater, politi, advokater og liknende (Helland og Sand 1998:88). Det var i liten grad plass til minoriteter og særgrupper.

Den journalistiske begrunnelsen for å slippe til maktmennesker er at de har viktige ting å fortelle i forhold til hva vanlige mennesker har. De oppfattes som troverdige, og er lett tilgjengelige for journalistene. I tillegg til disse personene, bruker mediene ofte såkalte eksperter som sine kilder. Disse oppfattes som nøytrale innenfor sine fag, og de blir brukt til å forklare vanskelige spørsmål for publikum. Maktpersonene oppfyller kriteriet for Vesentlighet og Aktualitet. Valget av slike eksperter har stor betydning for hvordan begivenheter blir tolket og forstått av publikum og også av journalistene selv (Shoemaker og Reese 1996:49). Mediene blir på den måten et sted for reproduksjon av de dominerende tankene (Schlesinger 1990:66). De rådende ideologier styrkes og opprettholdes. Stuart Hall kaller de dominerende kildene for ”Primary definers” fordi de gir en første

definisjon eller tolking av aktuelle spørsmål og diskurser, som det senere er vanskelig å komme bort fra (Hall 1978:57).

Når journaliststudentene kommer ut i den virkelige verden, står altså eliten svært sentralt i nyhetstenkingen. Mediene har definert politiske og administrative beslutninger som primære nyheter, og de henvender seg til eliten for å få vite hva som skjer. I tillegg viser undersøkelser at journalistene identifiserer seg også klassemessig med elitene fordi de ofte har samme bakgrunn. Journalistene rekrutteres i hovedsak fra middelklassen, og en slik identifikasjon gjør at eliten blir hovedinformasjonskilden (Mathisen 1989:150–151). Allerede i 1976 gjorde Pål Lorentzen og Svennik Høyer en undersøkelse om hvilke sosiale sjikt norske journalister ble rekruttert fra. Konklusjonen var at de kom fra det som kan kalles sterkt høystatuspreget sosial bakgrunn med et utdanningsnivå over gjennomsnittet i befolkningen (Lorentzen og Høyer 1976:12–23). En undersøkelse fra Høgskolen i Volda og Høgskolen i Oslo fra 2002 bekrefter at bakgrunnen til journaliststudentene fortsatt er ”middel- og overklassen”, og undersøkelsen er blitt gjentatt annethvert år senere (StudData prosjektet 2002).

I tillegg vektlegger journalistene sin rolle som ”den fjerde statsmakt”, og blir også av den grunn opptatt av elitekildene og maktmenneskene. De ser det som sin fremste oppgave å overvåke den politiske og økonomiske makteliten i samfunnet. De vil avsløre næringslivslederes fallskjermer eller politikernes integritet (Østlyngen og Øvrebø 1998:108–109).

Men eliteorienteringen blir også styrt av andre utenfor mediene, noe mange journalister er mindre oppmerksomme på. Det er personer som bruker pressen som et instrument for maktutøvelse. Sigurd Allern sier det så sterkt som at de som presse og kringkasting skal overvåke og ha en kritisk holdning til, samtidig er mediens fremste premisleverandører (Allern 1992:273).

Et punkt ved nyhetsbegrepet er Negativitet som et kjennetegn ved nyhetsjournalistikken. Hvor ofte sukkes det ikke over frokostbord og kaffekopper at avisene bare skriver negative ting. Journalistene leter etter konflikter og kamper. Konflikt er et sentralt nyhetskriterium, og da gjerne konflikter mellom personer på maktsenen. Det har sammenheng med mediens oppfatning av seg selv som de som skal avsløre feil, mangler og uverdige forhold i vårt samfunn. Da må journalistene nødvendigvis brette ut konflikter og fokusere på negative forhold. Den avslørende journalistikken oppfattes også blant journalistene som en type journalistikk som gir prestisje både blant publikum og ikke minst hos egne kollegaer.

1.5.2 Nyheter og prioritering

Journalistene snakker ofte om en ”god sak” eller en ”dårlig sak”. Det kan være på redaksjonsmøtet om morgenen når vaksjefen legger fram sin arbeidsliste over mulige saker, eller på kritikkmøte når gårsdagens avis eller nyhetsprogram skal evalueres. Hva er en ”god sak” ifølge journalistene selv? Jo Bech-Karlsen undersøkte dette spørsmålet for noen år siden blant journalister og fikk følgende svar: Den må angå mange og bli samtaleemne mellom naboer og arbeidskamerater, den bør være eksklusiv, det vil si at man er alene om saken, den bør være overraskende og pirrende, og den må være fersk, noe som folk flest ikke vet fra før (Bech-Karlsen 1984:24–32).

Blant en strøm av nyheter skal journalistene og redaktørene prioritere hver dag, ja, i vår multimediale verden mange ganger om dagen. Når nyhetene slipper igjennom filteret som betyr at de skal være med i dagens utgave av avisen eller sending på fjernsyn, gjenstår det å prioritere hvor den enkelte nyhet skal plasseres i medieproduktet ut fra oppleste og vedtatte nyhetskonvensjoner. Forsiden i en avis har tradisjonelt fortalt hvilke nyheter redaksjonen anser som de viktigste den bestemte dagen. Dette gjaldt særlig før da avisene var i fullformat og hadde bedre plass på førstesiden enn tilfellet er i dagens tabloidaviser. I dag fungerer også førstesiden som en salgsplakat i løssalgsavisene, slik at et oppslag på førstesiden ikke nødvendigvis betyr at redaksjonen anser saken som dagens viktigste. Førstesiden brukes likevel gjennom en eller to overskrifter til å signalisere prioriterte saker lenger ut i avisen. Ellers kommer de prioriterte sakene gjerne på de tidlige sidene i avisen, eller på egne sider som er godt markert, som for eksempel sportssidene (Allern 2001:120–123).

Etermediene prioriterer sine saker ved å plassere de viktigste først i en nyhetssending. Sendingens ”toppsak” får plass øverst på sendeplanen og gjerne med mer tid enn de andre innslagene. De viktigste sakene får også plass i såkalte headlines eller overskrifter som starter hele nyhetssendingen. Imidlertid er man i dag ikke absolutte når det gjelder prioriteringen etter de første tre, fire saker. Det tenkes mer på helheten i en nyhetssending, og at den ikke skal være uttømt etter 10 minutter. Det betyr at også viktige saker kan komme seinere i en sending for å holde seerne interessert (Sand og Helland 1998:29).

Et aspekt som er blitt mer og mer viktig i pressen når det gjelder prioritering de siste årene ettersom antallet løssalgsaviser har økt, er hensynet til avisens mulighet for å bli kjøpt. Man selger avisen gjennom forsiden, som må være så oppsiktsvekkende at folk kjøper den. Da handler

det ikke bare om viktige nyhetssaker som har allmenn interesse, men like mye om å bruke reklamens virkemidler (Allern 2001:120–121).

1.6 Metodologiske sider ved undersøkelsen

Denne framstillingen er et historiefaglig arbeid, men med sterke linker til medievitenskap. Medievitenskapen etablerte seg som et selvstendig fagfelt i Norge fra midten av 1980-tallet gjennom et tverrfaglig samarbeid mellom humanvitenskapelige og samfunnsvitenskapelige miljø.⁸ Faget hadde alt fra starten ulike tradisjoner, perspektiv og tilnærminger hvor historisk forståelse hadde en sentral plass. Studier av kommunikasjonsprosesser har en klar tidsdimensjon ved seg, slik tilfellet er for historie. Eksempelvis vil studier av utviklingen av nærmest alle sider ved aviser og etermedier kreve studier over en viss tid enten det dreier seg om hvordan produktene forandrer seg rent layoutmessig, teknologisk utvikling, utvikling i sjangrene, hvordan de journalistiske tekstene endrer seg med hensyn til metoder og form eller hvordan publikum mottar mediebudskapet. Kildene består oftest av de samme tekstene som i historisk forskning, men medievitenskapen konsentrerer seg ofte mer om innholdet som sådan og virkningen av budskapet enn historiefaget som tradisjonelt har brukt medietekster som kilder til noe.

Medievitenskapen har altså på flere måter hentet sitt forhold til kilder fra historiefaget. Det gjelder kildekritiske forhold som datering, opphav, formål, feil i kildene osv. Med den ”språklige vendingen” i historiefaget blir imidlertid også tekstene gjenstand for en dypere analyse ved hjelp av lingvistikk eller litteraturvitenskap i dette faget. Medievitenskapens forskningsmetoder er i utgangspunktet kvalitativ og kvantitativ metode, som også er sentrale i historiefaget.

1.6.1 Analyseformer og kilder

Studier av massemedier handler om å arbeide med tekster. Min hovedmetode vil være kvantitativ innholdsanalyse med de muligheter og begrens-

⁸ Når det gjelder det medievitenskapelige fagfeltet, bygger jeg på boken *Metodebok for mediefag* av Helge Østbye, Knut Helland, Karl Knapskog og Terje Hillesund som kom ut på Fagbokforlaget i 1997.

ninger som det medfører. Sigurd Allern framhever metoden som velegnet når det gjelder større datamengder, og når man skal finne ”typiske trekk” ved innholdet i medietekster, slik som denne undersøkelsen skal gjøre (Allern 2001:76). Den kvantitative innholdsanalysens hovedpoeng er å få fram underliggende meninger og forhold ut fra statistikk og tall. Den er en form for tekstanalyse ved siden av analytisk semantikk, strukturalisme og hermeneutikk (Lindkvist 1981). Kvantitativ innholdsanalyse kan forståes som ”dataregistrering og analyseteknikk som søker mot en systematisk, objektiv og kvantitativ beskrivelse av innholdet i et budskap” (Østbye m.fl. 1997:204). At analysen er systematisk, betyr at det er generelle regler for hvordan materialet skal behandles. Objektiv betyr at man så langt som mulig reduserer enkeltforskerens skjønn og at andre forskere som går gjennom det samme materialet, kommer fram til samme resultat. Kvantitativ betyr at man sikter mot en tallmessig beskrivelse av materialet, men det er viktig å understreke at kvalitative egenskaper ved materialet også skal fanges opp. Man lager variabler og kategorier som gir muligheter for kvalitative studier (Østbye m.fl. 1997:204). Det blir snakk om å tolke tekster, selv om de er i tabellform.

Innholdsanalysen viser imidlertid ikke effekten medietekstene har på publikum, men hvilke holdninger og prioriteringer mediene selv har. Man kan imidlertid ved bruk av andre teorier som for eksempel kultivasjonsteorien eller teorien ”Spiral of silence”, ”tiingsspiralen”, anta hvilken virkning innholdet vil ha på publikum. Kultivasjonsteorien hevder at mediene kultiverer eller påvirker publikums verdensbilde og oppfatninger. Innholdet i mediene oppfattes som sannheter og riktige holdninger (Hagen 1998:35–36). Når mediene ikke skriver om bestemte forhold, oppfattes dette som lite viktige av publikum. Det blir en ”Spiral of silence” som ikke betyr noe fordi mediene ikke bryr seg. Og når mediene ”løper i flokk” og er enige i en sak, får publikum den oppfatningen at dette er riktig og at majoriteten er enig. Mener du noe annet, er du en minoritet (Hagen 1998:37).

I den kvantitative innholdsanalysen kan det også noen ganger være fruktbart å trekke inn diskursanalyse og narrativ analyse for å trenge dypest mulig inn i tekstene. Diskursanalyse som teori og forskningsmetode har fått en stigende plass i samfunns- og humanvitenskapene. Dette gjelder også i studier av medier. Det dreier seg om å studere mening der den oppstår, nemlig i språket. Ting er ikke noe i seg selv, men får mening når de inngår i sammenhenger med andre forhold. Diskursanalysen er en del av den ”språklige vendingen” som har funnet sted i historie. Selve begrepet ”diskurs” kan ofte være vanskelig å få tak på fordi det finnes ulike defini-

sjoner. Noen bruker det hovedsakelig om hvordan historier fortelles og legger vekt på de formelle elementene og fortellermåten (Chatman 1978). Andre bruker begrepet synonymt med konversasjonsanalyse eller som ren tekstanalyse. En definisjon er å la begrepet omfatte den breie debatten eller diskusjonen som foregår innen et samfunnsområde. Man snakker om politisk diskurs, nyhetsdiskurs osv. Den sistnevnte betydningen er oftest å se i medieforskningen (Østbye m. fl 1997:64). Hovedpoenget med diskursanalysen enten man legger vekt på den ene eller andre tolkingen av begrepet, er å frambringe en metode som kan studere kilder i et helhetsperspektiv. Man problematiserer også språket og dets omgivelser.

Mediene har en avgjørende rolle for spredning av diskurser, og nettopp i mediene er diskurser synlige. Det er altså mulig ved diskursanalyse å si noe om hvordan forskjellige forhold framstilles i forskjellige medier utover det rent innholdsmessige, og hvorfor ting defineres forskjellig. Et sentralt begrep er makt. Det er blant annet makt som gjør at noen framstillinger av virkeligheten oppfattes som riktige og sanne og andre falske og usanne. Den er forbundet med å avgrense meninger. Ingen betviler mediens makt i vårt samfunn i dag, og slik har det vært i lang tid. De hegemoniske diskursene blir ført i mediene, og disse er de viktigste kildene for folks kunnskapstegnelse, holdninger og ideologier (Van Dijk 2000:36). Gjennom medier som speil for de offisielle meninger begrenses publikums forståelse av hvordan situasjonen virkelig er. Jeg nevnte innledningsvis de kritiske merknadene som den samiske eliten har hatt til norske nyhetsmediers dekning av samer og samiske spørsmål. En diskursanalyse kan være med på å forklare hvorfor det er blitt slik. De hegemoniske diskursene stemmer ikke med den samiske virkeligheten. Det er altså mulig ved diskursanalyse å si noe om hvordan forskjellige forhold framstilles i forskjellige medier utover det rent innholdsmessige, og hvorfor ting defineres forskjellig. Diskursanalyse vil imidlertid ikke på noen måte ha en sentral plass som metode i dette arbeidet.

Det kan også i noen sammenhenger være nyttig å gå nærmere inn i tekstmaterialet ved hjelp av litteraturvitenskapelige metoder. Nyhetene blir presentert som tekster eller fortellinger i aviser og etermedier. De inneholder virkemidler og strukturer som man finner i klassiske tekster fra litteratur, film eller teater, og kan langt på vei analyseres som disse. De har fortellingens susjett og fabel, altså en ytre tekst og et dypere innhold. De bruker klassiske virkemidler som gjentakelse, metaforer, forskjellige former for rim og ordspill. I forbindelse med utdanning til fjernsynsjournalist lærer studentene både den klassiske Hollywoodfilmens fortellerform og klassisk

dramaturgimodell i fortellinger og teaterstykker (Njåstad 2004)⁹. Gjentakelse er et mye brukt virkemiddel i litteraturen, og den finner vi igjen i medietekstene. Virkningen er den samme på oss, nemlig at noe ”hamres inn” i oss og kan bli en sannhet. For å gjøre nyhetene interessante og leservennlig ser man ofte en disposisjon i tre faser eller akter: en konflikt i første akt, en konfrontasjon i andre og en løsning eller innsikt i siste akt. Konflikt er et av de mest brukte kriterier i all nyhetsproduksjon, på samme måte som den også er et bærende element i klassisk litteratur og teater. Det fokuseres på motsetninger, ofte ser man en klar todeling mellom de gode og de onde, de snille og de slemme, de flinke og de dumme osv. Allerede i den journalistiske grunnopplæringen framheves fortellingen med alle dens virkemidler som et ideal (Eide og Hernes 1987:55, Gripsrud 1999:196–208).

Innenfor antropologi, kulturforskning og litteraturvitenskap har myteforskning lenge hatt en posisjon, og i de siste årene har også historiefaget interessert seg for myter fordi de tilhører en del av den sosiale verden. Studier av myter eller nøkkelfortellinger i medietekster er interessante fordi disse har en sterk evne til å prege fortellinger (Minde 2000:6–7). I alle typer tekster bruker skribentene mytene eller nøkkelfortellingene bevisst eller ubevisst. Journalistene krydrer sine tekster med elementer av myter, liknelser, legender og fortellinger fra en kultur for å appellere til publikum (Shoemaker & Reese 1996:114). Det er myter, bilder og beretninger som sier noe viktig om hvordan et samfunn er og oppfattes (Geertz 1973 i Frønes 1995:165).¹⁰ Et eksempel er ”fattiggutten som blir rik” i norske folkeeventyr. Nøkkelfortellingene har ofte et mytisk innhold, og refererer ikke til konkrete hendelser slik som en vanlig fortelling. Den utvidede fortellingen om naturfolk er at de er primitive eller harmoniske. Et fellestrekk er at folk ”kjenner” innholdet i dem. Det skapes figurer med utgangspunkt i nøkkelfortellingene som vi så plasserer våre personer i (Frønes 1995:160–161). Denne type fortellinger er også vanlige i nyhetsjournalistikken. Det skapes bilder av hvordan bestemte grupper er, oppfører seg, kler seg osv. basert på nøkkelfortellingene. Dette gjentas og fører til at publikum kjenner igjen fortellingene. De forsterkes og blir sannheter selv om de ikke behøver å ha

⁹ TV-journalisten Olav Njaastad har skrevet den mest brukte læreboken i TV-journalistikk ved journalistikkutdanningene i Norden: *TV-journalistikk. Bildenes fortellerkraft* (2004). Han legger i boken stor vekt på å lære studentene de klassiske fortellermåtene både fra litteratur og film, som de skal bruke i sine reportasjer.

¹⁰ Øystein L. Pedersen (1998) brukte nøkkelfortellinger i sin analyse av hvordan seks aviser har tatt opp spørsmålet omkring samisk kultur i sin hovedoppgave.

noe med virkeligheten å gjøre. Nyhetsmediene lager forestillinger ut fra hvordan de selv mener det skal se ut, og et hovedmotiv har de hentet fra nøkkelfortellingene (Bird og Dardenne 1997:338). Det er sannsynlig at mange journalister vil søke å plassere samene inn i et bestemt bilde som igjen har sin bakgrunn i nøkkelfortellingene om samer. Journalistene kan for eksempel fokusere på at samene fremdeles er et umoderne naturfolk, og de eksotiske sidene kan bli bekreftet. Oppfatningen av at samer er synonymt med reindrift, lavvo og vidde synes fortsatt å være det mest framtreddende mediebildet av dagens samer, og en forklaring kan nettopp være hvordan tekstene er utformet. Man ønsker ikke å fortelle om det moderne samiske samfunnet fordi det ikke passer med de bildene man har av samekulturen i sitt eget hode.

Å undersøke bestemte tema i aviser over en periode på 30 år krever at man må gå igjennom store tekstmengder. Når det gjelder avisutgivelser fram til mot slutten av 1980-tallet, betyr det å bla igjennom tusenvis av avissider på mikrofilm eller studere såkalte klipparkiver. I utgivelser etter den tid blir det lettere fordi mediearkivene finnes på data, og man kan ved hjelp av søkeord på kort tid finne det stoffet man er ute etter. For mitt vedkommende har det betydd at jeg har gått gjennom avistekster i Nordlys fra 1970 og fram til 1989 ved hjelp av mikrofilm med det mål for øye å finne saker der samer har vært med. De samiske sakene er så valgt ut og systematisert ut fra de kriteriene jeg har brukt. Fra 1989 har avisen lagt sitt nyhetsarkiv på data. Jeg har da gjennomgått datalistene og plukket ut de samiske sakene ut fra søkeord som "samisk", "samer", "same" og "reindrift". I tillegg vil ord som "reindrift", "lapp", "siida" og "Finnmarksvidda" gi signaler om samer og samiske forhold. Tromsø Museum, nå Universitetsmuseet, har helt siden 1950-tallet klippet samiske saker i en rekke norske aviser, også fra Nordlys. Jeg har gått igjennom dette materialet for min periode. Imidlertid viser det seg at arkivet er noe mangelfullt, og mange samiske saker er ikke tatt med. En viktig kilde har vært ATEKST,¹¹ som inneholder redaksjonelle arkiver fra en rekke norske aviser og tidsskrifter. Avisen Nordlys sine artikler finnes i dette arkivet tilbake til 1989. Arkivet inneholder ikke billedstoff, og artiklene finnes i konsentrert form der overskrifter, inngresser og underoverskrifter ikke er tydeliggjort i særlig grad. I min undersøkelse har det vært viktig å se tekstene slik de framstod i

¹¹ ATEKST er etablert av Statens senter for arkiv, bibliotek og museum. ATEKST inneholder avisartikler så langt tilbake som til 1984. Tilgangen til dette arkivet kan fås gjennom bibliotekene, som abonnerer på tjenesten.

avisen for blant annet å se på prioritering, billedbruk og overskrifter. Jeg har derfor også sett på mange av avistekstene på mikrofilm i tillegg.

Når det gjelder samisk stoff i NRK-Dagsrevyen, har jeg brukt Nasjonalbibliotekets mediearkiv, som i prinsippet registrerer alle programmer. Dette er NRKs eget sendearkiv som overføres til Nasjonalbiblioteket. Ifølge Nasjonalbiblioteket kan arkivet være noe ufullstendig tidlig på 1970-tallet. Arkivet gir en oversikt over alle innslag i ulike sendinger i Dagsrevyen, med opplysninger om programleder, journalist som har laget innslaget, navn på personer som er blitt intervjuet eller gjengitt og stikkord om innslagets innhold og billedmessige dekning. Jeg har i all hovedsak studert og registrert arkivopplysningene, og ikke i særlig grad sett innslagene fordi dette vil sprengte rammer for denne undersøkelsen. Dette gir derfor ikke noen mulighet for nærmere billed- og innholdsanalyse av de enkelte innslag. For meg har det vært tilstrekkelig med opplysninger om sakstyper, kilder, hovedtendensen i billedleggingen og naturligvis mengden av samiske saker. I arkivet er det også en kort omtale av innholdet i innslagene, noe som gir opplysninger om hvilket emne som blir tatt opp. Jeg har for øvrig sett noen dagsrevysendinger i opptak fra 1980- og 1990-tallet for å få et hovedinntrykk av sendingenes struktur og oppbygging. En liknende metode er også brukt av Sigurd Allern i hans analyse av innholdet i Dagsrevyen i boken *Kildens makt. Ytringsfrihetens politiske økonomi* (Allern 1992).

1.6.2 Enheter og variabler

I en kvantitativ innholdsanalyse handler det om å finne kvantifiserbare enheter som overført til tabeller eller statistikker kan si noe om samenes plass i de to nyhetsmediene. I praksis vil det blant annet handle om å telle opp antall samiske saker i en periode, lage statistikker på hvilke tema som samer opptrer i, om samer ofte finnes i toppsakene eller om de opptrer mest i de såkalte sistesakene, hvor ofte samer er kilder i nyhetstekstene eller om de vinkles positivt eller negativt. Dette materialet må deretter tolkes i forhold til hvordan det enkelte medium forholder seg til stoff om samer, og hvilke inntrykk dette kan skape hos mediekonsumentene. Oppdeling av teksten i meningsenheter eller tekstenheter står sentralt i en kvantitativ innholdsanalyse, og det kan være vanskelig å fastsette fornuftige enheter (Østbye m.fl. 1997:209).

Et vesentlig spørsmål i min studie er hva som er en *samisk sak*. Hvordan skal den avgrenses i forhold til andre saker? I kommuner med

samisk befolkning ville for eksempel medieomtale av en nærmest hvilken som helst offentlig sak kunne være *samisk sak* fordi dette også vil berøre den samiske befolkningen. I områder med liten eller ingen samisk befolkning er det lettere å se når mediene spesielt omtaler samer og samiske forhold. Eli Skogerbø avgrenset definisjonen til at innslaget måtte ”omhandle – i noen grad – samiske forhold, altså at saken spesielt handlet om samisk næringsliv, kultur, politikk eller annet, og at det gikk fram av sammenhengen saken ble presentert” (Skogerbø 2000:36). Når jeg bruker betegnelsen *samisk sak*, er det et innslag som har et samisk hovedfokus. Det skal handle om samer, samiske samfunn og kultur, samenes forhold til omverden og omverdens forhold til samer. Sakene skal altså ha et samisk hovedfokus, og det handler selvfølgelig ikke om at saken er skrevet på samisk. En slik inndeling av sakstyper brukes i alle studier av medierepresentasjon, ikke minst når man undersøker minoriteters plass i majoritetsmedier. Som regel er det ikke vanskelig å se når mediene rapporterer om samer hvis mediene ikke er hjemmehørende i et samisk kjerneområde. Mine to undersøkte medier har ikke sin hovedredaksjon i områder med mange samer. Samene blir ofte en klart adskilt gruppe, og det går fram i ordbruken og konteksten når samiske spørsmål er i hovedfokus. Naturligvis vil det i undersøkelsen være tvilstilfeller, men de må tolkes så langt som mulig ut fra vitenskapelige kriterier.

Når man så har ringet inn de samiske sakene, blir spørsmålet hvordan man skal kvantifisere dem i forhold til annet stoff. Det vanligste i eldre undersøkelser i aviser har vært å bruke spaltemålinger. Dette vil i liten grad bli gjort i denne undersøkelsen for Nordlys sitt vedkommende. Mengden av samiske saker er i størstedelen av undersøkelsesperioden så liten i forhold til annet stoff i avisen, at målingen utgjør promiller av det totale nyhetsstoffet. Det er derfor like fruktbart å telle antall samiske spaltecenimeter, samtidig som dette vil være svært arbeidskrevende. Jeg vil derfor i all hovedsak bruke antall saker for å registrere mengden av samisk stoff både i Nordlys og Dagsrevyen. Dette gjøres i hovedsak i avisen Nordlys sin historie av Hallvard Tjelmeland og Pål Christensen (Christensen og Tjelmeland 2003). Ved å dele inn i ulike sakstyper som nyhetsartikler, nyhetsreportasjer, meldinger og kommentarer vil man kunne klargjøre innholdet i det som er produsert. Når det gjelder stoffmengden i etermediene, er det normale å måle dette i minutter og sekunder, og så regne ut i forhold til den totale sendetiden. Men også her er det å telle antall saker en fruktbar vei å gå, ikke minst når man skal sammenlikne en avis og et etermedium. I begge media vil en opptelling av antall innslag i større grad tyde-

liggjøre andelen av stoff om samiske forhold enn om man opererte med spaltecentimeter og sendeminutter.

De ulike journalistiske sjangerne er naturlige kodingsenheter. De vanligste betegnelsene er notis, nyhetsartikkel, nyhetsreportasje, intervju, kommentar og inserat. Det kan videre skilles mellom dokumentarreportasjer, featurereportasjer og portrettintervjuer (Østlyngen og Øvrebø 1998:363). Å kode etter avissjanger i denne undersøkelsen vil være viktig av flere grunner. For det første forteller valg av sjanger hvordan mediet vektlegger samisk stoff. Å få saken gjengitt i en notis eller en melding forteller at redaksjonen prioriterer det mindre enn om saken ble laget som en nyhetsartikkel eller en nyhetsreportasje. Å bli gjenstand for kommentar betyr at saken etter redaksjonens mening er viktig. Å bli gjenstand for et portrettintervju betyr at intervjuobjektet har gjort noe betydningsfullt også sett fra et mediums ståsted. Når det gjelder innholdssiden, er det også viktig å skille ut de forskjellige journalistiske sjangrene fordi de gir ulike opplysninger. I kommentarene kommer for eksempel nyhetsmediets egne holdninger til et spørsmål fram. I nyhetsartiklene kan man undersøke hvem som er brukt som kilder og hvor journalisten har hentet opplysninger fra. Hvem får uttale seg om samiske spørsmål?

I avisanalyse er *artikkel* et vanlig nivå å arbeide med, mens man i etermediene oftest snakker om *sak*. Artikkelen er imidlertid ikke et entydig begrep. Noen artikler kan være lange og gå over flere spalter og sider, mens andre er korte og dekker bare en del av en avisside. Artikkelen kan også være brutt opp og inneholde flere mindre artikler som handler om samme sak (Østbye m.fl.2007:216). På samme måten kan en sak i etermediene variere sterkt i tidsbruk fra ett minutt til flere minutter og bestå av flere mindre saker. I en koding kan man dele opp *artikkelen* i *nyhetsartikkel* og *nyhetsreportasje* når det gjelder aviser. *Nyhetsartikkelen* er den vanligste formen å fortelle nyheter på i en avis. Det handler å svare på spørsmålene hvem, hva, hvor, når, hvordan og hvorfor. Her følges også prinsippet med fallende viktighet, det vil si at det som ansees som viktigst å fortelle, kommer først i nyhetsartikkelen. Journalistens stemme skal være så usynlig som mulig og være en slags kombinasjon av den allvitende forteller og den nøytrale budbringer. Denne formen brukes når vanlige hendelsesnyheter skal formidles. En videreutvikling av den klassiske nyhetsartikkelen er en form der man åpner med en konflikt. Spissformuleringer får fram hva artikkelen handler om, og anslaget er ofte de mest oppsiktsvekkende sidene av saken. Denne formen brukes i de såkalte ”gravesakene”. En tredje form av nyhetsartikkelen er når journalisten bryter med den nøytrale fortellerrollen og selv analyserer og vurderer nyheten. Dette er en sjangerblanding

av nyheter og kommentar og blir oftest brukt i den politiske journalistikken. Formen er krevende og har ofte blitt kritisert fordi journalistens troverdighet kan komme i tvil. Hva er fakta og hva er journalistens egne tolkinger (Østlyngen og Øvrebø 1998:367–375).

Den andre hovedformen for artikkel er *nyhetsreportasjen*. Her er journalisten ute i felten og observerer selv det som skjer. Nyhetsreportasjen veksler mellom scener, informasjon og kildeutsagn og skal i begynnelsen pirre leserne og fange deres nysgjerrighet. Den skal også ha et sluttpoeng. Språket kan være friere enn i den klassiske nyhetsartikkelen, og journalisten bruker i mye større grad seg selv. *Nyhetsreportasjen* blir ofte i journalistikkundervisningen omtalt som en fisk i formen. *Nyhetsreportasjen* brukes som begrep både i aviser og etermedier og tar forholdsvis stor plass. En nyhetsreportasje i fjernsynet har en brei bruk av bilder, grafikk eller illustrasjoner i tillegg til intervjuer og historisk bakgrunn. I radioen er reportasjene gjerne bygget ut med lydstoff. Lengre nyhetsreportasjer har stor tyngde og er oftest forbeholdt viktige saker, som redaksjonen prioriterer (Østlyngen og Øvrebø 1998:378–381, Sand og Helland 1998:44). En videreutvikling er den såkalte *featurereportasjen* der journalistens personlige stemme er enda tydeligere. Jeg vil i min koding bare skille mellom nyhetsartikkelen og nyhetsreportasjen og bruke disse som en sekkebetegnelse for alle typer nyhetsartikler og nyhetsreportasjer. Jeg vil likevel kunne fange opp når avisen registrer en nyhet og når den går i dybden ved en slik koding.

I fjernsynsnyhetene er det vanlig å betegne det mest brukte nyhetsinnslaget som *reportasje*, noe også jeg vil bruke i min koding (Sand og Helland 1998:44). Innslaget er oftest laget av en reporter, fotograf og redigerer, men i de siste årene kan en journalist stå for både det journalistiske arbeidet, fotografering og redigering, en såkalt videojournalist. I min undersøkelsesperiode var dette ennå ikke tilfelle. En *reportasje* i fjernsynet har en brei bruk av bilder, grafikk eller illustrasjoner i tillegg til intervjuer og historisk bakgrunn. Den kan variere i lengde fra noe over ett minutt til 3–4 minutter. Jeg vil så langt det er mulig opplyse om lengden på innslaget fordi dette har å gjøre med betydningen.

Som enhet for kortere innslag bruker jeg *notis* i en avis og *melding* i fjernsynsnyhetene. Notisen eller melding er mye mindre i omfang. I en avis kan det dreie seg om noen linjer, i radio- og fjernsynsnyheter er de ofte av 15–20 sekunds varighet. I fjernsynsnyhetene blir meldingen lest av programleder, de kan være uten bilder, men også ha stillbilder, grafikk eller korte filminnslag, såkalte ”synk” (Sand og Helland 1998:44). Notisen og

nyhetsmeldingen er oftest forbeholdt mindre viktige saker og er fakta-
preget.

Jeg bruker også *intervju* når det er snakk om utelukkende et intervju uten elementer av reportasje. Vanligvis inneholder jo de fleste nyhetsreportasjer intervjuer, men når jeg skiller det ut som en egen sjanger, kan det for eksempel være når det er snakk om et portrettintervju. En person som blir gjenstand for et portrettintervju, har gjerne markert seg i nyhetsbildet.

Jeg vil også i min koding skille ut *kommentar* og *leder* som enheter. Kommentarene setter nyhetene i perspektiv, er personlige og uttrykker ofte nyhetsmediets eget ståsted i en sak. Dersom en sak blir gjenstand for en kommentar eller avisleder, regnes dette som en viktig sak for samfunnet. Tradisjonelt har lederartikkelen vært viktigst for å kommentere aktuelle begivenheter, og den stod særlig sterkt i partipressens tid. Etter hvert har den fått mindre betydning, men kommentarsjangeren som sådan har blitt viktigere. Sigurd Allern foretok i 2001 en undersøkelse av innholdet i ti norske aviser med hovedvekt på nyhetsverdier, og fant at kommentarstoffet utgjorde ti prosent av det totale nyhetsstoffet. Allerns konklusjon var at norske aviser legger relativt stor vekt på egne kommentarer. (Allern 2001:132–133.) I fjernsynsnyhetene kjennetegnes kommentaren ofte ved at en seniormedarbeider eller en redaktør inntar programlederstolen og gir sin analyse av en hendelse. I de siste årene blir gjerne personen intervjuet av en programleder og gir på den måten sine vurderinger. Første gangen kommentarformen ble brukt i norsk fjernsyn var så sent som i 1971 da Bortenregjeringen måtte gå (Dahl 1982:122), men det er først i de siste årene denne sjangeren har blitt viktig i Dagsrevyen. Kommentarer brukes mest i den politiske journalistikken og i utenriksjournalistikken og er nå i ferd med å utvikle seg slik at eksperter på et område eller en kommentator gjerne blir intervjuet av en programleder.

Inserter eller *leserbrev* er også en enhet jeg vil skille ut i analysen. Jeg skiller vanligvis ikke mellom lange og korte leserinnlegg, men i noen tilfeller har de form av kronikker, og dette vil jeg bemerke. Tematisk vil imidlertid leserinnleggene være svært forskjellig med hensyn til innhold. At et spørsmål blir gjenstand for leserreaksjoner, betyr ofte at saken engasjerer. En registrering av inserater om samiske spørsmål kan derfor fortelle om i hvor stor grad samiske forhold berører nordmenn og også relasjonene mellom samer og nordmenn. I tillegg til disse sjangrene vil jeg også operere med *anmeldelser*, f.eks bokomtaler eller konsertanmeldelser.

I innholdsanalysen gir også en registrering av ulike tema i innslagene viktig informasjon. I min koding vil jeg klassifisere tema *politikk, kultur, reindrift, skole/utdanning, næringer, etnisitet, kriminalitet og sport*.

Politikk er ansett som viktig stoff i journalistikken, og handler mye om å ta og gi. En omfattende dekning av samisk politikk kan fortelle om samenes posisjon og signalisere konflikter. Kulturstoff inneholder ofte mer myke sider og kan oppfattes som mindre betydningsfull enn politikk. Et spørsmål til materialet kan da være hva det kan bety dersom samene er mye til stede i det politiske stoffet, men lite i kulturstoffet. Det har blitt hevdet at kulturjournalister ofte lager ”snillere” reportasjer enn de mer hardkokte nyhetsjournalistene, og er ofte positive talerør for kulturen de skriver om (Bech-Karlsen 1996). Reindriften har en lang tradisjon som markør av samiskhet i det norske samfunnet fordi næringen har vært sterkt knyttet til samene her i landet. Den blir derfor en egen kategori i undersøkelsen.

Kildevalg i nyhetstekstene er viktig i en undersøkelse om minoriteter og nasjonale medier. Hvem er kilder til saker om samer og samiske forhold? Når det gjelder nyhetsstoff om innvandrere, vet vi fra undersøkelser at etnisk norske politikere og eksperter dominerer som hovedkilder (Lindstad og Fjeldstad 2005:96–105). Gjelder det samme når nasjonale medier skal hente kilder om samiske forhold? Og i så fall hvilke konsekvenser får dette for bildet av samer?

Prioritering av stoffet forteller hvordan redaksjonene vurderer nyhetsstoffet. Som en hovedregel kommer de ”viktigste” sakene på førstesiden eller på andre sentrale sider inne i en avis. Etermediene prioriterer ved å sende ”viktige” saker først i en nyhetssending, og de som vurderes som lite ”viktige” som ”sistesaker”. En undersøkelse av hvor nyhetsmediene plasserer samiske saker kan fortelle om hvor viktige de anser stoff om samer.

Billedstoffet vil også kunne tolkes i en innholdsanalyse, og jeg har forsøkt å lage enheter som kan settes opp i tabellform. Hvilke bilder brukes til å illustrere sakene? Er det noen bestemte motiv som brukes for å illustrere samiske saker? Hvorfor blir dette gjort, og hva kan det eventuelt føre til når det gjelder bildet av samene og samekulturen? Vi vet fra dekningen av fremmede kulturer at nyhetsmediene ofte har en tendens til å la bestemte bilder gå igjen og nærmest alltid illustrere de samme forholdene. Edward Said hevdet at når vestlige medier skulle illustrere Orientens kultur, var det oftest med bilder fra muhamedanske bønnemøter (Said 1978:286).

Jeg skal undersøke samisk representasjon i to nyhetsmedier og en sammenlikning er naturlig. Nå må det straks sies at fjernsyn og aviser er to forskjelligartete medier slik at mange forhold ikke kan sammenliknes uten videre. Fjernsynet er et etermedium der bilder og tale er det grunnleggende, mens avisen har det trykte ord som sitt hovedgrunnlag. I tillegg er det også

stor forskjell på hvor mye og hva som kan formidles i fjernsynet sammenliknet med aviser. Jeg skal drøfte de ulike sidene og i hvor stor grad man kan komparere innholdet i de to mediene. Komparasjon som metode kan være fruktbar der det er snakk om å få bekreftet eller avkreftet teorier. Ved å sammenlikne ulike hendelser eller forhold i et samfunn der man har utviklet en teori som en forklaring, kan man få avkreftet eller bekreftet om teorien holder vann. Dernest kan en sammenlikning av ulike begivenheter eller forhold i seg selv være fruktbar. Vi ser rett og slett på forskjeller og likheter ved fenomener. Sammenlikning er på mange måter kjernen i vitenskapelige forklaringer, ikke minst i historie og medievitenskap. Vi undersøker fenomenene i ulike år eller perioder og konstaterer endringer eller ikke-endringer. Man holder minst to forskjellige enheter av samme art opp mot hverandre og søker å finne forklaringer. Man kan bruke den såkalte ”overensstemmelsesmetoden” eller ”forskjellsmetoden”. Når vi bruker den førstnevnte metoden, velger man undersøkelsesobjekter som er svært ulike og undersøker om det finnes likheter til tross for forskjellene. Ved bruk av ”forskjellsmetoden” gjøres det motsatte, nemlig å undersøke objekter som er så like som råd og finne om det likevel er ulikheter. Man kan naturligvis kombinere disse to metodene (Kjeldstadli 1992:252–261).

Hva kan sammenliknes i mitt materiale? Antallet samiske saker i Nordlys og Dagsrevyen i ulike år og utviklingen av saksmengden er en mulighet. Da må man selvfølgelig huske på at Dagsrevyen er et riksmedium som skal romme nyheter fra hele landet, mens Nordlys er en avis i Nord-Norge med en helt annen nærhet til samer og samiske forhold. I tillegg er det naturligvis enorm forskjell på plass i de to mediene der aviser rommer mye mer. Innholdet i sakene er også noe som kan sammenliknes, men med visse forbehold. Hvilke samiske spørsmål blir tatt opp i de to mediene, er det forskjeller og i tilfelle hvorfor? Er det bestemte sakstyper som ble forbundet med det samiske? Igjen må man imidlertid huske på de to medienes egenart. Kulturstoff hadde i min periode liten plass i Dagsrevyen, mens Nordlys la større og større vekt på denne stofftypen fram mot årtusenskiftet.

Kildebruken kan sammenliknes. Hvem fikk slippe til når samiske spørsmål ble tatt opp? Var det de samme personene som gikk igjen i de to mediene, og hvordan var fordelingen mellom kjønn? Hva kan forklare ulikheter og likheter når det gjelder kildevalg, og hva kan dette igjen ha å si for mediekonsumentenes bilde av samer og samekulturen?

Vinklingen av stoffet er et annet forhold som kan kompareres, det samme gjelder stofftyper. I den forbindelse må man imidlertid huske på at sjangrene er ulike i fjernsynsnyheter og i en avis. Kommentarsjangeren var

ikke utviklet i Dagsrevyen i min undersøkelsesperiode. Vi vet når det gjelder majoritetsmediers dekning av minoriteter at mer negative sider har en tendens til å bli trukket fra. Var dette tilfelle i mine to undersøkte medier og is hvor stor grad var stereotyper til stede i medietekstene om samer?

1.6 Nordlys og Dagsrevyen – kort presentasjon

Kildene til dette arbeidet er innslag med og om samer og samiske forhold av ulike slag i avisen Nordlys og NRK-Dagsrevyen. Nordlys er en avis med hovedredaksjon i Tromsø. Avisen ligger ikke midt i det samiske kjerneområdet, men er en sentral avis for samer i Troms og Vest-Finnmark. Avisen er en sterk regionalavis, og har lange tradisjoner som en menings- og kommentaravis. Nordlys er og har lenge vært den største avisen i Nord-Norge med et opplag i dag på rundt 30 000 solgte aviser per dag. Avisen ble i sin tid grunnlagt av Arbeiderpartiets første stortingsrepresentant, den legendariske presten Alfred Eriksen på Karlsøy, og kom ut med sitt første nummer på Karlsøy 10. januar 1902. Høsten 1903 flyttet den sin redaksjon til Tromsø.¹² Bakgrunnen for etableringen av Nordlys var både en politisk strid og misnøye med det eksisterende venstrebladet Tromsø. Alfred Eriksen ville skape et blad som talte småfolks sak, noe han mente at de tre eksisterende avisene i Tromsø på den tiden ikke gjorde. Eriksen sluttet som redaktør i 1910, og rundt første verdenskrig og i årene etter ble avisen kraftig radikalisert, blant annet inspirert av den russiske revolusjonen i 1917. Avisen fortsatte å være en partiavis for Arbeiderpartiet i hele mellomkrigstiden under ledelse av redaktør Ingvald Jaklin. I perioden 1945 til 1970 gikk Nordlys inn i en vekstperiode med økende opplagstall og utbygging av det lokale korrespondentnettet. Den ble fornyet både redaksjonelt og teknologisk, og avisen gikk blant annet over til å trykke i offset mot slutten av perioden. Det var også i denne perioden avisen ble det ledende organet i Nord-Norge, og som landsdelsavis ble den et viktig taleorgan for regionen. Ingvald Jaklin fortsatte som redaktør fram til 1965, da Magne Jønsson overtok fram til 1973.

¹² Avisen Nordlys fikk sin egen historie i 2003 (Christensen, Pål og Tjelmeland, Hallvard, *Flammende budbringer. Nordlys gjennom 100 år*). Jeg har hentet mine informasjoner om avisen fra dette verket, og henviser til det for ytterligere informasjon om avisens historie.

På 1970-tallet arbeidet kjente journalister som Jon Michelet og Ane Haaland i redaksjonen, og de forfektet svært radikale, politiske standpunkter både i forhold til utenrikspolitik, LO og spørsmålet om norsk medlemskap i EEC. Reidar Nielsen fra Finnmark ble redaktør i 1974, og han var en sentral arbeiderpartimann. De skarpeste brytningene mellom journalistene og den redaksjonelle ledelsen kom under Alta-konflikten i perioden 1979 til 1981. Flere journalister gav offentlig uttrykk for motstand mot utbyggingen av Alta/Kautokeino-vassdraget noe redaktør Reidar Nielsen likte dårlig. Ivan Kristoffersen avløste Reidar Nielsen som ansvarlig redaktør i 1982 og satt fram til 1997. I hans periode ble de tette båndene til Arbeiderpartiet kuttet, og tiden som partiavis var over. På 1980-tallet satset avisen også på andre medier som nærradio og lokalfjernsyn. Jonny Hansen var redaktør fra 1997 til 2001, og i hans redaktørtid ble stoff fra Tromsø by prioritert, og profilen som regionavis tonet ned. Da Hans Kristian Amundsen overtok i 2001, ble avisens profil endret til igjen å framstå som en regionavis. Næringslivsstoff ble oppvurdert, og avisen skulle gjenoppstå som en sterk meningsavis. Avisen har markedsført seg som landsdelsavis med et godt utbygd korrespondentnett i Nord-Norge. Med avisens sentrale posisjon i Tromsø, avisens rolle i dag som en stor regionavis og med bakgrunn i avisens historie, er det et naturlig valg for meg å se på utviklingen av de samiske sakene i nettopp denne avisen. (Hans Kristian Amundsen sluttet i 2010, og Anders Opdahl ble ansatt som ny sjefredaktør i 2011.)

Dagsrevyens historie er like lang som fjernsynets i Norge. Den startet sin sending offisielt i 1960, riktignok ganske forskjellig fra dagens produksjon. Navnet Dagsrevyen er blitt beholdt gjennom skiftende tider helt fram til i dag. Redaksjonelt holdt revyen seg lenge til den såkalte folkeopplysningstradisjonen, som innebar at man ”valgte ut” det folk burde få se, mer enn det folk ønsket (Sand og Helland 1998:19). De første årene var den referatjournalistikken som dominerte, men mot slutten av 1960-tallet ble man mer problemorientert og engasjerte (Bastiansen 1996:278). Den moderne formen for nyhetsjournalistikk i fjernsyn gjorde sitt inntog i Dagsrevyen på 1980-tallet, da man for alvor begynte å fortelle nyhetene ved hjelp av bilder. Journalistikken endret seg til å bli mer kritisk, og i 1990-årene var folkeopplysningstanken sterkt svekket (Sand og Helland 1998:21).

Dagsrevyen har holdt stand som Norges klart største nyhetskanal i TV selv etter at den fikk konkurranse fra TV2-nyhetene i 1992. Folk i Norge, også samer, har opplevd det nesten som en nasjonal plikt å få med seg den hver dag, og den har alltid hatt stor troverdighet som nyhetsprogram i Norge (Hagen 1993:150–151). Den har vært vårt vindu mot vårt eget

land og verden utenfor. Å få nyheter på Dagsrevyen oppleves som noe av det største som kan skje når det gjelder nyhetspublisering. Når en sak kommer dit, vitner det om at den er av aller største viktighet for nasjonen. Dagsrevyens rolle som en nyhetskanal for hele Norges befolkning gjør at det er relevant å undersøke hvilken plass samer og samiske spørsmål har hatt.¹³

1.8 Den praktiske gjennomføring

Dette arbeidet har et tidsspenn på rundt 30 år, og jeg behandler perioden kronologisk. Jeg gjør også periodiseringer selv om tidsspennet bare er på om lag 30 år. Det skjer nemlig endringer når det gjaldt hvor synlig samene var i nyhetsmediene i løpet av disse årene.

Jeg velger å dele perioden inn i tre bolker, 1970–78, 1979–81 og 1982–2000. Periodene er ulike med hensyn til tid. 1970 til 1978 representerer på mange måter ”den gamle tid” da samer var lite synlige i media. Fornorskingsperioden var over, men fortsatt preget den mye av den norske etnopolitikken overfor samene. Mot slutten av tiåret kunne man imidlertid observere klare trekk i samfunnet som bar bud om en endring når det gjaldt samenes plass. 1979 til 1981 er den viktigste perioden i samisk etterkrigshistorie med hensyn til grunnlaget for endringer i samenes posisjon i det norske samfunnet. Konflikten om utbyggingen av Alta/Kautokeino-elva fikk store konsekvenser for alle sider av det samiske samfunnet. Selv om samene tapte kampen om utbyggingen av vassdraget, vant de viktige politiske slag som fikk svært mye å si for den samiske framtiden. Grunnlaget for utviklingen av den samiske nasjon slik vi kjenner den i dag, ble lagt gjennom nasjonale, politiske vedtak, og samer ble mye mer synlige i norske og internasjonale nyhetsmedier. Perioden er så atypisk at den må behandles for seg, selv om det bare dreier seg om tre år. Den siste perioden fra 1982 fram til årtusenskiftet er den mest aktive perioden når det gjelder byggingen av den samiske nasjon. Sametinget ble åpnet i 1989, Samerettsutvalgets arbeid ble gjennomført i perioden når det gjaldt retten til land og

¹³ Om Dagsrevyens historie, se Dahl, Hans Fredrik og Bastiansen, Henrik G. (1999a) *Over til Oslo, NRK som monopol 1945-1981, NRKs historie bind 3*, Oslo, og Bastiansen, Henrik G. og Dahl, Hans Fredrik, (2003) *Norsk mediehistorie*, Oslo: Universitetsforlaget. Noe finnes også på nrk.no.

vann i Finnmark, og Sameloven sikret det samiske språket. Slutten av 1900-tallet var også en periode da mange samer, som hadde mistet sin samiske identitet og det samiske språket, arbeidet aktivt for å ta tilbake sin samiskhet. Dette gjaldt i særlig grad sjøsamer i Troms og Finnmark. Det kunne kanskje være aktuelt å dele den siste perioden i to fordi mengden stoff om samiske spørsmål øker sterkt på 1990-tallet. Jeg velger imidlertid ikke å lage to selvstendige perioder, men heller kommentere utviklingen i noen enkelt år nøyer. På mange måter er også utvikling på 1990-tallet en klar fortsettelse av 1980-tallet fordi vedtakene som ble fattet på 1980-tallet, nå blir satt ut i livet. Dette gjelder blant annet Sameloven av 1987 som gav grunnlag for Sametinget.

Jeg vil som hovedregel presentere det kvantitative materialet i de to mediene hvert femte år. Dette vil gi en holdbar validitet fordi tekstmengdene endrer seg forholdsvis lite over så kort tid. Men noen ganger vil jeg bruke andre intervaller. Alta-kampen 1979–81 vil bli gjennomgått for hvert enkelt år. 1989 vil bli undersøkt selv om dette året egentlig ikke representerer et 5-års intervall. Grunnen til at 1989 undersøkes spesielt, er at Sametinget åpnet dette året. Etter at den kvantitative utviklingen er slått fast, vil jeg foreta innholdsanalysen i hver av de tre periodene. Hovedvekten vil ligge på journalistikken og på hvilken måte samer og samisk stoff blir presentert og vurdert.

2 Samer i norske nyhetsmedier før 1970

Før 1950 var det lite stoff i norske medier som omhandlet samer, særlig i riksmidlene. De opptrådte også innenfor få tema. I sin undersøkelse om minoriteter i norsk presse gjennom hundre år påpekte Elisabeth Eide og Anne Hege Simonsen at samene før andre verdenskrig i pressen ble oppfattet på flere måter (Eide og Simonsen 2007:32–35). Som vanlige samfunnsborgere var de ofte et problem slik som i en artikkel i Aftenposten i 1919 da de ble omtalt som mulige femtekolonister. Forsvaret ville prioritere at offiserer lærte seg samisk og kvensk fordi språkene ble snakket ”af en stor del av befolkningen i militært sett viktige dele af Nord-Norge” (Aftenposten 7.3.1919). De kunne også være et ordensproblem og opptre aggressivt og truende med skytevåpen, slik som i en artikkel i Nordlys fra 1935 der noen samer truet med å skyte norske multeplukkere hvis de ikke forsvant fra området (Nordlys 29.8.1935). I tillegg kunne artiklene ta for seg samene som annerledes mennesker. De stilte seg fullstendig fremmed til det moderne samfunnet med sine tekniske hjelpemidler, og betraktet som i en artikkel i Verdens Gang i august 1935, flymaskinene som noe overnaturlig. ”Sykeareoplanet var en underbar gave fra himmelen, syntes lappene” (Verdens Gang 5.8.1935). De ble også i avisene oppfattet som en del av naturen, som opptrådte litt som dyr. ”Lappkvinnen har krøpet ut av teltet”, het det i en reportasje om svenske flyttsamer på Lyngseidet i Troms, som Aftenposten skrev i 1947 (Aftenposten 5.9.1947).

Utover på 1950- og 1960 tallet var samer fortsatt lite synlige i norske nyhetsmedier, og stikkprøver i arkiver til tilfeldige aviser gir en mager fangst. Det var stort sett bare avisene i Nord-Norge og NRKs lokal-sendinger, særlig i Finnmark, som av og til hadde noen saker som omhandlet samer. Da dreide det oftest om reindrift og reindriftssamer. I finnmarksavisene var stoff om samiske forhold en del av lokalstoffet, og et typisk stoffområde var beitekonfliktene mellom reineierne og bøndene på kysten hver vår. Den tradisjonsrike Svolværavisen Lofotposten skrev også av og til om samiske spørsmål og syntes å ha en særlig interesse for skole- og kulturstoff. Da det ble opprettet et samisk gymnas i Karasjok i 1969, skrev avisen flere artikler i samband med begivenheten. Aviser som Helgeland Arbeiderblad, Rana Blad, Namdal Arbeiderblad og Fjell-Ljom på

Røros hadde også stoff om reindriften og skolesituasjonen for samebarn. Disse avisene hadde sørsamer i sin leserkrets, og denne type stoff hørte for disse avisene naturlig med til lokalstoffet. Leserne til disse avisene opplevde på samme måte som kystbefolkningen i Finnmark og Troms reinsdyr på beite på innmark, og det skapte konflikter.

I Nordlys var samene lite til stede i avisens spalter fram til lenge etter andre verdenskrig. Av og til så man reportasjer fra samisk dagligliv som en sak fra 1959 med overskriften ”Samenes hverdag mer preget av slit enn romantikk” (Nordlys 4.9.1958), eller nyhetsreportasjen om Inger Marie Oskal, som tok førerprøven i ”fargerik drakt” (Nordlys 6.3.1962). I 1957 laget avisen en sak om at en full same hadde trakassert svenske turister noe som sannsynlig stemte med den norske oppfatningen av samene på den tiden (Nordlys 16.7.1957). Det var altså snakk om mer eller mindre tilfeldige innslag, og de fleste hadde preg av å være kuriosa. Etter Samekomiteens innstilling i 1959 begynte avisen imidlertid å få øynene opp for det samiske samfunnet.¹⁴ Etter innstilling ble det en opphetet debatt blant andre mellom Arbeiderpartiets Hans Rønbeck i Karasjok og ordfører i Karasjok, Lind Meløy, der Rønbeck holdt fast ved fornorskingslinjen, mens Lind Meløy argumenterte sterkt for at samisk språk måtte bli styrket i skolen. I første omgang støttet Nordlys fornorskingslinjen til Rønbeck på lederplass (Christensen og Tjelmeland 2003:408).¹⁵

Litt ut på 1960-tallet kunne man tydelig spore endringer i holdningen til samepolitikk både i kommentarene og i den vanlige journalistikken i Nordlys. På den tiden ble to journalister med samisk bakgrunn ansatt i avisen, Erling Hirsti og Edmund Eriksen. Begge tok tidlig opp det samiske perspektivet i sine reportasjer. I jubileumsutgaven til avisens 60-års dag i

¹⁴ Om Samekomiteens innstilling henvises til en oversiktsartikkel i *Nordnorsk Kulturhistorie* b.1 1994: 261–265 skrevet av Regnor Jernsletten og en artikkel i *Ottar* 4/2000: 9–14 av Vigdis Stordahl. Samekomiteen ble nedsatt i 1956 av Stortinget og fikk blant annet som mandat å foreslå økonomiske og kulturelle tiltak som gjorde samene bedre i stand til å klare seg i samfunnet. Innstillingen kom i 1959, og det ble foreslått en rekke konkrete tiltak, blant annet at Indre Finnmark skulle få status som samisk kulturområde. De mest radikale forslagene ble avvist, og mange toneangivende samer var sterkt uenig i at samene skulle behandles med særtiltak, og organisere et eget samisk område i Indre Finnmark.

¹⁵ I avisens historie *Flammende budbringer* (2003) skriver Pål Christensen og Hallvard Tjelmeland om avisens interesse for samisk stoff før 1970 i avsnittet ”En samepolitisk brytningstid” og ”Nordlys åpner seg for det flerkulturelle Nord-Norge”, side 406–411. De gjør blant annet grundig greie for stridighetene etter Samekomiteens innstilling i 1956 og hvilken rolle Nordlys inntok.

1962 skrev Edmund Eriksen en artikkel med overskriften ”Samisk kultur er utsatt for sterk påvirkning”. Han slo fast at samene var en urbefolkning i Troms og Finnmark, og han håpet at reindriften også i framtiden ville ha en sterk stilling (Christensen og Tjelmeland 2004:410). Erling Hirsti ble den journalisten i redaksjonen på 1960-tallet og også seinere som så det som sin oppgave å bringe nyheter om samiske forhold til leserne av Nordlys. En større redaksjonell holdningsendring kom i 1967 da daværende sjefredaktør Magne Jønsson på lederplass kommenterte en fjernsynsdebatt om den samiske minoritets stilling. Her uttrykte han at samenes problemer nå måtte tas på alvor. Senere samme året støttet avisen to dommer som gav svenske samer og samer i Røros rettigheter til land og vann (ibid.:411).

Det nokså beskjedne antall samiske saker i Nordlys før 1970 blir også bekreftet av Odd Mathis Hætta som på 1960-tallet arbeidet som frilansjournalist for NRKs samiske sendinger i Tromsø. En viktig del av arbeidet var å lage samiske nyheter. Hætta fortalte at han stort sett hentet nyhetsstoffet fra ulike aviser, men at han fant lite samisk stoff i Nordlys til sine nyhetsbulletiner (Odd Mathis Hætta 2004).

Riksmediene hadde noen få innslag der samer og samiske forhold var i hovedfokus i 1950- og 1960-årene. Dagbladet brakte av og til bokanmeldelser av samiskorientert litteratur, Aftenposten hadde sporadisk stoff om språk- og kulturspørsmål, og Morgenbladet skrev eksempelvis på 1950-tallet noen artikler i forbindelse med etableringen av den samiske avisen Ságat i 1956. Bakgrunnen for disse innslagene var ofte at en journalist i avisen hadde fattet interesse for samiske spørsmål. Artiklene i Morgenbladet om samer var stort sett signert forfatteren og journalisten Olav Nordrå, som var opptatt av samiske forhold og blant annet skrev boken *Rød Høst*, som tok for seg Kautokeino- opprøret. Han var for øvrig født i Hammerfest.

Verdens Gang har digitalisert sitt arkiv tilbake til juni 1945, og et søk på samisk stoff gav 16 treff før 1970, altså under en sak per år. Avisen skrev blant annet at Norge ville hjelpe reinsdyrnæringen på Grønland (Verdens Gang 16.8.1967) og at russerne på Kola var kommet lenger enn samene i Norge når det gjaldt moderne reindrift (Verdens Gang 15.6.1960). 14. juni 1955 stod det et inserat med tittelen ”Norske samer vil ikke være utstillingsgjenstander. Nå kommer den første norske avisen på samisk”. Det handlet også om arbeidet med å starte den første samiskspråklige avisen etter krigen, Ságat. Verdens Gang hadde også to omtaler av fjernsynsprogram med samer i fokus. 15. august 1967 hadde Stein Ørnhøi og Bjørn Nilsen laget programmet ”En norsk minoritet”. De ønsket å fortelle hvordan samene levde i dag fordi de mente at tidligere årtiers geografibøker ikke var

særlig egnet til å gi nyanserte forestillinger om samene. Der stod det blant annet utsagn som at ”Lengst nord i landet vårt bor samene. De bor i telt og har festlige drakter. De lever av reindrift”, noe som de to programskaperne mente ikke var i samsvar med virkeligheten. Men Stein Ørnhoi la til at mange nå syntes ”at det begynte å bli vel mye om samer og sameproblemer” (Verdens Gang 15.8.1967). 4. desember 1968 skrev avisen om et program som Erik Bye hadde laget om samisk bosetting i Alaska i forbindelse med den samiske utvandringen til Amerika mot slutten av 1800-tallet.

En sak som på 1960-tallet fikk oppslag i riksmidlene, var tvangsauksjonene, som Husbanken holdt i Kautokeino. I forbindelse med gjenreisningen av Finnmark og Nord-Troms hadde myndighetene bestemt at flyttsamene i Indre Finnmark skulle få egen finansieringsordning for sine hus, men så sluttet mange samer å betale sine bankterminer. Det ble sagt at samene hadde dårlig betalingsevne fordi snøfall i 1964 hadde forsinket reinslaktingen, men lokalt ble det også hevdet at samene rett og slett lot være å betale terminene fordi de mente husene var for dårlige (Reiersen og Thue 1996:172). Arbeiderbladet hadde denne overskriften 15.12.1964: ”Trist jul for Kautokeino-samene”. Avisen kritiserte Husbanken for å tvinge igjennom tvangsauksjonene selv om formannskapet i Kautokeino hadde bedt om utsettelse. Dagen etter, 16.12.1964, skrev avisen følgende: ”Ennå finnes det mennesker i Norge som velferdsstaten ikke har nådd fram til. Husbanken bør derfor innse at det ikke alltid er rimelig å følge de samme regler og retningslinjer på Finnmarksvidda som i Oslo. Banken bør ha større evne til å jenke seg etter ”terreng” og ikke alltid ri stive prinsipper.” Arbeiderbladet fulgte opp saken to år senere da tvangsauksjoner igjen ble aktuell. ”Samene kastes ut av husbankbygg” var overskriften den 14. mars 1967.

Dagsrevyen laget svært få samiske innslag før 1970. Nå er dessverre sendearkivene før 1970 nokså mangelfulle, men i mitt materiale er det bare registrert en sak med samisk hovedfokus før 1970. 3. mai 1969 kunne Dagsrevyen fortelle at samer i Finnmark planla en egen sameliste ved stortingsvalget. Høyst sannsynlig var det noen flere saker om samene før 1970, som ikke er fanget opp i sendearkivet. Det var blant annet praktiske årsaker til at Dagsrevyen hadde minimalt med stoff om samer før 1970. NRKs distriktskontorer hadde ikke opptaksutstyr for filminnslag, og det var svært tungvint å lage innslag fra såpass fjerne strøk som Finnmark. Fjernsynssenderne var heller ikke utbygd i det nordligste Norge før helt mot slutten av 1960-tallet, slik at man ikke hadde et samisk publikum før rundt 1970. Riktignok ble det laget noen få større programmer i NRK om samekulturen, men disse var ikke produsert som nyhetsinnslag.

3 Saker med samisk hovedfokus i Nordlys og Dagsrevyen 1970–1978

1970 var begynnelsen på det tiåret da samene oppdaget ”seg selv og verden” (Sara 1995:57–61). Tidspunktet markerte oppstarten på den samepolitiske og kulturelle mobiliseringen med unge samer som drivkrefter. Organisatorisk knyttet de seg til Norske Samers Riksforbund, som ble stiftet som en landsomfattende organisasjon i 1968 og som på 1970-tallet bygde opp lokallag rundt omkring i landet. Tidlig i dette tiåret startet også det internasjonale urfolksarbeidet med den første konferansen i København i 1973 for de nordlige urfolk og stiftelsen av World Council of Indigenous People, WCIP, i Canada i 1975. Samene var med fra første stund, og fikk framtrede posisjoner i ledelsen av urfolksarbeidet.¹⁶ På 1970-tallet begynte også den samiske institusjonsbyggingen med høyere samisk undervisning og forskning ved det nye Universitetet i Tromsø fra 1972, De samiske samlingene i Karasjok i 1973 og Nordisk Samisk Institutt i Kautokeino i 1974. Den nye samegenerasjonen satte tidlig spørsmålet om samiske rettigheter på dagsorden, og retten til land og vann ble fokusert i forbindelse med de store vannkraftutbyggingene som fant sted i Nord-Norge på den tiden.¹⁷

Det skjedde mye innad blant samene som det norske storsamfunnet etter hvert måtte ta stilling. Hvilken posisjon skulle samene ha i Norge, hvordan skulle man forholde seg til samisk kultur og språk, og ikke minst, hvilke egne rettigheter skulle samene ha? Mot en slik bakgrunn ville det være naturlig å forvente at samer og samiske saker ble mer synlige i norske nyhetsmediene utover tiåret enn hva tilfellet hadde vært tidligere.

¹⁶ Henry Minde har i artikkelen ”The International Movement of Indigenous Peoples: an Historical Perspective” gjort greie for utviklingen av det internasjonale urfolksarbeidet (side 9-25). Artikkelen er trykket i boken *Becoming Visible. Indigenous politics and self-government*. Center for Sámi Studies. Tromsø 1995.

¹⁷ En kort framstilling av den samepolitiske utviklingen i Norge finnes i *Nordnorsk kulturhistorie* bn. 1, ”Det gjenstridige Nord-Norge, religiøs, politisk og etnisk mobilisering 1850–1990, side 248–274.

3.1 Den kvantitative utviklingen i Nordlys 1970–1978

Den kvantitative gjennomgangen av starter med en oversikt over mengden av samisk stoff i Nordlys i den første undersøkelsesperioden fra 1970 til og med 1978. I denne tabellen er alle typer nyhetssaker tatt med fra de minste notisene til de største nyhetsreportasjene.

Tabell 1. Antall saker med samisk hovedfokus i Nordlys 1970–1978

År	Nordlys
1970	22
1971	15
1972	15
1973	23
1974	36
1975	48
1976	36
1977	31
1978	31

Tabellen viser at i de første par årene etter 1970 holdt antallet seg lavt med 15 saker hvert år. I 1973 var antallet kommet opp i 23, og i 1974 var tallet 36 for så å øke til 48 året etter. I 1976 var tallet igjen 36 og gikk ytterligere noe ned til 31 i de to neste årene. Nordlys inneholdt i 1970 641 saker i en ”normaluke” (Christensen og Tjelmeland 2004:380). Dette var stoffkategorier som notiser, nyhetsartikler, nyhetsreportasjer, intervjuer, portretter, ledere, kommentarer, anmeldelser og inserater. Dersom vi regner med 50 avisuker i året, blir tallet 32050. I hele 1970 hadde avisen 21 saker som vektla samer og samiske forhold.

En måling av antall spaltecenimeter viser det samme bildet. Antall spaltecenimeter i en normaluke i 1970 når det gjaldt alle stoffkategorier med unntak av billedstoff, var 31822. Annonser utgjorde 35,5 % og 15,9 % var ”litt av hvert”. Det vanlige nyhetsstoffet var dermed ca. 50 % av det totale antall spaltecenimeter, og utgjorde 16911 i en normaluke. I et år med

50 utgivelsesuker skulle tallet bli 845550 spaltecentimeter. I gjennomsnitt utgjorde hver sak 36 spaltecentimeter (Christensen og Tjelmeland 2004:380). De samiske sakene kunne dermed måles til 756 spaltecentimeter i hele 1970.

Tilsvarende målinger for året 1975 bekrefter det samiske stoffets marginale posisjon i avisen. Nordlys hadde i 1975 et opplag på om lag 25000 eksemplarer per dag. Sammenliknet med året 1970 hadde antallet samiske saker økt til 48. Dette året hadde avisen 42412 spaltecentimeter med ulike saker, annonser inkludert. Nyhetsstoffet utgjorde 53 % og dermed 23478 spaltecentimeter i en normaluke (Christensen og Tjelmeland 2003:377) og om lag 1173900 spaltecentimeter hvis vi regner ut for hele året. Hvis vi igjen går ut fra at hvert innslag i gjennomsnitt var 36 spaltecentimeter, rommet de samiske sakene 1980 spaltecentimeter, altså nesten tre ganger flere enn i 1970.

I 1978 var antall samiske saker nede i 31, altså et fall på 17 i forhold til 1975. Stoffmengden i Nordlys viste en økende tendens, og det skulle bety at mengden av stoff om samer også falt nokså mye prosentvis i forhold til 1975.

Hva skrev så Nordlys om samer og samiske forhold? For å finne ut noe mer om dette, er det nødvendig å se på de enkelte sakene, og hovedfokus er på årene 1970, 1975 og 1978.

Tabell 2. Innhold og form i saker med samisk hovedfokus i Nordlys i 1970

Dato	Tittel	Tema	Sjanger
20.2.	Samekulturen er en anakronisme	Kultur (Politikk)	Inserat
10.4.	Lappologen Adolf Steen er død	Minneord	Annet
21.4.	Ingen lærermangel ved Samisk gymnas	Skole/Utdanning	Nyhetsartikkel
24.4.	TV serverte forbudt reinslakting i et program	Kultur (Media)	Nyhetsartikkel
29.5.	Samene må få språklig rettigheter (Stortinget)	Kultur (Språk)	Nyhetsartikkel
6.6.	Samisk kultur berikelse for hele samfunnet (førsteside)	Kultur (Politikk)	Nyhetsartikkel
7.7.	Tabbe om reindriftsskolen flyttes	Skole/Utdanning	Notis
27.7.	Samisk kirkestevne på Lyngseidet	Kultur (Religion)	Nyhetsreportasje
1.8.	Altaelva skal reddes fra utbyggingssdøden (Finmark Naturvern, førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel

Dato	Tittel	Tema	Sjanger
17.8.	Viktige samespørsmål belyst i helga. (Nordisk møte i Kautokeino, førsteside)	Politikk	Nyhetsartikkel
24.8.	Kautokeinodialekt er normalspråk for samer	Kultur (Språk)	Nyhetsartikkel
4.9.	Guolas-skjønnert i gang. Både oppsittere og samer reiser krav om erstatning	Politikk	Nyhetsartikkel
5.9.	Bidjovagges yngstemann (førsteside og inne i avisen)	Eksotiserende	Nyhetsartikkel
8.9.	Alta-Kautokeino-vassdraget: Massiv motstand mot utbygging	Politikk (Alta)	Inserat
14.10.	Neddemming av Masi er politisk umulig (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
20.10.	Kautokeinotragedien i 1852. En religiøs villfarelse eller et sosialt opprør	Kultur (Historie)	Kronikk (E. Arvola)
29.10.	Omkring ny reinbeitekonvensjon	Reindrift	Inserat
1.11.	Kan vi satse på en framtid i vår hjembygd? (Masi)	Politikk (Alta)	Nyhetsreportasje
1.11.	Ingen har spurt hva samene mener om kraftverksplanene (Masi)	Politikk (Alta)	Nyhetsreportasje
1.11.	Arkitektstudenter vil lage en utviklingsplan for Masi.	Politikk (Alta)	Nyhetsreportasje
1.11.	Uansett hvilken form for regulering: Samene må betale for den med sin kultur og sine hjem	Politikk (Alta)	Nyhetsreportasje
17.12.	Samene er stadig på vikende front (førsteside)	Politikk	Nyhetsartikkel

Politikk (Alta) = politikk i forbindelse med utbyggingen av Alta/Kautokeino-vassdraget

Tabell 3 viser hvilke tema sakene fordelte seg på og hvor stor andel de ulike tema utgjorde i forhold til det totale antall samiske saker.

Tabell 3. Fordeling av samisk stoff på tema i Nordlys i 1970

Nyhets tema	Antall innslag	Prosentandel
Politikk	10	44
Reindrift	1	5
Skole/utdanning	2	9
Kultur	7	32
Eksotiserende	1	5
Annet	1	5
I alt	22	100

Fordelingen av stoff der samer var involvert i 1970, var dominert av to hovedtema: politikk og kultur. I 1970 var diskusjonen om utbygging av Alta/Kautokeino vassdraget kommet i gang, og et aktuelt alternativ på det tidspunktet for å utnytte kraftressursene maksimalt var å demme ned hele den samiske bygda Masi i Kautokeino kommune. Dette ble det nyhetsoppslag av, også i riksavisene. I Nordlys ble det i 1970 laget fem nyhetsreportasjer i forbindelse med neddemningsplanene av Masi-bygda. 1. november satte avisen grundig fokus på temaet. ”Kan vi satse på en framtid i vår hjembygd”, ”Ingen har spurt hva samene i Masi mener om kraftverksplanene” og ”Uansett hvilken form for regulering. Samene må betale for den med sin kultur og sine hjem” var overskrifter som slo mot leserne den dagen. Reportasjene uttrykte sympati for bygdefolkets protester mot reguleringsplanene. Det var ”den lille mann” mot staten.

Kultursakene var den andre store hovedgruppe av saker i 1970 og utgjorde samlet over 30 %. To reportasjer handlet om det samiske språket og viktigheten av at det skulle bestå. Kautokeino-opprøret midt på 1800-tallet har hatt en spesiell stilling blant samene, og flere bøker er blitt skrevet om hendelsen. I 1970 stod det en kronikk i Nordlys av en kjent presseman i Finnmark, Erling Arvola, med tittelen ”Kautokeinotragedien i 1852. En religiøs villfarelse eller et sosialt opprør”. Arvola konkluderte med at betegnelsen sosialt opprør og kampen mot undertrykkelse var like stor grunn til de grufulle hendelsene som en ”religiøs villfarelse”.

Tradisjonelt har reindriften vært et område som de nasjonale nyhetsmediene alltid har interessert seg for. Det har å gjøre med særpreget, og at

næringen i moderne tid har vært det viktigste kjennemerket på folks oppfatning av det samiske. I tillegg har næringen i Nord-Norge ofte oppfylt nyhetenes krav til konflikt. I 1970 var det imidlertid bare en sak i Nordlys som direkte omhandlet reindriften. Det var inserat som kommenterte den nye reinbeitekonvensjonen som snart skulle vedtas mellom Norge og Sverige. Innsenderen mente at de planene som hittil var lagt fram, ville innskrenke de svenske samenes rettigheter på en måte som var uakseptabel. For samene eksisterte ikke de nasjonale grensene, og samene var ”verken svensker eller nordmenn”. Samene hadde rettigheter i hele det samiske området. Innsenderen mente at den norske stat ønsket å hevne seg på de svenske samene fordi de hadde tapt en sak i Høyesterett som gikk ut på å nekte de svenske samene sommerbeiteland i Norge. Inseratet sluttet med oppfordringen ”Sameland for samene!” (Nordlys 29.10.1970). Selv om reindriften ikke ble direkte gjenstand for nyhetssaker dette året, ble den likevel berørt i noen innslag. Dette gjaldt blant andre de politiske sakene om utbyggingsplanene for Alta/Kautokeino-vassdraget i Finnmark og en pågående kraftutbygging i Kåfjord i Troms.

En videre katalogisering av sakene i 1970 viser at det var 11 nyhetsartikler, 5 nyhetsreportasjer, 2 kortere notiser og 5 inserater. Fem ganger var stoff om samiske forhold slått opp på avisens første side. Tematisk fordelte stoffet seg med 7 om kultur, 2 om skole/utdanning, 10 dreide seg om politikk, ett leserinnlegg handlet om reindrift, ett var det man kan kalle eksotiserende og ett innslag var en nekrolog over Adolf Steen. Geografisk dreide det seg om samiske forhold i Finnmark og Troms fylker.

Interesseorgan skal opprettes:
Samarbeid indianere, eskimoer og samer

København (NTB--RB):

— Kanadiske indianere, eskimoer, grønlandere og samer fra Norge, Sverige og Finland vil neste år danne et organ som skal varetå deres felles interesser.

Konferansen av de arktiske folkeslag vedtok at det skal holdes en ny konferanse neste år, og da vil man prøve å få dannet det nye organet.

I en annen resolusjon som ble vedtatt ved avslutningen av konferansen i København, heter det at indianerne, eskimoene og samens representanter den opprinnelige befolkning i de områder hvor de bor. — Vi ber regjeringene i våre land om å respektere de arktiske mindre-talls identitet. Bare derigjennom blir vi i stand til å oppnå likestilling med den dominerende kultur i vårt land, heter det.

De stater hvor vi kommer fra, bør respektere den opprinnelige befolkningens kollektive eiendomsrett til den jord og de hav

(Forts. side 12)

Nordlys førstesideoppslag 27.11.1973

Tabell 4. Innhold og form i saker med samisk hovedfokus i Nordlys i 1975

Dato	Tittel	Tema	Sjanger
11.1.	Ante, et samebarn i den norske skole (Skrevet av Nils Jernsletten)	Skole/ Utdanning	Inserat
11.1.	Skibotn-vassdraget utbygges etter mest omfattende plan. Knapt flertall i NVEs hovedstyre (førsteside)	Politikk	Nyhetsartikkel
13.1.	Samene er ikke spurt. Hva skal vi gjøre nå? Det blir strid om utbygging av Skibotndalen (førsteside)	Politikk	Nyhetsartikkel
28.1.	Skibotnvassdraget (Skrevet av lappfogd E. Madsen)	Politikk	Inserat
22.2.	Karen – en kvinne på vidda (eksotisk)	Eksotiserende	Nyhetsreportasje
22.2.	Bygges ikke brua vil 300 000 være spolert	Næringer	Nyhetsartikkel
2.3.	Ante vekker kraftige reaksjoner. Skader forholdet til samisk befolkning	Kultur (Media)	Nyhetsartikkel
3.3.	Ante-filmen og forfatterens ansvar	Kultur (Media)	Inserat
4.3.	Etter Ante (Skrevet av John Gustavsen)	Kultur (Media)	Inserat
5.3.	Samer og nordmenn (Skrevet av stortingsrepresentant Per Aas)	Kultur (Etnisitet)	Inserat
18.3.	Skibotnkraft og reindrift	Politikk	Inserat
26.3.	NRL: Knallhard skyts mot Troms Kraftforsyning (førsteside)	Politikk	Nyhetsartikkel

Dato	Tittel	Tema	Sjanger
24.4.	Også Landbruksdepartementet mot full Skibotn-utbygging (førsteside)	Politikk	Nyhetsartikkel
3.5.	Utviklingsfond for de samiske distriktene (førsteside)	Politikk	Nyhetsartikkel
5.5.	Kraftutbyggerne undergraver vår eksistens. Reineiere godtar ikke økt Kvænangenubygging (førsteside)	Politikk	Nyhetsartikkel
15.5.	Ingen kraft fra Alta-vassdraget før i 1980-åra (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
18.5.	Gode forhold under reinflyttingen i år	Reindrift	Nyhetsartikkel
27.5.	Samisk tale fra stortingets talerstol for første gang. (Aksjonsplanen for indre Finnmark, førsteside)	Politikk	Nyhetsartikkel
30.5.	Ingen snur etter samepiker i Afrika (førsteside)	Eksotiserende	Nyhetsreportasje
30.5.	Sameradioen til Karasjok neste år	Kultur (Media)	Nyhetsartikkel
30.5.	Samene – sett utenfra. Interessant utstilling på Tromsø Museum	Kultur (Utstilling)	Nyhetsartikkel
31.5.	Finnmarksvidde-utvalg skal også vurdere Alta-utbygging	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
16.6.	Samenes rett til vidda må kartlegges (Årsmøte NSR, førsteside)	Politikk	Nyhetsartikkel
16.6.	Kupplener mot mange av de lokale Sami-Særvit? (NSRs årsmøte)	Politikk	Nyhetsartikkel
2.7.	Formannen i Reindriftssamers Landsforbund, Anders Oskal: ”Vi ønsker å bevare vår egenart og vår levemåte	Reindrift	Nyhetsartikkel
4.7.	Første same med egen sølvsmie	Næringer	Nyhetsreportasje
4.7.	85-åring i Masi. Ikke aldershjem for meg	Eksotiserende	Notis
5.7.	Debatglad flyttsamekvinne fra Finnmarksvidda. Bittert om vi må oppgi reindriften for at byfolk skal få det bedre	Reindrift	Nyhetsreportasje
12.7.	Samer tømmer Helligskogvannet	Næringer	Inserat
24.7.	Samer på JV-stevne	Kultur (Religion)	Notis
12.8.	Regulering av Alta-Kautokeino-vassdraget	Politikk (Alta)	Inserat
1.9.	Reindriftsinteressene i Skibotn (E. Madsen)	Reindrift	Inserat
19.9.	Reindriftnæringen står overfor store utfordringer. NRL etablerer forsterket sekretariat i Tromsø	Reindrift	Nyhetsartikkel

Dato	Tittel	Tema	Sjanger
29.9.	Reindriften er fullstendig oversett i fylkesplanen. Skarp reaksjon fra reindriftssamenes fylkeslag i Troms (førsteside)	Reindrift	Nyhetsartikkel
1.10.	Historisk begivenhet for samer i Finland. To Utsjok-skoler skal gi undervisning på samisk	Skole/utdanning	Nyhetsartikkel
10.10.	”De har peiling på bruk av dynamitt” Sabotasje, mener TFK (Bru sprengt i Skibotn, førsteside)	Kriminalitet	Nyhetsartikkel
10.10.	Kraftverkmotstander jubler ikke: ”Dette er ikke vårt verk” (førsteside) (Flere oppslag i dagene som fulgte om sprengningen)	Politikk	Nyhetsartikkel
15.10.	Skibotndalen – ei sprengt bru (Hans Kr. Eriksen)	Politikk	Inserat
18.10.	Gilbert Lapp (Kommentar til Benoni og Rosa)	Kultur (Etnisitet)	Inserat
20.10.	Reguleringsplanen for Alta-Kautokeinovassdraget. Viktige opplysninger om skadevirkninger mangler? (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
25.10.	Alle parter er like skuffet over Skibotn-kompromisset. Betyr over og ut for reindriften? (førsteside)	Reindrift	Nyhetsartikkel
29.10.	Språkstudentene går til aksjon: Vil lære samisk og finsk – ikke tysk og hebraisk (førsteside)	Skole/utdanning	Nyhetsartikkel
1.11.	Ville spekulasjoner omkring Skibotn-attentatet. Ingen grunn til å utpeke samene som syndebukker. (førsteside)	Kriminalitet	Nyhetsartikkel
1.11.	Formann i Troms Flyttsamelag: samene dypt krenket over spekulasjonene (førsteside)	Kriminalitet	Nyhetsartikkel
3.11.	Samene kritiserer politiet	Kriminalitet	Nyhetsartikkel
10.11.	Gilbert Lapp, Sigmund Sæverud og andre	Kultur (Etnisitet)	Inserat
15.12.	Skibotndalen, et samisk kulturområde	Kultur (Historie)	Inserat
20.12.	Bort fra planstadiet i Indre Finnmark	Næringer	Nyhetsartikkel

Hvis man deler inn typer av innslag, inneholdt avisen 29 nyhetsartikler, 4 nyhetsreportasjer, 2 notis og 13 inserater. Jeg har ikke registrert noen redaksjonelle kommentarer om samiske spørsmål i 1975.

Tabell 5. Fordeling av samisk stoff på tema i Nordlys i 1975

Nyhetsstema	Antall innslag	Prosentandel
Politikk	17	36
Reindrift	7	15
Næringer	4	8
Kultur	10	21
Kriminalitet	4	8
Eksotiserende	3	6
Skole/Utdanning	3	6
I alt	48	100

Politikk dominerte som nyhetstema også i 1975, og innenfor dette feltet var spørsmålet om utbygging av vannkraft i tradisjonelle samiske områder blitt et tema som mye sterkere enn tidligere engasjerte både vanlige avislesere, samer og norske myndigheter. I Troms fylke hadde det blitt gjennomført store kraftutbygginger med regulering av mange elver og vann på 1950-, 1960- og tidlig på 1970-tall, og nye utbygginger stod for tur. Disse berørte særlig sommerbeiteland til reindriftssamer fra Vest-Finnmark og Sverige. Det var gjennomført store reguleringer i kommunene Bardu og Målselv, som innskrenket beiteområder for svenske reindriftssamer, og i kommunene Kvænangen og Kåfjord gikk det utover reindriftssamer fra Kautokeino. Dette hadde i liten grad vært debattert, og samene hadde fått økonomisk kompensasjon for tapt beiteland som plaster på såret. I 1975 var man klar til å sette i gang en ny, stor utbygging i Skibotndalen i Nord-Troms, og det ble etter hvert grunnlag for mange av de samepolitiske sakene i Nordlys. Utbyggingen ville foregå midt i et stort reinbeiteområde som omfattet både sommer- og vinterbeiter. Reindriftssamene som ble berørt, protesterte, og etter hvert fikk de støtte fra samiske organisasjoner, naturvernere og politiske grupperinger på venstresiden. 13. januar 1975 stod det på avisens førsteside en stor nyhetsartikkel med tittelen ”Samene er ikke spurt. Hva skal vi gjøre nå? Det blir strid om utbyggingen av Skibotndalen”. Et par dager tidligere hadde avisen fått vite at myndighetene ville følge de mest omfattende utbyggingsplanene, som ville bety at en samefamilie på 20

personer ble sterkt berørt. Utbyggingsstriden fortsatte i flere innslag og leserinnlegg utover våren, blant annet 26.3.1975 da Norske Reindriftsamers Landsforbund på avisens førsteside kom med harde beskyldninger mot Troms Kraftforsyning, som skulle stå for utbyggingene, fordi de allerede hadde satt i gang stikking av veier og oppmålinger før konsesjonen var klar. To dager tidligere hadde avisen hatt et førstesideoppslag om saken med tittelen ”Også Landbruksdepartementet mot full Skibotn-utbygging” (Nordlys 24.3.1975).

I nyhetsartikler utover sommeren ble de samiske rettighetene stadig trukket fram, men avisen lot også utbyggingstilhengerne i Storfjord, blant andre ordfører Rasmus Engstad, få fortelle hvor viktig utbyggingen var for kommunens økonomi. Innslagene om Skibotn-utbyggingen toppet seg om høsten da en anleggsbru ble sprengt 1. november, og reindriftssamene i området fikk skylden. Senere ble de renvasket, men brusprengningen forble uopplært. Politiet fengslet imidlertid lederen av samene i området, Aslak Baal, i et par dager (Svendsen 1998:482–483). I ettertid er det kommet fram at også Ole Henrik Magga var blant de mistenkte i forbindelse med sprengningen (NRK Sámi Radios tv-nyheter 9.2.2006).

Også i mange andre av de politiske sakene om samene var vassdragsutbygging tema i kombinasjon med samiske rettigheter. 5. mai kunne Nordlys på førstesiden fortelle at reieiere ikke ville godta en ytterligere utbygging i Kvænangen kommune (Nordlys 5.5.1975). De omfattende planene i Alta ble fulgt tett, blant annet i et førstesideoppslag 20. oktober der avisen skrev, riktignok med spørsmålstejn bak overskriften, at viktige opplysninger om skadevirkningene ved en utbygging av Alta/Kautokeino-elva ikke var tatt med.

I 1975 fikk reindriften en ganske omfattende dekning og utgjorde 15 % av stoff om samer. I tillegg var dette tema innbakt i de politiske sakene om vannkraftutbyggingene. Ved siden av de mer tradisjonelle reindriftsreportasjer som for eksempel med overskriften ”Gode forhold under reinflyttingen”, som man kunne lese 18. mai, satte mange av innslagene fokus på reindriften framtid. ”Reindriftnæringen står overfor store utfordringer” var en overskrift i september (Nordlys 19.9.1975), i begynnelsen av juli siterte avisen formann Anders Oskal i Norske Reindriftsamers Landsforbund, som sa: ”Vi ønsker å bevare vår egenart og vår levemåte”, etter at reindriften framtid ble beskrevet som nokså dyster (Nordlys 2.7.1975).

Ellers inneholdt Nordlys i 1975 mange innslag om samisk kultur av forskjellig slag, i alt 15 saker. Dette utgjorde 21 % av alle samiske saker. Det nye universitetet i Tromsø markerte tidlig en tydelig samisk profil og

var kilde til mange nyhetsoppslag. Skole/utdanning som tema hadde 3 saker. Ett dreide seg om et krav fra studentene om samisk og finsk som fagtilbud ved Universitetet i Tromsø. 13 av de samiske sakene var inserater av kortere eller lengre slag, og mange omhandlet samiske rettigheter i forbindelse med vannkraftutbyggingene. Noen mente at samene stilte for store krav, mens andre framholdt at samene bare hevdet urgamle rettigheter som den norske stat hadde tatt fra dem. Flere inserater hadde synspunkter på TV-serien om samegutten Ante, som vinteren 1975 ble vist på NRK.

1978 er det siste året i perioden 1970–1978.

Tabell 6. Saker med samisk hovedfokus i Nordlys i 1978

Dato	Tittel	Tema	Sjanger
16.2.	Statssekretær Sara om den nye reindriftsloven	Reindrift	Intervju
7.3.	Samene og reindriftsloven	Reindrift	Inserat
9.3.	TK og Kvængsvassdraget	Reindrift	Inserat
9.3.	Alta/Kautokeinovassdraget	Politikk (Alta)	Inserat
10.3.	Kautokeino kommunestyre aksepterer. En mindre utbygging av Alta-vassdraget	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
15.3.	Innstilling fra samekomiteen av 1956. Et vendepunkt i norsk samepolitikk (Skrevet av Bjørn Aarseth)	Politikk	Kronikk (Gløtt fra Tromsø Museum)
18.3.	Tallet på reindriftsenheter må reduseres? (førsteside)	Reindrift	Nyhetsartikkel
3.4.	Reindriftsloven	Reindrift	Inserat
26.4.	Ingen jubel over reindriftsloven, men: "Bedre enn den gamle" (førsteside)	Reindrift	Nyhetsartikkel
6.5.	Regnhild Finnset: Samene bør anerkjennes som en etnisk minoritet	Politikk	Nyhetsartikkel
4.6.	Strid om kraftutbygging i Svartis/Saltfjell-området: Skjermet område på Saltfjellet	Politikk	Nyhetsreportasje
17.6.	Samisk avis får støtte fra staten?	Kultur (Media)	Nyhetsartikkel
17.6.	Sågat vår fiende.	Kultur (Media)	Nyhetsartikkel
14.7.	Om samenes situasjon som minoritet (Ole K. Sara)	Politikk	Kronikk
14.7.	Samemisjonen bryter ikke arbeidsmiljøloven	Kultur (Religion)	Nyhetsreportasje
25.7.	Pressen og NSR-møtet	Politikk	Inserat
28.7.	Rein på sjosomeaksjonens enemerker	Reindrift	Inserat
9.8.	Debatten om samene	Politikk	Leder
10.8.	Samisk identitet	Politikk	Inserat

Dato	Tittel	Tema	Sjanger
26.8.	Finnmarksvidda	Politikk	Leder
21.9.	NSRs arbeid og mål (Aslak Nils Sara)	Politikk	Inserat
19.10.	Alta-vassdraget. Omstridt rapport blir vurdert i dag (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
25.10.	”Sagat-lapper” – nytt hetsord	Politikk	Inserat
30.10.	Samisk språk og kultur ved lærerskolene: Undervisning bør gis ved flere læresteder	Sko- le/utdanning	Nyhetsartikkel
10.11.	Formann i Finnmark AP: Altautbygging er et nødvendig onde	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
21.11.	Kautokeino formannskap: Skriver til Stortinget. Vi er ført bak lyset	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
21.10.	Kongens gullmedalje til Samefolkets prest	Folk	Nyhetsartikkel
23.11.	10000 nei til Alta-utbygging (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
29.11.	Årsmøtet i AUF i Troms: Samepolitikken opp	Politikk	Nyhetsartikkel
1.12.	”Intet alternativ til utbygging av Alta.”	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
13.12.	Styreformann i ”Sámi Áigečála”: Betinget optimist på sameavisens vegne	Kultur (Media)	Nyhetsartikkel

Tabell 7. Fordeling av samiske saker på tema i Nordlys i 1978

Nyhetstema	Antall saker	Prosentandel
Politikk	17	55
Reindrift	7	23
Kultur	5	16
Folk	1	3
Skole/utdanning	1	3
I alt	31	100

Det var tre hovedtema som dominerte deknningen av samiske forhold i avisen i 1978: politikk, reindrift og kultur. De politiske innslagene utgjorde over halvparten av sakene, og mange handlet om utbyggingen av Alta/Kautokeino-elva, som for alvor hadde begynt å sette samene på kartet. Den endelige avgjørelsen om utbygging var ennå ikke tatt, og mange av sakene gikk på lokale vedtak for eller i mot utbygging slik som den 10. mars da avisen meldte at Kautokeino kommunestyre aksepterte en mindre utbygging. Sommeren 1978 var det flere saker som tok for seg innspurten

før Stortinget skulle fatte sitt endelige vedtak, blant annet en lederartikkel 26. august. 10. november mente Finnmark Arbeiderparti at ”Altautbyggingen er et nødvendig onde”, og 23. november handlet en nyhetsartikkel på avisens førsteside om at 10 000 mennesker hadde skrevet under på ”Nei til utbygging”.

Den nye reindriftsloven, som ble vedtatt i Stortinget dette året, var kilde til flere innslag, både inserater og nyhetsartikler. Loven innførte nye bestemmelser og organiserte reindriften i mindre driftsenheter. Mange mente at loven hentet modell fra norske landbruk. Både i nyhetsartiklene og i inseratene kom det fram kritiske merknader til den nye loven fra samisk hold.

3.2 Den kvantitative utviklingen i Dagsrevyen 1970–1978

Det er ikke å forvente at samer har vært like synlige i Dagsrevyen som i regionavisen Nordlys. Dagsrevyen er en nasjonal nyhetssending som presenterer nyheter fra inn- og utland, og har begrenset plass til lokale saker. Her er en oversikt over antall innslag med samisk hovedfokus i perioden 1970–1978.

Tabell 8. Samiske saker i Dagsrevyen 1970–1978

År	Dagsrevyen
1970	3
1971	0
1972	10
1973	1
1974	1
1975	6
1976	6
1977	2
1978	8

Det er ikke det store antall innslag med samisk hovedfokus man finner i Dagsrevyen i perioden 1970 til og med 1978. Tallene er hentet fra Nasjonalbibliotekets mediearkiv, og kan for de første årene på 1970-tallet være

upålitelige, noe jeg tidligere har påpekt. I enkelte år som i 1972 var det 10 innslag, mens det året etter bare var registrert ett i arkivet. Dette virker noe merkelig. Digitalisering og systematisering av fjernsynsarkivet er noe som har kommet i gang for alvor i de aller siste årene. Men så sent som i 2007 var bare 2 % av fjernsynsarkivet digitalisert, ifølge kunnskapsminister Øystein Djupedal (20.7.2007 ved åpningen av ”Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen” i Bodø). Fra 1975 synes imidlertid tallene å være mer pålitelige. De samiske sakene i perioden 1970 – 1978 er så få at de alle kan omtales. Jeg lager imidlertid en noe større oversikt for årene 1970, 1975 og 1978 slik jeg gjorde for sakene i Nordlys.

Tabell 9. Saker med samisk hovedfokus i Dagsrevyen i 1970

Dato	Tittel	Tema	Tid
16.3.	Samisk utstilling i Tromsø	Kultur (Historie)	01:12
20.6.	Reinsdyrtragedie (Rein tatt av ras)	Ulykker	02:58
28.8.	Demonstrasjoner mot utbyggingen (Masi)	Politikk	03:42
25.11.	Samene – en minoritet (Sannsynligvis et lengre innslag)	Kultur (Etnisitet)	Ikke oppgitt

Tabell 10. Fordeling av samisk stoff på tema i Dagsrevyen i 1970

Nyhetsstema	Antall innslag	Prosentandel
Politikk	1	25
Ulykker	1	25
Kultur	2	50
I alt	4	100

Dagsrevyens arkiv nevner bare fire innslag med samer i fokus i 1970. 16. mars hadde revyen en reportasje fra en samisk utstilling på Tromsø Museum på 1 minutt og 12 sekunder. 20. juni gikk det et snøras i Bardu i Troms, og over 100 reinsdyr ble tatt. Dette ble gjenstand for en reportasje på 2 minutter og 58 sekunder. Dagsrevyen fant planene om å demme ned bygda Masi i forbindelse med Alta-utbyggingen av nasjonal interesse. Demonstrasjonene som ble gjennomført av bygdas befolkning, fikk nesten fire minutters sendetid den 28. august. 25. november forteller arkivet om et

innslag om samene som en minoritet i Norge. Med i alt 7–8 minutter med stoff om samene i 1970 utgjorde dette knapt målbare promiller av den totale sendetiden for Dagsrevyen.

I 1971 finnes ikke innslag med samisk hovedfokus i Dagsrevyens arkiv, mens 1972 hadde hele 10 enkeltsaker. Et så høyt antall var uvanlig i hele min undersøkelsesperiode bortsett fra under Alta-konflikten 1979–1981 og etter 1989. Innslagene handlet blant annet om åpningen av det nye samiske museet i Karasjok (17.4.1972), en samisk delegasjon som besøkte Oslo for å protestere mot en ny mønsterplan for grunnskolen (29.5.1972), årsmøte i Norske Reindriftssamers Landsforbund i Snåsa (22.6.1972), valg til nytt sameparlament i Finland (31.10.1972) og reinsdyr fra Norge som ble sendt til ”sveitsisk sameleir” (10.12.1972). I 1973 er det registrert en enkel samisk sak i Dagsrevyens arkiv. I mars besøkte skoleelever fra Karasjok kong Olav på slottet, og Dagsrevyen laget et innslag om dette. Her forteller arkivomtalen blant annet at ”Kongen får en gave og holder en tale” (Dagsrevyen 16.3.1973). I 1974 er det registrert ett innslag.

Tabell 11. Saker med samisk hovedfokus i Dagsrevyen i 1975

Dato	Tittel	Tema	Tid
13.1.	Ulv på Finnmarksvidda	Reindrift	04:05
30.3.	Kautokeino: Påske	Eksotifiserende	03:46
17.4.	Finnmark: Hjerterundersøkelse	Helse	04:22
15.6.	Skibotn: Norske Samers Riksforbunds årsmøte	Politikk	02:39
16.8.	Skibotn: Kraftutbygging	Politikk	03:18
23.8.	Vadsø: Samisk kulturkonferanse	Kultur (Politikk)	01:16
1.9	Vadsø. Samenes representasjon i fylket	Politikk	02:6

Tabell 12. Fordeling av samiske saker på tema i Dagsrevyen i 1975

Nyhetstema	Antall innslag	Prosentandel
Politikk	3	43
Kultur	1	14
Helse	1	14
Reindrift	1	14
Eksotiserende	1	14
I alt	7	100

En nærmere beskrivelse av sakene forteller at 13. januar viste Dagsrevyen et innslag på 4 minutter og 5 sekunder om ulv på Finnmarksvidda. Reportasjeteamet besøkte en reindriftsfamilie og intervjuet en reineier. 30. mars ble det sendt en nyhetsreportasje om påskefeiringen i Kautokeino, et tema som etter hvert syntes å gå igjen årlig i Dagsrevyen. 17. april handlet innslaget om en hjerteundersøkelse som også omfattet samer, og 15. juni hadde revyen besøkt Norske Samers Riksforbunds årsmøte i Skibotn i Troms. Her diskuterte man blant annet organiseringen av samiske presse, og leder i Norske Samers Riksforbund, Odd Mathis Hætta, ble intervjuet om dette. Reporter var for øvrig programsekretær Katrine Johnsen, som regnes som den største pioner når det gjelder samisk kringkastingsvirksomhet i Norge.¹⁸ 16. august laget Dagsrevyen en nyhetsreportasje om vannkraftutbygging i Skibotn i Nord-Troms. Bakgrunnen var et besøk som flere stortingsrepresentanter gjorde til området. Beskrivelsen i arkivet forteller ikke mye om innholdet i reportasjen, men representantene kom i helikopter og kameraet fokuserte blant annet på ”samer som ser helikopter”. Politikerne hilste på samene som bodde ved Gálggojávri, og senere møtte de bygdefolket nede i dalen. Hele utbyggingsområdet ble dessuten filmet fra helikopter. 23. august var det en nyhetsreportasje fra en samisk kulturkonferanse i Vadsø, og 1. september om samisk representasjon i fylkespolitikken i Finnmark. Til sammen var innslagene i 1975 på 21 minutter og 32 sekunder. Dette året var lengden på Dagsrevyen 40 minutter på hverdager og 15 minutter på søndager. Kveldsnytt var på 10 minutter hver dag. Grovt regnet var revyen dermed på rundt 15 000 minutter i året. Samiske saker utgjorde 21 minutter og 32 sekunder.

Etter 1976 finnes det ikke tomme hull i fjernsynsarkivet når det gjelder innslag om samiske forhold i Dagsrevyen. I 1976 var antallet det samme som i 1975, altså seks. Innslagene fortalte at store snømengder skapte vansker for reindriften i Nordland (Dagsrevyen 10.2.1976), at samisk språk skulle få større plass i statens informasjon til samer (Dagsrevyen 18.2.1976), at interessen økte når det gjaldt å bygge elevbåter i Tana (Dagsrevyen 4.6.1976), at det ble arrangert en stor nordisk samekonferanse i Vadsø i juni dette året (Dagsrevyen 15.6.1976), om en ny vei mellom Karasjok og Levajok som ble åpnet (Dagsrevyen 6.11. 1976) og at reingjer-

¹⁸ Kathrine Johnsen er blitt kalt ”Sameradioens mor”. Hun begynte i NRK på 1950-tallet og sloss hardt mot myndighetene og ledelsen i NRK for at Sameradioen skulle bli akseptert. Hans Lindkjølen skrev i 1995 en bok om hennes liv og virke. (Landkjølen, Hans (1995) *Sameradioens mor – Kathrine Johnsen*. Karasjok: Davvi Girji)

det på grensen mellom Sverige og Norge i Trøndelag var altfor dårlig (Dagsrevyen 4.12.1976).

I 1977 fins 2 saker med samisk hovedfokus i Dagsrevyens sendearkiv. Begge handlet om reindriften. 16. mai laget reporterne Alf Johansen og Kjell Kolbeinsen et innslag om forskjellige sider ved reindriften. Det ble fokusert på innsamling og merking av reinsdyr, reinflytting og hvordan samene levde på vidda (Dagsrevyen 16.5.1977). Alf Johansen besøkte også årsmøtet i Norske Reindriftssamers Landsforbund i juni (Dagsrevyen 29.6.1977).

Tabell 13. Saker med samisk hovedfokus i Dagsrevyen i 1978

Dato	Tittel	Tema	Tid
4.2.	Alta: Landbrukskomite befaring for å høre samenes klager over den nye reindriftsloven	Reindrift	02:36
5.4.	Dom i rettsak mellom samer og grunneiere i Trollheimen	Reindrift	Ikke oppgitt
25.4.	Odelstinget behandler reindriftsloven	Reindrift	03:19
8.5.	Vårflytting av reinsdyr	Reindrift	Ikke oppgitt
2.6.	Sameutstilling på Folkemuseet	Kultur (Historie)	Ikke oppgitt
16.6.	Årsmøte i Norske Samers Riksforbund i Alta	Politikk	Ikke oppgitt
22.6.	Nordisk samekonferanse i Arjeplog	Politikk	Ikke oppgitt
26.11.	Demonstrasjon mot utbygging av Alta-Kautokeino vassdraget	Politikk (Alta)	Ikke oppgitt

Tabell 14. Fordeling av samiske saker på tema i Dagsrevyen i 1978

Nyhetsstema	Antall saker	Prosentandel
Politikk	3	38
Reindrift	4	50
Kultur	1	12
I alt	8	100

Saker som omhandlet reindriften, var i flertall i 1978 og utgjorde halvparten av innslagene. Den nye reindriftslov ble vedtatt av Stortinget det året, og to av innslagene tok for seg denne hendelsen (Dagsrevyen 4.2.1976 og 25.4.1976). Spørsmålet om de samiske rettighetene var blitt et mer og mer

aktuelt tema i løpet av 1970-årene, noe også Dagsrevyens redaksjon hadde merket seg. Det ble laget et innslag i begynnelsen av april om en dom mellom samer og grunneiere i Trollheimen om beiterettigheter (Dagsrevyen 5.4.1978) i tillegg til de samiske rettighetene i forbindelse med Alta-utbyggingen. Ved siden av de mer næringspolitiske sidene ved reindriften var det også et mer eksotisk innslag om vårflyttingen med reinsdyr fra vinter- til sommerbeite.

Dagsrevyen hadde tre innslag om politikk i 1978. Striden rundt utbyggingen av Alta/Kautokeino vassdraget var i ferd med å spisse seg til, og 26. november laget man en nyhetsreportasje fra en demonstrasjon mot utbyggingen. De to andre sakene var innslag fra årsmøtet i Norske Samers Riksforbund i juni og fra en stor samekonferanse i Arjeplog i Sverige i samme måned (Dagsrevyen 16.6 og 22.6.1978).

3.3 Noen forklaringsfaktorer til den kvantitative utviklingen

3.3.1 Synet på samekulturen

Hovedforklaringen på den svake oppmerksomheten samene fikk i norske nyhetsmedier på 1970-tallet fant man først og fremst i samenes plass i det norske samfunnet. Samene som folk var mye mindre synlig enn tilfelle er i dag i stort sett hele tiåret. Nordmenns syn på og oppfatning av samer og samekulturen på 1970-tallet var såpass mange og varierte at vi kan snakke om flere diskurser. I politikk fra lokalnivået i kommunestyrene til regjering og Storting ble samene omtalt ut fra de politiske rammene som gjaldt den tidens samepolitikk. Skoleverket og høyere undervisning oppfattet samene på sine måter og formet sine diskurser i lærebøker og klasserom. Den vanlige mannen i gaten hadde sitt bilde av samer som varierte mye fra nord til sør. Nyhetsmediene prioriterte oftest de offisielle oppfatningene, selv om vanlige folks syn også slapp igjennom. Kort oppsummert var synet på samene og samekulturen omtrent slik på 1970-tallet:

Reindriften hadde alltid interessert norske nyhetsmedier i noen grad fordi den er en så spesiell næring. På 1970-tallet kunne man se flere oppfatninger i den nasjonale debatten. For det første ble nærmest hele samekulturen koblet til reindrift, og næringen framstod ofte i mediene som noe som

alle samer drev med, selv om situasjonen på 1970-tallet var at reindriftssamene utgjorde den klart minste andelen samer, ikke mer enn 10 %.

Reindriften ble i stor grad framstilt i eksotifiserende vendinger. Den var en viktig del av hele prospektkortbilde av samene. Denne oppfatningen stod blant annet sterkt i skolens lærebøker der samer i fargerike klær var avfotografert eller tegnet ved siden av sine reinsdyr. Det eksotifiserende bildet hadde tradisjoner tilbake til 1800-tallet, da den moderne turistindustrien tok til. De fleste reiseskildringer fra turister som besøkte de mest sentrale turiststedene i Troms og Finnmark, fortalte om besøk til sameleirene. Leirene var sommerboplasser for reindriftssamer, men man laget også kunstige "lappeleirer" beregnet for turistene, slik som på Prostneset i Tromsø i 1883 (Andresen 1994:293). I leirene kunne turistene se lavvoer, telt, samisk hverdagsliv, matlaging, reinsdyr og samer i sameklær. Da fotografiene ble vanlige, poserte turistene sammen med samer på bildene

Reindriftssamene var den gruppe samer som klarest skilte seg ut fra den norske befolkning, og reindriften var en fremmed verden. Språk, klær, joiken og livet på vidda i telt og lavvoer gav tidlig reindriften kulturmarkører som var tydelige og lett å identifisere. Disse ble hengende ved samekulturen selv om den også ble modernisert. Den sjøsamiske kulturen var blitt mer og mer usynlig ettersom fornorskningsarbeidet hadde "lyktes", og levemåten til sjøsamene var blitt mer og mer lik den nordnorske fiskarbondekulturen (Andersen 2003:255–261).

En oppfatning av reindriften var at den var en fortidig næring, som representerte et problem, blant annet i forhold til moderne vannkraftutbygging og industri. Den la beslag på store arealer i Finnmark som kunne bli utnyttet til gruvedrift og turisme. I forbindelse med en utredning om Finnmarksviddas framtid på slutten av 1970-tallet var det mange som understreket at reindriften ikke måtte få en altfor dominerende plass og sette alle andre næringer til side. "Indre Finnmark er noe langt mer enn reindrift i næringsammenheng, og det er klart at selv om reindriftens eksistens sikres, er dette i seg selv ikke nok for å sikre disse bosettingsområdene en sikker framtid," skrev Nordlys på lederplass 26. august 1978. I en undersøkelse i forbindelse med striden rundt utbyggingen av Alta/Kautokeino-vassdraget skrev de to forskerne Ivar Bjørklund og Terje Brantenberg at mange reindriftssamer var overbeviste om at myndighetene planla å utradere deres næring. De viste til det økende antall fullførte og planlagte inngrep, tilbud om penger for dem som ville slutte i reindriften og til en ny reindriftslov som ingen av deres organisasjoner ville ha, fordi den bl.a. hadde til hensikt å fjerne enda flere samer fra næringen (Bjørklund og Brantenberg 1981:25).

Eksotismen var også et kjennetegn ved samekulturen i den norske konteksten. Ved siden av lærebøker i skolen ble den oppfatningen spredd blant annet av Samemisjonen. I bladene fant man ennå midt på 1900-tallet romantiske fortellinger om samer som hadde funnet Guds vei ved hjelp av norsk misjon, og tegningene som ledsaget tekstene, var gjerne pene, lyse jenter i fargerike klær med vidda som kulisse. Statsminister Einar Gerhardsen kommenterte i sin 17. mai-tale i 1958 hvordan han og mange andre oppfattet samene. ”Mange av oss søringer har vel en litt feilaktig oppfatning av samene. Vi har vel vært for opptatt av hva jeg vil kalle den romantiske siden av samenes liv. Vi har beundret samenes friske liv inne på de store vidder, med reinsdyr og pulk, med de lange vandringer til nye beiteplasser. Jompa på ski etter ulven er vårt første bekjentskap med samene, og hvert barn i Norge kjenner Jompa. Og den vakre filmen Sami Jakki har gjort samene kjent og berømt i den vide verden. Men vi vet også at de fleste samer i dag ikke lever slik som vi leser om det i bøker og ser på film” (Gerhardsen 1958, gjengitt i Reindriftsbladet 1.7.1958).

Den sterke fornorskingspolitikken, som norske myndigheter hadde ført siden 1850, hadde gitt som resultat at den sjøsamiske kulturen var blitt usynlig på 1970-tallet. Fornorskingspolitikken bygde blant annet på rangering av mennesker der samer kom nederst på rangstigen uten noen framtid. Disse holdningene var vanskelig å bli kvitt selv om den offisielle fornorskingspolitikken tok slutt etter 2. verdenskrig. Samer var stemplet som umoderne og med små muligheter til å klare seg hvis de ikke ble som nordmenn. Et uttrykk for dette var at samiske foreldre på 1950- og 60-tallet så det som den eneste muligheten for at deres barn ikke skulle bli tapere i det norske samfunnet, å lære dem norsk og gi det meste av den samiske kulturen på båten. “Erstatningslærere sydfra gjorde klart at livet som “fjordfinn” var avleggs,” skriver Ivar Bjørklund i sin analyse av fornorskingsprosessene i de sjøsamiske områdene etter andre verdenskrig. I de fleste sjøsamiske områder ønsket folk ikke lenger å bli identifisert som samer fordi det var forbundet med fattigdom og skam (Bjørklund 1984:397–398).

I den nære etterkrigstiden ble Nord-Norge sett på som et problem-barn som krevde spesielle Nord-Norge-planer for å klare seg i den nye tid. Men enda mer problematisk for det norske storsamfunnet var samene. En sentral diskurs som fortsatt stod sterkt på 1970-tallet, var “sameproblemet”. I en innstilling fra en egen arbeidsgruppe oppnevnt av fylkesmannen i Finnmark i januar 1969, ble de spesielle vanskene for Indre Finnmark oppsummert på følgende måte:

- a) Befolkningsstrukturen: Høy fertilitet, skjev aldersfordeling, liten utflytting
- b) Utdanningsnivå: Det alminnelige utdanningsnivået ligger vesentlig under det som er vanlig ellers i landet.
- c) Næringsstrukturen: Det naturlige næringsgrunnlaget er sparsomt. Næringslivet er lite differensiert.
- d) Kulturell bakgrunn: Andre verdinormer. Kulturmøtet har skapt problemer med egen identitet og holdning til både sitt eget og flertallssamfunnet. (Fylkesmannen i Finnmark 1969: Sosial- og sysselsettingsproblemer i Indre Finnmark. Innstilling fra arbeidsutvalg oppnevnt av Fylkesmannen, 17. januar 1969.)

På 1960- og 1970 tallet ble det gjennomført en rekke særtiltak for å hjelpe den samiske befolkningen. Det var særskilte boligaksjoner, aksjonsplaner for å løse akutte næringsproblemer og tiltak innenfor skolesektoren. Det samiske samfunnet var forbundet med fattigdom og mangel på framtidrettet næringer og stempet. I de folkelige forestillingene var samene late, skittenfeldige, upålitelige og alkoholisererte. Ikke minst kom dette til uttrykk i lokalrevyer der den alkoholisererte, tullete samene skulle få folk til å le (Andersen 2003:254–255). I forbindelse med krigsoppgjørene etter andre verdenskrig kom det også fram at mange nordmenn betraktet samene som upålitelige. De ble mange steder i Nord-Norge sett på som mulige femtekolonister, og ansett som tvilsomme når det gjaldt grenseløsing over til Sverige (Blant annet i en reportasje fra Tysfjord i Nordlys 25.6.1979). Mangel på tilstrekkelige kunnskaper i norsk språk gjorde også at nordmenn ofte så på samer som lite skikket til å være med på å utvikle det moderne Norge. Utdanning var et nøkkelord, og i de samiske områdene viste det seg at få hadde utdanning utover grunnskolenivå sammenliknet med resten av landet (Bjørklund 1984:397–398).

Verken hos ledende politikere, byråkrater eller vanlige folk var det på 1970-tallet noen oppfatning av at samer var et eget folk eller utgjorde en egen nasjon. Den spede begynnelsen til Sápmi som egen nasjon startet på den tiden gjennom arbeidet til den nye samebevegelsen, men veien var fortsatt lang for å bli akseptert. Samene hadde ingen spesielle rettigheter til land og vann i sine kjerneområder selv om de hadde utnyttet områder til reindrift og fiske i flere hundre år. Tydeligst kom dette til uttrykk i forbindelse med store vannkraftutbygginger. I Troms foregikk det på 1960- og 1970-tallet store utbygginger midt i kjerneområder for samisk reindrift både i Nord-Troms og Indre Troms, som jeg tidligere har omtalt. Riktignok fikk reindriftssamene økonomisk erstatning for tapt land, men dette skjedde fullt

ut basert på norske rettsoppfatninger. Samene eide ikke beitelandet og kunne følgelig ikke nekte kraftutbyggerne å gjennomføre sine prosjekter.

Institusjonsbyggingen hos samene var akkurat i startgroppen. Et samisk gymnas var etablert i Karasjok i 1969, De samiske samlingene i Karasjok i 1972 og Nordisk Samisk Institutt i Kautokeino i 1974. På 1970-tallet startet det internasjonale urfolksarbeidet, og samene var med fra starten.¹⁹ Likevel var dette hendelser som norske myndigheter og den norske opinionen i liten grad la merke til. ”Ingen av de nordiske statene håndterte samene som et folk som falt inn under folkerettslige konvensjoner, fram til Alta-saken. Da de nordiske statene vurderte om samene falt inn under ILO-konvensjonen 107 av 1957, ble dette avvist bl.a. med den begrunnelse at samene var godt integrert i det generelle samfunnsliv,” skriver historikeren Henry Minde (Minde 2003:106). Først etter Alta-saken endret myndighetene holdning.

3.3.2 Samene oppfylte ikke nyhetskriteriene

Verken i Nordlys eller Dagsrevyen oppfylte samiske spørsmål på den tiden vanligvis de tradisjonelle kriterier for nyheter. Konfliktspektet kunne nok være til stede når rein på sommerbeite kom inn på innmarka til bøndene, og dette resulterte også i oppslag i lokalavisene, også i Nordlys. Det kunne være som i Lenangen i Troms i juni 1977, da en reineier fikk stå fram på avisenes førsteside og fortelle at det nå var svært vanskelig å være rein-driftssame i Nord-Lenangen på grunn av ”krig” med lokale bønder (Nordlys 9.7.1977). For Dagsrevyen var dette for smått til å dekke. Et konfliktområde ble vannkraftutbyggingen utover på 1970-tallet, men hovedstriden kom senere med Alta-konflikten i årene 1979 til og med 1981. Brusprengningen i Skibotn i Troms høsten 1975 resulterte imidlertid i flere nyhetsoppslag både i Nordlys og Dagsrevyen.

Clint C. Wilson og Felix Gutierrez har altså laget en teoretisk tilnærming til minoriteter og majoritetsmedier som forklarer mediernes dekning ut fra forskjellige faser i samfunnsutviklingen mellom minoriteter og majoritetssamfunnet. De mener at de nasjonale diskursene om minoriteter fanges opp i nyhetsmediene, og dekningen blir sterkt preget av dette.

¹⁹ Om dannelsen av den samiske nasjon henvises til Tromsø Museums/Universitetsmuseet populærvitenskapelige tidsskrift *Ottar* 4/2000. Nummeret er en brei gjennomgang av alle sider ved oppbyggingen av den samiske nasjon og ble laget i forbindelse med åpningen av utstillingen ”En nasjon blir til”.

Når deknningen av minoritetsspørsmål sees over tid, mener de to at det kan avdekkes et mønster for hvordan den blir i ulike faser alt etter hvordan majoritetens forhold er til minoriteter. Den første blir betegnet som *Exclusionary Phase*. I denne perioden er minoriteter knapt synlige i majoritetsmediene (Wilson og Gutierrez 1985:133–140). Hvis man overfører denne tenkingen til samenes plass i norske nyhetsmedier, var den ekskluderende fasen perioden med fornukspolitikken, som eksisterte fra 1850 til langt ut på 1970-tallet. Mangel på status og posisjon var en viktig årsak til at nyhetsmediene ikke slapp samiske saker igjennom. Samer skulle ikke synes i det offentlige rommet fordi de skulle assimileres i det norske samfunnet, og nyhetsmediene laget ikke saker om mennesker uten status og framtid. En slik forklaring støttes også av Olof Pettersons beskrivelse av hvordan journalistene oppfatter sin posisjon i samfunnet. Det er journalistenes oppgave å tolke, formidle og forklare samfunnets og makthavernes rådende samfunnssyn og tenking. Makthaverne vil ikke klare dette alene (Petterson 1994:36–38).

Ifølge Wilson og Gutierrez er den neste fasen *Threatening-Issue Phase*, hvor minoriteten truer den eksisterende sosiale orden i majoritets-samfunnet. De stiller krav overfor majoriteten. Denne trusselen gjør at mediene begynner å bry seg om dem og å rapportere om dem. Denne fasen kan komme til forskjellige tidspunkt på forskjellige geografiske steder innenfor en stat (Wilson og Gutierrez 1985:136–137). Når det gjaldt samene, ble deres nye krav og politiske oppvåkning først merket i områder med en betydelig samisk befolkning. I Nord-Norge startet den truende fasen fra midten av 1970-tallet og varte fram til Altakampen. Den første reelle trusselen fra samisk side mot norske myndigheter var de samiske protestene mot utbygging av flere vassdrag i Troms og Finnmark fordi samene mente at dette så sterkt berørte samisk kultur og samiske næringer.

Før 1970 hadde de store vannkraftutbyggingene i samiske kjerneområder foregått uten at samene ble konsultert i særlig grad. Fra midten av 1970-årene skjedde det en endring. Det begynte å komme stadig sterkere protester fra hele den samiske verden mot statens rett til å bestemme over ressursene i tradisjonelle samiske områder. Svenske reindriftssamer, som hadde sommerbeiteland på norsk side av grensen i Indre Troms, protesterte på nye kraftutbygginger i sine beiteområder, og hevdet at samene hadde rettigheter til området som gikk helt tilbake til 1751 i forbindelse med grensefastsettingen mellom Norge og Sverige.²⁰ De samiske angrepene på

²⁰ Dr.philos. Steinar Pedersen er den som har arbeidet mest med samiske rettsspørsmål i tidligere tider i Norge, og særlig hvilken betydning den såkalte Lappecodicillen av 1751

den norske majoritetens behandling av samene kom også fra den samiske academia. Nordisk Samisk Institutt i Kautokeino reiste kritiske spørsmål til myndighetenes samepolitikk, men ble beskyldt for å drive politikk istedenfor forskning. Samiske studenter aksepterte ikke at samisk språk ikke ble prioritert på Universitetet i Tromsø. Samene begynte å bli interessante for norske medier, i første omgang lokalmedier som Nordlys. Dette kan vi se i måten avisen dekket samiske spørsmål utover på 1970-tallet. Men mengden av samiske saker kommer først i forbindelse med Alta-konflikten, da det virkelig blir åpen konfrontasjon. Det er ennå ikke snakk om en reell trussel fra samisk side mot det norske samfunnet. Derfor var heller ikke stoffmengden i mediene større.

3.4 Innholdsanalyse av perioden 1970–78

Etter å ha gitt en oversikt over mengden av stoff med samisk hovedfokus i perioden 1970 til og med 1978 og forsøkt å gi noen forklaringer på den kvantitative utviklingen, skal jeg i det følgende fokusere på de innholdsmessige sidene, prioriteringer av samiske saker og vinklingen av dem. Hva var fortellingene om samer i Nordlys og Dagsrevyen på 1970-tallet? Hvordan ble de framstilt, hvilke saker ble trukket fram, hvilket bilde skapte de to nyhetsmediene av samene og samekulturen og hvem fikk slippe til som kilder?

3.4.1 Politikk som tema

Politikk og offentlig forvaltning er et stort stoffområde i nyhetsjournalistikken. I 1975 utgjorde politikk om lag 20 % av det totale nyhetsstoffet i Nordlys (Christensen og Tjelmeland 2004:377). I Dagsrevyen finnes ikke tilsvarende beregninger for 1970-tallet, men i 1998 utgjorde politikk 32,5 %

har hatt å si for samisk rett på Nordkalotten. Lappecodicillen, som var et tilleggsdokument i forbindelse med grensefastsettingen mellom Danmark/Norge og Sverige, fastslo blant annet at samiske reindriftsutøvere hadde beiterettigheter i begge land ut fra alders tids bruk. Steinar Pedersen disputerte i 2006 med avhandlingen *Lappekodusillen i nord 1751–1859. Fra grenseavtale og sikring av samenes rettigheter til grenseperring og samisk ulykke*. Universitetet i Tromsø. Det samfunnsvitenskapelige fakultet.

(Sand og Helland 1998:86), og tallet var neppe lavere på 1970-tallet. I gjennomsnitt for årene 1970, 1975 og 1978 utgjorde politikk i Nordlys om lag 44 % av alt stoff der samer var med. I Dagsrevyen var det tilsvarende tall 35 %.

En mye brukt vinkling var å synliggjøre de konflikter som oppstod når samene begynte å kreve rett til selvbestemmelse. I Nordlys kunne man lese overskrifter som ”Alta-Kautokeino – vassdraget: Massiv motstand mot utbygging” (Nordlys 8.9.1970), ”Ingen har spurt hva samene mener om kraftverksplanene” (Nordlys 1.11.1970), ”Samene er ikke spurt. Hva skal vi gjøre nå? Det blir strid om utbygging av Skibotndalen” (Nordlys 13.1.1975), ”Kraftutbygging undergraver vår eksistens” (Nordlys 5.5.1975) og ”Reguleringsplanen for Alta-Kautokeino vassdraget. Viktige opplysninger om skadevirkninger mangler” (Nordlys 20.10.1975). Dagsrevyen hadde saker med titler som ”Demonstrasjon mot utbygging” (Dagsrevyen 28.8.1970), ”Skibotn: Kraftutbygging” (Dagsrevyen 16.8.1975) og ”Demonstrasjon mot utbygging av Alta-Kautokeino vassdraget” (Dagsrevyen 26.11.1978).

Ifølge den journalistiske læreboken skal begge parter i en konflikt slippe til med synspunkter. Når det gjaldt de samiske rettighetene i forbindelse med kraftutbyggingene på 1970-tallet, ble det etter hvert radikale samer knyttet til Norske Samers Riksforbund som ble talerør for samiske interesser mot sentrale og lokale norske myndigheter. Organisasjonen ble i løpet av 1970-årene svært sentral i den samepolitiske debatten, og ble i løpet av dette tiåret akseptert av norske politiske myndigheter som den viktigste samiske organisasjonen. Også i nyhetsmediene ble den definert som en motpart, og aviser, radio og fjernsyn begynte etter hvert å henvende seg til organisasjonen når de skulle ha samiske kommentarer til myndighetenes samepolitikk. Allerede tidlig i tiåret ble organisasjonen ”oppdaget” av Nordlys, som i et førstesideoppslag 6. april 1971 gav et grundig referat fra et møte mellom sameforeningene i Kautokeino og Karasjok. Nyhetssaken fortalte at samene krevde eiendomsrett til Finnmarksvidda og at de ikke lenger ville nøye seg med pengeerstatning. I forbindelse med Skibotnutbyggingen i Nord-Troms markerte organisasjonen en sterk støtte til reindriften både verbalt og gjennom demonstrasjoner. Man vedtok protestresolusjoner mot utbyggingsplanene, som førte til nyhetsoppslag, og i slutten av oktober 1975 arrangerte NSR en demonstrasjon i Tromsø mot politiet etter at en anleggsbro ble sprengt i luften i Skibotn, og de lokale samene fikk skylden. I tabellform kan saker der Norske Samers Riksforbund var motpart i den offentlige debatt, se slik ut:

Tabell 15. Stoff om Norske Samers riksforbund 1970–1978 i Nordlys og Dagsrevyen

Tidspunkt	Tema	Medium/sjanger
6.4.71	Har samene eiendomsrett til Indre Finnmark. Møte mellom sameforeningene i Kautokeino og Karasjok	Nordlys, nyhetsartikkel
28.10.71	Møte om boken Masi-Norge arrangert av bl. a. NSR i Tromsø	Nordlys, nyhetsartikkel
30.6.72	Landsmøte i NSR, førsteside,	Nordlys, nyhetsartikkel
3.7.72	Mer fra landsmøtet, førsteside,	Nordlys, nyhetsartikkel
30.05.73	NSR på minoritetskonferanse i Canada	Nordlys, nyhetsartikkel
9.11.73	Formannen i NSR vil samarbeide med regjeringen	Nordlys, reportasje
4.12.73	Minoriteter til kamp for sine rettigheter. Møte i København. NSR med, førsteside,	Nordlys, nyhetsartikkel
27.2.74	Årsmøte i NSR i Tromsø	Nordlys, nyhetsartikkel
20.3.74	Tromsø NSR mener samene ikke blir hørt i Skibotn-utbyggingen	Nordlys, nyhetsartikkel
19.4.74	NSR støtter regjeringen, blir nå hørt, førsteside	Nordlys, nyhetsartikkel
15.6.75	NSRs årsmøte i Skibotn	Dagsrevyen, nyhetssak
16.6.75	Samenes rett til vidda må kartlegges, førsteside	Nordlys, nyhetsartikkel
29.10.75	NSR demonstrerte mot politiet i Tromsø	Nordlys, nyhetsartikkel
10.3.76	Nå kan det ikke ofres mer av samiske bruksområder, sier leder i Tromsø NSR	Nordlys, nyhetsartikkel
26.05.76	Samer vil ikke bli assimilert, sier landsmøtet i NSR	Nordlys, nyhetsartikkel
12.05.77	Samemisjonens livssynskrav må ikke aksepteres, krever Porsanger NSR	Nordlys, nyhetsartikkel
26.6.77	Samenes rettigheter må fastlegges ved egen lov, krever NSRs landsmøte	Nordlys, nyhetsartikkel
27.10.77	Samene misfornøyd med dagens skoleverk, mener Tromsø NSR	Nordlys, nyhetsartikkel
16.6.78	NSRs årsmøte i Alta	Dagsrevyen, nyhetssak
21.9.78	NSRs arbeid og mål	Nordlys, inserat fra NSR i Kautokeino
29.10.78	Mer samisk språk og kultur på lærerskolene. NSR, Tromsø	Nordlys, nyhetsartikkel

Etter hvert som NSR ble en viktig del av samisk politikk, begynte Nordlys også å interessere seg mer for organisasjonens indre liv, noe som forteller om økt interesse for organisasjonen. Landsmøtet i månedsskifte juni/juli i 1972 ble dekket med to førstesideartikler i Nordlys, og fokus var på indre konflikter i organisasjonen. Dette perspektivet ble forsterket utover tiåret da

det kom fram at det var indre spenninger når det gjaldt hvilken politikk som skulle føres overfor myndigheter. 16.5.1975 kunne avisen slå fast at det forelå kupplaner i mange av de lokale NSR-foreningene mot ledelsen.

De store vannkraftutbyggingene på 1970-tallet og særlig planene om å bygge et kraftverk i Alta var en døråpner for utvidelse av det samepolitiske stoffet i Nordlys. Bredden ble utvidet, og interessen var tydelig økende. Avisens dekning av etableringen av Nordisk Samisk Institutt i Kautokeino og utviklingen ved instituttet er et eksempel på dette.

I 1974 ble Nordisk Samisk Institutt opprettet i Kautokeino. Nordlys var til stede ved åpningen den 7. januar, og i nyhetsreportasjen ble det gitt uttrykk for stor glede over at samene nå fikk et eget forskningsinstitutt. Mange store oppgaver lå foran, og det ble fokusert på hvor viktig instituttet var for samenes framtid. Men allerede året etter ble det laget kritiske nyhetssaker i forbindelse med instituttets virksomhet. 14. august 1975 presenterte Nordlys en reportasje på førstesiden med tittelen ”Sameinstituttet i Kautokeino: Nordisk skandale?” Det var den svenske landshøvdingen Ragnar Lassinantti i Norrbotten som beskyldte den nye samiske forskningsinstitusjonen i Kautokeino for ikke å drive seriøst. Han hevdet på et møte i Nordisk Råds økonomiske utvalg at instituttet ikke hadde levert de utredninger om samiske forhold som de hadde lovet ved opprettelsen. Derimot hadde instituttet bedrevet politisk virksomhet og tatt opp minoritetsproblemer ”på en ganske oppsiktsvekkende måte”. Leder av instituttet, Aslak Nils Sara, avviste beskyldningene, og hevdet at de fulgte sine oppsatte programmer.

To dager senere laget Nordlys et lengre intervju med landshøvding Lassinantti, for øvrig sosialdemokrat, der han utdypet sine synspunkter. Han sa blant annet at han og mange andre hadde ventet at instituttet skulle levere fakta om samer og samiske samfunn som myndighetene trengte for å løse reindriftens problemer, sysselsettingsproblemer for samer som ikke lenger var i reindriften og samiske kulturspørsmål. Virksomheten på instituttet ble ikke lenger drevet seriøst, og Lassinantti hadde fått mange henvendelser fra ”eldre, balanserte samer” som hevdet at instituttet drev en rasebevisst samepolitikk som påvirket andre samer, blant annet i Sverige. Lassinantti hadde eksempler der samer som hadde giftet seg med ikke-samer, var blitt truet, og ”den harde rasebevisste politikken er planlagt av folk med tilknytning til sameinstituttet” (Nordlys 17.8.1975). 31. august fulgte en ny artikkel der avisen refererte en uttalelse fra det sosialdemokratiske partiet i Karesuando i Nord-Sverige. Nå var tittelen ”Sameinstituttet går ærend for politiske ekstremister,” og uttalelsen gav full støtte til

landshøvdingens kritikk. Igjen måtte leder Aslak Nils Sara forsvare instituttet og avvise påstandene om at man drev venstreradikal politikk.

Reportasjene om virksomheten ved Nordisk Samisk Institutt var på samme måte som innslagene om Norske Samers Riksforbund et tydelig tegn på ”en ny side” når det gjaldt dekningen av samisk politikk. I begynnelsen av tiåret og i årene før var nyansene mye mindre til stede, og dekningen framstod som nokså typisk når majoritetsmedier dekket minoriteter på den tiden. Minoritetskulturene ble behandlet uten at det framkom store forskjeller menneskene imellom. De ble framstilt som en ensartet, homogen gruppe med samme levevei og politisk oppfatning (Van Dijk 1992, Said 1978). Men utover begynte nyhetsartiklene å fokusere mer på samene som en sammensatt gruppe mennesker, og nyansene kom tydeligere fram. Konfliktraspektet ble etter hvert en bærebjelke i dekningen av samiske samfunnsproblemer, og det var lov å lage innslag både om indre konflikter blant samene og konflikter som berørte norske myndigheter. Særlig det sistnevnte spørsmålet om forhold som angikk det norske samfunnet ble mer og mer interessant. Samiske protester mot nye vannkraftutbygginger var et tydelig eksempel. Kraftutbygging var først og fremst tenkt å komme det norske samfunnet til gode, og et viktig spørsmål ble da om samene kunne nekte dette i samiske områder. Det fantes få eksempler der avisen laget politisk stoff med bakgrunn i utspill fra samiske politikere om andre forhold. Imidlertid må det legges til at avisen var balansert i dekningen av rettighetsproblemer så langt det var mulig, og utspill fra myndighetene ble ofte forelagt samiske talspersoner for kommentar. Og ofte ble reindriftssamer som var blitt berørt av kraftutbygging og hadde mistet beiteland, framstilt med sympati. Et eksempel var en nyhetsartikkel på førstesiden i mai 1975 der overskriften var: ”Kraftutbyggerne undergraver vår eksistens” (Nordlys 5.5.1975).

Det er vanskelig å danne seg et inntrykk av innholdet i de meget få politiske sakene i Dagsrevyen på 1970-tallet. Beskrivelsene av innslagene i arkivene er generelle og stikkordspreget. Et hovedinntrykk er likevel at revyen framstilte samisk politikk med positive fortegn, og en grunn kan være at de oftest var laget av journalister ved lokalkontorene i nord som kjente forholdene. Allerede så tidlig som den 28. august 1970 viste man en lengre reportasje på 3 minutter og 42 sekunder fra demonstrasjonene i Masi i Finnmark mot utbyggingen av Alta/Kautokeino-vassdraget, og sakens vinkling var innbyggernes kamp for å bevare bygda. I 1975 laget Dagsrevyen innslag fra Norske Samers Riksforbunds årsmøte i Skibotn i Troms (Dagsrevyen 15.6.1975), og det ble fokusert på arbeidet for samiske rettigheter.

3.4.2 Samer i kommentarjournalistikken

Et signal om at Nordlys gav stoff om samer større tyngde utover i 1970-årene, var at samer ble tema i avisens kommentarjournalistikk i større grad enn årene før. Særlig gjaldt det mot slutten av tiåret. De redaksjonelle kommentarene omfattet på den tiden lederartikler og politiske kommentarer signert egne medarbeidere eller medarbeidere som avisen hadde knyttet til seg. Et eksempel på det sistnevnte var bruken av kommentatorer fra Apressen.

Lederartiklene på begynnelsen av 1970-tallet, mens Magne Jønsson ennå var redaktør, uttrykte sympati for det samiske samfunnet. I forbindelse med at avisen gav Folke Strømholm i oppdrag å komponere et musikkverk basert på samisk joik til Festspillene i Nord-Norge i 1970, skrev avisen på lederplass at ”vi ønsket å gjøre oppmerksom på en kulturrikdom som i altfor liten grad blir forstått og utnyttet av storsamfunnet.” Videre het det i lederartikkelen: ”Ved å trekke fram den samiske folketonen har vi ønsket å peke på livskraften i en kultur som ikke lenger er akseptert som en livsform denne kulturen var for en liten, upåaktet samisk befolkning gjennom generasjoner. Og vi ønsket å peke på at denne ignoransen, denne mangel på forståelse er en av årsakene til de sosiale problemene som rammer den samiske befolkningen i Indre Finnmark” (Nordlys 25.6.1970).

Avisen skrev også tidlig på 1970-tallet en lederartikkel i forbindelse med fellesnordiske planer om å opprette et eget samisk institutt. Der ble det gitt uttrykk for at et slikt institutt kunne bidra til å bygge opp om samenes rett til å vedlikeholde egen kultur, til fordel for samene selv og for det norske samfunnet som helhet (Nordlys 17.8.1971). Da museet ”De samiske samlingene” åpnet i Karasjok våren 1972, ble denne begivenheten også gjenstand for en lederartikkel som fullt ut støttet etableringen av institusjonen. Det ble sett på som viktig å vise hvordan det samiske samfunnet en gang var (Nordlys 19.4.1972).

Reidar Nielsen tiltrådte som redaktør i august 1973. Både med bakgrunn som sjøsamer og redaktør med sterke politiske meninger om den framtidige samepolitikken, tok han flere ganger opp samenes situasjon i sine kommentarer. Han mente tidlig at Finnmarksvidda stod i en særstilling fordi samisk reindrift hadde spesielle rettigheter til området. Imidlertid så han på reindriften muligheter mer ut fra en økonomisk enn minoritetspolitisk synsvinkel. I en lederartikkel 22.8.1974 støttet han at Miljøverndepartementet skulle foreta en totalvurdering av Finnmarksviddas framtid med hensyn til ressurser, men kritiserte samtidig dem som sympatiserte med

reindriftssamene ut fra nostalgiske og romantiske grunner (Christensen og Tjelmeland 2004:412).

I siste halvdel av 1970-årene økte debatten om samiske rettigheter i forbindelse med vannkraftutbyggingene, og redaktøren i Nordlys markerte også sin mening på lederplass. Den klareste meningsytringen kom i 1978 etter et innlegg i avisen. 14. juli 1978 offentliggjorde statssekretær Ole K. Sara, som selv var same, en kronikk i Nordlys med tittelen ”Om samenes situasjon som minoritet”. Han fryktet at radikale ungdommer med akademisk bakgrunn, som var medlemmer i Norske Samers Riksforbund, ville ødelegge veien videre for samekulturen. Et hovedpoeng var at samene i dag ikke på noen måter var undertrykt, og at det egentlig ikke var noen ulykke om samekulturen forsvant til fordel for noe mer moderne. Når mennesker ikke lenger kjente tilhørighet til det samiske, for eksempel ved at de bodde utenfor de samiske kjerneområdene eller arbeidet i ikke-samiske yrker, da hadde kanskje ikke kulturen lenger noen framtid, hevdet han. Det var lite behov for nye særorganisasjoner blant samene, og ideen om egne samiske rettigheter ville splitte mer enn samle. Samene hadde det godt i Norge i dag og hadde liten behov for å markere seg. Sara understreket gang på gang i kronikken at samene måtte opptre samlet. Flertallet av samer ønsket dette. Derfor var det lite heldig at noen samer begynte å opptre på egen hånd og blant annet kreve makt på en annen måte enn før ved å kreve nye institusjoner. Sara syntes det var viktig at samene opptrådte enhetlig og ikke framstod som splittet.

Nordlys var på 1970-tallet fortsatt å regne som en ”moderat partia-vis”, som på lederplass og i redaksjonelle kommentarer mer eller mindre støttet Arbeiderpartiets politikk (Christensen og Tjelmeland 2004:343). Dette gjaldt også i samepolitikken. Ole K. Sara var statssekretær i en Arbeiderpartiregjering, og stod for partiets offisielle samepolitikk. Redaktøren Reidar Nielsen kommenterte Saras uttalelser i en lederartikkel 9. august 1978. Han støttet statssekretæren fullt ut når det gjaldt motstanden mot samisk nasjonalisme uttrykt ved eget flagg og nei til forsvarstjeneste. Nielsen advarte mot ”den blindgate som en del av de ekstreme same-aktivister har slått inn på”. Dette ville bære galt av sted, mente han og fortsatte: ”En slik linje hvor den nasjonale tilhørighet til de norske samene tones bort, til fordel for svermeriske tanker om en samisk ”nasjonalstat”, har ikke livets rett.” Nielsen koblet denne politikken til det radikale partiet AKP(m-l), og mente dette ville skade den samiske befolkningen. Han oppfordret ”det tause samiske flertallet” om å ta avstand fra slik politisk aktivitet.

Lederartiklene fra de første årene på 1970-tallet uttrykte sympati for samenes sak, men følelsen av distanse til samer og samiske samfunn var merkbar. Det var Indre Finnmark som var samenes land, samene som gruppe syntes å bli oppfattet som ensartet og uten forskjeller i politisk syn, og samekulturen syntes i hovedsak å bygge på joik og reindrift. Selv om lederskribenten brukte positive formuleringer, gav innholdet i artiklene likevel et preg av festtaler. Redaktør Nielsens kommentarer tok samepolitikken mer på alvor, og artiklene bar preg av at de var skrevet av en som hadde kjennskap til samisk kultur og samfunn. En tydelig forskjell var Nielsens konkretisering og nyansering av samisk politikk. Formuleringene fra festtalene var luket vekk og i stedet ble det lagt vekt på å vise at samisk politikk også handlet om forskjellige standpunkter. Det dreide seg om realpolitikk. Lederartiklene tok et klart standpunkt til den nye utviklingen med en radikal og en moderat fløy. De signaliserte at redaktør Reidar Nielsen støttet de moderate kreftene, som fortsatt ønsket en forsiktig assimilering.²¹

I Dagsrevyen var kommentarjournalistikken fortsatt nesten totalt fraværende på 1970-tallet, og jeg har ikke registrert noen innslag som kommenterte den samepolitisk utvikling.

²¹ Om utviklingen i samepolitikken på 1970-tallet henvises til Henry Mindes artikkel ”Samebevegelsen, Det norske Arbeiderparti og samiske rettigheter.” i Thuen, Trond red. *Samene – urbefolkning og minoritet*. (1980). Universitetsforlaget.

Debatten om samene

Statssekretær Ole K. Sara har i flere avis-artikler og -intervjuer tatt bladet fra munnen når det gjelder en del utslag av det som er kalt samisk bevisstgjøring. Sara tar avstand fra tendens til en slags nasjonal isolasjon som snakket om eget flagg, nei til forsvars-tjeneste m.v. som er framkommet fra enkelte aktivister. Vi tror også Sara har rett i at disse aktivister neppe har flertallet av samene med seg. Det vil også være riktig om flere av det tause samiske flertallet kom fram med sine oppfatninger i denne sammenheng.

Vi har tidligere på denne plass advart mot den blindgate som en del av de ekstreme sameaktivister har slått inn på, og vil som også Ole K. Sara hevde at på sikt vil dette bare skade samentens sak. En slik linje hvor den nasjonale tilhørighet til de norske samene, tones bort til fordel for svermeriske tanker om en samisk «nasjonalstat», har ikke livets rett. Og vil før eller senere ende i en situasjon hvor sameaktivistene selv plutselig befinner seg på diskriminerernes side. Vi har sett eksempler på inndelinger av «representative» og «ikke-representative samer»,

og farlig nærliggende er gruppeinndelingen de «rene» og de «opp-blandede» samer. Og ser man på finnmarkbefolkningens etniske bakgrunn, vil man fort finne ut at en temmelig stor andel tilhører «blandingsfamilien». De faller med andre ord totalt utenfor det bildet som man får inntrykk av at enkelte sameaktivister ønsker å male i Finnmark.

La oss få debatten om verning av den samiske kultur m.v. ned på det plan som Ole K. Sara har skissert opp. De norske samene har særlig interesse i verning, og i den grad dette best kan gjøres gjennom et samarbeid over landegrensene, er det riktig å velge en slik form. Som finsk-ættede eller finnmarkinger av annen herkomst, er imidlertid også samene norske statsborgere som enhver annen borger av dette land med de rettigheter og plikter det fører med seg.

Nasjonalstatstanker eller andre typer svermerier — som vi nå også ser våre hobbyrevolusjonære AKP-ere støtter opp om — vil til syvende og sist bare være til skade for den samiske befolkning.

Leder i Nordlys 9. august 1978.

3.4.3 Reindriften som nyhetstema

Dekningen av reindriften både i Nordlys og i Dagsrevyen på 1970-tallet hadde ofte et konfliktfokus, og liknet på mange måter dekingen i dag. Konflikten mellom reieneierne og bønder var det mest typiske, og det var flere slike oppslag i Nordlys. Et eksempel var fra 9. juni 1977 på avisens førsteside med tittelen "Lite hyggelig å være same i Nord-Lenangen. – Vi blir truet med åpen krig, sier Anders Kemi". Årsaken til disse utsagnene var at bøndene hevdet at reinsdyr tråkket ned åker, eng og gjerder, og Kemi og andre reindriftssamer ble beskyldt for ikke å gjete reinen sin godt nok. Det noe spesielle ved dette oppslaget var at det var reieneierne som fikk uttale seg på førstesiden. Det vanlige mønsteret i slike saker var at det var bøndene som slapp til i avisen, og ofte hadde man ikke innhentet kommentarer fra reindriften.

Lite hyggelig å være same i Nord-Lenangen

— Vi blir truet med åpen krig, sier Anders Kemi

— Av Erling Hirsti —

En del av de fastboende i Nord-Lenangen har rettet hard kritikk mot flyttsamene fra Kautokeino som har sitt sommeropphold på Lyngnehalvøya. Reinen trækker ned gjerdene, åker og eng og påfører gårdbrukerne store økonomiske

— Nifs med alle trusler mot oss i deler av Nord-Lenangen, sier Anders Kemi.

... miske tap. Det hevdes at dette blant annet skyldes at samene ikke gidder å passe reinen på et sikkelig vis.

— Situasjonen har tilspisset seg i løpet av våren. Og det er ikke særlig morsomt å være reindriftssame i deler av Nord-Lenangen, selv om vi er på Tjvåg vis. Men la meg, i denne sammenheng understreke at det store flertall av befolkningen ikke har vist noen uvilje mot oss i de årehei har hatt vårt sommeropphold her. Tvertimot, sier Anders Kemi fra Kautokeino i en samtale med «Nordlys» 12. side F

Nordlys, førsteside, 9.6.1977

Nordlys dekket også "sjosomeaksjonen" i Finnmark, som hadde sin bakgrunn i beitekonflikten mellom reindriften og landbruket. I april 1977 ble aksjonen formelt dannet, og hovedhensikten var "å ivareta den fastboende befolknings næringsgrunnlag, bomiljø og interesser", som det het i en pressemelding (Nordlys 7. juli 1977). Reinen på sommerbeite fortrenget bufeet fordi den ikke ble gjett, og reineierne beskattede av elver og vann på kysten gjorde kultiveringsarbeid umulig, mente aksjonen. Samtidig understreket aksjonskomiteen at det var to samegrupper i Finnmark, sjøsame og reindriftssame, men at myndighetene bare holdt reineiere for å være same. 19. august samme år hadde Nordlys et lengre intervju med lederen for sjøsameaksjonen, Hagbart J. Leonardsen, som hevdet at en rettsak var den eneste løsningen for å sikre kystbefolkningens rettigheter overfor reindriften. Myndighetene behandlet reindriftssamene som "hellige engler", hevdet han. Reindriftssamene overholdt ikke gjeteplikten, og det "fører til at vi blir stilt overfor valget mellom å få våre åkrer og multemyrer ødelagt eller å opptre som ubetalte reingjetere for fjellsamene". Det hjalp ikke å snakke med reineierne, og det eneste språket de forsto var å bruke skytevåpen, hevdet Leonardsen og sa at "vi som føler plagene er overbevist om at hvis vi fikk myndighetenes velsignelse til å avlive dyrene, ville Alvoret endelig gå opp for dem". "Bumennene" fant sine jordbruksinteresser så truet av løsrein, at de nå hadde besluttet å organisere seg, opplyste Leonardsen. Ingen fra reindriften kom med tilsvar på de nokså grove beskyldningene som Hagbart J. Leonardsen framsatte.

I tillegg til konflikten om beiteland skrev Nordlys på 1970-tallet om andre "problemer" som reindriften representerte. I den nasjonale debatten om moderniseringen av Norge etter andre verdenskrig ble næringen ofte

sett på som fortidig. Den var ikke lønnsomt målt i kroner og ører, og stod i veien for annen næringsutvikling som turisme og gruvedrift. Dette var også på mange måter meninger man møter i dagens debatt. Samene begynte i tillegg å hevde at de hadde spesielle rettigheter til områdene med reindriften som begrunnelsene. Dette skapte ytterligere komplikasjoner i forhold til tidligere, da myndighetene kunne betale et pengebeløp som erstatning for tapt beiteland. Nå nektet reindriften å akseptere dette og krevde stopp i blant annet kraftutbygging. Ingen sa dette åpent ut at reindriften skulle bort, men mange samer var overbeviste om at myndighetene på sikt ønsket dette (Bjørklund og Brantenberg 1981:25).

Mange nyhetsinnslag om reindriften i Nordlys på hele 1970-tallet handlet altså om disse og andre ”problemer”. I et referat i Nordlys 13.3.1973 fra møte i Finnmark Fylkesting ble det hevdet at samenes problem var ”helst av næringsøkonomisk art”, og den manglende lønnsomheten i reindriften ble understreket av flere på møtet. 13. mars 1974 hadde avisen en overskrift med tittelen, ”20 samefamilier i Karasjok lever nå på sultegrensen”. Grunnen til dette var at reindriften gav så liten avkastning. 15. mars 1974 fulgte avisen opp med nok et førstesideoppslag, nå med tittelen ”Mørk fortvilelse i reindriftnæringen. Krisetilstanden verre enn noen gang.” Hovedårsakene til vanskene var tap av dyr på beite. 26. september 1974 var ”problemene” i næringen så store at Nordlys på sin førsteside fortalte at ”Tyveri av rein er nødvendig for mange samefamilier”. Sitatet var hentet fra politimesteren i Vest-Finnmark som mente at ”økningen i antall reintyverier begynner å bli et meget alvorlig problem for den enkelte reindriftsutøver og for næringen i sin helhet. Slik forholdene i reindriftnæringen har utviklet seg de senere år, synes disse tyveriene å ha blitt en nødvendig ”næringsveg” for enkelte. Det finnes faktisk reindriftsfamilier som har et så svakt inntektsgrunnlag at man ser det som den eneste utveg å slakte andres dyr for å opprettholde noenlunde menneskeverdige livsvilkår,” mente politimesteren. 23. oktober samme år presenterte avisen et intervju med statssekretær Ole K. Sara som mente at det var for mange personer i reindriftnæringen, og at flere måtte finne nye yrker i framtiden dersom lønnsomheten skulle bli bedre og næringen ha en framtid.

I forbindelse med utbyggingen av Skibotn-vassdraget i Troms kom motsetningen mellom reindriften som en fortidig næring og kraftutbygging som framtidsrettet tydelig fram i dekingen i Nordlys. Reindriftsamene hevdet at deres næring var truet og stilte seg i veien for en storstilt utbygging. Mot dette stod kraftekspertene og sentrale og lokale politikere. ”Samfunnet trenger ressurser – vi må ha arbeidsplasser,” sa ordfører i Storfjord kommune, Rasmus Engstad, i Nordlys 27. mai 1974. Han hevdet

at fjellområdene måtte utnyttes bedre enn tilfellet var nå, og avviste at dette kom til å skade reindriften i særlig grad. Reindriften alene var ikke en god nok utnytting av området, og en moderne tid krevde noe annet i tillegg, mente Engstad.

Nordlys så også i sin dekning av problemene i reindriften over til Sverige. 9. september 1977 var det i avisen en større nyhetsreportasje med overskriften "Går reindriften i Nord-Sverige mot utslettelse? Reindriftsamene fører en fortvilt kamp for å redde sin næring". Hovedproblemene var det stadige tapet av beiteland til moderne næringer.

Regjeringen nedsatte i 1976 et ressursutvalg som skulle se på utnyttelsen av Finnmarksvidda med professor Olav Gjærevold som leder. Bakgrunnen var ønsket om en mer moderne bruk av vidda fordi man mente at reindriften ikke lenger kunne hindre fraflytting og gi nok arbeidsplasser i Indre Finnmark. Nordlys interesserte seg for regjeringens forsøk på å "modernisere" vidda og laget flere reportasjer om arbeidet i utvalget både i 1976 og 1977. Da utvalget la fram sin innstilling i august 1978, skrev avisen på lederplass om innstillingen med overskriften "Finnmarksvidda" (Nordlys 26.8.1978). Her ble det understreket at "Indre Finnmark er noe langt mer enn reindrift i næringsammenheng, og det er klart at selv om reindriftens eksistens sikres, er dette i seg selv ikke nok til å sikre disse bosettingsområdene en sikker framtid". Videre i lederartikkelen het det at aktivistiske samegrupper ikke alltid hadde befolkningen i samiske områder med seg når de framstilte det samiske samfunnet. "Det er nemlig ikke slik som enkelte later til å tro, at disse områder hovedsakelig er bebodd av reindriftsutøvere," het det videre i artikkelen. Konklusjonen var at flest mulige ressurser måtte utnyttes på vidda, og at ikke bare reindriftssamer kunne bestemme bruken. Selv om lederartikkelen ikke var negativ til reindriftens framtid, stilte den seg tvilende til næringens muligheter.

Det var vanskeligere å finne positive vinklinger på reindriften i Nordlys på 1970-tallet. Nordlys dekket i noen reportasjer prosessen fram til ny reindriftslov i 1978, og da satte journalistene noen ganger fokus på de negative virkninger den ville få for reindriften sett fra reineiernes side. 12. februar 1977 slo avisen opp på førstesiden en uttalelse fra Norske Reindriftssamers Landsforbund som mente at lovforslaget var i utakt med gjeldende rettsoppfatning og måtte utsettes. Forslaget tok blant annet ikke hensyn til tidligere dommer i Høyesterett som slo fast at reindriftssamene hadde rettigheter bygd på "alders tids bruk". Da innstillingen til den nye loven kom fra Landbrukskomiteen våren 1978, stod det en nyhetsartikkel på førstesiden med overskriften "Tallet på reindriftenheter må reduseres?" Den satte blant annet fokus på at innstillingen ønsket å redusere omfanget

av reindriften og endre organiseringen (Nordlys 18.3.1978). Da loven begynte å virke, laget avisen også noen kritiske innslag som viste at den i liten grad tok hensyn til samisk tradisjon, men mer var formet etter mønster av norsk landbruk. Livet som reindriftssame kunne imidlertid også romantiseres som i en nyhetsreportasje i Nordlys 22. februar 1975 med tittelen ”Karen – en kvinne på vidda”. Her ble reindriftskvinnens liv framstilt som ”det virkelig gode liv” fjernt fra det moderne samfunnets stress og mas. Jeg skal komme tilbake til denne saken senere.

Dagsrevyens innslag om reindriften på 1970-tallet var litt tilfeldig med hensyn til fokus, og noen av innslagene syntes å være laget ut fra et ønske om å fortelle om samer og samekulturen i et folkeopplysningsperspektiv mer enn at det dreide seg om journalistiske poenger. Dagsrevyen besøkte årsmøtene i Norske Reindriftsamers Landsforbund i juni 1972 og i juni 1977 (Dagsrevyen 22.6.1972 og 29.6.1977), og her ble lederne intervjuet. Reindriften som en vanskelig næring ble tatt opp noen ganger. Snøras kunne ta store deler av flokken slik som i et innslag fra Bardu i Troms i 1972 (Dagsrevyen 20.6.1972). Ulv som en trussel handlet det om i januar 1975 (Dagsrevyen 13.1.1975), og konflikter mellom reindriften og grunneiere ble belyst i et innslag i april samme år (Dagsrevyen 5.4.1975). Reindriften som bremsekloss for vannkraftutbygging var tema i en sak i august 1975 (Dagsrevyen 16.8.1975), og problemene for samene med den nye reindriftsloven var gjenstand for to saker i 1978 (Dagsrevyen 4.2. og 25.4.1978). De mer eksotiske sidene ved livet som reindriftssame ble også fokusert i enkelte innslag. En sak den 8. mai 1978 handlet om vårflytting med reinsdyr til sommerbeitene, og 16. mai 1977 om forskjellige sider ved reindriften. Disse reportasjene fokuserte på selve flyttingen, og hvor forskjellig dette var fra en norsk virkelighet. Fotografene og journalistene fortalte hvordan hele samfunn var på flyttefot, hvordan det var å krysse elver og fjorder for så endelig å komme fram til sommerlandet. Det ble en romantisering av samenes hverdag og lite om slitet ved flyttingen og arbeidet med reinflokken.

3.4.4 Kultur som tema

Kultur har vært et stoffområde der minoriteter lenge har vært synlige i majoritetsmedier. I norsk journalistikk kjenner vi igjen reportasjer fra fjerne himmelstrøk, særlig i magasiner og ukeblad og i de siste 20–30 årene også fra innvandremiljøene her i landet (Eide 1996; Lindstad og Fjellstad 1996,

2005). Ofte har de eksotiske sidene blitt lagt vekt på. Det kan for eksempel handle om den særegne musikken, de spesielle dansene eller de fargerike klærne. I en undersøkelse fra 1996 om hvordan kunstnere og kulturarbeidere med innvandrerbakgrunn ble omtalt i noen norske aviser, ble det spesielle og fargerike ved dem løftet fram av journalistene og ikke kvaliteter ved deres kunst (Lindstad og Fjellstad 2005:36). Det er en nokså allmenn oppfatning at kulturjournalister ofte er mer positive i sine reportasjer enn nyhetsjournalister, som vi tidligere har skrevet. De kan ofte være positive og naive talerør for kulturene de skriver om (Bech-Karlsen 1996).

Kulturjournalistikken spenner over et stort felt og er ofte mer variert i forhold til innholdet enn det tradisjonelle nyhetsstoffet. Det dreier seg om litteratur, billedkunst, musikk, historie, språk og media. Temaene blir behandlet i vanlige nyhetsartikler, nyhetsreportasjer, kommentarer som for eksempel anmeldelser og i featurejournalistikk. Kultur har da også gjennom nesten hele mediehistorien vært et prioritert stoffområde, men med klare utviklingstrekk. I dag utgjør underholdningsstoff en stor del av kulturjournalistikken, noe som i mye mindre grad var tilfelle på 1970-tallet. En undersøkelse av journalistikken i 10 norske aviser i 2001 viste at populærkultur og underholdningsstoff utgjorde 15 % av nyhetene i *Verdens Gang*, mens tradisjonell kultur og kunst bare utgjorde 4 % (Allern 2001:129). Det har altså vært en dreining mot underholdningsstoffet de seinere årene.

Samenes plass i norske medier har ofte vært knyttet til kulturfeltet, og i 1970-årene sett under ett utgjorde kultur rundt 25 % av de samiske innslagene i *Nordlys* og *Dagsrevyen*. I 1969 gav avisen oppdrag til komponisten Folke Strømholm å lage musikk til Festspillene i Nord-Norge i 1970 som var basert på samisk joik. Årsaken var at den redaksjonelle ledelsen ønsket å oppvurdere samisk musikk (Christensen og Tjelmeland 2004:411). Riktignok skjedde dette gjennom å gi oppdraget til en ikke-same. I forbindelse med framføringen i 1970 ble det på lederplass skrevet om hvorfor avisen ønsket å støtte samiske musikk: ”Ved å trekke fram den samiske folketonen har vi ønsket å peke på livskraften i en kultur som ikke lenger er akseptert som den livsform denne kulturen var for en liten upåaktet samisk befolkning gjennom generasjoner” (*Nordlys* 25.6.1970). På mange måter markerte oppdraget til Strømholm begynnelsen på interessen for samisk kultur i avisen (Christensen og Tjelmeland 2004:411–413).

Innholdet i de samiske kultursakene på 1970-tallet hadde en relativt stor bredde. Mange handlet om hverdagen for det samiske språket. Det var innslag fra språkdebatter i Stortinget (*Nordlys* 29.5.1970), det samiske språks stilling på det nye Universitetet i Tromsø (*Nordlys* 4.12.1973, 29.10.1975) og språksituasjonen i nabolandene Finland og Sovjet (*Nordlys*

26.9.1974, 1.10.1975). Utstillinger på museer om samer og samiske forhold var også vanlig kulturstoff. Det nye samiske museet åpnet i Karasjok våren 1972, og Nordlys laget en større billedreportasje fra åpningen. Journalist Ulf Jørgensen skrev en nyhetsartikkel der sentrale personer i forbindelse med etableringen av museet var avbildet og referert. Alle understreket viktigheten av at det nye museet nå var på plass, og den statlige finansieringen var utslag av ”den sene rettferdighet”. Tromsø Museum åpnet en utstilling om samene sett utenfra i mai 1975, og avisen dekket begivenheten (Nordlys 31.5.1975).

En kulturbegivenhet som ble gjenstand for stor oppmerksomhet var filmserien om samegutten Ante, som NRK sendte på norsk fjernsyn vinteren 1975. Filmen fortalte historien om en gutt fra en reindriftsfamilie som måtte forlate hjemmet for å gå på internatskole. Her opplevde han ikke å få snakke samisk, og han kom på kant med læreren fordi Ante ikke kunne akseptere dette. Nordlys hadde flere saker i forbindelse med serien, og de fleste handlet om hvorvidt den fortalte sannheten om samenes situasjon. Journalist Ulf Jørgensen laget en nyhetsartikkel den 7. januar 1975 som konkluderte med at Antes situasjon i skolen ikke var dagens hverdag for samiske barn. Alle skoleklasser, som hadde samisk begynneropplæring, hadde samisktalende lærere, het det. Saken fikk en reaksjon i form av et leserinnlegg den 11. januar 1975 fra universitetslektor Nils Jernsletten som avviste at serien ikke gav et riktig bilde av skolesituasjonen. Flere nyhetsinnslag fulgte ettersom serien skred fram utover vinteren. 4. mars hadde journalist Ulf Jørgensen laget en nyhetsartikkel med overskriften ”Ante vekker nye, kraftige reaksjoner. Skader forholdet til samisk befolkning”. Han hadde snakket med den tidligere lederen i Norske Reindriftssamers Landsforbund, Anders Sara, som mente at serien ikke burde vært produsert. Sara sa at scener der ikke-samer behandlet samene på en stygg måte, bare skadet forholdet mellom den norske og den samiske befolkning. I saken gikk det også fram at Nordlys hadde mottatt henvendelser fra flere hold som etterlyste en mer kritisk holdning til et filmprodukt før det ble vist. Filmen tegnet et for sort/hvitt bilde av situasjonen. Det var ingen samer som hadde måttet selge flokken sin på grunn av kraftutbygging, og reindriftssamene var ikke i den grad fortrenget som filmen gav et inntrykk av. Kritikerne framholdt også at filmen ikke var noen stor kunst, het det i nyhetsartikkelen.

På 1970-tallet ble samisk historie gjenstand for økt forskning ved opprettelsen av det nye universitetet i Tromsø, og Nordlys viste stor interesse for å formidle resultatene. Det ble flere ganger laget saker som understreket at samfunnet nå fikk helt ny kunnskap om tidlig samisk

historie og kultur. På avisens førsteside kunne man for eksempel den 14. august 1976 lese en nyhetsartikkel med overskriften ”Oppsiktsvekkende helleristninger funnet i Alta”. Saken inneholdt et lengre intervju med konservator Knut Helskog ved Tromsø Museum som sa at funnet var det største i Nord-Norge, og ville få stor betydning både for nordnorsk og samisk historie. Tromsø Museum hadde fått inn en fast spalte i avisen der forskere skrev om populærvitenskapelige emner under vignetten ”Gløtt fra Tromsø Museum”, seinere ”Gløtt fra Universitetet i Tromsø”, og flere artikler om samenes historie og kultur ble trykket. Eksempler på dette var to artikler av Ørnulv Vorren den 14. og 21. mai 1977 som tok for seg samer og reindrift i Alaska. I forbindelse med 150-års jubileum for utvandringen fra Norge til USA kunne Vorren fortelle at også samene hadde en emigrasjonshistorie. Fra slutten av 1800-tallet og fram til 1950-årene hadde samer fra Norge vært med på å etablere reindrift i forskjellige områder på Grønland, i Canada og i Alaska.

NRK Sámi Radio flyttet permanent fra Tromsø til Karasjok høsten 1976.²² Den 15. oktober 1976 laget Nordlys en større nyhetsreportasje om Sameradioen som endelig var ”kommet hjem”, som det het i overskriften. Sameradioens 31-årige historie ble kort fortalt, og leder Andreas Njarga fikk skryte av den nye plasseringen midt i det samiske kjerneområdet og fortelle om nye utviklingsplaner.

Turbulensen rundt den samiske avisen Ságat ble også godt dekket.²³ Ságat, som ble grunnlagt i 1956 som en samiskspråklig avis, opplevde tidlig på 1970-tallet en bitter redaksjonell konflikt om avisens vegvalg når det gjaldt den samepolitiske linjen. Odd Mathis Hætta, som var blitt redaktør i 1968, ville gjøre avisen til et organ for den radikale samebevegelsen, men møtte kraftig motstand fra Arbeiderpartihold. Hætta ble sparket som redaktør i 1974, og en gruppe moderate samer med sykehusdirektør Arne Wulff i Finnmark i spissen, overtok ledelsen i avisen. Striden fortsatte imidlertid, og i et leserinnlegg i Nordlys 18. mars 1977 gjorde styreformann Per A. Varsi rede for bakgrunnen for konflikten, den vanskelige situasjonen i avisen, og at han ville ta dette opp på årsmøtet i avisen. 22. mars 1977

²² 8. november 1946 startet de første faste samiske radiosendingene i Tromsø. I 1959 begynte Kathrine Johnsen, populært kalt Sameradioens mor, som programsekretær. Om Sameradioens historie har Odd Mathis Hætta skrevet boken *Dá lea Sámi Radio* (Davvi Girji 2004), som tar for seg historien fram til 1980.

²³ John Gustavsen har i boken *Samer tier ikke lenger* (Trohaug 1980) gjort greie for den samiske presseutviklingen på 1970-tallet, og kampen mellom de radikale og konservative samepolitikere om den redaksjonelle linjen i Ságat.

fulgte Nordlys opp med tre saker fra årsmøtet. Bjarne Store Jakobsen sluttet i januar 1978, og Geir Wulff ble ny redaktør. Han stod for en moderat linje i samepolitikken, og støttet sin far, Arne Wulff.

I løpet av 1978 ble det klart at samebevegelsen med utgangspunkt i Norske Samers Riksforbund så det som en umulighet at Ságat kunne bli deres talerør, og en ny stiftelse ble dannet for å få en helt ny samiskspråklig avis på banen. Nordlys dekket også denne prosessen forholdsvis godt, blant annet med nyhetsartikler i 1978. 17. juni 1978 tok en artikkel opp spørsmålet om en ny samiskspråklig avis kunne få statsstøtte eller ikke. Byråsjef Helge M. Sønneland i Kirke- og undervisningsdepartementet hadde selv stor tro på at støtten ville komme, men den kunne bli mindre enn det initiativtakerne til den nye avisen hadde søkt om å få. Artikkelen kunne også fortelle at det var dannet en stiftelse for den nye avisen, Sámi Áigečála, og at det var satt i gang en pengeinnsamling for å skaffe startkapital. Saken var for øvrig laget av Bjarne Store Jakobsen, som nå var blitt korrespondent for Nordlys i Alta. I desember 1978 fulgte en nyhetsartikkel om planene for den nye avisen, og den fortalte at en utgivelse var like rundt hjørnet. Styreleder Odd Mathis Hætta i stiftelsen opplyste at allerede i januar 1979 ville en ny samiskspråklig avis komme ut, selv om den endelige finansieringen ennå ikke var på plass. Det var ansatt redaktør og redaksjonssekretær, og Hætta så for seg en stor framtid for avisen. Han var ikke redd for at den skulle bli et talerør bare for de mest radikale blant samene (Nordlys 13.12.1978).

Kulturjournalistikken inneholder flere kommentarartikler enn nyhetsjournalistikken i form av anmeldelser av bøker, musikk og teater, men på 1970-tallet var det svært få ganger at samisk kultur ble direkte kommentert. En positiv anmeldelse av Magnar Mikkelsens bok "Masi, Norge" ble skrevet av journalist Erling Hirsti 4. november 1971. Mikkelsen hadde publisert en kritisk bok om prosessen rundt utbyggingsplanene for Alta/Kautokeino-vassdraget der han særlig rettet søkelyset på Finnmarkspolitikernes behandling av saken. Han nevnte blant annet at de hadde hemmeligholdt informasjon til samene og ikke innhentet samenes syn på utbyggingsplanene. Hirsti stilte i overskriften spørsmålet "Masi, Norge. Skandale eller politikk?" og konkluderte med at dette var en viktig bok som satte søkelyset på industrisamfunnets plyndring av ressursene våre.

I Dagsrevyen var andelen av kulturstoff om samene også relativt høy på 1970-tallet sammenliknet med andre tema. Det var mest snakk om hendelsesnyheter. Dagsrevyen markerte ofte åpning av samiske utstillinger, museer og kulturinstitusjoner. I 1972 åpnet De Samiske Samlingene sine dører i Karasjok som et spesialmuseum for samisk kultur, og Dagsrevyen

markerte dette med et innslag (Dagsrevyen 17. 4.1972). Da Tromsø Museum feiret sitt 100-års jubileum med en ny samisk utstilling samme år, ble denne begivenheten også markert (Dagsrevyen 16.10.1972). Går vi til slutten av tiåret, rapporterte Dagsrevyen den 2. juni 1978 fra Norsk Folke-museum i Oslo, der en ny samisk utstilling var åpnet. Til kulturreportasjene om samiske forhold på 1970-tallet hørte også innslag fra samiske kultur-konferanser. I august 1975 ble det laget et innslag fra Nordnorsk kulturråds konferanse på Svanvik folkehøgskole i Sør-Varanger (Dagsrevyen 23.8.1975), og året etter var man til stede på en nordisk samekonferanse i Vadsø (Dagsrevyen 15.6.1976).

Hovedinntrykket når det gjaldt innslagene om samisk kultur både i Nordlys og Dagsrevyen på 1970-tallet var at deknningen var positiv, men nokså fjern. Noen større interesse for samisk musikk, litteratur og billed-kunst slik vi kjenner det i dag, var det ikke. Det hele virket nokså tilfeldig, og uten en dypere innsikt. Mye av deknningen både i Nordlys og særlig i Dagsrevyen hadde sin bakgrunn i samiske kulturbegivenheter som fant sted i form av åpning av kunstutstillinger eller museer. Det var få reportasjer fra arrangementer med samiske kunstnere i hovedrollen. Jeg har ikke funnet en eneste sak i Nordlys om samisk musikk, selv om gruppen Tanabreddens Ungdom ble kjent over hele landet med sin moderniserte samiske country-stil midt på 1970-tallet.

3.4.5 Prioriteringer av det samiske stoffet

På 1970-tallet fortalte oppslag på førstesiden hvilke nyheter avisen priori-terte. Avisene var stort sett såkalte fullformataviser der det var plass til mye mer tekst på sidene enn i dagens tabloidaviser (Allern 2001:120–121). Komposisjonen av etermedienes nyhetssendinger på 1970-tallet foregikk etter prinsippet ”fallende viktighet” (Sand og Helland 1998:29). Det betød at de viktigste sakene kom først i sendingen og de minst viktige til slutt. La oss se nærmere på hvordan avisen Nordlys prioriterte de samiske nyhetene på 1970-tallet med hensyn til plassering i avisen. Det finnes ikke tilgjengelig arkivstoff som kan opplyse hvordan Dagsrevyen prioriterte stoff om samiske spørsmål i sendingene på 1970-tallet.

Tabell 16. Prioriteringer av samiske saker i Nordlys på 1970-tallet

År	På førsteside	Lenger ute i avisen	Antall saker
1970	6	16	22
1971	4	11	15
1972	6	9	15
1973	4	19	23
1974	12	24	36
1975	13	34	48
1976	9	27	36
1977	7	24	31
1978	4	26	30

Selv om antallet saker der samer var med, var få i Nordlys på 1970-tallet, var det mange som fikk plass på avisens førsteside og dermed ble prioritert som viktige. I 1972 ble om lag 40 % av sakene omtalt på førstesiden, i 1974 var antallet 33 %, i 1976 25 % og i 1978 13 %. I gjennomsnitt for hele perioden var om lag 25 % av saker med samisk hovedfokus plassert på førstesiden. Et svar på prioriteringen får man når man ser på hvilke samiske saker som ble slått opp på førstesiden.

Tabell 17. Hovedtema i samiske saker på forsiden 1971–1978 i prosent

Tema	I prosent av antall saker
Politikk	27
Alta/Kautokeino-utbyggingen	25
Reindrift	19
Kultur	7
Urfolk	7
Andre næringer	5
Forskning	7
Andre	3
I alt	100

Tema ”Politikk” og ”Alta/Kautokeino-utbyggingen” fikk til sammen over halvparten av førstesideopplagene i Nordlys på 1970-tallet. Begge temaene

angikk det norske storsamfunnets forhold til samene. Det begynte allerede de første årene av tiåret da de mest omfattende planer gikk ut på å demme ned samebygda Masi, som vi har sett tidligere. ”Stortinget reserverer seg mot neddemming av Masi”, skrev avisen 16. januar 1971, og flere toppoppslag om utbyggingsplanene fulgte i de neste årene. Etter hvert som de konkrete planene for utbygging tok form, ble førstesideoppslagene preget av den samiske motstanden mot utbyggingen. Det kunne være nyhetsartikler fra samiske demonstrasjoner når sentrale politikere var på besøk som i august 1976 da Gro Harlem Brundtland besøkte Masi. ”Møtt med bønn og knyttnever” var tittelen på saken (Nordlys 25.8.1976). Nyhetsartiklene tok også opp forhold som kunne være kritikkverdige og talte til samenes fordel. I oktober 1975 slo avisen opp at forundersøkelsene var for dårlige og konsekvensene av utbyggingen mangelfullt utredet (Nordlys 20.10.1975).

Innenfor tema ”Politikk” var de fleste samiske sakene på førstesiden på en eller annen måte knyttet til den begynnende debatten om hvilke rettigheter samer skulle ha i framtiden. Hovedspørsmålet var hvor omfattende den samiske medbestemmelsesretten skulle være over Finnmarksvidda. Noen eksempler tydeliggjør dette. I et førstesideoppslag med tittelen ”Har samene eiendomsrett til indre Finnmark” den 6. april 1971 refererte avisen fra et møte mellom sameforeningene i Karasjok og Kautokeino som kom med ”en mer enn oppsiktsvekkende uttalelse om den eventuelle videre kraftutbyggingen i indre Finnmark”. Nyhetsoppslaget kunne fortelle at mens tidligere praksis når det gjaldt kraftutbygging hadde vært at domstolene hadde behandlet erstatninger til de som var påført ulemper, krevde samene nå eiendomsrett til Indre Finnmark. 5. februar 1974 var tittelen ”Viktig juridisk prosjekt. Samenes bruksrett i Finnmark undersøkes”. Nå skulle forskerne kartlegge de samiske rettighetene. Den 19. april 1974 kunne Nordlys fortelle at samiske krav til å bestemme over egne områder stod i sentrum på landsmøtet i Norske Samers Riksforbund. ”Samenes Riksforbund med full støtte til Bratteli-regjeringen. De samiske synspunktene blir nå hørt”, var overskriften på nyhetsartikkelen.

Reindriften fikk også forholdsvis mange oppslag på førstesiden i Nordlys på 1970-tallet. En del av disse var knyttet til næringens forhold til de planlagte og pågående kraftutbyggingene. Sprengningen av en anleggsbru i Skibotn i Troms i oktober 1975 koblet reindriftssamer i området til hendelsen, og det skapte førstesideoverskrifter (Nordlys 10.10.1975). Men også reindriftens plass i det nasjonale næringsbildet resulterte i førstesider. 29. september 1975 var overskriften i en nyhetsartikkel ”Reindriften er fullstendig oversatt i fylkesplanen. Skarp reaksjon fra reindriftssamenes fylkeslag i Troms.” I april 1978 skapte reaksjoner på den nye reindriftslo-

ven en førsteside med overskriften: ”Ingen jubel over reindriftsloven, men: ”Bedre enn den gamle.” Den gamle konflikten mellom reineiere og bønder om beiteland var av og til førstesidestoff, slik som 9. juni 1977 da overskriften var: ”Ikke lett å være reindriftssame i Nord-Lenangen. Vi blir truet med åpen krig, sier Anders Kemi.”

Førstesideoppslagene var i de fleste tilfeller saker som angikk det norske samfunnet. Debatten om samiske rettigheter var helt nye toner når det gjaldt forholdet mellom samer og nordmenn. I forhold til tradisjonelle nyhetskriterier inneholdt den både konflikter, vesentligheter, informasjon og aktualitet. Spørsmålet om hvem som skulle eie land og vann i samiske områder berørte i stor grad den norske befolkningen. En slags trussel mot norske interesser var i ferd med å etablere seg gjennom de samiske kravene. ”When ethnic minority groups first begin to appear as subjects of news media reports it is because they have been perceived as a threat to the existing social order. Threat is grounded in fear,” sier Clint Wilson og Feliz Gutierrez (Wilson og Gutierrez 1985:136).

Hvis man ser på andre prioriteringsindikatorer, kan man trekke fram sjangervalg i sakene. De aller fleste samiske saker var nyhetsartikler, og det fantes få nyhetsreportasjer. Dette innebar at det viktigste var å gi informasjon om samiske spørsmål og rapportere om hendelser. Når nyhetsreportasjene og featurestoffet var fraværende, betød det blant annet at journalisten i liten grad selv hadde vært til stede og sett, registrert, lyttet og notert. Det var i mindre grad glimt fra det virkelige livet i det samiske samfunnet fordi nyhetsreportasjen prøver å vise det karakteristiske ved personer og miljø (Allern 2001:102).

Noe annet som karakteriserte hvor viktig stoffet ble ansett, var kommentarene. Selv om kommentarjournalistikken ikke stod så sterkt som i dag på 1970-tallet (Sneve 2002:31–32), kunne mangelen på samiske spørsmål som tema i lederartiklene indikere at samiske saker ikke ble ansett som så viktige at de ble gjenstand for redaktørens penn. De få gangene samiske forhold var å finne i lederartiklene i Nordlys i perioden 1970 til 1979 handlet det enten om viktigheten av å ta vare på samisk kultur eller Finnmarksviddas framtid sett i forhold til hvordan nasjonen som helhet kunne utnytte ressursene i framtida. Temaene ble som regel sett ut fra et norsk ståsted. Først helt mot slutten av perioden i forbindelse med at Alta/Kautokeino saken tilspisset seg, ble utviklingen i samisk politikk behandlet i kommentarjournalistikken.

3.4.6 Insetatene

Antall leserbrev om samiske spørsmål økte utover på 1970-tallet i forhold til årene før. Dette fortalte om et sterkere engasjement omkring samiske forhold blant Nordlys sine lesere. Og avisen lot alle stemmer slippe til. Her er en oversikt over leserinnlegg i Nordlys med et samisk hovedfokus i perioden 1970 til og med 1978:

Tabell 18. Insetater med samisk hovedfokus i Nordlys 1970–1978.

Dato	Overskrift	Tema
20.2.1970	Den samiske kultur – en anakronisme	Kultur
8.9.1970	Alta-Kautokeino-vassdraget: Massiv motstand mot utbygging	Politikk
29.10.1970	Omkring ny reinbeitekonvensjon	Reindrift
9.11.1971	Masi–Tromsø	Politikk
20.6.1972	Gjelder EF-valget samene?	Politikk
28.11.1972	Navnespørsmål i Sameland	Kultur
14.12.1972	”Feilen” ved sameaktivistene	Politikk
7.7.1973	Finnmarksvidda – for hvem?	Politikk
6.2.1974	Hvorfor Alta-Kautokeino-vassdraget bør bevares?	Politikk
5.10.1974	Samer, sykehus og psykisk velferd	Helse
11.1.1975	Ante, et samebarn i den norske skole	Skole/Utdanning
28.1.1975	Skibotnvassdraget	Politikk
1.3.1975	Om Skibotn-vassdraget	Politikk
5.3.1975	”Samer og nordmenn”	Politikk
10.3.1975	Ante-filmen og forfatterens ansvar	Skole/Utdanning
15.3.1975	Etter ”Ante”	Skole/Utdanning
18.3.1975	Skibotnkraft og reindrift	Reindrift
12.7.1975	Samer tømmer Helligskogvannet	Næringer
12.8.1975	Reguleringen av Alta-Kautokeinovassdraget	Politikk
1.9.1975	Reindriftsinteressene i Skibotn	Reindrift
15.10.1975	Skibotndalen – ei sprengt bru	Politikk
18.10.1975	Gilbert Lapp	Kultur
10.11.1975	Gilbert Lapp, Sigmund Sæverud og andre	Kultur
15.12.1975	Skibotndalen, et samisk kulturområde	Kultur
12.2.1976	Skal man kunne skrive samisk	Kultur
4.5.1976	Joikeforbud i Kautokeino	Kultur
Dato	Overskrift	Tema
14.5.1976	Hvor mange samer er det i Norge?	Etnisitet
19.2.1977	Hets mot samene	Etnisitet
18.3.1977	Aviskrigen i Ságat	Kultur
1.9.1977	Elvesameaksjon – sjøsamesaksjon	Næringer
7.3.1978	Samene og reindriftsloven	Reindriften

Dato	Overskrift	Tema
9.3.1978	Alta/Kautokeinovassdraget	Politikk
14.7.1978	Om samenes situasjon som minoritet	Politikk
25.7.1978	Pressen og NSR-møtet	Kultur
3.8.1978	Reindriftsloven	Reindrift
10.8.1978	Samisk identitet	Etnisitet
21.9.1978	NSRs arbeid og mål	Politikk
26.10.1978	”Sagat-lapper” – nytt hetsord?	Etnisitet

Politikk som tema var også størst blant leserinnleggene i Nordlys på 1970-tallet og utgjorde 33 %. Det meste handlet om kraftverksplaner i samiske kjerneområder. Den planlagte utbyggingen av Alta/Kautokeino-vassdraget opptok leserne gjennom hele tiåret, og flertallet ønsket å bevare vassdraget selv om mange ville gjøre det av naturvern hensyn og laksefiske. Et av inseratene tidlig i tiåret gikk mot utbyggingen fordi bygda Masi skulle settes under vann, og samenes næringsgrunnlag ville bli sterkt berørt (Nordlys 8.9.1970). Derimot kunne ikke en annen innsender året etter forstå motstanden og skrev blant annet: ”Ingen kan i dag leve av avsondret villmarksliv på Finnmarksvidda, ikke en gang samene i videste forstand” (Nordlys 9.11.1971). Etter hvert begynte leserinnleggene også å handle om rettigheter. Samene som satte fram krav om samisk medbestemmelsesrett til land og vann, ble allerede tidlig i tiåret kalt ”sameaktivister”. I et leserbrev den 14. desember 1972 skrev innsenderen at ”feilen ved sameaktivistene er at de fremstiller seg som noe annet og høyere både i legning og adferd enn andre.” Med ujevne mellomrom fortsatte leserinnleggene å ta for seg konsekvensene for samer og samiske rettigheter av utbyggingsplanene for Alta/Kautokeino vassdraget (Nordlys 6.2.1974, 12.8.1975, 9.3.1978).

Midt på 1970-tallet ble det også skrevet flere inserater om utbyggingen av Skibotn-vassdraget i Troms med rettighetsspørsmål i hovedfokus. 28. januar 1975 skrev lappfogd Erland Madsen et forsvarsinnlegg for samene som ble berørt av neddemmingen, og hevdet at en redusert utbygging ville skape problemer for reindriften. Han avsluttet sitt innlegg på denne måten: ”Vi bør ha den tiltro til våre folkevalgte at de tar de samme menneskelige hensyn i denne sak som de tok da det gjaldt å spare Masi fra å bli demmet ned. Som nevnt har både de og de berørte familier ved Galgojavre mange bak seg i disse bestrebelsene.” Madsen fikk støtte i et leserinnlegg et par dager senere, der innsenderen heller ikke så noen fordeler ved utbygging hverken for samer eller bygdefolk (Nordlys 1.3.1975). Derimot var en annen leser kritisk til måten samene i Skibotnda-

len forvaltet ressursene. I et innlegg med overskriften ”Samer tømmer Helligskogvannet” het det at samene ikke burde stå i veien for en kraftutbygging i området. De forvaltet heller ikke fiskeressursene godt nok. I sterke ordelag ble reindriftssamene beskyldt for å ødelegge det idylliske Helligskogvannet (Nordlys 12.7.1975). Senere på høsten skrev Hans Kristian Eriksen et langt innlegg som forsvarte samene i området. De hadde krav på sine tradisjonelle beiteområder for sine reinsdyr uten at omverden skulle mistenke dem for verken sabotasje eller brosprenning, hevdet han (Nordlys 15.10.1975).

I debatten om rettigheter var det også innlegg som forsvarte fornorskingspolitikken. Et inserat i mai 1976 trakk fram at antallet samer var sunket kraftig etter krigen. Selv om forskere hevdet at tallet på samer var ”minst 50 000”, var dette langt fra sannheten. ”La oss slippe flere forsøk på å føre folk bak lyset,” hevdet innsenderen. De fleste samer hadde oppdagget ”fordelene ved å tone flagg”, og være nordmenn (Nordlys 14.5.1976).

I 1978 ble det vedtatt en ny reindriftslov i Stortinget, og to leserinnlegg tok for seg den nye loven. 7. mars 1978 reagerte partiet AKP (m-l) i Tromsø med på et intervju som redaktør Reidar Nielsen hadde med statssekretær Ole K. Sara. Partiet mente at bare samene selv hadde rett til å bestemme over reindriften, og hevdet at det var kolonimakten Norge som ville presse den nye loven igjennom mot samenes vilje. Loven var et angrep på samiske kvinner, som mistet rettigheter i reindriften. Partiet kunne ikke forstå hvordan statssekretær Sara kunne forsvare en slik lov. Samme tema ble fulgt opp i et leserinnlegg 3. april 1978 av Marry Aslaksdatter Somby og John Gustavsen. De to var også svært kritiske til hvilken plass kvinnene fikk i reindriften gjennom den nye loven. ”I en tid hvor norske kvinner kjemper for likestilling kommer det nærmest som et sjokk på samiske kvinner at regjeringen Nordli vil kjøre igjennom en reindriftslov som er et brudd på samisk familieliv og kulturtradisjon,” skrev de to, som mente at den jevnbyrdige status med mannen, som flyttsamekvinnene til nå hadde hatt, ville forsvinne med den nye loven.

Kulturspørsmål var også gjenstand for debatter i leerspaltene i Nordlys på 1970-tallet, og fjernsynsfilmen Ante resulterte i flere innlegg i 1975. Den 11. januar 1975 stod det et leserbrev skrevet av universitetslektor Nils Jernsletten, som vi har nevnt tidligere. Han reagerte på påstander som var kommet fram i en nyhetsartikkel i avisen, og som konkluderte med at filmen ikke viste sannheten om skolesituasjonen for samiske barn (Nordlys 7.1.1975). Samiske barn hadde store problemer i møte med den norske skolen. Selv om filmen ikke gav et helt korrekt bilde av hverdagen i skolestuen, oppfattet Jernsletten at hensikten med filmen var å sette fingeren på

de generelle problemene som samiske barn møtte i skolen. Han nevnte blant annet stor kulturell avstand til hjemmemiljøet, vansker med språket og mangel på lærere som var kvalifisert til å undervise samebarn. 10. mars 1975 skrev Henrik Ravna et leserinnlegg som støttet at filmen hadde lite med virkeligheten å gjøre. Han kritiserte filmens konsulent, Odd Mathis Hætta, for å ha latt forfatteren Tor Edvin Dahl gå altfor langt utenfor virkeligheten. Han skrev mot slutten av innlegget: ”Jeg så bare de tre siste avsnittene og fant filmen fargesprakende og med gode amatørprestasjoner. Men innholdsmessig støter den borti tegneseriens verden i betenkelig grad.” Debatten kulminerte i Nordlys den 15. mars da John Gustavsen skrev ”Etter Ante”. Han mente filmen var svært god, og motstanden mot filmen kom fra dem som ønsket seg en ”runder og mer ufarlig film”. ”Mange var det altså som ville ha en kosestund med samene, dette fargeglade, joikende, koftekledde folket på den veldige vidda, som svinger sin lasso og står med prestekrager i hendene, slik storsamfunnets turister også gjerne ville ha det,” skrev Gustavsen. Han skrev videre at Anton Hoëms forskning viste at skolen i dag sendte samiske barn ut med kunnskaper under minstekravene i læreplanene. Samene på kysten var blitt fullstendig neglisjert i skolen når det gjaldt sin historie og kultur, og filmen om Ante kunne ha vært mye sterkere med hensyn til hva den norske skolen hadde påført samiske barn, skrev John Gustavsen som avsluttet med at ”de som synes Ante er for sterk, kan jo lese ukeblad, studere turistbrosjyrer og kose seg med reklamefilmer.”

En debatt kunne vi også se i leserpaltene etter tv-serien ”Benoni og Rosa” i 1975 basert på Knut Hamsuns bøker. Diskusjonen handlet om hvordan samer ble framstilt i serien gjennom personen Gilbert Lapp. Han ble spilt av Thorbjørn Lein og framstilt som en litt skummel type som ikke var til å stole på. Spørsmålet var om dette kunne knyttes til typiske samiske egenskaper. Et leserinnlegg den 18. oktober 1975 handlet om dette. Innsenderen kunne ikke forstå hvorfor samene skulle føle seg såret over den måten Hamsun og regissør Per Bronken framstilte Gilbert-skikkelsen på. Thorbjørn Lein hadde en helt riktig framstilling av samene. Innsenderen husket fra sin barndom da samer hadde teltleir i Tromsdalen, at de gikk dårlig kledd og om lørdagene var det mye fyll. Hun mente at det var store sosiale forskjeller også blant samene og viste til et samebryllup hun hadde opplevd i Hammerfest. Her var vakre mennesker i vakre bunader, ”en hel motsetning til samene som var i Tromsdalen”. Forfatteren av leserbrevet fikk støtte fra et inserat den 10. november 1975 som kommenterte en uttalelse som skuespiller Sigmund Sæverud hadde gitt til avisen Verdens Gang. Sæverud hevdet at framstillingen av Gilbert Lapp var diskrimine-

rende i forhold til samer. Innsenderen mente at Gilbert var en ”fjord lapp” som ikke kunne forbindes med reindriftssamer.

I 1978 stod det to leserinnlegg om utviklingen i avisen Ságat. 25. juli kritiserte Norske Samers Riksforbund avisens dekning av landsmøtet i organisasjonen, og hevdet at avisen drev med ”feilinformasjon og bevisst uriktig fortolkning av forhandlingene og landsmøtevedtakene”. Innlegget fra NSR kommenterte også at organisasjonen ikke ville være til stede på kong Olavs 75-årsdag, en sak som for øvrig vakte nokså stor medieoppmerksomhet. NSR hevdet at Ságat også i dette tilfelle gav en feil framstilling ved å hevde at organisasjonen var imot monarkiet. Det var dårlig økonomi som gjorde at man måtte takke nei til invitasjonen. I et annet leserinnlegg 26. oktober 1978 ble Ságat kritisert for ikke å arbeide for samers framtid og rettigheter, men fortsatt stå for en linje der samer var mindreverdige i forhold til det norske.

Det store engasjementet rundt Ante-filmene og Gilbert Lapp skikkelsen kan fra et mer teoretisk ståsted sees på som en kamp om ”sannheten” om samene i det offentlige rom på 1970-tallet. Var de undertrykket og deres språk og kultur tilsidesatt eller var dette bare en overdrivelse? Var samene annerledes og for eksempel mindre begavet enn nordmenn? Diskusjonen varslet hva som var i vente når det gjaldt den samiske framtiden, og det var en kamp om hvem som skulle ha rett til å representere samene i det offentlige rommet. På den ene siden stod den nye samegenerasjonen med akademisk utdanning og radikale visjoner om samenes framtid, i debattspaltene representert ved personer som Nils Jernsletten og John Gustavsen. De følte seg nå så trygg på sin samiskhet, at de våget å ta opp kampen mot fornorskingsdiskursen i mediene, og oppfattet seg ifølge Fredrik Barths teorier om etnisitet som ”en likeverdig størrelse” (Barth 1969). Mot disse argumenterte tradisjonelistene som hevdet det gamle synet på samer som et folk som var best tjent med å bli assimilert i det norske samfunnet, men som kunne bevare sine kulturelle særtrekk som språket hvis de ønsket det. I den moderate leiren avviste man at norske myndigheter hadde gjort noen urett mot samene ennå på 1970-tallet.

Leserbrev er ofte et barometer på folks holdninger til ymse spørsmål. Debatten om samenes rolle i de forskjellige kraftutbyggingssaker på 1970-tallet hadde klart ført til at samene var rykket nærmere den vanlige leser av Nordlys. Nå ville de ikke lenger godta at det norske storsamfunnet betalte en sum penger som erstatning for tapt beiteland, og de satt plutselig på den andre siden av forhandlingsbordet. Ut fra flere leserbrev syntes dette å være vanskelig å akseptere for mange. Frontene når det gjaldt den videre samepolitiske utviklingen avtegnet seg tydelig i en radikal og en liberal

fløy. Samtidig så man tegn på at noen av leserne begynte å ”frykte” konsekvensene av økt samisk medbestemmelsesrett over Finnmarksvidda og også viddene i Troms. En måte å møte samenes nye krav var å mistenkeliggjøre dem som gruppe. Dette er kjent fra forskning om forholdet majoriteter – minoriteter (Shohat og Stam 1994, 2003). I inserater i Nordlys ble det ofte forsiktig framholdt at samene ikke tok vare på naturen, at de ikke kunne fungere som politikere og at deres historiske rettigheter kunne diskuteres. Direkte rasistiske holdninger var ikke tydelige, men negative egenskaper ble knyttet til dem, for eksempel i debatten om Gilbert Lapp skikkelsen.

3.4.7. Det eksotiserende bildet

22. februar 1975 hadde Nordlys et portrett under tittelen ”Karen – en kvinne på vidda”. Slik framstod innslaget i avisen:

KAREN

Av
Ulf Jørgensen

— en kvinne på vidda

Hun har nok hørt om kvitebjørn, men det angår henne ikke så mye. Tror hun vil fra sommeren medbestemme over Finnmarksviddens nye grenser. Hun er en av de mange samene som er på vidda. Hun er en av de mange samene som er på vidda. Hun er en av de mange samene som er på vidda.

pe og påtrengningen sørger for trykkelleserens beredte og utvilsomme. Heller ikke kan hun gå i klærne eller smil. Fra hun kommer fra barne og barne til vidda, bruker hun netterens spesielle klær. Vargens sørger for temperaturvakt, men det er ikke så enkelt at man kan legge.

Et gang i alle tider har hun en annen måte å klæddes. For å gjøre klærne, hun står på vidda, som har ikke dring. Fra et sånt land, hun og familien bruker alle. Det som er for Johan Anders i fiske.

— TILGANG PÅ VIDDEN
Karen mener at hun har vært høyt, men og Johan Anders har rett på det er mulig å leve uten å ligge under til berde. Da de giftet seg for tre år siden, flyttet de til berde i fjellet, og etter det har de borte i skogen, som alle borte i skogen, som alle borte i skogen, som alle borte i skogen.

— KVISSTOLTHET
Karen mener at hun har vært høyt, men og Johan Anders har rett på det er mulig å leve uten å ligge under til berde. Da de giftet seg for tre år siden, flyttet de til berde i fjellet, og etter det har de borte i skogen, som alle borte i skogen, som alle borte i skogen, som alle borte i skogen.

— OPPFLAMMER
For en del år siden bodde det 10 mennesker i fjellet i skogen, det er Johan Anders. Han er en av de mange samene som er på vidda. Han er en av de mange samene som er på vidda. Han er en av de mange samene som er på vidda.

— MEN DET ER NØDVENDIG Å GÅ FRAM
Karen mener at hun har vært høyt, men og Johan Anders har rett på det er mulig å leve uten å ligge under til berde. Da de giftet seg for tre år siden, flyttet de til berde i fjellet, og etter det har de borte i skogen, som alle borte i skogen, som alle borte i skogen, som alle borte i skogen.

— LENGDE MELLOM BERDENE
Det kan gå utover mellom berde

Nordlys 22.2.1975.

Dette var en av få nyhetsreportasjer i Nordlys der journalisten forsøkte å gi et glimt fra livet som reindriftssame. Det handlet om Karen Utsi og hennes hverdag som kvinne i reindriften. Reportasjen var rammet inn og ledsaget av et portrettbilde av Karen, og bildet hadde en spesiell lyssetting som fikk fram særegne sider ved Karen. Hun var avbildet idet hun diet sitt barn, halve ansiktet var mørkelagt, og bakgrunnen var sort, noe som framhevet det mystiske og annerledesheten ved henne samtidig som hun framstod som sikker og trygg på seg selv. Teksten handlet om en samekvinne som var annerledes enn den moderne, norske kvinnen. Hun bodde tre-fire mil fra nærmeste tettsted og hadde ansvaret for to små barn. Huset var uten elektrisk strøm, og hun manglet kjøleskap, telefon, fjernsyn, ukeblad og ”alt annet som er blitt uunnværlige hjelpemidler for husmoren i bysamfunnet”, som det stod i reportasjen. Karen besøkte kirkestedet av og til, men hadde liten behov for kontakt med den noe mer urbane bygda. Hennes liv var vidda og reinsdyr. Barna skulle bli dyktige reingjetere, og det skulle komme flere enn de to. Karen Utsi brydde seg ikke om kvinnesak, og kvinneåret angikk henne ikke. Den gamle levemåten ble opprettholdt selv om den moderne verden eksisterte rundt henne. Karen hadde kjørerein fordi ”skikkelige reindriftssamer skal ha kjørerein”, som hun sa. Journalisten møtte Karen på vidda ”en dag da sola viste seg over vidda”. Skildringene av Karens liv som reindriftssame var plassert i naturskjønne omgivelser: ”Hun smiler så trygt mot lille John Andreas. Det er godt å være et lite menneske vest på vidda”.

En av mytene eller nøkkelfortellingene om samer er at de er et naturfolk. Denne oppfatningen eksisterte sannsynligvis i enda større grad på 1970-tallet fordi kunnskapen om samer og samekulturen var mindre. Reportasjen om Karen var et eksempel som stadfestet de tradisjonelle oppfatningene av samer på flere måter. Karen ble et symbol på samiske kvinner som levde langt fra det moderne og som selv ønsket et slikt liv. Avstanden til den vanlige norske kvinne var stor på alle områder, og hun brød seg ikke om kvinnes kamp for like rettigheter. Hun bekreftet oppfatningene av at samiske kvinner får mange barn fordi hun ønsket seg flere enn to, og hun så på hjemmet som kvinnens plass. Karens liv var totalt forskjellig fra den norske kvinnens verden på 1970-tallet – et tiår da kvinnefrigjøringen for alvor kom i gang. Karen ønsket seg heller ikke et slikt moderne kvinneliv.

Nyhetsreportasjen forsterket oppfatningen om reindriftssamer som et lykkelig naturfolk. Den trakk ikke fram noen av de vanskene som Karens liv uten moderne hjelpemidler nødvendigvis måtte føre med seg. Livet på vidda syntes tvert imot lett for henne selv om hun måtte vaske klærne til

barna i en stamp og gå til fots til bygda for å handle. Om vinteren var riktignok snøscooteren til hjelp, men den kunne svikte eller hennes mann trengte den i reindriften. Karens liv ble i reportasjen romantisk, eksotisk og full av mystikk. Hun var upåvirket av 1970-tallets modernitet.

Portrettet av Karen Utsi var laget av journalist Arne S. Hestvik ved Nordlys sitt Alta-kontor. Han dekket mange samiske spørsmål, og viste i sine nyhetsartikler godt kjennskap til samiske forhold. Likevel forteller dette noe om hvordan selv journalister med gode kunnskaper om samene på 1970-tallet hadde de eksotifiserende og vante forestillinger om samene som en del av sitt bilde av samekulturen. På mange måter var dette en typisk ukebladreportasje.

Det dominerende synet på etnisitet og kulturelle variasjoner fram til 1970-tallet var at hver kultur hadde sin "katalog" av diagnostiske karakteristika, og ved hjelp av denne sjekklisten kunne de identifiseres og skilles fra andre folk. I denne forbindelsen snakket man om at samene ikke hadde endret sine kulturelle uttrykk og teknologi over lange tider, men bevart det "primitive" inn i den moderne tid. Dette synet på samekulturen var en viktig bærebjelke i hele fornorskingsprosessen (Hansen og Olsen 2004:18–52). Selv om et nytt syn på hvordan etnisitet skapes gjorde seg gjeldende fra 1970-tallet med Fredrik Barths introduksjon til boken *Ethnic Groups and Boundaries* (1969) der han blant annet hevdet at etnisitet først og fremst utviklet seg i forholdet mellom grupper og ikke isolert innenfor gruppen, tok det imidlertid flere år før disse tankene fant fotfeste i forskning på samekulturen. På 1970-tallet var det ennå et syn i det norske samfunnet at særlig reindrifsamene var mer "primitive" enn nordmenn og at de representerte en gammel kultur, som ikke hadde holdt tritt med den moderne utviklingen. Selv om fornorskingspolitikken offisielt var forlatt, tok det lang tid å endre de rådende oppfatningene som fornorskingen representerte. Journalisten, som skrev om Karen Utsi, hadde denne lærdommen med seg fra sin egen skolegang og egen omgivelse og plasserte Karen inn i sitt bilde av samekulturen. Han laget sin historie basert på det norske 1970-talls samfunnets oppfatning av samekulturen.

Det finnes flere andre eksempler i Nordlys på innslag som bygget på en eksotifiserende oppfatning av samer. Den 23. januar 1973 presenterte avisen en kort reportasje under tittelen "Hverdag i Kautokeino", og slik framstod den i avisen:

HVERDAG I KAUTOKEINO

lov-forslaget: at kristendom- e ble valgfritt

g til lov om gymnasiet (ot. prop. 29) pkt. 13 ikke er tatt hensyn til de betenkeligheter kirkestyrene i Nord-Norge har gitt vedrørende utvalgte av le- rerbetingene i gymnasiet. En

styret og Nordland fylkesting. 2. Fylkeskolestyret beklager at forslaget i ot.prop. 5 om at kristendomsundervisning skulle være valgfritt (ag. 1972) er tatt opp i det nye forslaget.

fylkeskolestyrets mening skjedde fagene.

3. Fylkeskolestyret er ikke fornøyd med utformingen av lovforslaget om at det er opp til det enkelte fylke å bestemme takten i overgangen til den nye gymnasordning. Dette vil kunne medføre at et fylkes økonomi vil være utalagsgivende for gjennomføringen. Det bør være statens ansvar å legge de økonomiske forhold til rette for mest mulig samtidig gjennomføring i alle fylker. Denne uttalelsen er enstemmig med unntak av punkt 2 som er vedtatt med fem mot to stemmer.

Uttalelsen er vedtatt etter at folk fra departementet hadde ledetjort for endring.

— Av Ulf Jørgensen —

Ingen god dag uten en alvorlig samtale om livets gjenvordigheter, mener Jon Johnsen Hætta og Mikkel Sokki, til venstre, fra Kautokeino som vi fant på benken utenfor butikken på stedet en vakker januar dag.

— Med fjorårets som unntak har det sjeldent vært så mildt på vidda som nå, sier 67-årige Mikkel. Og som innfødt Kautokeino-mann skulle han vite hva han snakker om.

— Noe nytt ellers?

— Å nei, ikke så mye. Det går bra med oss og med Kautokeino, sier Hætta.

— Hva snakker dere om da?

— Å nei, ikke så mye, sier Mikkel.

Denne saken, der journalisten forsøkte å fange en hverdagsstemning i bilde og en kort tekst, var i og for seg ingen uvanlig journalistikk. Små dagligdagse portretter er høyst vanlige i avisene. Likevel presenterte journalisten et nokså typisk bilde av samene i det norske samfunnet på 1970-tallet. De to satt på benken utenfor Samvirkelaget i Kautokeino i sine sameklær, og det korte intervjuet sammen med bildet bekreftet oppfatningen av samer som enkle mennesker som ikke førte de ”dype” samtalene. Det handlet stort sett om været. Leserne fikk lett et inntrykk av at de var annerledes, at de levde i en annen verden og ikke brydde seg om den moderne hverdagen. Det store bildet av to samer i sameklær dominerte og forsterket inntrykket av annerledeshet. Eksotifisering var likevel ikke noen framtrædende trekk i framstillingen av samer og samiske spørsmål i Nordlys på 1970-tallet.

I Dagsrevyen kunne man på 1970-tallet tydeligst finne eksotifiserende trekk både i temavalg i nyhetssakene og i billedbruken. Flere saker handlet om samiske utstillinger på museer, og disse fokuserte oftest på reindriftskulturen. Her ble samekulturen knyttet til livet på vidda i telt og lavvoer, alle sider ved det å drive med rein, samiske klær og klesskikker og samisk mytologi (Dagsrevyen 16.3.1970, 17.4.1974, 2.6.1978). Det ble oftest bilder av den samiske fortiden. Nyhetsreportasjene fra reindriften hadde også en tendens til å fokusere på de eksotiske og romantiske sidene ved det å leve som flyttsame, og sjelden ble slitet og det tunge hverdagslivet trukket fram. Klare eksempler på dette var fra 16. mai 1977 da det ble laget en større nyhetssak om forskjellige sider ved reindriften. Fokuset var på innsamling og merking av reinsdyr, reinflytting og livet i telt og lavvo på vidda. Vårflyttingen med reinsdyr var også tema for en nyhetsreportasje i mai 1978. Det ble i liten grad fokusert på vanskene som flyttingen førte med seg, men mest på annerledesheten og det frie livet.

Den sterkeste eksotifisering av samekulturen i Dagsrevyen fant man i billedleggingen av sakene. Livet på vidda med reinsdyr ble brukt i billeddekningen i nesten alle typer reportasjer om samer og samekulturen, og samedraktene var et yndet foto-objekt. I arkivbeskrivelsene framheves fokuset på klær og farger. I beskrivelsen om fotograferingen fra et innslag påsken 1975 het at folk kom til kirken ”kledd i vakre samedrakter” (Nasjonalbibliotekets mediearkiv 30.3.1975). På samme måten som mediene i dag er viktige informasjonskildene til vår kunnskap om innvandrere (Eide og Simonsen 204), har mediene vært viktige for å gi det norske samfunnet kjennskap til samekulturen. Derfor kunne stadig bruk av bilder fra fjell, vidde, lavvoer og folk i sameklær forsterke oppfatningen av samer som eksotiske og fortidige. Vi vet at mediene fastholder og forsterker hegemoniske diskurser.

3.4.8 Det internasjonale urfolksarbeidet

Det internasjonale urfolksarbeidet hadde sin begynnelse tidlig på 1970-tallet, og samene var med fra begynnelsen. Nordlys ble tidlig oppmerksom på de kontaktene som den nye samegenerasjonen var i ferd med å etablere. 30. mai 1973 skrev avisen om utviklingen blant verdens urfolk eller minoriteter, som avisen først kalte dem. Det var Norske Samers Riksforbund som ønsket å delta på en konferanse i Canada som hadde som formål å danne en verdensomspennende organisasjon for minoriteter. Leder i Norske Samers Riksforbund, Regnor Solbakk, ble intervjuet, og han så store muligheter for det begynnende samepolitiske arbeidet gjennom et samarbeid med andre minoriteter. Nyhetsartikkelen understreket imidlertid at samenes problemer på ingen måte kunne sammenliknes med indianernes i Amerika. Dagen før, den 29. mai 1973, trykte avisen en uttalelse fra sameungdommer i Norden, som på et møte i Lycksele i Sverige uttrykte støtte til indianernes kamp, og sa at samene var ”Nordens indianere”.

Den første konferansen blant minoriteter i Arktisk i København i november 1973 fikk også dekning, og 27.11.1973 skrev Nordlys om møtet med Norsk Telegrambyrå som kilde. Her var oppslaget at indianere, eskimoer og samer planla en felles interesseorganisasjon. 4. desember 1973 kunne avisen i et førstesideoppslag fortelle at nå var organisasjonen et faktum og at ”minoriteter går til kamp for sine rettigheter: Samer, indianere og inuitter danner en egen organisasjon”. Innslaget var en oppfølging av nyhetsartikkelen om København-konferansen.

I de følgende år kom det mer stoff både om andre urfolk og om samenes forhold til andre urfolk. Særlig ble utviklingen blant indianerne i Canada omtalt flere ganger (blant annet 23.11.1974 og 1.8.1976). 24.–27. august 1977 var Verdensrådet for urbefolkningen samlet til møte i Kiruna i Sverige. Møtet ble godt dekket av Nordlys både med forhåndsstoff og innslag fra selve møtet. I en forhåndssak den 26. juli var overskriften: ”Frykter represalier for deltakerne: 200 urinnvånere fra 20 land møtes i Kiruna”. Hovedfokuset var at mange av deltakerne var redde for reaksjoner fra sine respektive myndigheter fordi de deltok i det internasjonale urfolksarbeidet. Dette gjaldt særlig urfolk fra Chile, Brasil og Bolivia. Konferansen måtte gjennomføres med strenge sikkerhetstiltak, og en stor del av møtet måtte holdes for lukkede dører, het det i nyhetsartikkelen.

26. august 1977 var møtet i Kiruna i gang, og på førstesiden i Nordlys kunne man lese oppslaget: ”Urbefolkningens verdenskonferanse. Samenes livssituasjon opp i morgen – Vi har alle de samme problemene, sa bolivianer”. Artikkelen satte fokus på at mange ikke var kommet til møtet

fordi de ble nektet utreise av myndighetene i sine hjemland. Lederen for den norske delegasjonen, Aslak Nils Sara, sa han at samene i Norden nå ble stilt ansikt til ansikt med helt andre problemer enn de var vant til. Han beklaget at regjeringen i Norge ikke stilte på møtet, men var glad for at den hadde gitt konferansen et økonomisk bidrag. På møtet ble FN kritisert for å ha en altfor lunken holdning. Journalisten understreket imidlertid at det var en svært fargerik forsamling som var på plass i Kiruna. Noen stilte til og med i full krigsmaling, skrev han.

29. august 1977 stod det igjen et førstesideoppslag om konferansen i Kiruna, riktignok i et mye mindre format enn saken fra uken før. Fokuset var fortsatt på indianernes vanskelige situasjon i Sør-Amerika, og overskriften var: "Kirunakonferansen: Indianerne massakreres fortsatt".

Også norske politikeres interesse for urfolk ble tatt opp i nyhetsartikler i avisen. Den 6. mai 1978 tok vararepresentant til Stortinget for Kristelig Folkeparti fra Troms, Ragnhild Finnset, i et intervju med Nordlys opp spørsmålet om samene burde anerkjennes som etnisk minoritet. Hun henviste til at dette hadde skjedd med maorifolket i New Zealand, noe som gav dem spesielle rettigheter. Det ville være riktig å gi samene de samme rettighetene, sa hun og sammenliknet samene med andre minoriteter i verden.

Hovedvinklingen på urfolkssakene i Nordlys på 1970-tallet var at samarbeid mellom samer og andre urfolk var en riktig vei å gå for samene for å få en sterkere posisjon i det norske samfunnet. I innslagene ble det imidlertid trukket fram at samene var nokså forskjellig fra mange av de andre urfolkene. Indianerne i Sør- og Mellom Amerika levde under helt andre forhold med hensyn til deres sikkerhet enn samer i Norge. I de tidlige sakene ble fargerike klær, spesielle danser og kunstneriske uttrykk trukket fram som typiske sider ved mange urfolk, blant annet i reportasjene fra Kiruna-konferansen i august 1977 (Nordlys 26.8.1977). På mange måter hadde artiklene likhetstrekk med de typiske u-landsreportasjer i norske medier på den tiden, som ofte vektla de eksotiske sidene ved fremmede kulturer (Eide 1996). Samenes rolle i det internasjonale urfolksarbeidet var heller ikke gjenstand for redaksjonelle kommentarer i perioden.

NRK-Dagsrevyen hadde ut fra sitt arkiv ingen saker på 1970-tallet om samenes begynnende arbeid i den internasjonale urfolksbevegelsen.

3.4.9 Hvem var same i Nordlys og Dagsrevyen

Geografisk var samer i hovedsak lokalisert til indre Finnmark. I Nordlys fordelte de samiske sakene seg på følgende måte med hensyn til geografi.

Tabell 19. Geografisk fordeling av samiske saker i Nordlys 1970 – 1978

Indre Finnmark	47 %
Kyst Finnmark	20 %
Nord-Troms	8 %
Tromsø	4 %
Resten av Troms	3 %
Oslo	5 %
Sverige, Finland	10 %
Tysfjord	1 %
Samer, utlandet	2 %
I alt	100 %

Nesten 70 % av alt stoff om samer i Nordlys på 1970-tallet var fra Finnmark og halvparten fra indre deler av fylket. Dette var også den vanlige oppfatningen i den norske offentlighet av hvor samer bodde (Andersen 2003:250). Det skjedde imidlertid noen forsiktige endringer i avisen i løpet av dette tiåret. I begynnelsen av 1970-tallet bodde det ikke samer på kysten av Finnmark ifølge avisen, men mot slutten av tiåret omtales denne delen av fylket i mange innslag som samisk område. I Nordlys har jeg funnet ordet "sjøsamer" første gang anvendt 7. juli 1977 i en overskrift med tittelen "Sjøsamerne mot reieneierne i Finnmark". Når man omtalte samer på kysten, brukte man helst ordet "kystsamer." Det som gjorde at avisen begynte å skrive om sjøsamerne, var aksjonen som ble satt i gang av en gruppe småbrukere i Kyst-Finnmark mot reindriften. Aksjonistene kalte seg for "sjøsamer", og Nordlys omtalte aksjonen som "Sjøsameraksjonen" (Nordlys 7.7.1977).

I løpet av 1970-årene begynte Nordlys også å skrive om en samisk befolkning i Troms. Det dreide seg riktignok først om reindriftsamerne i fylket. I 1970 ble de økonomiske kompensasjonene etter en stor kraftutbygging i Kåfjord endelig fastsatt. Avisen omtalte de som mottok kompensasjon som "oppsittere og samer" (Nordlys 4.9.1970). Samer var reindriftsamer som hadde sommerbeiter i dalen, mens fjordfiskerne og småbrukerne

i Kåfjorddalen ennå ikke var sjøsamer i avisens vokabular. Kraftutbygginger i Skibotn i Storfjord kommune midt på 1970-tallet angikk ”reindriftssamer” og ”bygdefolk” i de journalistiske tekstene, ikke reindriftssamer og sjøsamer. På hele 1970-tallet blir ikke Nord-Troms omtalt som et samisk område selv om det ble snakket samisk både i Kåfjord og Kvænangen kommuner. Dette kom ikke før på 1980-tallet. Avisen skrev heller ikke om de fastboende samene i Tromsø kommune på 1970-tallet selv om samisk språk ennå var levende i bynære områder som Indre Ullsfjord. Samer i Tromsø-området var hos Nordlys reindriftssamene på Kvaløya, i Midt-Troms reindriftssamene på Senja og i Indre Troms de svenske samene som hadde sin sommerboplass der.

Tabell 20. Geografisk fordeling av samiske saker i Dagsrevyen 1970–1978

Finnmark	47 %
Tromsø	11 %
Oslo	21 %
Sør-samisk område	11 %
Sverige	5 %
Finland	5 %
I alt	100 %

Dagsrevyen hadde også de klart fleste reportasjene om samer fra Finnmark, og i all hovedsak fra Indre Finnmark. Revyen laget imidlertid også mange nyhetssaker med samisk fokus fra Oslo. Det hadde sammenheng med at mange politiske vedtak som angikk samer, ble gjort av regjering og Storting i hovedstaden. Mange samiske utstillinger var også på museer og gallerier i Oslo.

Et forhold ved innslagene både i Nordlys og i Dagsrevyen som tydelig viste hvem som ble oppfattet som samer, var bildebruken. Det journalistiske produktet er et samspill mellom tekst og bilder i trykte medier, og i fjernsynet har billedbruken en enda større plass og betydning. Gode bilder er godt fjernsyn, er et kjent utsagn blant fjernsynsjournalister. Både Dagsrevyen og Nordlys brukte ofte bilder fra reindriften selv om innholdet i sakene ikke hadde noe med næringen å gjøre. En tabell over billedleggingen i 1970 og 1975 ser slik ut:

Tabell 21. Samiske innslag og billedbruk i avisen Nordlys i 1970

Tid	Tema	Illustrasjon
20.2.	Samekulturen er en anakronisme	Reindriftssame på snøscooter
10.2.	Adolf Steen er død, nekrolog	Bilde av Steen
21.4.	Ingen lærermangel ved Samisk gymnas i Karasjok	Ingen
24.4.	TV serverte forbudt reinslakting i et program	Ingen
29.05.	Språkdebatt om samisk i Stortinget	Ingen
6.05.	Samisk kultur er en berikelse, sier Ørnulv Vorren. førsteside	Ingen
7.7.	Tabbe om reindriftsskolen flyttes	Ingen
28.7.	Fra et samisk kirkestevne på Lyngseidet	Samer i Kautokeinokoffer
1.8.	Utbyggingen av Alta vassdraget. førsteside	Ingen
17.8.	Viktige samespørsmål belyst på nordisk møte. førsteside	Ingen
24.8.	Kautokeinodialekt er normalspråk for samer	Ingen
4.9.	Norske og samiske krav etter kraftutbygging i Kåfjord	Ingen
05.9.	Bidjovagges yngste innbygger. Førsteside	Gammel samekone i kofte med et barn på fanget.
8.9.	Mot utbygging av Alta/Kautokeino vassdraget	Ingen
14.10.	Planene om å neddemme bygda Masi	Ingen
29.10.	Om ny reinbeitekonvensjon	Ingen
30.10.	Kautokeinoopprøret i 1852	Ingen
1.11.	Fra Masi om planene for neddemming	Gammel reindriftssame som røyker pipe. Bygda Masi
1.11.	Arkitektstudenter vil lage en plan for Masi	To kvinner i Kautokeinokoffer
1.11.	Samene mister sin kultur dersom Masi neddemmes	Ingen
17.12.	Samene er på vikende front. Henvendelse til Nordisk Råd. førsteside	Ingen

Tabell 22. Samiske innslag og billedbruk i avisen Dagsrevyen i 1970

Tid	Tema	Bilder
16.3	Ny samisk utstilling i Tromsø	Bilder fra utstillingen. Mest om reindrift og reindriftssamer i koffer
20.6.	Reinsdyr tatt av snøras i Bardu	Reinsdyr og reindriftssamer i kofte
28.8.	Demonstrasjon mot kraftutbygging i Masi	Mest samer i kofte. Bygda Masi

Når det gjaldt billeddekningen i 1970, brukte Nordlys i alle de billedlagte innslag om samiske forhold personer i samiske klær. I en nyhetsreportasje fra et samisk kirkestevne i Lyngen fanget fotografens kamera mange samer i fargerike kofter (Nordlys 28.7.1970). De fleste som deltok på stevnet, var imidlertid sjøsamer og andre som ikke brukte kofter. Disse menneskene var ikke så interessante som fotoobjekter selv om mange av dem var samer. Samer skulle på den tiden være kledd i samekofter for å være samer.

Dagsrevyens fire reportasjer fra 1970 der samer var med, var alle illustrert med koftekledde samer og bilder fra reindrift. Motivene gav seg selv på mange måter ut fra innholdet fordi det handlet om reindrift og reindriftssamer. Likevel føyde billeddekningen seg inn i en sentral norsk oppfatning av det samiske på den tiden.

Hvis vi hopper fem år framover i tid, har ikke situasjonen endret seg nevneverdig. En enkel tabell gir følgende informasjon:

Tabell 23. Samiske innslag og billedbruk i Nordlys og Dagsrevyen i 1975

	Antall innslag med illustrasjoner	Koftekledte samer	Reindrift	Fiske/jordbruk
Nordlys	23	13	2	0
Dagsrevyen	7	5	2	0

Antall samiske nyhetssaker ledsaget av bilder var 23 i Nordlys i 1975. 13 av disse var av koftekledte samer og to var fra reindriften. I Nordlys ser vi at det ikke er overdreven bruk av bilder fra reindriften for å illustrere samiske saker, mens mennesker kledd i samiske kofter var nokså dominerende.

Alle innslagene om samiske forhold i Dagsrevyen i 1975 brukte bilder fra reindrift eller koftekledte samer. Ingen av innslagene handlet imidlertid direkte om reindrift. Det dreide seg om "Ulv på Finnmarksvidda", "Påske i Kautokeino", "Hjerteundersøkelse av samer", "Årsmøte i NSR", "Kraftutbygging i Skibotn", "Samisk kulturkonferanse" og "Samisk representasjon i Finnmark fylkesting".

Det er liten tvil om at Dagsrevyen med sine bilder var med på å opprettholde forestillingen om samer som utelukkende reindriftssamer og forsterket en bestemt oppfatning av samekulturen i det norske samfunnet. Selv om både samene selv og kanskje også norske myndigheter etter 1970 ønsket å framstille samekulturen som differensiert, var oppfatningen av samekulturen som en reindriftskultur vanskelig å motsi når den stadig ble

bekreftet i Dagsrevyens innslag. Samekofta gikk mye ut av daglig bruk i løpet av 1950- og 1960- tallet, og ble erstattet av vestlige klær også i rein-driften, men eksisterte fortsatt i mediens billedlegging.

3.4.10 Kilder til samiske saker i Nordlys og Dagsrevyen

Spørsmålet om medierepresentasjon er viktig for det bildet som skapes i mediene. En årsak til at minoriteter klager over at de blir framstilt på en feilaktig måte i majoritetsmediene, er ofte at de mener at det er andre som vil fortelle deres historier, og at de selv ikke slipper til. Hvem fikk fortelle samenes historier i Nordlys og Dagsrevyen på 1970-tallet?

Tabell 24. Kilder til samiske saker i Nordlys på 1970-tallet

Kilder	Prosentandel
Vanlige samer	11
Samiske politikere/organisasjonsfolk	13
Samiske eksperter (alle typer)	16
Vanlige nordmenn	5
Norske politikere/organisasjonsfolk	18
Norske eksperter (alle typer)	37
I alt	100

”Vanlige samer” og ”Vanlige nordmenn” er mennesker uten noen form for tilknytning til politikk eller organisasjoner – altså den vanlige mannen i gaten. Det kan være reindriftssamen i Masi eller en tilfeldig person i Tromsø. ”Samiske politikere/organisasjonsfolk” og ”Norske politikere/organisasjonsfolk” er politikere og organisasjonsfolk på alle nivåer fra kommunepolitikere til stortingsrepresentanter eller ledere i samiske organisasjoner og LO-tillitsvalgte. ”Samiske og norske eksperter” omfatter alle typer fagfolk i bedrifter, stat, fylke, kommune, offentlige institusjoner som universitet, faginstitusjoner og forskningsinstitusjoner. Kategorien omfatter også kunstnere og medieeksperter. Hovedkriteriet for å havne i denne kategorien er at de uttaler seg som fagpersoner. De enkelte variablene er nokså omfattende med hensyn til innhold, men jeg skal nyansere dette i drøftingen.

Flertallet av kildene på 1970-tallet alle kategorier sett under ett var norske eksperter som utgjorde nesten 40 %. Dette var ingeniører, byråkrater og vitenskapsfolk både i offentlig og privat virksomhet. Norske politikere og organisasjonsfolk utgjorde 18 % av kildene. Av de samiske kildene utgjorde gruppen ”eksperter” den største andelen med 16 %. Samiske politikere og organisasjonsfolk utgjorde 13 % og vanlige samer 11 %. Vanlige nordmenn var den gruppen som minst ble brukt som kilder til samiske saker, og utgjorde 5 %. 60 % av kildene til det samiske stoffet var ikke-samer, mens 40 % var samer. Dette er noe forskjellig fra hvem som var kilder til stoff om andre minoriteter i Norge. Innvandrere var hovedkilder i bare 26 % av saker som angikk dem i en undersøkelse fra 1997 (Lindstad og Fjellstad 1997:31), og selv om undersøkelsen er gjort mer enn 15 år senere, er det liten grunn til å tro at situasjonen var annerledes på 1970-tallet.

Hvis vi ser på kildebruken i noen store saksområder, var flere inne i bildet når det gjaldt stoff om de store kraftutbyggingene som Alta/Kautokeino- og Skibotn-utbyggingen. Når det gjaldt stoff om de faglige sidene ved utbyggingene, var kildene nesten utelukkende fra departementene, Norges vassdrags og energiverk eller de lokale kraftutbyggingselskapene. Det var forståelig når det gjaldt kraftprognoser og behovet for elektrisk kraft. Det fantes ikke stor samisk ekspertise på vannkraft, og journalistene måtte søke kunnskaper der de var å finne. Mange norske politikere ble også brukt som kilder i disse sakene, og det hadde sine forklaringer. På 1960- og 70-tallet var det hos ordførere og lokalpolitikere i de kommuner der man bygde kraftverk, en stor tro på at dette ville skaffe kommunen både nye arbeidsplasser og penger i kassen. Lokalpolitikere med ordføreren i spissen slapp ofte til med synspunkter om at for eksempel reindriften ikke måtte stå i veien for moderne utvikling i kommunen. De var gjerne motpart i reportasjene mot de radikale samene når avisen skulle lage en balansert sak. Også norske rikspolitikere ble trukket inn når det gjaldt kraftutbyggingene, og mot slutten av tiåret brukte avisen ofte stortingspolitikere og regjeringsmedlemmer som kilder. Dette gjaldt særlig i utbyggingsplanene for Alta/Kautokeino-vassdraget. Men mange nyhetsartikler og nyhetsreportasjer i Nordlys om kraftutbygging bygget også på intervjuer med samer. Både når det gjaldt Alta/Kautokeino- og Skibotn-utbyggingene slapp både reindriftssamer og samiske organisasjoner tidlig fram med sine synspunkter. Da protestene mot neddemningen av bygda Masi vokste først på 1970-tallet, snakket avisen med lokalbefolkningen i bygda og samiske motstandere andre steder (Nordlys 1.10.1970, 7.6.1973). Det samme skjedde da Skibotn-utbyggingen var under planlegging. Avisen lot blant

annet de lokale reindriftssamene på førstesiden få fortelle at beiten ble ødelagt og at de måtte flytte ved en eventuell utbygging (Nordlys 11.2.1974). ”Samene er ikke spurt: Hva skal vi gjøre nå?” kunne man lese på avisens førsteside 13. januar 1975. I artikkelen beklaget Aslak Baal at reindriften i det berørte området ikke hadde blitt spurt om hva de mente om kraftutbyggingen.

Når det gjaldt saker om samepolitikk generelt, hentet avisen i større og større grad kommentarer fra samiske organisasjoner og særlig fra personer i Norske Samers Riksforbund. Sametinget eksisterte ikke ennå i Norge, og dekningen av samisk politikk tydet på at Samerådet var mindre kjent blant norske medier fordi det opptrådte sjelden i nyhetene.

Reindriften var noe som både samer og nordmenn uttalte seg om. De som framholdt problemene i mediene, var ofte norske politikere, eksperter eller næringslivsfolk, og løsningene ble i innslagene gitt av de samme personene. Norske kilder framholdt ofte de problematiske sidene ved reindriften. Overskrifter som ”Same-problemet helst av næringsøkonomisk art” (Nordlys 13.3.1973) med fylkespolitiker Helmer Mikkelsen fra Lakselv som kilde, og ”Tallet på reindriftsenheter må reduseres” (Nordlys 18.3.1978) med Stortingets landbrukskomite som kilde, var eksempler på slike oppslag. Nordmenn kom med forslag om hva som burde gjøres på Finnmarksvidda i framtiden, og ofte var løsningen at reindriften måtte gi plass til andre næringer som gruvedrift og turisme, ellers hadde Indre-Finnmark ingen framtid. Liten fokus ble lagt på at den nye reindriftsloven av 1978 i stor grad fratok samiske kvinner eiendomsrett til reinsdyr, og at loven syntes å være utformet etter mønster fra norsk landbruk. Heller ikke de kulturbevarende sidene ved reindriften ble fokusert i Nordlys. Stort sett var perspektivet at den samiske reindriften tilhørte fortiden.

Det er vanskeligere å få en oversikt over kildene i Dagsrevyens fordi arkivbeskrivelsene ofte er nokså korte. Basert på de sparsomme kildeopplysningene som finnes om innslagene på 1970-tallet, kan vi sette opp følgende tabell:

Tabell 25. Kilder til samiske saker i Dagsrevyen på 1970-tallet

Kilder	Prosentandel
Vanlige samer	41
Samiske politikere/organisasjonsfolk	24
Samiske eksperter (alle typer)	3
Vanlige nordmenn	-
Norske politikere/organisasjonsfolk	18
Norske eksperter (alle typer)	14
I alt	100

NRK-Dagsrevyens kildebruk var nokså forskjellig fra den i Nordlys. For det første var samer i klart flertall som kilder, nemlig 68 %, mens ikke-samer utgjorde 32 %. For det andre utgjorde vanlige samer over 40 %, mens det tilsvarende tallet i Nordlys var 11 %. Også andelen samiske politikere og organisasjonsfolk var høyere i Dagsrevyen enn i Nordlys med henholdsvis 13 og 24 %. Norske politikere utgjorde 18 % av kildene, og det var det samme som i Nordlys. Bruk av både norske og samiske eksperter var klart lavere i Dagsrevyen enn tilsvarende i Nordlys. De norske ekspertene utgjorde 18 % av kildene, mens de samiske bare 3 %.

Det var altså en høy andel vanlige samer som ble brukt som kilder i Dagsrevyens samiske saker på 1970-tallet. Hovedforklaringen finner vi i de tema som de samiske sakene tok opp. Mange handlet om reindriften, i enkelte år rundt halvparten av innslagene slik som i 1978. Fokus i disse sakene var ofte på de praktiske sidene ved reindriften. Det handlet om reinsdyr som var tatt av snøras eller rovdyr, vårflytting til sommerbeitene eller livet som reindriftssamer med slaktning og merking. I alle disse typer reportasjer var det naturlig å snakke med vanlige reindriftssamer. I innslagene fra kraftutbyggingene som berørte samiske interesser, ble reindriftssamer ofte intervjuet om sin situasjon for dem. Noen innslag handlet om den samiske påskefeiringen i Indre Finnmark, og hovedinnholdet var aktiviteter som vanlige samer selv fikk i stand, slik som i en arkivbeskrivelse fra 30. mars 1975 der kildene var en liten jente som joiket, 6 jenter fra Masi som sang og lederne for påskearrangementet, Per Edvard Klemetsen og Johan Klemet Kalstad, som fortalte om hvor viktig slike arrangement var for samisk musikk og litteratur. Noen reportasjer handlet også aktiviteter som vanlige samer holdt på med slik som elvebåtbygging og *duodji*. I

tillegg ble også vanlige samer noen ganger intervjuet på møter og konferanser som Dagsrevyen dekket.

Også samiske politikere og organisasjonsfolk var kilder til flere saker prosentvis i Dagsrevyen enn i Nordlys. Igjen lå en del av forklaringen i hvilke hendelser Dagsrevyen dekket. Dagsrevyen var noen ganger til stede på årsmøtet i Norske Reindriftssamers Landsforbund, og her slapp alltid lederen til i intervjuer. I de reindriftspolitiske sakene fikk samiske organisasjonsfolk også komme med sine synspunkter. Et eksempel kan hentes fra våren 1978 da Odelstinget behandlet den nye reindriftsloven, og både en representant for reineierne, Berit Sara Oskal, og formannen i Norske Reindriftssamers Landsforbund, Anders Oskal, fikk uttrykke sin skuffelse over innholdet i den nye loven (Dagsrevyen 25.4.1978). Også årsmøtene i Norske Samers Riksforbund ble ofte dekket etter at organisasjonen fra midten av 1970-tallet markerte seg som den sterkeste forkjemper for samiske rettigheter. I 1975 var årsmøtet i Skibotn, og Dagsrevyens reporter snakket med leder Odd Mathis Hætta (Dagsrevyen 16.6.1975).

Andelen norske politikere og eksperter utgjorde henholdsvis 18 og 14 % av kildene, og de fikk ofte forklare hvor viktig kraftutbyggingen i samiske områder var for hele samfunnet. I en reportasje i 1970 klargjorde overingeniør Kåre Kummeneje fra Statkraft hvorfor det var nødvendig med en drastisk utbygging av Alta/Kautokeino-vassdraget ut fra Finnmarks-samfunnets behov for elektrisk kraft (Dagsrevyen 28.8.1970). I en reportasje fra Skibotn 18.6.1975 ble det fokusert på et besøk som en gruppe stortingsrepresentanter gjorde til området der kraftutbyggingen skulle foregå, og de ble intervjuet om den samfunnsmessige betydningen av prosjektet. Gruppen Samiske eksperter var nesten ikke til stede i reportasjene i Dagsrevyen på 1970-tallet.

Var de som opptrådte i nyhetsmediene, representative for den samiske befolkningen? Problemet med representasjon er omfattende, og ofte intervjuer journalistene de som skriker høyest eller framfører de mest uventede synspunktene (Gripsrud 1999:22). Så lenge minoritetene er en del av majoritetssamfunnet, vil det være umulig for majoritetsmediene å unngå å bruke toneangivende personer fra storsamfunnet som kilder til minoritets-spørsmål. I møte mellom minoriteten og majoriteten vil det lages saker i nyhetsmediene som krever svar fra begge sider. Da vil nødvendigvis politikere og eksperter fra majoritetssamfunnet bli kilder til spørsmål som angår minoritetssamfunnet, og dette er legitimt.

Det er grunn til å stille spørsmål ved hvem som slapp til av samer i mediene, og hva det kunne føre til. I gruppen ”Vanlige samer” var det først og fremst samer med tilknytning til reindriften var kilder både i Nordlys og

Dagsrevyen. Andre samegrupper var lite synlig. De fastboende samene i Indre Finnmark, *dálonat*, var i Dagsrevyen bare hovedkilder til en rapportasje, nemlig i 1976, da det handlet om bygging av elvebåter i Tana (Dagsrevyen 4.6.1976). Sjøsamene fikk i liten grad slippe til. I saker fra det samiske hverdagslivet var kildene nesten utelukkende reindriftssamer, noe som bekreftet oppfatning av hvem som var same i Norge på 1970-tallet.

Når det gjaldt deknningen av samisk politikk, var ytterpunktene mest representert. Den nye samegenerasjonen med sin radikale innstilling var journalistisk interessant, og de slapp ofte til både i Nordlys og Dagsrevyen. De var imidlertid ennå i 1970-årene ikke særlig representative for store deler av den samiske befolkningen, men fikk større og større oppslutning utover tiåret, særlig gjennom sin organisasjon Norske Samers Riksforbund. Men også de konservative samepolitikkerne slapp til, og både de bestemende norske myndigheter og det norske byråkratiet fikk argumentere for en samepolitikk som fortsatt hadde som sitt innhold at det var til samenes eget beste at de ble knyttet så tett opp til den norske befolkningen som mulig.

3.5 Samer i Nordlys og Dagsrevyen på 1970-tallet – noen konklusjoner

Samene var lite synlige både i Nordlys og særlig i Dagsrevyen gjennom hele perioden. I Nordlys lå antall saker der samer var i fokus under 50 hvert år. I gjennomsnitt var det en sak for hver sjuende utgivelse. I Dagsrevyen var antall innslag godt under 10 i gjennomsnitt hvert år. Årsakene var først og fremst at samene ikke oppfylte de tradisjonelle nyhetskriteriene, samenes stilling i Norge og den allmenne oppfatningen av samekulturen. Når samene etter hvert på 1970-tallet begynte å stille krav og sette makt bak kravene, fattet både Nordlys og Dagsrevyen en større interesse for samiske spørsmål.

Samer var hovedsakelig synlige i tre typer saksfelt på 1970-tallet: politikk, reindrift og kultur. Politikkområdet var klart størst med rundt halvparten av sakene. Det var ikke interessen for samisk politikk generelt som var årsaken til nyhetsmedienes samepolitiske dekning, men to andre hovedgrunner. For det første begynte samene å legge hindringer i veien for vannkraftutbygging. De godtok ikke lenger pengeerstatning for tapt beite-land når elver og vann ble lagt i rør. I forlengelsen av dette begynte ledende

samepolitikere å hevde eiendomsrett til viddene i Finnmark og Troms, som til nå hadde vært sett på som statens landområder forvaltet gjennom Statskog. Samene begynte å argumentere med ”alders tids bruk” som grunnlag for sine krav fordi de hadde benyttet områdene til reindrift, jakt og fiske i hundrevis av år.

Reindriften var et tema mine to undersøkte nyhetsmedier interesserte seg for. På 1970-tallet fortsatte de eksotifiserende sidene ved reindriften å være synlige, særlig gjennom billedbruk og hverdagsreportasjer, men i tillegg ble næringen også satt under debatt. Det handlet om at den var lite framtidsrettet, lite lønnsom og skapte problemer for de moderne næringene som gruveindustri og turisme. I tillegg hadde reindriften indre problemer, og reindriftssamer ble ofte framstilt som kriminelle som stjal fra hverandre.

Kulturdekningen av samer og samiske samfunn ble ført i en mildere form, og både Nordlys og Dagsrevyen hadde positive kulturreportasjer om samiske utstillinger, etablering av samiske kulturinstitusjoner og verdien av å ta vare på samisk kultur. Særlig satte mange reportasjer bevaring og styrking av samisk språk i fokus.

Hvis man ser nærmere på hvordan de norske journalistene vurderte det samiske stoffområdet i forhold til viktig eller ikke viktige nyhetsstoff, kan det se ut som om samiske saker som angikk den norske befolkningen, ble forholdsvis høyt prioritert. Når samene kom på førstesidene eller langt oppe i en nyhetssending, var temaet oftest kraftutbygging eller reinens ødeleggelser av bondens beitemark.

Både Nordlys og Dagsrevyen gav i sine reportasjer et bilde av samekulturen som nesten utelukkende knyttet til reindrift. Både i billedbruken, når det gjaldt hvor samene bodde og hvilket fokus man hadde på samer, kom det helt tydelig fram at samer var synonymt med reindriftssamer. Først mot slutten av tiåret begynte Nordlys å skrive om sjøsamer. Fastboende samer i Indre Finnmark var omtrent ikke synlige.

Nesten 60 % av kildene til samisk stoff i Nordlys og Dagsrevyen var nordmenn. Imidlertid var samer selv kilder til flere saker enn tilfellet var når det gjaldt innvandrere.

Kanskje noe overraskende var det at de eksotiske sidene ved samekulturen ikke ble viet større oppmerksomhet i nyhetssakene bortsett fra i billedbruken, men samene ble likevel noen ganger sett på som spesielle mennesker. For avisen Nordlys hang dette nok sammen med at samene rykket mye nærmere mentalt i løpet av 1970-tallet enn tilfelle hadde vært tidligere. Særlig i siste halvdel av tiåret ble journalistene mye bedre kjent med de unge, radikale samene, som også selv ønsket å profilere sine synspunkter i mediene. De fleste av Dagsrevyens reportasjer var laget av

journalister fra distriktskontorene i Troms og Finnmark og mot slutten av tiåret også av NRK Sámi Radio, og for disse journalistene var det andre forhold enn eksotismene som var viktigere å melde om.

Det vanlige bildet av minoriteter i majoritetsmedier har vært og er at de ofte framstilles i et negativt lys. Både i Nordlys og i de få Dagsrevyinnslagene på 1970-tallet var det imidlertid forholdsvis lite å se av en slik type framstilling i de vanlige nyhets sakene. I de mange av innslagene var det vanskelig å finne negative holdninger og ordbruk, symbolikk og retorikk var ofte til samenes fordel. Allerede i den første større Alta/Kautokeino-reportasjen tidlig på 1970-tallet om planene om å demme ned bygda Masi, var sympatien med befolkningen tydelig. Folk i Masi ble framstilt som svært dyktige som hadde sett de mulighetene som fantes i den frodige dalen. De ønsket å utvikle bygda videre og hadde planer for framtiden. I kontrast til dette livskraftige bygdefolket skulle myndighetene ødelegge bygda ved å sette den under vann (Nordlys 1.11.1970). Reindriftssamenes kamp mot kraftutbygging i Skibotn fikk like mye positiv dekning i Nordlys, og livsgrunnlaget til samene var truet dersom en utbygging fant sted.

I noen nyhetssaker fra midten av tiåret kunne man imidlertid merke en hardere språkbruk. Ord som ”ekstremister”, ”rasister” og ”skandale” ble brukt i forbindelse med reportasjer om situasjonen ved Nordisk Samisk Institutt i 1975, og de redaksjonelle kommentarene mot slutten av tiåret var ikke like pro-samisk til alt som skjedde innenfor det samiske samfunnet. Nordlys begynte på lederplass å uttrykke skepsis til den nye samebevegelsen og hva den stod for i samepolitikken.

4 Samer på nyhetstoppen – perioden 1979–1981

Med stort flertall vedtok Stortinget i 1979 å bygge ut Alta/Kautokeino-elva. Da utbyggingene startet, hindret samer, naturvernforkjempere og deres sympatisører både fra inn- og utland anleggsfolk og maskiner å komme i gang. De satte seg imot fordi de mente dette var et ulovlig inngrep i samiske rettigheter til land og vann og en ødeleggelse av en av landets beste laksevassdrag. Etter hvert ble det demonstrasjoner utenfor Stortinget høsten 1979 med påfølgende sultestreik. Samiske kvinner arrangerte sine egne markeringer, regjeringen nølte og utsatte utbyggingen en tid. Et nytt stortingsvedtak våren 1980 stadfestet utbygging, men igjen mobiliserte motstanderne. Etter en tids stillingskrig mellom demonstrantene og myndighetene stod det endelige slaget vinteren 1981. Demonstrantene mobiliserte leiren i Stilla i Alta, lenket seg fast til anleggsmaskiner og gjorde alt som stod i deres makt for å hindre at utbyggingen kunne starte. Statsmakten svarte med store politistyrker som slepte demonstrantene bort, men innbød samtidig til forhandlinger med de samiske motstanderne.²⁴

Byggingen av demningen startet opp, men politikerne lovet samene medbestemmelsesrett over sin egen framtid både i spørsmålet om utviklingen av samekulturen og rettigheter i de tradisjonelle samiske områdene. Det ble nedsatt utvalg som skulle legge grunnlaget for en større selvstendighet

²⁴ Det er skrevet relativt mye om samenes rolle i Alta-konflikten. Blant andre Øystein Dalland 1989: *Demningen. En Alta-saga*. Karasjok: Davvi media; Drivenes og Jernsletten 1994: "Det gjenstridige Nord-Norge. Religiøs, politisk og etnisk mobilisering 1950–1990", i *Nordnorsk kulturhistorie*, bd. 1. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag; Furre 1996: *Norsk historie 1905–1990*. Oslo: Det Norske Samlag; Minde 1980: "Samebevegelsen, Det norske Arbeiderparti og samiske rettigheter", i Thuen T. (red.): *Samene – urbefolkning og minoritet*. Tromsø-Oslo-Bergen: Universitetsforlaget; Minde 2003: "Urfolksoffensiv, det samepolitiske segmentets fall og grunnlag for den nye samepolitikken", i Bjerkli B. og Selle P. (red.): *Samer makt og demokrati*. Gyldendal; Flere forfattere i tidsskriftet *Ottar*: 2000: 4; Paine 1985: "Etnodrama and the Forth Worlds: The Sami Action group in Norway, 1979–81", i: Dyck, N (red.) *Indigenous Peoples and the Nation-State*, St. Johns. Newfoundland: Institute of Social and Economic research, Memorial University; Bjørn Aarseth 2006, *Norsk samepolitikk 1945–1990. Målsetting, virkemidler og resultater*. Oslo: Forlaget Vett & Viten.

for det samiske folk, og resultatene av dette ble en egen samelov i 1987 som blant annet gav hjemmel for et Sameting, som åpnet i 1989. Og selv om kilowatt-timene ble avgjørende for at Alta/Kautokeino-vassdraget til slutt ble bygd ut, førte dette likevel etter hvert til en helt ny hverdag for samisk kultur og samfunn. Forskning om samisk kultur og historie er i ettertid samstemmig i sin konklusjon om at striden om Alta-utbyggingen markerte et vendepunkt for samenes situasjon. Det gamle samepolitiske segmentet falt under Alta-konflikten, og det ble grunnlag for en ny samepolitikk (Minde 2003:106–121). Slaget på Finnmarksvidda førte den norske minoritetspolitikken opp på den politiske saklisten og inn i kritisk medielys. Det internasjonale søkelyset ble satt på Norges minoritetspolitikk, og de politiske partiene var tvunget til å ta standpunkt når det gjaldt den samiske minoriteten (Furre 1991:399–401). Utbyggingen i Alta reddet Hardangervidda. Det var på dette tidspunktet ikke mulig å vinne to store vernekriger, og Alta-utbyggingen var den mest skånsomme sett fra naturvern synspunkt (Førde 2004).

I hele etterkrigstiden har ingen steder i Nord-Norge til de grader vært i sentrum for oppmerksomheten til internasjonale massemedia som Stilla og Alta 14. januar 1981 (Hansen og Philstrøm 1981). Mengden av stoff om samer og samiske forhold i norske og utenlandske nyhetsmedier har heller ikke siden vært større enn i de tre årene konflikten om utbyggingen av Alta/Kautokeino vassdraget stod på.

4.1 Den kvantitative utviklingen

Når det gjaldt mengden av samisk stoff både i Nordlys og Dagsrevyen, skjedde det en dramatisk endring sommeren og høsten 1979. I de tre årene konflikten varte, holdt antall nyhetssaker med fokus på samiske spørsmål seg høyt. Slik var tallene for nyhetsinnslag der samene var i fokus de tre årene stridighetene varte. Her er også 1978 tatt med for å illustrere kontrasten.

Tabell 26. Antall saker med samisk hovedfokus i Nordlys og Dagsrevyen i 1978, 1979, 1980 og 1981

År	Nordlys	Dagsrevyen
1978	31	8
1979	110	26
1980	108	18
1981	135	25

Det var mer enn tredobling av antall saker der samene var i hovedfokus i begge mediene fra 1978 til 1979. La oss se nærmere på de enkelte sakene, og vi starter med Nordlys i 1979.

Tabell 27. Saker med samisk hovedfokus i Nordlys i 1979

Dato	Tittel	Tema	Form
20.1.	Alle toer sine hender i Kvænangen. Flytt-samene får ikke tomt til sommerbolig	Reindriften	Nyhetsartikkel
23.1.	”Samenes Tid” – ny avis i dag (førsteside)	Kultur (Media)	Nyhetsartikkel
27.1.	Flyttsamelaget i Kautokeino. Framsetter sterke krav for utbygging av Alta	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
27.1.	Altaelva: Kautokeino inn for ny behandling	Politikk (Alta)	Notis
12.2.	Pengestøtten til samisk presse: Kulturrådet støtter Sámi Áigi, ikke Ságat	Kultur (Media)	Nyhetsartikkel
12.2.	Sult og nød i Alaska: Norske samer og reinsdyr skulle redde gullgravere	Kultur (Historie)	Nyhets-reportasje
14.2.	Ságat må ikke få pressestøtte (Ella Holm Bull)	Kultur (Media)	Intervju
16.2.	Norske Samers Riksforbund for radikalt: Utbrytere vil danne ny sameorganisasjon	Politikk	Nyhetsartikkel
17.2.	Nordisk sameråd drøfter felles same-politikk	Politikk	Nyhetsartikkel
28.2.	”Ságat” og sørsamisk	Kultur (Media)	Inserat
05.3.	Festspillenes programråd: Åpner endelig for samiske kulturinnslag (førsteside)	Kultur (Festspill)	Nyhetsartikkel
6.3.	Samisk kunstnergruppe med egen vandrestilling	Kultur (Billedkunst)	Nyhets-reportasje
6.3.	Allerede 300 medlemmer i Samenes Landsforbund: ”NSR virkelighetsfjern”	Politikk	Nyhetsartikkel
8.3.	Formann i Norske Samers Riksforbund: Landsforbundet bruker alle midler for å knekke oss!	Politikk	Nyhetsartikkel

Dato	Tittel	Tema	Form
8.3.	Samelista i Finnmark	Politikk	Notis
10.3.	Iver Jåks i Karasjok: Middelmådig politikk gir middelmådig kunst	Kultur (Billedkunst)	Nyhetsreportasje
26.3.	AUF med samepolitisk kulturprogram	Politikk	Notis
6.4.	Respekt for samene og deres kulturbakgrunn. Quigstad-medaljen til konservator Asbjørn Nesheim	Kultur (Annet)	Nyhetsartikkel
20.4.	Aslak Nils Sara: Kautokeino bør få reindriftsadministrasjonen	Reindrift	Nyhetsartikkel
23.4.	Samenes Landsforbund har fått 1000 medlemmer	Politikk	Nyhetsartikkel
2.5.	Gro Harlem Brundtland på Sousjavre: Vidva viktig kulturressurs	Politikk	Nyhetsartikkel
3.5.	Samisk kunst og litteratur	Kultur (Litteratur)	Inserat
4.5.	Avisen Sámi Áigi får 575000 i statsstøtte	Kultur (Media)	Notis
10.5.	Moderne ”samiske” drømmebokforfattere	Kultur (Litteratur)	Inserat
14.5.	Enestående prosjekt. Nordisk senter for samisk billedkunst	Kultur (Billedkunst)	Nyhetsreportasje
16.5.	Høyesterettsdom om makt og avmakt på Finnmarksvidda. Reindriftssamer fikk medhold mot forsvaret	Reindrift	Nyhetsartikkel
21.5.	Tromsø Sameforening mener at. Alta-utbyggerne tar samenes land	Politikk (Alta)	Notis
22.5.	Hemmelig rapport om Tysfjord-samene: ”Reinspikka samehets og rasisme” (førsteside)	Kultur (Historie)	Nyhetsartikkel
28.5.	Alta-aksjonen tilbakeviser insinuasjoner: Nei til militante aksjoner (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
28.5.	Storkonsert med klar parole: Kulturkamp mot altautbyggingen (førsteside)	Kultur (Musikk)	Nyhetsartikkel
28.5.	Reineiere og bønder bør løse floken uten hjelp fra lensmannen	Reindrift	Nyhetsartikkel
30.5.	Folkeaksjonen mot Altautbyggingen: – 10000 kommer til telteleiren	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
12.6.	Samene frykter ytterligere tap av reinbeiter	Reindrift	Notis
12.6.	Avgjøres i dag: Kautokeino med på rettsaken om Alta	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
23.6.	Urbefolkninger i Karesuando: Kulturen som kampmiddel (førsteside)	Urfolk	Nyhetsartikkel
25.6.	Landsmøte i NSR tar skarp avstand fra: Framstilling av Tysfjord-samenes krigsinnsats	Kultur (Historie)	Nyhetsartikkel
26.6.	”Bak gleden er en grusom virkelighet” Festival for en kulturell uavhengighet (førsteside)	Urfolk	Nyhetsreportasje

Dato	Tittel	Tema	Form
27.6.	Peruianisk musiker på Urbefolkningsfestivalen. ”Vi ønsker ikke å bli som dere” (førsteside)	Urfolk	Nyhetsreportasje
29.6.	Finnmarksvidda kan ikke deles opp mer. – Samene har eiendomsrett (førsteside)	Politikk	Nyhetsartikkel
29.6.	Urbefolkningen kan by verden kulturell lederskap	Urfolk	Nyhetsartikkel
6.7.	Nye aksjoner i Alta i dag (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
10.7.	”Vi er ikke kommet til Altaelva for å sloss” Politiet vil etterforske sammenstøtet i Stilla (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
28.7.	Folks ulydighet i Alta (Magnar Mikkelsen)	Politikk (Alta)	Inserat
9.8.	Anleggsleder for Alta-Kautokeinoubyggingen Ola Brekke: ”Samene må yte noe i gjengjeld for den støtten de får” (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
16.8.	Skudd mot teltleiren i Stilla (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
17.8.	Samene og storsamfunnet	Politikk	Inserat
24.8.	Svensk sameby til rettssak mot den norske staten: – Vi vil ha reinbeitene tilbake	Reindrift	Nyhetsartikkel
24.8.	Rettssak med mange tankekors: Prinsipper mot næringsinteresser	Reindrift	Nyhetsartikkel
25.8.	Samenes Landsforbund i organiserte former	Politikk	Nyhetsartikkel
28.8.	Guttorm Hansen i Alta: Finnmarksvidda er ikke ingenmannsland	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
30.8.	Samene går til aksjoner mot Alta- Kautokeinoubyggingen: Gammer i anleggsområdet. Og går til rettssak mot staten (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
30.8.	Dokument fra 1751 blir fellende bevis? (førsteside)	Reindrift	Nyhetsartikkel
30.8.	Stortingspresident Guttorm Hansen i Alta: Alta-utbyggingen ble behandlet etter loven	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
30.8.	Fylkesmann Anders Aune om Finnmarksvidda: For mange restriksjoner	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
30.8.	Svenske samers rettsak om beiterettigheter i Norge: Edfestet avhør fra 1751 kan felle den norske stat	Reindrift	Nyhetsartikkel
1.9.	Kønkämä-rettsaken: Konvensjonen også positiv	Reindrift	Nyhetsartikkel
4.9.	Hr. adv. Schei om regulering av reinbeiter: –Statene er suverene, domstolene uten makt (førsteside)	Reindrift	Nyhetsartikkel
05.9.	Reaksjon på rettssaken: Svensksamene har ikke bruk for Storfjord-beiter (førsteside)	Reindrift	Nyhetsartikkel
05.9.	Ressursplanen blir godt mottatt i Kautokeino	Politikk	Nyhetsartikkel

Dato	Tittel	Tema	Form
7.9.	Kulturkollisjon i Kautokeino?	Kultur (Media, programomtale)	Notis
10.9.	Demonstrasjonsaktiviteter i Alta: Kan hindre reinflytting	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
12.9.	Mot "D-dag" i Alta: Demonstrantene lenker seg sammen (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
12.9.	Karasjok sykehjem får ikke sykepleiere. Samemisjonens livssyn skremmer	Kultur (Religion)	Nyhetsartikkel
18.9.	"Myk" konfrontasjon i Alta (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
20.9.	Stilla-demonstrantene skaper hodebry for politikerne: "La politiet få forsterkninger."	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
21.9.	"Stridsverket" i Alta: 115 m. høy betongdam blir landets største. Reindriftsnæringen lite berørt	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
22.9.	Dommen mot svenske reindriftssamer	Politikk	Leder
24.9.	Betraktninger om Stilla	Politikk (Alta)	Inserat
25.9.	Dialog om Alta	Politikk (Alta)	Leder
25.9.	Statsmakt i Alta (Rolf Seljelid)	Politikk (Alta)	Inserat
26.9.	Staten frifunnet i reinbeitesak: Samenes rettsvern svekket? (førsteside)	Reindrift	Nyhetsartikkel
26.9.	NVE ber reieneierne om samtykke: Men akter likevel ikke å utsette utbyggingen (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
27.9.	400 politifolk skal hindre sammenstøt i Alta fredag? (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
29.9.	Justisdepartementet: Håper på roligere atmosfære i Alta (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
29.9.	Samesak og n.norske aviser	Politikk	Inserat
1.10.	Samenes Landsforbund mot Stilla-demonstrantene (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsreportasje
2.10.	Kønkämä-saken misforstått presseomtale	Reindrift	Inserat
3.10.	Samer til sultestreik foran Stortinget: "Lei av myndighetenes bit-for-bit-politikk" (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
3.10.	NRL-formannen skriver til justisministeren (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
4.10.	Besinnelse påkrevet	Politikk (Alta)	Leder
4.10.	Antibetraktninger om Stilla	Politikk (Alta)	Inserat
4.10.	Hva gjør politiet i Stilla?	Politikk (Alta)	Inserat

Dato	Tittel	Tema	Form
6.10.	4 mill. til Kautokeino	Skole/utdanning	Notis
6.10.	Reinpolitiet får ny oppsynsleder	Reindrift	Nyhetsartikkel
8.10.	Sultestreik fra mandag (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
9.10.	Reindriftssamene i tvil	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
9.10.	NRL tar feil: Navitvassdraget bygges ikke ut	Reindrift	Nyhetsartikkel
10.10.	Altautbyggingen skal fortsette, sier NVE: Demonstranter i Oslo og Alta skal fjernes (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
11.10.	Knyttede same-never mot Stortingets talerstol (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
11.10.	Overspill på Løvebakken	Politikk (Alta)	Leder
11.10.	UP mot Stilla-demonstrantene	Politikk (Alta)	Notis
12.10.	Flere samer på veg til Oslo for å delta i sultestreiken	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
13.10.	”Vi skal ikke gi opp” (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
13.10.	Formannen i Samenes Landsforening Oscar Varsi: Flertallet av samer tar avstand fra skuespillet i Oslo	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
15.10.	Demonstrantene kjenner politiets planer i detalj (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
15.10.	Vil møte Nordli omså på bære! (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
16.10.	Altautbyggingen utsatt. Saken opp i Stortinget (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
16.10.	Sultestreiken avblåst (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
16.10.	Seiersrop i Stilla (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
16.10.	Hysteriet Alta	Politikk (Alta)	Leder
16.10.	Om samer, demonstrasjoner og grumskrefter	Politikk (Alta)	Inserat
16.10.	Fy, ”Nordlys”	Politikk (Alta)	Inserat
16.10.	Reindriftssjef Ole K. Sara: De sultestrikende ikke representative	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
17.10.	”Sultestreik er ikke vårt våpen” (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsreportasje
17.10.	Regjeringens vedtak	Politikk (Alta)	Leder

Dato	Tittel	Tema	Form
17.10.	Same-aksjonen i Oslo	Politikk (Alta)	Inserat
17.10.	Samenes plass i det norske samfunnet	Politikk	Kronikk
17.10.	Stor sympati for samenes sak	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
17.10.	Stillaleiren nedlegges: – Vi etterkommer regjeringens krav	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
18.10.	Reindriftssjef og tidligere statssekr. Ole K. Sara: ”Sameaksjonen” er ikke representativ for samer	Politikk (Alta)	Intervju
19.10.	Fortsatt ampert mellom samer og bønder på Lyngenhavøya. Folkemøte brakte ingen avklaring i konflikten	Reindrift	Nyhetsartikkel
19.10.	Norske Samers Riksforbund ber om at: Samenes rettigheter i Norge nå blir utredet	Politikk	Nyhetsartikkel
22.10.	Finnmark Ap hardt ut mot kringkastingens skjevdekning (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
22.10.	Samebarn må få opplæring på samisk	Sko- le/utdanning	Notis
24.10.	Reindriften har ikke enerett på Finnmarksvidda	Reindrift	Nyhetsartikkel
25.10.	Om inngrep i de samiske områder	Politikk	Inserat
26.10.	Seminar i Tromsø om Urbefolkningens rettigheter	Urfolk	Notis
29.10.	Kautokeino Sameforening: ”Ville” aksjoner må innstilles!”	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
30.10.	Samene opp i Nordisk Råd. Skal de være et urfolk.	Politikk	Nyhetsartikkel
31.10.	Altasaken og samene	Politikk	Leder
3.11.	”Samer burde vært utryddet.” (førsteside) Uttalelse fra et befall	Politikk	Nyhetsartikkel
3.11.	Samene taper næringsgrunnlag	Politikk	Inserat
05.11.	Samenes sultestreik en skamlett	Politikk (Alta)	Inserat
05.11.	Samefolks rettigheter	Politikk (Alta)	Inserat
7.11.	”Ikke rasediskriminering av samer i Norge.” Men sentrale inngrep splitter samegruppene	Politikk (Aslak Nils Sara)	Intervju
8.11.	”Vi må få samisk parlament”	Politikk	Nyhetsartikkel
9.11.	Gjærevoll og Sara gir råd: Alta-utbyggingen må komme i gang igjen – Og samenes rettigheter vurderes (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
9.11.	”Mangelfullt lovverk splitter samefolket”	Politikk	Nyhetsartikkel
17.11.	Formannen i Norske Samers Riksforbund: Må få bestemmende myndighet	Politikk	Intervju

Dato	Tittel	Tema	Form
17.11.	Albert Johansen, kjent samepolitiker fra Tana: Bør se på andre løsninger	Politikk	Intervju
17.11.	Hvor går samene? (førsteside, følges opp inne i avisen)	Politikk	Nyhetsartikkel
21.11.	Utvidet Norsk Sameråd vil bli samenes nye talerør? (førsteside)	Politikk	Nyhetsartikkel
28.11.	Beitestriden opp i lagmannsretten	Reindrift	Nyhetsartikkel
28.11.	Dyr prinsippak	Reindrift	Nyhetsartikkel
4.12.	De samiske rettighetene (Leif Wold Karlsen)	Politikk	Kommentar
20.12.	Altautbyggingen	Politikk (Alta)	Leder

Tabell 28. Fordeling av samiske saker på tema i Nordlys i 1979

Nyhets tema	Antall saker	Prosentandel
Politikk /Alta-saken	64	47
Politikk/ andre saker	26	19
Reindrift	20	15
Kultur	18	13
Urfolk	7	5
Skole/utdanning	1	1
I alt	136	100

I Nordlys var nesten halvparten av de samiske sakene i 1979 direkte knyttet til kraftutbyggingen i Alta. Avisen laget flere saker om utbyggingen enn jeg her har tatt med her, men disse innslagene hadde ikke et samisk hovedfokus. Avisen rapporterte fra små og store begivenheter som angikk samenes engasjement i konflikten. Det kunne dreie seg om Flyttsamlaget i Kautokeino som stilte sterke krav i forbindelse med en eventuell utbygging eller at Kautokeino kommune krevde ny behandling av saken i Stortinget. Fra mai måned begynte konflikten å tilspisse seg, og 30. mai kunne Nordlys fortelle at hele 10 000 mennesker ville komme til teltleiren i Stilla i Alta for å hindre at utbyggingen kunne begynne. I juli eskalerte konflikten ytterligere med aksjoner i Stilla. 6. juli meldte avisen om nye aksjoner i Alta og fortalte om demonstranter som hadde overnattet i telt for å være klar til å hindre at anleggsarbeidet startet opp. Etter sammenstøt med tilhengere av utbyggingen i Alta uttalte en av de samiske lederne, Tore Bongo, at de ikke

var interessert i å slåss (Nordlys 10.7.1979). En overskrift i august på førstesiden med anleggsleder for Alta/Kautokeino-utbyggingen Ola Brekke som kilde, slo fast at "Samene må yte noe til gjengjeld for den støtten de får" (Nordlys 9.8.1979). Fra begynnelsen av september var Alta-konflikten blant toppsakene nesten hver dag. Avisen fulgte med både på de mange begivenhetene som skjedde i Alta og Oslo, de politiske konfrontasjonene i Stortinget og i andre politiske fora, lokale reaksjoner i Tromsø og andre steder og ikke minst hva de samiske aksjonistene foretok seg. Myndighetene mobiliserte politiet, og 27. september var overskriften på førstesiden "400 politifolk skal hindre sammenstøt i Alta fredag". I begynnelsen av oktober begynte sultestreiken utenfor Stortinget, og den 3. oktober var tittelen på førstesiden "Samer til sultestreik foran Stortinget: "Lei av myndighetenes bit-for-bit-politikk". I tillegg til nyhetsartiklene var det flere lederartikler, redaksjonelle kommentarer og inserater for eller imot det samiske engasjementet.

I Nordlys ble konflikten fort en samepolitisk sak, som gjorde at både avisens reportasjer og kommentarer vendte blikket mot det samiske samfunnet i mye større grad enn tidligere. 16. februar 1979 kunne avisen fortelle at Norske Samers Riksforbund stod foran en splittelse fordi mange mente organisasjonen var for radikal. Kretser i Tana ville bryte ut fordi man var uenig i den sterke kritikken av myndighetenes samepolitikk som Norske Samers Riksforbund stod for. En splittelse av organisasjonen var uunn-gåelig, het det i nyhetsartikkelen. 6. mars 1979 fortalte Nordlys at 300 personer hadde meldt seg inn i en ny samisk organisasjon, Samenes Landsforbund, som skulle være mindre radikal og mer forsiktig i kritikken av norske myndighetenes samepolitikk. I slutten av april hadde Samenes Landsforbund allerede fått 1000 medlemmer, og tillitsmenn stod fram i Nordlys med sin skepsis til Norske Samers Riksforbunds radikale politikk i forbindelse med Alta-saken (Nordlys 23.4.1979).

Nordlys fortsatte å skrive om samenes engasjement i det internasjonale urfolksarbeidet i 1979. I slutten av juli 1979 foregikk den internasjonale urfolksfestivalen Davvi Šuvva i Karesuando i Nord-Sverige, som avisen ga god dekning. Det begynte den 23. juni da man dekket åpningen med en sak som fikk plass på førstesiden. Tittelen var "Urbefolkninger i Karesuando: Kulturen som kampmiddel". I dagene som fulgte kom tre nye innslag, der to av dem fikk plass på førstesiden. 1979 ble på mange måter et rekordår for urfolkssaker i avisen med 7 innslag.

Innslagene fra samisk kulturliv fortsatte, selv om de gikk noe ned prosentvis i forhold til andre samiske saker. 13 % av sakene i 1979 var kultursaker som samisk historie, musikk, litteratur, billedkunst og media.

Nordlys fulgte blant annet med i bestrebelsene for å starte en samiskspråklig avis. 23. januar slo man opp på førstesiden at den nye samiskspråklige avisen Sámi Áigi var grunnlagt, og 12. februar skrev Nordlys at samisk pressestøtte ville gå til denne avisen og ikke til avisen Ságat, som hadde eksistert i mange år, men som skrev mest på norsk.

Mellom 30 og 40 ganger var de samiske sakene på avisens førsteside i 1979, og de dramatiske begivenhetene i forbindelse med Alta-konflikten var naturligvis i klart flertall. Men også urfolkskonferansen i Karesuando i juni fikk 3 førstesideoppslag, og rettssaken mellom svenske reindriftssamer og den norske stat om beiterettighetene i grenseområdene i Troms var også førstesidestoff.

Også i Dagsrevyen økte saker med samisk hovedfokus kraftig i siste halvdel av 1979. Her er en oversikt i tabellform:

Tabell 29. Saker med samisk hovedfokus i Dagsrevyen i 1979

Dato	Tittel	Tema	Lengde
17.2.	Møte Nordisk Sameråd i Tromsø	Politikk	2:38
25.05.	Tysfjord: Samer reagerer sterkt på nylig kjent rapport om samenes virke som grenseløser under krigen.	Kultur (Historie)	03:35
27.6.	Karesuando: Kulturfestival for urbefolkninger	Kultur (Musikk)	03:04
1.8.	Samer mot Alta-utbyggingen	Politikk (Alta)	01:59
8.10.	Den gamle og den nye regjering til slottet. Samer demonstrerer	Politikk (Alta)	03:58
8.10.	Sultende samer	Politikk (Alta)	Ikke oppgitt
8.10.	Demonstrasjon utenfor Stortinget	Politikk (Alta)	Ikke oppgitt
8.10.	Leiren ved Stortinget	Politikk (Alta)	Ikke oppgitt
9.10.	Oslo: Sameaksjon mot Altautbygging	Politikk (Alta)	03:11
10.10.	Oslo: Demonstrasjon utenfor Stortinget	Politikk (Alta)	7:25
11.10.	Oslo: Politiaksjon mot Alta-demonstrantene	Politikk (Alta)	05:06
12.10.	Oslo: Ny politiaksjon mot Alta-demonstrantene	Politikk (Alta)	02:35
12.10.	Formann i Norske Samers Riksforbund blir intervjuet	Politikk (Alta)	02:43
13.10.	Oslo: Samenes aksjonsgruppe slår opp leir utenfor Stortinget	Politikk (Alta)	02:18
13.10.	Alta: Intervju med samekvinnen Julie Eira	Politikk (Alta)	05:38
14.10.	De sultestreikende samene utenfor Stortinget	Politikk (Alta)	01:47
14.10.	Landsomfattende telegramaksjon	Politikk (Alta)	00:37
15.10.	Reaksjonene fra de sultestreikende samene	Politikk (Alta)	03:35
16.10.	Sultende samer	Politikk (Alta)	03:50
16.10.	Alta-saken: Leiren ved Stortinget	Politikk (Alta)	03:34

Dato	Tittel	Tema	Lengde
17.10.	Oslo: Samisk aksjonsgruppe for indre selvstyre	Politikk (Alta)	01:47
17.10.	Spørretimen Stortinget	Politikk	00:57
24.10.	Samene: gruppeinteresse, levevei og reindrift	Politikk (bakgrunn)	8:54
24.10.	Om samene	Politikk (bakgrunn)	05:25
20.11.	Vadsø: Representantene for samene møter norske myndigheter.	Politikk	01:55
20.11.	Vadsø: representantene om sameparlament	Politikk	03:41

Tabell 30. Fordeling av samiske saker på tema i Dagsrevyen i 1979

Nyhets tema	Antall saker	Prosentandel
Politikk/ Alta-saken	18	68
Politikk/ Andre saker	6	23
Kultur (Musikk)	2	8
I alt	26	100

NRK-Dagsrevyen viste i 1979 26 innslag der samer eller samiske saker var i fokus, og dette var en økning på nesten 200 % fra året før. De fleste innslag kom mot slutten av året, da Alta-saken gikk inn i en dramatisk fase. De sultestreikende samene utenfor Stortinget fikk stor oppmerksomhet, og i alt 9 innslag var laget med dette utgangspunktet, ifølge Dagsrevyens arkiv. Ellers dreide mange av sakene seg om rikspolitikere som ble konfrontert med samenes protester, og som fikk spørsmål om hva de hadde tenkt å gjøre i den forbindelse. Fra august og resten av 1979 var alle nyhetssakene om samer i Dagsrevyen på en eller annen måte knyttet til Alta-konflikten.

Samene fortsatte å være ofte i nyhetsmediene også i 1980 selv om antall saker gikk noe ned.

Tabell 31. Saker med samisk hovedfokus i Nordlys i 1980

Dato	Tittel	Tema	Form
7.1.	Om urfolk og pressgrupper	Urfolk	Inserat
14.1.	Sameproblemet (Hans A. Oppstad)	Politikk	Inserat
15.1.	Dunfjeld farer med tøvsnakk	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
17.1.	Internordisk aksjonsgruppe blir til. Ny samisk organisasjon	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
17.1.	Ingen fare, mener NSR formann (oppfølging)	Politikk (Alta)	Intervju
18.1.	Samene møter regjeringen (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
21.1.	Motstanderne i Alta rasler med lenkene (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
22.1.	Vi vet lite om viddas kulturhistorie	Kultur (Historie)	Kronikk
25.1.	Altautbyggingen	Politikk (Alta)	Leder
29.1.	Debatten om Alta	Politikk (Alta)	Leder
29.1.	Spørsmål til Nordlys (Øyvin Ytreberg)	Politikk (Alta)	Inserat
29.1.	Altautbyggingen	Politikk (Alta)	Inserat
30.1.	Kampen om samiske lesere fortsetter. "Sagat" kraftig tilbake	Kultur (Media)	Nyhetsartikkel
1.2.	Loyd Villmo om reinflytting i Stilla-området: "Omfattende flytting fra gammelt av"	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
4.2.	Nordlys og Alta-saken (Øyvin Ytreberg)	Politikk (Alta)	Inserat
7.2.	Arbeiderpartiets landsstyre slår fast: Alta skal utbygges, men ikke anleggsstart i år (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
13.2.	Alta-utbyggingen utsettes på ubestemt tid. Er svært beklagelig, sier fylkesmann Aune (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
26.2.	Samenes argumenter prellet av mot Willoch: "Jeg kom ikke til Finnmark for å skifte standpunkt" (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsreportasje
1.3.	Samenes krav etterkommes (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
3.3.	Altaelva må utsettes (Finnmark Ap) (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
05.3.	De samiske hovedorganisasjonene fastholder. Ingen Alta-utbygging før rettighetene er avklart (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
15.3.	For aller første gang. Joik i Grand Prix.	Kultur (Joik)	Nyhetsartikkel
11.4.	Samene skal gjøre maksimalt ut av Grand Prix (førsteside)	Kultur (Musikk, joik)	Nyhetsartikkel
12.4.	Grand Prix og samene	Politikk (Alta)	Leder

Dato	Tittel	Tema	Form
15.4.	Samer til rettssak mot forsvaret. Ut av Mauken-feltet. (førsteside)	Reindrift	Nyhetsartikkel
19.4.	Grand Prix og samene	Politikk (Alta)	Leder
19.4.	Nordlys-leder om samer og Grand Prix	Politikk (Alta)	Inserat
3.05.	Altaaksjonen	Politikk (Alta)	Leder
05.05.	AUFs landsstyremøte krever: Utsett Alta-utbyggingen. (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
05.05.	NRL inn for eget samisk organ, valgt av samer: Valget kan skje under kommunevalget i 1983	Politikk	Nyhetsartikkel
7.05.	Samenes Landsforbund. Samene utnyttes av utbyggingsmotstandere	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
13.05.	Sami Akademia stiftet	Kultur (Universitet)	Nyhetsartikkel
23.05.	800 protesterte i Alta (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
26.05.	Samisk videregående skole i Karasjok: Lærdom for å utvikle det samiske samfunnet.	Skole/Utdanning	Nyhetsreportasje
05.6.	Aktor i samesaken: Ingen reaksjon mot innholdet i aksjonen. (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
05.6.	Samesaken i Oslo byrett. Aktor: Vi reagerte ikke mot innholdet i samenes aksjon	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
05.6.	Forsvarer: Saken gjelder mer enn brudd på politivedtekter	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
7.6.	Historisk år for norske samer (førsteside)	Politikk	Nyhetsartikkel
7.6.	Landsmøtet i NSR: Formannskandidatene uenige om Alta-saken	Politikk	Nyhetsartikkel
7.6.	Strid om Grand Prix-reise	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
9.6.	NSRs nyalgte formann, Ole Henrik Magga: Ingen planer om aksjoner i Alta (førsteside)	Politikk (Alta)	Intervju
10.6.	Forsker Henry Minde om samerettsutredningen: Vær ikke optimistiske	Politikk	Nyhetsartikkel
10.6.	Landsmøtet i NSR: ”Det dreier seg om tvist mellom to folk”	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
13.6.	Sykler Alta-Oslo for samenes sak	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
14.6.	Samepolitisk program skal drøftes i Tromsø	Politikk	Nyhetsartikkel
14.6.	Samisk teater til Tromsø	Kultur (Teater, film)	Nyhetsartikkel
17.6.	Den nordiske samekonferansen: Samepolitisk program en vanskelig nøtt (førsteside)	Politikk	Nyhetsartikkel
17.6.	Samiske studenter på studietur i USA	Skole/Utdanning	Nyhetsartikkel

Dato	Tittel	Tema	Form
18.6.	Indianere på Samekonferansen om dagens Bolivia. Indianere likvideres for å rydde plass for fascister	Urfolk	Nyhetsartikkel
18.6.	Samisk historie gjennom joik, mime og teater	Kultur (Joik)	Nyhetsartikkel
19.6.	Samepolitisk program: Kompromiss	Politikk	Notis
22.6.	Etter samekonferansen	Politikk	Leder
22.6.	Samer og AKP-revolusjonen	Politikk	Inserat
26.6.	Nord-kalottsamarbeid uten samefolket?	Kultur (Politikk)	Inserat
27.6.	Sjøsamene i Balsfjord	Kultur (Etnisitet)	Inserat
28.6.	Formannen i Samenes Landsforbund: Sameprogrammet et skremmende dokument	Politikk	Nyhetsartikkel
1.7.	”Samene trenger ikke et samepolitisk program”	Politikk	Nyhetsartikkel
1.7.	Brev til Stein Ørnhøi fra SLF. De er udannet	Politikk	Nyhetsartikkel
2.7.	Nordkalottsamarbeid og samefolket	Kultur (Politikk)	Inserat
3.7.	Sameaksjonister bryter med folkeaksjonen. Vi samer greier denne saken sjøl (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsreportasje
18.7.	Oppfattet tresnitt om samer diskriminerende: Skolesjefens kontorpyrd knust (førsteside)	Kultur (Billedkunst)	Nyhetsartikkel
19.7.	Mannen som ødela kontorpyrden til skolesjefen i Kvænangen. ”Bilder av fulle samer er ikke kunst” (førsteside)	Kultur (Billedkunst)	Nyhetsartikkel
21.7.	Dårlig informerte utlendinger: Stilla-marsj som artig ferietilbud (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
22.7.	Med kurs mot mygg og Masi (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
22.7.	Fra Oslo og Trondheim for demonstrering. Det er samenes sak det dreier seg om (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsreportasje
22.7.	Frastøtende og spekulativ. Harrongs kunst er omdiskutert blant n.-norske malerkolleger (førsteside)	Kultur (Billedkunst)	Nyhetsartikkel
28.7.	Samene krenket over å bli safarieobjekter: Vis svenske turister en kald skulder (førsteside)	Reiseliv	Nyhetsartikkel
6.8.	Altasaken igjen	Politikk (Alta)	Leder
8.8.	Samisk fortid som debatttema (R. Hirsti)	Politikk	Kronikk
9.8.	Debatt om samisk fortid. 2. (R. Hirsti)	Politikk	Kronikk
12.8.	Brev fra en sjøsamer	Politikk	Inserat
21.8.	Samisk fortid som debatttema (Svar fra Ragnhild Enoksen)	Politikk	Inserat

Dato	Tittel	Tema	Form
22.8.	Inger Loise Valle til Finnmark: Åpner møtet i Norsk Sameråd i Karasjok	Politikk	Nyhetsartikkel
22.8.	Finnmark-samer vil til Hitra	Næringer	Notis
25.8.	Alta-rettsaken hardner til: NVE beskyldes for "harelabb-undersøkelser" (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
26.8.	Dramatisk åpning av straffesaken i Alta: Domsmenn forkastet og krast angrep på Cappelen (førsteside) (Flere rapporter fra saken de påfølgende dager)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
27.8.	"Vi må få flere samisktalende lærere, Valle" (førsteside)	Skole/ Utdanning	Nyhetsartikkel
6.9.	Avzze – fra reindrift til jordbruksbygd. Vi hadde valget mellom utbygging eller fraflytting	Næringer	Nyhetsreportasje
6.9.	Vi snakker ikke om jordbruk	Næringer	Nyhetsreportasje
6.9.	Fra kombinasjonsnæring til jordbruk	Næringer	Nyhetsreportasje
9.9.	Het debatt om Greves film: Samer vil ikke bruke dynamitt (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
9.9.	Søringer og samer	Politikk (Alta)	Inserat
11.9.	HTs Altapremiere. Vi venter ikke bråk (førsteside)	Kultur (Teater)	Nyhetsartikkel
15.9.	NVEs trasebefaring ble symbolsk stoppet. Ett-års markering i Stilla (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
21.10.	Det rustes til kamp i Alta (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
21.10.	Pionerarbeid på profesjonell grunn: Kan en egen samisk filmgruppe få bukt med dilettantene	Kultur (Film)	Nyhetsartikkel
21.10.	Toppmøte mellom samiske kunstnere og politikere. Idealisme bra – realisme en forutsetning	Kultur (Politikk)	Nyhetsartikkel
23.10.	Folkeaksjonen tar feil, sier sjefen for Alta-bataljonen: Utstyret er kun for forsvaret (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
23.10.	Motaksjon dannes i Alta (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
23.10.	Myk politimester som ble hett navn i mediene	Politikk (Alta)	Nyhetsreportasje
27.10.	Mens søndagsstillhet hersker i Stilla: Presse, radio og TV fra hele Norden drar til Alta (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
27.10.	"Nullpunktet" i Alta: Fullt hus (førsteside)	Kultur (Teater)	Nyhetsartikkel
27.10.	Alta-saken: Dom før start (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
3.11.	Samiske aviser	Kultur (Media)	Leder
3.11.	Statsmidler til samiske organisasjoner	Politikk	Inserat
3.11.	Samisk kultur i rivende utvikling	Kultur (Politikk)	Nyhetsreportasje

Dato	Tittel	Tema	Form
12.11.	Store forventninger til Samerettsutvalget. Politisk uenighet (førsteside)	Politikk	Nyhetsartikkel
3.12.	Samisk kultur- og utdanningsspørsmål. Utvalg startet sitt arbeid i Alta fredag	Kultur/skole	Nyhetsartikkel
6.12.	Altaelva kan bygges ut (førsteside, dom)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
6.12.	Skjønnsretten delte seg i Alta-saken. Knallhard kritikk mot NVE-utredning	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
6.12.	Folkeaksjonen er beredt	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
6.12.	Statsråd Einar Førde i Samekulturutvalget. Egen samisk språklov skal stå sentralt	Kultur (Politikk)	Nyhetsartikkel
9.12.	Vil anleggsstarten bli utsatt til etter valget. Alta-saken får vente, overlates til Høyre (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
12.12.	Sameforening med egen barnehage	Skole/ Utdanning	Nyhetsartikkel
12.12.	Alta-saken drøftes med stortingsgruppen: Trolig utsettelse av anleggsstarten i Alta (førsteside)	Politikk/Alta	Nyheitsartikkel
17.12.	All tvil borte: Altautbyggingen skal gjennomføres. Arbeidet starter første arbeidsdag etter nyttår (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
23.12.	Når anleggsmaskinene går i gang i Stilla: Samer truer med ny sultestreik utafør Stortinget (førsteside)	Politikk	Nyhetsartikkel
29.12.	Sameaksjonen samler sine tropper. Alta-protest på trappa til Stortinget (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
30.12.	Anleggsstart i Alta 5.januar. Politiet er ikke alarmert (førsteside)	Politikk (Alta)	Reportasje

Tabell 32. Fordeling av samiske saker på tema i Nordlys i 1980

Nyhetsstema	Antall saker	Prosentandel
Politikk/Alta-saken	57	51
Politikk /Annet	21	19
Reindrif	2	2
Næringer, andre	3	3
Kultur	22	20
Skole/utdanning	3	3
Urfolk	2	2
I alt	110	100

Tematisk dominerte politikk med ca. 70 % av det samiske stoffet, og av dette representerte Alta-saken rundt halvparten i 1980. Nyhetsartiklene og notisene utgjorde det klart største antallet, men også åtte av avisens lederartikler tok for seg konflikten. I tillegg skrev mange leserinnlegg og kronikker om emnet. 38 ganger ble samiske saker slått opp på avisens førsteside, og de aller fleste gangene dreide seg om Alta-konflikten eller forhold som kunne knyttes til den.

Nordlys framstilte alle sider ved samenes rolle i konflikten. Dramatikken ble belyst i innslag slik som den 17. januar 1980, da en nyhetsartikkel kunne fortelle at en ”internordisk aksjonsgruppe”, som hadde etablert seg i forbindelse med sultestreiken høsten 1979, nå var i ferd med å grunnlegge en ny samisk organisasjon. Leder i Norske Samers Riksforbund, Odd Ivar Solbakk, ble bedt om å kommentere påstandene, men han kjente ikke til at en ny organisasjon var på trappene. 21. januar var overskriften på førstesiden ”Motstanderne i Alta rasler med lenkene”. Mikkel Hætta var avbildet foran bilen sin med lavvostenger på taket, klar til nye aksjoner. Aksjonistene hadde satt opp telt beregnet for vinterbruk, og forberedte seg for nye aksjoner, kunne avisen fortelle. 20–30 mennesker fra Alta og Masi hadde gjennomført en symbolsk overnatting for å markere at de var klare til kamp dersom utbyggingen igjen ble satt i gang.

Kontakten mellom samiske organisasjonsfolk og myndighetene var en annen side som også ble dekket. 19. januar 1980 meldte avisen på førstesiden at representanter for de samiske organisasjonene ville få møte regjeringen. Statssekretær ved statsministerens kontor, Eskil Jensen, kunne fortelle at regjeringen ville utvide Norsk Sameråd og gi den større makt. Myndighetene ville nedsette et utvalg hvor samiske representanter skulle være med for å se på de samiske rettighetene i framtiden. 7. februar 1980 ble det imidlertid slått fast i et oppslag på førstesiden at Arbeiderpartiets landsstyre hadde vedtatt utbygging, men at det ikke ble anleggsstart dette året.

Debattmøter om konflikten i Alta fikk også oppmerksomhet i Nordlys. Historisk Klubb ved Universitetet i Tromsø holdt et møte i slutten av januar 1980, og det førte til en debatt mellom lederskribenten i Nordlys og noen innsendere om nødvendigheten av utbyggingen og metodene som ble tatt i bruk for å hindre den. Lederartikler og redaksjonelle kommentarer om forskjellige sider ved konflikten og det samiske engasjementet var også en del av måten avisen dekket begivenhetene, og debatten fortsatte ofte på lezersidene.

Samenes argumenter prellet av mot Willoch:

„Jeg kom ikke til Finnmark for å skifte standpunkt“

— Jeg innrømmer at det er mye prestisje i denne saka etter hvert, men dette røkker ikke med mitt standpunkt om at elva bør bygges ut etter de planer Stortinget har vedtatt, sier Høyres parlamentariske fører, Kåre Willoch til «Nordlys». Willoch var i går på befaring nesten helt opp til damstedet i Sautso, og hans mening om utbygging ble, som han selv uttalte det, ikke røkket til tross for at han underveis fikk klare informasjon om hva motstanderne av utbygging mener.

— Denne turen er ikke gjort for at jeg snaker å finne argu-

Reineier Mathis M. M. Mathisen Gaup, populært kalt «Fire-Mathis», greide ikke å få Kåre Willoch til å skifte standpunkt i Alta-saka. Bildet er tatt i Sautso, i området hvor det skal bygges kraftstasjon.

menter for å endre standpunkt i Alta-saka, forsliret Willoch under samtalen «Nordlys» hadde med han oppe i Sautso. — Jeg fant det helt naturlig å legge inn denne avslutningen når jeg likevel var på Finnmark Høyres årsmøte i helga, sa han.

Forts. 10. side 1

Nordlys var også til stede når framtreddende politikere besøkte konfliktområdet i Alta. Høyres parlamentariske leder, Kåre Willoch, tok turen til Alta i slutten av februar etter å ha vært på årsmøte i Finnmark Høyre, og hans reise til begivenhetenes sentrum har i ettertid blitt stående som en av de mest kjente besøkene. Willoch var på befaring i Sautso, der den planlagte dammen skulle bygges. Nordlys intervjuet den parlamentariske lederen sammen med reineier Mathis M. M. Mathisen Gaup og tok et bilde at de to som ble gjengitt i flere norske aviser. Bildet av den selvsikre Willoch og den like selvsikre reineier Mathis Mathisen Gaup uttrykte på en overbevisende måte konflikten mellom samene og norske politikere. Begge mente de hadde retten på sin side. Nyhetsartikkelen fikk plass på førstesiden den 26. februar 1980 med følgende overskrift: ”Samenes argumenter prellert av mot Willoch: Jeg kom ikke til Finnmark for å skifte standpunkt”. Besøket hadde ikke rokket ved hans tro på at utbygging var det beste. Samtidig framstod Mathis Mathisen Gaup på bildet som like sikker i sitt syn.

I mars og april 1980 brukte avisen nokså mye plass på at joik for første gang var å høre i den europeiske finalen i Melodi Grand Prix. Sverre Kjeldsberg og Mattis Hætta vant den norske finalen, og senere på våren dro de til den europeiske finalen i Haag. Deltakelsen ble politisert ved at de samiske motstanderne mot Alta-utbyggingen ble med til Nederland for å demonstrere sin misnøye med norsk samepolitikk. Dette vakte sterke reaksjoner på kommentar plass i avisen, blant annet gjennom to lederartikler 12. mars og 19. april.

Utover sommeren fulgte nye innslag om samene og Alta-saken. Det ble rapportert fra rettsaken i Oslo mot demonstrantene som protesterte i 1979 til støtte for samenes sak (Nordlys 5.6.1980). Konflikten var oppe på Norske Samers Riksforbunds årsmøte i juni der nyvalgt leder, Ole Henrik Magga, uttalte at det ikke var planer om nye aksjoner (Nordlys 9.6.1980). Av mer kuriøse saker fortalte avisen den 13. juni om den blinde Tore Nærland og Aud Elverum som syklet strekningen Oslo – Alta ”for samenes sak”. ”Stilla-marsjen” ble godt dekket i juli måned, blant annet med et førstesideoppslag med tittelen ”Med kurs mot mygg og Masi” (Nordlys 22.7.1980).

Om høsten så konflikten ut til å tilspisse seg igjen, og man så overskrifter som ”Det rustes til kamp i Alta” (Nordlys 21.10.1980), ”Motaksjon dannes i Alta” (Nordlys 23.10.1980), ”Mens søndagsstillhet hersker i Stilla: Presse, radio og TV fra hele Norden drar til Alta” (Nordlys 27.10.1980) og ”Når anleggsmaskinene går i gang i Stilla: Samer truer med ny sultestreik utafør Stortinget” (Nordlys 23.12.1980). Den tidligere dekningen av

reindriften kom i skyggen av den omfattende Alta-dekningen og utgjorde i 1980 bare 2 % av de samiske sakene. Mange av de politiske sakene om Alta-konflikten dreide seg imidlertid indirekte om reindriftens vilkår dersom en utbygging fant sted, og reindrift som tema utgjorde således en høyere andel fordi den var innbakt i de politiske innslagene. Kultursaker var det imidlertid fortsatt mange av, og de utgjorde til sammen 20 % av alle innslagene.

Antall samiske saker gikk merkbart ned i Dagsrevyen i 1980 i forhold til året før. Her er en tabelloversikt:

Tabell 33. Saker med samisk hovedfokus i Dagsrevyen i 1980

Dato	Tittel	Tema	Tid
1.1.	Alta-saken i årskavalkaden for 1979	Politikk (Alta)	
23.2.	Utkast til felles nordisk sameprogram behandles i Hætta i Finland	Politikk	04:55
29.2.	Sameorganisasjon møter statsministeren og flere regjeringsmedlemmer	Politikk (Alta)	02:41
1.3.	Strid og splittelse omkring Alta-utbyggingen	Politikk (Alta)	Ikke oppgitt
12.3.	Konferanse om verdens urfolk i Peru	Urfolk	01:52
21.3.	Samene protesterer mot sametelling	Politikk	02:19
30.05.	Debatt om Alta-saken i Stortinget	Politikk (Alta)	00:32
2.6.	Rettsak mot sju samer som demonstrerte utenfor Stortinget	Politikk (Alta)	01:35
4.6.	Samesaken (Dårlig merket i arkivet)	Politikk (Alta)	Ikke oppgitt
7.6.	Årsmøte i Norske Samers Riksforbund i Karasjok	Politikk	02:09
12.6.	Årsmøte i Norske Reindriftssamers Landsforbund i Trondheim	Reindrift	01:51
26.8.	Kommunalministeren på befarung i Karasjok	Politikk	Ikke oppgitt
3.9.	Innstilling om bedre samisk undervisning	Skole/Utdanning	02:51
3.9.	Forskere ved universitetet i Tromsø med utredning om Alta-utbyggingen	Kultur (Forskning)	02:50
11.11.	Samerettsutvalget har sitt første møte	Politikk	Ikke oppgitt
6.12.	Samene skal få eget pressekontor	Kultur (Media)	01:51

Tabell 34. Fordeling av samiske saker på tema i Dagsrevyen i 1980

Nyhets tema	Antall saker	Prosentandel
Politikk/Alta-saken	6	38
Politikk/Andre saker	5	31
Reindrift	1	6
Kultur	2	12
Urfolk	1	6
Skole/Utdanning	1	6
Til sammen	16	100

I 1980 var nesten 40 % av de samiske sakene i Dagsrevyen knyttet til Alta-konflikten og det samiske engasjementet. Reindriften var representert med bare en sak, men mye reindriftsstoff var innbakt i de politiske sakene som omhandlet Alta. Det lavere konfliktnivået i 1980 i forhold 1979 og 1981 gjenspeilet seg i tallet på samiske saker. Det gikk nemlig ned med 10 fra året før, noe som utgjorde nesten 40 %.

Også i det siste store konfliktåret 1981 var antallet samiske saker høyt i mine to undersøkte nyhetsmedier sammenliknet med 1970-tallet. I Nordlys var situasjonen følgende:

Tabell 35. Saker med samisk hovedfokus i Nordlys i 1981

Dato	Tittel	Tema	Form
2.1.	Mens både NVE og Folkeaksjonen skjuler kortene. Nordens presse samles i Alta	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
05.1.	Polarkulde i Alta, men gloheite dager i vente: Stilla-leiren igjen intakt (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
05.1.	Og politistyrker på veg til Alta (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
05.1.	Alta-saken – forvirring foran den store konfrontasjonen	Politikk	Inserat
6.1.	200 i leiren i går (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
7.1.	Uten telt er demonstrantene forapt. Politiet vil la sprengkulda gjøre jobben? (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
7.1.	”Alta har fått symbolverdi” (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
9.1.	Over anstendighetsgrensen	Politikk	Leder
10.1.	Samepar i Øvre Stilla: Samene har selv ødelagt beitemulighetene på vidda	Reindrift	Nyhetsreportasje

Dato	Tittel	Tema	Form
11.1.	Alta-saken gjør Mardøla-aksjonen til en parentes	Politikk (Alta)	Nyhetsreportasje
11.1.	Alta og samene	Politikk (Alta)	Inserat
13.1.	Politiet lager jernring rundt Stilla: 1500 demonstranter må bæres bort (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
13.1.	Her står slaget i morgen (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
14.1.	Som å leve på en vulkan (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsreportasje
14.1.	Alta og AKP	Politikk (Alta)	Leder
14.1.	Alta-saken et funn for kverulanter og demonstranter	Politikk (Alta)	Inserat
14.1.	Reindriftssamer fra Kautokeino om Stilla-demonstrantene. – Uhyggelig og nedverdiggende for oss samer	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
14.1.	Et sameflagg	Politikk (Alta)	Notis
14.1.	Samerettsutvalget i fare: Blir boikottet?	Politikk	Nyhetsartikkel
14.1.	Harald Samuelsen om Altasaken: Er ingen spesiell samesak	Politikk (Alta)	Intervju
14.1.	Hektisk i hele natt	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
14.1.	Siste appell var nytteløst	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
14.1.	Tusener demonstrerte	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
15.1.	Alta-aksjonen (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
15.1.	Stillaaksjonen	Politikk (Alta)	Leder
15.1.	Hva koster Alta-aksjonen?	Politikk (Alta)	Inserat
15.1.	Og så kom politiet til Alta	Politikk (Alta)	Nyhetsreportasje
15.1.	Lang ventetid og lange køer	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
15.1.	Lavvoene først fjernet	Politikk (Alta)	Notis
15.1.	Leder fjerningen	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
15.1.	Opp igjen om natta	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
16.1.	Alt var rolig i Stilla i går. Maskinene tar over (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
16.1.	”Kampen fortsetter”	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
16.1.	”Politiet vant sprinten – vi vinner maratonløpet”	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
16.1.	”Massivt overgrep”	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
16.1.	Politiet blir	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
17.1.	Samegruppe nektet å forlate Stilla-området. ”Vil fjerne vårt land”	Politikk (Alta)	Nyhetsreportasje
18.1.	Alta, nazisme og arbeiderbevegelsen	Politikk (Alta)	Inserat
18.1.	Ytringsfrihet – Alta – politiet	Politikk (Alta)	Inserat
19.1.	Pater Hallvard Rieber-Mohn: Alta-saken brukes i et fordekt spill	Politikk (Alta)	Kommentar
19.1.	Om samer og indianere	Politikk (Alta)	Inserat
20.1.	Den betente Alta-situasjonen	Politikk (Alta)	Leder
20.1.	La Finnmark leve	Politikk (Alta)	Inserat
20.1.	Altasaken og Forsvaret	Politikk (Alta)	Inserat

Dato	Tittel	Tema	Form
20.1.	Samenes venner?	Politikk (Alta)	Inserat
20.1.	Altasaken	Politikk (Alta)	Inserat
22.1.	Anleggsarbeidet i Stilla hindret på nytt: Over 100 demonstranter forbi politisperingene (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
22.1.	Lynaksjon i går ettermiddag: Gargia-leiren ble ryddet på to timer (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
22.1.	Eierne av Gargia sjokkert: ”Verre enn da tyskerne kom hit” (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
23.1.	Etter demonstrasjonene i Alta: 32 utlendinger ble utvist fra Norge (førsteside)	Kriminalitet (Alta)	Nyhetsartikkel
23.1.	”Men vi fører fortsatt myk linje, sier politimesteren (førsteside)	Kriminalitet (Alta)	Nyhetsartikkel
23.1.	Ufullstendig om samisk ytring (J. Gustavsens bok)	Kultur (Litteratur)	Anmeldelse
24.1.	Kamp for samiske krav i Oslo: Sultestreik starter i dag (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
24.1.	Etter Gargiaaksjonen: Politimester Henriksen anmeldt (førsteside)	Kriminalitet (Alta)	Nyhetsartikkel
24.1.	Folkeaksjonen: Aktiviteten nedtrappes (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
24.1.	Bombetrussel har skremt vertskapet: Gargia blir evakuert (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
24.1.	Harald Hirsti: Alta-saken et uheldig valg. Men ingen overraskelse at samene ”reiser seg”	Politikk	Intervju
24.1.	Telefonterror i Masi-området?	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
26.1.	Forskning av samene. Skulle være et kulturelt grensevern mot øst.	Kultur (historie)	Nyhetsreportasje
30.1.	Svenske samer tapte viktig prinsippsak (førsteside)	Reindrift	Nyhetsartikkel
30.1.	Norske samer står sterkere (førsteside)	Politikk	Nyhetsartikkel
30.1.	Samene og Altaelva	Politikk (Alta)	Inserat
30.1.	La elva leve	Politikk (Alta)	Inserat
30.1.	Justisministeren i Alta	Politikk (Alta)	Inserat
3.2.	Alta, et historisk apropos (Ivar Bjørklund)	Politikk (Alta)	Inserat
3.2.	Samenes landsforbund – støtter ikke lovløshet	Politikk (Alta)	Inserat
05.2.	Politiet overrumplet i Stilla (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
05.2.	Flere aksjoner planlegges (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
6.2.	– Vi har brukt ”trøste og bære-metoden”, sier politiet. Voldsbruk og trusler da elvereddere ble fjernet (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
7.2.	Samekvinnene krever nytt møte med statsministeren: Okkuperer Gros kontor (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel

Dato	Tittel	Tema	Form
7.2.	Samiske reaksjoner på aksjonene i Oslo: Streken er passert (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
7.2.	Gateteater i Oslo	Politikk (Alta)	Leder
9.2.	”Vi skjemmes over en slik framferd” (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
9.2.	Leger anmelder Gro (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
9.2.	Urovekkende i Nordreisa og Alta mener SV. ”Samene diskrimineres som for 30 år siden”	Politikk	Nyhetsartikkel
9.2.	Nøkkelsak for SV i valgkampen: Solidaritet med samene	Politikk	Nyhetsartikkel
10.2.	Rettsoppgjøret etter Alta aksjonene i gang: ”Ikke skyldig”, sa Nils Utsi	Kriminalitet	Nyhetsartikkel
10.2.	Samekrav til statsrådmøte. Stans utbyggingen, opprett direkte valgt samisk organ	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
11.2.	Samevinner møter paven i dag (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
11.2.	Rettsaken mot Nils Utsi tatt opp til doms	Kriminalitet	Nyhetsartikkel
12.2.	Rasende fisker ”skjøt” samer på Dagsrevyen (førsteside)	Politikk	Nyhetsartikkel
12.2.	”Oslo-aksjonene ødelegger”: Norsk Sameråd tar avstand (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
12.2.	Gustavsens sameoppfatning	Politikk	Leder
12.2.	Om samer i avisen ”Nordlys” (John Gustavsen)	Politikk	Inserat
12.2.	Samenes rettigheter (Bjørn Høyem Johansen)	Politikk	Kommentar
12.2.	Altautbygging og samesak	Politikk (Alta)	Inserat
13.2.	Grundige forberedelser foran Kautokeino-møtet: Regjeringen villig til å drøfte Alta? (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
13.2.	NRL-styret ber om anleggsstopp og tenkepause (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
13.2.	Ny Alta-aksjon. 40 bragt ned fra vegtraseen i går (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
13.2.	Samenes rettigheter	Politikk	Inserat
13.2.	Samene dolkes i ryggen i Nordreisa?	Politikk	Inserat
13.2.	Om holdninger til samer	Politikk	Inserat
13.2.	SLF – et ”landsforbund”	Politikk	Inserat
13.2.	Reinbeiting	Reindrif	Inserat
14.2.	Samer er ikke urbefolkning	Urfolk	Inserat
14.2.	Sameorganisasjoner og samepolitikk (Hans Rønbeck)	Politikk	Inserat
14.2.	Reinbeiter i Kåfjord	Reindrif	Inserat
17.2.	Fred i Alta i dag? (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel

Dato	Tittel	Tema	Form
17.2.	”Vi kjøpslår ikke om Altautbyggingen” (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
17.2.	Kommunalministeren med konkrete tilbud: På ”pakketur” til Kautokeino (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
17.2.	Møtet i Kautokeino	Politikk (Alta)	Leder
17.2.	Altautbyggingen, klimaet i Masi	Kultur (Forskning)	Inserat
17.2.	Navn i nyhetene: Ole Henrik Magga	Politikk (Alta)	Portrett
17.2.	Spesiallege i regjeringsbygget: Samekvinnenes mentale helse aldri dratt i tvil	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
17.2.	Gallup-flertall for utbygging av Alta-elva	Politikk (Alta)	Notis
17.2.	Karasjok lokallag av SLF mot aksjonene	Politikk (Alta)	Notis
17.2.	Same-dansker	Politikk (Alta)	Notis
18.2.	Kommunalministeren glad for at det ikke ble brudd: Ny drøfting av Alta-saken i regjeringen	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
18.2.	Går mot brudd (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
18.2.	Magga: ”Tynn regjeringspakke” (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
18.2.	Tromsøbispen ”advarer” paven: ”Tviler på at samene får svar” (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
19.2.	NSR og SLF	Politikk	Leder
20.2.	Det går mot anleggsstans i Alta. Ingen ny start før etter valget (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
24.2.	Alta-utbyggingen skal gjennomføres (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
24.2.	Blandede reaksjoner (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
25.2.	Alle Alta-aksjoner avblåst	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
25.2.	Folkeaksjonen takknemlig	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
25.2.	Sulteaksjonen avblåst	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
25.2.	Ikke store forsinkelser	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
25.2.	Endringer etter Alta	Politikk (Alta)	Leder
25.2.	Tromsø Museum avviser all kritikk	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
26.2.	Noe positivt er kommet ut av Alta-oppstyret: ”De samiske rettigheter ville aldri kommet slik i søkelyset” (Arvid Johanson)	Politikk (Alta)	Intervju
26.2.	Utbyggingsstopp til etter valget	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
26.2.	Rettsaker følger i kjølvannet	Kriminalitet (Alta)	Nyhetsartikkel
26.2.	Foreløpig stopp i Alta (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
27.2.	Mot normale tilstander i Alta	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
27.2.	Sultestreikerne i god form	Politikk (Alta)	Notis
27.2.	Altaskjønnet i lagmannsretten i august	Politikk (Alta)	Notis
27.2.	Politistyrken sendes hjem	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel

Dato	Tittel	Tema	Form
1.3.	”Diskriminering av samer har aldri forekommet”	Politikk	Inserat
4.3.	Samenes status som urbefolkning (H. Minde)	Urfolk	Inserat
4.3.	Altasaken som samvetesak	Politikk (Alta)	Inserat
05.3.	Sjøsamene i Øksfjord stifter forening: ”Ikke reindriftssamene, men vi som er eldst	Politikk	Nyhetsartikkel
10.3.	Finnmark AP forbereder Samekonferanse	Politikk	Nyhetsartikkel
11.3.	I kjølvannet av Alta-saken: NSR sterkt splittet?	Politikk	Nyhetsartikkel
14.3.	Trenger Nord-Troms en egen samepolitikk?	Politikk	Nyhetsartikkel
21.3.	Samerettsutvalget og urbefolkning	Urfolk	Inserat
23.3.	Samenes Landsforbund: Samisk institutt et redskap for NSR	Politikk	Nyhetsartikkel
24.3.	Rasmus Engstad på ”sameseminar”: Bygdefolk må få særrett til sin utmarksbruk	Politikk	Nyhetsartikkel
28.3.	John Gustavsens bekymringer	Politikk	Inserat
2.4.	Samene fortsatt på talefot med myndighetene	Politikk	Nyhetsartikkel
2.4.	Støtte til samisk vandreutstilling	Kultur (Billedkunst)	Notis
7.4.	Egen post i DNA-programmet: Samenes rettsstilling styrkes	Politikk	Notis
7.4.	”Aktiv politikk for samenes sak”	Politikk	Nyhetsartikkel
9.4.	Tromsø Museum og Alta-utbyggingen. Redegjørelse av instituttformann Harald Mehus	Kultur (Forskning)	Inserat
27.4.	Samene og storsamfunnet	Politikk	Inserat
15.5.	Årsmøter i sameorganisasjonene NSR og NRL: ”Oppgjør” om Alta-sak og sultestreik?	Politikk	Nyhetsartikkel
20.5.	Samene til ny aksjon i Oslo: men denne gangen er det fredelige kulturdager	Kultur (Arrangement)	Nyhetsartikkel
20.5.	Samebevegelsen ønsker å delta i NSR-årsmøtet	Politikk	Nyhetsartikkel
20.5.	Per Mattis Skum på Senja: Har mistet 107 av 152 reinsdyr	Reindrift	Nyhetsartikkel
21.5.	Fylkesmann Aune skriver oppsiktsvekkende brev til departementet. Samene har ikke behov for status som urbefolkning	Urfolk	Nyhetsartikkel
21.5.	Men forskerne er ikke lenger i tvil. Samer er en urbefolkning	Urfolk	Nyhetsartikkel

Dato	Tittel	Tema	Form
21.5.	Fylkesmann og forskere mot hverandre om samenes status. Er inntrengere. Er urbefolkning (førsteside)	Urfolk	Nyhetsartikkel
1.6.	Ingen organisert sommerleir i Alta. (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
4.6.	”Samene oppfyller ikke ILO-konvensjonens krav”	Urfolk	Nyhetsartikkel
15.6.	Samepolitisk musikal suksess i Kautokeino	Kultur (Musikk)	Nyhetsartikkel
17.6.	Nye bøker: Samisk reindrift – norske inngrep	Kultur (Litteratur)	Anmeldelse
17.6.	Sint sameforening i Skånland	Politikk	Nyhetsartikkel
23.6.	Alta-saken kan vekke ny strid. Samisk boikott fortsatt mulig	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
23.6.	”Høyesterett må vente på samerettsutvalget.”	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
24.6.	Prøveprosjekt i 5 kystbygder? ”Sjøsamene må få egen aksjonsplan	Politikk	Nyhetsartikkel
24.6.	Gi Samekulturen en sjanse	Politikk	Nyhetsartikkel
24.6.	Tillit til Magga	Politikk	Nyhetsartikkel
24.6.	Stans rovfiske	Politikk	Nyhetsartikkel
25.6.	På festspillene i Nord-Norge. Bredde over samiske kunstnere	Kultur (Arrangement)	Nyhetsartikkel
25.6.	”En plikt å overleve”	Kultur (Billedkunst)	Intervju
27.6.	Erfaringene fra årets mønstring skaper: Egne samiske festspill?	Kultur (Arrangement)	Nyhetsartikkel
6.7.	Samenes Landsforbund ønsker ingen endring: Nei til sameparlament og endring av grunnloven (førsteside)	Politikk	Nyhetsartikkel
8.7.	Sterk misnøye med Blåtindskjønnnet – anke sannsynlig: Grunnskudd for reindriften? (førsteside)	Reindrift	Nyhetsartikkel
8.7.	Tromsø Museum ferdig i Alta denne uka: Steinalderfunn i Stilla (førsteside)	Kultur (Historie)	Nyhetsartikkel
9.7.	Samepolitikk kontra utbygging	Politikk	Inserat
17.7.	”Joik hører hjemme på fyllefest” (førsteside)	Kultur (Joik)	Nyhetsartikkel
17.7.	Fortsatt joikeforbud på skolene i Kautokeino: ”Joik hører til på fyllefester – ikke på skolen”	Kultur (Joik)	Nyhetsartikkel
17.7.	”Beklagelig at dette skjer i Kautokeino”	Kultur (Joik)	Nyhetsartikkel
29.7.	Samene på Kolahalvøya. Et ukjent folk blant nordiske naboer.	Kultur (Historie)	Nyhetsreportasje

Dato	Tittel	Tema	Form
10.8	Krav om likestilling for det samiske språket: Offisiell status i samiske distrikter (førsteside)	Kultur (Språk)	Nyhetsartikkel
10.8.	Utredningen vil ta to år – avgjørelsen åpen: Lang vei mot sameparlament (førsteside)	Politikk	Nyhetsartikkel
11.8.	Indianere studerer samekulturen: Urfolkenes frihetskamp er global (førsteside)	Urfolk	Nyhetsartikkel
13.8.	Tromsø Museum har rapporten om Alta-anlegget klar. Best å utsette anleggsarbeidet til 1982 (førsteside)	Kultur (Historie)	Nyhetsartikkel
21.8.	Aktuell Pax-bok i Alta sakens kjølvann: ”Samisk mot – norsk hovmot”	Kultur (Litteratur)	Nyhetsartikkel
8.9.	Berører Alta vitale samiske interesser?	Politikk (Alta)	Inserat
10.9.	Nordnorsk kulturkonferanse i Kautokeino: Livlig debatt om kulturutredning	Kultur (Politikk)	Nyhetsartikkel
10.9.	Nordnorsk kulturkonferanse med: ”Filmkupp”, sikfiske og joik	Kultur (Politikk)	Nyhetsartikkel
10.9.	Edel Hætta Eriksen: Alle kommuner har samisk minoritet	Politikk	Intervju
15.9.	Altautbyggingen ”glemt” (ved valget)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
16.9.	Slutten på Samelista? (Alf Isak Keskitalo)	Politikk	Intervju
17.9	Altautbyggingen og sjøsamene	Politikk (Alta)	Inserat
18.9.	Begge parter er klare med nye planer: Like før det braker løs igjen i Alta (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
19.9.	NRK rir ikke på en samisk bølge	Kultur (Media)	Nyhetsartikkel
30.9.	Folkeaksjonen og politiet forbereder seg, men: Ingen konfrontasjoner i Alta før helga	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
30.9.	Samebevegelsen med ”nye” aksjonsformer. Sultestreik ikke aktuell	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
30.9.	Oppsigelse av redaktøren er trukket tilbake (Sámi Áigi)	Kultur (Media)	Notis
30.9.	Regjeringen provoserer (Tromsø sameforening)	Politikk (Alta)	Notis
30.9.	NSR bryter samarbeidet med norske myndigheter	Politikk	Nyhetsartikkel
1.10.	Reindriftsloven ikke til hinder (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
1.10.	Alta-saken tvinger NSR mot konkurs	Politikk	Nyhetsartikkel
2.10.	Demonstrantene bråker mer enn maskinene (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
05.10.	I dag ryddes leiren i Øvre Stilla	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
6.10.	Sprengstoff mot Alta-utbyggingen. ”Amatører” bak brusprengning (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel

Dato	Tittel	Tema	Form
6.10.	Folkeaksjonen over til ”nålestikk” (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
6.10.	Fortsatt full politiberedskap i Alta. 300 politimenn skal vokte 20 anleggsarbeidere	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
6.10.	De arresterte nekter å oppgi sine navn	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
7.10.	Anti-klimaks i Stilla	Politikk (Alta)	Leder
9.10.	NRL-nei til ny reindriftsavtale: Reindriften må leve på nåde	Reindrift	Nyhetsartikkel
9.10.	NRLs formann J. J. Eira: Næringen sterk nok til to år uten avtale	Reindrift	Intervju
12.10.	Reinsdyr overtar nå føringen: Politi og demonstranter tar ”våpenhvile” i Alta (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
13.10.	NVE firer ikke overfor reineierne. Sier nei til fast anleggsstans	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
20.10.	Gnagsår i Alta	Politikk (Alta)	Inserat
28.10.	20 lenket seg fast til anleggsmaskiner i Alta	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
28.10.	Samene skuffet fra møte med Erling Norvik: ”Meningsløst å diskutere med den nye regjeringen” (førsteside)	Politikk	Nyhetsartikkel
29.10.	Statssekretær Norvik: Ole Henrik Magga må ha misforstått	Politikk	Intervju
29.10.	Norske Reindriftssamers Landsforening: Snur ryggen til regjeringen?	Reindrift	Nyhetsartikkel
29.10.	Opptil 7500 kroner i bøter	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
31.10.	Samene trekker seg fra alt: ”Vår tålmodighet er strukket langt nok” (førsteside)	Politikk	Nyhetsartikkel
4.11.	Alta-saken startet i Høyesterett i går: Forstemmende at anleggsarbeidet er igangsatt nå	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
4.11.	Reindriftsansatte med krass kritikk	Reindrift (Alta)	Nyhetsartikkel
1.12.	Alta-aksjonene fortsetter: 23 demonstranter fjernet fra lenker (førsteside)	Politikk (Alta)	Nyhetsartikkel
7.12.	Sågat øker opplaget	Kultur (Media)	Inserat
8.12.	NRL har ikke endret syn på Alta-saken, men. Gjenopptar forhandlinger om reindriftsavtalen for 1982	Reindrift	Nyhetsartikkel

Tabell 36. Fordeling av samiske saker på tema i Nordlys i 1981

Nyhetsstema	Antall saker	Prosentandel
Politikk (Alta)	125	57
Politikk (Annet)	47	21
Reindrift	10	5
Kultur	24	11
Kriminalitet	6	3
Urfolk	7	3
I alt	219	100

Som vi ser av tabellene, dominerte de politiske sakene i forbindelse med Alta-konflikten også dette året og utgjorde godt over halvparten av alle saker der samene var i hovedfokus. I januar og februar toppet konflikten seg igjen med demonstrasjoner i Alta og i Oslo, med nye sultestreiker, samiske kvinner som ”okkuperte” statsminister Gro Harlem Brundtlands kontor og et stort politioppbud i Alta. Disse begivenhetene fulgte Nordlys fra dag til dag både i nyhetsartikler, notiser og kommentarer. I januar og februar hadde avisen 39 førstesideoppslag om Alta-saken der samiske interesser var et hovedtema. Mye var hendelsesnyheter i forbindelse med konflikten.

Hvis man ser nærmere på noen av enkeltsakene, var januar måned sterkt preget av anleggsstarten og at politifolk ble satt inn mot demonstrantene. Det begynte allerede i begynnelsen av måneden. 5. januar kunne Nordlys på førsteside fortelle at demonstrasjonsleiren i Stilla nå var intakt igjen, og at store politistyrker var på vei nordover. Politiet ble intervjuet om hvordan de hadde tenkt å løse sin oppgave i et førstesideoppslag den 7. januar, og de fortalte at de ville la ”sprengkulda gjøre jobben”. 13., 14. og 15. januar var noen av de mest hektiske dagene under hele konflikten. Politiet aksjonerte mot demonstrantene og fjernet dem, noe avisen dekket grundig, og i de påfølgende dagene fulgte intervjuer og kommentarer i forbindelse med politiaksjonene. 22. januar hadde demonstrantene på nytt samlet seg i anleggsområdet, og på førstesiden kunne man lese overskriftene ”Anleggsarbeidet i Stilla hindret på nytt: Over 100 demonstranter forbi politisperringene”, og ”Lynaksjon i går ettermiddag: Gargia-leiren ble ryddet på to timer”. Nye demonstrasjoner fulgte i begynnelsen av februar, og den 5. februar var til eksempel overskriftene ”Flere aksjoner planlegges” og ”Politiet overrumplet i Stilla”.

I Oslo hadde en ny sultestreik startet, og dette sammen med at noen samiske kvinner krevde å få møte statsminister Gro Harlem Brundtland, fikk mye oppmerksomhet. I midten av februar var nyhetsoppslagene også konsentrert om den kontakten som etter hvert var blitt opprettet mellom regjeringen og de samiske organisasjonene. Et møte i Kautokeino mellom regjeringen og samiske representanter resulterte i flere nyhetsartikler, blant andre den 17. februar da avisen hadde tre nyhetssaker med overskriftene "Vi kjøpslår ikke om Altautbyggingen", "Kommunalministeren med konkrete tilbud: På "pakketur" til Kautokeino" og "Møtet i Kautokeino". 26. februar kulminerte konflikten, og igjen presenterte Nordlys tre saker. Overskriftene var "Utbyggingsstopp til etter valget", "Mot normale tilstander i Alta" og "Politistyrken sendes hjem".

Ved siden av hendelsene fra dag til dag var det også mye annet stoff om samenes rolle i konflikten. Inserter med overskrifter som "Alta og samene", "Samenes venner?", "Alta, et historisk apropos", "Samer er ikke urbefolkning" og "Samenes rettigheter" fortalte om stort engasjement blant leserne både for og imot samenes rolle i konflikten. Lederartikler med titler som "Over anstendighetsgrensen", "Alta og AKP" og "Gateteater i Oslo" bekreftet den redaksjonelle interessen for begivenhetene på kommentarplan. Lengre intervjuer med sentrale personer på begge sider i konflikten hørte med i nyhetsdekningen, slik som 17. februar 1981 da Ole Henrik Magga var "Navn i nyhetene", og 26. februar da avisen hadde et lengre intervju med den sentrale arbeiderpartipolitiker Arvid Johanson under overskriften "Noe positivt er kommet ut av Alta-oppstyret: de samiske rettigheter ville aldri kommet slik i søkelyset".

Etter hvert som konfliktnivået ble lavere utover våren, ble det rom for andre samiske saker, som mer indirekte var knyttet til stridighetene. Nordlys fortsatte å skrive om samepolitikk, blant annet de krav som samene hadde stilt og det myndighetene hadde lovet. Ole Henrik Magga dukket stadig oftere opp som kilde til de samiske nyhetene, og stod i avisen fram som den ledende samiske politikeren. Mot slutten av 1981 økte spenningen igjen, og en ny konflikt var under oppseiling. Etter stortingsvalget var det blitt regjeringsskifte, og den nye Høyre-regjeringen hadde fastsatt at anleggsstarten skulle finne sted utpå høsten. 28. oktober 1981 stod det: "Samene skuffet fra møte med Erling Norvik: Meningsløst å diskutere med den nye regjeringen", og 31. oktober: "Samene trekker seg fra alt: Vår tålmodighet er strukket langt nok".

Kultursakene utgjorde i 1981 11 % av stoff om samer. Reindriften utgjorde rundt 5 %, men som i de andre årene under Alta-konflikten, lå reindriftsspørsmål ofte til grunne for mange av de politiske sakene. 3 % var

det som kan betegnes som kriminalstoff. Det hadde sin bakgrunn i rettsoppgjørene etter Alta-demonstrasjonene som begynte å komme til domstolene. Demonstrantene nektet ofte å vedta bøtene politiet hadde ilagt dem, noe som resulterte i rettsaker. I februar var det en rettsak mot den kjente skuespilleren Nils Utsi (Nordlys 10.2. og 11.2 1981).

Dagsrevyens samiske innslag i 1981 økte igjen i forhold til året før:

Tabell 37. Saker med samisk hovedfokus i Dagsrevyen i 1981

Dato	Tittel	Tema	Tid
05.1.	Alta: Altahistorikk	Politikk (Alta)	3:07
13.1.	Oslo: Samer i audiens hos kongen	Politikk (Alta)	0:47
15.1.	Oslo: Intervju med statsminister Nordli om situasjonen i Alta	Politikk (Alta)	2:43
29.1.	Oslo: Sultestreikende samer	Politikk (Alta)	0:31
1.2.	Oslo: Sameaksjonen trappes opp	Politikk (Alta)	2:09
1.2.	Oslo: Sultestreikende samer	Politikk (Alta)	4:16
1.2.	Alta: Sametelt i Stilla i Alta	Politikk (Alta)	4:05
1.2.	Oslo/Nord-Norge: Sameaksjoner og samepolitikk	Politikk (Alta)	5:15
2.2.	Oslo: Sultestreikende samer	Politikk (Alta)	2:09
2.2.	Sameaksjonen trappes opp	Politikk (Alta)	0:51
3.2.	Oslo: DNAs sentralstyremøte, landsstyremøte, Slottet (Gro hilste på samer og svarte på spørsmål)	Politikk (Alta)	4:13
4.2.	Sverige: Svenske og finske samer støtter aksjonen i Stilla	Politikk (Alta)	3:45
6.2.	Oslo: Samekvinnene har okkupert møterommet hos statsministeren	Politikk (Alta)	3:1
7.2.	Oslo: Samene fjernet i natt	Politikk (Alta)	3:44
7.2.	Sameland: Nye konstellasjoner. Sameland – hvor går frontene	Politikk	7:37
13.2.	Intervju med statsminister Gro om samiske spørsmål.	Politikk (Alta)	5:12
16.2.	Intervju med kommunal- og arbeidsminister Harriet Andreassen	Politikk (Alta)	0:35
16.2.	Hva er gjort for samene?	Politikk	4:51
20.2.	Oslo: Intervju med justisminister Bjørn Schou om tvangsforing av sultende samer	Politikk (Alta)	3:00
25.2.	Befaring anleggsveien i Stilla	Politikk (Alta)	1:12
10.4.	Samenes syn på filmen ”Ni liv”	Kultur (film)	7:13
6.05.	Canberra: Oppsummering av verdenskonferansen for urfolkbefolkningen	Urfolk	5:31

Dato	Tittel	Tema	Tid
14.6.	Kautokeino: Nytt kulturbygg innvies	Kultur (Bygg)	1:43
05.10.	Alta: Politi og demonstranter til aksjon i Tverrelva.	Politikk (Alta)	6:40
30.10.	Alta: Ekstraordinært landsmøte i Norske Samers Riksforbund	Politikk	1:55
1.1.82	Året 1981 ute og hjemme	Politikk (Alta)	Ikke oppgitt

Tabell 38. Fordeling av samiske saker på tema i Dagsrevyen i 1981

Nyhetsstema	Antall saker	Prosentandel
Politikk (Alta)	20	76
Politikk (Annet)	3	12
Urfolk	1	4
Kultur	2	8
I alt	26	100

De 26 samiske innslagene i 1981 utgjorde til sammen om lag 95 minutter av sendetiden i Dagsrevyen. 20 av sakene tok direkte utgangspunkt i Alta-konflikten. Hovedfokus ble lagt på det som skjedde i Oslo gjennom den nye sultestreiken om vinteren og samekvinnenes ”okkupasjon” av statsminister Gro Harlem Brundtlands kontor 6. februar 1981. Det var færre innslag i forbindelse med de samiske demonstrasjonene i Alta. Her var det forholdsvis lite stoff fra de harde konfrontasjonene som fant sted i Stilla i begynnelsen av februar 1981. En forklaring på den noe tynne dekningen fra nord var at det fortsatt i 1981 var komplisert å overføre filmbilder fra Alta til Oslo, og ofte måtte filmene sendes med fly. Men det var også motvilje i NRK ledelsen mot å gjøre et for stort nummer av det som skjedde i Alta. Daværende redaksjonssjef ved NRK Finnmark, Kjell Pihlstrøm, forklarte den noe svake dekningen med at kringkastingssjefen nektet å sende store OB-busser til Alta for å dekke konflikten. Det kunne skape hysteri dersom folk så mange store NRK-busser i bygda (Kjell Pihlstrøm i TV-programmet ”Med lisens til å sende”, NRK1, 17.8.2008).

4.2 En teoretisk forklaring

I løpet av de tre årene konflikten varte, var samene rundt 150 ganger på førstesiden og det ble det skrevet 26 ledere i Nordlys om samer og Alta-saken. I en teoretisk betraktning kan man forklare den sterkt økte saksmengden under Alta-saken ved igjen å se på Wilson og Gutierrezs tidsperspektiv når det gjelder dekningen av minoriteter i majoritetsmedier. Konflikten i forbindelse med utbyggingen av Alta/Kautokeino vassdraget i perioden 1979 til og med 1981 kan karakteriseres som først en truende og deretter en konfrontasjonsfase. I *Confrontation Phase*, som følger etter *Threatening-Issue Phase*, kan det ifølge Wilson og Gutierrez komme til krig og bruk av vold mellom majoriteten og minoriteten. De to nevner som eksempler indianernes kamp mot den hvite ekspansjonen og de svartes kamp for sine borgerrettigheter på 1900-tallet i Amerika (Wilson og Gutierrez 1985:137–138). I første halvdel av 1979 bygget konflikten i Alta seg opp gjennom vedtak i Storting om endelig utbygging og mobilisering blant motstanderne. Den truende fasen gikk så etter hvert over i konfrontasjonsfasen, da Alta-aksjonene for alvor startet høsten 1979 med demonstrasjoner, sultestreik og sivil ulydighet. Ifølge Wilson og Gutierrez blir minoriteter virkelig synlige i majoritetsmediene når majoritetens interesser og makt er truet.

5 De innholdsmessige sidene i de samiske sakene

Hvordan ble samer og samiske saker presentert i Nordlys og Dagsrevyen under Alta-konflikten? Hvilket bilde ble gitt av samer og det samiske samfunnet? Med en større deltakelse fra samisk side i mediene enn tilfelle var i tiåret før, skulle man kunne forvente endringer i deknningen. Journalistenes kunnskaper om samene var større enn tidligere fordi journalistene møtte samene face to face mens de dekket konflikten.

5.1 Vinklingen i nyhetsstoffet i Nordlys

Redaktør Reidar Nielsen var tilhenger av Alta-utbyggingen, og det oppstod et spent forhold mellom mange av avisens journalister og redaktøren på grunn av journalistenes engasjement på samenes side i konflikten da stridighetene for alvor brøt løs høsten 1979. 14 av avisens redaksjonelle medarbeidere skrev under på et opprop som stod i avisen 16. oktober 1979: ”Vi støtter samenes krav”. Dette førte til en oppvask på redaksjonsmøtet samme dag der de 14 fikk beskjed om ikke å befatte seg med Alta-saken. Konflikten i avisen ble også debattert i andre medier, og formann i Norsk Journalistlag, Trygve Moe, konkluderte under tvil at redaktør Nielsen hadde sitt på det tørre, selv om journalister også hadde rett til å forfekte meninger. De 14 journalistene som fikk skriveforbud i 1979, fikk etter forholdsvis kort tid igjen dekke Alta-utbyggingen, og konflikten mellom journalistene og redaktøren ble dempet (Christensen og Tjelmeland 2004: 321–324).

John Gustavsen hevdet at i kampen for å opprettholde informasjonsmonopolet, lot Nordlys aldri kritiske motstandere av utbyggingen slippe til i brede intervjuer under Alta-saken. I stedet prøvde avisen å fordekke og forfalske det som skjedde (Gustavsen 1981). Forfatterne av avisens historie skrev imidlertid over 20 år senere at ”journalistikken i saken hadde et godt omdømme i samtiden for å være balansert, med likestilte referater fra begge sider, selv om journalistikken i Alta-saken var mer redaktørstyrt enn det

som generelt var vanlig i Nordlys” (Christensen og Tjelmeland 2003:323). La oss se på vinklingen i nyhetsjournalistikken.

I medieforskningen er det vanlig å måle de enkelte mediers holdninger til bestemte saker og saksområder, og flere større undersøkelser er gjort om hvordan mediedekningen har vært i bestemte saker. Det kan lages enkle tabeller ut fra innholdsanalyse av innslagene, og man kan kode dem i forhold til om de formidler synspunkter for eller imot når det gjelder bestemte tema. En tabell over hvordan Nordlys vinklet sine nyhetssaker når det gjaldt samiske spørsmål i Alta-konflikten ser slik ut:

Tabell 39. Prosentvis vinklingen i de samiske sakene i Nordlys om Alta-konflikten

År	For utbygging	Mot utbygging
1979	48	52
1980	36	64
1981	45	54

Tabellen er enkel, men gir en pekepinn på hvordan dekningen var vinklet i Nordlys under konflikten. For alle tre år sett under ett var 57 % av nyhetssakene mot utbygging, mens 43 % var for. Både i 1979 og 1981 var sakene nokså jevnt fordelt, mens mellomåret 1980 viste klart flere til fordel for de samiske utbyggingsmotstandere og deres sympatisører.

Med begrunnelse i rent journalistiske vurderinger var det ikke oppsiktsvekkende at motstanderne fikk mest oppmerksomhet i spaltene. Deres aksjoner og aksjonsformer oppfylte tradisjonelle nyhetskriterier i større grad enn tilhengernes. Å lenke seg sammen for å hindre utbygging var naturligvis i seg selv en større nyhet enn demonstrasjonstog i Alta sentrum. Sultestreik som politisk kampmiddel var helt enestående i Norge. Etter hvert som kampen skred fram, ble Alta-konflikten også den lille manns kamp mot den store stat. I tillegg var det nytt at samene plutselig var så synlige i den politiske kampen og brukte virkemidler som skapte så mye støy.

Hvis man ser nærmere på innholdet i sakene der de samiske motstanderne og deres sympatisører fikk slippe til, fikk organisasjonen Norske Samers Riksforbund stor oppmerksomhet i hele perioden, noe som var naturlig fordi organisasjonen ledet an i den samepolitiske kampen. Nordlys hadde jo allerede gjort sine lesere kjent med NSR på slutten av 1970-tallet. Deres stadige krav og utspill til myndighetene om større rettigheter for

samene var godt nyhetsstoff. Da konflikten var et faktum høsten 1979, var organisasjonens folk stadig å se i nyhetsartikler, kommentarer og intervjuer. Et eksempel kan hentes fra 17. november 1979 da Nordlys hadde et langt intervju med leder i Norske Samers Riksforbund, Odd Ivar Solbakk, som mente at samene måtte få bestemmende myndighet i form av et parlament. Modellen var det finske sameparlamentet som hadde en rådgivende funksjon i samiske saker og som var opprettet allerede i 1974. Han ville ikke uttale seg om et slikt parlament skulle ha vetorett, men det var viktig for samene å få medbestemmelsesrett over egne ressurser.

Ole Henrik Magga ble valgt som leder i Norske Samers Riksforbund sommeren 1980. Som nyvalgt formann uttalte han seg til avisen den 9. juni at det ikke fantes planer om nye aksjoner i Alta. Da kampen hardnet til igjen vinteren 1981, ble Magga bedt om å kommentere utviklingen nærmest fortløpende. Og da kommunalminister Harriet Andreassen kalte inn til møte med samiske organisasjonsfolk og politikere i Kautokeino i februar 1981, stod NSR og Ole Henrik Magga i fremste rekke i nyhetsbildet. 17. februar ble Magga også portrettert i Nordlys som ”Navn i nyhetene”.

Men selv om Norske Samers Riksforbund fikk god dekning for sine synspunkter mot utbyggingen av Alta/Kautokeino-vassdraget, opptrådte ikke Nordlys bare som mikrofonstativ for lederne i NSR. Som vi så på slutten av 1970-tallet, begynte journalistene å sette kritisk søkelys på virksomheten i organisasjonen, og den måtte tåle nærgående spørsmål. Journalistene i Nordlys stilte spørsmål om Norske Samers Riksforbunds mening om ulovlige demonstrasjoner og sultestreik som politisk kampmiddel. 7. juni 1980 satte avisen fokus på de to kandidatene til ledervervet i organisasjonen, Ole Henrik Magga og Liv Østmo. Østmo ble betegnet som mer radikal og ville støttet til de ulydighetsaksjonene som hadde funnet sted. Hun mente dette ikke var sivil ulydighet. Magga hevdet at sivil ulydighet prinsipielt ikke kunne støttes av en demokratisk organisasjon. Da de siste store konfrontasjonene fant sted vinteren 1981, måtte Ole Henrik Magga flere ganger svare på spørsmål om organisasjonens demokratiske holdning. NSRs ledelse tok avstand fra de mest radikale virkemidlene som sultestreik, men journalistene observerte de indre spenningene som var på dette punktet. Nyhetene fram mot landsmøtet sommeren 1981 antydte en mulig ny splittelse i organisasjonen. Denne gangen var det de radikale kreftene bak sultestreikene og de mest ytterliggående aksjonene som etter avisens erfaring var meget kritiske til måten NSR hadde taklet hele Alta-konflikten. Under tittelen ”I kjølvannet av Alta-saken; NSR sterkt splittet?” hadde journalist Erling Hirsti intervjuet Bjarne Store Jakobsen, som mange mente hadde ledet sultestreiken i Oslo. Han sa blant annet: ”De samiske

organisasjonene har i samband med Alta-saken demonstrert sin maktesløshet og lunkne holdning til grunnleggende samiske krav” (Nordlys 11.3.1981).

Norske Samers Riksforbund slapp altså til ofte for å forsvare samiske interesser, men selv om mange av innslagene kan rubriseres som positive, bevirket de kritiske spørsmålene til et noe ”tvilsomt” bilde av organisasjonen. Hvor mange samer støttet egentlig kampen mot utbyggingen? Støttet organisasjonen bruk av demokratiske midler i kampen for samiske rettigheter eller tillot man sultestreik og okkupasjon av statsministerens kontor? Slike spørsmål hang i luften etter noen av nyhetsartiklene selv om lederne fikk fortelle om hvor viktig det var for samene at Alta/Kautokeino-elva ikke ble lagt i rør.

Nyhetsartikler fra demonstrasjonene og sultestreikene, som i utgangspunktet skulle være nøytrale, framstod ofte som positive for samenes sak. Det hadde sammenheng med måten journalistene skildret de dramatiske begivenhetene. Sultestreiken høsten 1979 ble i mange av innslagene framstilt som ”en heltegjerning”, et dramatisk rop til storsamfunnet om å ta samenes situasjon på alvor. Samtidig var det en helt uvanlig demonstrasjonsform hos oss, og skapte et helt spesielt inntrykk hos publikum. De samiske demonstrasjonene var i tillegg fredelige og uten bruk av vold. Selv om politiet brukte makt for å fjerne demonstranter både i Oslo og Alta, var mange av innslagene i avisen preget av ”fred og fordragelighet”. I en større nyhetsartikkel fra 15. januar 1981 med overskriften ”Og så kom politiet til Alta” fikk man inntrykk av svært god stemning mellom politi og demonstranter, selv om politiet måtte bære den kjente skuespilleren Nils Utsi bort.

En annen grunn til at mange av nyhetssakene ble positive for de samiske motstanderne, var at kjente mennesker i Norge uttale seg til støtte for de samiske demonstrasjonene. En markant arbeiderpartipolitiker som Einar Førde var positiv til framtidige samiske rettigheter og snakket blant annet om en framtidig samisk språklov (Nordlys 6.12.1980). Nasjonalhelten Helge Ingstad stod fram og forsvarte samenes sak allerede i 1979, og mange andre akademikere og kjendiser gjorde det samme.

Hvis vi ser nærmere på innslagene som var mer negativt vinklet, var ett hovedtrekk at avisen lot tilhengerne av utbygging få kritisere de samiske krav i sterke ordelag. Da Norske Samers Riksforbund ble splittet i 1979 og Samenes Landsforbund ble stiftet som et talerør for moderate samer, begynte Nordlys straks å bruke denne organisasjonen som en viktig kilde når man skulle hente kommentarer fra noen som støttet utbyggingen. SLF kom med mange sterke uttalelser mot de samiske utbyggingsmotstanderne, blant annet 6. mars 1979 da en av grunnleggerne av SLF, Oscar Varsi,

karakteriserte lederen i NSR som ”virkelighetsfjern. Han sa blant annet at ”ledelsen i Norske Samers Riksforbund, som i dag regnes som samenes landsomfattende organisasjon, har fullstendig tapt kontakten med grasrota blant samene”, og hevdet videre i intervjuet at ”flertallet blant samene er dypt uenig i de synspunkter ledelsen i NSR forfekter. Dette gjelder ikke minst tanken om et eget samisk område med indre selvstyre”. Samenes Landsforbund ble i mange innslag presentert som de ansvarlige som ikke så noen grunn til å demonstrere mot myndighetenes samepolitikk. Nyhetsinnslagene fortalte også at organisasjonen av myndighetene ble betraktet som representativ for mange samer. 7. mai 1980 stod det til eksempel en notis i Nordlys om at to representanter for SLF hadde fått møte Stortingets industrikomite og gitt uttrykk for at samene ble utnyttet av utbyggingsmotstanderne i Alta. Vinteren 1981 ble det laget nyhetsaker som viste samisk organisasjon på frammarsj. Leserne fikk inntrykk av at Samenes Landsforbund var i ferd med å vokse seg stor og mobilisere sjøsamer mot reindriftssamer. ”Sjøsamene i Øksfjord stifter forening: Ikke reindriftssamene, men vi som er eldst”, var en overskrift i mars 1981 (Nordlys 5.3.1981). Samtidig fortsatte avisen å formidle kritikken av Norske Samers Riksforbund sin samepolitikk fra medlemmene i SLF. ”Samenes Landsforbund: Samisk Institutt et redskap for NSR”, var en tittel på et leserinnlegg fra ledelsen i organisasjonen fra samme måned (Nordlys 23.3.1981). Her trakk man fram beskyldningene fra 1970-årene om at NSR-folk i Nordisk Samisk Institutt drev politisk forskning. I ettertid er det nokså tydelig at når journalistene laget saker med Samenes Landsforbund som kilde, var de kritiske spørsmålene mindre synlige. Det ble sjelden eller aldri stilt spørsmål om hvem organisasjonen representerte og hvor stor støtte den hadde i den samiske befolkningen. Det var heller ingen reportasjer som gikk nærmere inn på forholdet mellom organisasjonen og Arbeiderpartiets tradisjonelle samepolitikk.

I tillegg til å innhente synspunkter fra Samenes Landsforbund, ble det også laget nyhetsinnslag som brakte kritiske kommentarer til samenes Alta-kamp fra den samiske grasrota. I en nyhetsartikkel på avisens førsteside den 17. oktober 1979 hadde journalisten snakket med to gamle reindriftssamer fra Kautokeino. ”Sultestreik er ikke vårt våpen. Vegen skader, ikke kraftverket,” hevdet de to som hadde flyttet med sine reinsdyr forbi stedet der demningen skulle bygges i en menneskealder. 29. oktober samme år refererte avisen fra et møte i Kautokeino Sameforening der oppfordringen var: ”Ville aksjoner må innstilles!” Og under de siste sammenstøtene vinteren 1981 hadde avisens journalist snakket med et samisk ektepar i

Øvre Stilla i Alta som hevdet at samene selv hadde ødelagt beitemulighetene på vidda (Nordlys 10.1.1981).

Noen av de sterkeste overskriftene i Nordlys mot det samiske engasjementet mot utbyggingen kom i forbindelse med den samiske kvinneaksjonen på statsminister Gro Harlem Brundtlands kontor i februar 1981. Som i avisens lederartikler ble aksjonen i noen reportasjer framstilt som usympatisk og uvennlig. ”Vi skjemmes over en slik framferd,” uttalte Elmine Valkeapää Nilsen fra Kautokeino på avisens førsteside 9. februar 1981. ”Tenk å misbruke statsminister Gro Harlem Brundtlands tillit på den måten. Jeg for min del tør ikke lenger ikle meg samekofte når jeg reiser utenfor kirkestedet,” sa hun til avisen. Og journalisten brukte ordet ”okkupere” når de samiske kvinnene ikke ville forlate statsministerens kontor før de fikk snakke med henne selv.

I Nordlys ble det i forholdsvis liten grad satt kritisk fokus verken på begrunnelsene for politiaksjonene, det helt spesielle i det å bruke så store politistyrker og transportskip mot demonstranter eller på politiets framferd under aksjonene. Politiaksjonene i nyhetsartiklene ble sjelden beskrevet som særlig brutale, og i flere av innslagene ble politiet framstilt som snille og nødvendige. Politiets talsmenn og særlig politimester Einar Henriksen i Vest-Finnmark ble stadig intervjuet om hva som ble gjort og hvorfor politiet aksjonerte slik de gjorde. Oftest ble dette presentert som tiltak som måtte gjennomføres for å opprettholde demokratiet og ikke skape kaos, og Henriksen understreket så ofte han kunne, at politiet opptrådte så skånsomt som mulig. ”Vi fører fortsatt myk linje”, var førstesideoppslaget i Nordlys 23.1.1981. Eventuell vold var motstanderne selv ansvarlige for fordi de hindret et lovlig fattet vedtak, mente politimesteren. Politiets linje ble også ufarliggjort ved bruk av humor, og i et tilfelle omtalt som ”trøste og bærelinjen” (Nordlys 6.2.1981). Slike overskrifter gav et inntrykk av at demonstrantene ikke kunne tas seriøst. Riktignok fantes det noen få oppslag som signaliserte hardere framferd fra politiets side. En nyhetsartikkel den 6. januar 1981, da politiet aksjonerte mot demonstrantene, hadde tittelen ”Voldsbruk og trusler da elvereddere ble fjernet”. Det hele henspeilet på at politiet hadde brukt for mye vold, noe som ble blankt avvist av politiet i samme sak, der de gav inntrykk av at deres linje var svært myk.

«Vi skjemmes over en slik fremferd»

— Av Halvor Henriksen —

— Vi skjemmes over slik fremferd. Tenk å misbruke statsminister Gro Harlem Brundtlands tillit på den måten. Jeg for min del tør ikke lenger ikke meg samekoffra når jeg reiser utenfor kirkestedet.

— Dette sier Elmine Valkeapää Nilsen

— Folk i Kautokelno er rasende til en slik fremferd. Alle jeg har snakket med har røstet nei, sier fru Valkeapää Nilsen. — De som er reist til Oslo har ikke sametallets støtte, og representanter holder ikke samer. Det er andre aksjoner som står bak, sier hun.

— Vi slutter opp om den politikk regjeringen og storting foretar. Vi vil ikke ha noen skille mellom samer og nordmenn. Vi vil være alle Norge og er kongerikets folk. Det er svært ingen så smert er diskriminert. Bland mine beste venner er de såkalte ekte nordmenn.

Skal Finnmark bli et sameland og få sameparlament, så flytter jeg med det norske flagget. Jeg er selv tidligere reinrøffusama og det er tven å påstå at vi skal ha enenhet til land og vann i de samiske driftsområdene. Forørlig er det ikke.

Forts. s. side 2

Leger anmelder Gro

— Av Kjell Moe —

Også statsminister Gro Harlem Brundtland er nå anmeldt for hundrevis i forbindelse med samekvinnene i Oslo fredag. En gruppe på sju leger og åtte psykologer i Nord-Norge leverer i lørdag inn anmeldelse til politimesteren i Oslo om statsministeren for å ha trukket psykiatere inn i aksjonen mot de tretten samekvinnene som okkuperte statsministerens kontor.

— Dette er et forsøk fra regjeringens side på å løse en politisk sak ved hjelp av psykiatere. Dette er ikke vanlig i Norge, og må sees på som et forsøk på å stå over samens mentale helse, sier lege Knut Jørgensen i en kommentar til «Nordlys».

Han opplyser at det vil er i gang en større opprettet undersøkelse om blant annet og psykologer over hele landet, og at undersøkelsen vil foretas allerede fra nå.

— Det er vanskelig å se det på annen måte enn at psykiatere er trukket inn i saken for å stå over samens mentale helse, mener det.

— Det er uvanlig i Norge å sette å kalle psykiatere opp til å stå over samens mentale helse.

Han sier også at det vil er i gang en større opprettet undersøkelse om blant annet og psykologer over hele landet, og at undersøkelsen vil foretas allerede fra nå.

— Det er vanskelig å se det på annen måte enn at psykiatere er trukket inn i saken for å stå over samens mentale helse, mener det.

— Det er uvanlig i Norge å sette å kalle psykiatere opp til å stå over samens mentale helse.

Forts. s. side 2

Nordlys førstesideoppslag 9.2.1981

Politiet har i norske nyhetsmedier både hatt en sentral plass som kilde, og også blitt framstilt gjennomgående positivt både i tidligere tider og i dag og tallene var neppe særlig mye annerledes rundt 1980. Politiet som kilde til nyheter har likevel vært et noe problematisk felt i journalistikken. Samarbeidet mellom politi og journalister kan bli for tett og ukritisk (HiO, kursbeskrivelse i retts- og kriminalitetsjournalistikk 2002). Situasjonen var neppe særlig annerledes rundt 1980, noe som kan forklare journalistenes få kritiske spørsmål til politiet under Alta-kampen.

En undersøkelse av avistekstene viser altså at både de samiske utbyggingsmotstanderne og de kritiske røstene slapp. På den måten er det riktig å si at journalistene som sympatiserte med de samiske utbyggingsmotstanderne, ikke var mer synlig enn andre. Imidlertid kan man si at avisens stoff om Alta-utbyggingen var noe preget av avisens redaksjonelle linje når det gjaldt de samiske aksjonene. Det var tendenser til å bruke sterke adjektiver om det som skjedde. Men skjevheten i dekningen til fordel for den ene eller andre part var uansett ikke særlig merkbar i nyhetsartiklene.

5.2 Innholdet i leder- og kommentarstoffet

Den største endringen når det gjaldt Nordlys sitt forhold til stoff om samiske spørsmål i årene under Alta-konflikten var i lederartiklene og kommentarene. En vanlig oppfatning i Norge på 1970-tallet var altså at samer var en ensartet gruppe både kulturelt, språklig og med hensyn til levevei, og mange betraktet samekulturen på samme måten som man betraktet fremmede kulturer uten særlige nyanser. I enkelte redaksjonelle kommentarer så vi allerede på slutten av 1970-tallet en nyansering av politikken blant samene, men under Alta-kampen ble dette helt tydelig. I lederkommentarene i Nordlys under Alta-konflikten kan vi klart konstatere at den tradisjonelle oppfatningen av at samene var en gruppe med felles politisk oppfatning og ståsted, var forlatt. Kommentarene understreket at den samiske befolkningen var mangfoldig og noe langt mer enn de som drev med reindrift. ”Den samiske befolkning i Finnmark er en meget differensiert gruppe både hva næring og bosted angår,” stod det i lederen den 9. januar 1981. Også de politiske oppfatningene var differensiert. På ytterste venstre fløy var de samiske ”ekstremistene”. En annen politisk gruppering var de moderate samer som for eksempel de to markerte personene Hans Guttorm og Bjørn Aarseth. Aarseth ble for øvrig i en leder i slutten av 1981 tatt til inntekt for avisens syn etter at han i et møte i Kringkastingsrådet sa: ”Mange rir på samebølgen, og befolkningen i samebygder i Finnmark føler seg utnyttet av aktiviteter til fordel for produkter som ligger fjernt fra deres egen virkelighet” (Nordlys 7.10.81). Til høyre i samepolitikken stod Samenes Landsforbund og de gamle samepolitiske oppfatningene i Arbeiderpartiet, etter redaktør Reidar Nielsens mening.

I mange lederartikler ble samene delt i to grupper politisk: de ”ekstreme sameaktivistene” som demonstrerte mot utbyggingen i Alta, og ”det store flertallet” av samer, som ikke så noen kobling mellom Alta-saken og spørsmålet om samiske rettigheter. Allerede i en lederartikkel høsten 1978, før konflikten var et faktum, gikk avisen hardt ut mot ”ekstreme sameaktivister”, som svermet for tanken om en egen samisk stat. Sameaktivistene ble knyttet til den radikale, politiske bevegelsen AKP-ml, og dette mente lederskribenten var til skade for det samiske folk (Nordlys 9.8.1978). La oss se nærmere på innholdet i et flertall av lederartiklene under stridsårene.

16.10.1979 stod det en lederartikkel med tittelen ”Hysteriet om Alta”, samme dag som regjeringen hadde utsatt utbyggingen i påvente av en ny stortingsmelding om skadevirkninger etter de kraftige demonstrasjoner med blant annet sultestreik. Av mange er denne lederartikkelen i ettertid

blitt tolket som en krigserklæring fra redaktør Reidar Nielssen mot de radikale, samiske demonstrantene (Christensen og Tjelmeland 2004:321). Den konkluderte med at demonstrasjonene var i ferd med å bringe norsk folkeopinion til randen av hysteri. Demokratiet stod i fare dersom dette fikk fortsette, og media, særlig fjernsynet, bar en stor del av ansvaret for å skape hysteriet.

25.1.1980 stod det en leder med tittelen ”Altautbyggingen”. Igjen ble skytset rettet mot metodene som demonstrantene brukte. Det var slettes ikke legitimt å bruke sivil ulydighet selv om mange mente at den spesielle situasjonen tillot det. Å dreie hele utbyggingen til å være et anslag mot det samiske folk var feil slik de radikale samene hevdet, het det i lederen.

Lederartikkelen 12.4.1980 hadde overskriften ”Grand Prix og samene”. Sangen ”Sami Ædnan” med Sverre Kjeldsberg og Mattis Hætta hadde vunnet den norske finalen og skulle representere Norge under den europeiske finalen i Haag. Lederen roste i begynnelsen melodien, og mente den holdt et forsvarlig musikalsk nivå. Men den måtte bare ikke blandes med den politiske konflikten i Alta, het det. Artisten Sverre Kjeldsberg hadde uttalt at han ville bruke Grand Prix-finalen til å slå et slag for samenes sak. Hva dette innebar, var uklart, ifølge lederartikkelen, men det var å håpe at dette ikke var å bringe flere demonstranter til Stilla. Samtidig hadde Norske Samers Riksforbund planer om å sende folk til Nederland for å informere om samenes situasjon. Her understreket lederartikkelen at de ikke måtte henge ut norske myndigheter i internasjonale medier fordi minoriteters situasjon hos oss var en helt annen og mye bedre enn i resten av verden. Norge måtte ikke sammenliknes med land i Øst-Europa. Samtidig slo lederen fast at samenes situasjon i Norge ikke var enkel fordi de utgjorde en språklig og kulturell minoritet som måtte kjempe for sine rettigheter. Dette rettferdiggjorde likevel ikke å koble Alta-saken til undertrykking av samene. Mot slutten forsøkte artikkelen å latterliggjøre de som eventuelt ville demonstrere for samenes sak i Haag, og sidestilte disse med det berømte splitthoppet til artisten Jahn Teigen i Grand Prix-finalen året før.

19.4.1980 stod en ny lederartikkel med overskriften ”Grand Prix og samene”. Denne gangen var det et tilsvarende til et inserat fra John Gustavsen, som hadde reagert kraftig på lederen fra 12. april. Gustavsen mente at redaktøren stod for en ekstrem negativ holdning til samene, og at mange i Arbeiderpartiet ønsket samiske representanter på plass i Haag. Lederartikkelen tok avstand fra Gustavsens ”insinuasjoner” og mente at han ikke hadde forstått budskapet. Radikale samer ville sende feil signal til det internasjonale samfunnet dersom det ble framstilt som om samene i Norge ble

forfulgt og undertrykket. Lederartikkelen konkluderte med at Gustavsen ikke tålte andres synspunkter i debatten og stemplet disse som rasister.

En ny lederartikkel den 22. juni 1980 tok for seg samenes situasjon etter en nordisk samekonferanse i Tromsø. Artikkelen var meget positiv til at samene nå stod fram og stilte krav til storsamfunnene for å få mulighet til å bevare sin egen kultur, språk og næringer og var fornøyd med at det ikke var snakk om særkrav. De samiske kravene var i overensstemmelse med FNs menneskerettighetserklæring og mange andre internasjonale deklarasjoner. Det var snakk om likebehandling med andre grupper i samfunnet, noe som hadde vært forsømt også i Norge. Redaktøren sammenliknet samenes situasjon med arbeiderbevegelsen og dens kamp for småfolks kår og rettigheter. Samtidig ble det likevel gitt et spark til samene som støttet aksjonslinjen i Alta, og debatten hadde blitt ”forkludret og dramatisert gjennom forslag som ”samisk nasjonalstat” m.v.”. Nå var debatten ført inn på et mer fruktbart spor hvor reelle problemer og realistiske forslag dominerte.

3. november 1980 omhandlet lederen pressestøtten til samiske aviser. Etter at redaktør Odd Mathis Hætta ble sparket i avisen Ságat i 1974, ble avisen mer og mer overtatt av moderate krefter som støttet Arbeiderpartiets samepolitikk. Høsten 1979 stablet samebevegelsen en ny samiskspråklig avis på beina, Sámi Áigi, og det oppstod strid om hvem av de to samiske avisene som skulle få den samiske pressestøtten fra myndighetene. Kanskje noe overraskende for mange støttet Nordlys på lederplass at mesteparten av støtten måtte gå til den samiskspråklige avisen Sámi Áigi, som var grunnlagt av samer som markerte seg sterkt under Alta-aksjonene.

I januar 1981 gikk Alta-konflikten inn i en siste avgjørende fase med store demonstrasjoner, sivil ulydighet, stort politioppbud og livlig politisk aktivitet. I perioden 9. januar til 26. februar 1981 skrev Nordlys 7 hovedledere om konflikten der samene var i fokus. Formen og språkbruken var hard og uforsonlig mot de radikale samene, som ikke ble identifisert med flertallet av den samiske befolkningen. 9. januar var tittelen ”Over anstendighetsgrensen”, og fokus var ”lenkegjengen” i Stilla og hvordan deres metoder nå mer og mer liknet på aksjonsformer som religiøse fanatikere brukte i Iran. Den 14. januar skrev lederskribenten at ”etter vår mening er samene i Finnmark blitt misbrukt inntil det groteske”. Videre het det: ”Alle som har mer kjennskap til problemet enn det turistmessige inntrykk av hva samer i Finnmark er, vet at den samiske befolkning består av noe langt mer enn de som driver med reindrift på fjellet. Den samiske befolkning i Finnmark er en meget differensiert gruppe både hva næring og bosted angår. Derfor finner man blant den samiske befolkning i sin fulle

Alta og AKP

Rød Valgallianses fylkestingsrepresentant i Troms, Mads Gilbert, kommer på innleggsplass i dagens avis med endel karakteristikk av en leder i «Nordlys». Blant annet skal vår omgang med historien være «enøyd», og vår leder skulle som helhet være «gemen».

Det er en forunderlig opplevelse å konstatere at politiske retninger som selv ikke skyr noe når det gjelder å bruke sterke uttrykk om politiske motstandere, alltid er hårsåre når de opplever at litt av den samme myn blir brukt mot dem. Så er det også med Mads Gilbert som tilhører en ekstrem politisk retning som sannelig ikke sparer på kruttet når det gjelder å karakterisere særlig sosialdemokratiet og dets tilhengere.

Gilbert er heller ikke særlig nøye med sitt presisjonsnivå når det gjelder fortolkninger av det vi har skrevet på lederplass. Vi har for det første ikke kalt medlemmer av Folketaksjonen mot Altaenbyggingen for «nazister og annet pakk». Det står for Gilberts egen regning. Det vi derimot advarte mot, på bakgrunn av forrige økes overgrep fra Altaaksjonens side, var faren for at fanatisme skulle bli drukkast i motstanden mot utbyggingen av Altaområdet. Det var etter vår mening en berømt advart i en uttalelse hvor stemningen i Alta er i ferd med å nå kokkepunktet.

Gilbert tar også med en påstand om at vi i forbindelse med Oktoberrevolusjonen for noen år siden, skulle ha kalt AKP-ere for nazister. Det har vi aldri gjort. Det vi derimot skrev var at ekstreme politiske retninger alltid kan erstatte seg på hverandre. Både nazistene og kommunistene gir mange eksempler på dette.

Av Mads Gilbert og hans partier synes det er oppgitt det som nå skjer i Alta, er fullt forståelig. Dess mer tvil og dess yngre kon-

frontasjoner man kan stille i stand til, dess bedre er det, har naturlig nok alltid vært AKP's utgangspunkt som «revolusjonært» parti i et demokratisk Norge. Det er den kjente form for «krisemaksimering» som skal brukes til AKP's spesielle form for beskrivelse av forholdene i vårt land. Dessverre har AKP fått servert mulighetene på et fat i Alta, og det er derfor ikke rart at «Klassekampen» aktivt mobiliserer for å få opp flest mulig demonstranter til Stilla.

At mennesker - og de er i et overveldende flertall - som baserer seg på det demokratiske styresett som vårt land har, ikke ser faren som ligger i Altasakens utvikling av den sivile ulydighet, er mer merkelig. Når enkelte har latterliggjort sider ved den omfattende politiaksjonen i Alta, burde man ta med seg at det norske demokrati ikke har et politivisen som normalt er innrettet på en gigantaksjon som den som nå foregår i Alta. Derfor er det uunngeelig at ikke visse feilslag skjer når politiaksjoner av dette omfang skal organiseres.

Dette er også poenget; den gigantiske politiaksjonen i Alta som koster skattebetalerne enorme summer, hadde vært fullstendig unødvendig hvis motstanderne av Altaenbyggingen hadde nøyd seg med å demonstrere. Det er det som er det uønskede resultatet av forsikrede av en utøstingsvedtak kan gjennomføres. Det er det som er det uønskede resultatet av forsikrede av en utøstingsvedtak kan gjennomføres. Det er det som er det uønskede resultatet av forsikrede av en utøstingsvedtak kan gjennomføres.

bredde også delte oppfatninger av utbyggingen av Alta-vassdraget. I den overfladiske offentlige debatt omkring Alta-vassdraget har det for eksempel vært en utpreget tendens til å overse fullstendig det faktum at det sjøsamiske innslag i Finnmarks befolkning er betydelig. Og at fiske og fangst er en eldre samisk næring enn tamreindrift.” Lederens hovedpoeng var igjen at samene som protesterte i Alta-saken, ikke var representative for den samiske befolkning.

Dagen etter, den 15. januar 1981, fulgte en ny artikkel med tittelen ”Stillaaksjonen”. Lederskribenten tok utgangspunkt i et intervju som Nordlys hadde dagen før med fire reindriftssamer fra Masi, som reagerte på at samer ble ”misbrukt” under aksjonene i Stilla. Ifølge de fire var aksjonen ”uhyggelige og nedverdiggende for oss samer”. Reindriftssamene burde vite bedre hva de snakket om enn mange av Stilla-aksjonistene med akademiske titler, het det i lederartikkelen. Igjen var hovedpoenget at det bare var en marginal gruppe samer som stod bak demonstrasjonene, og at de fleste samer, også reindriftssamer, aksepterte en kraftutbygging. ”Og de som i sin ekstremisme vil opprette en ”Palestinastat” med eget flagg på vidda. De har imidlertid liten eller ingen støtte blant samebefolkningen i Finnmark,” het det. Folkeaksjonen mot Alta-utbyggingen ble framstilt som de som misbrakte samene: ”Samene er blitt en salderingspost i Altaaksjonen, og sjelden har vi sett så mange veltalende formyndere for samebefolkningen i Finnmark.” Og videre stod det at de hadde skapt en ulykkelig situasjon for ”den brede samiske befolkningen som skal leve og bo i fylket også etter krigsinnsatsen. De har imidlertid liten støtte blant samebefolkningen i Finnmark.”

7. februar 1981 var overskriften ”Gateteater i Oslo”. Her gikk lederskribenten til kraftige angrep på sultestreik som demonstrasjonsform og karakteriserte det hele som ”komedie” og ”gateteater”. Samekvinnenes aksjon på statsministerens kontor ble beskrevet som ”mangel på folkeskikk”. Bjarne Store Jakobsen ble utropt til ”hjernen bak” demonstrasjonene, og dette gagnet overhode ikke den samiske befolkning. De samiske demonstrantene ble kalt ”ekstremister” som var med på å splitte det samiske folk i en tid hvor samhold var nødvendig.

12. februar 1981 var lederartikkelen et svar på nok et inserat fra John Gustavsens. Gustavsens kritikk gikk på redaktørens karakteristikk av de samiske demonstrasjonene som ”gateteater”, og at de ikke representerte flertallet av samene. Lederartikkelen mente at andre personer var mye mer representativ for hele den samiske befolkningen enn de samiske demonstrantene.

17. februar 1981 handlet lederen om "Møtet i Kautokeino", et møte mellom myndighetene og samiske politikere og organisasjonsfolk for om mulig å bringe konflikten inn i et smulere farvann. Kritikken var rettet mot to av lederne for aksjonene, Bjarne Store Jakobsen og Ellen Marit Gaup Dunfjell, som ved sine "selvbestaltede" aksjoner hadde gjort samene en bjørnetjeneste. De gjorde også klimaet for møtet meget vanskelig, mente lederen. Men det ble også rettet kritikk mot holdninger mot samene som "vi burde ha lagt på mørkeloftet for lenge siden". Denne kritikken rammet i første rekke Finnmark Arbeiderparti, som ble regnet som konservativ i forhold til Arbeiderpartiet sentralt når det gjaldt holdningene til samenes framtid. Lederartikkelen manet deltakerne på møtet å ta til fornuft og få slutt på aksjonene.

Lederartikkelen den 19. februar 1981 tok for seg forholdet mellom de to store samiske organisasjonene Norske Samers Riksforbund og Norske Reindriftssamers Landsforbund, som ble oppfattet å være dårlig. Årsaken var aksjonene i Oslo som lederskribenten mente "har forgiftet atmosfæren i opinionen". Artikkelen oppfordret begge organisasjonene å ta direkte avstand fra aksjonene i Oslo: "Vi har oppfattet det slik at NSR og NRL som organisasjoner verken står bak eller støtter de militante aksjonene i Oslo. Tvert imot har man tatt avstand fra sultestreiken som aksjonsform, men siden den selvbestaltede "samebevegelsen" unektelig fremmer krav som er på linje med deres egne, har NSRs og NRLs avstandstaken fra aksjonene vært lite kraftfulle." Lederen så for seg en splittelse mellom "Samebevegelsen", altså de som stod for aksjonene, på den ene siden og Norske Samers Riksforbund og Norske Reindriftssamers Landsforbund som ansvarlige organisasjoner på den andre.

Myndighetene bestemte i februar å stanse anleggsarbeidet i Alta midlertidig, noe lederen den 25. februar 1981 var enig i. Artikkelen tok igjen opp spørsmålet om hvor farlig aksjonene var for det norske demokratiet og koblet de samiske demonstrantene til ytterste venstre fløy i politikken. I artikkelen ble det snakket om "krefter på den smale ytterkant av det politiske feltet, og som har all interesse av at våre styresmakter mister all autoritet slik at grunnlaget for det totale styringskaos skapes." Og videre het det i artikkelen: "Den såkalte "samebevegelsens" livstruende aksjoner har vært ledd i en aksjonsrekke som uten tvil har vært en infeksjonsfare for demokratiet."

Etter en forholdsvis fredelig periode våren og sommeren 1981, så det ut til at konflikten igjen ville blusse opp utpå høsten. Striden gled imidlertid over, og 7. oktober skrev avisen en lederartikkel med tittelen "Anti-klimaks Stilla". Igjen var hovedpoenget at aksjonene hadde skadet

Finnmark, og det var også tvil om samene selv hadde tjent noe på konfrontasjonene. Dersom det hadde kommet til ytterligere konfrontasjoner med samiske demonstranter, var det liten tvil om at samesaken da ville bli skadet. Og igjen ble det understreket at det store flertallet av samene hadde sittet stille og betraktet det som skjedde uten å ha noen interesse av å delta i protestene. Motstanderne av utbyggingen ble kritisert for å ha sammenliknet støtten til utbyggingen med samehets, noe som overhode ikke var tilfelle. Lederen understreket til slutt at eventuelle nye aksjoner ville være til stor skade. Folk i Nord-Norge var lei av ”jkmediavridde aksjonstricks”.

Hvis man ser nærmere på språk og stil i lederartiklene, brukte de ofte sterke virkemidler for å karakterisere de demonstrerende samene. De åpne argumentene ble ofte supplert med skjult argumentasjon, og de demonstrerende samene ble omtalt med ord som man forbandt med noe negativt og farlig. Ofte så man bruk av ord som ”ekstremister”, ”forgifte”, ”farlige krefter” eller ”psykotisk tilstand”, og ”nynazisme” ble anvendt i forbindelse med hvor farlig det som skjedde i Alta var for samfunnet (Nordlys 25.2.1981). En form for skjult argumentasjon var latterliggjøring eller ironisering av det demonstrantene foretok seg. Demonstrasjonene høsten 1979 ble betegnet som ”Hysteriet i Alta”, og sultestreiken i Oslo vinteren 1981 ble kalt for ”gateteater”. Ordet ”gateteater” gav assosiasjoner til noe useriøst i motsetning til det virkelige teateret. Samekvinnenes protester på statsministerens kontor i februar 1981 ble betegnet som ”mangel på folkeskikk”. Samebevegelsen ble konsekvent satt i anførselstegn for å understreke at den ikke var representativ for samene. Demonstrantene i Stilla ble 14. januar 1981 omtalt som ”turistaksjonister”, noe som kunne knyttes til noe lettvindt og kunnskapsløst. Samene var blitt en ”salderingspost” i lederartikkelen den 15. januar 1981, og 20. januar 1981 fryktet lederskribenten at Alta ville bli ”oversvømmet” av tilreisende demonstranter. Denne typen skjult argumentasjon påvirker ubevisst våre holdninger (Nøklestad, Tveterås, Voght Hansen 1985:83–97). I lederartiklenes argumentasjon ble det også gjort et poeng av at både mediefolk og motstandere av utbyggingen manglet kunnskaper om samisk kultur. De visste ikke at samene var ”en meget differensiert gruppe både hva næring og bosted angår” (Nordlys 14.1.1981). Lederskribenten framstilte seg ofte som en autoritet når det gjaldt kunnskaper om samekulturen.

Sosiologen Øyvind Ytreberg har sett på lederartiklene i Nordlys vinteren 1981. Han konkluderte med at lederartiklene unnlot å ta stilling til samenes rettigheter som folk, og at de heller ikke begrunnet hvorfor Alta-Kautokeino-vassdraget måtte bygges ut. Ytreberg mente at artiklene konsentrerte seg om å karakterisere motstanderne av utbyggingen i negative

ordelag. De ble omtalt som ekstremister som misbrukte troskyldige samer og skadet samenes sak. Mistenkeliggjøringen ble koblet til nazisme, mord og terrorisme (Ytreberg 1981:26–27). Nå må vi legge til at Ytreberg både var sosiolog og en aktiv motstander av utbyggingen. I ettertid kan man si at en del av hans analyse av lederartiklene bar preg av at han stod på samenes side, men hans konklusjoner om språkbruk og tone i lederartiklene var utvilsomt riktige.

Mange har i ettertid forsøkt å forklare holdningen som redaktør Reidar Nielsen la for dagen mot den nye samebevegelsen. Høyst sannsynlig var det han som skrev de fleste lederartiklene (Christensen og Tjelmeland 2004:321–324). Reidar Nielsen var en av få norske redaktører som ønsket en ny samepolitikk velkommen og så på samenes situasjon som spesiell og vanskelig. Han var slettes ikke enig i alt Arbeiderpartiet hadde gjort for samene, og i en lederartikkel 17. februar 1981 skrev han at ”Finnmark Arbeiderparti bør være ferdig med den periode hvor man opplevde samesak som et ikke-eksisterende problem”. Han begynte tidlig å skrive om sjøsamene, og i flere artikler hevdet han at sjøsamene var den klart største delen av den samiske befolkningen. Deres stemme måtte også bli hørt. Fram til den såkalte ”Sjøsamesaksjonen” i Finnmark mot slutten av 1970-tallet, var det knapt noen norsk journalist utenfor Finnmark som kjente til at det fantes sjøsamere.

Noe av svaret på holdningene lå nok i redaktør Reidar Niensens forståelse av de politiske prosessene. Redaktøren mente at når Stortinget hadde gjort sine vedtak, var saken avgjort, og planene måtte gjennomføres. Motstanderne hadde hatt anledning til å påvirke vedtaket fram til Stortinget sa ja, men nå hadde man gjennomført en demokratisk prosess. Heller ikke samene kunne foreta ulovlige demonstrasjoner når saken var avgjort i demokratiske organer. Stortingsvedtak skulle respekteres. Hans hovedargument mot sivil ulydighet var at ulovlige demonstrasjoner ville sette det norske demokratiet i fare (Christensen og Tjelmeland 2004:321). Lederartiklene understreket at redaktøren ikke så på kraftutbyggingen i Alta som noen samesak. Samene trengte elektrisk kraft som andre, og for reindriften representerte ikke utbyggingen noen store inngrep. Flere lederartikler understreket dette, blant andre den 14. januar 1981, da fire reindriftssamer ble brukt som sannhetsvitner for at de samiske interessene ikke var truet. Disse fire representerte den samiske grasrota og skulle vite best. Når situasjonen likevel hadde utviklet seg til en konfrontasjon mellom norske myndigheter og radikale samer, var det et hovedpoeng at det store flertallet av samer ikke stilte seg bak aksjonene.

Det synes også ut fra lederartiklene at redaktøren oppriktig mente at noen forsøkte å lure samene. Det kunne være utbyggingsmotstandere, naturvernere eller enda farligere: politiske krefter på ytterste venstre fløy (Nordlys 9.1.1981). ”Alta-utbyggingen er gjort til et enormt anslag mot den samiske befolkning,” het det i lederartikkelen 16. oktober 1979. Samene var blitt lurt til å være med som så mange ganger før, og ble brukt i et spill mot myndighetene av andre. Og de nasjonale mediene var med på dette spillet. Særlig fjernsynet ble beskyldt for å skape et feilaktig bilde av situasjonen blant samene og svartmale situasjonen. ”Dessverre er det også slik at det er norske medias behandling av disse sakene som har gjort det mulig å skape det hysteriet man nå opplever. I første rekke fjernsynet fordi det som et muskelsterkt medium er i stand til å reise en kraftig opinion i løpet av noen minutter sendetid,” het det i en lederartikkel fra midten av oktober 1979 (Nordlys 16.10.1979). En ofte framført kritikk mot journalistene var at de manglet kunnskaper om det samiske samfunnet. De formidlet bare et ”turistmessig” inntrykk.

I et intervju med NRKs journalist Kari Sørbo den 6. august 2008 så Reidar Nielsen tilbake på sine kommentarer om samepolitikk på den tiden. Han sa da at han nok på dette området hadde vært for sneversynt og i altfor sterk grad forsvart Arbeiderpartiets minoritetspolitikk. Han var den gang svært partitro, og så det som sin oppgave å forsvare det meste som partiet stod for, også en samepolitikk som etter hvert begynte å gå ut på dato (Intervju i NRK Finnmark 6.8.2008).

Mange av oss som opplevde konflikten på nært hold, tolket også lederartiklene som sterke krigserklæringer mot det samiske engasjementet. I Nordlys sin historie hevder imidlertid forfatterne at det er grunn til å modifisere bildet av redaktør Reidar Nielsen på i alle fall to punkter: ”For det første var den journalistiske dekningen i Nordlys balansert. Den journalisten som stod for de fleste oppslag, Arne Hestvik ved Alta-kontoret, var sjøl utbyggingsmotstander, men leverte hele tiden stoff fra konflikten. For det andre anerkjente Nielsen at samene utgjorde en minoritet som hadde krav på rettigheter” (Christensen og Tjelmeland 2004:413). Selv om lederartiklene var skarpe i kantene mot mange samer, må nok det nokså ensidige negative bildet som mange hadde av redaktør Reidar Nielsen, modifieres og nyanseres. Som en av svært få redaktører på den tiden brydde Nielsen seg om samenes situasjon. Vi har sett mange eksempler på dette. Allerede tidlig i sin redaktørtid hevdet han at Finnmarksvidda hadde en annen stilling enn områder i resten av landet på grunn av reindriften (Nordlys 22.8.1974). En sterk støtte til samene gav han på lederplass etter at den svenske samebyen Könkämä i 1979 tapte rettssaken mot den norske

staten om beiterettigheter på norsk side. I en lederartikkel ble det framholdt at dette var et brudd på urbefolkningens historiske rettigheter (Nordlys 27.9.1979). Men Nielsen mente at det var feil å framstille det for hele verden at samenes situasjon var dramatisk, slik man for eksempel forsøkte å gjøre under Melodi Grand Prix-arrangementet i Haag våren 1980. Samenes situasjon i Norge var imidlertid ikke enkel fordi de utgjorde en språklig og kulturell minoritet som måtte kjempe for sine rettigheter, het det i lederartikkelen fra 12. mars 1980. Nordlys var på ingen måte mot samene, men det var måten kampen ble ført på, som ikke var riktig. I en lederartikkel fra 22. juni 1980 ble det understreket at det var positivt at samene stilte krav til storsamfunnet i Norge. Disse kravene var da også i pakt med FNs menneskerettighetserklæring og andre internasjonale deklarasjoner.

5.3 Innholdet i det samiske kulturstoffet i Nordlys

Ved siden av det politiske stoffet om samene fikk kulturstoffet en nokså stor plass i Nordlys under Alta-konflikten selv om kultursakene utgjorde en mindre andel av de samiske sakene enn på 1970-tallet. Kulturjournalistikken syntes ikke å være påvirket av den redaksjonelle ledelsens noe negative syn på det samiske engasjementet i Alta-konflikten. I 1979 utgjorde alle typer kulturstoff 13 %, i 1980 20 % og i 1981 også 11 %. Kultursakene fikk mindre plass i de to mest konfliktfylte årene 1979 og 1981, mens i det roligere mellomåret 1980 utgjorde kulturstoff 20 %. En del av kultursakene var også direkte knyttet til selve Alta-kampen.

Allerede fra starten i 1979 brukte motstanderne kulturytringer som musikk og teater i kampen for sin sak. Mandag 28. mai 1979 kunne Nordlys på førstesiden fortelle sine lesere om en stor konsert som hadde funnet sted i Alta lørdag 26. mai under overskriften, ”Storkonsert med klar parole: Kulturkamp mot altautbyggingen”. Artister som Lillebjørn Nilsen og Lars Klevstrand sammen med kulturkrefter fra Nord-Norge hadde markert sin motstand mot utbyggingen, og parolen var at vassdraget måtte reddes. Nå var ikke denne konserten en spesiell samisk markering, men samene var også med.

Etter hvert som samene kom mer og mer i fokus, ble den samiske historien viktig å få fram i argumentasjonen mot utbygging. Hvorfor hadde samene spesielle rettigheter i Finnmark? Flere populærvitenskapelige

artikler og kronikker ble trykket i Nordlys gjennom hele stridsperioden, men få faghistorikere var representert. 22. januar 1980 hadde avisen en lang kronikk av Leif Wold Karlsen med overskrift ”Vi vet lite om Finnmarksviddas kulturhistorie”. Wold Karlsen var ingen historiker, men en sentral politisk kommentator i A-pressen. Han gjennomgikk i korte trekk samisk historie fra de eldste tider, og la særlig vekt på at reindriften allerede på begynnelsen av det 17. århundre ble svekket og fra da av bare kunne gi næringsgrunnlag til et begrenset antall familier. Et hovedpoeng var også at de finske innvandrerne på 17- og 1800-tallet hadde ført med seg et moderne jordbruk som samene hadde overtatt, og som i dag betydde mye mer enn reindriften. Wold Karlsen sa ikke noe om kildene til kronikken, men framstilling av reindriftens historie må betegnes som omtrentlig og lite oppdatert i forhold til samtidens samiske historieforskning. Han hevdet blant annet at reindriften for lenge siden hadde sluttet å spille noen stor rolle blant samer.

8. og 9. august 1980 skrev redaktør Reidar Nielsen to historiske kronikker med tittelen ”Samisk fortid som debattema”. Utgangspunktet var en bok skrevet av den kjente samiske presse mannen Reidar Hirsti med tittelen *Samisk nåtid, fortid og framtid* (1980). Hirsti hevdet blant annet at den stadige nedverdiggelsen og trakasseringen som samene hadde vært utsatt for, førte til at mange tok avstand fra sin samiske identitet. Reidar Nielsen refererte til disse og andre synspunkter, blant annet at ved de siste folketellingene var samene nesten ”forsvunnet” i kystkommunene i Finnmark fordi folk ikke oppgav at de var samer. Han skrev videre med kobling til debatten om Alta-utbyggingen, at sjøsamene hadde gjennomgått like store vansker på grunn av sin samiske bakgrunn som reindriftssamene og hadde større identitetsproblemer enn ”viddasamene”. I debatten hadde man, etter Nielsens mening, konsentrert seg altfor mye om de sistnevntes problemer. Han roste bevisstgjøringen som hadde funnet sted blant samene på 1970-tallet, men fryktet at dette kunne gå for langt, og at det gikk utover andre grupper. Nielsen konkluderte at mediene i sin rapportering fra Alta-konflikten gav ”en forenklet oppfatning av hva samesak i Finnmark dreide seg om”. Hele konflikten hadde lite med reindrift å gjøre, men ble brukt som en symbolsak for de som mente at det var begått overgrep mot hele den samiske befolkning, noe som etter Nielsens mening ikke var tilfelle. Resultatet var at bildet av at samene utelukkende drev med reindrift, var blitt forsterket. Kronikken gikk etter hvert over til å bli et politisk angrep på tilhengerne av utbyggingen, og særlig SVs Stein Ørnhoi, som aktivt hadde støttet samene. Konklusjonen var at Alta-konflikten bare berørte en liten del

av samekulturen, og at det store flertallet, herunder sjøsamene, var imot det samiske engasjementet, noe folk utenfra ikke ville forstå.

26. januar 1981 presenterte avisen en stor nyhetsreportasje med tittelen ”Fornorskning av samene: Skulle være et kulturelt grensevern mot øst”. Det dreide seg om en ny bok som tidligere skolesjef i Finnmark, Lydolf Lind Meløy, hadde skrevet. Boken handlet om fornorskning i skolen, og Meløy skrev mye om hvordan livet på skoleinternatene var med på å fornorske samiske barn. Meløy var heller ingen faghistoriker, men skrev boken ut fra egen erfaring som skolemann. Også i denne reportasjen ble det satt fokus på at den sjøsamiske befolkningen hadde vært stor og omfattende, men var nå blitt assimilert. En årsak til dette var skoleinternatene som staten brukte aktivt i sin fornorskingspolitikk, hevdet Meløy.

Interessen for samisk historie var altså tydelig til stede, men ikke bare med positivt fortegn. En hemmelig rapport om Tysfjord-samene ble kjent på avisens førsteside 22. mai 1979. Den handlet om virksomheten til grenselosene i Tysfjord i Nordland under krigen og var skrevet av to jurister på vegne av Justisdepartementet. Her ble det påstått at Tysfjord-samene hadde arvet de dårligste egenskapene hos samene. Dette dannet også grunnlag for landsviksak mot de samiske grenselosene fordi de angivelig skulle ha sviktet sine oppgaver og handlet ut fra profittmotiv. Denne saken kom også senere på Dagsrevyen. 25. juni samme år ble saken fulgt opp med et innslag fra landsmøtet i Norske Samers Riksforbund som tok sterk avstand fra framstillingen. Kritikken gikk både mot rapporten og mot en tilsvarende negativ framstilling av samene i en film som nylig var laget om grenselosene.

Moderne samisk billedkunst ble omtalt i Nordlys allerede på 1970-tallet, og dette fortsatte under Alta-konflikten. Mange av kunstnerne laget bilder og montasjer inspirert av den samiske kampen for egne rettigheter. En stor nyhetsreportasje fra 6. mars 1979 fortalte om en samiske kunstnergruppe som hadde etablert seg i Masi, og nå hadde laget en vandretstilling som skulle vises på seks steder i Finnmark. Reportasjen var positiv i sin omtale av kunstnernes arbeid, og journalisten hadde intervjuet den samiske kunstneren Synnøve Persen, som tilhørte gruppen, om deres arbeider.

Festspillene i Nord-Norge hadde helt i begynnelsen på 1970-tallet vist en viss interesse for samisk kunst og kultur, men i tiåret sett under ett var samiske kulturinnslag av samiske kunstnere fortsatt nærmest fraværende fra arrangementene. 5. mars 1979 kunne imidlertid Nordlys på førstesiden melde at Festspillene i Nord-Norge nå ville åpne for samiske kulturinnslag. Det var programrådet som hadde bestemt at i 1981 skulle samisk

kulturliv være tema. Årsaken var kritikk som var kommet mot festspillene for å ha oversett denne viktige delen av landsdelens kulturliv.

Da festspillene ble arrangert i slutten av juni, fulgte avisen opp med flere innslag om de samiske kunstneres utstillinger. Sakene var positivt vinklet selv om mye av kunsten var sterke politiske ytringer i den pågående kampen for samenes rettigheter. Et eksempel kan hentes fra 25. juni da journalist May Kristin Olsen under tittelen “Bredde over samiske kunstnere” skrev følgende: “Utvisomt er det kunst av kvalitet- og med et mangfold som gir problemer hvis man skal finne en fellesnevner.” Hun hadde besøkt utstillingene på Kunstneres Hus i Harstad, som 33 samiske billedkunstnere stod bak. Gjennom bilder mente journalisten at kunstnerne ville fortelle om kampen for Sameland på en både humoristisk og optimistisk måte. Olsen hadde festet seg ved Britta Marakatts tekstilarbeid med tittelen “Kråkenes vakt”, som viste kråker som fløy gjennom luften og satte seg, for deretter å få fasjon av politifolk som angrep en telteir. Dette var Alta-kampen sett med kunstnerens øyne, het det i nyhetsreportasjen.

Begeistring for det som ble vist fram på Festspillene, ble også uttrykt av en annen av avisens kulturjournalister. I en oppsummeringsartikkel etter at arrangementet var over, stilte journalist Svein Andersen 27. juni 1981 spørsmålet ”Egne samiske festspill?”. Erfaringene med å sette fokus på samisk kunst var så positive at dette kanskje var kimen til et eget samisk festspillarrangement ett eller annet sted på Nordkalotten. Den brede mønstringen av alle typer samisk kultur fra hele Nordkalotten, som aldri tidligere var vist fram samlet, hadde gitt mersmak. ”Samisk kultur er grenseløs!” skrev Andersen.

Men det fantes også eksempler på journalistikk som uttrykte skepsis til å blande kunst og politikk. 19. mars 1979 hadde Nordlys et større portrettintervju med den ledende samiske billedkunstneren Iver Jåks. Han ønsket ikke å blande politikk inn i sin kunst, ifølge intervjuet. Tittelen var “Iver Jåks i Karasjok: Middelmådig politikk gir middelmådig kunst”. Reportasjen framhevet at Jåks ikke støttet den samiske revitaliseringen, og mente at man ikke ble bedre kunstner om man kledte seg i sameklær. Han hevdet også at det samiske samfunnet var inne i en “nasjonalromantisk fase”. Han så med “bekymring på den rendyrking av samisk språk og kultur som skjer blant visse grupper, det kan bli livsfarlig hvis ikke ballast er til stede”. Saken stilte spørsmål ved den sterke oppblomstringen av samisk kunst og kultur ut fra et kvalitetsperspektiv og stod i kontrast til mange av de snille reportasjene om det samiske kulturlivet. Iver Jåks var også en samisk autoritet som ble lagt merke til med sine uttalelser.

En noe spesiell kultursak fikk stor dekning i Nordlys i juli 1980. Både 18. og 19. juli slo avisen på førstesiden opp en historie om en mann i Kvænangen kommune som under et besøk på skolesjefens kontor hadde ødelagt et bilde av kunstneren Odd Harrang, som viste tre samer som drakk alkohol. To av dem så fornøyde ut, mens den tredje var dyster. Bildet het da også "Pessimisten". Skolesjef Odd Hogseth mente at noe slikt kunne man ikke gjøre selv om samene var i sentrum for debattene i Norge på grunn av Alta-konflikten. Mannen som knuste kunstverket, hevdet at "bilder av fulle samer ikke er kunst". Han mente at dette var rasediskriminerende, noe kunstneren selv benektet på det sterkeste. Oppslagene førte til en debatt om Odd Harrangs kunst og framstilling av samiske motiv. I et førstesideoppslag et par dager seinere stemplet en nordnorsk malerkollega Harrangs bilder som "frastøtende og spekulativ" (Nordlys 22.7.1980).

Utviklingen i samiske media interesserte Nordlys seg for både i 1979, 1980 og 1981. I januar 1979 startet den første rene samiskspråklige nyhetsavis etter andre verdenskrig, Sámi Áigi, og Nordlys fulgte nøye med på oppstarten. 23. januar 1979 hadde avisen et førstesideoppslag om den nye avisen. 12. februar kunne man fortelle at den samiske pressestøtten ville gå til den nye samiske avisen og ikke til avisen Ságat, som stort sett skrev på norsk selv om den regnet seg som en samisk avis og hadde startet opp som hovedsakelig samiskspråklig i 1957. 4. mai 1979 var overskriften "Avisen Sámi Áigi får 575 000 i statsstøtte". I nyhetsartikkelen uttalte en begeistret redaktør Bjarne Store Jakobsen og formann i stiftelsen, Nils Jernsletten, at avisen nå kunne starte i ordnede forhold. Nordlys fulgte utviklingen videre, og 3. november samme år støttet man på lederplass at Sámi Áigi fikk mer pressestøtte enn Ságat fordi produksjonskostnadene var mye større for en samiskspråklig avis. Også i 1981 var det oppslag om den nye samiske avisen, blant annet en redaktørstrid høsten 1981 (Nordlys 30.9.1981).

Konflikten om joik i skolen var et gammelt tema som ofte tegnet et bilde av samene som umoderne og fanatisk religiøse fordi de ikke tillot bruk av egne kulturytringer i offentlige sammenhenger. Medieoppslagene var ofte lite seriøse, og journalistene gav ingen dypere bakgrunn for konflikten, men framstilte det ofte i et humoristisk perspektiv. Da skolestyret i Kautokeino igjen fastslo forbud mot joik i skolen i juli 1981, hadde Nordlys overskriften: "Joik hører til på fyllefester og ikke på skolen". Nyhetsartikkelen fortalte, som mange ganger tidligere, at joik, særlig i læstadianske kretser, var blitt oppfattet som synd. Konsulent i Samisk utdanningsråd, Jan Henry Keskitalo, beklaget at joik ble forbudt, men forstod også oppfatningen hos mange foreldre som ikke ønsket den i

skolen. Vedtaket var riktignok fra så tidlig som 1953 med stadfesting i 1973, men foreldrenes syn var viktig her, mente han (Nordlys 17.7.1981). Å innhente kommentarer fra samiske fagfolk, var noe nytt når det gjaldt disse sakene. Det er nærliggende å tro at Alta-konflikten hadde gjort at avisen nå skrev mer seriøst om en slik joikedebatt og ikke bare framstilte dette som en morsom del av samekulturen. Her fikk journalisten fram motsetningene mellom den gamle og mer moderne samekulturen som joikestriden var en del av.

På 1970-tallet hadde en ny type samisk musikk oppstått i forbindelse med revitaliseringen av den samiske kulturen. Musikkgruppen Tanabreddens Ungdom ble etablert i 1973 og gav ut sin første plate i 1974. Gruppen spesialiserte seg på å popularisere joik, lage samiskspråklige poptekster og bruke sang og moderne musikkinstrumenter ved framføringen. Joik var nærmest forbudt i skole og konsertsammenhenger før 1980. Som vi så på 1970-tallet, fikk samisk musikk ingen omtale på kultursidene i Nordlys, bortsett fra i skandalesammenhenger. Heller ikke Tanabreddens Ungdom fikk oppslag i avisen med sin musikk på 1970-tallet. Men i forbindelse med Alta-konflikten fattet journalistene større interesse for samisk musikk. I flere innslag fra en urfolksfestival i Karesuando sommeren 1979, ble musikken framhevet som et viktig kampmiddel for urfolk. Den samiske multikunstneren Nils Aslak Valkeapää ble intervjuet, og han sa at nå skulle festivalen vise ”at det ikke bare er myggen som kan synges”. Nyhetsartiklene var positivt vinklet, og journalisten konstaterte at ”urbe-folkningen kan by verden kulturell lederskap (Nordlys 23.6. og 29.6.1979). 1. mars 1980 fikk Nils Aslak Valkeapää førstesideoppslag etter en konsert i Fokus kino i Tromsø. ”Joiken har fått et eget instrument,” var overskriften i en begeistret omtale av konserten.

Med sangen ”Sami Ædnan”, ”Samisk jord” vant Sverre Kjeldsberg og Mattis Hætta den norske finalen i Melodi Grand Prix i 1980. De skulle de representere Norge i den europeiske finalen i Haag. Nordlys fulgte denne store kulturbegivenheten tett, også fordi det tidlig ble klart at samene ville bruke denne anledning til å fortelle om sin situasjon i Norge. 11. april meldte avisen på førstesiden at ”samene skal gjøre maksimalt ut av Grand Prix”. Tre representanter for Norske Samers Riksforbund ville være til stede under finalen, og leder for delegasjonen, Liv Østmo, kunne fortelle leserne at ”hensikten med Haag-reisa er å informere det internasjonale publikum om samene, deres rettigheter og vilkår i Norge”. Hun kunne også opplyse at de to Grand Prix-deltakerne skulle gi en pressekonferanse der de skulle fortelle om Alta/Kautokeino utbyggingen. De skulle også dele ut en

tysk versjon av kampavisen Charta 79 som var blitt etablert under sultestreiken utenfor Stortinget høsten 1979.

Etter at Alta-kampen kulminerte våren 1981, viste Nordlys økende interesse for samisk teater. 15. juni 1981 var overskriften ”Samepolitisk musikal suksess i Kautokeino”. Det var den samiske teatergruppen Beaivváš som viste sin første produksjon ”Min duoddarat”, ”Våre vidder”. Musikalen fikk meget positiv omtale av journalist Arne S. Hestvik, som roste stykkets innhold, skuespillerprestasjonene og det tekniske arrangementet. Anmelderen mente stykket gikk lenger enn bare å fokusere på Alta-konflikten og stilte spørsmål om hvem som hadde de beste kunnskapene om samiske forhold. Og selv om 70 % av forestillingen var på samisk, var ikke språket noen hindring for å se musikalen, mente anmelderen.

Musikalen ”Min duoddarat” var altså den første forestillingen til den nye samiske teatergruppen Beaivváš, men det hadde vært gjort samiske musikaler tidligere, som avisen hadde omtalt. 14. juni 1980 hadde Nordlys en forhåndssak om en produksjon av den samiske teatergruppen Dálvadis, som samarbeidet med Luleå statsteater. Forestillingen ble vist i Tromsø 17. juni i forbindelse med den 11. nordiske samekonferansen. Den 18. juni anmeldte kulturjournalist Ellen Pollestad forestillingen, som var en gjennomgang av samisk historie gjennom joik, mime og teater bearbeidet av den svensksamiske skuespilleren Harriet Nordlund og kulturarbeideren Maj Doris Rimpi. Pollestad gav forestillingen meget god kritikk og skrev blant annet at ”Situjavre” eller ”Lappsjakk”, som var en av delene i stykket, var ”en treffende parodi på fordommer og uvitenhet om den samiske befolkning, samtidig som den er et levende forsvar mot ytterligere neddemming av vann og elver”.

Nordlys økte bredden i kulturdekningen av samiske spørsmål under Alta-konflikten, selv om antallet saker kom i skyggen av de politiske begivenhetene. En forklaring kunne være den nye medieinteressen for samer, som Alta-konflikten skapte. Samene var rykket mye nærmere journalistene og det norske publikummet. De var på en helt annen måte synlige i mediebildet, og i den forbindelse ligger det i journalistikkens vesen at man ønsker å vite mer. Derfor ble svært mye av det som skjedde innenfor samisk kunst og kultur, interessant. Dette var en helt ny verden for både journalistene og leserne. Samtidig ble man også klar over kvaliteten og bredden i samisk kultur. Det samiske samfunnet hadde billedkunstnere og forfattere som var fullt på høyde med de norske.

Vi har tidligere konstatert at kulturjournalistene ofte er mye mindre kritiske mot minoritetene enn de politiske journalistene. Denne oppfatningen ble nokså klart bekreftet når vi ser på den politiske journalistikken

kontra kulturjournalistikken i denne perioden. Kulturstoffet var mer positivt vinklet i forhold til samene enn de politiske reportasjene og mye mer enn det redaksjonelle kommentarstoffet. Det ble ofte understreket hvor berikende den samiske kulturen var for hele nasjonen.

5.4 Innholdet i urfolksstoffet

I perioden 1979 – 1981 fortsatte Nordlys å lage innslag med et urfolksperspektiv. Urfolkfestivalen Davvi Šuvva i Karesuando sommeren 1979 resulterte i flere nyhetsartikler, tre av disse som oppslag på førstesiden. 23. juni var overskriften ”Urbefolkninger i Karesuando: Kulturen som kampmiddel”. Avisen refererte fra åpningen av festivalen, og skrev blant annet at urbefolkningene var kommet sammen i hjertet av Sameland for å fortelle hva de følte. På sikt ville de kreve makt og innflytelse. Ellers ble det redegjort for programmet de fem dagene festivalen skulle vare. 26. juni var førstesideoppslaget ”Bak gleden er en grusom virkelighet. Festival for en kulturell uavhengighet”. Journalisten beskrev de første dagene på kulturfestivalen som ”en sterk og inntrykksrik opplevelse”. Og 29. juni var det en oppsummeringsartikkel med den optimistiske tittelen ”Urbefolkningen kan by verden kulturelt lederskap”.

I flere nyhetsartikler i 1981 satte avisen fokus på samene som urfolk der både forskere og politikere ble intervjuet. 21. mai var samenes status som urfolk tema på avisens førsteside med fylkesmann Anders Aune i Finnmark og professor Per Mathisen ved Universitetet i Tromsø som representanter for forskjellige syn. Aune mente at samene ikke var urfolk, mens Mathisen hevdet at de oppfylte ILOs krav. Aune hadde skrevet et brev til departementet der han påstod at samene ikke hadde behov for status som urfolk, etter at noen i Utenriksdepartementet hadde antydnet at Norge skulle ratifisere ILO-konvensjonen nr. 107, som ville sikre samiske rettigheter. Han mente finnmarkingene ville lide ved en slik handling. Per Mathisen var ikke i tvil om at samene kunne betegnes som urfolk. Spørsmålet nå var hvordan samene i framtiden skulle organisere sitt samfunn på best mulig måte. Nordlys hadde også bedt leder i Norske Samers Riksforbund, Ole Henrik Magga, kommentere saken. Han framholdt at det ikke var spørsmål om å ta og gi og at noen skulle bli fratatt rettigheter, men om rettferdig fordeling av rettigheter. 4. juni 1981 fortsatte avisen å belyse spørsmålet. Journalist Erling Hirsti laget en reportasje der konklusjonen var

at samene ikke oppfylte ILO-konvensjonens krav til en slik betegnelse. Det var Utenriksdepartementet som i en utredning slo dette fast. 11. august 1981 hadde Nordlys et førstesideoppslag med tittelen ”Urfolkernes frihetskamp er global”, skrevet av kulturjournalist Odd Sønvisen. Nyhetsartikkelen støttet oppfatningen om at også samer var urfolk.

I forhold til mange av urfolkssakene på 1970-tallet viste innslagene en journalistisk utvikling på flere måter. For det første knyttet nyhetsartiklene nå den samiske kulturkampen nærmere en internasjonal utvikling. Det ble lagt vekt på å vise at samene var i samme båt som andre minoriteter i verden. Og for første gang begynte journalistene å stille spørsmål ved selve urfolksbegrepet. Hva innebar det å være et urfolk? Samtidig begynte man å se nærmere på internasjonale definisjoner og konvensjoner som behandlet begrepet. Et naturlig spørsmål var om samene oppfylte kriterier for å være et urfolk. På 1950- og 1960-tallet hadde de fleste samer selv benektet at de hadde noe til felles med indianere og inuitter og ville ikke bli sammenliknet med ”innfødte” og ”stammefolk” i Afrika og Australia (Minde 2000:27).

Jamt over ble urfolkssakene fortsatt laget i en positiv tone. Det ble framstilt som et pluss for samene å knytte kontakter ut i verden. Riktignok ble ikke urfolksstoffet vurdert som så betydningsfullt at det ble løftet opp på kommentarnivå i avisen, men fikk som vi så, flere ganger plass på førstesiden.

5.5 Inseratene i Nordlys

Det ble skrevet mange leserinnlegg om samer og samiske forhold i Nordlys i årene 1979, 1980 og 1981. De aller fleste handlet naturlig nok om det samiske engasjementet under Alta-konflikten. En grovoversikt viser at de som støttet samenes aksjoner, var i flertall. Det var flere kjente personer som skrev leserinnlegg til støtte for samenes kamp. En av dem var forfatteren Magnar Mikkelsen. Allerede 28. juli 1979 hadde han et innlegg med overskriften ”Folks ulydighet i Alta”. Her kritiserte han uttalelser fra daværende stortingspresident Guttorm Hansen, som mente at Folkeaksjonen mot Alta-utbyggingen var en trussel mot lovlige, demokratiske kampmidler. Mikkelsen påpekte at det norske folk opp gjennom historien nettopp hadde benyttet ikke aksepterte kampmidler både i 1814 og 1905 for å vinne sin frihet.

En person som ofte var synlig i lezerspaltene og som konsekvent støttet samenes kamp, var Øyvin Ytreberg, presseansvarlig for motstandsbevegelsen mot neddemmingen av Alta/Kautokeino-vassdraget i Tromsø. 29. januar 1980 hadde han et tilsvarende svar til en lederartikkel i avisen, som hadde karakterisert motstanderne med ord som "turistaksjonistene i Stilla" og "vekkelsesrusen under plastduken". Under overskriften "Spørsmål til Nordlys" spurte han blant annet om hvordan redaktøren kunne være så sikker på at utbyggingen ikke var et anslag mot den samiske befolkning. 17.2.1981 skrev Ytreberg et leserinnlegg med tittelen "Politisk, verbal og fysisk samemobbing". Han hevdet myndighetene og spesielt Arbeiderpartiet var helt og fullt ansvarlig for de dramatiske aksjonene på grunn av sin samepolitikk. Nordlys forsøkte med sine saker å latterliggjøre de samiske demonstrasjonene, mente Ytreberg.

Andre kjente personer som støttet samene i flere leserinnlegg, var journalisten og forfatteren John Gustavsen som vi har møtt flere ganger. Han var ofte i debatt med redaktør Reidar Nielsen, blant annet den 12. februar 1981 med et innlegg med tittelen "Om samer i avisen Nordlys", der han i sterke ordelag kritiserte avisens negative holdning til de samiske aksjonene. En kjent person i Tromsø, professor Rolf Seljelid, var også blant innsenderne. Han skrev blant annet et skarpt innlegg mot at myndighetene ville bruke politimakt mot demonstrantene i Alta. Han hevdet man måtte tilbake til 1930-årene for å finne en parallell (Nordlys 25.9.1979). Legen og AKP(m-l)-politikeren Mads Gilbert var også av og til på banen med leserinnlegg, blant annet den 18. januar 1981 hvor han kritiserte redaktør Reidar Nielsen for å trekke forbindelseslinjer mellom elveredderens aksjoner i Alta på den ene siden og nazisme og religiøs fanatisme på den andre.

Også vanlige folk viste stor interesse. Det kom innlegg fra sjøsamer som hadde mistet det samiske språk og sin samiske identitet på grunn av fornorskingspolitikken, og som så på de samiske demonstrasjonene som viktig for at også de skulle kunne ta tilbake sin samiskhet (Nordlys 27.6.1980). Et innlegg fra Ragnhild Enoksen, senere journalist i Nordlys med samisk kultur og politikk som spesialfelt, tok for seg samisk fortid som debatt-tema etter at redaktør Reidar Nielsen hadde skrevet to kronikker om emnet (Nordlys 21.8.1980). Hun var glad for at redaktøren hadde understreket at samer som folk var noe langt mer enn reindriftssamer, men likte dårlig at han oppfattet at samene var blitt misbrukt av andre under Alta-kampen. Enoksen mente at samekulturen i sitt vesen var en kultur som ikke lot seg "forene med byens hunger etter energi, malm og betong". Og nettopp det forhold at samer markerte seg så sterkt, hadde gjort at stadig

flere, også redaktør Reidar Nielsen, hadde stått fram og erkjent seg som same, hevdet Enoksen.

Men det var ikke bare sympatisører med samenes kamp som tok i bruk leerspaltene i Nordlys. På lezersiden kunne man ofte se kjente skribenter, politikere og folk på grasrota forsvare utbyggingen og kritisere samenes aksjoner. 19.1.1981 hadde Nordlys et innlegg av kommentatoren og presten Hallvard Rieber-Mohn der han hevdet at ekstreme krefter brukte Alta-saken i et fordekt spill og var ute etter å svekke demokratiet. Samenes Landsforbund sendte ofte leserinnlegg som kritiserte samer som støttet Alta-kampen. 3. februar 1981 stod det et inserat med tittelen ”Samenes Landsforbund – støtter ikke lovløshet”. Her tok man avstand fra ”de bastante lovløsheter som har foregått i Stilla i Alta”. Samene ble brukt av andre og ”samers navn og rykte blir satt på spill for at andre skal oppnå det de ønsker”. 21. mars 1981 spurte Oskar Varsi i Samenes Landsforbund ”når og hvordan samenes problemer hadde flyttet seg til Australia”. Bakgrunnen var at det nye Samerettsutvalget skulle delta på en konferanse for urfolk i Australia.

At Alta-konflikten var i ferd med å endre det tradisjonelle bildet av samer som et ”fredelig folk på vidda”, kom til uttrykk i et leserinnlegg den 9. september 1981 fra Canstance Harris Christensen med tittelen ”Søringer og Samer”. Her skrev innsenderen at hun hadde hørt at demonstrantene i Stilla i hovedsak var ”yrkesdemonstranter, studenter og stipendiater og søringer”. Dette førte til at bildet av samer nå ble forkludret fordi de ble oppfattet som kverulanter. Hun hadde selv truffet samer i Bergen. ”Hyggeligere folkeslag har jeg aldri truffet på,” skrev hun. Resten av innlegget var en kritikk av sultestreiken, og ”reinkjøtt” var det eneste hun assosierte med samiske næringer.

14. januar 1981 stod et innlegg under overskriften ”Alta-saken. Et funn for demonstranter og kverulanter”. Her ble de samiske demonstrantene karakterisert som kranglete. 19.1.1981 handlet det ”Om samer og indianere”, og hovedbudskapet var at samenes situasjon ikke kunne sammenliknes med indianernes med hensyn til rettigheter. Samene hadde det mye, mye bedre. Dessuten mottok de mye statsstøtte til sine næringer og burde være fornøyd med det. De hadde ”en rekke goder, (...) rimelige husbankvilkår, avgiftsfrihet ved kjøp av snøscooter m.m”. De hadde med andre ord ingen grunn til å stille krav til norske myndigheter, hevdet innsenderen. 20.1.1981 ble det under overskriften ”Samenes venner?” stilt spørsmål om samene var tjent med støtte fra ”unge mennesker som jeg vil anta er studenter og andre veletablerte mennesker som professorer og akademikere i trygge stillinger, men fra andre deler av landet, minst fra Finnmark”. Et leserinnlegg 14.

februar 1981 konstaterte at samene ikke var et urfolk ut fra historiske fakta. Innlegget støttet redaktør Reidar Nielsens syn om at demonstrasjonene var ”et gateteater”, og i humoristiske vendinger konstaterte innsenderen at ”det er vel mulig vi får se hele kostebinderiet på venstresiden i norsk politikk i samedrakt under framføringen av valgkampen til høsten.”

De fleste innlegg var saklige, og det var vanskelig å finne åpne rasistiske holdninger til samene og de samiske aksjonistene, selv om språkbruken av og til var sterk. Uansett bidro leserinnleggene til å sette samiske spørsmål på kartet på en helt annen måte enn tilfellet hadde vært på 1970-tallet. Mange av tekstene avslørte mangel på kunnskap om samenes situasjon hos dem som støttet samenes kamp og hos dem som kritiserte det samiske engasjementet. Men leserinnleggene viste at samene som folk var rykket mye nærmere i folks bevissthet, og det var større nyanser i innleggene enn tidligere.

5.6 Kilder til samiske saker i Nordlys

Tabell 40. Kilder til samiske saker i Nordlys
1979–1981

Kilder	Prosentandel
Vanlige samer	8
Samiske politikere/organisasjonsfolk	34
Samiske eksperter (Alle typer)	12
Vanlige nordmenn	3
Norske politikere/organisasjonsfolk	17
Norske eksperter (Alle typer)	26
I alt	100

Om lag 54 % av kildene var samer, mens 46 % var ikke-samer i perioden 1979 til 1981. Det var altså en relativt stor økning av at samer selv uttalte seg i samiske spørsmål i forhold til 1970-tallet. Går man inn på de enkelte gruppene, var det mest iøynefallende økt bruk av samiske politikere og organisasjonsfolk som kilder, fra 13 % til hele 34 % av det totale antall kilder. Hovedårsaken var at samiske politikere fullt ut ble en motpart i en sak. I Alta-konflikten var det helt nødvendig å få kommentarer fra samisk hold til utspill som sultestreik eller sitt-ned-aksjoner på statsministerens

kontor. Samtidig var det tydelig at de samiske organisasjonsfolkene og politikerne raskt lærte seg å bruke nyhetsmediene for å få fram sine utspill, og lederne snakket ofte i store bokstaver. I tillegg økte den samiske organisasjonsfloraen, og det førte til konflikter innad blant samene også ble interessant for Nordlys.

Norske politikere og organisasjonsfolk som kilder holdt seg omtrent på samme prosentvise nivå som på 1970-tallet og utgjorde 17 % mot 18 % i tiåret før. At tallet ikke økte, var noe underlig all den stund den offisielle norske samepolitikken ofte stod i motsetning til den samepolitiske mobiliseringen som fant sted under Alta-kampen, og man skulle kanskje forventet en større deltakelse fra norsk politisk hold. Imidlertid stod ikke norske politikere alene som motpart til de samepolitiske kravene i den offentlige debatten. Mange norske eksperter som for eksempel folk fra Norges Vassdrag og Energivesen, fikk mye spalteplass til å begrunne hvorfor en kraftutbygging var helt nødvendig også for den samiske befolkning. Politiet, som ofte var kilde til de mest dramatiske begivenhetene, framstod i spaltene som en slags motstander av samenes sak, fordi de hadde oppgaven med å forsvare myndighetenes politikk overfor samene. Det var altså ikke nødvendig å hente kommentarer utelukkende fra norske politikere for å få den andre parts syn.

Hvis man ser nærmere på de enkelte personene som ofte var kilder til de samiske sakene, var lederen i Norske Samers Riksforbund sentral. I 1979 var det først Albert Johnsen som var leder i NSR, og etter landsmøtet om sommeren overtok Odd Ivar Solbakk. Under de dramatiske konfrontasjonene høsten 1979 var Odd Ivar Solbakk stadig kilde i avisspaltene. Organisasjonen gav utad inntrykk av seg selv som representativ for hele den samiske befolkningen eller i hvert fall et stort flertall av den. Man påtok seg en rolle som forsvarer av det samiske overfor myndighetene, og journalistene stilte i første omgang ingen spørsmål ved om organisasjonen var representativ selv om redaktøren i Nordlys var av en annen oppfatning.

I begynnelsen av juni 1980 ble Ole Henrik Magga valgt til leder i Norske Samers Riksforbund. I 1981 var Ole Henrik Magga den samiske politikeren som var kilde til flest samiske saker, og dette fortsatte i hele undersøkelsesperioden. Etter at myndighetene våren 1981 for alvor innledet kontakt med de samiske organisasjonene for å få til en løsning på Alta-konflikten, var det Magga som opptrådte som regjeringens motpart. Da kommunalminister Harriet Andreassen møtte samene i februar 1981, ble han omtalt som "frontfigur", og da konflikten så ut til å blusse opp høsten 1981, var Ole Henrik Magga igjen den personen journalistene skulle ha kommentarer fra om myndighetenes utspill. Den nye Willoch-regjeringen

forsøkte å løse flokene, og Magga stod fram på førstesiden 29. oktober 1981 med en klar melding: ”Meningsløst å diskutere med den nye regjeringen”. Og dagen etter var overskriften ”Samene trekker seg fra alt: Vår tålmodighet er strukket langt nok,” og kilden var igjen leder i Norske Samers Riksforbund, Ole Henrik Magga (Nordlys 20.10.1981).

Selv om Ole Henrik Magga representerte sin organisasjon Norske Samers Riksforbund som samepolitiker, ville han også gjerne være en talsmann for hele den samiske befolkningen. Ofte talte han på vegne av det samiske folket slik som i et portrettintervju den 17. februar 1981 da han stilte krav om et eget samisk folkevalgt organ, og påpekte at samene som et eget folk ønsket å bestemme over sin framtid på samme måten som nordmenn. Han snakket hele tiden i intervjuet om ”vi samer”. ”Vi krever ikke mer enn det norske samfunnet godt er i stand til å make”, var et av utsagnene i intervjuet. Samtidig var det en kjensgjerning at hans samepolitiske synspunkter ikke ble delt av alle verken i hans egen organisasjon eller blant andre samer. Innad i Norske Samers Riksforbund var det diskusjoner om valg av en hard eller myk linje i kampen for samiske rettigheter. Et sentralt medlem i organisasjonen, Bjarne Store Jakobsen, ble flere ganger intervjuet, ofte i forbindelse med hans rolle som talsmann for de aksjonerende samene. I mars 1981 var han hovedkilden til et oppslag med tittelen ”I kjølvannet av Alta-saken: NSR sterkt splittet” hvor han gav uttrykk for at organisasjonen under Maggas ledelse var for ettergivende (Nordlys 11.3.1981).

Også sentrale medlemmer i den andre store samiske organisasjonen, Samenes Landsforbund, var ofte kilder til samiske saker i Nordlys. De hevdet at det var Samenes Landsforbund som uttalte seg på vegne av flertallet av samer. I en uttalelse fra leder Hans A. Opstad i mai 1980, het det at ”om planene for utbygging av Alta/Kautokeino vassdraget stanses, vil det skje etter press fra en liten minoritet som ikke har forankring i den samiske befolkning (Nordlys 7.5.1980). NSR stod for en samepolitikk som romaniserte fortiden, og de glemte fullstendig sjøsamene, mente SLF. Også flere andre uttalelser fra organisasjonen understreket at Samenes Landsforbund representerte det store flertallet av samer. Like etter at den ble dannet, gikk lederne stadig ut i mediene for å fortelle hvor stor oppslutningen var om den nye organisasjonen. I april 1979 var medlemstallet allerede passert 1000, og flere ønsket å melde seg inn (Nordlys 23.4.1979).

Noen toneangivende samer ble også brukt som sentrale kilder i Nordlys under Alta-kampen. Reindriftssjef Ole K. Sara var en av dem. Allerede mot slutten av 1970-tallet, da han var statssekretær, advarte han i Nordlys sine spalter mot å bruke Alta-utbyggingen som en samisk kamp-

sak, som vi har sett. 9. november 1979 ble han intervjuet på førstesiden i forbindelse med at regjeringen midlertidig hadde stanset utbyggingen etter de sterke protestene samme høst. Han hevdet at utbyggingen måtte fortsette. Han ble i nyhetsartikkelen presentert som ”en mangeårig talsmann for samenes sak og næringsinteresser”. Han var nå sjef for det nye rein-driftsdirektoratet. Under aksjonene om høsten hadde han også sterkt oppfordret de sultestreikende samene om å reise hjem og framholdt at de demonstrerende samene ikke var representative for den samiske befolkningen (Nordlys 16.10.1979).

Flere ganger ble folk på den samiske grasrota intervjuet i Nordlys. De beklaget ofte det bildet av den samiske befolkningen som ble skapt i mediene under Alta-kampen. ”Vi skjemmes over slik framferd,” hevdet Elmine Valkeapää etter at noen samekvinner okkuperte statsministerens kontor i februar 1981 og hevdet at de gjorde dette på vegne av andre samiske mødre (Nordlys 9.2.1981).

Filosofen Nils Oskal har betegnet den samiske politiske offentligheten fra og med Alta-konflikten og fram mot årtusenskiftet som en ”vitenskapelig offentlighet”. Han mener dette henger sammen med at de mest aktive i den samepolitiske offentligheten var intellektuelle og akademikere. Dette betydde blant annet at de politiske resonnementene og meningene var begrunnet ut fra en akademisk argumentasjonsmåte, men dette sa ikke noe om hvorvidt de var godt eller dårlig begrunnet sett fra en samisk synsvinkel (Oskal 2003:323–324). Ut fra nyhetsartiklene, kommentarene og inseratene i Nordlys under Alta-konflikten kunne det ofte se ut som om de som framstod i mediene som representanter for det samiske folket, på langt nær hadde full støtte for sin framstilling av samenes situasjon hos det store flertallet samer. Måten vanlige samer argumenterte på i spørsmålet om utbygging, var ofte forskjellig fra lederne i NSR. Samer på grasrota var opptatt av de praktiske problemene for reindrifta som en utbygging kunne skape, og snakket i mye mindre grad om samiske rettigheter som urfolk.

5.7 Stereotypiene i Nordlys

I Nordlys skjedde en endring når det gjaldt bruken av de samiske stereotypiene i nyhetstekstene i løpet av Alta-konflikten, selv om avisen allerede fra midten av 1970-tallet hadde søkt å unngå de mest typiske. Dette gjaldt først og fremst i det politiske stoffet der samer og samisk politikk ble mer

alminneliggjort. Intervjuer med samiske politikerne og sivile samer bidro til å vise at samene var helt vanlige mennesker med de samme holdninger og problemer som nordmenn. Ole Henrik Magga var svært lik en norsk politiker, og Elmine Valkeapää kritiserte sine samiske medsøstre for deres demonstrasjon på statsministerens kontor, og viste med det at samene hadde mange forskjellige oppfatninger av denne saken akkurat som nordmenn.

Stereotypiene kunne imidlertid fortsatt ofte være skjult inne i tekstene, og det dreide seg først og fremst om holdninger. Oppfatning av samer som litt naive som lett lot seg styre av andre, var synlige i de politiske kommentarene og i inseratene, og i lederartiklene ga man gode og velmenende råd om ikke igjen å la seg lede av andre. De samiske kvinnene som demonstrerte på statsministerens kontor i 1981, ble også i Nordlys karakterisert som naive, ja, nærmest i mental ubalanse. De manglet folkeskikk. Man kunne få inntrykk av at de kom fra en mer primitiv kultur og ikke visste bedre.

I noen av inseratene levde fortsatt stereotypien om at samer var et fredelig naturfolk som utelukkende drev med reindrift. De hadde sin plass på vidda, og passet ikke inn i et moderne demonstrasjonstog. Noen ble skuffet over det de så og leste i nyhetsmediene om at samer demonstrerte mot norske myndigheter og tok i bruk kraftige virkemidler.

Under Alta-konflikten gikk bruken av illustrasjonsbilder fra reindriften til samiske saker ned i Nordlys i forhold til 1970-tallet. I 1980 var det 36 bilder i forbindelse med samiske saker i Nordlys, og bare 3 av dem var hentet fra reindrift. Til sammenlikning var halvparten av bildene i 1970 fra reindrift og 20 % av bildene i 1975. Også bilder av mennesker i sameklær for å illustrere sakene gikk ned prosentvis i forhold til tiåret før. I 1970 var nesten alle bilder av folk i sameklær, i 1975 litt mer enn halvparten, mens det i 1980 var 13 av i alt 36 bilder av samer i kofter. En årsak til at de tradisjonelle "samebildene" ikke ble så mye brukt, var at mye av billedbruken var knyttet til de dramatiske hendelsene som sultestreik og demonstrasjoner. Det var ikke nødvendig å hente illustrasjonsbilder utenfra, og bilder fra begivenhetene var i seg selv viktige deler av nyhetsartiklene.

5.8 Den journalistiske vinklingen i Dagsrevyen

Alta-konflikten framstod fra høsten 1979 som en nasjonal konflikt. Vi har sett det tydeligst i at antallet innslag om samer økte kraftig. Det var først og fremst dramatikken som samene skapte i forbindelse med Alta-konflikten som Dagsrevyens nyhetsreportasjer konsentrerte seg om i årene 1979 til og med 1981. Beskrivelsene av enkelte innslag i fjernsynsarkivet understreker at dette:

9.10.1979:

Tittel: Sameaksjon mot Altautbyggingen.

Innhold: Tot. Menneskemengde og demonstranter utenfor Stortingbygningen. SVs Stein Ørnhei sees i folkemengden. SVs Berge Furre sees i folkemengden. De to sitter under plakater. Demonstrerende samer. Politibil ankommer stedet for demonstrasjonen. Flere shots publikum og demonstrerende samer. Mikkel Eira intervjuet om demonstrasjonen + rester fra leiren utenfor Stortinget.

10.10.1979:

Tittel: Demonstrasjon utenfor Stortinget.

Innhold: Demonstrasjonsplakater, bl.a. med "Sameland" inntegnet på kartet. Shots områder foran Stortinget. Sametelt, plakater, demonstranter foran Stortinget. Helge Ingstad kommer, blir med og setter seg sammen med samene. Politiet kommer, området ryddes.

11.10.1979:

Tittel: Politiaksjon mot Alta-demonstrantene.

Innhold: To shots ridende politi på Eidsvoll's plass. Politibil ankommer. Politimann og sameleder argumenterer. Politiet fjerner telt og demonstranter. Stortingrepresentant Stein Ørnhei (SV) fjernes. Flere shots tumulter rundt politibilene. Shots opprydding i leiren. Same føres ut av Stortingbygningen. Demonstrerende. Ørnhei kommer ut av politihuset. Han intervjues om arrestasjonen. Samenes advokat, Ole Jacob Bae, intervjues om episoden. Intervjuet Ørnhei fortsetter.

12.10.1979:

Tittel: Ny politiaksjon mot Alta-demonstrantene.

Innhold: Flere shots demonstranter lempes bort fra Eidsvoll's plass. Zoom ut skotupper politifolk i "jernring" rundt plassen. Zoom inn politifolk rundt buss. Ungdom og folkestimmel. Same taler til ungdommen. Samekvinne selger avis. Shots politi på den avsperrede plassen. Pan publikum ved avsperringen. Zoom ut oppegående sultesamer. Ridende politi.

13.10.1979:

Tittel: Oslo: Samenes aksjonsgruppe slår opp leir utenfor Stortinget.

Innhold: Flere shots sametelt reises utenfor Stortinget. Synnøve Persen, Masi, intv. Om sultestreiken. Sangerinnen Julie Felix synger.

14.10.1979:

Tittel: Oslo: De sultestreikende samene utenfor Stortinget.

Innhold: To shots sultestreik-teltet foran Stortinget. Den sultestreikende Jorun Eikjok intv. Om sin egen helsetilstand. Sameleder taler i megafon til publikum. Intervjuet Jorun Eikjok fortsetter.

14.10.1979:

Tittel: Landsomfattende telegramaksjon.

Innhold: Ung kvinne ved skrivemaskin på telegrafstasjon. Nært telegram til statsminister Oddvar Nordli med krav om å innfri same-nes krav, zoom ut tot. Telegrambunke. Pan. Funksjonær ved telegramstasjon.

16.10.1979:

Tittel: Alta-saken. Leiren ved Stortinget.

Innhold: Diverse scener samenes aksjon foran Stortinget med bl.a. stortingsrepresentant Stein Ørnhoi.

Ved de neste store demonstrasjonene mot Alta-utbyggingen tidlig på vinteren 1981 var hovedfokus lagt på dramatikken i Oslo gjennom den nye sultestreiken om vinteren og samekvinnenes okkupasjon av statsminister Gro Harlem Brundtlands kontor 6. februar 1981. I fjernsynsarkivet blir noen av disse innslagene beskrevet på denne måten:

29.1.1981:

Tittel: Sultestreikene same.

Innhold: Sultestreikene same foran Stortinget.

1.2.1981:

Tittel: Oslo: Sultestreikene same.

Innhold: Protesterer mot utbyggingen av Alta-vassdraget. Intr. Rom. Sittende og halveis liggende same i sine drakter. Blomster med kort "Hold ut" nært. Nærbilder en same. Leser avis. Oversikt rommet. Plakat "Samenes rettigheter." Samene drikker te. Tavle med navnene til de sultestreikende og antall dager. Nært navnene. Pan rommet.

1.2.1981:

Tittel: Sultestreikene same.

Innhold: Sultestreikene same og publikum utenfor Stortinget. Sultestreikene same. Publikum diskuterer utenfor Stortinget. Stortingsfasaden.

1.2.1981:

Tittel: Oslo/Nord-Norge: Sameaksjoner og samepolitikk.

Innhold: Publikum og demonstranter utenfor Stortinget. Skuespiller Wenche Medbøe fører an med "Elva skal leve". Same intervjues på samisk. Wenche Medbøe og publikum. Intervjuet fortsetter on screen. Stand utenfor Stortinget. Inga Gaup intervjues på samisk. Flere shots fra samekonferanse.

1.2.1981:

Tittel: Alta: Sametelt i Stilla.

Innhold: Finnmark. Flere shots sametelt i terrenget ved anleggsveien i Stilla.

6.2.1981:

Tittel: Oslo: Samekvinnene har okkupert møterommet hos Statsministeren.

Innhold: Statsminister Gro Harlem Brundtland og kommunalminister Harriet Andreassen hilser på samekvinnene. Gro Harlem Brundtland orienterer samene ved konferansebord. Ellen Marit Gaup Dunfjell proklamerer sittestreiken ved Statsministerens kontor. Samekvinnene og journalister rundt bordet. Gaup Dunfjell intervjuet om de sultestreikende. Shots demonstranter i regjeringsbygget bæres bort.

7.2.1981:

Tittel: Oslo: Samene fjernet i natt.

Innhold: Politibiler kjører inn i kjelleren til Regjeringsbygget i Oslo. Politifolk stiller på post i trapper og heise. Demonstranter lempes vekk utenfor regjeringsbygget. Biler med samekvinner kjøres ut fra regjeringsbygget. Samene flytter seg ikke ut av bilene. Samekvinner i foajeen til politihuset på Grønland. Høyesterettsadvokat Olav Hestenes intervjuet om hvilke råd han har gitt samekvinnene. Ellen Marit Gaup Dunfjell intervjuet om hvordan de ble fjernet fra konferanserommet. Politiadjutant Carsten Roshaw gir sin versjon av aksjonen.

7.2.1981:

Tittel: Sameland: Nye konstellasjoner. Sameland – hvor går frontene?

Innhold: Finnmark. Inga Sara Nango intervjuet på samisk. Sametelt (Joik). Anleggsmaskiner og sametelt i Stilla. Sultestreikene sameer. Den sultestreikende Ante Gaup intervjuet på samisk. Oslo. Flere

shots sultestreikende samer foran Stortinget (med joik). Diskusjon på Karl Johan om samenes aksjon. Sladd. Sametelt. Erik Poidnakk, formann i Kiruna sameforening, intervjuet på samisk om hvorvidt han kunne tenke seg å reise til Oslo for å støtte sameaksjonen. MarjaTerttu Guttorm, Utsjoki Sameforening, intervjuet på samisk.

3.2.1981:

Tittel. Oslo: Intervju med statsminister Gro Harlem Brundtland om samespørsmål.

Innhold: Statsminister Gro Harlem Brundtland intervjuet om Alta-problematikken om samespørsmål.

16.2.1981:

Tittel: Oslo: Intervju med kommunal- og arbeidsminister Harriet Andreassen.

Innhold: Kommunal- og arbeidsminister Harriet Andreassen intervjuet om pakkeløsning på samenes krav

20.2.1981:

Tittel: Oslo: Intervju med justisminister Bjørn Skau om tvangsforing av samene.

Ingen andre medier var på samme måte som Dagsrevyen i stand til å formidle dramatikken i begivenhetene under Alta-kampen. For nyhetsjournalister i fjernsynet handler det mye om samspill mellom bilder og innhold, og bildene fra Alta-saken var noe tv-journalistene betegnet som ”meget gode bilder”.²⁵ Sultestreikende samer på Stortingstrappen og samiske kvinner på statsministerens kontor vekket følelser og engasjement. Politi, som fjernet samiske demonstranter foran Stortinget og i Alta, var bilder som bare fjernsynet som nyhetsmedium på den tiden var i stand til å formidle der og da, og dette skjedde i fredelige Norge.

²⁵ Om billedbruken i tv-nyheter henvises til Gunnar Sand og Knut Hellands bok, *Bak TV-nyhetene. Produksjon og presentasjon i NRK og TV2*, (1998), Kapittel 3. Gode bilder er godt fjernsyn.

Prioriteringen av det dramatiske kunne imidlertid gå utover det å formidle bakgrunnsinformasjon som gjorde at seerne forstod kjernen i stridighetene. Dagsrevyens dekning ble av mange, særlig i den politiske eliten, opplevd som overdramatiske. Dette kom blant annet fram på Kringkastingsrådets møte 12. og 13. mars 1981, da rådet drøftet NRKs dekning av Alta-konflikten. Både Dagsnytt og Dagsrevyen ble av mange av rådets medlemmer kritisert for å være for opphengt i dramatikken. Det ble blant annet hevdet at ”på grunn av massemedienes behandling av denne saken, blir nå Norge hengt ut i internasjonale fora som en nasjon av rasister og undertrykkere” (Minde 2003:115). Nordlys beskylte på lederplass Dagsrevyen for å hisse opp stemningen med sine bilder fra aksjonene. Redaksjonen ble også anklaget for å være kunnskapsløse når det gjaldt det samiske engasjementet (Nordlys 16.10.1979).

5.9 Kilder til samiske saker i Dagsrevyen

Tabellen over Dagsrevyens kilder i perioden ser slik ut:

Tabell 41. Kilder til samiske saker i Dagsrevyen
1979–1981

Kilder	I prosent
Vanlige samer	13
Samiske politikere/organisasjonsfolk	42
Samiske eksperter	8
Vanlige nordmenn	1
Norske politikere/organisasjonsfolk	24
Norske eksperter	12
I alt	100

På samme måte som vi så var tilfelle i Nordlys, utgjorde de samiske kildene til reportasjene et klart flertall med 63 %. Gruppen Samiske politikere/organisasjonsfolk var den klart største, og disse var kilder til nesten halvparten av innslagene. Jeg har også regnet de sultestreikende og de som ledet demonstrasjonene til gruppen Samiske politikere/organisasjonsfolk, slik jeg gjorde det for Nordlys sitt vedkommende, fordi dette var i høyeste grad organiserte politiske ytringer av bestemte grupper samer.

Når det gjaldt hvilke samer som ble intervjuet, fulgte Dagsrevyen stort sett samme mønster som Nordlys. Lederen i Norske Samers Riksforbund ble ofte intervjuet under de ulike fasene av konflikten. Norske politikere som uttalte seg i Dagsrevyen, var oftest stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer. SVs representant Stein Ørnhøi var den tydeligste motstanderen blant rikspolitikere av utbyggingen og støttet samenes sak. Han ble intervjuet både i Stortinget og i demonstrasjonstog. Han var også svært synlig på samenes side under sultestreikene. Oddvar Nordli var statsminister under de første aksjonene høsten 1979, og han ble ofte intervjuet. I 1981 var Gro Harlem Brundtland blitt statsminister, og hun var synlig under demonstrasjonene om vinteren. Hun kom også spesielt i fokus i forbindelse med at noen samekvinner anført av Ellen Marit Gaup Dunfjell besøkte hennes kontor og nektet å forlate det før de hadde fått politiske løfter. Ellers var kommunalministeren ofte på skjermen, særlig vinteren 1981, da konflikten igjen toppet seg. Harriet Andreassen måtte blant annet svare på hvordan hun ville løse konflikten.

Også i Dagsrevyen ble mange ”vanlige” samer intervjuet. Det var oftest personer som støttet de samiske aksjonene, noe som stod i motsetning til gruppen Vanlige samer i Nordlys, som ofte uttalte seg mot demonstrasjonene. Også svenske og finske samer var på skjermen. Derimot var det få nordmenn som ble spurt hvordan de reagerte på samenes aksjoner. Når det gjaldt gruppen Eksperter, var det en vesentlig forskjell fra kildene i Nordlys: De norske kraftverkseksperterne var nesten fraværende. Dagsrevyen brukte mest politifolk og juridiske fagfolk som Norske eksperter. Når det gjaldt gruppen Samiske eksperter, var dette ofte universitetsansatte, lederen av Nordisk Samisk Institutt i Kautokeino, samiske kunstnere og journalister.

5.10 Samer i Dagsrevyen – hovedbildet

Hvilket bilde gav så Dagsrevyens dekning av samene i de tre årene stridighetene varte? I Nordlys så vi at de demonstrerende samene på ingen måte bare ble applaudert i artiklene og kommentarene. I Dagsrevyen var situasjonen noe annerledes. Alta-saken var en konflikt der mange i det offisielle Norge likte dårlig Dagsrevyens måte å formidle begivenhetene på til det norske folket. Dagsrevyen ble beskyldt for å være venstrevridd og utelukkende formidle motstandernes synspunkter (Minde 2003:114). Beskyldnin-

gene om upartiskhet kom allerede tidlig i konflikten. Dette førte til at kringkastingssjef Torolf Elster i desember 1979 ga medarbeiderne beskjed om ikke å la seg utnytte av noen av sidene. Den direkte bakgrunnen var en annonse i Dagbladet mot utbyggingsplanene der 560 ansatte i NRK hadde skrevet sine navn. Annonsen vakte sterke reaksjoner blant dem som var for utbygging, fordi de mente at medarbeiderne utnyttet sine stillinger i institusjonen til fordel for utbyggingsmotstanderne. Med jevne mellomrom kom spørsmålet om upartiskhet i NRK også opp i avisene, og særlig var aktiviteten stor i avisenes leerspalter. I det store konfliktåret 1981 var det mange leserinnlegg i avisene nordpå som mente NRK gav en skeiv framstilling av saken til motstandernes fordel. Bekymringene var store fordi innsenderne mente at dette påvirket folks oppfatninger i konflikten. I Nordlys kom dette til uttrykk både i de redaksjonelle kommentarene og i noen leserinnlegg slik som i følgende:

17.1.1981:

Storingsrepresentant Harald Samuelsberg etterlyser sjøsamisk representasjon i programmet "På sparket", som drøftet Alta-saken og samene som urfolk. Han mente at dette favoriserte Norske Samers Riksforbunds radikale syn på samenes framtid, og at andre samiske grupper burde vært trukket inn for å opprettholde en balanse.

17.1.1981:

Leserinnlegg fra Torfinn Berg, Skjervøy med tittelen "Skjev media-dekning". Hovedsaken var at "nær sagt alle mulige organisasjoner og mange enkeltpersoner som er mot utbyggingen, blir gitt stor og betydelig dekning."

12.6.1981:

"Altaaksjonister favoriseres i NRK." Dette var overskriften på et leserinnlegg fra Leiv Mauritz Løhre. Han anklaget både NRK-fjernsynets nyhetsendinger og NRK-Dagsnytt for "propaganda for aksjonistene mot utbygging av Alta/Kautokeinovassdraget." Han hevdet videre at "det er hevet over enhver tvil at Altdemonstrantenes frie spillerom i NRK, har påvirket mange svake sjeler." Monopolinstitusjonen hadde brutt demokratiske spilleregler og dette måtte påpekes av noen. Leserinnlegget koblet venstreradi-

kale journalister i Dagsrevyen direkte til venstreradikale samer. ”De gikk sammen i sitt felles prosjekt, nemlig å stanse utbyggingen og kanskje på sikt ”ødelegge demokratiet i Norge,” hevdet innsenderen.

Det er vanskelig i ettertid sikkert å fastslå om journalistikken i Dagsrevyen var upartisk eller ikke. Ut fra reaksjonene fra seerne drev ikke NRK-journalistene i sine reportasjer noen form for kampanjejournalistikk for samene. Folkeopplysningstradisjonen i nyhetsjournalistikken var over i Dagsrevyen, og journalistene laget sine nyhetssaker med fokus på det mest oppsiktsvekkende i situasjonen.

Under sultestreikene fikk samene stor sympati fra mange politikere og enkeltpersoner i hovedstaden. Stortingsrepresentanter som Stein Ørnhøy SV og Hans Hammond Rossback, Venstre var markante støttespillere, likeså legen og AP-politikeren Aud Blegen Svindland. Dette var personer som var synlige i riksmidlene i mange andre saker, og stadig bruk av disse som kilder kunne skape et inntrykk av at Dagsrevyen helst snakket med personer som støttet samene. Fokus på reindriften ble også større enn i Nordlys fordi Alta-utbyggingen første og fremst ble framstilt som en reindriftssak i Dagsrevyen. Bilder av protesterende reindriftssamer, ledere i Norske Reindriftssamers Landsforbund og reinsdyr som bakgrunn forsterket dette inntrykket. Samer som var for utbygging, var det lite å se til i reportasjene. Bare et par ganger i løpet av de tre årene konflikten varte, fikk Samenes Landsforbund slippe til i nyhetsinnslagene. 24. oktober 1979 ble nestleder i organisasjonen, Hans A. Opstad, intervjuet for å forklare deres syn, men i den samme reportasjen ble også sentrale personer fra Norske Samers Riksforbund intervjuet, blant andre Aslak Nils Sara, Odd Ivar Solbakk og Leif Halonen. Dagsrevyen laget i tillegg et lengre innslag vinteren 1980 om den da nye organisasjonen. Det ble imidlertid ikke laget reportasjer fra SLFs årsmøter slik det omtrent hvert år ble gjort i forbindelse med årsmøtene til Norske Samers Riksforbund og Norske Reindriftssamers Landsforbund. Det ble heller ikke stilt spørsmål om de samiske demonstrantene var representativ for hele den samiske befolkningen slik vi så tilfellet var i Nordlys? Ut fra en gjennomgang av beskrivelsene i senderarkivet kan det synes som om Dagsrevyen framstilte de samiske aksjonene mot Alta-utbyggingen som representative for hele den samiske befolkningen. Dermed kunne seerne lett få det inntrykket at man sympatiserte med de samiske utbyggingsmotstanderne. I avisen Nordlys ble bildet av samer som gruppe mer nyansert. Dette hadde mye å gjøre med de to nyhetsmedienes egenart. Nordlys hadde mer plass og holdt til i Tromsø. Dagsre-

vyens som en riksdekkende tv-nyhetssending med vekt på bilder gav mindre rom for nyansering og bakgrunn. Fokus på reindriften ble større enn i Nordlys.

En annen grunn til den manglende nyanseringen av samene under Alta-kampen var måten den radikale samebevegelsen i Alta-konflikten presenterte samene og samekulturen på og som fjernsynsbildene fanget opp. I revitaliseringen av samisk kultur ønsket man å bygge opp en ny bevissthet blant samene for å skape et nytt samisk selvbylde (Stordahl 1997:144). De ønsket å finne kulturelle trekk som skapte en samisk fellesskapsfølelse og et likeverd mellom det samiske og det norske. De kulturelle markørene som samebevegelsen tok i bruk, var det samiske språket, samekofta, joiken og lavvoen. Disse betegnelseene var noe som nordmennene var fortrolige med, og bruk av disse, bekreftet nordmenns oppfatning av samekulturen. De forsterket de vante stereotypiene om samer som utelukkende reindriftssamer som gikk i kofte, bodde i telt og snakket samisk. I de samiske demonstrasjonene ble disse symbolene stadig framhevet både i sultestreikene i Oslo og ved teltleiren i Alta. De var i fokus i Dagsrevyens billeddekning og bekreftet fastlagte oppfatninger. Kommenterjournalistikken var rundt 1980 lite utviklet i NRK-Dagsrevyen, og det var nyhetsinnslagene som alene formidlet nyhetene.²⁶

Var de samiske demonstrantene ”en trussel” mot demokratiet i Dagsrevyens reportasjer slik vi så tilfelle var i Nordlys sine redaksjonelle kommentarer? Det er vanskelig å finne holdepunkter for en slik oppfatning. Ut fra seerreaksjoner i avisene og kommentarer som ble gitt, kan det se ut som om Dagsrevyens fokus på aksjonene først og fremst gjorde samene synlige i medieverdenen. De sentrale rikspolitikere var også mindre kritiske til samenes aksjoner enn sine kolleger nordpå, og Dagsrevyen gjorde i stor grad bruk av rikspolitikere. Statsminister Oddvar Nordli la tidlig for dagen enn mer forståelsesfull holdning til de samiske kravene, og snakket om at vårt demokrati kunne ha innebygde svakheter og pekte på ”samenes legitime rettigheter” (Arbeiderbladet 16.10.1980). Det var først og fremst i kommenterjournalistikken i Nordlys at samene fikk gjennomgå, og når den manglet i Dagsrevyen, ble de sterke trusselbildene heller ikke

²⁶ Medieforsker Knut Helland har periodisert nyhetstradisjonen i NRK-Dagsrevyen. Han kaller den første perioden fra 1958 til 1965 for ”Filmrevytradisjonen”, perioden 1965–85 for ”Informasjonstradisjonens makt”, 1985 til 1992 for ”Billedfortellingstradisjonens makt” og fra 1992 snakker han om ”Rapporttradisjonen”. Om informasjonstradisjonens makt sier Helland at den politiske kommentaren var kommet, men stadig kom det til nye områder der man skulle ”informere”. (I Martin Eide (red), *Til dagsorden*. 2001. Helland, TV-nyhetens eksponeringsmakt: 234–253)

formidlet med samme styrke selv om noen av intervjuobjektene uttalte seg krast om de samiske protestene.

5.11 Samer i Nordlys og Dagsrevyen under Alta-konflikten – kort oppsummering

Hvilke konklusjoner kan man trekke om dekningen av samer og samiske spørsmål i de to medier i årene 1979, 1980 og 1981, år som i samisk historie ofte betegnes som de viktigste for utviklingen av den moderne samekulturen? Når det gjaldt mengden av samiske saker og hvor synlig samer og samisk kultur ble i nyhetsmediene, var betegnelsen ”a turning point” absolutt på sin plass. Stoffmengden økte med flere hundre prosent i forhold til ti-året før både i Nordlys og Dagsrevyen. Hovedårsaken var imidlertid ikke en plutselig økt interesse for den samiske minoriteten som sådan, men konflikten om utbyggingen av Alta/Kautokeino vassdraget, der samene stilte sterke krav til norske myndigheter. Samene ble på en helt annen måte enn tidligere mennesker som angikk den norske befolkningen og norske myndigheter.

Ser man nærmere på innholdet, var det naturligvis klare forskjeller mellom de to mediene. I Dagsrevyen dominerte det vi kan kalle hendelsesnyheter. De var knyttet til de dramatiske begivenhetene som fant sted under Alta-konflikten, som sultestreik, sit down aksjoner, lenkegjenger og lavvoer midt foran Stortinget. Dette var nyheter som uansett ville ha vært toppsaker enten samer var involvert eller ikke. Dagsrevyens dekning av samisk politikk var også mer overfladisk. Nordlys dekket naturligvis også de dramatiske begivenhetene, men konflikten førte til at samiske spørsmål generelt fikk en breiere dekning her. Spesielt i de roligere perioder ble det gitt plass til andre samiske saker. Det ble også en større interesse for samisk politikk generelt, og spørsmålet om samenes status som urfolk ble satt på avisens dagsorden flere ganger. Nordlys dekket også samisk politikk grundig, og inntok selv en posisjon i forhold til spørsmålet om utbyggingen av Alta/Kautokeino elva. Den redaksjonelle ledelsen tok avstand fra de samiske aksjonene, og mente at metodene ikke var forenlige med et demokrati. Nyhetsartiklene var likevel stort sett balanserte, og både motstandere og tilhengere slapp til.

Dekningen av samisk kultur fortsatte selv om politiske spørsmål dominerte i stridsårene. I Nordlys økte også bredden i kulturdekningen, og den var alt overveiende positiv.

Når det gjaldt oppfatningen av samekulturen, var det også forskjeller. I Nordlys ble andre samer mer synlige både i nyhetsartiklene og kommentarene enn utelukkende samer knyttet til reindrift. Samene som gruppe ble ikke lenger oppfattet som ensartet på alle områder, men framstilt med forskjellige holdninger både med hensyn til næringer, språk og politisk oppfatning. I Dagsrevyen så man mindre til disse tendensene. Andre samer enn reindriftssamer fikk ikke samme oppmerksomhet som i Nordlys, og samekulturen ble i hele perioden framstilt som i all hovedsak en reindriftskultur. Det var "alle samer" som protesterte i Alta og foran Stortinget, og lite ble sagt om samer som støttet utbyggingen. Bildet av samene i Dagsrevyen var først og fremst de aksjonerende samene.

6 Et skritt fram – to tilbake. 1982–2000

Mediestøyen rundt samene og samiske spørsmål kunne naturligvis ikke fortsette i samme omfang etter at Alta-kampen var over. En viktig bærebjelke i nyhetsdekningen var borte, nemlig dramatikken. Tallet på samiske saker falt dramatisk, særlig i riksmidlene, og det skulle ta flere år før de nådde samme omfang som under Alta-kampen. Her er først en oversikt over utviklingen i antall saker fram til år 2000 i Nordlys og Dagsrevyen.

Tabell 42. Antall saker med samisk hovedfokus på 1980-tallet

År	Nordlys	Dagsrevyen
1982	100	7
1983	73	7
1984	80	10
1985	69	8
1986	67	8
1987	82	8
1988	86	7
1989	158	18

Tabell 43. Antall saker med samisk hovedfokus på 1990-tallet

År	Nordlys	Dagsrevyen
1990	171	15
1991	76	5
1992	99	22
1993	246	29
1994	291	10
1995	198	10
1996	217	16
1997	273	34
1998	253	7
1999	298	9
2000	335	13

Selv om fallet i antall saker om samene var forventet, var kanskje tilbakegangen større enn mange hadde tenkt seg. I enkelte år var man igjen på samme nivå i Dagsrevyen som mot slutten av 1970-tallet. Først de siste årene av 1980-tallet begynte antallet å stige, og 1989 ble et tydelig skille. Hovedårsaken var åpningen av Sametinget. Fram mot årtusenskiftet ble forskjellen på de to mediene etter hvert svært stor med hensyn til mengden av saker der samene var i fokus. Mens Dagsrevyen holdt seg på stedet hvil og hadde bare 13 enkeltsaker i 2000, nærmet Nordlys seg 340. La oss se nærmere på utviklingen og starte med situasjonen i Nordlys.

6.1 Den kvantitative utviklingen i Nordlys

I Nordlys gikk tallet på samiske saker mye tilbake de første årene etter Alta-striden. Fra 1981 til 1982 falt antall saker fra 215 til 100. I 1983 fortsatte nedgangen ytterligere til 73 enkeltsaker, og nådde en bunn i 1985 med 69 saker med samisk hovedfokus. Deretter gikk det imidlertid oppover i resten av 1980-tallet, men Nordlys nådde ikke nivået fra 1981 før på 1990-tallet. La oss gå nærmere inn på noen enkeltår, og starte med 1985.

Tabell 44. Saker med samisk hovedfokus i Nordlys i 1985

Dato	Tittel	Tema	Form
8.1.	Medvind for samisk skjønnlitteratur	Kultur (Litteratur)	Nyhetsartikkel
28.1.	Foran oppnevning av samisk kulturutvalg	Kultur (Politikk)	Inserat
6.2.	Samisk kulturutvalg – for hvem	Kultur (Politikk)	Inserat
8.2.	Sameforening krever gransking av politietterforskning. ”Politiher” med hund mot samepolitikere. (førsteside)	Kriminalitet	Nyhetsartikkel
12.2.	Samene krever egne fiskeregler (NRL)	Næringer	Notis
20.2.	NSR-brev til miljøvernministeren om laksen. Vi er ført bak lyset.	Næringer	Nyhetsartikkel
20.2.	Somby for retten 6.mars	Kriminalitet	Nyhetsartikkel
25.2.	Årets landsmøte i NSR i Oslo i juli	Politikk	Notis
1.3.	Oslo Sameforening får sitt eget kulturhus	Kultur (Politikk)	Nyhetsreportasje
05.3.	Somby sykemeldt, saken utsettes?	Kriminalitet	Nyhetsartikkel
6.3.	Politijakt etter Somby	Kriminalitet	Nyhetsartikkel
7.3.	Somby kunne vært en fri mann	Kriminalitet	Nyhetsartikkel

Dato	Tittel	Tema	Form
7.3.	Ettersøkes over hele Norden	Kriminalitet	Nyhetsartikkel
8.3.	Somby etterlyses over hele Norden	Kriminalitet	Nyhetsartikkel
15.3.	Somby for retten i dag (førsteside) I dag må Somby i retten. (Inne i avisen)	Kriminalitet	Nyhetsartikkel
16.3.	Kan retten overprøve legeattest? (Somby)	Kriminalitet	Nyhetsartikkel
16.3.	Utslått i Utsjok (Somby)	Kriminalitet	Nyhetsartikkel
18.3.	Somby fri (førsteside)	Kriminalitet	Nyhetsartikkel
18.3.	Statsadvokaten vil trekke Somby-anken?	Kriminalitet	Nyhetsartikkel
26.3.	Sámi radio – kriseradio	Kultur (Media)	Inserat
2.4.	Sjøsameforening i Storfjord	Politikk	Nyhetsartikkel
16.4.	SLF – en agentorganisasjon	Politikk	Inserat
20.4.	Fiskarlaget drøfter Samerettsutvalget: Sjøsamene må bli bedre representert (Finnmark Fiskarlag)	Politikk	Nyhetsartikkel
23.4.	Den samiske folkehøgskolen i fare	Skole/Utdanning	Nyhetsartikkel
24.4.	Svenske samer bygger vilt (Ordfører Bardu) (førsteside)	Reindrift	Nyhetsartikkel
25.4.	Somby-saken i gang	Kriminalitet	Nyhetsartikkel
26.4.	Somby stolt over sin gjerning	Kriminalitet	Nyhetsartikkel
27.4.	Psykiater-støtte til Somby	Kriminalitet	Nyhetsartikkel
29.4.	Så vidt det bar for påtalemyndigheten (Somby) (førsteside)	Kriminalitet	Nyhetsartikkel
3.05.	Reingjerder skaper strid i Indre Troms (førsteside)	Reindrift	Nyhetsartikkel
4.05.	En rekke nye rettsaker i Mauken-dommens kjølvann (førsteside)	Politikk	Nyhetsartikkel
8.05.	Samene i Troms med fellesorgan	Politikk	Nyhetsartikkel
10.05.	Har den samiske folkeskolen utspilt sin rolle?	Skole/Utdanning	Nyhetsartikkel
11.05.	Samisk utdanning	Skole/Utdanning	Leder
18.05.	Nordlys, samene og Samemisjonen	Skole/Utdanning	Inserat
20.05.	Skolesituasjonen for samebarn	Skole/Utdanning	Inserat
28.05.	Reindriftnæringen krever millionbeløp (førsteside) (Halkavarre skytefelt)	Reindrift	Nyhetsartikkel
05.6.	Samisk landslagsdebut (fotball)	Sport	Nyhetsartikkel
7.6.	Lov vil sikre samisk språk (førsteside)	Kultur (Språk)	Nyhetsartikkel
7.6.	Samekulturutvalgets innstilling klar: Samisk blir sidestilt med norsk og nynorsk	Kultur (Språk)	Nyhetsartikkel
25.6.	Samene møter økt forståelse (NSR-årsmøte) (førsteside)	Politikk	Nyhetsartikkel
25.6.	Sameting legges fram neste vår	Politikk	Nyhetsartikkel
26.6..	Første valg til Sametinget høsten 87	Politikk	Nyhetsartikkel

Dato	Tittel	Tema	Form
26.6.	Samisk kultur i krise	Politikk	Nyhetsartikkel
28.6.	Hard kamp om gjenvalg i NSR	Politikk	Nyhetsartikkel
2.7.	Hvorfor må NSR gjemme seg bort i Oslo (SLF)	Politikk	Nyhetsartikkel
3.7.	Samisk kart over Tysfjord	Kultur (Forskning)	Nyhetsartikkel
05.7.	Samigavpi stengt for godt?	Næringer	Nyhetsartikkel
9.7.	Sjøsamene er gjort identitetsløse (SLF)	Politikk	Nyhetsreportasje
9.7.	Ragnhild Nystad leder NSR	Politikk	Intervju
9.7.	Sombyanmeldelsen blir etterforsket	Kriminalitet	Nyhetsartikkel
12.7.	Tvinges til å slutte med reindrift?	Reindrift	Nyhetsartikkel
12.7.	Samenes Landsforbund svarer lederen i NSR: –Vi ønsker samarbeid	Politikk	Nyhetsartikkel
12.7.	Situasjonen for samiske barnehager prekær	Skole/Utdanning	Nyhetsartikkel
17.7.	Samelandslaget i fotball	Sport	Nyhetsartikkel
17.7.	Kåfjord og samisk administrasjon	Politikk	Nyhetsartikkel
23.7.	Samisk ungdomssamling	Kultur (Politikk)	Nyhetsartikkel
27.7.	Samehets i -85	Politikk	Inserat
16.8.	Somby-saken havner hos regjeringen?	Kriminalitet	Nyhetsartikkel
10.9.	Nordsamisk kulturtreff i Gratangen	Kultur (Politikk)	Nyhetsartikkel
26.9.	Samer sloss for legesenter	Politikk	Nyhetsartikkel
18.11.	Samiske rettigheter i Sør-Troms på 1600-tallet	Kultur (Forskning)	Kronikk
19.11.	Nordland fylke og Samerettsutvalget	Politikk	Inserat
25.11.	Samer og kvener under forskernes lupe.	Kultur (Forskning)	Nyhetsreportasje
25.11.	Gigantprosjekt	Kultur (Forskning)	Nyhetsreportasje
25.11.	Nye samiske forskere	Kultur (Forskning)	Nyhetsreportasje
25.11.	Vi vet best hvor skoen trykker	Kultur (Forskning)	Nyhetsreportasje
6.12.	Samisk kultur under debatt	Kultur (Politikk)	Nyhetsreportasje
21.12.	Samiske rettigheter til jord	Kultur (Forskning)	Kronikk

Tabell 45. Fordeling av samiske saker på tema i Nordlys i 1985

Nyhets tema	Antall innslag	Prosentandel
Politikk	20	27
Reindrift	4	6
Næringsliv	3	4
Kultur	16	25
Skole/utdanning	6	8
Kriminalitet	18	26
Sport	2	3
Til sammen	69	100

I 1985 presenterte Nordlys 69 samiske saker. Til sammenlikning var tallet i 1981, som var det siste året med konflikt i Alta, 215. De 69 enkeltsakene utgjorde 2340 spaltecentimeter dersom vi regner 36 spaltecentimeter i gjennomsnitt per sak, et snittmål som vi har brukt tidligere. Dette skulle bli 47 spaltecentimeter i gjennomsnitt hver uke. Nyhetsstoffet totalt utgjorde 26513 spaltecentimeter i uken (Christensen og Tjelmeland, 2003:377). Stoff med samer i fokus utgjorde dermed i snitt 0,17 % som i 1975. Dette illustrer hvor stor tilbakegangen var når det gjaldt stoff om samer i avisen like etter at Alta-konflikten var ute av verden.

En endring fra tiden under Alta-konflikten var at samiske saker ikke ofte fikk plass på førstesiden. Bare 9 ganger i løpet av 1985 skjedde dette. To av disse gjaldt rettsaken mot Niillas A. Somby, som sprengte en anleggsbru under Alta-kampen. To andre førstesideoppslag dreide seg om konflikten mellom svenske reindriftssamer i Indre Troms og norske kommunale og statlige myndigheter om retten til beiteland.

Andelen politiske saker sank fra 70 % i 1981 til under 30 % i 1985. Det var ikke like mye å fortelle om samisk politikk som under de dramatiske årene rundt 1980, og samenes dominerende plass i rikspolitikken forsvant. Selv om andelen politisk stoff falt mye, fortsatte Nordlys imidlertid å følge med i samisk politikk på en mer aktiv måte i 1985 enn på 1970-tallet. Både Samenes Landsforbund og Norske Samers Riksforbund fikk forholdsvis stor oppmerksomhet. NSRs årsmøte i Oslo i juni fikk bred dekning. Nordlys satte fokus på usikkerheten om hvem som skulle overta som leder etter Ole Henrik Magga. Ragnhild Nystad ble til slutt valgt etter kampvotering (Nordlys 9.7.1985). Samme dag som avisen trykket saken fra landsmøtet i Norske Samers Riksforbund, hadde Nordlys en større nyhets-

reportasje fra bygda Lakselv i Porsanger kommune med overskriften ”Sjøsamene er gjort identitetsløse”. Utgangspunktet var en rapport som Samenes Landsforbund hadde laget med tittelen ”Det glemte folket”, som konkluderte med at fjord- og kystsamene hadde levd i skyggen av sine samiske brødre og søstre på vidda. Den sjøsamiske befolkningen var gjort identitetsløse, noe myndighetene også måtte ta ansvar for (Nordlys 9.7.1985).

Et nytt trekk i bildet var at Nordlys i 1985 begynte å skrive om det samiske innslaget i Troms fylke i større grad enn før. 8. mai skrev journalist Erling Hirsti at samene i Troms ville danne et fellesorgan. Alle sameforeningene i fylket ville lage en paraplyorganisasjon for å stå sterkere. 17. juli var det et oppslag om at Kåfjord kommune ville vurdere samisk som administrasjonsspråk ved siden av norsk, og 10. september laget avisen en forhåndssak om et samisk kulturtreff i Gratangen. Det var Hinnøy og Omegn Sameforening som var arrangør i samarbeid med Kiruna Sameforening.

Kriminalitet som tema utgjorde hele 26 prosent av de samiske sakene, men dette skyltes ikke at samene var blitt mer lovløse. Forklaringen var rettsaken mot Niillas A. Somby. Våren 1985 skulle Somby stilles for retten i forbindelse med brusprengning under Alta-konflikten, og dette var en stor mediebegivenhet ikke bare lokalt, men også i riksmidlene. Etter brusprengningen i 1981 rømte han til indianerne i Canada dit også hans kone og to barn kom. Norske myndigheter begjærte han utlevert, og kanadiske myndigheter arresterte Somby og familien og sendte dem til Norge høsten 1984. Her ble han straks arrestert, men seinere løslatt fram til rettssaken fordi han garanterte at han ikke ville rømme landet igjen. Saken skulle opp for Hålogaland lagmannsrett vinteren 1985, og 20. februar kunne Nordlys fortelle at rettsaken mot Somby skulle begynne den 6. mars. Tidligere var Jon Reier Martinsen, som hadde utført sprengningen i Stilla sammen med Somby, dømt til et år og to måneders fengsel. Somby ville imidlertid søke saken utsatt fordi han skulle hente vitner fra Canada.

På mange måter ble dette et mediasirkus både på grunn av sakens innhold, Niillas A. Sombys og påtalemyndighetenes egen håndtering av saken. 5. mars kunne Nordlys melde at Somby var sykemeldt, og at rettsaken trolig måtte utsettes. Da retten skulle møtes den 6. mars, økte dramatikken fordi Somby ikke dukket opp, og myndighetene fryktet at han igjen hadde stukket av. Avisen kunne melde at politiet nå jaktet på Somby. 7. mars 1985 møttes retten igjen, men uten hovedpersonen. Lagdommer Kjell H. Jacobsen utsatte saken til juni, og Nordlys kunne fortelle at man nå lette etter Somby over hele Norden. Dramatikken fortsatte den 15. mars da

man på førstesiden kunne lese at Somby skulle stilles for retten i dag. Han var pågrepet i Oslo og fraktet til Tromsø, der forhørsretten skulle ta stilling til varetektsfengsling fram til saken kom opp i lagmannsretten. Både forhørsretten og lagmannsretten avviste å fengsle Somby, og 18. mars 1985 stod det på førstesiden i Nordlys at Somby var en fri mann. I slutten av april kom så rettssaken opp for lagmannsretten, og Niillas A. Somby ble dømt til et års fengsel.

Et blikk på de andre sakene i 1985 viste at man på mange måter også tematisk var tilbake til tiden før Alta-konflikten. Kulturstoffet hadde igjen fått en brei plass, og 25 % av sakene var kultursaker av forskjellig slag. Det dreide seg om samisk litteratur, mediespørsmål, generell kulturpolitikk, forhåndssaker om møter og arrangementer og forskningsspørsmål. Når det gjaldt forskning, rapporterte Nordlys blant annet fra den samiske forskningen ved Universitetet i Tromsø, slik som den 25. november da avisen brukte en hel side under hovedtittelen ”Samer og kvener under forskernes luper”. Det dreide seg om et stort, flerfaglig forskningsprosjekt som universitetet nå skulle i gang med.

Reindrift som tema endret seg lite i Nordlys i 1985 sammenliknet med 1970-tallet. Prosentandelen var under 10. Avisen fulgte særlig med på det som skjedde i Troms i forbindelse med de svenske reindriftssamers beiterettigheter i fylket. 24. april hadde avisen på førstesiden et oppslag med tittelen ”Svenske samer bygger vilt”. Det var ordfører i Bardu, Reidar Kroken, som kunne fortelle om ulovlig hyttebygging, at svenske samer kjørte uhemmet på barmark med motorsykler og at ”det er dramatisk å se hvordan svenskene har tatt seg til rette i fjellheimen.” De svenske reindriftssamene kom ikke med sitt syn på saken i nyhetsartikkelen, og dette var nokså typisk for mange av innslagene. 3. mai var de svenske samene igjen på førstesiden fordi de ønsket å bygge et reingjerde i Dividalen nasjonalpark. ”Reingjerder skaper strid i Indre Troms,” var overskriften.

Et nytt tema dukket opp i 1985, nemlig sport. Det dreide seg ikke helt uventet om fotball. 5. juni stod det på avisens sportssider en lengre nyhetsartikkel om det samiske landslaget som nå skulle debutere mot Åland i løpet av sommeren. Journalisten hadde intervjuet lederen for laget, Mikkel Bongo, som understreket hvor viktig det var å skape et samisk landslag fordi dette ville øke forståelsen for samene som et eget folk. Det kunne også bidra til å minske de rasistiske tendensene som Bongo personlig hadde opplevd når han reiset rundt i Nord-Norge som trener for det samiske 3. divisjonslaget Kautokeino. 17. juni fulgte Nordlys opp med reportasje fra kampen mot Åland.

Mange av de viktigste kriteriene for nyheter var i stor grad borte, og det var ennå få som identifiserte seg med de samiske kravene om et eget Sameting eller økt status for det samiske språket. Det var heller ikke tilstrekkelig tyngde i det samiske nyhetsstoffet til at det ble vurdert som førstesidestoff i redaksjonen. I Wilson og Gutierrezs teori om forholdet mellom minoriteter og majoritetsmedier heter det at etter en konflikt må den sosiale orden gjenopprettes. Nyhetsdekningen av minoritetene går inn i en ny fase, *Stereotypical Selection Phase*. Hovedinnholdet i denne fasen er at de nasjonale mediene søker å dempe majoritetens frykt for minoriteten ved å fortelle at minoriteten ikke har forandret seg og ved igjen å framheve stereotyper. Suksesshistorier der personer fra minoritetsgrupper har lyktes i majoritetssamfunnet i jobb eller politikk til tross for deres minoritetsbakgrunn og som kan bekrefte majoritetssamfunnets overlegenhet, blir gjerne slått opp. Majoritetsmediene har også mange fortellinger fra minoritetssamfunnene om de mange problemene som finnes der, og som de påfører storsamfunnet (Wilson og Gutierrez 1985:138–139). Etter Alta-saken var det et tydelig behov hos mange å tone ned konflikten med samene. Striden hadde skapt et inntrykk både ute i verden og også her hjemme at Norge behandlet sine minoriteter dårlig selv om vi ofte var best i klassen når det gjaldt å undertegne internasjonale konvensjoner som beskyttet minoriteter. ”Det norske selvbildet som menneskerettighetenes fremste forsvarer stod på spill,” sier Henry Minde (Minde 2003:116). Sentrale norske myndigheter ønsket å dempe konflikten med samene, og Finnmark Arbeiderparti fikk ikke lenger en sentral rolle som premissleverandør i samiske spørsmål. Kommunaldepartementet fikk ansvaret for samiske saker bortsett fra reindriften, og flere komiteer ble etablert for å se på samenes stilling i framtiden. Norske myndigheter ønsket å normalisere situasjonen i forhold til samene, og journalistene formidlet de holdninger, som myndighetene egentlig ønsket å få fram (Petterson 1994:37).

I 1989 åpnet det nye Sametinget, og tallet på samiske saker både i Dagsrevyen og i Nordlys tok seg kraftig opp. Dette året markerte på mange måter skille mellom den gamle og den nye tid når det gjaldt samenes plass i mediene.

Tabell 46. Saker med samisk hovedfokus i Nordlys i 1989

Dato	Tittel	Tema	Form
6.1.	Samevalgstyret i Tromsø	Politikk	Notis
12.1.	Samekjendiser uenige	Politikk	Nyhetsartikkel
12.1.	Registrering (Til sametingsvalget)	Politikk	Nyhetsartikkel
12.1.	Halvparten (Registrering i Karasjok)	Politikk	Nyhetsartikkel
13.1.	Etnisk bakgrunn (Til sametingsvalget)	Politikk	Leder
16.1.	Sameaktivisten Niilas Somby i rampelyset nok en gang: "Kunne kjempet igjen" (førsteside)	Politikk	Nyhetsreportasje
17.1.	"Sameland" i Tromsø	Reiseliv	Nyhetsartikkel
17.1.	Sametingsvalgstyret i Kåfjord	Politikk	Notis
18.1.	Forvirring om samemantallet	Politikk	Nyhetsartikkel
24.1.	Kurs om samisk identitet i Lyngen	Skole/ Utdanning	Nyhetsartikkel
25.1.	Betenkelig svak start (Samemantallet)	Politikk	Leder
26.1.	Samene i fokus på landsmøte (Arbeiderpartiet)	Politikk	Nyhetsartikkel
26.1.	10000 samer registrerer seg (Samemantallet)	Politikk	Nyhetsartikkel
31.1.	Samisk kultursenter (i Manndalen)	Kultur (Politikk)	Nyhetsartikkel
31.1.	Opplev samekultur ("Sameland i Tromsø")	Reiseliv	Nyhetsartikkel
31.1.	Samekultur i Burfjord	Kultur (Politikk)	Nyhetsartikkel
3.2.	Måselv vil ha sameskolen	Skole/Utdanning	Nyhetsartikkel
4.2.	Behov for samisk journalistiskole	Skole/ Utdanning	Nyhetsartikkel
6.2.	I lavvo midt på Tromsøya	Kultur (Mat)	Nyhetsreportasje
6.2.	Samisk kulturhistorie og kulturelle fag ved universitetet (Lars Ivar Hansen)	Kultur (Forskning)	Kronikk
7.2.	Samisk kulturhistorie (andre del) (Lars Ivar Hansen)	Kultur (Historie)	Kronikk
8.2.	Historisk dag i Tromsø	Kultur (Politikk)	Reportasje
13.2.	Informasjon om same-valget (i Tromsø)	Politikk	Notis
13.2.	Samisk dataorganisasjon	Næring	Nyhetsartikkel
14.2.	Uanstendig av myndighetene (Ikke penger til sametingsvalg, hevder Senja Sameforening)	Politikk	Nyhetsartikkel
18.2.	Men alt endte godt (Opplevelsessenter, Tromsø)	Kultur	Nyhetsartikkel
21.2.	Sámi radio vil styre	Kultur (Media)	Nyhetsartikkel
27.2.	Samevalg blir "bingovalg"	Politikk	Nyhetsartikkel

Dato	Tittel	Tema	Form
27.2.	Aksjon manntall i gang	Politikk	Nyhetsartikkel
4.3.	Samepolitikk på dagsorden	Politikk	Nyhetsartikkel
4.3.	Spennende fellesskap (samisk og grønlandsk)	Kultur (Billedkunst)	Nyhetsartikkel
6.3.	Skuffet over samelandsby (i Tromsø)	Kultur	Nyhetsartikkel
11.3.	Same-front mot partiene (Samene mot andre partier i Karasjok)	Politikk	Nyhetsartikkel
15.3.	Eventyr på naturens scene (Beaivváš teater)	Kultur (Teater)	Nyhetsartikkel
4.4.	Varanger krets (Samemantallet)	Politikk	Notis
4.4.	Samemantallet (Oversikt fra alle kretser)	Politikk	Nyhetsartikkel
4.4.	Samene gir blaffen (Samemantallet)	Politikk	Nyhetsartikkel
4.4.	Vel hundre personer i Tromsø har meldt seg inn	Politikk	Notis
4.4.	Avlys sametingsvalget (Tana SLF)	Politikk	Nyhetsartikkel
5.4.	Bare 15 samer i Nordreisa?	Politikk	Nyhetsartikkel
5.4.	Er du innskrevet i samemantallet	Politikk	Enquete
6.4.	Samefilm skaper bråk	Kultur (Film)	Nyhetsartikkel
7.4.	Samemantallet: samene skammer seg	Politikk	Nyhetsartikkel
7.4.	”Skibotndalen er sameland”	Politikk	Nyhetsartikkel
7.4.	Samene vil ha erstatning	Skole/ Utdanning	Nyhetsartikkel
8.4.	Ingen grunn til skam	Politikk	Leder
12.4.	Sametingsliste fra Nord-Troms	Politikk	Notis
12.4.	Bare en same på Skjervøy. Ingen penger fra staten	Politikk	Nyhetsartikkel
12.4.	Samiske studiers endelikt (Henry Minde)	Kultur (Forskning)	Kronikk
13.4.	Hva var det som gikk galt (Henry Minde)	Kultur (Forskning)	Kronikk
14.4.	Ny giv for samisk og samiskrelatert forskning? (Henry Minde)	Kultur (Forskning)	Kronikk
15.4.	Samer, stå fram (Tromsø)	Politikk	Nyhetsreportasje
18.4.	Mer behov for samisk enn tysk	Skole/Utdanning	Nyhetsreportasje
18.4.	Stadig flere (Velger samisk i videregående skole)	Skole/Utdanning	Nyhetsreportasje
20.4.	Må akseptere samisk i retten	Kultur (Språk)	Notis
20.4.	Samer og erstatning for tapt skolegang	Skole/Utdanning	Inserat
20.4.	Samiske studier består (Per Mathisen)	Kultur (Forskning)	Kronikk
22.4.	Svikter samene seg selv? (Ragnhild Enoksen)	Politikk	Kommentar
22.4.	Må stå sammen (Etter Alta)	Politikk	Nyhetsartikkel
25.4.	Laber oppslutning om samemantallet	Politikk	Nyhetsartikkel
25.4.	Sjøsamekulturen i glemmeboken?	Politikk	Nyhetsartikkel
25.4.	Sametinget må få avgjørende innflytelse	Politikk	Nyhetsartikkel

Dato	Tittel	Tema	Form
28.4.	Bare kåfjordinger på Sametinget	Politikk	Nyhetsartikkel
2.05.	Kåfjord vil ha Sameskolen	Skole/ Utdanning	Nyhetsartikkel
12.5.	5500 inn i Samemanntallet	Politikk	Notis
12.5.	Mange vil inn på Sametinget	Politikk	Nyhetsartikkel
16.5.	Vel 5500 inn i Samemanntallet	Politikk	Notis
18.5.	Samene vil ikke ha kvinne på første plass	Politikk	Nyhetsartikkel
24..	Juks med samemanntallet	Politikk	Nyhetsartikkel
26.5.	Valgkrangel i Oslo	Politikk	Nyhetsartikkel
30.5.	Kvinneliste ved sametingsvalget	Politikk	Nyhetsartikkel
6.6.	Svensksamene tapte (Rettsak)	Reindrift	Nyhetsartikkel
7.6.	Full splittelse (Makt i Sametinget NSR)	Politikk	Nyhetsartikkel
7.6.	Samisk selvstyre (Utbyrter NSR-liste)	Politikk	Nyhetsartikkel
16.6.	Samisk kulturuke	Kultur	Notis
16.6.	Sameradioen irriterer	Kultur (Media)	Nyhetsartikkel
22.6.	Strid om samisk kunsthøgskole	Kultur (Forskning)	Nyhetsartikkel
11.7.	Vi er nødt til å bryte loven! (svenske samer)	Reindrift	Nyhetsartikkel
12.7.	Samene får kjøre motorsykel	Reindrift	Nyhetsartikkel
17.7.	Samene nektes drosjeskyss (Burfjord) (førsteside)	Diskriminering	Nyhetsartikkel
18.7.	Nei til samer i drosje (Mer)	Diskriminering	Nyhetsartikkel
19.7.	Sametingsvalget	Politikk	Nyhetsartikkel
20.7.	Vi lar gjerdet stå	Reindrift	Nyhetsartikkel
20.7.	Samer mot drosjesjåfør	Politikk	Nyhetsartikkel
20.7.	Udemokratisk (Samer mot drosjesjåfør)	Politikk	Nyhetsartikkel
22.7.	Mauken/Blåtind prøvestein for Sametinget	Politikk	Nyhetsartikkel
22.7.	Reingjerde-bråk (Indre Dividal)	Reindrift	Notis
22.7.	Historisk møte for samer på Nordkalotten	Politikk	Nyhetsartikkel
26. 7.	Jeg beklager (Drosjesaken Burfjord)	Befolkning	Nyhetsartikkel
28.7.	Ny vår for samisk sjamanisme: Jesus var en stor sjaman	Kultur (Religion)	Nyhetsreportasje
29.7.	Anke og dialog i samesak (svenske samer)	Reindrift	Nyhetsartikkel
29.7.	Reindrift i katastrofe	Reindrift	Nyhetsartikkel
29.7.	700 samer uten jobb	Reindrift	Intervju
29.7.	28 reineiere anmeldes	Reindrift	Notis
1.8.	Svensksamene gjør opprør (førsteside)	Reindrift	Nyhetsartikkel
1.8.	Hele sameland var samlet i Lovozero	Politikk	Nyhetsartikkel
4.8.	Samisk selvstyre hovedsak på nordisk samekonferanse	Politikk	Nyhetsartikkel
11.8.	Tre samelister i Nord-Troms	Politikk	Notis
24.8.	Samer til valgurnene	Politikk	Nyhetsartikkel

Dato	Tittel	Tema	Form
25.8.	Komagtuppan stikk fram etter kvert (Eivind Bråstad Jensen)	Kultur (Historie)	Kronikk
28.8.	Skal Sametinget bestemme over ressursene? Uenighet om arbeidsfelt	Politikk	Nyhetsartikkel
29.8.	Samisk førsterett i strid med grunnloven	Politikk	Nyhetsartikkel
29.8.	Samer vil ha norsk tekst (TV)	Kultur (Media)	Notis
29.8.	Da vi fikk traktor, ble vi norsk (Eivind Bråstad Jensen)	Kultur (Historie)	Kronikk
30.8.	Historiens første samegallup	Politikk	Notis
30.8.	Flere sameskoler må bygges	Skole/ Utdanning	Notis
30.8.	Manndalen samesenter	Kultur (Politikk)	Nyhetsartikkel
31.8.	Sametingskandidat fra Kvaløya	Politikk	Nyhetsartikkel
05.9.	Kongen kommer (Åpning av Sametinget)	Politikk	Notis
05.9.	Komplisert telling for sametingsvalget	Politikk	Notis
6.9.	Vi har mye til felles med samene	Urfolk	Nyhetsartikkel
6.9.	Historieløs Seip	Politikk	Intervju
6.9.	Mimmi Bæivi sametingspresident	Politikk	Nyhetsartikkel
7.9.	Samiske rettigheter	Politikk	Nyhetsartikkel
8.9.	Sikker på sametingsplass	Politikk	Nyhetsartikkel
9.9.	President-favoritten (Ole Henrik Magga)	Politikk	Nyhetsartikkel
12.9.	Strid om sametingsloven	Politikk	Nyhetsartikkel
12.9.	NSR valgvinner	Politikk	Nyhetsartikkel
12.9.	Første sametingspresident	Politikk	Nyhetsartikkel
13.9.	Samegenerasjon med topp utdanning	Politikk	Nyhetsartikkel
13.9.	Manndalen sterkt på Sametinget	Politikk	Nyhetsartikkel
13.9.	Sametingets uten opposisjon (førsteside)	Politikk	Nyhetsartikkel
13.9.	Sametingets opposisjon stilte ikke til valg	Politikk	Nyhetsartikkel
13.9.	Joik og flamenco (førsteside)	Kultur (Teater)	Nyhetsartikkel
15.9.	Stemmekaos i Nord-Troms	Politikk	Nyhetsartikkel
16.9.	Sametinget – politisk kraft	Politikk	Leder
20.9.	Sametinget NSR	Politikk	Nyhetsartikkel
20.9.	Kongen skal til Karasjok	Politikk	Nyhetsartikkel
22.9.	Samisk journalistutdanning	Skole/Utdanning	Nyhetsartikkel
4.10.	Samer vil aksjonere? (Åpning av Sametinget)	Politikk	Nyhetsartikkel
4.10.	Samer opprørt (Skal ikke synge samisk nasjonalsang under åpningen av Sametinget)	Politikk	Nyhetsartikkel
4.10.	Sameskolen til Sametinget	Skole/Utdanning	Nyhetsartikkel
9.10.	Melder seg ut av NSR i sinne (Steinar Pedersen)	Politikk	Nyhetsartikkel
10.10.	Festdag for samefolket (førsteside)	Politikk	Nyhetsartikkel

Dato	Tittel	Tema	Form
10.10.	Gledens dag i Karasjok	Politikk	Nyhetsartikkel
10.10.	Magga blir president	Politikk	Nyhetsartikkel
10.10.	Sametinget får Skoddeberg-saken	Politikk	Notis
10.10.	Verden kan forandres (Prolog åpning)	Politikk	Nyhetsartikkel
11.10.	Sametinget	Politikk	Leder
11.10.	Samenes øverste representanter	Politikk	Nyhetsartikkel
11.10.	Sultestreiken hjalp (Niilas A. Somby)	Politikk	Intervju
11.10.	Fiskerikrisen blir første sak	Politikk	Notis
19.10.	Elever ved Oksvik skole har samisk	Skole/Utdanning	Nyhetsartikkel
20.10.	Samisk teater blir ikke fast	Kultur (Teater)	Nyhetsartikkel
31.10.	Dalai Lama til Karasjok	Urfolk	Nyhetsartikkel
2.11.	Nei til samisk teater	Kultur (Teater)	Nyhetsartikkel
2.11.	Samisk høyskole åpnet	Kultur (Forskning)	Nyhetsartikkel
8.11.	Mehamn bøtelagt for samehets	Sport	Notis
8.11.	Troms fylke og sameskolen	Skole/Utdanning	Nyhetsartikkel
21.11.	Dalai Lama skal besøke Sametinget	Urfolk	Notis
29.11.	Strakstiltak for sjøsamene (fjordfiske)	Næringer	Nyhetsartikkel
30.11.	Svenskene må godkjenne Njunis	Politikk	Nyhetsartikkel
30.11.	30 samer vil bygge hytter	Reindrift	Notis
6.12.	Kolasamene nektes utreise	Politikk	Nyhetsartikkel
21.12.	Blåtind for Sametinget	Politikk	Nyhetsartikkel
21.12.	Sametinget om kystkrisa	Politikk	Notis
21.12.	Vil unngå unødige konflikter med samene	Politikk	Nyhetsartikkel
30.12.	Festdag for det første sameting	Politikk	Nyhetsartikkel.

Tabell 47. Fordeling av samiske saker på tema i Nordlys i 1989

Nyhetsstema	Antall innslag	Prosentandel
Politikk	97	61
Reindrift	11	7
Næring (Andre)	2	1
Kultur	29	19
Skole/Utdanning	11	7
Diskriminering	2	1
Urfolk	3	2
Sport	1	1
Reiseliv	2	1
Til sammen	158	100

Nordlys hadde i 1989 158 saker som direkte hadde et samisk hovedfokus. Antallet hadde fortsatt ikke nådd nivået fra toppåret under Alta-konflikten, 1981, da tallet på saker var 215, men tallet på samiske saker viste en sterk økende tendens. I 1988 var antallet ”bare” 86. Hva skyltes denne økningen?

Den viktigste grunnen var at stoff om samer igjen oppfylte mange kriterier for gode og viktige nyheter. Hovedårsaken til dette var etableringen av det nye Sametinget, som ble åpnet av kong Olav i 9. oktober 1989. Dette var et helt nytt politisk organ som det var stilt store forventninger til. Det ble opprettet et samemantall, og hele landet ble delt inn i kretser med et visst antall representanter i hver krets.²⁷ 12 september 1989 stemte samer over hele landet inn 39 representanter til sitt første folkevalgte organ i Norge.²⁸

Hele prosessen fram til Sametinget trådte i funksjon gav grunnlag for mye nyhetsstoff i Nordlys. Et interessant poeng for journalistene i forbindelse med det nye tinget kom allerede tidlig på året i 1989. For å kunne delta ved sametingsvalget måtte man stå i et nyopprettet samemantall, og alle med stemmerett i Nord-Norge hadde fått et skjema som de kunne benytte for å registrere seg dersom de mente at de oppfylte kriteriene. Disse gikk i korthet ut på at man måtte ha tilknytning til samisk språk enten ved at man selv snakket samisk, en av foreldrene gjorde det eller en av besteforeldrene. I tillegg måtte man erklære at man følte seg som same. 16. januar startet den formelle registreringen, og det var et spennende spørsmål hvor mange som ville skrive seg inn i manntallet, særlig i de sjøsamiske områdene. En registrering på etnisk grunnlag var noe helt nytt i Norge, og mange tvilte på om dette var veien å gå. Samenes Landsforbund ville ikke stille lister til sametingsvalget, og tok sterk avstand fra hele samemantallet.

I begynnelsen av januar hadde man et oppslag om hvilke samekjendiser som hadde meldt seg inn i manntallet. Skuespilleren Mikkel Gaup skulle skrive seg inn, likeså forfatteren Magnar Mikkelsen, selv om han ikke hadde så store forventninger til det nye sameparlamentet. Reidar Hirsti, som da var programdirektør i NRK, skulle registrere seg, mens ombudsmann for Forsvaret, Per A. Utsi, ikke skulle gjøre det. ”Jeg støtter ikke opprettelsen av Sametinget og ser ingen gode formål for ordninga,” var hans begrunnelse for å la være (Nordlys 12.1.1989).

²⁷ Se samediggi@samediggi.no (e-postadresse)

²⁸ Et enkelt innblikk i det første Sametinget kan man få i Odd Mathis Hættas bok *Sametinget i navn og tall. Høsten 1989-høsten 1993*. Karasjok: Sametinget.

Nordlys så det også som relevant å opplyse rent praktisk hvordan man skulle gå fram for å bli skrevet inn i samemanntallet. Avisen antok at mellom 20 000 og 25 000 personer oppfylte kriteriene til å stå i manntallet. I et intervju med utredningsleder i Norsk Sameråd, Sven-Roald Nystø, mente han at man måtte være fornøyd dersom halvparten registrerte seg. Leder i Norske Samers Riksforbund, Ragnhild Nystad, oppfordret i samme nyhetsartikkel alle som oppfylte kriteriene, om å melde seg inn. Det var viktig å være med på å utforme det nye Sametinget, mente hun (Nordlys 12.1.1989).

Innmeldingen gikk imidlertid nokså tregt i begynnelsen av januar, og resulterte i to ledere i avisen. Den første stod den 13. januar under tittelen "Etnisk bakgrunn". Lederen gav Sametinget full støtte, men forstod at mange hadde meninger om saken. Det lederskribenten imidlertid ikke forstod, var at en kjent samisk politiker som Per A. Utsi mente at Sametinget var unødvendig og at direkte valg til Sametinget var en sortering av folk. Sametinget var en videre utbygging av "vårt politiske liv", het det. Respekten for minoriteter i det norske samfunnet hadde vært for dårlig og gjort at landet hadde tapt store ressurser som samene representerte. Mange mennesker hadde også av den grunn fornektet sin samiske identitet. Opprettelsen av Sametinget var derfor en positiv handling, konkluderte lederskribenten. 25. januar 1989 stod det en lederartikkel med tittelen "Betenkelig svak start". Selv om det fortsatt var god tid til å skrive seg inn, var lederskribenten bekymret over den lave oppslutningen om samemanntallet til nå. Og konklusjonen var at dersom oppslutningen ble svak, ville det få negative konsekvenser for Sametingets virke.

Oppslutningen om registreringen ble lavere utover våren enn forventet, og Nordlys fortsatte å gripe de journalistiske poengene som dette førte til. "Lager oppslutning om samemanntallet" (Nordlys 25.4.1989), "Bare en same på Skjervøy" (Nordlys 12.4.1989) og "Bare 15 samer i Nordreisa" (Nordlys 5.4.1989) var noen av overskriftene på saker om samemanntallet. Den lunkne interessen for innskrivingen førte til en kritisk kommentar av journalist Ragnhild Enoksen med tittelen "Sviker samene seg selv?" (Nordlys 22.4.1989). Enoksen skrev at samene ved ikke å la seg registrere i manntallet sviktet både demokratiet og den samiske nasjon. Hun sidestilte de som ikke meldte seg inn, med sofavelgerne.

Etter hvert som sametingsvalget nærmet seg, ble fokus flyttet til nominasjonene, mulige presidentkandidater og mot slutten selve valget. 28.4.1989 var overskriften "Bare kårfjordinger til Sametinget", 18.5. var tittelen "Samene vil ha kvinne på første plass", og 30.5. fortalte avisen at det ble planlagt en rein kvinneliste i Karasjok. Spekulasjonene om hvem som

ble sametingspresident begynte for alvor på sensommeren, og 6.9.1989 antydet en nyhetsartikkel at Mimmi Bæivi kunne bli president. 9. september 1989 var journalisten sikker på at Ole Henrik Magga ville bli valgt fordi en meningsmåling gav Norske Samers Riksforbund flertall ved valget. Dersom NSR ikke skulle få rent flertall, ville Magga uansett få støtte fra andre grupper, konkluderte artikkelen.

Mandag 12. september 1989 ble det første sametingsvalget avholdt i Norge, og i dagene som fulgte hadde Nordlys flere artikler om resultatet og hvordan det nye tinget ville organisere seg. Norske Samers Riksforbund vant valget, og representantene ble i en artikkel karakterisert som personer med topp utdanning og med lang tids engasjement i samisk politikk (Nordlys 13.9.1989). Imidlertid ble det også hevdet i en annen reportasje at den virkelige opposisjonen ikke var å finne på Sametinget. Lærer Kjell Ballari fra Tana ble intervjuet fordi han lenge hadde fulgt med i samisk politikk og hadde fått en slags ekspertstatus. Han hevdet at tinget i stor grad ville være enig og samstemt, og årsaken var at partier som Høyre og Senterpartiet ikke fikk inn representanter (Nordlys 13.9.1989). Nordlys skrev også om problemene med opptellingen av stemmene, og 15. september var en overskrift "Stemme kaos i Nord-Troms".

Sametinget ble offisielt åpnet av kong Olav 9. oktober 1989, og dagen etter hadde Nordlys flere innslag som tok for seg den store begivenheten. På avisens førsteside var tittelen "Festdag for samefolket", og Ragnhild Enoksen skrev følgende: "Den første dagen i det aller første Sametinget ble en festdag for samefolket. I hele Karasjok gikk folk rundt i sin fineste stas, og ved inngangen til kulturhuset ble selveste kongen tatt imot av åtte kofteklede barn, som til sammen representerte alle samiske områder i Norge." Inne i avisen var det mer om det som skjedde ved åpningen, at Ole Henrik Magga ble president og utdrag fra forfatteren Magnar Mikkelsens prolog. Også lederartikkelen den dagen tok for seg det nye Sametinget. Her ble det understreket at tinget måtte tas på alvor og få politiske oppgaver. Brytninger hørte med i et politisk organ, og disse ville komme i Sametinget og være positive for det politiske arbeidet. "Intet folkevalgt organ kunne leve uten politiske brytninger, heller ikke Sametinget," het det i lederartikkelen (Nordlys 10.10.1989).

Den økende stoffmengden om samer og samiske spørsmål hang utvilsomt sammen med at den samiske minoriteten var i ferd med å få gjennomslag for økt politisk selvstyre. Dette følte nok av mange norske politikere og andre som en form for trussel mot det politiske systemet. Hvilken rolle skulle det nye Sametinget ha i det norske politiske system? Hvor mye makt skulle det ha og i tilfelle på bekostning av hvem? Ville

kommunene og fylkeskommunene miste noe av sin innflytelse? Dette skapte en usikkerhet som var til å ta og føle på da Sametinget ble etablert i 1989. Den nye politiske innflytelsen som samene fikk gjennom det nye tinget, førte uten tvil til større interesse for den samiske minoriteten, særlig i områder med en stor samisk befolkning.

Ved siden av politikk var kultur igjen det andre store samiske nyhetstema i 1989. 18 % av innslagene kan rubriseres som kulturstoff, og innslagene varierte i innhold. Nordlys hadde fulgt den samiske teatergruppen Beavváš nokså tett siden den ble startet tidlig på 1980-tallet. 15. mars 1989 hadde journalist Arne S. Hestvik ved Alta-kontoret vært i Kautokeino og laget en forhåndssak om et nytt stykke som hadde premiere i påskehelgen. Forestillingen var bygget på to gamle, samiske folkeeventyr, og stykket foregikk ute "på naturens scene", som det stod i reportasjen. 13. september 1989 fikk teateret et førstesideoppslag om sitt nye stykke "Blodbryllup" av Federico Garcia Lorca. Her skulle joik og flamenco møtes, het det i reportasjen. 20. oktober kunne imidlertid Nordlys nokså nedslått melde at det samiske teateret likevel ikke hadde fått fast årlig finansiering over statsbudsjettet.

Også samisk forskning og høyere undervisning var forholdsvis ofte å se i avisen i 1989. Mange forskere ved Universitetet i Tromsø fortsatte å skrive kronikker og populærvitenskapelige artikler i Nordlys, og i 1989 foregikk flere fagdebatter og universitetspolitiske diskusjoner i avisen som handlet om samisk forskning. I begynnelsen av april skrev Henry Minde, tre artikler om Universitetet i Tromsø og samisk forskning. En pågående debatt på universitetet hadde dreid seg om hvilke fagområder som skulle ha hovedansvaret for den samiske forskningen ved Det samfunnsvitenskapelige fakultet, og om det var riktig å organisere en egen gruppe for Samiske studier/etniske relasjoner, slik man hadde gjort. Den første artikkelen hadde tittelen "Samiske studiers endelikt", og Minde ønsket en avvikling av Samiske studier/etniske relasjoner, slik den nå var organisert. I den andre artikkelen med overskriften "Hva var det som gikk galt?" gjennomgikk Minde en kritisk rapport ved fakultetet, og mente at det meste av forskningsmidlene som nå gikk til "Gruppen for samiske studier", i stedet burde bli kanalisert til et nytt senter for samisk forskning ved universitetet. I den siste artikkelen 14. april konkluderte Henry Minde med at antropologene gjennom sin forskningspolitikk hadde erklært krig mot andre samiske forskningsmiljø ved universitetet.

Professor Per Mathisen skrev den 20. april 1989 et svar på Mindes artikkelserie med tittelen "Samiske studier skal bestå". Mathisen, som var leder for forskningsgruppen Samiske studier/etniske relasjoner, hevdet at

Henry Minde gav et feilaktig og forvrengt bilde av situasjonen for samisk forskning ved instituttet. Han hevdet at Minde ikke diskuterte forskningsresultatene til gruppen, men organiseringen. Ifølge Mathisen syntes Minde å mene at for at et samisk forskningssenter skulle opprettes, måtte gruppen Samiske studier/etniske relasjoner oppløses. Dette var ikke nødvendig, og samiske studier i sin nåværende form måtte fortsatt bestå, mente Mathisen.

Nordlys var til stede da Samisk Høgskole ble åpnet i november. Journalisten skrev blant annet at "Samisk Høgskole er kommet hjem til Sameland og Kautokeino. Gårsdagens åpning i kulturbygget var en høytidsstund for hele den samiske befolkning, ikke minst for de kommende generasjoner" (Nordlys 2.11.1989). Også undervisning på lavere nivå resulterte i flere reportasjer i Nordlys i 1989, og noe nytt var kommet til i forhold til årene før: store og små innslag om kurs i samisk språk og kultur i de sjøsamiske områdene. 24. januar 1989 rapporterte avisen fra et kurs om samisk identitet i Lyngen, og 18. april var oppslaget at det nå var mer behov for samisk enn tysk ved Nordreisa videregående skole. 17 elever tok samisk som linjefag. Problemet var imidlertid at få lærere hadde kompetanse i faget. Journalisten hadde også undersøkt hvordan det forholdt seg ved andre skoler, og Edel Hætta Eriksen ved Samisk utdanningsråd i Kautokeino kunne fortelle at tallet på elever som valgte samisk i videregående skole, var økt fra 177 i 1988 til 290 i 1989. De fleste soknet til de videregående skolene i Kautokeino og Karasjok, men også i Vadsø, Tromsø og på Bardufoss valgte elevene nå samisk som fremmedspråk framfor tysk eller fransk.

I 1989 oppstod det strid hvor en ny sameskole i Troms skulle ligge. Skolen ble drevet i leide lokaler i Målselv, men Kåfjord kommune syntes det var mer naturlig at den lå i den eneste samiske kommunen i fylket, og at det ble bygget en helt ny skole (Nordlys 2.5.1989). De første ideene om en egen samisk journalistutdanning kunne man lese den 22. september 1989, da Finnmark journalistlag fortalte om slike planer og hvorfor dette var nødvendig.

Den tredje tematiske hovedgruppen var reindriften. I 1989 utgjorde innslagene i underkant av 10 %, og igjen var de svenske reieneierne med sommerbeite på norsk side av grensen i Troms i fokus fordi de stadig var i konflikt med norske myndigheter. Stoff omkring de svenske samene var et nærmest årlig sommerfenomen. 6. juni var oppslaget "Svensksamene tapte". Det var Senja herredsrett som bestemte at svenske reindriftssamer ikke fikk kjøre motorsykkel i Øvre Dividal nasjonalpark. Parken ble opprettet i 1971 og omfattet en god del av deres tradisjonelle beiteland. 11. juli slo avisen opp at de svenske samene måtte bryte loven fordi de var

tvunget til å bruke motorsykler når de merket sine reinsdyr i nasjonalparken. Dagen etter kunne imidlertid avisen melde at samene likevel fikk bruke motorsykler i forbindelse med reinmerking (Nordlys 12.7.1989). 22. juli handlet det om strid i forbindelse med riving av et reingjerde i Indre Dividal. Samene hadde i årevis hatt et fem kilometer langt gjerde i området, men nå krevde norske miljøvernmyndigheter at gjerdet ble fjernet fordi det skadet naturen.

1. august 1989 var de svenske samene toppsak på førstesiden, og overskriften var ”Svensksamene gjør opprør. Gir pokker i norske myndigheter”. Etter at den norske fjelltjenesten hadde revet ned det omstridte gjerdet, satte samene det opp igjen. Miljøvernleder hos Fylkesmannen i Troms ville politianmelde saken.

Et negativt fokus fikk man blant annet 29. juli 1989. Overskriften var ”Reindrif i krise”, og bakgrunnen var store problemer på Finnmarksvidda. Lønnsomheten i næringen var liten, prisen på reinkjøtt hadde ikke fulgt den generelle kostnadsveksten, og reinflokkene var nå mindre produktive enn før. 50 000 til 70 000 reinsdyr måtte bort, og 700 reindriftsamer kunne stå uten jobb om kort tid.

En historie som Nordlys presenterte i juli måned, skilte seg ut fordi den på mange måter var en gufs fra fortiden. 17. juli 1989 stod det et svært oppslag på førstesiden med tittelen ”Samer nektes drosjeskyss”. Henrik Sara og Isak Mattis Triumf skulle sammen med to andre ta drosje fra Burfjord til Kvænangsbotn i Kvænangen kommune. Men den eneste ledige drosjen nektet å kjøre dem. ”Eg kjører ikke sama,” skal drosjesjåføren ha sagt ifølge reportasjen. Begrunnelsen var at de ikke betalte for seg og røkte i bilen. Saken ble fulgt opp med ytterligere to reportasjer, og den 20. juli hadde avisen bedt om en kommentar fra leder i Norske Samers Riksforbund, Ragnhild Nystad. Hun sa at handlingen var i strid med loven, og hun trodde slike holdninger til samer hørte fortiden til, og at dette var et enestående tilfelle.

En grunn til at samisk stoff fikk et oppsving fra 1989 var ved siden av det som skjedde i det samiske samfunnet også den interne prioriteringen i redaksjonen i Nordlys. Ragnhild Enoksen var ansatt på lokalkontoret i Nordreisa fra 1988, og spesialiserte seg etter hvert på det samiske stoffområdet. Hun hadde bakgrunn fra samepolitisk arbeid både i AUF og NSR, og var selv sjøsame fra Kvænangen. Hun framstod etter hvert som den journalisten i Nordlys som hadde hovedansvaret for stoff om samiske spørsmål (Christensen og Tjelmeland 2003:415). De fleste av nyhetsartiklene om samiske forhold i 1989 var signert Ragnhild Enoksen.

I det siste tiåret i min undersøkelsesperiode vil jeg sette hovedfokus på 4 år, nemlig 1990, 1995, 1997 og 2000. Mot denne inndelingen kan det innvendes at 1990 bare var ett år etter 1989. Jeg velger likevel å undersøke dette året av to hovedgrunner. For det første ønsker jeg i størst mulig grad å holde meg til 5-års bolker. 1989 var et unntaksår fordi tallet på samiske saker økte svært mye i Nordlys og det skrek etter en nærmere forklaring. Det er også interessant å gå grundig inn på det etterfølgende året 1990, for å se om interessen for samisk stoff holdt seg eller om det bare var et blaff i 1989, da mye nytt skjedde i samisk styre og stell. 1997 velger jeg å gå grundigere inn på fordi mye skjedde dette året i samisk politikk og kultur.

Tabell 48. Saker med samisk hovedfokus i Nordlys i 1990

Dato	Tittel	Tema	Form
6.1.	Samene knytter nye kontakter (Kola)	Urfolk	Nyhetsartikkel
7.1.	Etter Flakstad-vegen. Reineier krever 350000 (Torsken)	Reindrift	Nyhetsartikkel
12.1.	Ingen sameopplevelser (i Tromsø)	Kultur	Nyhetsartikkel
13.1.	Prominent besøk (Kommunalkomiteen til Sametingets møte)	Politikk	Nyhetsartikkel
13.1.	Må få lønn (Sametingspresidenten)	Politikk	Nyhetsartikkel
16.1.	Vil ha samisk senter (Uitø)	Kultur (Forskning)	Nyhetsartikkel
25.1.	Nordisk Råds litteraturpris. Samiske forfattere ble ikke vurdert	Kultur (Litteratur)	Nyhetsartikkel
25.1.	Nordisk Råd "glemte" Valkeapää (førsteside)	Kultur (Litteratur)	Nyhetsartikkel
26.1.	Rystet over departementet	Politikk	Nyhetsartikkel
30.1.	Samepolitisk hverdag (Ragnhild Enoksen)	Politikk	Kommentar
30.1.	Strid om samisk språklov	Kultur (Språk)	Nyhetsartikkel
30.1.	Reiseliv Sneffjord kommune	Reiseliv	Nyhetsartikkel
31.1.	Sameting-nei til ammunisjonslager	Politikk	Nyhetsartikkel
31.1.	Utvannet språklov	Kultur (Språk)	Intervju
1.2.	I strid med loven	Politikk	Notis
1.2.	Inndeling i komiteer (Sametinget)	Politikk	Notis
1.2.	Støtte til sjøsamene (Sametinget)	Politikk	Nyhetsartikkel
1.2.	Kø av store utfordringer	Politikk	Nyhetsartikkel
2.2.	Nytt samisk forlag?	Kultur (Litteratur)	Nyhetsartikkel
2.2.	Forslag til språk-mord!	Kultur (Språk)	Notis
3.2.	Samisk hverdag og kultur (Trygve L. Guttormsen)	Kultur (Politikk)	Nyhetsartikkel
3.2.	Vil legge ned Sametinget	Politikk	Nyhetsartikkel
3.2.	Ingen penger (Kommunalministeren)	Politikk	Notis

Dato	Tittel	Tema	Form
3.2.	Strid om reinslakteri	Reindrift	Nyhetsartikkel
05.2.	Mauken/Blåtind må utredes	Politikk	Nyhetsartikkel
05.2.	Reindriften kommer opp (Sametinget)	Reindrift	Notis
05.2.	Kartlegger språkbruk	Kultur (Språk)	Notis
05.2.	De ansatte skal høres	Diskriminering	Notis
05.2.	Felles nordisk samekanal	Kultur (Media)	Notis
7.2.	Internasjonalt i Karasjok	Urfolk	Notis
7.2.	Vurderer samevalgloven	Politikk	Notis
8.2.	Bryter Norge menneskerettighetene	Urfolk	Notis
16.2.	Til Stortinget (Sametingsrepresentanter)	Politikk	Notis
17.2.	Analfabeter til Stortinget	Skole/Utdanning	Nyhetsartikkel
17.2.	Reinflukt til Finland	Reindrift	Nyhetsartikkel
17.2.	Samisk språklov (Kåfjord)	Kultur (Språk)	Nyhetsartikkel
27.2.	40 millioner gir nytt Sameland	Reiseliv	Nyhetsartikkel
6.3.	Selvforsynte sjøsamer	Næringer	Nyhetsartikkel
7.3.	Fra null (Om nytt samisk senter ved Utø)	Kultur (Forskning)	Kronikk
9.3.	Gula, Gula	Kultur (Musikk)	Anmeldelse
13.3.	Samisk – afrikansk	Kultur (Musikk)	Nyhetsartikkel
13.3.	Hang i kniv over stup (førsteside)	Ulykker	Nyhetsartikkel
13.3.	Sametinget mot fiskeriministeren	Politikk	Nyhetsartikkel
29.3.	Samisk næringsdrift takler ressurskrise (Reindrift og fiske er positivt)	Næringer	Nyhetsartikkel
30.3.	Samekvinne frikjent etter drap	Kriminalitet	Notis
30.3.	Samerett (Carsten Smith engasjert)	Politikk	Notis
4.4.	Bare samer må få bære samekofte	Kultur (Klær)	Nyhetsartikkel
05.4.	Ingen vil bli Beaivvås-leder	Kultur (Teater)	Nyhetsartikkel
05.4.	Nei til samisk (Kvænangen og Nordreisa)	Skole/Utdanning	Nyhetsartikkel
9.4.	Samer, rein og gull i Alaska (Ny bok)	Kultur (Litteratur)	Anmeldelse
10.4.	Samisk Grand Prix	Kultur (Musikk)	Notis
10.4.	Samisk teater	Kultur (Teater)	Notis
19.4.	Hard lederkamp (SLF)	Politikk	Nyhetsartikkel
24.4.	Lei av norsk kolonipolitikk i nord (Sametinget)	Politikk	Nyhetsartikkel
25.4.	Samiske bøker må oversettes	Kultur (Litteratur)	Nyhetsartikkel
27.4.	Sameforening vil ha plass	Politikk	Notis
28.4.	Lærer om sine samiske røtter	Skole/Utdanning	Nyhetsartikkel
30.4.	Reindøden i Indre Troms	Reindrift	Nyhetsartikkel
30.4.	Kadavrene fjernes	Reindrift	Nyhetsartikkel
3.5.	Tre vil bli sametingsdirektør	Politikk	Notis
05.5.	Tvil om Samisk senter	Kultur (Forskning)	Nyhetsartikkel
9.5.	Norsk i Sametinget	Kultur (Språk)	Nyhetsartikkel
9.5.	Omstridt lov i statsråd (Samisk språklov)	Kultur (Språk)	Nyhetsartikkel
9.5.	Sprudlende morsmål (Manndalen)	Kultur (Språk)	Nyhetsreportasje

Dato	Tittel	Tema	Form
9.5.	Plikt å lære samisk	Kultur (Språk)	Nyhetsartikkel
12.5.	Språkdemokrati for samene	Kultur (Språk)	Nyhetsartikkel
12.5.	Hvorfor bare Finnmark?	Kultur (Språk)	Intervju
14.5.	Reineier for retten	Reindrift	Notis
15.5.	Direktør for Sametinget	Politikk	Notis
15.5.	Positivt Kautokeino	Politikk	Nyhetsartikkel
16.5.	Norske og samiske stedsnavn	Kultur (Navn)	Inserat
18.5.	Lindberg i retten. Samehets	Politikk	Nyhetsartikkel
19.5.	Lå halvød i issørpe	Ulykker	Nyhetsartikkel
23.5.	Ikke kabinettsspørsmål (NSR)	Politikk	Nyhetsartikkel
26.5.	Skandale (Avslag på midler)	Politikk	Nyhetsartikkel
28.5.	Seier for reindriften (Senja)	Reindrift	Nyhetsartikkel
29.5.	Reindriften (Arne S. Hestvik)	Reindrift	Kommentar
29.5.	Permisjon for å lære samisk (Ordfører Kåfjord)	Skole/Utdanning	Nyhetsartikkel
29.5.	Felles krav om språklov (Nord-Troms)	Kultur (Språk)	Intervju
29.5.	Gode muligheter for Kåfjord (Språkløven)	Kultur (Språk)	Intervju
29.5.	Ap skuffet over Sametinget	Reindrift	Nyhetsartikkel
29.5.	NSR-landsmøte med sankthans	Politikk	Notis
31.5.	Profitten mot naturen	Reindrift	Nyhetsartikkel
31.5.	Sametinget forblir i Karasjok	Politikk	Nyhetsartikkel
31.5.	Mari Boine Persen	Kultur (Musikk)	Nyhetsartikkel
1.6.	Beitetilpasset reindrift	Reindrift	Nyhetsartikkel
1.6.	Bare Troms fylke støtter Beaivváš	Kultur (Teater)	Nyhetsartikkel
7.6.	Sameradioen	Kultur (Media)	Notis
20.6.	Ny organisasjon (NSR-årsmøte)	Politikk	Nyhetsartikkel
22.6.	Upolitisk NSR! (Om NSR skal bli et politisk parti)	Politikk	Intervju
22.6.	Sang	Kultur (Musikk)	Anmeldelse
23.6.	Grasrot-samenes framtid avgjøres (NSR)	Politikk	Nyhetsartikkel
26.6.	Nyorganisering utsatt (NSR)	Politikk	Nyhetsartikkel
29.6.	Markedsplassen (Skibotn)	Kultur	Nyhetsartikkel
29.6.	Samisk kulturuke (Kvænangen)	Kultur (Etnisitet)	Nyhetsartikkel
29.6.	For dyrt for Forsvaret (å trykke brosjyrer på samisk)	Kultur (Språk)	Notis
6.7.	Røttene er samiske (i Kvænangen)	Kultur (Etnisitet)	Nyhetsartikkel
10.7.	Unik opplevelse (Besøk i Lowozero)	Kultur (Folklore)	Nyhetsartikkel
11.7.	Fullt kjøer i nasjonalparken (Svensksamer)	Reindrift	Nyhetsartikkel
13.7.	Sjøsamene er bekymret	Reiseliv	Nyhetsartikkel
13.7.	Samisat – 90 (Hans Ragnar Mathisen)	Kultur (Billedkunst)	Nyhetsartikkel
14.7.	– Styrk den samiske identiteten (Samemisjonen)	Kultur (Etnisitet)	Nyhetsartikkel
17.7.	Samenes rett til fiske reguleres	Næringer	Nyhetsartikkel

Dato	Tittel	Tema	Form
18.7.	Samer hjelper samer (førsteside + s.14)	Helse	Nyhetsreportasje
23.7.	Samisk på melkepakker	Kultur (Språk)	Nyhetsartikkel
23.7.	Frokost-samisk (Lær samisk til frokost)	Kultur (Språk)	Intervju
23.7.	Over hele landet (Samisk på melkepakker)	Kultur (Språk)	Intervju
24.7.	Positiv til samiske fiskerettigheter (Finnmark fiskarlag)	Næringer	Nyhetsartikkel
2.8.	Samisk hederspris (Edel Hætta Eriksen)	Kultur (Pris)	Notis
3.8.	Urfolkskvinne	Urfolk	Nyhetsartikkel
11.8.	Navn i nyhetene: Jorun Eikjok	Politikk	Nyhetsartikkel
11.8.	Halonen President? (Til WCIP)	Urfolk	Nyhetsartikkel
11.8.	WCIP, møte i Tromsø	Urfolk	Nyhetsartikkel
14.8.	Samisk blåmandag (etter WCIP-møtet)	Urfolk	Nyhetsartikkel
15.8.	Halonen tar kritikk (etter WCIP-møtet)	Urfolk	Nyhetsartikkel
15.8.	Samer i dårlig lys (Karl Ingebrigtsen)	Urfolk	Kommentar
16.8.	Samene presset av alle (Einar Niemi)	Politikk	Nyhetsartikkel
29.8.	4500 reinsdyr tapt	Reindrift	Nyhetsartikkel
29.8.	Klager på svensksamene	Reindrift	Nyhetsartikkel
29.8.	Sameskolen til Kåfjord	Skole/Utdanning	Nyhetsartikkel
3.9.	Vil beholde sameskolen (Målselv)	Skole/Utdanning	Notis
05.9.	Særrett for samer (Ved regulering i fiske)	Næringer	Notis
7.9.	Samene får plass (I Statens Naturforvaltning)	Miljø	Notis
14.9.	Fiskerett til Sametinget (Om fiske i Tana)	Næringer	Nyhetsartikkel
25.9.	Etterlyser samerettsutvalget (Aps gruppe)	Politikk	Notis
29.9.	Samisk kulturminneseminar	Kultur (Historie)	Notis
05.10.	Krisebudsjett for Sametinget	Politikk	Nyhetsartikkel
16.10.	Bitter Magga (førsteside + side 9) (Lite skjer)	Politikk	Nyhetsartikkel
16.10.	Bitter Magga venter fortsatt	Politikk	Nyhetsartikkel
16.10.	Rimelig vekst (Svar fra KUD)	Politikk	Notis
17.10.	Samisk jordbruk til debatt	Næringer	Nyhetsartikkel
17.10.	Kan ikke aksepteres (Omorganisere NIS)	Kultur (Forskning)	Nyhetsartikkel
24.10.	Sinte samer (Sametinget krever makt i fiskeripolitikken)	Politikk	Nyhetsartikkel
24.10.	Sågat kveler SLF	Kultur (Media)	Nyhetsartikkel
26.10.	Fleip eller fakta (Samisk fiskerettigheter) (Ragnhild Enoksen)	Politikk	Kommentar
29.10.	Må lære samisk (Kåfjords administrasjon)	Kultur (Språk)	Nyhetsartikkel
29.10.	Kommer for seint (Alle forstår norsk i Kåfjord)	Kultur (Språk)	Intervju
29.10.	Ikke flere reingjerder (Finnmark jeger og fisk)	Reindrift	Notis

Dato	Tittel	Tema	Form
1.11.	Samiske rettigheter for kystfiskerne	Næringer	Nyhetsartikkel
1.11.	Magga skriver brev til Gro	Politikk	Nyhetsartikkel
1.11.	Samisk strid	Politikk	Notis
3.11.	Reineier savnet	Ulykker	Nyhetsartikkel
3.11.	Sameland – the real ting	Reiseliv	Nyhetsartikkel
7.11.	Sameleder med krav: Statssekretær for samer (Oddvar Ørnebakk, SLF)	Politikk	Nyhetsartikkel
7.11.	Hvorfor har samisk språk overlevd? (Ernst Håkon Jahr)	Kultur (Språk)	Kronikk
8.11	Egen statssekretær (mot dette)	Politikk	Leder
8.11.	Same-sekretær (Troms Arbeiderparti)	Politikk	Notis
9.11.	Konsulenter i samisk husflid	Kultur (<i>Duodji</i>)	Nyhetsartikkel
15.11.	Samisk utredning (Skoddebergsaken i Sør-Troms)	Kultur (Historie)	Nyhetsartikkel
16.11.	Samisk fiskerettigheter	Næringer	Nyhetsartikkel
17.11.	Krever verdig løsning (Tapt skolegang)	Politikk	Nyhetsartikkel
17.11.	Retten tilhører det samiske folk	Politikk	Nyhetsartikkel
21.11.	Styrker samisk språk	Kultur (Språk)	Notis
23.11.	Om døde språk (Kjell Gunnar Eriksen)	Kultur (Språk)	Kommentar
23.11.	Sametingsgruppen frykter EØS	Politikk	Nyhetsartikkel
24.11.	Årets Boine	Kultur (Musikk)	Nyhetsartikkel
28.11.	Samenes status røres (EF-ambassadør)	Politikk	Nyhetsartikkel
28.11.	Fordel for Nord-Norge (EF-medlemskap)	Politikk	Nyhetsartikkel
28.11.	Svensk samedrama på TV	Kultur (Media)	Nyhetsartikkel
28.11.	Nord-Norge blir samereservat i EF (førsteside)	Politikk	Nyhetsartikkel
28.11.	Multikunstner (Nils Aslak Valkeapää)	Kultur (Kunst)	Nyhetsartikkel
29.11.	Staten forstår galt	Politikk	Nyhetsartikkel
30.11.	Sametinget skal bestemme mer	Politikk	Nyhetsartikkel
30.11.	Mange samer kan ikke skrive	Skole/ Utdanning	Nyhetsartikkel
1.12.	Samene må med i EØS-prosessen	Politikk	Notis
1.12.	Avvist	Politikk	Notis
4.12.	Hvem eier Finnmark (Arne S. Hestvik)	Politikk	Kommentar
8.12.	EØS-utvalg for samer	Politikk	Notis
13.12.	Kjempestipend til samekunstner (Rauni M. Lukkari)	Kultur (Litteratur)	Nyhetsartikkel
18.12.	Samekritikk mot budsjettforliket	Politikk	Nyhetsartikkel
20.12.	SLF ut av styret i Sáogat	Kultur (Media)	Notis

Tabell 49. Fordeling av samiske saker på tema i Nordlys i 1990

Nyhetsstema	Antall innslag	Prosentandel
Politikk	59	35
Reindrift	16	10
Næringer (Andre)	9	5
Kultur	60	35
Urfolk	9	5
Reiseliv	3	2
Skole/utdanning	7	4
Annet	7	4
Til sammen	170	100

Tallet på saker med samisk hovedfokus økte med over 10 fra 1989 til 1990. Dette tydet på at oppgraderingen av samisk stoff i Nordlys var kommet for å bli. Dette var blitt interessant nyhetsstoff, og det gjaldt særlig stoffområder som politikk og kultur.

Nordlys fortsatte å dekke Sametingets virksomhet, og plenumsmøtene dette året fikk grundig oppmerksomhet. Det første fant sted i månedsskiftet januar/februar, og allerede på møtets første dag skrev Ragnhild Enoksen en redaksjonell kommentar med overskriften ”Samepolitisk hverdag” (Nordlys 30.1.1990). Møtet var på mange måter historisk, fordi det var det første etter at tinget ble offisielt åpnet i oktober året før, skrev hun. Men Sametinget måtte passe seg for ikke å bli for eksotisk. Til nå hadde det vært mye fest og prakt, men når kommunalminister Johan J. Jakobsen og kommunalkomiteen med leder Thorbjørn Berntsen i spissen kom til Karasjok, var dette et tegn på at norske stortingspolitikere mente tinget var en maktfaktor i norsk politikk. Sakene som skulle behandles, var av en slik karakter at det kunne innebære konflikter mellom samene og storsamfunnet, skrev hun. Det var ikke snakk om vannkraftutbygging denne gang, men Forsvarets planer om å legge beslag på mer samisk land i Indre-Troms og Sør-Troms. En annen sak som Sametinget skulle ta opp, var ressurskrisen i Barentshavet. Det var imidlertid opp til de norske stortingspolitikere å bestemme hvilken rolle Sametinget skulle ha i framtiden. ”De skal kort og godt avgjøre om Sametinget skal være mer enn festlige oppslag på store fargebilder i løssalgstavisene, eller om det også skal få makt og betydning for den samiske hverdagen,” skrev Ragnhild Enoksen til slutt i sin kommentar.

I de dagene plenumssamlingen i Sametinget varte, presenterte avisen flere samiske saker daglig. En sak som vakte betydelig strid, og som Ragnhild Enoksen tok opp i sin kommentar, var planene om å bygge et ammunisjonslager ved Skoddebergvannet i Sør-Troms. Både lokale sameforeninger og reindriften i området hadde gått sterkt imot dette. Debatten i Sametinget resulterte i en større reportasje 31. januar 1990 med tittelen "Sameting-nei til ammunisjonslager". Et enstemmig ting stemte imot planene, og ifølge referatet fra møtet ble det en debatt om samiske rettigheter.

Dersom Forsvaret trumfet igjennom en ekspropriasjon, kunne samene igjen begynne å rasle med lenkene som under Alta-konflikten, sa representanten Olav Andersen. Og representanten Ing-Lill Paval framholdt at samene hele tiden måtte dokumentere for andre at de hadde rettigheter i området selv om Skoddeberg hadde vært i bruk blant samene i generasjoner.

Andre saker fra det første ordinære sametingsmøtet etter åpningen som førte til nyhetsartikler og notiser, var Justisdepartementets forslag til samisk språklov, som Ole Henrik Magga mente var et utvannet forslag (Nordlys 31.1.1990). I en nyhetsartikkel ledsaget av et stort bilde av sametingspresidenten flankert av kommunalminister Johan J. Jakobsen og arbeiderpartipolitikeren Thorbjørn Berntsen het det at utfordringene stod i kø for det nye Sametinget (Nordlys 1.2.1990).

Det andre plenumsmøtet i Sametinget i 1990 i månedsskiftet mai/juni ble også forholdsvis godt dekket i Nordlys. Denne gangen var reindriftens framtid ett av hovedtemaene, og det førte til både reportasjer og kommentarer. Møtet bestemte også at Sametingets administrasjon og tilholdssted i framtiden skulle være i Karasjok (Nordlys 31.5.1990).

Utover høsten var utspill fra sametingspolitikere stadig å se i nyhetsartikler i Nordlys. Særlig kom etter hvert den nye sametingspresidenten, Ole Henrik Magga, fram i nyhetsbildet. I forbindelse med det nye statsbudsjettet som ble lagt fram av regjeringen, ble norske myndigheter kritisert for ikke å ha bevilget nok penger til Sametingets virksomhet. "Krisebudsjett for Sametinget" kalte Ole Henrik Magga regjeringens bevilgning i avisen den 5. oktober, og hevdet at dersom dette budsjettet ble vedtatt i Stortinget, måtte Sametinget redusere sin virksomhet. 16. oktober klaget Magga igjen over lite penger til Sametinget i et større intervju der han oppsummerte den samepolitiske utviklingen de siste ti årene. Konklusjonen var at lite hadde skjedd bortsett fra opprettelsen av Sametinget.

Nordlys laget flere nyhetssaker omkring sjøsamenes kyst- og fjordfiske. Allerede i forbindelse med den første samlingen i 1990 laget avisen en nyhetsartikkel med tittelen "Støtte til sjøsamene". Bakgrunnen var en

debatt om hvorvidt fisket i fjordene og på kysten var noe som angikk samer (Nordlys 1.2.1990). 13. mars var oppslaget at sametingspresident Ole Henrik Magga var misfornøyd med fiskeriminister Svein Munkejord. Årsaken var de usikkerheter som var skapt om de minoritetsrettslige sidene ved fiskerireguleringen. Ifølge artikkelen hadde sametingspresidenten allerede i desember året før kontaktet fiskeriministeren om saken, og ministeren bebudet da at han ville se nærmere på de samiske interessene i forbindelse med reguleringsspørsmålet. Men ifølge Magga hadde lite skjedd, og nå var tiden inne til å etterlyse tiltakene. Han understreket i et brev til Munkejord at saken dreide seg om framtiden for samisk kultur i kyst- og fjordstrøk.

Sametinget oppnevnte i 1990 et fiskeripolitisk utvalg som blant annet skulle se på reguleringene av kystfisket. 1. november ble sametingspresidenten intervjuet, og han slo fast at samiske rettigheter til fiskeressursene skulle gjelde fjord- og kystfiskere og nevnte spesielt det arbeidet som utvalget var i gang med. 16. november 1990 slo en nyhetssak i avisen fast at samiske fiskerettigheter var viktige for den samiske kulturen.

Sametinget fikk altså god dekning i Nordlys i 1990, men det var også andre forhold som gav grunnlag for nyhetsinnslag. Landsmøtet i Norske Samers Riksforbund fikk igjen stor oppmerksomhet, noe som imidlertid ikke var tilfelle for den andre samiske organisasjonen, Samenes Landsforbund. En viktig årsak var nok at SLF på mange måter hadde satt seg på sidelinjen i samisk politikk ved ikke å stille lister til sametingsvalget. Sametinget ble ganske snart det viktigste forum for samepolitikk, og manglende representasjon her gjorde nok sitt til at journalistene vurderte SLF som mindre interessant enn før.

En sak som kom opp på landsmøtet i NSR i slutten av juni, og som Nordlys vurderte som en prioritert nyhet, var spørsmålet om organisasjonens rolle som et politisk parti. Norske Samers Riksforbund var en tverrpolitisk kulturorganisasjon, og styret hadde enstemmig vedtatt at den ikke skulle være et politisk parti. Nå satt organisasjonen med den politiske makten i Sametinget, og mange fremtredende medlemmer ønsket å danne et valgforbund som støttet seg til NSRs grunnsyn. Denne saken skulle opp på landsmøtet, meldte Nordlys den 20. juni 1990. 22. juni fulgte et nytt oppslag med lederen i NSR, Ragnhild Nystad, som mente at ”det vil bli en tragedie for oss og det samiske samfunnet om vi velger at NSR skal bli et politisk parti”. Dagen etter fulgte man igjen opp saken med en større reportasje med overskriften ”Grasrot-samenes framtid skal avgjøres” (Nordlys 23.6.1990). 26. juni meldte avisen at landsmøtet hadde vedtatt å utsette spørsmålet om nyorganisering av partiet.

Fremskrittspartiets syn på samer og samepolitikk, som vi kjenner igjen fra dagens politiske debatt, kom på banen allerede i 1990 og ble en prioritert nyhet. Fremskrittspartiet erklærte da Sametinget ble etablert, at de ønsket å legge ned tinget. I et oppslag 3. februar uttalte Lodve Solholm og Knut Hanselmann at de var på linje med Samenes Landsforbund som gikk inn for at samene skulle integreres i det norske samfunnet. Et Sameting hadde man ikke bruk for. Men så lenge Sametinget eksisterte, ville partiet ta hensyn til vedtakene som ble fattet, het det i nyhetsartikkelen.

På begynnelsen av 1990-tallet kom debatten om hvilken tilknytning Norge skulle ha til EU igjen på den politiske dagsorden. Nordlys interesserte seg også for den samiske dimensjonen, og hvordan samenes situasjon ville bli i forbindelse med et mulig EU-medlemskap. Mot slutten av 1990 stod det tre innslag om saken, og 23. november kunne man lese at samiske politikere krevde en avklaring om Norges forhold til EØS-avtalen. Man var redd for at særordningene innenfor de samiske bosetningsområdene skulle svekke Samelovens framtid. 27.11.1990 var EU-ambassadør Aneurin Hughes i Karasjok og holdt et foredrag om hva som ville skje med samene dersom Norge ble EU-medlem. Han slo fast at samenes status ikke ville bli berørt. I et stort nyhetsoppslag dagen etter var hans foredrag referert, og konklusjonen var at samene ikke hadde noe å frykte dersom Norge undertegnet en avtale med EU. Journalisten hadde bedt sametingspresident Ole Henrik Magga kommentere foredraget, og han var mer usikker på hva fremtiden ville bringe for samene ved et norsk medlemskap. Han opplyste at Sametinget trengte bistand til å utrede samenes stilling ved en eventuell norsk EU-tilknytning, og for Magga så det ut som om Norge var på vei inn i EU (Nordlys 28.11.1990). 8. desember meldte avisen at regjeringen hadde gått med på kravet fra Sametinget om et eget utvalg for samiske interesser i forhold til EØS-forhandlingene. De samiske interessene ble ikke direkte representert i forhandlingsdelegasjonen, men samene skulle få legge fram synspunkter og krav overfor regjeringen, opplyste regjeringens statssekretær for samiske spørsmål, Steinar Pedersen.

Reindriften stod for 10 % av sakene i 1990. De svenske reindriftsamene var kilder til flere nyhetsoppslag, blant annet 29. august da den gamle konflikten mellom dem og miljøvernavdelingen hos fylkesmannen i Troms var grunnlag for en nyhetsartikkel med tittelen "Klager på svensk-samer". De hadde ikke fjernet midlertidige sperregjerder og satt opp nye gjerder på en lite skånsom måte, hevdet miljøvernavdelingen. Innslaget vinklet saken bare fra norske miljøvernmyndigheters side, og de svenske samene var ikke intervjuet for å svare på anklagene, noe som for øvrig også gjaldt andre saker som handlet om dem. Et eksempel var 11. august 1990 da

overskriften var ”Fullt kjøer i nasjonalparken” hvor opplysningene om hva som hadde skjedd, bare var hentet fra norsk side.

Sametingets behandling av reindriften førte også til nyhetsoppslag (Nordlys 5.2.1990), og det samme gjorde Finnmark jeger- og fiskerforening uttalelse om at det ikke måtte bli flere reingjerder i fylket (Nordlys 29.10.1990). De mer daglige hendelsene i reindriften var også kilder til nyhetsoppslag. 17.2.1990 meldte Nordlys at tusenvis av norske rein hadde trukket over på finsk side av grensen i Finnmark, og ”beskyldninger om gjetersvikt og reintyveri hagler fram og tilbake”, ifølge saken. 30.4. handlet det om reindød i Indre Troms, og 28. august satte en nyhetsartikkel med overskriften ”4500 reinsdyr tapt” fokus på at reindriftskontoret i Vest-Finnmark hadde fått mange søknader om erstatning for reinsdyr som var tapt på beite. Over halvparten var drept av fredet rovdyr, ble det hevdet, og ørna fikk skylden for mesteparten av tapene.

Interessen for alle sider ved samisk kultur var økende i Nordlys og gav grunnlag for mange oppslag i 1990. Andelen av kultursaker var dette året like stor som andelen politiske saker, om lag 35 %. 13 % av sakene berørte det samiske språket. Vi så allerede i 1985 at språksakene økte fordi samisk språk var sentralt når det gjaldt revitalisering av den sjøsamiske kulturen. Det som utløste så mange språksaker i 1990, var et nytt forslag til samisk språklov som Kultur- og vitenskapsdepartementet hadde utformet, og som nå skulle ut på høring. Saken kom også til behandling i Sametinget, og allerede på den første plenumssamlingen i 1990 skapte lovforslaget strid. Arbeiderpartiets gruppesekretær, Josef Vedhugnes, betegnet det framlagte forslaget som ”så passiv at det ikke er noe egnet redskap til å utvikle og sikre samisk språk i Norge.” Arbeiderpartiets gruppe i Sametinget ville avvise forslaget, sa han (Nordlys 30.1.90). Dagen etter uttalte sametingspresident Ole Henrik Magga til avisen at forslaget var utvannet. Men problemet var at det var kommet signaler fra departementet om at dersom Sametinget vedtok vidtgående endringer, ville hele forslaget bli trukket tilbake (Nordlys 31.1.1990). Debatten endte med at Sametinget vedtok en uttalelse om at forslaget var for dårlig, men at det ikke ønsket at regjeringen trakk lovforslaget. I stedet skulle man forsøke å forbedre det ved forhandlinger. ”Forslag til språk-mord” var overskriften på innslaget i Nordlys 2. februar, og sametingsrepresentanten Ella Holm Bull sluttet seg til de kritiske merknadene til den nye språkloven på vegne av sørsamene.

Språksspørsmålet fortsatte å stå i fokus utover året, og 17. februar meldte avisen at Kåfjord formannskap og Fylkesutvalget i Troms krevde at Kåfjord kommune måtte komme inn under den nye samiske språkloven. Et krav som var stilt fra samisk hold, var at i områder der språkloven gjaldt,

måtte man også kunne svare på henvendelser på samisk i kommunens administrasjon dersom noen stilte krav om det. Dette måtte imidlertid føre til økt samiskspråklig kompetanse i framtiden, het det i reportasjen, som også opplyste at det såkalte Myklevoll-utvalget hadde foreslått at kommunene Kåfjord, Porsanger, Nesseby, Tana, Karasjok og Kautokeino skulle omfattes av egne bestemmelser når det gjaldt bruk av samisk fordi disse kommunene ble definert som samiske kommuner.

Avisens nummer den 9. mai 1990 satte ytterligere språksituasjonen i fokus gjennom fire større nyhetssaker. Bakgrunnen var at forslaget til samisk språklov skulle opp i statsråd to dager senere. Først tok Ragnhild Enoksen opp bruk av samisk i Sametinget, og situasjonen var at svært mange representanter brukte norsk fra talerstolen selv om de kunne samisk. Dette ble opplevd som et stort dilemma for mange, blant andre representanten John Henrik Eira, som sa at når han snakket norsk, var han med på å senke statusen for samisk, men om han bare brukte samisk, nådde han ikke fram til alle representantene. Han kunne akseptere at man nå brukte mest norsk, men på sikt måtte samisk komme sterkere inn.

Journalistikk handler om å konkretisere de politiske vedtakene og knytte dem til folks hverdag. En journalistisk oppfølging av språkdebatten var å oppsøke vanlige språkbrukere for å høre deres syn. Som representant for grasrota hadde Nordlys besøkt familien til Ellen Pettersen i Manndalen i Kåfjord. Hjemme ble det snakket to språk, samisk og norsk, fordi Ellen kom fra en reindriftsfamilie, mens mannen Per var sjøsamer. Per hadde blitt offer for fornorsking og mistet det samiske språket. Nå kunne de fortelle at samisk språk igjen var i ferd med å blomstre opp i bygda, og flere barn fikk opplæring i språket på skolen og i barnehagen (Nordlys 9.5.1990).

Etter at loven passerte statsråd, fortsatte Nordlys med artikler om hvordan språkhverdagen nå ville bli i de samiske områdene. 12. mai redegjorde avisen for konsekvensene i de fem kommunene i Finnmark som loven ville omfatte. Blant annet kunne man kreve å få offisielle brev besvart på samisk, og samisk skulle også være i bruk i kirke-, helse-, sosial- og rettstjenesten. Men loven var fortsatt ikke endelig vedtatt i Stortinget, og ifølge forslag var det ingen kommuner utenfor Finnmark som skulle omfattes av loven. Dette fikk kultursjefen i Kåfjord, Øyvind Rundberg, til å stille spørsmål om regjeringen forsøkte å begrense de samiske områdene til utelukkende å gjelde Finnmark (Nordlys 12.5.1990). Myklevoll-utvalget hadde også tatt med Kåfjord i Troms blant de samiske kjernekommunene, men dette var ikke med i regjeringens forslag. 29. mai 1990 stod det et oppslag om at Kåfjord nå ba de andre kommunene i Nord-Troms støtte kravet om at kommunen ble innlemmet i området for samisk språklov. Og i

samme avis uttalte leder for kirke- og undervisningskomiteen, Theo Koritzinsky, at mulighetene var store for at man ville gå inn for at Kåfjord ble en del av området for den nye loven, men mye arbeid gjorde at saken ikke kunne bli behandlet før til høsten.

En noe original vri på språkdebatten kunne man lese i et større oppslag 23. juli 1990. Temaet var tekstene på melkepakkene, som professor Nils Jernsletten mente var den største trusselen mot samisk språk. De masseproduserte tekstene på norsk gjorde at samisk ble presset ut av hverdagen i stadig flere miljøer. En løsning var å trykke samiske tekster på pakkene, noe byråsjef i Kulturdepartementet, Olav Gunnetvedt, syntes var en god måte å få mer samisk inn i dagliglivet. Journalisten hadde også spurt representanter for Finnmarksmeieriet om de syntes at dette var en god ide. De kunne imidlertid fortelle at teksten på melkepakkene var felles for hele landet, og dersom de ble trykket på samisk, ville ikke dette bare gjelde for finnmarkinger. Forslaget om samisk på melkepakkene var opprinnelig kommet fra sameforeningen i Karasjok.

Samisk litteratur ble gjenstand for flere oppslag i 1990. I januar vakte Nordisk Råds litteraturpris mediestøy fordi det ble påstått at man ikke vurderte den samiske dikteren Nils-Aslak Valkeapää i forbindelse med prisen, selv om han var foreslått. Årsaken var at boken ikke forelå på et av de nordiske språkene, men bare på samisk, og at det var en umulig oppgave å oversette boken på kort tid. Det var også uklart hvem som skulle betale for oversettelsen. Både den samiske forskeren Harald Gaski og journalist John Gustavsen beklaget det som hadde skjedd i et førstesideoppslag i Nordlys den 25. januar 1990.

Interessen for hva det samiske teateret Beaivváš holdt på med opptok fortsatt kulturjournalistene i Nordlys, blant annet hvem som skulle lede teateret, og hvilken støtte det fikk fra nordnorsk hold (Nordlys 10.4.1990, 1.6.1990). Rapportering om samiske kulturarrangement holdt fram, mens det derimot i 1990 var lite om samisk musikk og joik. Samisk Grand Prix i Kautokeino i forbindelse med påskefestivalen ble omtalt 10. april, og 13. mars var det et innslag om et samarbeidsprosjekt mellom samisk og afrikansk musikk i Finnmark.

Avisens interesse for samene som internasjonalt urfolk fortsatte. Om lag 5 % av sakene handlet om det urfolksarbeidet i 1990, og allerede i det første innslaget med samisk hovedfokus tidlig i januar var temaet at norske samer knyttet kontakt med samene på Kola (Nordlys 6.1.1990). 7. februar fortalte en kort notis at urfolkskvinner fra hele verden ville besøke Karasjok i august for å danne en egen kvinneorganisasjon.

I august fikk møtet i WCIP (Verdensrådet for urfolk) i Tromsø brei dekning både med artikler og kommentarstoff, og Nordlys satte et kritisk lys på samenes rolle i organisasjonen. Tidligere reportasjer hadde stort sett hyllet samenes arbeid i den internasjonale urfolksbevegelsen. Samene ble nå kritisert for å ha øvet sterk press for å få presidentvervet i Verdensrådet, noe de ikke fikk. Flere sentrale samepolitikere ble intervjuet, men de mente at det eventuelt hadde vært enkeltpersoner og ikke de samiske delegatene som gruppe, som i tilfelle hadde øvet press (Nordlys 14.8.1990). Leif Halonen, som var Nordisk Sameråds kandidat til presidentvervet, og som skulle ha kommet med trusler om økonomiske straffetiltak mot organisasjonen, nektet dette kategorisk i et lengre intervju (Nordlys 15.8.1990). Samme dag skrev en av de sentrale politiske journalistene i avisen, Karl Ingebrigtsen, en kommentar med tittelen ”Samer i dårlig lys”. Han mente at samene hadde utøvet et skammelig press for å få presidentvervet, og at en unnskyldning til WCIP var på sin plass fra samisk hold (Nordlys 15.8.1990).

Tallet på samiske saker falt nokså dramatisk i årene 1991 og 1992. Hovedforklaringen er at det skjedde forholdsvis lite i disse to årene når det gjaldt utvikling i samisk politikk og kultur. Sametinget hadde mistet den første nyhetens interesse, og det kom ingen nye lover og bestemmelser som ytterligere sikret samisk kultur. Det var på mange måter et ”hvileskjær” i oppbyggingen av den samiske nasjon. I 1993 økte Nordlys imidlertid antall innslag med samer i fokus ganske dramatisk til 246 enkeltsaker. Hovedgrunnen var at 1993 igjen var et valgår til Sametinget, og samisk politikk rykket mye nærmere. En aktuell nyhet var oppslutningen om samemantallet. Den sviktet mye i forhold til det som var forventet. 17. juni meldte avisen om laber interesse for mantallet, mens 22. juni var overskriften ”Samemantallet øker”. Nominasjonene var også interessante, blant annet fordi de foregikk midt i avisens dekningsområde. 17. juni var det klart at president Ole Henrik Magga ønsket seg fire nye år i presidentstolen. Sametingsvalget foregikk samtidig med stortingsvalget, og særlig spennende var det om Ole Henrik Magga fikk flertall til å fortsette som president, noe han fikk. Kongens åpning av Sametinget var selvsagt også nyhetsstoff som avisen prioriterte (Nordlys 7.10.1993).

Den såkalte ”Svartskogen-saken” i Manndalen i Kåfjord begynte for alvor å rulle i 1993 da staten anla sak for Utmarkskommisjonen for Nordland og Troms for å få fastslått eiendoms grensene i høyfjellet mellom statsgrunn og privat grunn i Kåfjord og Storfjord kommuner. Staten ønsket å få avklart om det forelå bruksrett på statens grunn og i tilfelle hvem som var rettighetshavere. Oppsitterne i Manndalen hevdet at området Svartsko-

gen tilhørte dalens befolkning i fellesskap. De hadde brukt området til felles beiter, hadde sine sommerfjøs der og hadde tatt ut brensel fra skogen gjennom generasjoner. Nå hevdet de at de eide området.²⁹ Nordlys belyste saken grundig i flere nyhetsartikler i oktober og november 1993 (Nordlys 28.10.1993, s.2.11.1993, 12.11.1993). I tillegg kom det flere inserater, blant annet fra forsker Terje Brantenberg den 24. november 1993 med tittelen ”Utmarkskommisjonen og samepolitikk”, som argumenterte for å bruke urfolksrett i denne saken.

Samiskundervisning i skolen var på frammarsj i Troms og skapte oppslag. Flere av disse handlet igjen om hvor sameskolen i Troms skulle plasseres. Målselv ønsket å beholde skolen, og Lavangen kommune meldte sin interesse i et oppslag 24. februar 1993 med overskriften ”Sameskolen til Lavangen”. Etter mye fram og tilbake kunne Nordlys den 6. april melde at nå var plasseringen endelig avgjort til Målselvs fordel.

Antallet rein på Finnmarksvidda hadde økt kraftig på 1980-tallet, og kampen om de beste beitene hardnet til. En strid om beiteland i området Kåfjord/Nordreisa i Nord-Troms resulterte i flere nyhetsartikler i begynnelsen av september 1993. ”Bitter strid på vidda”, ”Meglet til ingen nytte” og ”Tar ikke parti” var overskriftene 9. september 1992, og her handlet det om nedringing av reingjerder, trusler og uenighet om sommerbeiter mellom reindriftssamene. I flere medier hadde det blitt hevdet at det rådde rene mafiatilstander mellom samene på vidda, noe som fikk leder i Norske Samers Riksforbund, Nils Thomas Utsi, til å skrive et leserinnlegg med tittelen ”Ingen ”mafiametoder” blant samene” der han kraftig imøtegikk medieoppslagene (Nordlys 1.9.1993).

Tydeliggjøring av den samiske kulturen skapte konflikter på mange områder. En debatt om i hvilken kanal de samiske radiosendingene i NRK skulle gå, blusset opp i oktober. Etter at kringkastingssjef Einar Førde hadde startet sin storsatsing på de samiske sendingene, ble sendetiden til NRK Sami Radio kraftig utvidet. Fordi det ikke fantes en egen utbygd kanal, ble radioens P2-nett brukt nord for Saltfjellet. Dette førte imidlertid til at lytterne i store deler av Nord-Norge mistet det ordinære P2-

²⁹ Manndalingene tapte i første omgang, men anket saken til Høyesterett, og vant fram i 2001. Bygdefolket fikk bruks- og eiendomsrett til området, og selv om dommen ikke ble begrunnet ut fra ILO-konvensjon nr 169 om urfolks og stammefolks rettigheter, påpekte Høyesterett at standpunktene var godt i samsvar med reglene i ILO-konvensjonen og de hensyn denne regelen skal ivareta (<http://www.manndalen.no>). Se også Bjerkli, Bjørn, ”Svartskogen – en fortelling om motstand og forsvar av rettigheter” i Nilsen, G. og Sundelin R. (red.) 2004: *Kultur møter i Nord-Troms*. Nord-Troms Museum.

programmet om morgenen og om ettermiddagen da sameradioen hadde sine sendinger. Nordlys laget nyhetssak om at nå var ting virkelig snudd på hodet. Det var folk i Nord-Norge som følte seg diskriminert på grunn av at samekulturen var på frammarsj. 9. oktober 1993 var overskriften, ”NRK diskriminerer Nord-Norge”. Innholdet i nyhetsartikkelen var at mange mente at det var diskriminering når nordlendingene måtte ta til takke med for de fleste uforståelige samiske sendinger istedenfor P2-programmer. Den 12. oktober stod det en oppfølgingsartikkel, og nå var det folk i Sør-Norge som ble diskriminert fordi de ikke fikk inn sameradioen. En mulig løsning på problemet for framtiden kom imidlertid da kringkastingsjef Einar Førde opplyste at det var planer om en egen kanal for de samiske sendingene om ikke så altfor lenge (Nordlys 12.10.1993).

Vi skal så gå grundigere inn på året 1995. De samiske sakene i Nordlys var dette året rundt 251. Her er sakene presentert i en tabell.

Tabell 50. Saker med samisk hovedfokus i Nordlys i 1995

Dato	Tittel	Tema	Form
2.1.	Sametinget og budsjettet	Politikk	Inserat
13.1.	Ingen samer på konferanse om FN	Urfolk	Nyhetsartikkel
14.1.	”Tundraens tapere” i NRK-dokumentar	Kultur (Media)	Notis
14.1.	Hvordan drepe samer?	Kultur (Etnisitet)	Nyhetsartikkel
18.1.	Ønsker eget ressurs-direktorat	Næringer	Nyhetsartikkel
19.1.	Samisk støtte bør fortsette	Næringer	Nyhetsartikkel
20.1.	Samer sendt til krigen (Russland)	Urfolk	Nyhetsartikkel
27.1.	Ikke greit å være skilt i Kåfjord	Kultur (Etnisitet)	Inserat
27.1.	Får beholde gårdsrein	Reindrift	Nyhetsartikkel
28.1.	SAS, samer og vodka	Næringer	Inserat
2.2.	Drar til Italia for å oversette Valkeapää	Kultur (Litteratur)	Nyhetsartikkel
7.2	Tre års bursdag	Kultur (Nasjonal-dag)	Nyhetsartikkel
21.2.	Samene ønsker mer makt til Magga	Politikk	Nyhetsartikkel
22.2.	Samene skal styre	Politikk	Nyhetsartikkel
24.2.	Sametinget for mye opptatt av Finnmark	Politikk	Nyhetsartikkel
2.3	Nytt nederlag for samisk medlemskap (Nordisk råd)	Politikk	Nyhetsartikkel
4.3.	Mistet retten til land og vann (Øst-samene)	Politikk	Nyhetsartikkel
4.3.	Se små driftsenhetene vil forsvinne	Reindrift	Nyhetsartikkel
6.3.	Reindriftsloven gir landrettigheter	Reindrift	Notis
6.3.	Samarbeid og sambruk	Reindrift	Nyhetsartikkel
9.3.	Vil ha eiendomsretten til beiteland	Reindrift	Nyhetsartikkel
9.3.	Frontene vil skjerpes	Politikk	Nyhetsartikkel

Dato	Tittel	Tema	Form
9.3.	Lærerforbud ved Mandalen skole	Skole/Utdanning	Inserat
10.3.	Politisk skuespill om vintercamping	Reindrift	Nyhetsartikkel
11.3.	Driver fylkesmannen forvaltningssvindel?	Reindrift	Inserat
11.3.	Hundeliv i Kautokeino (Løshunder)	Dyr	Nyhetsartikkel
18.3.	Første same	Politikk	Nyhetsartikkel
21.3.	Rettigheter til land og vann	Politikk	Inserat
22.3.	Svensk toll på norsk reindrift?	Reindrift	Nyhetsartikkel
22.3.	Et jakt- og fiskekort for hele fylket	Politikk	Nyhetsartikkel
23.3.	Rein ut – gris inn. NNS vil omskolere reindriftssamene	Reindrift	Nyhetsartikkel
23.3.	Opp fra gjødselkjelleren og inn på videokassetter	Kultur (Film)	Nyhetsartikkel
23.3.	Kuppet planlegging av samisk kultursenter	Kultur (Politikk)	Nyhetsartikkel
24.3.	Forsøker på nytt med barneblad	Kultur (Media)	Nyhetsartikkel
24.3.	Nytt, gratis ungdomsblad, men du må kunne samisk for å lese det	Kultur (Media)	Nyhetsartikkel
28.3.	Baby på talerstol	Politikk	Notis
28.3.	Campingstriden i kommunestyret	Reindrift	Nyhetsartikkel
28.3.	Platedebuterer på samisk	Kultur (Musikk)	Notis
30.3.	Ny samisk pop-stjerne tent?	Kultur (Musikk)	Nyhetsartikkel
31.3.	Daniel (7) bor på skoleinternat	Skole/Utdanning	Nyhetsreportasje
1.4.	Kan synges (Marit Hætta Øverli)	Kultur (Musikk)	Nyhetsreportasje
1.4.	Språkdebatt og respekt for folk	Kultur (Språk)	Inserat
3.4	Nordlys og ”etniske” konflikter	Kultur (Media)	Inserat
4.4.	Samisk poststedsnavn forsinkes	Kultur (Språk)	Inserat
05.4.	Vintercamping i Skibotndalen	Reindrift	Inserat
6.4.	Teaterpåske med Beaivváš	Kultur (Teater)	Nyhetsartikkel
7.4.	Reinkappkjøring for kombinert-eliten	Sport	Nyhetsartikkel
7.4.	Maris magikonsert	Kultur (Musikk)	Anmeldelse
8.4.	Postadresse forblir Samuelsberg	Kultur (Språk)	Nyhetsartikkel
8.4.	Retten til vann og land (Ante Somby)	Kultur (Forskning)	Nyhetsartikkel
8.4.	Australias urfolk lever dårlig	Urfolk	Nyhetsartikkel
8.4.	Trenger oppmerksomhet	Urfolk	Nyhetsartikkel
8.4.	Ulovlig beite i Skibotndalen	Reindrift	Nyhetsartikkel
10.4.	Kampen om land og vann – omstilling i reindriften	Reindrift	Nyhetsartikkel
11.4.	Utstilling om Matti Aikio	Kultur (Litteratur)	Nyhetsartikkel
11.4.	Påskeutstilling i Kautokeino	Kultur (Billedkunst)	Notis
20.4.	Stalloene inntar Troms	Kultur (Teater)	Nyhetsreportasje
25.4.	Samme postadresse	Kultur (Språk)	Notis
25.4.	Aksjon mot samisk stedsnavn	Kultur (Språk)	Nyhetsartikkel
26.4.	Valkeapää på japansk	Kultur (Litteratur)	Nyhetsartikkel

Dato	Tittel	Tema	Form
26.4.	Beaivváš til Tromsø	Kultur (Teater)	Notis
27.4.	Staten bryter sameloven	Politikk	Nyhetsartikkel
28.4.	For mye rein	Reindrift	Nyhetsartikkel
28.4.	Kvinner i arbeid tredoblet reintallet	Reindrift	Nyhetsartikkel
29.4.	Samisk humor	Kultur (Teater)	Anmeldelse
3.5.	Hernes vil ha joik i skolen	Kultur (Joik)	Nyhetsartikkel
5.5.	Frykter krav om egen stat	Politikk	Nyhetsartikkel
6.5.	”SV-er snakker som Frp-er”	Politikk	Nyhetsartikkel
6.5.	Lik rett til land og vann	Politikk	Inserat
8.5.	Slettnes i Jøkelfjord – gjenreisningsgård i sjøsamisk område	Kultur (Historie)	Kronikk
9.5.	Om samer og andre folk (Olav Gunnar Ballo)	Politikk	Inserat
12.5.	”Tilbudet kan bli like godt” (Barnehage)	Skole/Utdanning	Notis
12.5.	Samisk barnehage nedlegges	Skole/Utdanning	Nyhetsartikkel
15.5.	Samene, Ballo, SV og NSR	Politikk	Inserat
19.5.	Samisk barnehage nedlegges	Skole/Utdanning	Inserat
20.5.	Nei takk til Barents-penger	Kultur (Festival)	Notis
23.5.	Erstatning for tapt skolegang	Skole/Utdanning	Notis
24.5.	Urfolk mot geologer (Ragnhild Enoksen)	Urfolk	Kommentar
24.5.	Feil om sameforening	Kultur (Festival)	Nyhetsartikkel
26.5.	Politiet på reinslakt	Reindrift	Nyhetsartikkel
27.5.	Største ungdomsfestival noensinne	Kultur (Festival)	Nyhetsartikkel
27.5.	Hvordan kan de tro noe sånt?	Politikk	Nyhetsartikkel
30.5.	Samer mot homser (Kirkerådet)	Kultur (Religion)	Notis
30.5.	Sametinget på Storslett	Politikk	Nyhetsartikkel
30.5.	Samisk stipend	Skole/Utdanning	Notis
31.5.	Ingen støtte til reineiere	Reindrift	Nyhetsartikkel
31.5.	Samisk fond	Næringer	Notis
31.5.	Mari skal ut til verden	Kultur (Musikk)	Nyhetsartikkel
31.5.	Mest til nordmenn	Næringer	Notis
31.5.	Flytter til Oslo	Kultur (Religion)	Notis
31.5.	Sametinget på Storslett. Minst samisk – mest penger	Næringer	Nyhetsartikkel
1.6.	Samisk fiskerisone skaper samestrid	Næringer	Nyhetsartikkel
1.6.	Fiskerisjefen sprer misforståelser	Næringer	Nyhetsartikkel
3.7.	Vil fiske i fredet fjord	Næringer	Nyhetsartikkel
6.7.	Reindriften mot storsamfunnet	Reindrift	Inserat
8.7.	Kunst til å ta på (Iver Jåks)	Kultur (Billedkunst)	Nyhetsartikkel
10.7.	Stoler på musikken (Mari Boine)	Kultur (Musikk)	Nyhetsreportasje
11.7.	Samene skal bestemme selv	Skole/Utdanning	Nyhetsartikkel
12.7.	NRK i Nord-Norge	Kultur (Media)	Inserat
12.7.	Mari Boine til kulturfestival i Kåfjord	Kultur (Musikk)	Nyhetsartikkel

Dato	Tittel	Tema	Form
12.7.	Vil bevare samisk kultur	Kultur (Politikk)	Nyhetsartikkel
13.7.	Innkalling til sykehus på samisk	Kultur (Språk)	Notis
15.7.	Samiskundervisning for alle i nord?	Skole/Utdanning	Nyhetsartikkel
15.7.	Riddu Riddu i Kåfjord	Kultur (Festival)	Nyhetsartikkel
17.7.	Riddu Riddu åpnet	Kultur (Festival)	Nyhetsartikkel
18.7.	Lyngen-kofta er gjenskapt	Kultur (Klær)	Nyhetsartikkel
18.7.	Lovforslag bra for samene	Skole/Utdanning	Intervju
19.7.	Obligatorisk samisk i folkeskolen	Skole/Utdanning	Inserat
19.7.	Samisk for alle elever helt uakseptabelt	Skole/Utdanning	Nyhetsartikkel
20.7.	Samisk styrkes	Kultur (Språk)	Notis
21.7.	Fikk ikke statspenger	Kultur (Festival)	Notis
21.7.	Woodstock i Kåfjord	Kultur (Festival)	Nyhetsreportasje
22.7.	Beskjedenhet varer lengst	Kultur (Festival)	Nyhetsreportasje
24.7.	Urfolksskulptur avduket	Urfolk	Notis
24.7.	Samekulturen skal leve	Kultur (Festival)	Nyhetsreportasje
27.7.	Beitelaget har tatt seg til rette	Reindrift	Nyhetsartikkel
27.7.	Beitekonflikt mellom sjø- og flyttsamer (Ragnhild Enoksen)	Reindrift	Kommentar
1.8.	Familiestyling av reindriften i Troms	Reindrift	Inserat
2.8.	Respektløst av Statskog	Reindrift	Nyhetsartikkel
4.8.	Fra samisk til grønlandsk (Hilde Skancke Pedersen)	Kultur (Billedkunst)	Portrett
5.8.	Styring av reindriften i Troms	Reindrift	Inserat
7.8.	– All min fantasi – jeg anvender all min fantasi (Nils-Aslak Valkeapää)	Kultur (Billedkunst)	Portrett
11.8.	Valgfrie valgendinger	Kultur (Media)	Nyhetsartikkel
14.8.	Stjeler samiske toner	Kultur (Musikk)	Nyhetsartikkel
22.8.	Eldre samers behov – ivaretas de i dagens eldreomsorg?	Helse	Inserat
24.8.	Bare halvveis til ”Duodjit A/S”	Kultur (Duodji)	Nyhetsartikkel
24.8.	Joik, munnharpe, trommer og rock	Kultur (Musikk)	Nyhetsreportasje
26.8.	Sjøsamene skulle tvangssteriliseres	Kultur (Historie)	Nyhetsartikkel
28.8.	Fremste talsmann (Nils-Aslak Valkeapää)	Kultur (Billedkunst)	Nyhetsartikkel
28.8.	Furet tre og fargepoesi fra Nils-Aslak Valkeapää	Kultur (Billedkunst)	Anmeldelse
28.8.	Statssekretæren, samene og Forsvaret	Kultur (Etnisitet)	Inserat
30.8.	Plastrein ”på beite” i Lakselvbukt	Kultur (Skulptur)	Nyhetsartikkel
30.8.	Til Japan med joik	Kultur (Joik)	Nyhetsartikkel
30.8.	Aksjoner mot svensk samelov	Politikk	Nyhetsartikkel
30.8.	Ny redaktør i Davvi Girji	Kultur (Forlag)	Nyhetsartikkel
30.8.	Mange om beinet	Kultur (Billedkunst)	Notis
30.8.	Kunstsenter stenger	Kultur (Politikk)	Nyhetsartikkel

Dato	Tittel	Tema	Form
31.8.	Krever 800 000 av Benetton	Kultur (Musikk)	Nyhetsartikkel
1.9.	Buorisboahem (Samisk kafe)	Næring	Notis
2.9.	Sameland gleder seg	Kultur (Æresdoktor)	Nyhetsartikkel
5.9.	Språklovmotstanderne mangler liste (Kåffjord)	Politikk	Nyhetsartikkel
7.9.	Skulpturlandskap	Kultur (Skulptur)	Notis
8.9.	Bråk om samisk kvinnekonsulent	Politikk	Nyhetsartikkel
8.9.	Samisk middelalderby (Spildra)	Kultur (Historie)	Nyhetsartikkel
9.9.	Krysspress mot samiske barn	Skole/Utdanning	Nyhetsartikkel
9.9.	Vil utrede de sosiale problemene	Skole/Utdanning	Nyhetsartikkel
9.9.	Seminar uten tolk	Skole/Utdanning	Notis
11.9.	Tromsø som urfolksby	Urfolk	Inserat
11.9.	Tapernes fylke (Finnmark)	Skole/Utdanning	Nyhetsartikkel
15.9.	Mauken/Blåtind skytefelt – hva gjelder saken	Reindrift	Inserat
15.9.	Heder og penger til Mari Boine	Kultur (Musikk)	Nyhetsartikkel
18.9.	Reindrifftsforvaltningen i Troms	Reindrift	Inserat
18.9.	Språk, kultur og kommunevalg (Ragnhild Enoksen)	Politikk	Kommentar
19.9.	Urbefolkningstidsskrift	Urfolk	Nyhetsartikkel
19.9.	Vil ha ”samevisum” for Russland-reiser	Reiseliv	Nyhetsartikkel
20.9.	Spørsmål om skolespørsmål	Skole/Utdanning	Nyhetsartikkel
20.9.	Flere kan bli samer	Politikk	Nyhetsartikkel
21.9.	Sametinget er ikke interessert i miljøvern	Politikk	Nyhetsartikkel
21.9.	Land og vann til samene	Politikk	Nyhetsartikkel
21.9.	Miljøvern ikke alltid samevern	Politikk	Nyhetsartikkel
22.9.	Samisk kulturhus og urfolkssenter i Tromsø	Urfolk	Nyhetsartikkel
22.9.	Sametinget bryr seg om naturen	Politikk	Nyhetsartikkel
23.9.	Kurs i samisk kultur	Kultur (Politikk)	Notis
25.9.	Kommunevalget i Kåffjord	Politikk	Inserat
25.9.	Samemanntalls-forskrifter	Politikk	Inserat
27.9.	1,4 mill.til urfolk	Urfolk	Nyhetsartikkel
27.9.	Barn som skal bevare mangfoldet (Ragnhild Enoksen)	Skole/Utdanning	Kommentar
27.9.	Visumfritak for samer	Politikk	Inserat
28.9.	Norge – sinke blant land med urfolk	Urfolk	Nyhetsartikkel
28.9.	Visumfritak for samer	Politikk	Inserat
5.10.	Reindrifftsloven gjør familiefaren enerådende	Reindrift	Nyhetsartikkel
5.10.	Språkkonsulent i Kåffjord	Kultur (Språk)	Inserat
5.10.	Fornøyd sametingspresident	Skole/Utdanning	Nyhetsartikkel
5.10.	Glede over bibeloversettelse	Kultur (Religion)	Notis

Dato	Tittel	Tema	Form
5.10.	Statsstøtte forsvant	Kultur (Musikk)	Notis
10.10.	Kåfjord: Olmmaivaggi	Kultur (Språk)	Nyhetsartikkel
10.10.	Trommens tid (Utstilling Hans Ragnar Mathisen)	Kultur (Billedkunst)	Anmeldelse
11.10.	Nye samiske journalister	Kultur (Media)	Notis
12.10.	TV-serie om samisk ungdom	Kultur (Media)	Nyhetsartikkel
14.10.	Ny samisk bibel	Kultur (Religion)	Nyhetsartikkel
20.10.	Allene tilbake på vidda	Reindrift	Nyhetsartikkel
20.10.	Omstiller med angrefrist	Reindrift	Nyhetsartikkel
21.10.	Sier nei til Frp-mann som nestleder i samisk utvalg	Politikk	Nyhetsartikkel
21.10.	Samisk kunstsenter	Kultur (Billedkunst)	Notis
31.10.	Kunne unngått overbeite	Kultur (Forskning)	Nyhetsartikkel
31.10.	Kolasamene fikk etniske kvoter for olje og torsk	Urfolk	Nyhetsartikkel
31.10.	Ordførere ønsker å møte Sametinget	Politikk	Nyhetsartikkel
1.11.	Sameradioens mor æret med bok	Kultur (Media)	Nyhetsartikkel
1.11.	Finsk ødelegger for samisk	Kultur (Språk)	Nyhetsartikkel
1.11.	Trønderbønder vil stoppe reindriften	Reindrift	Nyhetsartikkel
2.11.	Berlinmur deler bygd i to	Reindrift	Nyhetsartikkel
3.11.	Dumt sagt (Ole Henrik Magga)	Politikk	Leder
8.11.	Bli berømt for reingjerde	Reindrift	Nyhetsartikkel
8.11.	Staten dreper	Kultur (Etnisitet)	Inserat
8.11.	”Lykkefjæra” er tilbake (Barneblad)	Kultur (Media)	Nyhetsartikkel
11.11.	Jakten på det perfekte emne	Kultur (<i>Duodji</i>)	Nyhetsreportasje
14.11.	Samene representert først etter 1997	Kultur (Religion)	Nyhetsartikkel
14.11.	Samevalg i Troms	Politikk	Inserat
15.11.	Ekstra innsats for samisk område	Politikk	Nyhetsartikkel
16.11.	Et problematisk sidemål	Kultur (Språk)	Inserat
16.11.	Helstøpt i humor og poesi (Beaivvás)	Kultur (Teater)	Anmeldelse
17.11.	Hetsing mot samisk	Kultur (Etnisitet)	Inserat
17.11.	Samisk misnøye med Kirkemøtet	Kultur (Religion)	Nyhetsartikkel
18.11.	Kirketukten gjeninnført	Kultur (Religion)	Kommentar
18.11.	Kirkelig seier for samene	Kultur (Religion)	Notis
18.11.	De vil ha samisk skole i Tromsø	Skole/Utdanning	Nyhetsartikkel
21.11.	Statsansatte kunne ikke samisk. Mistet jobben	Kultur (Språk)	Nyhetsartikkel
21.11.	Samisk språk i flere kommuner	Kultur (Språk)	Notis
21.11.	Samisk i hele Nord-Troms	Kultur (Språk)	Nyhetsartikkel
23.11.	Eventyr fra Sameland (Ellen Marie Vars)	Kultur (Litteratur)	Nyhetsartikkel
24.11.	Gjenoppliver hedenskap (Riddu Riddu)	Kultur (Religion)	Nyhetsartikkel
25.11.	Mistet jobben?	Kultur (Språk)	Inserat
25.11.	Samehetsing	Kultur (Etnisitet)	Inserat

Dato	Tittel	Tema	Form
25.11.	River ned bra ungdomstiltak	Kultur (Religion)	Nyhetsartikkel
27.11.	Kunstverk, skrekk og gru	Kultur (Religion)	Kommentar
27.11.	Sjøsamene	Kultur (Etnisitet)	Inserat
27.11.	Lærebokpris 1995	Skole/Utdanning	Notis
27.11.	Samisk dagsavis og Beavvváš	Kultur (Media)	Inserat
28.11.	Riddu Riddu-støtte	Kultur (Festival)	Inserat
1.12.	Folkeopplysning – ikke hedenskap	Kultur (Religion)	Inserat
2.12.	Valkeapää og Magga joiker	Kultur (Pris)	Nyhetsartikkel
4.12.	En gråstein til Kåfjord	Kultur (Religion)	Inserat
4.12.	Áillohaš-prisen til finsk sløydkunstner	Kultur (Pris)	Nyhetsartikkel
4.12.	Ta vare på læstadianismen	Kultur (Religion)	Kronikk
6.12.	Offerstein i Manndalen	Kultur (Religion)	Inserat
6.12.	Nordlys skaper religionsstrid	Kultur (Religion)	Inserat
6.12.	Vil redde stumpene av <i>Duodji A/S</i>	Kultur (<i>Duodji</i>)	Nyhetsartikkel
8.12.	Samemisjonen mot samemonument	Kultur (Religion)	Nyhetsartikkel
8.12.	Likhetstegn mellom hedenskap og samiske tiltak	Kultur (Religion)	Intervju
11.12.	Sidemål – en enestående sjanse	Kultur (Språk)	Kommentar
12.12.	Samehetsing	Kultur (Etnisitet)	Inserat
12.12.	Om monumenter i Nord-Troms	Kultur (Religion)	Inserat
13.12.	Åpner avdelingskontor i Manndalen	Kultur (Media)	Notis
13.12.	Nasjonalpark i Tysfjord	Miljøvern	Inserat
13.12.	Tanajenta som ble Sameradioens mor	Kultur (Media)	Anmeldelse
14.12.	Mengeforbehold...men loven ble vedtatt	Reindrift	Nyhetsartikkel
14.12.	Nødvendig lov	Reindrift	Nyhetsartikkel
14.12.	Frp på viddene	Reindrift	Notis
14.12.	Kvinne og familiefiendtlig	Reindrift	Nyhetsartikkel
15.12.	Fant sjøsamisk joiketradisjon	Kultur (Musikk)	Nyhetsartikkel
16.12.	Betinget ja til gen-forskning blant samer	Kultur (Forskning)	Nyhetsartikkel
18.12.	Samer og selvstyre (Becoming visible, ny bok)	Politikk	Anmeldelse
20.12.	Offerstein og avguder	Kultur (Religion)	Inserat
20.12.	Områdestyre for reindrift i Troms	Reindrift	Inserat
21.12.	Kunsthistorie av ypperste klasse	Kultur (Historie)	Anmeldelse
21.12.	Kvener og samer. Krangler om land og vann	Politikk	Nyhetsartikkel
22.12.	Samehetsing	Kultur (Etnisitet)	Inserat
22.12.	Kvener mot samer	Politikk	Kommentar
30.12.	Skoltesamenes landområde	Kultur (Historie)	Nyhetsartikkel
30.12.	Er Steinar Pedersen imot samer	Politikk	Inserat
30.12.	Våpen på vidda	Reindrift	Nyhetsartikkel

De samiske sakene i 1995 fordelte seg på følgende tema:

Tabell 51. Fordeling av samiske saker på tema i Nordlys i 1995

Nyhetstema	Antall innslag	Prosentandel
Politikk	42	17
Reindrift	37	15
Kultur	124	49
Skole/Utdanning	21	8
Urfolk	12	5
Næringer	10	4
Annet	5	2
I alt	251	100

Kulturstoffet var i 1995 det største tema og utgjorde samlet om lag halvparten av stoff om samiske spørsmål, nærmere bestemt 49 %. I forhold til 1970- og 1980-tallet var kulturdekningen mye bredere. Et nytt stoffområde innenfor kulturfeltet i 1995 var forholdet mellom den gamle samiske religionen og kristendommen. Det hadde sammenheng med en debatt som oppstod i forbindelse med at en stein ble satt opp i Kåfjord i forbindelse med Riddu Riddu festivalen. Steinen ble av mange betegnet som en samisk offerstein fra hedensk tid, og det oppstod en heftig debatt høsten 1995 om den sjøsamiske kulturfestivalen var i ferd med å trekke inn hedenske symboler i sine arrangement. Overskrifter som "Likskap mellom hedenskap og samiske tiltak" (Nordlys 8.12.1995), "Offerstein i Manndalen" (Nordlys 6.12.1995), "River ned ungdomstiltak" (Nordlys 25.11.1995) og "Ta vare på læstadianismen" (Nordlys 4.12.1995) illustrerte det sterke engasjementet som saken skapte. Særlig resulterte debatten i mange leserbrev som både fordømte og støttet festivalledelsen når det gjaldt montering av steinen, som festivalledelsen selv betegnet som et samisk kunstverk (Nordlys 4.12.1995). Religionsdebatten hang sammen med revitaliseringen av den sjøsamiske kulturen i Nord-Troms, og både i leserinnlegg og reportasjer trakk man inn spørsmålet om samisk etnisitet.

Språkspørsmål utgjorde også i 1995 en stor del av kulturstoffet. I forbindelse med at Kåfjord kommune i Troms var innlemmet i det samiske språkområdet og fikk betegnelsen en samisk kommune, oppstod det en debatt om hvorvidt man skulle skifte navn på poststedet Samuelsberg til Olmmáivággi, som er det samiske ordet for Manndalen. Poststedet Olderda-

len kunne hete Dálošvággi. Nordlys fulgte saken med både nyhetsartikler og i flere leserinnlegg. En artikkel med overskriften "Aksjon mot samisk stedsnavn" fokuserte på at motstanderne av at kommunen skulle være samisk, krevde at de samiske navnene ikke skulle brukes fordi befolkningen ikke hadde noe forhold til dem (Nordlys 25.4.1995). Mot slutten av året laget Nordlys også saker som satte fokus på hele Nord-Troms med hensyn til bruk av samisk språk (blant annet i Nordlys 21.11.1995).

Andre kulturtema, som fikk oppmerksomhet i avisen, var samisk musikk og teater. Mari Boine var etter hvert blitt en artist som Nordlys fulgte tett, Nils-Aslak Valkeapää fikk ofte store oppslag, og det samiske teateret Beaivváš ble også omtalt (Nordlys 26.4., 10.7. og 30.8.1995). Avisens kulturjournalister skrev også i 1995 om samisk billedkunst, samiske medier og samisk historie.

Det politiske stoffet utgjorde en betydelig del av samiske saker i 1995 med om lag 17 %. Nordlys fortsatte å følge møtene i Sametinget, og særlig debatten om hvilke konkrete rettigheter samene skulle ha til land og vann opptok journalistene. Blant annet skrev avisen den 22. februar at Statskog kom til å bli oppløst, og at samene i framtiden ville være med på å bestemme over det som til nå hadde vært statsgrunn. Saken ble fulgt opp om høsten blant annet i en nyhetsartikkel med overskriften "Land og vann til samene" (Nordlys 21.9.1995). Ellers var miljøvern kommet mer og mer i fokus, og spørsmålet om Sametinget hadde noen miljøpolitikk, ble reist i en nyhetsartikkel da tinget holdt høstsesjon. "Sametinget ikke interessert i miljøvern" (Nordlys 21.9.1995), "Miljøvern ikke alltid samevern" (Nordlys 21.9.1995) og "Sametinget bryr seg om naturen" (Nordlys 22.9.1995) var noen overskrifter. De politiske sakene tok ellers også opp Sametingets stilling i hele det samiske samfunnet. 24. februar 1995 stilte man spørsmålet om Sametinget bare var opptatt av samene i Finnmark.

Når det gjaldt innslagene om reindriften, som i 1995 utgjorde om lag 15 %, hadde disse flere fokus. Spørsmålet om små eller store driftsenheter i fram-tiden ble tatt opp i en sak 4. mars med overskriften "De små driftsenhetene vil fortsette". 9. mars handlet det om reindriften skulle ha eiendomsrett til beiteområdene. De svenske reindriftssamene skapte stadig overskrifter i forbindelse med sine sommerbeiter på norsk side av grensen i Indre Troms, og beitekonflikter mellom bønder og reindriftssamer var fortsatt godt stoff. 27. juli slo avisen opp at det var beitekonflikter mellom reindriftssamer og fastboende samer på Seiland i Finnmark, og 20. september kunne avisen melde, riktignok med et spørsmålstegn bak, at "Reineierne får Skibotndalen?". Bakgrunnen for den sistnevnte saken var en gammel strid om campingturister skulle få benytte dalen med sine vogner om

vinteren. Konflikten på Sør-Senja om hvorvidt rein skulle få beite på Stonglandshalvøya resulterte i en overskrift med internasjonale dimensjoner over seg. "Berlinmur deler bygd i to" stod det å lese i en reportasje den 2. november.

Noen nyhetssaker satte også fokus på sjøsamenes situasjon. Spørsmålet om særskilte fiskerettigheter for den sjøsamiske befolkningen, som vi så hadde sin begynnelse allerede i 1990, ble en mye omtalt sak. Sametinget hadde nedsatt en gruppe som skulle utrede dette spørsmålet, og lokale fiskere i Nord-Troms og Finnmark tok opp saken. 1. juni var tittelen i et oppslag "Samisk fiskerisone skaper samehets". En strid om laksefisket i Storfjord i begynnelsen juli måned var grunnlaget for et par nyhetssaker der spørsmålet om egne sjøsamiske rettigheter i fjordene stod sentralt. "Vil fiske i fred i fjord" var en overskrift i juli 1995 (Nordlys 3.7.1995).

Spørsmål i forbindelse med skole og utdanning utgjorde også i 1995 en ganske stor del av det samiske stoffet, i alt om lag 8 %. Nordlys fortsatte også å interessere seg for urfolksspørsmål generelt. Et par innslag tok opp synet på samer i en del av den norske befolkningen, selv om det hele virket noe useriøst. "Hvordan drepe en same" var overskriften i en artikkel 14. januar 1995, og bakgrunnen var en "oppskrift" som var lagt ut på internett. Et leserinnlegg 18. januar tok opp samme tema.

Tilfanget på samisk nyhetsstoff hadde midt på 1990-tallet økt kraftig. Den samiske revitaliseringen førte til at det var mye mer å lage nyheter på enn tidligere, og det skjedde mange samiske begivenheter i avisens dekningsområde. Den sjøsamiske revitaliseringen og aktiviteter i forbindelse med den inneholdt både nytt stoff og konflikter. Språkkurs i samiske i områder der folk hadde sluttet å bruke språket, var godt nyhetsstoff, den samiske urfolksfestivalen Riddu Riddu var en fullstendig nyskaping og Sametinget med sin virksomhet skapte politiske nyheter. Samtidig hadde viktige "leverandører" av nyhetsstoff som Universitetet i Tromsø, kommunestyre og fylkesting og viktige næringsorganisasjoner begynt å interessere seg for det samiske samfunnet. Denne synliggjøringen av det samiske gikk ikke uten problemer, og nettopp konfliktspektet var viktig for at mye av dette ble nyheter i avisen, noe vi skal komme tilbake til.

Den redaksjonelle oppgraderingen når det gjaldt samiske saker førte også til en breiere dekning (Christensen og Tjelmeland 204:415). Vi har tidligere nevnt journalist Ragnhild Enoksen og Erling Hirsti som to som interesserte seg særlig for det samiske stoffet. Utover på 1990-tallet var det tydelig at flere av journalistene i Nordlys som fattet interesse for det samiske. Særlig var det et par av kulturjournalistene som etter hvert skrev

mye om samisk teater, billedkunst og musikk. Et navn som bør nevnes, er Ellen Pollestad.

Året 1997 krever en grundigere omtale fordi mange hendelser fant sted som berørte samene og gav grunnlag for nyhetsartikler. Samerettsutvalgets la fram sin innstilling i slutten av januar og den skapte en stor debatt i lokale og regionale nyhetsmedier. For Nordlys var dette et viktig stoffområde å presentere for sine lesere, blant annet fordi mye ville berøre Troms fylke på sikt. Samerettsutvalgets innstilling om *Naturgrunnlaget for samisk kultur* (NOU 1997 nr. 4), som tittelen på innstillingen var, ble offentliggjort 30. januar 1997 i Karasjok, og utvalgets oppgave var å se på den samiske befolkningens rettslige stilling i forhold til ”retten til og disponeringen og bruken av land og vann” (NOU 1997 nr. 4a:39) Det geografiske området var Finnmark fylke.

Opprettelsen av Samerettsutvalget skrev seg så langt tilbake som til konflikten omkring utbyggingen av Alta/Kautokeino vassdraget, og ble nedsatt i allerede 1980. Den første leder var jusprofessor Carsten Smith. Flere delinnstillinger var allerede lagt fram. Den første kom i 1984. Tittelen var *Om samenes rettsstilling* (NOU 1984, nr. 18), og handlet om sikring og utvikling av samisk kultur rent allment. I 1985 oppnevnte utvalget den såkalte Rettsgruppen for å utrede eiendomsrett og bruksforhold i Finnmark, og i 1993 la denne gruppen fram et arbeid med tittelen *Rett til og forvaltning av land og vann i Finnmark* (NOU 1993, nr. 34). I 1994 ble *Bruk og forvaltning av land og vann i Finnmark i et historisk perspektiv* (NOU 1994, nr. 21) offentliggjort. Disse utredningene sammen med et par andre dannet så grunnlaget for Samerettsutvalgets innstilling i januar 1997.

Noen sider ved den nye innstillingen skapte særlig stor medieoppmærksomhet. Utvalget slo fast at samene var en urbefolkning og var den gruppen som lengst kunne knytte sin historie til regionen. Det hadde høyst sannsynlig bodd bare samer i Finnmark til 1200–1300-tallet (NOU 1997 nr. 4a:65). Utvalget foreslo at statens grunn i Finnmark skulle forvaltes på en helt ny måte. Finnmark grunnforvaltning skulle erstatte Statskogs rolle, og i dette organet skulle det være representanter for Sametinget og Finnmark fylkeskommune.

Allerede lenge før innstillingen ble lagt fram, sivet det ut lekkasjer til pressen om hvordan den ville bli, og mange medier i nord begynte å rapportere om dette. Et par år før innstillingen kom stod det et oppslag i Nordlys med tittelen ”Statskog blir oppløst”, og temaet var den framtidige forvaltningen av statens grunn i Finnmark (Nordlys 22.2.1995). Mange andre artikler og notiser dette året omhandlet de framtidige samiske rettighetene, som vi har sett. I 1996, da utvalgets arbeid gikk mot slutten,

begynte lekkasjene for alvor å komme, og 24. januar 1996 kom en større nyhetsartikkel der man hentet uttalelser fra sametingspresident Ole Henrik Magga, professor i historie Henry Minde og statssekretær Johanne Gaup. Utover året ble de samiske rettighetene konkretisert i flere reportasjer, blant annet hva det ville si at samene var et urfolk og at Norge hadde ratifisert ILO-konvensjonen nummer 169. Innslagene dreide seg også om mulig samisk kontroll over mineraler på Finnmarksvidda (Nordlys 8.6.1996). Spørsmålet ble ytterligere tilspisset da partileder i Arbeiderpartiet, Thorbjørn Jagland, den 3. august slo fast i Nordlys at samene og Sametinget ikke burde få særskilte rettigheter til naturressursene i Finnmark. Flere oppfølgingsartikler ble trykket med titler som "Samene raser mot Jagland" (Nordlys 6.8.1996), "Bryter med AP" (Nordlys 7.8.1996) og "Bråk i vente for Jagland" (Nordlys 13.8.1996).

Samerettsutvalgets innstilling ble lagt fram den 30. januar 1997, og lekkasjene fortsatte helt til innstillingen ble kjent. 28. januar kunne Ragnhild Enoksen i Nordlys presentere store deler av innholdet, blant annet hvordan flertallet og mindretallet så på forvaltningsspørsmålet. Her fikk leserne vite at mindretallet ville dele Finnmark inn i to forvaltningssystemer, Samisk grunnforvaltning og Finnmark grunnforvaltning, mens flertallet gikk inn for en felles Finnmark grunnforvaltning. 30. januar fikk den samiske kunstneren Synnøve Persen kommentere innstillingen i Nordlys, og hun mente den ikke gikk langt nok. Hun drømte om "et samisk hus på egen tomt, ikke bare en hybel som samene betaler leie for i Thorbjørn Jaglands norske hus." Fredag 31. januar ble så innstillingen grundig presentert med et stort førstesideoppslag med tittelen "Venter med å juble over samerettsutvalgets innstilling" og mange mindre artikler inne i avisen. Kilden til tittelen på førstesiden var sametingspresident Ole Henrik Magga som uttalte til avisen: "Jeg er ikke imponert over originaliteten i forslagene, men håper innstillingen er et skritt på veien mot større samisk innflytelse."

Fungerende justisminister Jørgen Kosmo hadde derimot denne kommentaren på førstesiden: "Et historisk vendepunkt – ikke bare for samene, men for hele landet." En motstander av innstillingen, tidligere stortingspolitiker og fylkesmann i Finnmark, Anders Aune, fikk også slippe til med følgende kommentar på førstesiden: "Hvis ILO-konvensjonen gir samene eiendomsrett til land og vann, førte Syse-regjeringen Stortinget bak lyset."

Magga venter med å juble

KARASJOK: Sametingspresident Ole Henrik Magga venter med å juble over samerettsutvalgets innstilling. Han sier at han prøver å være optimist.

– Jeg er ikke imponert over originaliteten i utvalgets forslag, men jeg tar imot innstillingen med et åpent sinn og håper den er et skritt på vegen mot større samisk innflytelse over naturgodene, sier han.

Han mener at det beste med utredningen er at den kan bringe samene til forhandlingsbordet med den norske stat. Det skylder staten den samiske befolkningen, mener han.

Han sier at arbeidet med samiske rettigheter har vært et tungt og vanskelig arbeid, og han har møtt atskillig motstand fra sentralt hold. Det tok to år fra Justisdepartementet gikk med på å opprette et utvalg som skal utrede samiske sedvaner og rettsoppfatninger når det gjelder naturgodene, og til utvalget hadde fått de

stilling til de spørsmålene som ikke er så klart belyst i denne samerettsutredningen, sier Magga.

Maret Sara var en av de same-
ne som sto i spissen for Alta-aksjonene i 1979. Hun synes utvalget har vært mer opptatt av å utrede alle andre enn samene sine rettigheter. Dermed har det ikke oppfylt oppgaven det ble pålagt av regjeringen.

– I stedet for å vise hvordan samenes rett til land og vann skal ivaretas, har utvalget utredet hvordan de andre sine rettigheter skal beskyttes mot samene, sier hun. Hun liker heller ikke den arbeidsmåten som samerettsutvalget har hatt.

– En liten klikk har sittet sammen i 16-17 år i stedet for å ha en åpen prosess fra første stund, slik de har hatt for eksempel i Canada, sier hun.

Innviklet utredning

Charlotte Persen er 25 år og

I alt 16 større og mindre innslag ble publisert i Nordlys om Samerettsutvalgets innstilling fra og med 28. januar til og med 31. januar. I antall var det nokså formidabelt og viste at avisen i høyeste grad prioriterte dette stoffet. Og det fortsatte å komme artikler, notiser og redaksjonelle kommentarer i de påfølgende dagene. 6. februar, på den samiske nasjonaldagen, hadde journalist Gunnar Sætra en lengre kommentar med den nynorske tittelen ”Samerett eller same rett”, et ordspill som gikk på hvor langt de samiske rettighetene var slått fast i innstillingen. Sætra konkluderte med at innholdet langt fra var perfekt, men det var det mest omfattende og beste dokumentet om samiske rettigheter som noen ganger var laget.

Debatten om hvem som skulle bestemme i Finnmark fortsatte etter at Samerettsutvalgets innstilling var lagt fram. En side som tidlig ble trukket fram, var synet til Finnmark Arbeiderparti. Allerede den 26. januar 1996, altså ett år før innstillingen ble lagt fram, hadde Nordlys en artikkel med tittelen ”Ap-leder går mot urfolksrettigheter”, som baserte seg på et intervju med leder i Finnmark Arbeiderparti, Tore Gundersen. Fylkesordfører i Finnmark og Ap-representant Evy Ann Midttun støttet imidlertid flertallets forslag om en felles forvaltning for hele Finnmark i samme avis. 3. mars 1997 laget journalist Ragnhild Gustad en større nyhetsartikkel etter Finnmark Arbeiderpartis årsmøte i Kirkenes med overskriften ”Taust om land og vann i Finnmark Ap”. Her ble det skrevet at det som sikkert kom til å bli høstens valgkampsak ved Stortingsvalget i Finnmark, nemlig debatten om retten til land og vann, nesten ikke ble nevnt på partiets årsmøte. Det var likevel noen som uttrykte stor skepsis til innstillingen, og delegaten Hugo Haga fra Sør-Varanger ”kunne selv ikke med fri fantasi tenke seg at et slikt produkt skulle bli lagt fram” (Nordlys 3.3.1997).

SVs stortingskandidat Olav Gunnar Ballo markerte seg tidlig som motstander av en utvidelse av samiske rettigheter og samenes stilling som urfolk. Mediene grep denne muligheten til å bringe inn ytterligere temperatur i saken, og det fra en topp-politiker i et parti som normalt støttet samenes sak. 24. mars 1997 var det et stort førstesideoppslag i Nordlys med tittelen ”Si opp urfolksavtalen”, og her gikk Ballo imot samenes kollektive eiendomsrett til land og vann. Han trodde ikke at ILO-konvensjonen om urfolks rettigheter gav samene annet enn bruksrett til sine områder. Dersom samene fikk eiendomsrett, ville han be Stortinget vurdere Norges tilslutning til avtalen på nytt. Dette skapte sterke reaksjoner, og i samme avis ble det slått fast at ”SV sentralt ville stoppe Ballo” dersom han kom inn på Stortinget og fremmet slike forslag. Og 26. mars erklærte en av de mest markante SV-politikerne i Finnmark på den tiden, Kari Meløy, at hun ikke

ville stemme på sitt eget parti til stortingsvalget på grunn av Ballos uttalelser.

Ole Henrik Magga hadde allerede høsten 1996 sagt fra at han ikke lenger ville fortsette som sametingspresident, og Nordlys fulgte debatten om hvem som skulle bli ny presidentkandidat for Norske Samers Riksforbund. Etter at tre kvinner, Ing-Lill Paval, Máret Guhttor og Ragnhild Nystad, lenge hadde vært nevnt som mulige kandidater, bestemte årsmøtet i slutten av mars at Sven-Roald Nystø fra Tysfjord var organisasjonens kandidat. I Nordlys var overskriften på denne nyheten: ”Samisk presidentkandidat fra kysten” (Nordlys 24.3.1997).

I september var det valg både til Sameting og Storting. 3. september kom en større artikkel med statsminister Thorbjørn Jagland der han proklamerte at han ville gi samene full støtte når det gjaldt utviklingen av sitt eget samfunn. Samtidig tok han avstand fra organiserte aksjoner rettet mot samene. Bakgrunnen var aksjonen ”Nei til Sameland”, som var opprettet i Tana etter at kommunen innførte Samisk læreplan. Jagland var på valgkampreise i Finnmark. Samenes Valgforbund reagerte allerede dagen etter på Jaglands utsagn, og Arvid Lilleng i SVF mente uttalelsene var forvirrende (Nordlys 4.9.1997). 10. september presenterte Nordlys de to presidentkandidatene til Sametinget, Sven-Roald Nystø, Norske Samers Riksforbund, og Steinar Pedersen, Arbeiderpartiet, i en omfattende nyhetsreportasje. Valgene fant sted 15. september, og de følgende dagene fulgte man opptellingen til sametingsvalget tett. Den viste seg å være både tidkrevende og vanskelig, og de første resultatene, som ble kunngjort 16. og 17. september, holdt ikke stikk. 17. september laget avisen en stor sak om at Ragnhild Sandøy fra Tromsø ble en av de nye representantene for Samenes Valgforbund på Sametinget. Sandøy kom imidlertid ikke inn etter at fintellingen av stemmene var over. Verken Arbeiderpartiet eller Norske Samers Riksforbund fikk rent flertall, og de neste ukene ble det forhandlinger med de mindre partiene om hvem de ville støtte som sametingspresident. Nordlys fulgte godt med på disse forhandlingene.

I 1997 ble det en opphetet strid om innføring av Samisk læreplan i to av de seks kommunene i forvaltningsområdet for samisk språk, og dette ble en betydelig mediasak i hele Norge. I Tana kommune ble det i april dannet en aksjon, ”Nei til Sameland”, og foreldrene holdt i perioder ungene sine borte fra skolen i protest. Også i Kåfjord kommune ble det liknende protester, men av mindre omfang. Innføring av Samisk læreplan ble også en valgkampsak, og som vi nevnte, tok statsminister Thorbjørn Jagland dette opp under sin turne i Finnmark, og støttet innføringen av planen. 3. september meldte Nordlys at ”mellom 80 og 100 Tana-barn holdes hjemme”.

Avisen hadde intervjuet lederen for aksjonen, og han opplyste at de kom til å gi hjemmeundervisning til Tana kommune igjen innførte en nasjonal læreplan i grunnskolen. 4. september slo statsminister Jagland fast i et stort nyhetsoppslag at ”samisk læreplan skal gjennomføres”, men at regjeringen skulle vurdere de praktiske ordningene. 11. september sendte statssekretær Norvald Mo ved Statsministerens kontor et kort inserat til blant andre Nordlys der han presiserte hva Jagland hadde sagt om gjennomføringen av planen. Og 15. september stod det et nyhetsoppslag om at foreldreaksjonen hadde avlyst en markering foran Stortinget. To leserinnlegg kom i avisen den 22. september fra Kåfjord. Den ene med tittelen ”Samiske oldemødre – og vi andre” protesterte kraftig mot at den samiske læreplanen skulle innføres i kommunen og konkluderte slik: ”Må vi virkelig gå til Menneskerettighetsdomstolen for å få lov til å være norsk – også i Nord-Norge?”

Det ble laget mange kulturnyheter om samiske forhold i 1997. Ved siden av de vanlige reportasjene om teater, film, billedkunst og språk var det en begivenhet i begynnelsen av februar som resulterte i hele seks enkeltsaker. 6. februar 1997 var det 80 år siden det første samelandsmøtet fant sted i Trondheim, og 3. februar hadde Ragnhild Enoksen brettet ut i flere enkeltreportasjer det som skjedde i 1917 og knyttet det til situasjonen for samene i 1997. Her var historisk stoff fra det første landsmøte om sentrale personer som Elsa Laula Renberg og Daniel Mortenson, som gikk i spissen for at samene skulle organisere seg. Leserne fikk vite at møtedeltakerne sendte varme hilsningstelegrammer til kongefamilien i Norge og Sverige og til den norske statsministeren. Og arbeiderhøvdingen Martin Tranmæl holdt en flammende tale der han mænte samene til å organisere seg. Kvinnenes sterke rolle på det første landsmøte ble også understreket (Nordlys 3.2.1997).

Et nytt stoffområde innenfor tema kultur hadde etter hvert vokst fram fra midten av 1980-tallet, nemlig spørsmålet om samisk identitet. Dette gjaldt i første rekke sjøsamer i Troms og Finnmark som begynte å interessere seg for sin samiske bakgrunn. Vi nevnte at Nordlys tok opp dette forholdsvis tidlig, blant annet gjennom innslag om stadig flere sjøsamer som ville lære det samiske språket, som de hadde mistet under fornorskningstiden. I slutten av januar 1997 tok journalist Linda Vaeng Sæbbe spørsmålet om samisk identitet meget bredt opp i et lørdagsnummer med utgangspunkt i bygda Spansdalen i Lavangen kommune (Nordlys 25.1.1997). Reportasjeserien ble senere belønnet med en pris for god journalistikk av Troms Journalistlag. Under overskriften ”Den fordømte nordlendingen – Ta oppgjør med samehetsen” på avisens førsteside var den populære humoristen Arthur Arntzen intervjuet, og han framholdt at det nå

var på tide at nordlendingene tok et endelig oppgjør med samehetsen. Arntzen, som hadde bestemor og bestefar fra Lavangen kommune, konkluderte med at "det er trekk ved nordlendingen å være nedlatende overfor samer". Humoristen ble gjennom sine uttalelser journalistens anslag til den bredt anlagte saken om samene i Spansdalen. Befolkningen var verken blitt akseptert som nordmenn eller ordentlige samer og stemplet som håpløse "finn-faener". Nå hadde de imidlertid reist seg fra fornedrelsen og stod fram med sin etniske bakgrunn. Flere samer fra bygda kunne fortelle rystende historier om diskriminering. Solfrid Fossli og Inger Johanne Marthinsen husket sin skoletid og "tørkeklassen" på skolen der det stod null på døra. Dit kom ungene fra Spansdalen automatisk, og dette representerte det laveste trinnet på skolen. Men hovedvekten i reportasjene var likevel lagt på de positive sidene ved kulturen, samhold, kjærlighet og hjelpsomhet, og hvordan folk nå var blitt stolte over å være samisk. De hadde reist seg fra fornedrelsen og stod fram med sin etniske bakgrunn. Nyhetsreportasjene slo fast at det fantes mange slike bygder over hele Nord-Norge.

Reindriften hadde rundt 10 % av innslagene i 1997. En side ved reindriften, som ble mer og mer forsterket i nyhetsartiklene fram mot år 2000, var overbeite på Finnmarksvidda og konflikter mellom reindriftsutøverne. 20. mars 1997 presenterte Nordlys en omfattende nyhetsreportasje med overskriften "Reineierne strides om vinterbeitene" og med følgende ingress: "Reinsdyr sulter og reineierne strides om beitene for å sikre mat til sine dyr. Samtidig er Dyrebeskyttelsen på vei til Indre Finnmark, for å dokumentere at reinsdyr pines i hjel." Årsakene til problemene akkurat det året var ifølge reindriftsagronom Johan Ingvald Hætta både vanskelige beiteforhold på grunn av en spesiell vinter og at fordeling av beiterettigheter var et vanskelig tema. Generalsekretær Tatiana Kvatsø i Dyrebeskyttelsen var i reportasjen spesielt bekymret fordi dyrene sultet. 21. mars kom saken opp i Stortingets spørretime, og Senterpartiet mente at myndighetene skulle bevilge penger til nødføring av reinsdyr. Det ble også påpekt av representanten Syver Berge at det nå var altfor mange rein på Finnmarksvidda. Landbruksminister Dag Terje Andersen svarte at det var reineiernes ansvar å sørge for at reintallet ikke ble for høyt på vidda (Nordlys 21.3.1997). Dagen etter hadde avisen spurt reindriftssjef Christian Lindemann og leder i Norske Reindriftssamers Landsforbund, John Henrik Eira, om deres syn på nødføring, men begge avviste slike tiltak fordi ukyndig føring kunne gjøre mer skade enn nytte (Nordlys 22.3.1996).

Skole/utdanning var et forholdsvis stort felt for samiske saker i 1997, og et tema var i hvor stor grad elevene skulle få samiskundervisning. 20. februar fortalte avisen at samisk-tilbudet ved Lavangen sentralskole

kunne bli lagt ned fordi kommunen ikke lenger ville betale for tilbudet. 10–15 elever fulgte samiskundervisningen, som hadde eksistert ved skolen i mange år. Ordfører Alex Norbakken i Lavangen kommune sa imidlertid at nok var nok for kommunen, og nå måtte staten overta de økonomiske forpliktelsene. 22. februar handlet det igjen om å legge ned dette tilbudet, og i en større reportasje ble det fokusert på at Lavangen kommune ikke hadde økonomi til å opprettholde samiskundervisningen. En av foreldrene, Inger-Ann Fossli, var intervjuet, og hun sa ”det er fryktelig at en furten gjeng med politikere kan finne på noe slikt.” Underdirektør Elin Gjessing ved Statens utdanningskontor i Troms slo imidlertid fast at kommunen ifølge skoleloven var forpliktet til å opprettholde undervisning på samisk dersom foreldrene krevde dette. 25. mars fulgte avisen opp saken da det skulle være et informasjonsmøte for foreldrene. Under overskriften ”Uklar avklaring” skrev journalisten at han ble nektet adgang til møtet og at to av foreldrene også hadde forlatt informasjonsmøtet i protest. Saken fortsatte i flere reportasjer utover sommeren.

Debatten om samer var å regne som urfolk ble tatt opp i fire nyhetsartikler i 1997. Tre av disse hadde sitt utspring i et intervju med Odd Mathis Hætta, som hevdet at det samiske samfunnet hadde fjernet seg så langt fra den opprinnelige samiske kulturen, at det bare var språket som skilte dem fra nordmenn. Hætta mente samiske politikere måtte slutte å kreve rettigheter til land og vann fordi samene ville misbruke og forbruke naturen som alle andre. Det ble lagt for stor vekt på ILO-konvensjonen og urfolksspørsmål i samisk politikk, hevdet han (Nordlys 9.1.1997). Dagen etter hadde avisen konfrontert jusprofessor Jens Edvin Andreassen Skoghøy ved Universitetet i Tromsø med Hættas synspunkter, og han mente Hætta tok feil. Samene kunne bruke ILO-konvensjonen nr. 169 for å hevde sine rettigheter (Nordlys 10.1.1997). I samme avis innrømmet Odd Mathis Hætta at han nok hadde tatt feil på dette punktet, og dagen etter sa et av medlemmene i Samerettsutvalget, Brita Kåven, at Hætta med sine uttalelser hadde lagt grobunn for ”bråk og problemer for samene” (Nordlys 11.1.1997).

En noe spesiell mediasak kom opp mot slutten av 1997. I NRK-programmet ”Redaksjon 21” i begynnelsen av desember laget den profilerte journalisten Knut Olsen et lengre innslag som tok for seg framtiden for det samiske samfunnet. Han hevdet blant annet at det var brede understrømmer i det samiske samfunnet som krevde en egen stat (Nordlys 12.12.1997). Olsen hadde intervjuet flere personer i det samiske miljøet, blant andre Mikkel Eira, Niillas A. Somby og Ole Henrik Magga, og i programmet ble det framstilt som om disse så for seg konturene av en egen samisk stat. Til å

illustrere påstandene ble det brukt arkivmateriale der man kunne identifisere deltakerne, og programmet koblet også disse "understrømmene" til Kautokeino-opprøret i 1852. TV-programmet førte til en livlig debatt i Nordlys sine spalter der mange samiske journalister og toneangivende personer kritiserte programmet i sterke ordelag. 12. desember slaktet journalist Gunnar Sætra i Nordlys programmet, og mente at påstandene om en egen samisk stat var tatt helt ut av luften. Han mente også at Knut Olsen og hans stab viste stor kunnskapsløshet når det gjaldt samiske forhold. Dagen etter skrev Magne Ove Varsi et leserinnlegg der han også kritiserte programmet og mente Olsen hadde klippet den sammen for å få innholdet til å passe et bilde han selv hadde av samiske forhold (Nordlys 12.12.1997).

I 1998 fortsatte debatten om fremtiden for den samiske læreplanen, og Nordlys fulgte godt med på det som skjedde. 7. januar kom oppslaget om at statsråd Jon Lilletun ønsket å endre planen, og 22. januar stod det et leserinnlegg som støttet innføringen av en samisk læreplan i Kåfjord. Flere andre leserinnlegg fulgte, og 3. mars hadde avisen laget en reportasje med overskriften "Kåfjordingene vil bare ha en læreplan".

En kulturstrid oppstod i forbindelse med feiringen av den samiske nasjonaldagen 6. februar 1998, blant annet i Alta. Kommunen nektet å heise det samiske flagget (Nordlys 19.1.1998), og 24. januar kom det en nyhetsartikkel med tittelen "Sameflagg til glede og strid", som gav en oversikt over hvor i Norge man ville heise det samiske flagget den 6. februar. Dette skulle skje i Nordreisa, Kvænangen, Trondheim og flere andre steder, men i Finnmark skulle bare 6 av 18 kommuner heise flagget på de offisielle flaggstengene. Avisen fulgte konflikten på selve nasjonaldagen, og kunne 7. februar fortelle at rektor på Komsa skole i Alta hadde heist sameflagget, noe som førte til kraftig strid.

Stoffområde sport viste at bredden av det samiske stoffet var utvidet til å omfatte mange sider ved samfunnslivet. I alt seks sportssaker med samisk hovedfokus ble laget de første sju månedene av 1998, og de fleste dreide seg om samisk fotball.

Tallet på samiske saker i Nordlys var i 1999 økt til 298. Av sakstyper dominerte fortsatt tema som politikk, kultur og reindrift. Min undersøkelse slutter i år 2000, og tallet på saker der samer og samiske spørsmål var i sentrum i Nordlys, var nå økt til 325. Den store mengden gjør at jeg bare velger å ta for meg fem tilfeldige måneder til grundig behandling, nemlig januar, februar, mars, juni og september.

Tabell 52. Saker med samisk hovedfokus i Nordlys i januar, februar og mars 2000

Dato	Tittel	Tema	Form
3.1.	Enquet, samisk framtidssønsker	Politikk	Notis
3.1.	Enquet, samisk sang	Kultur (Musikk)	Notis
3.1.	Jubler over pengefond	Politikk	Notis
4.1.	Samer – oppreisning	Politikk	Notis
05.1.	Samiske tapere tapte igjen	Politikk	Notis
6.1.	Edel i styringsgruppa	Politikk	Notis
05.1.	Skrinlegger bygging av fjellstue ved Altevann	Turisme	Nyhetsartikkel
6.1.	Kjøper seg ut av problemene	Politikk	Nyhetsartikkel
10.1.	Snarlig avklaring for Burfjord	Politikk	Notis
10.1.	Dropper samekniven for 21 millioner	Reindrift	Nyhetsartikkel
11.1.	Vars blir språkkonsulent	Kultur (Språk)	Notis
14.1.	Samisk TV-kjendis offer for sjalusivold	Kjendis	Nyhetsartikkel
14.1.	Sametinget vil ha lovverket på samisk	Kultur (Språk)	Nyhetsartikkel
17.1.	Hytteinnbrudd i Kautokeino	Kriminalitet	Notis
18.1.	Ny minerallov må vedtas nå	Politikk	Nyhetsartikkel
18.1.	Er det mulig å trives i Finnmark	Næringer	Nyhetsartikkel
18.1.	Søkelys: Tør noen ta dr.juris Jebens utfordring	Politikk	Kommentar
19.1.	75-milliardar kroner og kva så?	Politikk	Kommentar
19.1.	Penger til <i>duodji</i>	Næringer	Notis
20.1.	Jorda i Indre Finnmark til samene (Ole Henrik Magga)	Politikk	Kommentar
21.1.	Fond til den samiske befolkningen	Politikk	Notis
22.1.	Forsoning etter århundrets tyveri?	Kultur (Religion)	Inserat
24.1.	Skeptisk til Nils Gaup som konsulent	Kultur (Film)	Notis
25.1.	Eventyrbilder	Kultur (Billedkunst)	Notis
25.1.	Etnisk mangfold i Nord-Troms	Politikk	Nyhetsartikkel
25.1.	Poesi fra den polare verden	Kultur (Litteratur)	Nyhetsartikkel
26.1.	Det samiske programmet i Nord-Norge (Karl Erik Harr)	Kultur (Media)	Inserat
28.1.	Fond til det samiske folket (Johanne Gaup)	Politikk	Inserat
28.1.	”Vi kom for å lære noe som skulle hjelpe vårt folk, men har bare lært å sy skaller og lage trekopper.” Lurt av samisk folkehøgskole	Skole/Utdanning	Nyhetsartikkel
29.1.	Vil oppheve språkloven i Kåfjord	Politikk	Nyhetsartikkel
31.1.	”Århundrets tyveri”	Kultur (Religion)	Inserat
31.1.	Nye læremetoder inn i barneskolene	Skole/Utdanning	Nyhetsartikkel
1.2.	Seks timer samisk på P2	Kultur (Media)	Inserat
1.2.	Skoltesamisk – nå på norsk	Kultur (Språk)	Nyhetsartikkel
2.2.	Får kjeft av samepolitikere	Politikk	Nyhetsartikkel

Dato	Tittel	Tema	Form
2.2.	Samedag i Nordreisa	Kultur (Identitet)	Notis
05.2.	Einar Førde gjør same-folket en bjørnetjeneste	Kultur (Media)	Inserat
05.2.	Samisk språkpris	Kultur (Språk)	Notis
05.2	”Jeg tør der andre tier” (Lørdagsportrett av Ánde Somby)	Kultur	Portrett
8.2.	Vil ha samisk opplæringskontor	Skole/Utdanning	Notis
9.2.	Må liv gå tapt?	Reindrift	Nyhetsartikkel
10.2.	Nær rasisme i Finnmark	Kultur (Identitet)	Nyhetsartikkel
10.2.	Skader samesaken	Politikk	Nyhetsartikkel
10.2.	Innfør samisk for alle	Skole/Utdanning	Nyhetsartikkel
10.2.	Sameskolen åpnet	Skole/Utdanning	Notis
10.2.	Ikke beitekrangel, men fyllekrangel	Reindrift	Nyhetsartikkel
10.2.	Reindriftscowboyer risikerer utestengelse	Reindrift	Nyhetsartikkel
10.2.	Hvilken forsoning vil vi ha? (Ánde Somby)	Politikk	Kommentar
10.2.	Skal mekle i reinkrig	Reindrift	Nyhetsartikkel
10.2.	Splittelsen i Kautokeino nok en gang	Kultur (Religion)	Inserat
11.2.	Trosten splitter NSR	Politikk	Nyhetsartikkel
11.2.	Finnmark trenger en edruelig debatt.	Politikk	Kommentar
11.2.	Jubilerer med utstilling (Synnøve Persen)	Kultur (Billedkunst)	Nyhetsartikkel
11.2.	Gaup søker vokalister	Kultur (Musikk)	Notis
11.2.	Frp uforsonlig til Sametinget	Politikk	Nyhetsartikkel
11.2.	Forsvaret eller reindriften	Reindrift	Inserat
12.2.	Samisk som møtespråk	Kultur (Språk)	Inserat
12.2.	Ønsker å ta språket tilbake	Kultur (Språk)	Nyhetsartikkel
12.2.	”Når norskan vil lære seg samisk, er det håp for det samiske språket.”	Kultur (Språk)	Nyhetsartikkel
12.2.	Uinteressant med samisk i Tromsø	Kultur (Språk)	Notis
14.2.	Søkelys: To tunger, to språk	Politikk	Kommentar
14.2.	Einar Førde gjør samefolket en bjørnetjeneste	Kultur (Media)	Inserat
15.2.	Trosten representerer samisk arroganse overfor nordmenn	Politikk	Inserat
15.2.	<i>Duodji</i> og kloster på timeplanen	Skole/Utdanning	Nyhetsartikkel
16.2.	Samisk høgskole skal utdanne journalister	Skole/Utdanning	Notis
17.2.	Smaken av folkemusikk og joik	Kultur (Musikk)	Nyhetsartikkel
17.2.	Barnehage på sameskolen	Skole/Utdanning	Notis
17.2.	Krav om uhindret reindrift i verneområder	Reindrift	Notis
17.2.	Læstadius uproblematisk for alle	Kultur (Religion)	Kommentar
18.2.	Frifinnelse for prestene i Finnmark	Kultur (Religion)	Inserat

Dato	Tittel	Tema	Form
19.2.	Nefelin eller reindrift på Stjernøya	Næringer	Inserat
21.2.	Samisk leirskole	Skole/Utdanning	Notis
22.2.	Bruk av samisk språk	Kultur (Språk)	Inserat
22.2.	Flate for Hagens samehets	Politikk	Inserat
22.2.	Minneord Ingolf Solbakken Huva	Minneord	Nekrolog
23.3.	NRK lisensen – betal for det du får	Kultur (Media)	Inserat
24.3.	Språkrettar til besvær? (Tove Bull)	Kultur (Språk)	Kommentar
24.2.	Krigserklæring mot reindriften	Reindrift	Inserat
24.2.	Sjeletyveriet (Peder A. Olsen)	Kultur (Religion)	Inserat
25.2.	Samer og krigsbarn	Kultur (Historie)	Inserat
26.2.	Du tar feil, Maja Jensvoll	Politikk	Inserat
26.2.	Maler mørketida	Kultur (Billedkunst)	Nyhetsartikkel
26.2.	Blir journalist på samisk	Skole/Utdanning	Nyhetsartikkel
26.2.	Kjølaas på slagmarken	Kultur (Religion)	Inserat
28.2.	Storslått deame i isødet	Kultur (Teater)	Anmeldelse
28.2.	To av tre må slutte med reindrift	Reindrift	Notis
29.2.	Skiltprovokasjoner	Politikk	Inserat
29.2.	Kunnskap som grunnlag for verdier	Skole/Utdanning	Inserat
2.3.	Lesebok uten ord	Skole/Utdanning	Nyhetsartikkel
2.3.	Stoppet skyteøvelse	Reindrift	Nyhetsartikkel
2.3.	Ordføreren vil stoppe penger til samefeiring	Politikk	Nyhetsartikkel
3.3.	Retten til språket (Ole Henrik Magga)	Politikk	Kommentar
6.3.	Mer makt til samene?	Politikk	Inserat
6.3.	Det lysner for samisk i Ytre Kåfjord	Politikk	Nyhetsartikkel
7.3.	Biskop Juell og rektor Bull (Eivind B. Jensen)	Kultur (Språk)	Kommentar
7.3.	Måtte gi penger til Samefolkets dag	Kultur (Identitet)	Nyhetsartikkel
7.3.	God jul bare på samisk	Kultur (Språk)	Notis
7.3.	Går med i dragsuget	Politikk	Nyhetsartikkel
8.3.	Joik and roll i åpningsuka	Kultur (Musikk)	Nyhetsartikkel
9.3.	Samisk som møtespråk (Kari Meløy)	Kultur (Språk)	Inserat
9.3.	Skjervøy kommune positiv	Politikk	Nyhetsartikkel
10.3.	Skal mekle i ”reinkrig”	Reindrift	Nyhetsartikkel
13.3.	Norsk er norsk	Kultur (Språk)	Inserat
14.3.	Ingen følger for andre	Politikk	Notis
14.3.	Samiske GP-vinnere hyllet av nasjonalister	Kultur (Musikk)	Notis
14.3.	Svartskogen til Høyesterett	Politikk	Nyhetsartikkel
14.3.	Ingen følger for andre	Politikk	Notis
15.3.	Musikk er politikk, men samer lefler ikke med nynazistene	Kultur (Musikk)	Nyhetsartikkel
15.3.	Eksklusiv CD-kunst	Kultur (Musikk)	Nyhetsreportasje
17.3.	En prøvesak for samene	Politikk	Kommentar

Dato	Tittel	Tema	Form
17.3.	Bondevik-regjeringens samepolitikk (Johanne Gaup)	Politikk	Kommentar
18.3.	Høgre utdanning og forskning i det samiske samfunnet (Ole D. Mjøs)	Kultur	Kommentar
18.3.	Blandede samiske forventninger	Politikk	Nyhetsartikkel
18.3.	Balanserer på en knivegg	Politikk	Nyhetsartikkel
20.3.	Samisk påske for kronprinsen	Kongelige	Notis
20.3.	Bredbånd til Oksfjord	Næringer	Nyhetsartikkel
21.3.	Om LO og skytefeltet i Mauken	Reindrift	Inserat
21.3.	Avgjør hyttekampen	Reindrift	Nyhetsartikkel
21.3.	Variert og variabelt (CD)	Kultur (Musikk)	Anmeldelse
21.3.	Drecker og Boine i dobbeltkonsert	Kultur (Musikk)	Notis
22.3.	Samisk i Polen (Nils-Aslak Valkeapää)	Kultur (Litteratur)	Nyhetsartikkel
23.3.	Ante Somy	Politikk	Nyhetsreportasje
25.3.	Hadde ikke annet valg	Kultur (Religion)	Inserat
27.3.	Reineiere tjener bedre	Reindrift	Notis
29.3.	Tjente mest på rovdyrta	Reindrift	Nyhetsartikkel
29.3.	Skal vurdere Mauken/Blåtind	Reindrift	Nyhetsartikkel
30.3.	Rune Andersen anklages for samehets	Kultur (Underholdning)	Nyhetsartikkel
31.3.	Større festival enn noensinne (Riddu Riddu)	Kultur (Festival)	Nyhetsartikkel
31.3.	Kulissene regner bort	Kultur (Teater)	Nyhetsartikkel
31.3.	Sterke kvinner til Riddu Riddu	Kultur (Festival)	Nyhetsartikkel
31.3.	Samiske dager i Polen	Kultur (Identitet)	Notis

Tabell 53. Fordeling av samiske saker på tema i Nordlys i perioden januar–mars 2000

Nyhets tema	Antall saker	Prosentandel
Politikk	40	31
Reindrift	16	12
Kultur	56	43
Skole/Utdanning	11	8
Næringer	3	2
Reiseliv	1	1
Kriminalitet	1	1
Kongelige	1	1
Kjendis	1	1
Nekrolog	1	1
Til sammen	131	100

Et nærmere blikk på de politiske sakene i perioden viste en stor tematisk bredde fra rikspolitisk stoff til lokale saker. Statsminister Kjell Magne Bondevik hadde i sin nyttårstale lovet penger som erstatning for de skadene som fornorskningspolitikken hadde påført samene. Sametinget skulle forvalte pengene. Denne saken ble tatt opp i Nordlys, som til stor skuffelse for mange kunne fortelle at samer som hadde mistet sin skolegang under andre verdenskrig, ikke var omfattet av ordningen (Nordlys 5.1.2000). Senere ble saken en gjenganger i flere år.

Den politiske aktiviteten på Sametinget og i de samiske organisasjonene ble fortsatt fulgt forholdsvis tett, og en ny samepolitiker dukket opp i mediene, nemlig Jánoš Trosten. Han skulle de neste årene komme til å bli mediens ”yndling” fordi han uttalte seg i store bokstaver og markerte sin støtte til det samiske folket ved bruk av sterke verbale virkemidler. Trosten var blitt valgt til leder i Norske Samers Riksforbund, og mente blant annet at Snøhvit-gassen utenfor Finnmark var samenes eiendom, at samer kunne bygge hytter hvor de ville på vidda fordi hele Finnmark tilhørte samene, og at Tromsø måtte erklære seg som sameby. På et seminar i Alta i begynnelsen av februar 2000 snakket Trosten utelukkende samisk, og kritikerne hevdet at han støtte fra seg kystsamene. ”Han bør legge om stilen,” uttalte Eva Josefsen, som var en kjent sjøsamisk politiker (Nordlys 11.2.2000).

Stridighetene rundt den samiske språkloven i Kåfjord kommune hadde Nordlys fulgt tett på 1990-tallet, og deknningen av dette spørsmålet fortsatte også etter årtusenskiftet. Daværende ordfører Kristin Vatnelid Johansen hadde markert seg som motstander av loven, og hennes uttalelser ble stadig satt opp mot dem som støttet Kåfjord som en samekommune. Avisen laget en større nyhetsartikkel i begynnelsen av mars, da kommunestyret mot ordførerens vilje bevilget penger til lokale arrangementer på samefolkest dag den 6. februar. I samme nyhetsartikkel beklaget noen representanter ”at Kåfjord kommune ble med i forvaltningsområdet for samisk språklov” (Nordlys 7.3.2000).

I tillegg til at avisens journalister laget politiske nyhetsartikler, ble det laget redaksjonelle kommentarer. Også flere leserinnlegg diskuterte samisk politikk. Ole Henrik Magga var fast kommentator på avisens tredje side, og han tok for seg aktuelle saker som berørte samene.

Reindrift fortsatte å være et forholdsvis viktig dekningsfelt for avisen og utgjorde 12 % av det samlede stoffet om samiske spørsmål. Fokus på reindriften som en næring med mye intern krangel fortsatte, og 9. og 10. februar fortalte avisen i flere nyhetsartikler om kamp mellom reineiere om beiteland. ”Må liv gå tapt?” var overskriften den 9. februar etter en skyteepisode på vidda der Johan Olsen Hætta var blitt skutt i ryggen av en annen

reineier. ”Beitekonflikter skaper vildvest på vidda med fyll, vold og skyting,” het det i nyhetsartikkelen som slo fast at ”vidda er blitt et cowboyland med bevæpna, fulle samer på snøscooter.” Dagen etter intervjuet avisen reindriftssjef Jon Meløy som kunne fortelle at ”reindrifts-cowboyer risikerer utestengelse” (Nordlys 10.2.2000). Andre sider ved reindriften som ble belyst, var spørsmålet om forsvaret skulle få bygge ut Mauken/Blåtind-skytefeltet i Målselv i Troms på bekostning av beiteland, at to av tre reindriftssamer kanskje måtte slutte med reindrift og at reindriftssamer fikk utbetalt store summer i erstatning for rovdyrtap.

Kulturstoffet var den største gruppen i månedene januar, februar og mars 2000 med 43 % av den totale stoffmengden. Av tema innenfor kulturfeltet var det spesielt mye stoff om samisk språk, 11 % av den totale stoffmengden. Mange av artiklene og notisene oppstod som en følge av den stadig økende debatten i samfunnene i Troms og Finnmark om muligheten for å revitalisere det samiske språket, som vi også så var tilfelle på 1990-tallet. Flere innslag, både nyhetssaker og redaksjonelle kommentarer, tok opp dette spørsmålet i begynnelsen av februar, og stadig flere ytret ønske om å ta språket tilbake. Fagfolk som avisen snakket med, gav uttrykk for at med slike holdninger var det håp for det samiske språket (Nordlys 12.2.2000). Det var også flere leserinnlegg om bruk av samisk som møtespråk i offentlige sammenhenger (Nordlys 12.2. og 22.2.2000). Og i en nyhetsartikkel fra 14. januar krevde Sametinget at Norges lover måtte skrives på samisk.

Et annet felt innenfor kulturdekningen i Nordlys som var i stor utvikling helt mot slutten av 1900-tallet, var stoff om samisk musikk og joik. 6 % av innslagene handlet om dette i begynnelsen av år 2000. Flere av artiklene konstaterte at joik og moderne samisk musikk var blitt en del av nordnorsk musikkultur (Nordlys 11.2., 17.2. og 8.3.2000). Utgivelsen av samisk musikk vakte oppmerksomhet hos avisens plateanmeldere (Nordlys 15.3. og 23.3.2000), og Mari Boine fikk god dekning i forbindelse med sine konserter (Nordlys 21.3.2000).

Vinteren 2000 var mange kultursaker knyttet til kirke og kristenliv, og det hadde sin bakgrunn i striden mellom sogneprest Olav Berg Lyngmo i Kautokeino og biskopen i Nord-Hålogaland, Ola Steinholdt. Også medie-spørsmål skåret forholdsvis høyt, og det skyltes først og fremst en debatt som pågikk i avisens leserspalter om hvorvidt det var riktig at NRK Sámi Radio hadde tatt over en stor del av NRK-P2s sendeflate nord for Saltfjellet om morgenen og tidlig ettermiddag. Istedenfor å få P2s morgenradio og norske kulturprogrammer på ettermiddagstid måtte radiolyttere høre programmer på samisk. Denne problemstillingen møtte vi også i 1993.

Sameradioen irriterte blant andre den kjente maleren Karl Erik Harr så mye at han skrev leserbrev til Nordlys den 25. januar. Harr etterlyste en egen samisk kanal og påpekte at ”det er intet mindre enn skamløst at NRK har lagt seg på slik diskriminering av norsk kulturliv.” Han fikk ikke høre programmer som ”På kritikertorget”, ”Boktilsynet” og ”Midt i musikken”, men måtte ta til takke med at ”den samiske rypa kakler” når klokken ble 14.00. Harr fikk støtteinnlegg fra høskolelektor Ivar Solberg i Tromsø som den 1. februar takket Harr ”som tar opp dette diskriminerende forholdet.” 5. februar skrev en lytter fra Bjarkøy at kringkastingssjef Einar Førde gjorde samene en bjørnetjeneste ved å tillate sju timer sending på samiske på P2-nettet. Et par leserbrev fulgte opp, og ville ha Sameradioen bort fra kanalen (Nordlys 14.2.2000 og 23.2.2000).

En annen mediasak handlet om at den norske komikeren Rune Andersen var blitt meldt til Pressens Faglige Utvalg for samehets. I et program hadde han imitert en same som ikke greide å finne reinene, kyrne og hunden sin. ”Så gikk han rundt i Oslo og ventet på statsstøtte,” het det i saken (Nordlys 30.3.2000).

I juni år 2000 var bildet følgende:

Tabell 54. Saker med samisk hovedfokus i Nordlys i juni 2000

Dato	Tittel	Tema	Form
2.6.	Vil stoppe misbruk av Sapmi	Næringer	Nyhetsartikkel
3.6.	Sapmi – et godt varemerke	Næringer	Nyhetsartikkel
3.6.	Raser mot Riksteateret	Kultur (Teater)	Nyhetsartikkel
3.6.	Norge – et lite land	Politikk	Inserat
3.6.	Reinkamp	Reindrift	Notis
3.6.	Mauken-samer ble bønnhørt	Reindrift	Nyhetsartikkel
8.6.	Tester sitt publikum	Kultur (Musikk)	Nyhetsartikkel
9.6.	Om Tromsdalen	Kultur (Historie)	Inserat
10.6.	Nordkalottspell på Rundhaug	Kultur (Musikk)	Notis
14.6.	Kynisk utnyttning av samisk folkemedisin	Helse	Nyhetsartikkel
14.6.	Samene besitter store folkemedisinske skatter...	Helse	Nyhetsartikkel
15.6.	Svenske samer må betale reinbeiting på norsk grunn	Reindrift	Nyhetsartikkel
16.6.	Bytt Sápmi A/S	Næringer	Notis
17.6.	Til minne om Læstadius	Kultur (Historie)	Nyhetsartikkel
19.6.	Sulten rein på vandring	Reindrift	Nyhetsartikkel
22.6.	En liten Riddu Riddu	Kultur (Festival)	Nyhetsartikkel
23.6.	Verden i sort og hvitt	Kultur (Foto)	Nyhetsartikkel
23.6.	Læstadiansk	Kultur (Musikk)	Notis

Dato	Tittel	Tema	Form
23.6.	Klar for festspillene	Kultur (Festival)	Nyhetsartikkel
24.6.	Fra kniver til kunst	Kultur (<i>Duodji</i>)	Nyhetsartikkel
26.6.	Spenningsfelt i midtsommernatten	Kultur (Musikk)	Anmeldelse
27.6.	Sydende marked	Kultur (Festival)	Nyhetsartikkel
27.6.	Fra en annen verden	Kultur (Musikk)	Anmeldelse
29.6.	Spesiell messe	Kultur (Musikk)	Anmeldelse
29.6.	Gamle røtter – nytt formspråk	Kultur (Billedkunst)	Nyhetsartikkel
29.6.	Samiske stedsnavn	Kultur (Språk)	Inserat
30.6.	Kulturelle kontraster	Kultur	Nyhetsartikkel

Tabell 55. Fordeling av samiske saker på tema i Nordlys i juni 2000

Nyhetsstema	Antall saker	Prosentandel
Politikk	1	4
Reindrift	4	15
Kultur	17	63
Næringer	3	11
Helse	2	7
Til sammen	27	100

I juni falt de politiske sakene dramatisk og utgjorde bare 4 % av den totale stoffmengden. Sommerstillheten måtte nok ta sin del av skylden for dette. Kultursakene fortsatte å vokse og utgjorde tilsammen over 60 % av innslag om samer og samiske forhold. Det var samisk musikk og joik som trakk kulturen kraftig opp med sine 22 %. Forklaringen var først og fremst at samisk musikk fikk en stor plass under Festspillene i Harstad dette året, og flertallet av de samiske kultursakene ble laget i forbindelse med festspillene. I tillegg til samisk musikk gjaldt det saker om *dudji*, billedkunst og foto. Reindriften utgjorde 15 % av sakene, og her var det kjente tema som striden om utbyggingen av skytefeltet i Mauken/Blåtind i Troms, striden mellom svenske reindriftssamer og norske myndigheter i Troms og reinsdyr som sultet.

I september 2000 hadde Nordlys følgende saker med samisk hovedfokus:

Tabell 56. Saker med samisk hovedfokus i Nordlys i september 2000

Dato	Tittel	Tema	Form
1.9.	Like god psykisk helse som i sør	Helse	Notis
1.9.	Same-kampsak til Høyesterett	Politikk	Nyhetsartikkel
1.9.	Staten vil gi fri sakførsel	Politikk	Nyhetsartikkel
5.9.	Stopp utbyggingen av Beiar-elva	Reindrift	Inserat
6.9.	Forsøker å snikstarte (Mauken/Blåtind)	Reindrift	Inserat
7.9.	Vil ha ny samisk flaggdag	Kultur (Identitet)	Notis
7.9.	Harald og Sonja åpner det nye Sametinget	Kongelige	Nyhetsartikkel
8.9.	Hyllest til amatørerne	Kultur	Nyhetsartikkel
9.9.	Latsabber, samer og alenemødre foren dere	Politikk	Kommentar
9.9.	Enquete: Siv Rasmussen, alenemor	Politikk	Notis
9.9.	Dette vil Frp kutte	Politikk	Nyhetsartikkel
9.9.	Verdt å sette pris på (Laila Stien)	Kultur (Litteratur)	Omtale
9.9.	Stans maskinene (Beiar-utbyggingen)	Reindrift	Kommentar
11.9.	Styrker samisk	Skole/Utdanning	Notis
11.9.	Innflyttere fant Tromsøs	Kultur	Nyhetsartikkel
12.9.	Moro at noen tenker på oss	Politikk	Nyhetsartikkel
12.9.	Vil ha aksjonister til bords med kongen	Politikk	Nyhetsartikkel
12.9.	Vis dem ære	Politikk	Nyhetsartikkel
12.9.	Clinton skal snakke samisk	Kultur (Media)	Nyhetsartikkel
12.9.	Moro at noen tenker på oss	Politikk	Nyhetsartikkel
13.9.	Bygdekor i domkirka	Kultur (Musikk)	Notis
13.9.	Fengsel for vold mot TV-kjendis	Kriminalitet	Notis
14.9.	Språk og priser	Kultur (Språk)	Nyhetsartikkel
14.9.	Nå føler jeg meg trygg	Politikk	Inserat
15.9.	FrPs politikk og dens følger (Kjell Sæther)	Politikk	Inserat
15.9.	Kollapset Alnæs før målstreken (John Gustavsen)	Kultur (Historie)	Anmeldelse
15.9.	Elghund for Høyesterett	Kriminalitet	Nyhetsartikkel
19.9.	Samisk kultur og rettssikkerhet (Hjallis Bakke)	Politikk	Kommentar
20.9.	Spennende kvinne med strykjern	Kultur (Billedkunst)	Nyhetsreportasje
21.9.	Samene eier alt på vidda	Politikk	Nyhetsartikkel
21.9.	Fire samiske kunstnere	Kultur (Billedkunst)	Nyhetsreportasje
22.9.	Stjerner i blikket?	Kultur	Nyhetsreportasje
23.9.	Carl i Tromsø	Politikk	Nyhetsartikkel
23.9.	Hvorfor "samer bosatt på svensk side?"	Kultur (Identitet)	Inserat
26.9.	Politisk høst på Beavivvas	Kultur (Teater)	Nyhetsartikkel
27.9.	Knuser myten om drikkfeldige samer	Helse	Nyhetsartikkel
27.9.	30 % til Carl	Politikk	Inserat
30.9.	Børster støvet av samene	Kultur (Utstilling)	Nyhetsartikkel

Tabell 57. Fordeling av samiske saker på tema i Nordlys i september 2000

Nyhets tema	Antall saker	Prosentandel
Politikk	15	38
Reindrift	3	8
Skole/Utdanning	1	3
Kultur	14	38
Helse	2	5
Kriminalitet	2	5
Kongelige	1	3
Til sammen	37	100

September var igjen en ”normal” måned med hensyn til den tematiske fordelingen av samiske saker. 38 % av innslagene handlet om politikk, og temaene varierte. Det ble laget saker om at dommen mot sjøsamene i Manddalen i Kåfjord i den såkalte Svartskogsaken nå skulle til Høyesterett, at de samiske sultestreikende under Alta-kampen skulle inviteres til middag sammen med kongen og at samene mente de eide Finnmarksvidda. Det dominerende temaet i de politiske sakene denne måneden var likevel Fremskrittspartiets og leder Carl I. Hagens samepolitikk. I kommentarer og nyhetsartikler ble partiets felttog mot samer og alenemødre belyst samtidig som avisen gjentok at Frp ville legge ned Sametinget og redusere statlig støtte til samisk kultur (Nordlys 9.9.2000). Et par leserinnlegg, blant andre et fra ordfører Kjell Sæther i Karasjok, tok opp de følgene en slik politikk ville få for samiske samfunn (Nordlys 15.9.2000).

Reindriften hadde igjen om lag 10 % av sakene. Den planlagte utbyggingen av Beiarn-vassdraget i Nordland ville berøre reindriften i området, og saken nådde også Nordlys sine spalter. I en redaksjonell kommentar av journalist Marit Rein sammenliknet hun det som var i ferd med å skje i Beiarn med Alta-saken 20 år tidligere. Stans maskinene, var hennes oppfordring fordi de første sivile ulydighetsaksjonene allerede var gjennomført, og flere ville komme (Nordlys 9.9.2000).

6.2 Den kvantitative utviklingen i Nordlys etter Alta-saken – noen forklaringsfaktorer

En gjennomgang av saker med samiske hovedfokus etter 1982 viser at stoff om samiske forhold var kommet for å bli selv om Alta-kampen var over. Riktignok sank antall innslag nokså drastisk like etter at demonstrasjonene opphørte, men tok seg sakte opp igjen i årene som fulgte. I 1989 kom det et markert oppsving, og antall saker nådde tilnærmet samme nivå som i årene med Alta-aksjoner. Gjennom hele 1990-tallet holdt antallet seg mellom 200 og 300 i året, og ved denne undersøkelsens sluttidspunkt, år 2000, gikk det nesten ikke en dag uten at Nordlys slo opp en samisk nyhet.

Bredden i det samiske stoffet økte i de siste 20 årene av forrige århundre, og særlig gjaldt dette 1990-tallet. De samepolitiske sakene viste en stor variasjon. Det var tradisjonelle nyhetsartikler fra møtene i Sametinget eller andre politiske fora, portrettintervjuer med sametingspresidenten eller andre framtrepende samiske politikere, redaksjonelle kommentarer eller saker fra politiske konfliktområder som spørsmålet om samiske rettigheter. Sammenliknet med 1970-tallet var det en helt annen journalistisk verden. Kulturstoffet viste også en stor bredde i forhold til et par tiår før, og både billedkunst, teater og særlig musikk fikk en mye større og mer seriøs dekning. Temaer som sport, næringsliv, medier og skole viste at Nordlys var i ferd med å dekke de viktigste saksområdene i det samiske samfunnet, selv om det fortsatt manglet noe i dekningen, som vi skal komme tilbake til.

Årsakene til den grundigere journalistiske behandlingen av det samiske stoffet var flere. Nordlys hadde tydelig valgt å prioritere samisk stoff etter 1990 (Skogerbø 2000:104). Flere journalister i redaksjonen i Nordlys fattet interesse for samisk stoff, og i tillegg fikk noen spesialisere seg på området. Erling Hirsti var selv same og hadde allerede på 1970-tallet oppgradert samisk stoff. Mot slutten av 1900-tallet fikk han følge av flere. Ragnhild Enoksen var den fremste av dem, som vi tidligere har nevnt, men også journalist Gunnar Sætra skrev mye om samiske forhold både i nyhetsartikler og kommentarer. Av kulturjournalistene var det særlig Ellen Pollestad som laget stoff både om samisk teater, litteratur og billedkunst. Den moderne samiske musikken anført av Mari Boine fikk sterke tilhengere i blant andre musikkansmelder som Oddvar Nygård og Asbjørn Jaklin.

Mot slutten av 1900-tallet var det mange samiske begivenheter som en journalist kunne lage nyheter av. Etableringen av samiske institusjoner som Samisk høyskole, Sametinget, samiske studier ved universiteter og

høgskoler og utgreiing om samiske rettigheter gjennom Samerettsutvalgets arbeid var noen av disse. Selv om dette først og fremst berørte den samiske befolkningen, var mange begivenheter både vesentlige, aktuelle og angikk i høyeste grad også de fleste av Nordlys sine lesere. De samiske kravene til landrettigheter berørte både kommuner og enkeltpersoner, Sametinget som institusjon var ny og et ubeskrevet blad, og samenes samarbeid med andre urfolk verden over var en helt ny utenrikspolitisk dimensjon i Norges forhold til verden. Det var ikke lenger tilstrekkelig å være flinkest i klassen til å underskrive internasjonale deklarasjoner om minoriteter. De måtte følges opp med konkrete handlinger, noe som ble overvåket av samiske politikere.

Å skrive om samiske spørsmål ble ansett som mer og mer politisk korrekt. Nordlys sin sentrale rolle under Alta-kampen gjorde også sitt til at avisen fortsatte sin journalistikk om det samiske samfunnet. Den aktive deltakelsen fra mange journalister i Alta-konflikten, kontakt med toneangivende samiske miljøer ved universitetet i Tromsø og andre steder og ikke minst den sjøsamiske revitaliseringen gjorde samiske spørsmål mer relevant enn tidligere.

7 De samiske sakene i Dagsrevyen fram mot årtusenskiftet

Utviklingen i Dagsrevyens dekning av samiske spørsmål fra Alta-konfliktens slutt til og med år 2000 ble annerledes enn tilfellet var i Nordlys. En hovedforskjell var naturlig nok antall samiske saker, som måtte bli mye lavere i Dagsrevyen. Det kvantitative bildet like etter Alta-konflikten på 1980-tallet liknet 1970-tallet. I årene 1982, 1983 og 1988 hadde Dagsrevyen 7 innslag med samisk hovedfokus, i 1985, 1986 og 1987 8 saker, og i 1984 10 enkeltsaker. 1990-tallet kunne framvise noe høyere tall. Ser vi nærmere på de enkelte år, var antallet 15 i 1990, 1991 5 saker, 22 i 1992, 29 i 1993, 10 i 1994, 10 i 1995, 16 i 1996, 34 i 1997, 18 i 1998, 9 i 1999 og 14 i år 2000. Jeg vil særlig stoppe opp ved hvert femte år fra og med 1985, men tallet på saker er så få at jeg vil også nevne de andre år fram til 2000.

1982 startet nokså beskjedent med 7 samiske saker. Etterdønningene av de samiske aksjonene under Alta-konflikten var tema for det første innslaget 7. januar 1982. Andre tema som ble dekket, var årsmøtet i Norske Samers Riksforbund (Dagsrevyen 18.6.1982), konflikten mellom samer og militære myndigheter om utbyggingen av Mauken skytefelt i Indre Troms (Dagsrevyen 2.10.1982), dommene etter Alta-konflikten (Dagsrevyen 26.2.1982), et møte om oljespørsmål i Kautokeino (Dagsrevyen 12.8.1982), sameaktivisten Niillas A. Sombys rømming til Canada (Dagsrevyen 9.10.1982) og ansettelsespolitikken i Norsk Samemisjon (Dagsrevyen 6.12.1982). I 1983 var det også 7 saker med samisk hovedfokus, og blant hendelser som ble dekket, var FNs konferanse mot rasisme i Genève, der samene etter hvert hadde fått en sentral rolle (Dagsrevyen 9.8.1983), egne samelister ved kommunevalget i Finnmark (Dagsrevyen 5.9.1983) og planene om et nytt bygg for sameradioen i Karasjok (Dagsrevyen 25.8.1983). I 1984 laget Dagsrevyen blant annet innslag om forslaget om en egen samelov (Dagsrevyen 15.6.1984), fra en urbefolkningskonferanse i Tromsø i november (Dagsrevyen 29.11.1984) og fra åpningen av sameradioens nybygg i Karasjok (Dagsrevyen 30.8.1984). 3 av de 10 enkeltsakene handlet om Niillas A. Sombys opphold hos indianerne i Canada, at han ble

utvist og kom tilbake til Norge (Dagsrevyen 2.10.1984, 26.11.1984 og 11.12.1984).

Dagsrevyen sendte 8 saker der samiske forhold var med i 1985. Sakene var til sammen på 29 minutter hele året sett under ett. En vanlig Dagsrevy var i 1985 på 35 minutter på hverdagene og 50 minutter på fredager, lørdager og søndager. Noen av sakene hadde ikke et samisk hovedfokus, men det samiske samfunnet ble likevel nevnt.

Tabell 58. Saker med samisk hovedfokus i Dagsrevyen i 1985

Dato	Tittel	Tema	Lengde
20.2.	Karasjok: Kuldereportasje (under 30 grader)	Været	1:45
2.3.	Norsk kulturråd er 20 år. (Samisk musikk og barnebøker nevnes i reportasjen) (ikke samisk hovedfokus)	Kultur	2:29
3.3.	RVs landsmøte (Heika Skum om samisk syn på Nordlandsbanen) (Ikke samisk hovedfokus)	Politikk	7:53
6.6.	Har samisk kultur noen framtid	Kultur	4:43
19.6.	Norske Reindriftsamers Landsmøte	Politikk	2:05
24.6.	Landsmøte i Norske Samers Riksforbund	Politikk	2:08
8.9.	Samisk teater får ikke lenger støtte	Kultur (Teater)	2:42
22.12.	Fra nisselandet i Rovaniemi	Julereportasje	6:11

Tabell 59. Fordeling av samiske saker på tema i Dagsrevyen i 1985

Nyhetsstema	Antall innslag	Prosentandel
Politikk	3	38
Kultur	3	38
Eksotisk (nisser)	1	13
Været	1	13
I alt	8	100

Tematisk minnet innslagene i 1985 mye om situasjonen på 1970-tallet. Kulturinnslag var sammen med politikk i flertall. Som i 1970-årene dekket Dagsrevyen årsmøtene i Norske Samers Riksforbund og Norske Reindriftsamers Landsforbund. 19. juni var Norske Reindriftsamers Landsforbund samlet til landsmøte i Mo i Rana, og Dagsrevyen sendte et nyhetsinnslag om møtet. Hovedfokus var at kvinner og ungdom måtte få styrket sine

rettigheter i reindriften. Landbruksdirektør Per Harald Grue var også til stede, og han svarte på spørsmål om mulighetene for nye arbeidsplasser i reindriften. 24. juni fikk Norske Samers Riksforbund sitt landsmøte dekket i Dagsrevyen. Møtet ble holdt i Folkets hus i Oslo, og Dagsrevyen sendte den rutinerte reporteren Åsulv Edland for å dekke saken. Sentrale tema var opprettelse av Sametinget og en ny grunnlovsparagraf som fastslo samenes status. Leder Ole Henrik Magga ble intervjuet på landsmøtet. Det tredje innslaget med politikk som tema handlet om samiske forhold bare i en bisetning. Rød Valgallianses landsmøte ble dekket den 3. mars, og delegat Heáika Skum fra Kautokeino fikk kort legge fram samenes syn på Nordlandsbanen.

I forbindelse med at Norsk Kulturråd var 20 år, laget Åsulv Edland et innslag for Dagsrevyen 2. mars der han viste bredden i det arbeidet rådet hadde utført. Her trakk han også fram at det var gitt støtte til samisk sang og musikk og til samiske barnebøker. Dette hadde imidlertid ingen stor plass i reportasjen. En forholdsvis stor nyhetssak på nesten 5 minutter ble sendt 6. juni, og temaet var om samisk kultur hadde noen framtid. Journalist i NRK-Sámi Radio, Johs. Kalvemo, hadde laget innslaget med bakgrunn i at et regjeringsoppnevnt utvalg, Samekulturutvalget, hadde lagt fram sin innstilling som konkluderte med at det var fare for at samekulturen ville forsvinne, hvis noe ikke ble gjort. Et av tiltakene som ble foreslått, var en egen språklov som sidestilte samisk og norsk som offisielle språk. Reporteren hadde intervjuet leder av Samisk utdanningsråd, Edel Hætta Eriksen, statssekretær Jan S. Levy, ordfører i Tana kommune, Steinulf Isaksen, og medlem i Samekulturutvalget, Hans Eriksen. Eriksen fastslo at det samiske språket ville forsvinne dersom ikke utvalgets forslag til tiltak ble satt i verk, mens ordføreren mente at det ikke var nødvendig for en kommuneadministrasjon å lære samisk.

Det tredje kulturinnslaget dette året var også signert Johs.. Kalvemo. Her satte han fokus på at det samiske teateret Beaivváš ikke lenger skulle få støtte fra staten. En aksjon var startet for å støtte teatergruppen, og en person fra aksjonsgruppen slapp til med sine synspunkter. Skuespiller ved teateret, Svein B. Olsen, ble også intervjuet om de ansattes situasjon, og Ole Henrik Magga, som da arbeidet ved Nordisk Samisk Institutt i Kautokeino, ble bedt om å kommentere betydningen av å ha et eget samisk teater.

Vær-reportasjer fra Finnmarksvidda hadde hørt til de mer faste samiske innslagene om vinteren, og slik også den 20. februar da det handlet om kulden på vidda. Nyhetsreportasjen fortalte at termometeret krøp under 30 minusgrader i Karasjok. Bildene viste blant annet en servicevogn som tauet en mindre lastebil til en bensinstasjon, skolebarn som hadde dekket

ansiktet med finlandshetter og røyk fra utallige huspiper i bygda. Reportasjen var igjen signert Johs. Kalvemo.

Den siste saken i 1985 handlet om at finlenderne hadde startet en meget sterk turistsatsing i nord med fokus på at her var julenissens hjemland. Nisseland var lokalisert til Rovaniemi, og foruten at nissen kjørte med reinsdyr, var samene en viktig del av nissemiljøet. 22. desember ble reportasjen sendt, og den var på 6 minutter.

I Dagsrevyen gjaldt det i mye større grad enn i Nordlys at samiske saker oppfylte tradisjonelle nyhetskriterier for å komme på luften. En sak var det imidlertid litt vanskelig å forstå ikke finnes i revyens arkiv våren 1985, nemlig rettssaken mot Niillas A. Somby, som hadde alle ingredienser i seg til å være en sak for riksmidler. Somby hadde som vi tidligere har omtalt, sprengt en bru under Alta-konflikten, rømt til Canada og søkt beskyttelse hos indianerne, kommet tilbake og lekt katt og mus med norske myndigheter. Dagsrevyen hadde tidligere interessert seg for Somby-saken. Høsten 1984 ble han arrestert av kanadisk politi etter begjæring fra norske myndigheter, og dette ble dekket med et innslag (Dagsrevyen 2.10.1984). I begynnelsen av desember kom han til Norge og uttalte blant annet at han ikke trodde at norske myndigheter satte han i arrest (Dagsrevyen 11.12.1984). Rettssaken mot Somby våren 1985 finnes imidlertid ikke i Dagsrevyens sendearkiv.

NRK Sámi Radio var i ferd med å bygge opp sitt lokalkontor i Karasjok, og hadde fått utstyr for fjernsynsproduksjon selv om hovedsatsingen først kom noen år seinere under kringkastingssjef Einar Førde. Det kan se ut som om Dagsrevyredaksjonen i større grad enn tidligere overlot de samiske sakene til samiske reportere ved kontoret. Fire av åtte saker var laget av reporter Johs. Kalvemo.

De neste årene inneholdt også få saker om samiske spørsmål i Dagsrevyen. I 1986 var tallet 8. Man fortalte blant annet at planene nå var klare for et direkte valgt sameting (Dagsrevyen 13.3.1986), at Ole Henrik Magga som den første same hadde tatt doktorgrad i samisk språk (Dagsrevyen 9.11.1986) og at en ”mini-Alta-sak” var i ferd med å bygge seg opp i Saltdal i Nordland i forbindelse med planer om kraftutbygging, som kom i konflikt med reindriften i området (Dagsrevyen 14.12.1986).

I 1987 var antallet 8. Av innholdet i noen av sakene kan nevnes at revyen den 20. mars rapporterte at en ny samelov passerte statsråd den dagen, og 30. mai at Odelstinget hadde vedtatt lov om Sametinget, som skulle velges på grunnlag av et samemanttall. Tinget skulle ha 39 representanter fordelt på 13 valgkretser, og det første sametingsvalget skulle finne sted høsten 1989 samtidig med stortingsvalget. 9. juni laget man en sak om

at personen som kjørte ned sameaktivisten Jon Reier Martinsen og hans hundespann på Finnmarksvidda slik at Martinsen ble drept, nå skulle møte i retten.

I 1988 gikk antallet saker med samisk hovedfokus ned til 7. Den 9. april handlet det om at den såkalte Glasnost-politikken i Russland også omfattet samene i Murmansk, og 12. oktober var reindriften i Finnmark i fokus i forbindelse med planene om tvangstelling av rein. Reintallet hadde økt dramatisk de siste årene, og beitene var hardt presset, mente myndighetene. Konflikten i Troms mellom norske myndigheter og de svenske reindriftssamene, som vi tidligere har sett ofte ble omtalt i Nordlys, nådde opp i Dagsrevyen den 14. desember. ”Reinbråk i Dividalen” var tittelen på innslaget. Det ble også sendt et innslag mot slutten av året om det kommende sametingsvalget (Dagsrevyen 21.12.1988).

På 1980-tallet forlot Dagsrevyen den såkalte folkeopplysningstradisjonen når det gjaldt nyheter (Sand og Helland 1998:20–22). Det innebar blant annet at samisk stoff mer og mer ble behandlet på lik linje med andre nyheter. Reportasjer fra samisk hverdagsliv hørte etter hvert ikke hjemme i Dagsrevyen, dersom de ikke kunne legitimeres ut fra tradisjonelle nyhetsvurderinger. Dette var en medvirkende årsak til at tallet på samiske saker holdt seg lavt etter Alta-konflikten og fram til 1989.

Så skjedde det et nokså dramatisk hopp når det gjaldt antall samiske saker i 1989 da 18 innslag ble sendt. Forklaringen var at det nye Sametinget ble etablert dette året med valg i september, og det hadde nyhetens interesse utover det lokale. Et sameting fantes bare i Finland og var nytt i verdenssammenheng når det gjaldt å gi medbestemmelsesrett til minoriteter. 8 av innslagene dreide seg om det nye Sametinget. 9. januar 1989 hadde Dagsrevyen en forhåndssak om at det nye samiske parlament ville åpne til høsten, og at samene måtte skrive seg inn i et samemanntall for å kunne delta ved valget. 29. juni tok man for seg situasjonen i Oslo når det gjaldt lister og nominasjoner, og på valgdagene 10. og 11. september ble det laget innslag fra selve valget. Valgresultatet ble også oppsummert 12. september 1989. Dagsrevyen interesserte seg også for åpningen av det nye parlamentet, og på åpningsdagen 9. oktober laget man tre saker, en om at det nye Sametinget nå trådte sammen for første gang, en om at kong Olav foretok den offisielle åpningen og en samlesak i Kveldsnytt.

En annen begivenhet som resulterte i at Dagsrevyen laget saker fra Sápmi i 1989, var fredsprisvinner Dalai Lamas besøk i Karasjok 13. og 14. desember i forbindelse med at han mottok fredsprisen i Oslo. Han ønsket å besøke samene fordi han også representerte urfolk og minoriteter i Tibet, og

dette førte til stor medieinteresse både fra nasjonale og internasjonale medier. Reindriften fikk ingen oppmerksomhet i Dagsrevyen dette året.

Tabell 60. Saker med samisk hovedfokus i Dagsrevyen i 1990

Dato	Tittel	Tema	Tid
7.1.	Internasjonal miljøvern, forverring av miljøet de siste 10 år Bl.a. bilder av samer under Alta-aksjonene	Miljø	02:43
8.1.	Geilo-møtet	Kultur (Religion)	-
18.1.	Tyveri av rein på Finnmarksvidda	Reindrift	01:18
31.1.	Fiskerikrisen rammer den sjøsamiske befolkning	Næringer	02:10
31.1.	Sametinget får større makt	Politikk	Melding
4.3.	Vinterbyen Tromsø	Reiseliv	-
6.4.	Reinflukt over grensa til Finland	Reindrift	01:50
29.4.	Finnmark i krise (også fokus på reindrift)	Næringer	04:38
9.8.	Tromsø: Urbefolkningskonferanse	Urfolk	
11.8.	Verdenskonferanse for urfolk	Urfolk	01:58
30.8.	Samisk utstilling på Norsk Folkemuseum	Kultur (Utstilling)	01:58
26.9.	Karasjok: Samisk helseplan	Helse	02:06
12.10.	Masi: Helikopterstyrt	Ulykke	01:56
19.11.	Kautokeino: Samisk språklov	Kultur (Språk)	02:30
15.12.	Finland: Julenissekrig	Reiseliv	04:05

Tabell 61. Fordelingen av samiske saker på tema i Dagsrevyen i 1990

Nyhetstema	Antall innslag	Prosentandel
Politikk	1	7
Reindrift	2	13
Næringsliv (Annet)	2	13
Reiseliv	2	13
Kultur	3	20
Miljø	1	7
Urfolk	2	13
Ulykker	1	7
Helse	1	7
I alt	15	100

Dagsrevyen sendte i alt 15 samiske saker i 1990, og dette var det nesthøyeste antallet etter Alta-konflikten. Bare 1989 hadde et høyere tall. De rene politiske sakene var meget få, bare et innslag. 31. januar hadde revyen en melding om at det nye Sametinget skulle få større makt, og dette var også den eneste nyhet om Sametinget det året. Det var noe merkelig at revyen så fort slapp det nye tinget og ikke fant flere nyheter om tingets arbeid interessante i det første egentlige virkeåret.

Næringspolitikk ble tatt forholdsvis grundig opp i to innslag. 31. januar laget journalist ved NRKs distriktskontor i Finnmark, Einar Korneliusen, et innslag med tittelen "Fiskerikrisen rammer den sjøsamiske befolkningen". Korneliusen satte fokus på de nye reguleringene som var kommet i torskefiskeriene, og som gikk hardt utover de sjøsamiske fjordfiskerne. De hadde fått altfor små kvoter til å klare seg, ble det hevdet. Sametingsrepresentant Steinar Pedersen sa at stoppen i fjordfisket for samene var en kulturell katastrofe. 29. april laget Arne Egil Tønset ved NRK Finnmark et innslag med tittelen "Finnmark i krise". Selv om hovedfokuset her var krisen i fiskeindustrien som følge av leveringsproblemer, ble også vanskeligheter i reindriften tatt opp.

I august 1990 var det en stor verdenskonferanse for urfolk i Tromsø, som vi tidligere har sett ble omtalt i Nordlys. Også Dagsrevyen laget innslag fra dette møtet ved Johs. Kalvemo. Reportasjen la hovedvekten på situasjonen i Nordvest-Russland der det fortsatt ble drevet prøvesprengninger med atomvåpen i et område som var beite for tusenvis av rein. Flere representanter for urbefolkningene i området ble intervjuet om den vanskelige situasjonen for urfolk i Russland, den gang Sovjetunionen.

Dagsrevyen hadde i 1990 to nyhetssaker som direkte handlet om reindriften, begge med noe negativ vinkel for næringen. 18. januar laget Magne Ove Varsi i NRK Sámi Radio en sak om tyveri av rein på Finnmarksvidda. 36 reineiere hadde anmeldt tyveri og om-merking av mellom 600 og 2000 rein, og dette ble påstått å ha foregått over flere år. Den andre saken var også laget av Varsi den 6. april, og her dreide det seg om norsk rein som flyktet over grensen til Finland på grunn av matmangel i Norge. Den norsk-finske grensekommisjonen prøvde å finne metoder for å stanse strømmen av rein, og fra finsk side ble det truet med erstatningskrav mot norske reineiere.

Kulturinnslagene utgjorde om lag 20 %, og var av det tradisjonelle slaget. 30. august sendte revyen en typisk samisk kultursak om en utstilling som var åpnet. Det var samiske drakter og brukskunst, og kronprins Harald og kulturminister Eleonore Bjartveit sto for åpningen. Et annet innslag dreide seg om samenes plass i den norske kirke (Dagsrevyen 8.1.1990). En

sak handlet om den nye samiske språkloven, som ble behandlet i Stortinget om høsten, signert Magne Ove Varsi (Dagsrevyen 19.11.1990). Den ville gi samisk status som offisielt språk i fem kommuner i Finnmark og en kommune i Nord-Troms. Varsi fokuserte på brukerne og hvordan situasjonen ville bli for bonde Petter A. Olsen fra Nesseby og skolebarn i Kautokeino.

I arkivet finner vi også en julenissereportasje fra Nord-Finland i Dagsrevyen i 1990, som vi gjorde det i 1985. Reporter Morten Jentoft stilte spørsmålet om hvor nissen egentlig hørte hjemme. Bakgrunnen var at Finland hadde stjålet nissen fra Norge og plassert hans hjem i Rovaniemi, dit det nå strømmet tusenvis av turister fra Europa for å ta nissene i selvsyn. Et Concorde-fly var avbildet etter landing på flyplassen, og reporteren hadde snakket med britiske barn. Også samekulturen var med i nissekonseptet, og barn kledd i samiske klær gav reinsdyrmelk til turistene. Til slutt så nissefar selv direkte inn i kameraet, erklærte at han hørte hjemme i Finland og drakk en slurk julegløgg. Reportasjen ble sendt den 15. desember, altså midt i julestria.

Antallet hadde altså blitt nærmest fordoblet fra 1985. En forklaring var at sakene i mye større grad enn på 1980-tallet oppfylte nyhetskriteriene. I og med at man nå var i gang med realiseringen av de samiske krav som ble stilt under Alta-konflikten som opprettelsen av Sametinget og en ny samelov som sikret språk og kultur, var samiske spørsmål igjen blitt aktualisert. Mye av dette berørte også direkte hele det norske samfunnet slik som eiendomsrett til land og vann i Finnmark og spørsmålet om egne fiskerettigheter for samer. Diskusjonen om Sametingets plass i det norske politiske system og økte samiske rettigheter hadde både et vesentlighets- og aktualitetsperspektiv. I politiske kretser, særlig i hovedstaden, var det blitt politisk korrekt å støtte samene som urfolk og sette samene på mediedagsorden i mye større grad enn i tiåret før. Mange saker hadde også fokus på krise. Det dreide seg om problemer både for reindriften og fiskeriene, og et overordnet spørsmål var hvilken framtid hele samekulturen hadde. Bredden i det samiske nyhetsstoffet hadde også økt hvis vi sammenlikner med 1985. Ved siden av politikk, kultur og reindrift ble det i 1990 laget saker om miljøspørsmål, reiseliv, helse og rene hendelser. Journalistene fant samisk stoff på områder der samiske spørsmål ikke var gjenstand for innslag tidligere.

De neste årene varierte imidlertid antall samiske saker i Dagsrevyen mye fra år til år, og det var kanskje et paradoks. I 1991 sank antallet til 5 for så å øke kraftig til hele 22 i 1992 og 29 i 1993. Det var altså spesielt få samiske saker i Dagsrevyen i 1991. Kong Olav døde i januar, og 30. januar

ble det laget et innslag om hva han betød for samene. Nils-Aslak Valkeapää ble tildelt Nordisk Råds litteraturpris i 1991, og det ble det innslag av i Dagsrevyen den 25. januar. Reportasjer fra påskefeiringen på Finnmarksvidda har vi møtt tidligere år i Dagsrevyen, og den 28. mars handlet det igjen om ”samebryllup på vidda”.

Det er vanskelig å si hvorfor det ble sendt så få samiske saker i Dagsrevyen i 1991. En grunn kan være måten den nye kringkastingssjefen Einar Førde ville bygge opp NRK Sámi Radio på. Førde tok over som sjef i 1989, og gikk straks i gang med å få til en selvstendig kanal for samene. I denne forbindelsen hadde han sagt til medarbeiderne at de skulle prioritere eget arbeid og ikke innslag til verken Dagsrevyen eller Dagsnytt. Det viktigste for dem var å bygge opp en profesjonell mediebedrift for samer og andre urfolk (Førde 2004).

I 1992 økte antall samiske saker igjen til 22. Et nærmere blikk på noen av innslagene viser at den 14. januar presenterte revyen en melding med ”synk” (filminnslag som illustrerer en nyhetsmelding) om en ny sameavtale som var undertegnet. Det var norske reindriftssamer som hadde fått klarsignal fra utenriksminister Thorvald Stoltenberg om å starte et hjelpeprosjekt for samer på Kolahalvøya. Bildene i innslaget var fra et møte der Stoltenberg samtalte med reindriftssamer. 5. august 1992 rapporterte Jon Gelius fra det norske kongeparets reise i Finnmark. Innslaget satte fokus på kvensk, samisk og norsk kulturmøte, og barn sang både på kvensk og samisk. Saken ble prioritert som nest siste sak i Dagsrevyen den dagen. 17. september hadde revyen en melding med ”synk” om at Sametinget foreslo en egen samisk fiskerisone. Fredsprisvinner Rigoberta Menchus reise til Masi og Kautokeino i Finnmark i begynnelsen av desember i 1992 ble dekket både den 12. og den 13. desember. Innslagene var laget av Berit Nystad ved NRK Sámi Radio. Fordeler vi innslagene tematisk dette året handlet 9 saker om politikk, 4 om det norske kongeparet som foretok en reise til Nord-Norge i forbindelse med at kong Harald hadde overtatt tronen etter sin fars død, 5 saker dreide seg om kultur og 2 handlet om fredsprisvinner Rigoberta Menchus reise i Finnmark i desember. De to siste innslagene dreide seg om at Barneombudet nå skulle få samisktalende rådgivere og om vårflyttingen med rein i Finnmark.

Mange samiske saker i 1992 kan igjen forklares med stor nyhetsrelevans. Kongeparets reiser ble vanligvis grundig dekket i Dagsrevyen uansett hvor reisen gikk, og fredsprisvinner Rigoberta Menchus reise til Finnmark hadde stor nyhetsverdi. Dagsrevyen hadde alltid dekket fredsprisutdelingen og fredsprisvinnernes opphold i Norge godt. I tillegg var konfliktnivået mellom samer og nordmenn økende. Sametinget hadde med

sine utspill ofte vakte strid og medieoppslag utover det lokale. Den nye samiske språkloven ble av mange i de fornorskede, sjøsamiske områdene, slik som i Kåfjord i Troms, møtt med sterk motstand og boikottaksjoner. Blant annet nektet vanligvis lojale og lydige kommunefunksjonærer å la seg presse til å lære seg samisk, noe som fort ble mediesak også i landets største nyhetsmedium (Dagsrevyen 24.5.1992).

1993 var et toppår på 1990-tallet når det gjaldt innslag om samer i Dagsrevyen med hele 29 saker. 6. februar laget Dagsrevyen innslag om feiringen av den samiske nasjonaldagen, som skjedde for første gang. Det var innslag både fra Oslo og fra Karasjok. 16. februar laget man et innslag fra Sametingets møte. 22. februar var det en sak om hvordan den samiske joiken skulle presenteres under OL-seremonien på Lillehammer i 1994. 5. mai ble de samiske interessene gjort greie for i en reportasje fra EU-forhandlingene i Bryssel, og 29. mai fulgte man opp dette temaet med et innslag om en egen sameregion i EU, som skulle bestå av samiske områder i Sverige, Finland og Norge. 8. mai ble det laget et innslag om skuespilleren Mikkel Gaup, i de tradisjonelle 17. mai reportasjene landet rundt ble også samiske steder tatt med, 26. mai ble samiske interesser igjen nevnt i forbindelse med et innslag om de pågående EU-forhandlingene, og 2. juni registrerte Dagsrevyen at samene ønsket å boikotte Guatemala på grunn av myndighetenes politikk mot indianerne. 27. juni handlet det om den store urfolksfestivalen i Karesuando, 4. juli om Perez de Cuellar's besøk i Kautokeino, 15. juli om at Nordisk Råd ikke ville ha samer med i rådet og 3. august om reaksjonene fra samisk hold på Stortingsmeldingen om norsk samepolitikk. 2. september 1993 åpnet kongeparet den såkalte Nordkalott-ruten, noe som førte til innslag i Dagsrevyen, en aksjon for Finnmarksvidda ble markert 23. september og det samme ble åpningen av ei ny bru mellom Norge og Finland i Tanadalen (Dagsrevyen 30.9.1993).

6. oktober 1993 ble det nyvalgte Sametinget åpnet av kong Harald, og den dagen og dagen etter var det flere innslag i Dagsrevyen som behandlet samenes situasjon. Den offisielle åpningen av Sametinget ble gjenstand for et omfattende innslag laget av Sámi Radioens Berit Nystad. Kongens ankomst ble filmet, og han ble møtt av sametingspresident Ole Henrik Magga og barn som overrakte blomster. Deler av kongens åpningstale ble også sendt. I Kveldsnytt ble det sendt en lengre reportasje om samer og rettigheter laget av Margot Dyrstad ved NRK-Troms. Deretter fulgte en debatt i studio ledet av Jan Rise Pedersen om konflikter mellom samer og ikke-samer når det gjaldt rettighetsspørsmål. Ordfører Roger Hansen i Gamvik diskuterte disse spørsmålene med historiker Einar-Arne Drivenes ved Universitetet i Tromsø. Og redaksjonen fulgte opp med nok en debatt i

Kveldsnytt om Sametingets makt ledet av politisk reporter i Dagsrevyen, Bjørn Honerød. Her deltok leder i Finnmark Høyre, Torstein Schanche, sametingspresident Ole Henrik Magga og sametingsrepresentant Heikka Skum. Den 7. oktober avsluttet Dagsrevyen dekningen av Sametinget med en melding med ”synk” om at Ole Henrik Magga var gjenvalgt som sametingspresident for fire nye år.

8. november 1993 var fredsprisvinner Rigoberta Menchu på en urfolkskonferanse i Tromsø, og dette ble det sak av. 23. november laget man en sak om at samene også bidro til gjennomføringen av de kommende olympiske leker på Lillehammer, og 9. november ble urfolk og samene spesielt nevnt i forbindelse med reportasjen fra utdelingen av årets fredspris til Nelson Mandela.

Summerer man opp de samiske sakene i 1993, var de politiske i klart flertall. Det var nå tydelig at Sametinget hadde bidratt til at deler av samepolitikken også var interessant for Dagsrevyen. Konfliktaspektet var fortsatt i høyeste grad til stede. Samtidig bød også 1993 på mange nyheter i det samiske samfunnet som åpenbart hadde riksinteresse. For første gang feiret samene sin egen nasjonaldag 6. februar, i de norske forhandlingene med EU, som pågikk dette året, krevde Sametinget at også samiske interesser måtte bli ivaretatt, det internasjonale urfolksarbeidet var i ferd med å bli en sentral del i FNs arbeid, det var nytt sametingsvalg, og åpningen av Sametinget ble foretatt av kongen selv. I de kommende olympiske leker vinteren 1994 på Lillehammer skulle samisk kunst og kultur være godt synlig i åpningsseremonien, noe som Dagsrevyen ønsket å formidle.

Man kunne forvente at tendensen fra begynnelsen av 1990-tallet med forholdsvis mye stoff om samer i Dagsrevyen skulle fortsette videre utover tiåret, ikke minst fordi samisk kultur fikk en brei plass i åpningsseremonien ved Vinterolympiaden på Lillehammer i 1994, men dette skjedde ikke. I 1994 falt igjen antallet saker med samisk hovedfokus i Dagsrevyen til beskjedne 10. Det politiske stoffet dominerte med flere innslag fra Sametinget og samenes rolle i EU-forhandlingene. Konflikten mellom Sametinget og det multinasjonale gruveselskapet Rio Tinto Sink ble sendt 29. april med overskriften ”Samer vil stoppe gruvedrift”. Sametingspresident Ole Henrik Magga krevde at arbeidene måtte stanses fordi dette var samisk område, og Sametinget hadde ikke gitt samtykke til leting. Denne saken så vi også ble grundig dekket i Nordlys. Åpningsseremonien ved De olympiske vinterlekene på Lillehammer ble naturligvis dekket. Imidlertid var det selve åpningsseremonien som var hovedfokus naturlig nok, mens det samiske innslaget bare var en av mange deler i seremonien. Ellers gav

ikke det samiske kulturinnslaget på Lillehammer noen synlig effekt på antall samiske saker senere på året.

Tabell 62. Saker med samisk hovedfokus i Dagsrevyen i 1995

Dato	Tittel	Tema	Tid
6.2.	Finmark: Samenes nasjonaldag	Kultur (6. februar)	
21.2.	Samerettsutvalget (Gro på besøk)	Politikk	01:46
21.2.	Gro Harlem Brundtland i Sameland (Bl.a. på Sametinget)	Politikk	01:3
22.2.	Gro avslutter sitt besøk i Karasjok	Politikk	01:38
12.4.	Sverige: Strengere regler om snøscooterkjøring	Politikk	
28.6.	Samisk museum i Varanger	Kultur (Museum)	01:48
28.8.	Høyre framstøt i nord. (Bruk av Mari Boines musikk og bilder av reinsdyr)	Politikk	04:34
16.9.	Tana: Språkstrid	Kultur (Språk)	03:46
30.11.	Rovviltforvaltning (Også reindrift nevnes)	Reindrift	01:43
12.12.	Hedmark: Reindriftsloven	Reindrift	01:47

Tabell 63. Fordelingen av samiske saker på tema i Dagsrevyen i 1995

Nyhetstema	Antall innslag	Prosentandel
Politikk	5	50
Reindrift	2	20
Kultur	3	30
I alt	10	100

Halvparten av de 10 samiske sakene i 1995 dreide seg om politikk. Samerettsutvalgets arbeid om retten til land og vann i Finnmark nærmet seg slutten, og NRK Sámi Radios medarbeider Eilif Aslaksen laget 21. februar et innslag for Dagsrevyen der det ble spekulert over hvordan innstillingen ville bli. Reporteren kunne fortelle at det var strid innad i utvalget om hvem som skulle bestemme over naturressursene i Finnmark, og mente å vite at et flertall ville la de enkelte kommunene bestemme. Han hadde blant andre intervjuet statsminister Gro Harlem Brundtland, som på dette tidspunktet var på besøk til Sametinget i Karasjok. Hun mente at det ikke var unaturlig at kommunene hadde medbestemmelse. Dagsrevyen laget et innslag om

selve besøket på Sametinget, og statsministeren forsikret at det ikke skulle skje større naturinngrep i samiske områder foreløpig. Hun trakk fram de mineralundersøkelser som hadde funnet sted, men som Sametinget hadde stoppet. Innslaget var signert Johs. Kalvemo (Dagsrevyen 21.2.1995). Dagen etter laget Kalvemo et innslag om at Gro nå avsluttet sitt besøk i Karasjok (Dagsrevyen 22.2.1995). De andre politiske sakene dette året dreide seg om strengere regler for snøscooterkjøring i Sverige (Dagsrevyen 12.4.1995) og Høyres politiske framstøt i nord (Dagsrevyen 28.8.1995).

Striden om det samiske språkets plass nordpå preget mediebildet i lokalmediene på hele 1990-tallet, og 16. september 1995 nådde saken også opp i Dagsrevyen med utgangspunkt i situasjonen i Tana kommune. Her vakte det strid at barn måtte lære samisk på skolen fordi kommunen lå under den samiske språkloven. Rita Pedersen ville ikke at hennes barn skulle lære samisk. Hun var selv kven, altså etterkommer av de finske innvandrerne som kom til Nord-Troms og Finnmark på 1700- og 1800-tallet, og mente at hun og hennes familie ikke hadde noe forhold til det samiske. Hun hevdet også at det samiske språket dominerte for mye i kommunen. Marianne Balto Henriksen, som var en ledende samisk politiker i Tana kommune, forstod at mange ikke ville akseptere samisk, men hun mente at samisk måtte prioriteres og settes i en særstilling dersom språket skulle overleve. Reportasjen konkluderte med at språkdebatten satte sterke følelser i sving i Tana. Av andre saker kan nevnes at feiringen av den samiske nasjonaldagen den 6. februar nå syntes å ha blitt et fast årlig innslag i Dagsrevyen. Denne gangen var det bilder fra feiringen i Finnmark.

I 1996 laget Dagsrevyen 16 saker der samiske spørsmål var i fokus. Den første handlet om mulige diamantfunn på Finnmarksvidda og hvordan eventuell gruvevirksomhet ville komme i konflikt med samiske interesser (Dagsrevyen 18.1.1996). Debatten om hodeskallene til de to lederne av Kautokeino-opprøret i 1852, Mons Somby og Aslak Hætta, startet så tidlig som i 1976, men tok seg kraftig opp midt på 1990-tallet. Universitetet i Oslo hadde disse hodeskallene i sin samling, og samiske politikere og andre krevde at de skulle tilbakeføres til kirkegården i Alta, hvor kroppene var begravet. I 1996 besluttet Universitetet i Oslo å la Sametinget få ansvaret for hodeskallene, og Dagsrevyen laget tre innslag om dette, to i slutten av januar og et i august (Dagsrevyen 29.1., 31.1. og 5.8.1996). Den samiske nasjonaldagen den 6. februar ble markert med innslag, og Dagsrevyen var også til stede ved påskefeiringen i Kautokeino og dekket blant annet Samisk Grand Prix, som var blitt en årlig samisk musikkfestival (Dagsrevyen 31.3.1996 og 7.4.1996). I 1996 ble det klart at Ole Henrik Magga ikke tok flere perioder som sametingspresident, og dette meldte Dagsrevyen den

25. november. Den gamle konflikten mellom Forsvaret og reindriften ble dekket i et innslag 2. juli under tittelen ”Tanks ødelegger vinterbeitene for reinsdyr”.

Året etter i 1997 økte innslagene kraftig og kom opp i hele 34. Dette var for øvrig det største antall samiske saker i Dagsrevyen i hele min undersøkelsesperiode.

Tabell 64. Saker med samisk hovedfokus i Dagsrevyen i 1997

14.1.	Tiltak for å styrke næringslivet i Nord-Norge (Sametingspresident Ole Henrik Magga med)	Næringer	00:26
27.1.	Iver Jåks stiller ut	Kultur (Billedkunst)	01:36
29.1.	Gaupejakt, Nord-Trøndelag (Samer, reinsdyr)	Reindrift	01:37
30.1.	Strid rundt innstillingen fra Samerettsutvalget	Politikk	02:02
30.1.	Strid rundt innstillingen fra Samerettsutvalget. Kystfolk reagerer	Politikk	00:50
8.2.	Samerettsutvalgets innstilling	Politikk	05:03
22.3.	Norske Samers Riksforbund har valgt Sven-Roald Nystø som presidentkandidat	Politikk	00:54
6.4.	Kautokeino: Børre Knudsen vigsles til biskop	Kultur (Religion)	02:11
24.4.	Rein sulter	Reindrift	01:48
26.5.	Finmark: Samehets	Diskriminering	01:16
17.6.	Tana: Reaksjon på utvidelse av oppdrettsanlegg	Næringer	01:38
20.6.	Tana: Strid om lakseoppdrettsanlegg	Næringer	01:37
20.7.	Kampen om turistene	Næringer	01:43
15.8.	Valgkampduell Thorbjørn Jagland/Carl I. Hagen (Bl.a. om bortskjemte finnmarkinger og samer)	Politikk	01:43
16.8.	Oslo: Valgkampen – Frp åpner. Steinar Pedersen forteller Hagen hva han mener om partiets holdning til samer	Politikk	02:15
22.8.	Kritikk mot Forsvarets behandling av samene i Finnmark	Politikk	02:00
25.8.	Tana: Skolestreik	Skole/Utdanning	01:45
27.8.	Tana: Skolestreik mot samisk læreplan	Skole/Utdanning	00:28
11.9.	Finmark: Etnisk konflikt	Politikk	02:28
10.9.	Tana: Strid om samisk læreplan	Skole/Utdanning	00:25
13.9.	Lørdagsgjest: Sametingspresident Ole Henrik Magga	Politikk	04:39
14.9.	Foreldreaksjon mot samisk læreplan i grunnskolen i Tana	Skole/Utdanning	1:33
16.9.	Sametingsvalget	Politikk	1:22
20.9.	6-årige samer på internat i Nord-Trøndelag	Skole/Utdanning	03:50
6.10.	Sven-Roald Nystø ny sametingspresident	Politikk	1:28

Dato	Tittel	Tema	Tid
7.10.	Karasjok: Kong Harald åpner Sametinget	Politikk	02:05
9.10.	Finnmark: Reindriften i krise	Reindrift	02:02
26.10.	Krangel i Samerådet	Politikk	02:21
8.11.	Kirken beklager overgrep mot samer	Politikk	04:36
27.11.	Finnmark: Samisk læreplan	Skole/Utdanning	00:18
9.12.	Krav om samisk stat	Politikk	03:17
10.12.	Strid om kravet om egen samestat	Politikk	1:24
10.12.	Mer strid om egen samestat	Politikk	1:27
14.12.	EU-satsing i Lappland	Næringer	03:03

Tabell 65. Fordeling av samiske saker på tema i Dagsrevyen i 1997

Nyhetstema	Antall innslag	Prosentandel
Politikk	17	50
Reindrift	3	9
Næringer (Annet)	5	15
Kultur (Religion)	2	6
Diskriminering	1	3
Skole/Utdanning	6	18
I alt	34	100

1997 var et begivenhetsrikt år i det samiske samfunnet som avstedkom mange saker i landets hovedmedium. Samerettsutvalgets innstilling om retten til land og vann i Finnmark ble lagt fram, det var nytt valg til Sametinget, og striden rundt samisk språk og kultur i kommunene Tana og Kåfjord tilspisset seg ytterligere fordi Samisk læreplan var innført i disse kommunene. I tillegg uttalte Carl I. Hagen seg mot å gi samer ytterligere rettigheter, og Dagsrevyens egen journalist, Knut Olsen, havnet i verbal klammeri med flere nordnorske journalister etter en reportasje om at samene nå krevde egen stat.

Halvparten av innslagene om samiske forhold i Dagsrevyen i 1997 dreide seg om politikk. Offentliggjøringen av Samerettsutvalgets delinnstilling "Naturgrunnlaget for samisk kultur" (NOU 1997 nr. 4) resulterte i noen saker. Den 30. januar laget reporter Arne Egil Tønset fra NRK Finnmark og Anita Hivand fra NRK Sámi Radio et innslag som også gikk i en forkortet versjon i Kveldsnytt, med hovedfokus på at kystbefolkningen i Finnmark reagerte sterkt mot innstillingen. De mente dette ville splitte fylket og var imot å gi samene enda større råderett over naturressursene. Sametingspresi-

dent Ole Henrik Magga ble også intervjuet, og han hevdet at dette var en gledens dag for samene. 8. februar tok man temaet opp på nytt i en bredt anlagt reportasje på over 5 minutter laget av journalist Håkon Haugsbø ved sentralredaksjonen i Oslo. Fokuset var igjen striden som innstillingen hadde vakt, og hvordan samer og nordmenn sammen kunne forvalte ressursene i Finnmark. Reporteren hadde besøkt Finnmark og intervjuet en rekke personer på begge sider. Noen sa at samene var for kravstore, blant andre ordfører Roger Hansen i Gamvik, som var redd for at samene nå ville få for mye å si i fylket. Kurt Sara i firmaet Sámi Travel hevdet derimot at det var riktig at samene var med på å forvalte ressursene.

Noen av de samiske sakene dreide seg om valgkampen til stortingsvalget, der enkelte rikspolitikere også fokuserte på samenes situasjon. Vi har nevnt Carl I. Hagens kritiske holdning til Sametinget og hans nei til å gi samene mer makt. 15. august sendte Dagsrevyen et innslag om en valgkampduell mellom Hagen og Thorbjørn Jagland der Jagland påpekte hvilke saker Fremskrittspartiet hadde satt på dagsorden: enslige mødre, bortskjemte finnmarkinger og samer. Dagen etter var det en sak fra Fremskrittspartiets valgkampåpning, og her var det også intervju med Steinar Pedersen, som var presidentkandidat for Arbeiderpartiet til sametingsvalget. Han gikk sterkt ut mot Hagens holdninger til samer (Dagsrevyen 16.8.1997).

Også sametingsvalget ble dekket i noen grad i 1997. 22. mars meldte Dagsrevyen at Norske Samers Riksforbund hadde valgt Sven-Roald Nystø som sin presidentkandidat til Sametinget etter Ole Henrik Magga. 13. september var Ole Henrik Magga lørdagsgjest, og 16. september oppsummerte reporter Hans Solbakken fra NRK Sámi Radio selve sametingsvalget. Norske Samers Riksforbund hadde mistet sitt flertall, og Samenes Valgforbund hadde gjort et godt valg og kunne bli jokeren i spørsmålet om hvem som ble sametingspresident. Også åpningen av Sametinget ble dekket med en forholdsvis lang nyhetssak på over 2 minutter den 7. oktober 1997. Anita Hivand fra sameradioen satte fokus på at kong Harald i sin åpningstale til representantene hadde beklaget den urett som den norske stat hadde begått mot samene gjennom fornukspolitikken.

En nokså spesiell sak som vakte stor debatt i nordnorske medier, ble sendt i Dagsrevyen den 9. desember 1997. Den profilerte journalisten Knut Olsen ved Dagsrevyens sentralredaksjon i Oslo laget et innslag med tittelen "Krav om egen samisk stat". Han intervjuet en av de sultestreikende under Alta-aksjonen, Mikkel Eira, som ønsket et opprør mot de nåværende samiske lederne. Eira sa at målet var en egen samisk stat der samene selv skulle avgjøre alle viktige spørsmål. En medarbeider fra NRK Finnmark, Hallvard Sæbø, laget en oppfølging av Olsens sak den 10. desember der

lederen for aksjonen ”Nei til Sameland”, Jan Olsen i Tana, beskyldte Sametinget for å prøve å innføre en samisk stat.

Aksjon ”Nei til Sameland” fikk også dekning i Dagsrevyen i 1997. Bakgrunnen for aksjonen var kort fortalt at en gruppe foreldre i Tana kommune ikke ville akseptere at skolen tok i bruk den samiske læreplanen for grunnskolen selv om kommunen tilhørte en av seks samiske kommuner i Norge. ”Nei til Sameland” ble stiftet sommeren 1997 som en del av kampen mot den samiske læreplanen. Aksjonen ville også legge ned Sametinget. Jan Olsen hevdet i september 1997 at over 600 medlemmer hadde meldt seg inn (Dag og Tid 4.9.1997). Dagsrevyen fortalte om aksjonen i mai med et innslag med tittelen ”Samehets” (Dagsrevyen 26.5.1997). Politiet hadde beslaglagt plakater med grovt antisamisk innhold som var blitt klistret opp rundt omkring i Tana kommune sammen med nazi-symboler. I innslaget ble det også filmet fra et møte i organisasjonen ”Nei til Sameland”, og mange mente at organisasjonen stod bak den antisamiske aksjonen.

Fram mot skolestart ble det så organisert skolestreik av foreldre som sympatiserte med organisasjonen ”Nei til Sameland” sine synspunkter på samisk læreplan, og den 25. august kunne Dagsrevyen fortelle i et innslag laget av Jan Bjørge ved NRK Finnmark, at foreldre ved to skoler i Tana hadde tatt ut 25 elever i streik i protest mot innføringen av planen. 27. august kunne imidlertid revyen melde at nå var det bare tre elever som ble holdt borte fra skolen. Aksjonsledelsen hevdet at de andre foreldrene var blitt skremt av trusler om strafferettslige reaksjoner dersom de fortsatte skolestreiken. 10. september inneholdt Dagsrevyen en melding om at Finnmark Arbeiderparti ba undervisningsminister Reidar Sandal ordne opp i striden i Tana.

Foreldreaksjonen slapp også til i valgkampdekningen. Den 1. september laget Dagsrevyen et innslag fra Carl I. Hagens valg møte i Alta der han holdt en appell til støtte for foreldrene i Tana. I samme sak ble Tone Orvik, som fortsatt holdt sine barn borte fra skolen i protest, intervjuet om konflikten mellom en del av lokalbefolkningen i Tana og departementets folk, som hun mente var aksjonens motstandere. Den 14. september skulle aksjonen holde en stor demonstrasjon foran Stortinget i Oslo, men ingen møtte opp. Reportasjen i Dagsrevyen den dagen fokuserte på at aksjonen møtte motstand i Tana, og at flere og flere foreldre snudde ryggen til denne aksjonsformen. 27.11.1997 sendte Dagsrevyen en melding som konkluderte med at Utdanningskomiteen på Stortinget sa tvert nei til å la Tana kommune selv bestemme om kommunen skulle følge samisk læreplan. I alt sendte

Dagsrevyen 9 nyhetssaker som i større eller mindre grad berørte protestene mot innføringen av den samiske læreplanen i Tana.

Dagsrevyen laget to saker i 1997 som handlet om Den norske kirke og samiske spørsmål. Det årlige kirkemøtet var samlet i Trondheim i begynnelsen av november, og det kom med en uttalelse som innrømmet at det var begått overgrep mot samene og at det var feil å stemple samenes tro som hedenskap. Dette ble det et innslag om den 8. november. En annen sak som også handlet om Den norske kirke og som allerede lenge hadde vært en mediasak på rikspanet, ble sendt i april. 6. april ble den omstridte presten Børre Knudsen vigslet til biskop i Strandebarm prosti. Vigslingen foregikk i Kautokeino, som etter hvert hadde blitt et senter for konservative prester i opprør mot den norske kirke. Sogneprest Olav Berg Lyngmo hadde åpnet kirken for Børre Knudsen, Ludvig Nessa og Per Kørner, og det nye Strandebarm Prostie ble lokalisert til Kautokeino. Mange i menigheten var læstadianere, som støttet de konservative prestene. Børre Knudsen hadde ofte vært i mediens søkelys også i Dagsrevyen, etter at han ble fradømt sitt embete som sogneprest i Balsfjord i Troms. I innslaget ble Knudsen intervjuet, og håpet på en ny epoke i norsk kirkeliv ved at han selv ble vigslet til biskop.

I 1998 falt antall innslag til 18. Det var de politiske sakene som forsvant, og Sametinget, som i 1997 hadde vært kilde til mange samiske innslag, var dette året nærmest borte fra nyhetsbildet i Dagsrevyen. Bortsett fra at Ole Henrik Magga fikk Stortingets presselosjes toleransepris, som resulterte i et innslag 15. desember, var sametingspolitikere omtrent usynlige.

Derimot ble det satt et sterkt fokus på reindriften i Dagsrevyen dette året. Hele 10 av de 18 sakene hadde reindriften som hovedtema. I februar tok fire reportasjer opp reintyverier, som ifølge innslagene hadde økt kraftig i omfang (Dagsrevyen 14.2., 16.2., 17.2. og 20.2.1998). Reporter i alle innslagene var Jan Oskar Walsøe fra NRK Finnmark, og reportasjene var laget som en serie om temaet "Reintyverier blant samene". I det første innslaget den 14. februar var overskriften at politiet i Vadsø ledet etterforskningen i en av de største reintyverisakene på mange år. En reieneier hevdet at han var frastjålet flere hundre reinsdyr. 16. februar kom det en oppfølging, og nå ble det hevdet at det trolig var store mørketall når det gjaldt reintyverier i Indre Finnmark. Reporteren fortalte at ifølge den samiske tradisjonen skulle samene selv rydde opp i konflikter seg imellom, og dette ble brukt som en begrunnelse for at det høyst sannsynlig var mange flere tyverier enn de offisielle tallene fortalte. Politimester i Vest-Finnmark politidistrikt, Sveinung Stangeland, syntes at det var greit at samene selv

ordnet opp, så lenge ingen anførte noen klager på ordningen. Sametingspresident Sven-Roald Nystø mente imidlertid at lovverket måtte forandres. 17. februar 1998 fulgte nok et innslag i serien, og nå reagerte reindriftssamene på politiets uttalelse dagen før om at de godtok reintyveri i mindre omfang. Leder for områdestyret, Mattis Sara, fryktet konsekvensene av en slik uttalelse og krevde at politimesteren måtte gå av. Stangeland var med slike uttalelser med på å stemple hele reindriftsnæringen som kriminell, mente Sara. Leder i Norske Reindriftssamers Landsforbund, John Henrik Eira, hevdet politimester Stangeland med slike uttalelser oppmuntret til reintyveri. I det siste innslaget om reintyveri hadde reporter Jan Oskar Walsøe tatt turen til fjells sammen med reinpolitiet for å finne eventuelle reintyver. Politiafdelingssjef Hans M. Ellingsen klaget over vanskelig arbeidssituasjon for reinpolitiet. De hadde små ressurser til å ta seg av alle oppgavene, og mangel på kunnskaper i samisk språk gjorde arbeidet enda vanskeligere.

25. februar 1998 fortalte Dagsrevyen om en gammel konflikt mellom reindriftssamer og bønder i Røros. Høyesterett hadde fradømt samene beiteretten nord for Aursund, men både regjeringen og samene mente at dommen ville ødelegge hele reindriften i området. Regjeringen ønsket å megle i konflikten og få til en avtale mellom samer og bønder. 8. september var oppslaget at deler av Finnmarksvidda var så kraftig nedbeitet at reindriftssjef Jon Meløy mente områdene måtte fredes for rein i noen år framover. Satellittbilder ble kommentert av forsker Bernt Johansen fra forskningsstiftelsen NORUT i Tromsø, og han så også dramatik i bildene med hensyn til vegetasjonen. Reineierne var uenige i dette og argumenterte mot reindriftssjefens oppfatning av skadene. 7. november kom en slags oppsummering av situasjonen for reindriften laget av reporter Bård Wormdal ved NRK-Finnmark, og konklusjonen var dyster. Mye dreide seg om reintyverier, sabotering av reintelling, utpressing og vold. Reporteren hadde møtt ”en av veteranene” blant reindriftssamene, Nils Mathis Andersen Gaup, som selv var blitt presset ut av næringen, ifølge han selv. Reindriftssjef Jon Meløy fortalte igjen om den vanskelige situasjonen for reineierne, og problemene ble bekreftet av politimester Christine Fossen i Vadsø.

En noe original sak ble tatt opp av Dagsrevyen den 20. og 23. februar 1998. Samisk ungdom som søkte Politihøgskolen, var gjennomgående for korte til å komme inn. Dette førte til at det fantes få politifolk med samisk bakgrunn, og det skapte særlig store vansker i de samisktalende områdene i Finnmark. Her var det nødvendig at også politiet behersket samisk språk, ble det hevdet i innslaget. I et nytt innslag den 23. februar syntes saken løst. Justisdepartementet ønsket å lempe på kravene til høyde

for søkere med samisk bakgrunn til Politihøgskolen. Ole Henrik Magga hadde tatt opp dette spørsmålet med departementet, og ordnet opp i saken.

I 1998 laget Dagsrevyen 2 kuldereportasjer fra Finnmarksvidda med samer som kilder (Dagsrevyen 4.2. og 5.2.1998). Feiringen av den samiske nasjonaldagen 6. februar ble en nyhetssak i Dagsrevyen, og et innslag ble sendt om samisk musikk den 1. mars med tittelen ”Joik i Trollslottet”. Den samiske vinterfestivalen i Oslo hadde invitert Ingor Ántte Áilu Gaup til å holde en joikekonsert i maleren Vebjørn Sands trollslott med utsikt over hele hovedstaden.

I 1999 falt antall innslag om samer og samiske forhold ytterligere til 11. Av disse var 4 saker laget i forbindelse med sprengkulden på Finnmarksvidda i slutten av januar. Det begynte med et innslag den 26. januar laget av sameradioens Sara Kristine Eira, som kunne fortelle om temperaturer ned mot minus 50. 27. januar kunne Dagsrevyen melde om en uoffisiell kulderekord på minus 52,5 grader i Karasjok. Den offisielle var fortsatt minus 51,4 fra 1886. Dagen etter ble rekorden nesten slått i og med at det ble målt minus 51,2 grader i Karasjok, og Dagsrevyen fulgte opp med en nyhetsreportasje (Dagsrevyen 28.1.1999). Kulderekorden fra 1886 ble imidlertid ikke slått denne gangen, og den 29. januar kunne Dagsrevyen melde at kuldebølgen i Indre Finnmark var over for denne gang, og at nå var det bare minus 30 grader i Karasjok.

Den samiske nasjonaldagen 6. februar ble markert med en ”landet-rundt”-reportasje fra feiringen av dagen, stortingspresidenten la ned grunnsteinen til det nye sametingsbygget den 2. juni, og statsminister Kjell Magne Bondevik besøkte Sametinget den 28. september. I slutten av november mistet tre barn livet i en tragisk bussulykke i Karasjok, og dette ble det nyhetssaker av i Dagsrevyen. (Dagsrevyen 22.10. og 1.11.1999). Etterdønningene etter kampen mot den samiske læreplanen i grunnskolen et par år før var også tema for et nyhetsinnslag den 25. august. I Tana kommune hadde flere lokale politikere forlatt sine gamle partier og meldt seg inn i Fremskrittspartiet, og årsaken var at den samiske læreplanen nå gjaldt i skolene i kommunen. Reportasjen viste seerne en ny privatskole hvor elevene ikke behøvde å følge samisk læreplan, og man besøkte også den samiske skolen i kommunen. Reportasjen var laget av Wenche Dager fra hovedredaksjonen i Oslo. Samepolitikk var omtrent helt fraværende i 1999, og Sametinget var ikke gjenstand for et eneste innslag i løpet av året i Dagsrevyen.

Tabell 66. Saker med samisk hovedfokus i Dagsrevyen i år 2000

Dato	Tittel	Tema	Tid
6.2.	Feiring av samenes nasjonaldag	Kultur (Samisk nasjonaldag)	00:59
9.2.	Finnmarksvidda: Reineiere beskytt av konkurrerende kolleger	Reindrift	00:52
2.3.	Snåsa: Bequerell-måling på rein	Reindrift	01:48
1.4.	Gullgraving i Finland	Næringer	03:07
23.4.	Karasjok: Kronprins Haakon overværer høymesse	Kongelig	01:30
24.4.	Karasjok: Kronprins Harald på besøk	Kongelig	01:57
17.05.	17. mai landet rundt, bl.a. i Karasjok	Kultur	02:10
23.6.	Åpning av Festspillene i Nord-Norge i Harstad, bl.a. samisk billedkunst	Kultur (Arrangement)	01:28
29.6.	Sommer i Karasjok	Været	00:38
29.8.	Reingjerde på Finnmarksvidda	Reindrift	01:18
8.9.	Beiam: Reaksjon etter at regjeringen stopper utbygging av vassdrag. (Sametelt med)	Politikk	01:34
29.9.	Tromsø: Samisk utstilling på Tromsø Museum	Kultur (Historie)	01:31
8.11.	Vantro ved NRK Sámi Radio over forslag om å utsette samarbeid	Kultur (Medier)	01:40

Tabell 67. Fordeling av samiske saker på tema i Dagsrevyen i 2000

Nyhetstema	Antall innslag	Prosentandel
Politikk	1	8
Reindrift	3	22
Næringer (Andre)	1	8
Kultur	5	39
Været	1	8
Kongelig	2 (Kronprins Haakon)	15
I alt	13	100

I år 2000 var antall innslag med samisk hovedfokus i Dagsrevyen 13. Reindriften hadde 3 saker, mens tema politikk bare resulterte i et innslag. 9. februar var oppslaget ”Reineier beskytt av kolleger”, og introen hadde følgende tekst: ”For andre gang på halvannen måned har reineiere blitt beskytt på Finnmarksvidda. Det er den harde kampen om knappe beiteområder som har ført til voldelige oppgjør i næringen. Natt til i går skjøt en reineier mot to andre reindriftsutøvere, men ingen ble skadet.” 3. mars ble

det sendt et innslag om måling av bequerel i reinsdyr i Nord-Trøndelag. Etter Tsjernobylulykken fikk reindriften i Nord-Trøndelag skader for minst 100 millioner kroner, og hvert år etter ulykken ble mengden av bequerel målt for å finne ut om kjøttet var spiselig. Reporteren hadde tatt seerne med til de årlige målingene, og spenningen blant samene var stor, het det i reportasjen. Også den tredje saken om reindriften den 29. august fortalte om problemer i næringen. Reporter Rolf Jacobsen ved NRK- Finnmark rapporterte at på Finnmarksvidda var store områder blitt ørkenlandskap. For å unngå sammenblanding av reinflokker var det bygd flere hundre kilometer gjerder, og dette hadde ødelagt vegetasjonen.

Kulturinnslagene utgjorde flertallet av sakene i år 2000 med i alt 5 innslag. Det begynte med feiringen av den samiske nasjonaldagen 6. februar. Bildene var hentet fra markeringen på Norsk Folkemuseum i Oslo der det var ”samer i vakre drakter, lassokasting på reinhorn og steking av pølser over bål,” ifølge arkivbeskrivelsen. Også 17. mai var samene med i innslagene om feiringen av dagen landet rundt. 23. juni åpnet Festspillene i Nord-Norge i Harstad, og i oversikten over aktiviteter viste man også samisk billedkunst. I slutten av september åpnet en ny, stor, samisk utstilling på Tromsø Museum med tittelen ”En nasjon blir til”, som tok for samisk historie etter andre verdenskrig. 29. september laget Nina Einem ved NRK-Troms et innslag for Dagsrevyen som presenterte utstillingen. 8. november sendte revyen et innslag om journalistene ved NRK Sámi Radio som var meget skuffet over at NRK-direktøren forslo å utsette en satsing på fellesnordiske nyhetssendinger på samisk i fjernsynet. Det var allerede ansatt 13 personer til prosjektet og gjort store tekniske investeringer. Geir Tommy Pedersen fra Norske Samers Riksforbund understreket i innslaget viktigheten av å ha et bredt samisk nyhetstilbud, men kulturminister Ellen Horn ville ikke overprøve vedtaket.

Kronprins Haakon var i Karasjok i april, og Dagsrevyens kameraer fulgte han både under hans deltakelse i gudstjenesten 23. april og dagen etter, da han deltok i kappkjøring med rein før han tok avskjed med bygda. Det ble ikke laget saker om Sametingets arbeid i Dagsrevyen i år 2000.

Hovedforklaringen på at det var relativt få samiske saker i Dagsrevyen var blant annet at antallet samiske nasjonale begivenheter var lavt dette året. Det var verken valg til Sameting eller Storting, og Samerettsutvalgets innstilling var fortsatt til høring. Samiske spørsmål måtte i tillegg nå opp i det nasjonale nyhetsbildet dersom de skulle være med i Dagsrevyen (Andersgaard 2004).

8 Den politiske journalistikken i Nordlys – konflikter i fokus

Et gjennomgående trekk ved mye av den politiske journalistikken om samene mot slutten av 1900-tallet var at den sterke konfliktorienteringen. Også Eli Skogerbø påpekte dette i sin undersøkelse av Nordlys i år 2000 (Skogerbø 2000:107). Et område hvor konfliktjournalistikken syntes å dominere, var avisens dekning av Sametinget. En gjennomgang av avisens dekning viste at stridighetene stod i fokus. Fra våren 1987 hadde Nordlys mange oppslag om det nye tinget. Man satte fokus på hvilken plass tinget skulle ha i vårt politiske system, hvordan representantene ble valgt og hva det ville få å si for samene. Mange var skeptiske til opprettelsen av et eget samemanntall, og Nordlys skrev mye om dette. Blant annet laget avisen et større intervju med Geir Wulff som sa at en registrering av samer var å sammenlikne med det som skjedde i Sør-Afrika (Nordlys 12.5.1987).

Sametinget åpnet høsten 1989, og 1990 ble det første virkelige arbeidsåret. De to største gruppene i det nye tinget var Norske Samers Riksforbund, som fikk presidenten, og Arbeiderpartiets sametingsgruppe. De to hadde tradisjonelt representert to motpoler i samepolitikken med klart forskjellige framtidssjvisioner for det samiske samfunnet (Minde 1980). Ganske tidlig markerte imidlertid begge de to store grupperingene en sterk felles vilje til å slå ring om den nyvunne samiske institusjonen mot storsamfunnet og bruke den makt som samene hadde fått gjennom Sametinget. Et samlet Sameting kom derfor nokså fort i konflikt med de norske politiske styringsorgan som kommunestyre, fylkesting og Storting, og dette var uenigheter som Nordlys tok opp. I månedsskiftet januar/februar 1990 møttes Sametinget til det andre plenums møte etter at tinget var åpnet, og mye av journalistikken handlet om hvordan Sametinget i mange saker allerede var i konflikt med andre politiske myndighetene i Norge. Den nye samiske språkloven kom opp til debatt og resulterte i overskrifter som ”Strid om samisk språklov” (Nordlys 30.1.1990), ”Utvannet språklov” (Nordlys 31.1.1990) og ”Forslag til språk-mord” (Nordlys 2.2.1990). Det var Kulturdepartementet og Justisdepartementet som hadde levert et forslag

som Sametinget ikke kunne akseptere fordi representantene mente at det på sikt ville føre til at både sørsamisk og lulesamisk gikk en stille død i møte.

Høsten 1990 oppstod det uenighet mellom Sametinget og norske myndigheter om de statlige bevilgningene til tingets virksomhet, og Nordlys grep straks fatt i dette forholdet. ”Krisebudsjett for Sametinget” var overskriften i Nordlys den 5. oktober, og 16. oktober var overskriften på førstesiden ”Bitter Magga”. Lenger inne i avisen gikk det fram at same-tingspresidenten ikke hadde fått penger fra departementet til å drive Sametinget på en forsvarlig måte. Departementet svarte imidlertid i samme avis at tinget hadde fått en rimelig vekst og burde være fornøyd med det (Nordlys 16.10.1990). Problemet med for små statlige bevilgninger til Sametinget var en årlig konflikt mellom Sametinget og regjeringen, når statsbudsjettet ble lagt fram, noe som Nordlys som oftest omtalte.

Selv om Sametinget begynte sitt lovlige virke i 1989, var ikke spørsmålet om tingets berettigelse ute av den politiske debatten. Dette var en konfliktside som Nordlys også trakk fram i sine nyhetsartikler. Samenes Landsforbund ønsket ikke et sameting, og Fremskrittspartiet i Norge ville legge det ned. 3. februar 1990 var overskriften i Nordlys, ”Vil legge ned Sametinget”. Hvert år på 1990-tallet gjentok FrP sitt standpunkt, og Nordlys fulgte opp med nyhetsstoff om dette. Carl I. Hagen fikk for eksempel et oppslag i år 2000 om at Sametinget var unødvendig (Nordlys 9.9.2000).

Konfliktjournalistikken i Nordlys med bakgrunn i Sametingets virke fortsatte ut hele 1990-tallet. Det var tidlig en frykt blant same-tingsrepresentantene for at tinget skulle bli et folkevalgt organ uten noen politisk makt. Dette førte til stadige krav til norske myndigheter om å sikre tingets maktgrunnlag. I januar 1990 kom spørsmålet om utbyggingen av et ammunisjonslager ved Skoddebergvannet i Sør-Troms opp i Sametinget, og tinget hevdet at det hadde rett til å avgjøre spørsmålet fordi dette var tradisjonelle samiske områder (Nordlys 30.1.1990). 10. februar 1994 var en overskrift ”Sametinget under Stortinget” i forbindelse med dekningen av Sametingets plenumsmøte. ”Ingen skal stå mellom Sametinget og Stortinget. Vedtak som blir fattet i samenes folkevalgte forsamling, skal ikke gå gjennom byråkrater og saksbehandlere i departementene, men komme direkte over til våre øverste politiske myndigheter,” het det videre i nyhetsartikkelen, og både NSR, Samedemokratene og Senterpartiet stod bak kravet. 22. februar 1995 ønsket de samiske politikerne i et oppslag mer makt til same-tingspresidenten og Sametinget på bekostning av norske myndigheter. Det hadde ingen hensikt å ha et samepolitisk organ uten noen avgjørende makt. Statsskog kom til å bli oppløst, og i framtiden ville

samene selv være med på å bestemme over det som til nå hadde vært statsgrunn, stod det å lese.

I 1994 ble spørsmålet om hvor langt de samiske rettighetene gjaldt i forhold til lokale og sentrale myndigheter enda mer aktualisert. Det handlet om hvem som skulle bestemme over utnyttelse av mineralressursene på Finnmarksvidda. Nordlys laget flere nyhetssaker om diamantboring på vidda som det multinasjonale selskapet Rio Tinto Sink stod bak ved sitt datterselskap Rio Holding Norway A/S. Om våren hadde selskapet startet prøveboring etter diamanter i Karasjok kommune. Sametingspresident Ole Henrik Magga protesterte og hevdet at samiske myndigheter også måtte inn i bildet for å gi tillatelse. I slutten av april 1994 var det stort medieoppbud da Magga dro ut til prøvefeltet og ba om at boringen måtte stanse umiddelbart. Han leste opp et brev ”på vegne av det samiske folket”, der han gjorde det klart at samene ikke var blitt spurt gjennom sitt politiske organ Sametinget, og at ut fra internasjonal rettsoppfatning var prøveboringen ulovlig. Nordlys rapporterte om begivenhetene i en omfattende nyhetsartikkel. Her stod det blant annet at gruveselskapet ikke ville stanse leiteboringen nå, men ”forholder seg til norske myndigheter, som loven krever” (Nordlys 29.4.1994). 30. april gikk kommunalminister Gunnar Berge hardt ut mot Magga i et intervju i Nordlys og hevdet at han ikke kunne stoppe leiteboringen. Magga svarte med å si at da kunne man like godt legge ned hele Sametinget hvis han som president ikke kunne reagere på det som skjedde på vidda. I denne saken fikk sametingspresidenten også støtte for sitt syn fra miljøvernhold, flere politiske partier og næringsorganisasjoner. Oppstanden rundt aktiviteten ført til at moderselskapet Rio Tinto Sink likevel ville vurdere om de skulle trekke seg ut etter at prøveboringen var avsluttet.

Noe senere på våren ble det klart at et annet utenlandsk selskap, Ashton Mining, også hadde fått tillatelse fra norske myndigheter til diamantleting på Finnmarksvidda. Igjen reagerte Magga, og 19. mai fortalte han at han hadde gitt beskjed til selskapet om at også de gjorde noe ulovlig dersom de startet leiting. I et stort førstesideoppslag samme dag het det at ”Australisk gruveselskap bøyer seg for Magga?” 26. mai innrømmet kommunalminister Gunnar Berge at samene nok burde vært hørt før norske myndigheter gav tillatelse til leiteboring. Dagen etter, den 27. mai, kunne Nordlys over hele førstesiden fortelle sine lesere at nå var seieren et faktum. ”Samisk seier over gruvegigant”, var overskriften, og en smilende Magga sa at Rio Tinto Zink ville trekke seg ut av Finnmark. ”Goodbye Mr. Magga” var undertittelen sammen med et bilde av Magga og direktør Colin Harris som tok høytidelig farvel med hverandre (Nordlys 27.5.1994).

— Goodbye Mr. Magga

Rio Tinto Zinc trekker seg ut av Finnmark

Helge M. Markusson

BJERKVIK: — Goodbye Mr. Magga, nå reiser vi...

Explorating Manager i RTZ-Mining, Colin Harris, tok i går farvel med sametingspresident Ole Henrik Magga. Magga fikk en overraskende beskjed om at RTZ nå trekker seg ut av Finnmark. De kommer ikke tilbake før Sametinget gir dem lov til det.

Tinto-saka tok en meget overraskende vending i går på andre uag av Sametingets plenarmøte. Plutselig dukket nemlig fire toppledere fra RTZ Mining and Exploration Limited opp på Bjerkvik hotell. Ledet av Colin Harris, hovedledet John Collier, sjef for RTZ i Skandinavia, Steven Joplin og informasjonssjef Dorothy Harris.

Eter å ha ventet i noen minutter gikk de rett inn i et tiemånter møte med sametingspresident Ole Henrik Magga før beskjeden kom: — Vi trekker oss ut av Finnmark!

Respekterer Sametinget

— Mr. Magga var meget klar i sitt syn på vår virksomhet i Finnmark. På en saklig og redelig måte forklarte han oss situasjonen. Vi fikk forståelse av at Magga ikke er ute etter RTZ spesselt, men at han jobber mot alle som prøver å bore

— Goodbye Mr. Magga, sa Colin Harris til sametingspresidenten. Magga og Harris skilles som vel fortlitte venner i Bjerkvik i går.

(Foto: Helge M. Markusson)

på Finnmarksvidda, uten Sametingets tillatelse. Vi har derfor valgt å respektere samenes syn og trekker oss ut, sa Colin Harris etter møtet.

— Er det fordi det ikke var drivverdig, eller er det fordi dere tar hensyn til minoriteter. Dere har ikke verdens beste rykte?

— Det er ikke sant. Vi har alltid tatt hensyn til minoriteter. Vi bestreber oss på å ha et best mulig samarbeid til de lokalsamfunnene vi driver i, svarte Dorothy Harris før Colin Harris tok over.

Fant ingenting

— Vi har boret åtte av ti mulige hull. Vi kommer ikke til å bore de to siste. Jeg ser ikke noe tegn som

tyder på at det kan bli gruvedrift i Finnmark. Det er rett og slett ikke drivverdige forhold i det aktuelle området.

— Hva med videre leting etter dimanter?

— Dimanter er et annet aksept. Men jeg kan si at vi har heller ikke der funnet noe som kan være drivverdig. Men det er veldig viktig at dere noterer dere at vi vil respektere Sametinget i denne saken. Selv om vi får tillatelse fra staten vil vi avvete til vi får et klart ja fra Ole Henrik Magga, understreket Harris.

Forsetter i Finland

Colin Harris opplyste i går at de vil fortsette sin virksomhet i Fin-

land. — Vi har søkt om utbyggingstilatelse der. Vi har videre registrert uru der som kan sammenlignes med den uru som oppsto i Finnmark.

— Hva med Sverige?

— Vi vil ikke søke om noen som helst muting i Sverige.

Den engelske kvartetten reiste i går fra Bjerkvik til Kautokoinen der de skal møte Pekka Ahtio for å ha samtaler om virksomheten i Finland. Lørdag reiser de fire tilbake til England.

Full seier

Sametingspresident Ole Henrik Magga var umåtelig fornøyd etter møtet. — Jeg tolker dette som respekt for samene. Jeg er veldig

fornøyd og syntes vi hadde en veldig fin dialog med Rio Tinto Zinc. — Tolket du dette som en seier for samene?

— Jeg regner dette som en full seier. Det som regjering og kommunalminister Gunnar Berge ikke klarte, det klarte vi i løpet av en time. Rio Tinto Zinc kunne sagt som Berge sa i går: Dere har ingenting dere skulle ha sagt! Men det gjorde de ikke. Dette er virkelig et skritt i riktig retning for oss og for andre urbefolkningsgrupper, sa en lykkelig Magga etter møtet.

Han presiserte for øvrig at han ikke hadde noe imot Rio Tinto Zinc spesselt.

— De har reagert på en veldig overraskende og positiv måte.

Nordlys 27.5.1994

En av de største samepolitiske begivenhetene på 1990-tallet var offentliggjøringen av Samerettsutvalgets innstilling "Naturgrunlaget for samisk kultur" (NOU 1997 nr. 4) i slutten av januar 1997, og også denne begivenheten ble i Nordlys i hovedsak dekket i et konfliktperspektiv. Det handlet mye om hvem som var for eller imot innstillingen, og hvilke vanskeligheter den ville føre med seg for folk i Finnmark hvis innholdet ble gjennomført. I alt 16 større og mindre innslag ble publisert i Nordlys mellom 28. januar og 1. februar.

Den første presentasjonen av innholdet var foretatt på en relativt nøktern måte, og det var først i den neste fase i dekningen at konfliktperspektivet ble tydelig. Da innstillingen ble kjent, forela Nordlys innholdet for politikere i Finnmark. Høyre avviste særrettigheter på etnisk grunnlag,

og partiet fryktet diskriminering og rasisme dersom Sametinget fikk for stor makt. I Finnmark Arbeiderparti var meningene delte, og partiet hadde ennå ikke tatt et endelig standpunkt. Men i fylkesårsmøtet hadde man vedtatt at rettigheter til land og vann ikke skulle forvaltes på etnisk grunnlag. I Sosialistisk Venstreparti var det også språk i oppfatningene. Olav Gunnar Ballo, som ønsket å bli nominert på topp til stortingsvalget om høsten, sa nei til å gi Sametinget større makt over land og vann. For øvrig ville partiet avgjøre spørsmålet senere på året. Også Venstre ville at alle finnmarkinger skulle ha de samme rettighetene i eget fylke (Nordlys 28.1.1997).

Blant radikale samer fant avisen støtte for innstillingen. Her fantes også personer som mente den ikke gikk langt nok i å gi samer rettigheter. Som en forhåndssak samme dag som innstillingen ble lagt fram, hadde Nordlys et lengre intervju med den samiske kunstneren Synnøve Persen. Persen hadde deltatt i sultestreiken under Alta-konflikten og representerte de aktive samene som hadde satt prosessen mot økte rettigheter i gang. Hun støttet innstillingen fullt ut og mente at den på ingen måte gikk for langt i å gi samene makt. Hun mente at innstillingen kunne være et skritt på veien mot samisk selvstyre. Intervjuet var svært personlig, og Persen fortalte hvordan hun selv som liten var blitt hindret i å bruke samisk språk på skolen. Også i dag var språksituasjonen vanskelig for samiske barn fordi det var stor mangel på samisklærere. Hun mente imidlertid at det hadde skjedd utrolig mye positivt etter Alta-kampen både med etablering av et eget, samisk folkevalgt organ og vedtak i Stortinget om en egen samisk språklov. "Hvem hadde drømt om dette før Alta-aksjonene?" spurte hun til slutt i intervjuet. I saken ble også Thorbjørn Jaglands tanke om "det norske hus" brukt i samisk betydning. Samene ville ha et eget samisk hus i "det norske huset", ikke bare en hybel, slik som tilfellet hadde vært til nå, sa Synnøve Persen (Nordlys 30.1.1997).

Den 31. januar 1997 var innstillingen fra Samerettsutvalget hovedoppslag på førstesiden, og vinklingen var igjen i hovedsak de motsetninger som den ville komme til å skape. Hovedoverskriften var "Venter med å juble over samerettsutvalgets innstilling", og ordene tilhørte sametingspresident Ole Henrik Magga. På førstesiden stod det i tillegg utsagn fra to andre sentrale personer som hadde et nært forhold til det framlagte arbeidet, fungerende justisminister Jørgen Kosmo og tidligere stortingspolitiker og fylkesmann i Finnmark, Anders Aune, en av de mest innbitte motstanderne av hele innstillingen. Ole Henrik Magga uttalte følgende: "Jeg er ikke imponert over originaliteten i forslaget, men håper innstillingen er et skritt på veien mot større samisk innflytelse over naturgodene." Sametingspresidenten mente at det beste med hele utredningen var at den brakte samene til

forhandlingsbordet med den norske stat. Han gav også uttrykk for at arbeidet med samiske rettigheter hadde vært en tung kamp hele veien og møtt mye motstand fra sentralt hold. Statsråd Jørgen Kosmo kalte det som hadde skjedd, for en stor begivenhet for hele Norge og mente at en ny terskel var nådd i samepolitikken. Nå skulle man ta fatt på å drøfte hvordan politikere og andre i framtiden skulle håndtere de spørsmålene som utvalget reiste. Kosmo understreket at regjeringen ville ta seg god tid og lytte til innspill fra forskjellig hold. Motstanderen Anders Aune sa dette: ”Hvis ILO-konvensjonen gir samene eierrett til land og vann, førte Syse-regjeringen Stortinget bak lyset.” Han mente at regjeringen hadde lurt Stortinget i spørsmålet om ratifiseringen av ILO-konvensjonen nr. 169. Han hevdet at Stortinget ikke var klar over hvor langt konvensjonen gikk i spørsmålet om å gi makt til samene som et urfolk, og at hele saken måtte opp på nytt. Aune hadde imidlertid fryktet at Samerettsutvalget ville gå enda lenger i å gi makt til samene enn tilfellet var nå.

Den 31. januar 1997 skrev Nordlys på lederplass om innstillingen, og lederartikkelen søkte å dempe motsetningene. Artikkelen gav sterk støtte til det som nå skjedde med samiske rettigheter, og understreket at over hele verden reiste urfolk krav om rettigheter til ”land og vann, til mineraler, fisk, skog og andre ressurser”. Samerettsutvalgets innstilling hadde et globalt perspektiv. Lederartikkelen applauderte også modellen om en Finnmark grunnforvaltning, der Sametinget og Fylkestinget styrte i fellesskap. Dette var en fornuftig løsning som de fleste ville samle seg om. Men det var en vanskelig vei å gå, og det var å håpe at storsamfunnet og den samiske minoriteten kunne finne hverandre i den videre prosessen etter at innstillingen var levert. Lederen gikk imidlertid ikke nærmere inn på de konkrete spørsmålene om samiske rettigheter, som innstillingen tok opp.

Den 6. februar hadde Gunnar Sætra en kommentar til innstillingen og de første reaksjonene like etter. Han fokuserte også på de konfliktfylte sidene. Sætra beklaget utspill fra politikere i Finnmark som ikke så at alle i Finnmark ville få større makt over egne ressurser hvis utvalgets forslag ble vedtatt. Det dreide seg nemlig ikke bare om reindriftssamer, men hele den samiske befolkningen i Finnmark. Sætra mente at beitekonfliktene på kysten var mellom samer som drev med rein og samer som drev med sau. Han understreket også at det samiske samfunnet var lik andre samfunn der det fantes fattige og rike og noen med mer makt enn andre. Reindriften hadde etter hans mening vært flink til å skaffe seg fordeler ved å bruke ”samisk kultur” som argument, og han støttet de kritiske røstene som mente at reindriften ikke forvaltet naturen på beste måte. Dokumentet som var lagt fram, var ”det mest omfattende og beste dokumentet som nokon gong er

laga om korleis det legaliserte tjuveriet som staten gjennomførte i Finnmark, skal først tilbake til dei som bur der,” ifølge Gunnar Sætra.

Debatten om samiske rettigheter fortsatte med full styrke ut hele hundreåret, og Nordlys intervjuet ofte personer som representerte forskjellig syn på hvor omfattende disse rettighetene skulle være. 16. april 1997 var oppslaget ”Samerett splitter AP”, og det handlet om at noen mente at partiet burde si nei til Samerettsutvalgets flertallsforslag, mens andre ville si ja. 22. august 1997 presenterte avisen en rapport fra forsvarret som konkluderte med at ”utvida samiske rettigheter til land og vann kan bli en trussel mot norsk suverenitet i Finnmark”. Dagen etter hadde avisen intervju med personer som avviste dette, nemlig ombudsmannen for forsvarret, Per A. Utsi og statssekretær i Forsvarsdepartementet, Martin Kolberg (Nordlys 23.8.1997). En nyhetsartikkel som hentet symbolbruken fra konfliktene mellom hvite nybyggere i Amerika og indianerne på 1800-tallet, stod i avisen i juni året etter. ”Hard duell om Mauken City” var overskriften og handlet om hvem som hadde rettigheter til land i Indre Troms, reineierne eller Forsvarret (Nordlys 6.7.1998). Flere liknende innslag var laget i samme konfliktfylte spor.

Nordlys fokuserte også på interne konflikter i de samiske politiske miljøene. I 1997 blusset det opp en debatt samene imellom om samer var å regne som urfolk ut fra de internasjonale kriteriene. Det begynte med at førsteamanuensis Odd Mathis Hætta mente samene ikke brydde seg om naturen og i virkeligheten ikke skilte seg ut fra andre deler av befolkningen i Norge bortsett fra når det gjaldt samisk språk. Kunne de kalle seg urfolk? (Nordlys 9.1.1997, 10.1.1997, 21.1.1997). Hætta fikk motbør fra professor Jens E. Andreassen Skoghøy fra Universitetet i Tromsø, som hevdet at samene var urfolk selv om de hadde forlatt sin tradisjonelle livsstil (Nordlys 10.1.1997). Odd Mathis Hætta fastholdt sitt syn i et foredrag på landsmøte til organisasjonen Samenes Landsforbund i Kåfjord i juni samme år og fikk et nytt oppslag i Nordlys. Her hevdet han at det var en myte at samer ivaretok naturen (Nordlys 16.6.1997). Dette skapte igjen ytterligere grobunn for verbale konflikter samene imellom, som Nordlys dekket.

Et annet konfliktfullt felt var nominasjonsstridene til sametingsvalgene. I Samenes Folkeforbund ble det en åpen strid om Ragnhild Sandøy skulle være førstekandidat, og en RV-topp med tilknytning til partiet, mente at Sandøy burde strykes. Denne RV-toppen viste seg å ha en dobbeltrolle både som medlem i RV og i Samenes Folkeforbund (Nordlys 10.6.1997, 11.6.1997, 18.6.1997).

Hvorfor var konfliktaspektet så framtrедende i den politiske journalistikken om samiske forhold i Nordlys mot slutten av 1900-tallet? Det

handlet om reelle konflikter både mellom samiske politikere, norske sentrale myndigheter og internasjonale gruveselskaper, og Nordlys var i sin fulle rett til å fokusere på nettopp disse ut fra den journalistiske læreboken. Politisk journalistikk er generelt orientert mot konflikter fordi det ofte handler om personer på maktsenen. En kritisk journalistikk i forhold til samisk politikk og samiske politikere bidro også til at sakene ble mer lik deknningen av norsk politikk og samfunn, og de tidligere servile reportasjene fra samisk politikk ble mer og mer borte. Det var imidlertid et par forhold ved den sterke konfliktorienterte deknningen som bør bemerkes.

Det første handler om balanse i deknningen. De jevnt over konfliktorienterte nyhetsartiklene om samene sett i forhold til de relativt få ikke-konfliktorienterte innslagene, kunne skape et feilaktig bilde både av samene og samisk politikk. Deknningen av det norske samfunn i nyhetsmediene inneholdt svært mange saker uten konflikter, der politiske spørsmål ble sett på i et vakrere lys. Det kunne dreie seg om portrettintervjuer med politikere, mer nøytrale informasjonsartikler som satte konflikter i en sammenheng og featuresaker som nærmest fungerte som underholdning. Politikerne på Stortinget ble sjelden framstilt som motstandere av kommune- eller fylkespolitikere, og det ble i liten grad stilt spørsmål ved de ulike politiske institusjoners maktposisjon i Norge. Stortinget skulle bestemme i nasjonale spørsmål, kommunestyrene i lokale. Den nokså sterke vektleggingen av konflikter i deknningen av samisk politikk i Nordlys var med på å sette samene i et litt dårlig lys i det norske samfunnet. Inntrykket festnet seg om at samene var kravstore og at de ville egenmektig bestemme over det de mente var samiske områder. Dette hadde noe å gjøre med Nordlys og andre mediers måte å vinkle det politiske stoffet på. Nyhetsmediene forsterker eller lager egne diskurser om samfunnsforhold. Norman Fairclough sier det slik når det gjelder mediadiskurser og interaksjonen mellom disse og sosial praksis: "Discourses do not just reflect or represent social entities and relations, they construct and constitute them" (Fairclough 2000:3). Ensidig fokusering i mediene på konflikter, kunne bidra til en bestemt oppfatning av samene i det norske samfunnet.

Den andre dimensjonen handler om konflikter. "Journalister leter etter konflikter og maktkamp," sier Trine Østlyngen og Turid Øvrebø i sin lærebok for journaliststudenter (Østlyngen og Øvrebø 1998:111). I forbindelse med utviklingen i forholdet mellom samer og nordmenn, den samiske institusjonsbyggingen og den samepolitiske revitaliseringen var det nødvendig at journalistene hadde dypere kunnskaper om det som skjedde. Hvis journalistene i Nordlys dekket samiske spørsmål etter tradisjonelle journalistiske kriterier, var det nok av konflikter å skrive om, og det var

enkelt å lage saker som oppfylte konfliktkriteriene. Det kan se ut som om dette var en årsak til at konfliktjournalistikken ble dominerende. Mange journalister syntes ikke å ta hensyn til at de nå dekket en minoritet som var i ferd med å reise seg etter årelang undertrykkelse. Kunnskapen om hvordan minoritetssamfunn fungerer og forholder seg til majoritetssamfunn syntes å mangle i journalistikken, og man laget reportasjer på samme måte som man gjorde det når det gjaldt norsk politikk. Det er igjen på sin plass å minne om Einar Førdes ord om at å lage stoff fra samiske samfunn er like vanskelig som fra hvilken som helst utenrikskorrespondentkontor (Førde 2004). Det samiske samfunnet ble i den politiske deknningen i Nordlys ”sett gjennom norske briller” (Magne Ove Varsi i Nordlys 3.12.1997). Konflikter skal imidlertid ikke feies under teppet i journalistikken ifølge journalistiske lærebøker. Men det er nødvendig å ta hensyn til minoritetens situasjon og bakgrunn i journalistikken dersom ikke bildet av minoriteten skal bli feil i majoritetssamfunnet (van Dijk 1991). Det handler om resepsjon, og hvordan mediebudskapet blir mottatt og forstått i majoritetsbefolkningen. Dersom journalistene ikke er bevisst på hvordan de vinkler stoffet, kan det skapes et feilaktig inntrykk. I dette tilfelle var det lett for journalistene i Nordlys å finne konflikter, men de syntes ikke å være klar over virkningene på avisleserne av en konfliktorientert journalistikk.

En dypere samfunnsteoretisk forklaring kan ligge i relasjonen mellom en minoritet og en majoritet i et journalisneperspektiv. Den svenske forskeren Olof Petterson har søkt å klargjøre et begrep som han kaller journalisme og som han betegner som en ideologi sprunget ut av journalistikk. I denne ideologien består samfunnet av tre grupper: makthavere, vanlige folk og journalister eller som journalistene sier det: kilder, publikum og redaksjoner. Petterson mener at journalismen har en spesiell demokratiforståelse der journalister skal gjennomskue makthaverne og formidle den kunnskapen som folk ikke klarer å finne på egenhånd. De må gripe inn, formidle, tolke og omtolke det som makthaverne ikke er i stand til (Petterson 1994). Den nye samiske samfunnsutviklingen var det bare journalistene som var i stand til å formidle til publikum. Myndighetene vil ikke makte dette alene.

8.1 Reindriften – problemer i sentrum

Reindriften var et område også mot slutten av 1900-tallet som var gjenstand for en gjennomgående kritisk dekning i Nordlys. Mange av sakene handlet om næringens konflikter med andre. Den gamle striden mellom reindriftsamer og bønder om beiteland, som vi har fulgt gjennom hele undersøkelsesperioden, var fortsatt levende mot slutten av 1900-tallet i Nordlys. Noen eksempler kan illustrere dette. På Kvaløya utenfor Tromsø, på Senja og flere andre steder stod bønder ofte fram i avisen og klaget over at reinen beitete på innmark, på områder som ikke var definert som beitemark for rein og at samene ikke overholdt gjeteplikten. 14. mai 1990 stod det en notis om at reineier Nils Påve på Senja var stevnet for retten. Påves rein hadde vært på Stonglandseidet som var fredet for rein. Grunneierne hadde flere ganger reagert, og saken hadde vært helt oppe i Høyesterett i 1986, der Nils Påve hadde tapt. Nå nektet han å betale et forelegg på 10 000 kroner. Konflikten om beiterett på Sør-Senja pågikk ut hundreåret. Den 5. november 1997 stod det en nyhetsartikkel med tittelen ”Full stopp i fredsprosess til en million” som handlet om beitekonflikten på Sør-Senja. Konflikten syntes å være uløselig, ifølge nyhetssaken.

Det var ikke bare på Senja at den gamle konflikten mellom reindriftssamer og bønder fant veien til Nordlys sine spalter. 27. juli 1995 laget avisen en nyhetsartikkel om konflikten om beiterettigheter på Seiland i Finnmark. 24. april 1998 skrev Nordlys en nyhetsartikkel om en beitekonflikt på Reinøya i Troms, og her het det blant annet at ”folk fra utmarkslaget møtte mannsterk opp for å telle hoder i flokken som ble landsatt.” Konflikten dreide seg om hvor mange rein som kunne beite på øya.

Journalistikken i disse sakene var ofte ikke helt etter den journalistiske læreboken. Bonden fikk legge fram sitt syn, mens reineierne ofte var fraværende med sin versjon (Berg 2001:5). I nyhetsartikkelen om reinbeitekonflikten på Stonglandseidet 5. november 1997 hadde avisen uttalelser fra alle de involverte partene bortsett fra samene. Et enda grovere eksempel var en nyhetsartikkel i Nordlys den 24. august 1998. Innslaget fortalte om en bonde som hadde skutt to reingjeterhunder fordi han mente de jaget kyrne hans. Konflikten var alvorlig fordi det var skytevåpen involvert og hunder skutt. I saken ble bare bondens syn presentert. Det ble også trukket fram at andre bønder hadde opplevd å bli truet av samer, men uten å konkretisere påstandene. Artikkelen var så dramatisk at det nærmest var påkrevende å formidle begge syn i samme sak. Pressene egen Vær Varsom-plakat (§ 4.15) stiller strenge krav til at begge parter skal slippe til samtidig for å gi

sin versjon i slike saker. Neste dag hadde imidlertid reineieren selv kontaktet avisen og fortalt sin versjon av hendelsen. Ifølge han hadde bonden gått inn i sameleiren og skutt på hundene uten å ta hensyn til at det var mennesker til stede som kunne blitt skadet (Nordlys 25.8.1998). Ole Henrik Magga kommenterte saken den 2. september 1998 med tittelen "Når pressen tar parti". Magga hadde merket seg journalistikken i saker der reindriften kom i konflikt med bondenæringene. "Oftere og oftere ser vi en klar brodd mot samer i pressens behandling av konfliktstoff. Før var det en regel at når en rein kom på innmark, var det bondens navn, uttalelser og bilder som kom i avisen. Samene hadde verken navn, uttalelser eller bilder." Magga refererte til nyhetsartiklene den 24. og 25. august og konkluderte: "Redaktøren vil sikkert forsvare sin journalist. Det er det redaktører er betalt for. Men om de har yrkesetikk eller ansvarsfølelse, bør de trekke lærdom av en historie som dette." Magga kritiserte sterkt de etiske vurderingene i reportasjen. Dette var holdninger til samene som han trodde man for lengst hadde forlatt i det norske samfunnet.

En annen konflikt hadde reindriften med norske myndigheter. Nordlys laget mange nyhetssaker om stridighetene, og ofte ble reindriften også i disse sakene framstilt i et mindre gunstig lys. Særlig gjaldt det konflikten mellom svenske samer og norske myndigheter i Indre Troms, for øvrig en gammel strid som vi møtte allerede på 1970-tallet i Nordlys. I 1985 dreide konflikten seg om hvorvidt de svenske samene kunne sette opp gjerder og gjeterhytter på norsk side av grensen. Overskrifter som "Svenske samer bygger vilt" (Nordlys 24.4.1985) og "Reingjerder skaper strid i Indre-Troms" (Nordlys 3.5.1985) fortalte om høy temperatur. Reportasjen den 24. april 1985, som stod på avisens førsteside, startet slik: "De svenske reindriftssamene respekterer ikke norsk lov i fjellheimen (...). Det er bygd 39 hytter ulovlig mellom Altevatn og Storfjord, og de svenske samene kjører uhemmet på barmark med motorsykkel under reinleiting i fjellet." Ordfører i Bardu, Reidar Kroken, var intervjuet, likeså norske reindriftsmyndigheter, men de svenske samene var ikke til stede i artikkelen. Saken den 3. mai 1985 var også slått opp på førstesiden, og hovedfokus var fortvilte landbruksmyndigheter i Målselv kommune som nå ville be Landbruksdepartementet avslå søknaden fra de svenske reineierne om å sette opp reingjerder i Rostadalen og Dividalen.

I 1989 skapte kjøring med motorsykler på barmark av svenske reindriftssamer store overskrifter, men nå fikk samene også uttale seg noen ganger. 6. juni 1989 var det en overskrift i Nordlys med ordlyden "Svensksamene tapte". Senja Herredsrett hadde avsagt dom om at de ikke fikk kjøre motorsykkel i Øvre Dividalen nasjonalpark. Reineierne selv uttalte seg ikke

i avisen, men deres advokat Geir Haugen sa at de ville anke dommen. Konflikten toppet seg utover sommeren da samene flyttet over på norsk side og nektet å etterleve dommen fra Senja Herredsrett. 11. juli 1989 het det i en overskrift: ”Vi er nødt til å bryte loven”. En større nyhetsartikkel, som var ledsaget med bilde av et helikopter i Dividalen nasjonalpark, fortalte at samene så seg nødt til å bryte loven og bruke motorsykler for å frakte utstyr. Denne gangen hadde journalisten snakket med reineier Anders Sikku, som undret seg over at norske samer fikk bruke motoriserte kjøretøyer i Reisa nasjonalpark, mens norske myndigheter nektet svenske samer å bruke sykler i Indre Troms. 1. august var overskriften på avisens førsteside: ”Svensksamene gjør opprør. Gir pokker i norske myndigheter”. Innslaget startet med at ”reingjerde-striden i Indre Troms er i ferd med å utvikle seg til full krig.” De svenske samene hadde satt opp gjerder, noe miljøvernlederen i Troms betegnet som selvtekt. Miljøvernmyndighetene ville anmelde saken. Representanter for de svenske samene var ikke intervjuet i denne artikkelen.

Stridighetene fortsatte utover 1990-tallet. 29. august 1990 stod det en nyhetssak med overskriften ”Klager på svensksamene”, der leserne fikk vite at de svenske reindriftssamene hadde satt opp gjerder på en lite skånsom måte. Kilden til saken var norske miljøvernmyndigheter.

En konflikt som reindriften lenge hadde opplevde, var med Forsvaret. I Nordlys sine spalter var det særlig i Indre Troms at samene og Forsvaret støtte sammen i kamp om arealer. På 1980-tallet ville Forsvaret bygge nytt skytefelt i Mauken/Blåtind, men reineierne nektet (Nordlys 28.5.1985). En ny part kom inn i konflikten da Sametinget ble etablert i 1989. I en nyhetsartikkel den 22. juli 1989 var overskriften ”Mauken/Blåtind prøvestein for Sametinget”. Leder i Norske Samers Riksforbund, Ragnhild Nystad ble intervjuet, og hun sa at dette ble en virkelig test på hvilken posisjon det nye Sametinget hadde. Hun mente at utbyggingen var fullstendig uakseptabel i forhold til reindriften i området. De samiske rettighetene måtte først avklares før Forsvaret kunne gjøre noe som helst, mente hun.

Saken ble imidlertid ikke løst på 1990-tallet. 20. januar 1996 skrev Nordlys at kampen om arealene i Indre Troms fortsatte. ”Reindrifts-kamp mot forsvarets scootere” var overskriften, og handlet om at reindriften ble forstyrret av forsvarets aktivitet i Mauken/Blåtind skytefelt. 4. mai 1996 var overskriften ”Stopp geriljabyen”, og nyhetsartikkelen dreide seg om at reineierne ville ha den såkalte geriljabyen fjernet fra skytefeltet. 26. oktober 1996 fikk reindriften et skudd for baugen fordi en utredning slo fast at Mauken og Blåtind neppe lå i et område som samene hadde eiendomsrett

til. Men Høyesterett hadde tidligere konkludert at samene hadde bruksrett til området, slik at det ikke var sikkert at Forsvaret kunne utvide skytefeltet likevel. Sametingsrepresentant Sven-Roald Nystø sa til Nordlys at avgjørelsen ikke måtte komme før Samerettsutvalgets innstilling var behandlet av myndighetene.

Forsvarskomiteén fikk saken våren 1997, og i et oppslag i Nordlys 19. mars var overskriften ”Forsvarskomiteén sammenbinder Mauken/Blåtind”. Innslaget slo fast at komiteén ville gå inn for utvidelse og sammenbinding av skytefeltene Mauken og Blåtind. Saken som bestod av to delartikler, kunne også fortelle at den omtalte geriljabyen var ulovlig og at konflikten mellom reineierne og Forsvaret ville ende i retten. 10. april 1997 støttet redaktør i Nordlys, Ivan Kristoffersen, samene i en kommentarartikkel og mente at det ikke var nødvendig å utvide skytefeltet. Saken ble imidlertid mer eller mindre stående uten avklaring i lang tid, og først høsten 2006 ble Forsvaret og reindriften enige om hvordan området skulle brukes.

Til forskjell fra dekningen av konflikten mellom svenske reieiere og norske myndigheter slapp samene oftere til i striden omkring Mauken/Blåtind skytefelt. De enkelte familiene som var involvert, ble intervjuet om sine synspunkter, og advokat for reindriftssamene, Geir Haugen, ble flere ganger bedt om å kommentere nye utspill fra myndighetene.

Reindriften var også på kollisjonskurs med flere næringer, og gruvedrift var en av dem. Vi har tidligere omtalt konflikten mellom Sametinget og de to internasjonale gruveselskapene Rio Tinto Sink og Ashton Mining Ltd. i 1994. Sametingspresident Ole Henrik Magga dro selv ut til leitefeltet og leste opp et protestbrev under full pressedekning, og krevde stans i malmletingen (Nordlys 29.4.1994). En viktig grunn til dette var å sikre framtiden for reindriften i området. 11. november 1994 hadde Nordlys snakket med fylkesmann Svein Alsaker i Finnmark. Under overskriften ”Reindrift større trussel enn steinbrudd” gikk det fram at fylkesmannen hadde tilrådd overfor Miljøverndepartementet at man kunne starte et kvartsittbrudd i Kautokeino kommune. Tidligere hadde reieierne gått kraftig imot disse planene. Alsaker hevdet at reindriften nå ”har fått et omfang som kanskje utgjør den største miljøtrusselen mot Finnmark”.

«Reindrift større naturtrussel enn steinbrudd»

STORSLETT: Steinbrudd kan erstatte tapte arbeidsplasser i reindrifta. Det mener fylkesmann Svein Alsaker i Finnmark, og tilrår at Miljøverndepartementet åpner for kvartsittbrudd i Naranasområdet i Kautokeino. Alsaker skriver at reindriffta kanskje er den største miljøtrusselen i Finnmark, og at næringen mister sin betydning for inntekt og sysselsetting.

I høst forsøkte fylkesmannen å mekte mellom ordfører Anton Dahl i Kautokeino og reindrifftsagronom Johan Ingvald Hætta. Men meklingsforsøket førte ikke fram. På vegne av kommunen ville Dahl ha reindriftsmyndighetene til å godta arealplanen for Kautokeino, der Naranasområdet blir regulert til steinbrudd. På vegne av reindriffta sa Hætta absolutt nei til at noen skal få lov å utvinne masikvarstitten, en ettertrakket, grønn naturstein som kan bli solgt for god pris på verdensmarkedet. Fordi meklingen mislykket, skal Miljøverndepartementet avgjøre saka. Men først har fylkesmannen måttet skrive en uttalelse.

Steinbrudd

Alsaker nevner omstillingsprogrammet for Indre Finnmark. Han vil ha kvartsittbrudd fordi han mener det er viktig å legge til rette for nye og varige arbeidsplasser utenom reindriffta.

Slik lyder Svein Alsaker sin samlede vurdering og tilråding til Miljøverndepartementet:

– Vi står her overfor en klassisk konflikt som vi møter i mange sammenhenger i vårt fylke; samfunnet sitt behov for inngrep i naturen mot den tradisjonelle reindriffts behov for upørt natur. Man må erkjenne at store naturinngrep som råstoffutvinning uvilsvist vil medføre, ikke er forenlig med tradisjonell reindriftsutøvelse.

Utenkelig

Fylkesmannen har stor forståelse for reindriffts motstand mot naturinngrep som legger hindringer i veien for reindriften. Denne forståelsen har vi også revidert i de fleste kommuner i Finnmark, særlig i kommunene i Indre Finnmark.

Videre heter det at: Reindriften har betydning ikke bare som næringsveg, men er også viktig som kulturbærer for den samiske befolkning. Samisk bosetting og kultur er utenkelig uten tradisjonell reindrift. Det er derfor svært viktig at forholdene legges til rette slik at næringen kan ha en framtid.

På den annen side må fylkesmannen erkjenne at reindriften i dag har fått en form og et omfang som gjør at den kanskje utgjør den største miljøtrusselen mot Finnmark. Vi ser i dag klare eksempler på nedbeiting og derav forskning av store områder. Det er derfor svært viktig også ut fra miljøhensyn at omstillingsprogrammet for Indre Finnmark går raskt.

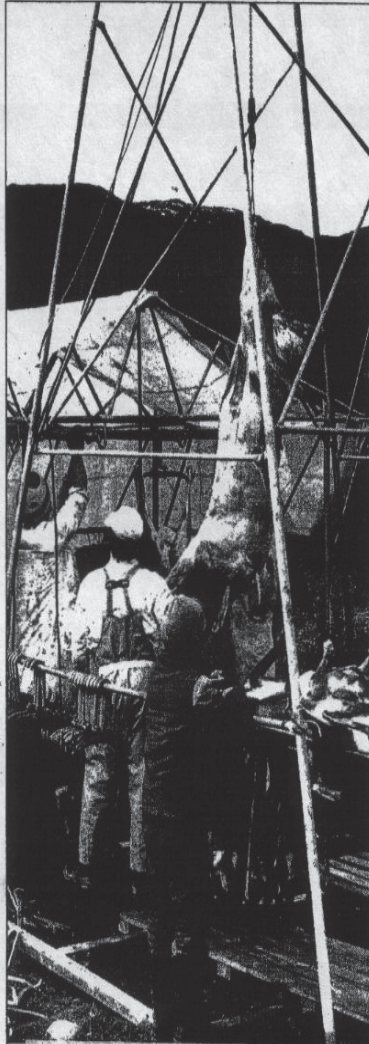
Reindriffts betydning som inntektsfaktor og for sysselsettingen vil i framtida stadig bli redusert, jfr. omstillingsprogrammet. Som en konsekvens av dette er det svært viktig at det legges til rette for nye og varige arbeidsplasser.

Fylkesmannen vil etter dette tilrå at departementet godkjenner kommuneplanens arealred vedtatt i kommunestyret den 28.10.92. Det legges vekt på at området det her er snakk om er svært begrenset, og at det kan gi et betydelig antall arbeidsplasser i en kommune med høy ledighet.

Ragnhild Enoksen

Fylkesmann Svein Alsaker i Finnmark mener at reindrift kanskje er den største miljøtrusselen i Finnmark, og at næringen mister sin betydning for inntekt og sysselsetting.

✓ SAKEN

Kampen om Finnmarksvidda spisser seg under. Alle konflikten i 1979, og Regjeringen oppnevnte sakerettsutvalget. For ett år siden la dette utvalget fram sin utredning som konkluderte med at staten eier 96 prosent av all grunn i Finnmark og at samene ikke har noen eiendomsrett over land og vann. Utredningen blir sterkt kritisert blant annet av Sameinget.

For vel ett år siden startet multinasjonale gruveselskap jakten etter gull og diamanter i Finnmark. I vår begynte ett av dem, Rio Tinto Zinc, å bore ved Raitovars i Karasjøk. Et annet selskap, Ashton Mining, har i sommer sinnet jord og steinprøver med borte og spade, og søker om enerett til prøveborring og prøvedrift. Det tredje selskapet, De Beers ligger i startgropa.

Men også mindre selskap er ute etter Finnmarks mineraler. I Kautokeino er det Tronnesfirma og et Oslofirma begynte å utvinde naturstein; grønn kvartsitt.

- Holder ord

– Ashton Mining er ikke til å stole på. Men så langt har Rio Tinto-Zinc holdt ord.

Det er samsattingspresident Ole Henrik Magga sin dom over to konkurrerende multinasjonale gruveselskap. Begge jakter på diamanter i de samiske områdene, og begge har møtt sterk motstand fra samene både på finsk og norsk side.

Representanter både fra Rio Tinto-Zinc og fra Ashton Mining tok kontakt med samsattingspresidenten i vår. Etter samtalen lovte begge selskaperne at de skulle innstille all mineralletting inn til spørsmålet om samiske rettigheter til land og vann er avklart.

– Ashton Mining fortsetter sin prøvedrift for fullt, og har nå søkt om å få enerett til mineralletting i deler av Finnmark. Rio Tinto-Zinc har derimot holdt seg i ro, sier Magga.

Det var viktig å legge til rette for nye og varige arbeidsplasser i Indre Finnmark, og reindriftens betydning for sysselsetting ville i framtiden bli redusert, hevdet fylkesmannen. Fylkesmannens utsagn kunne tolkes som et argument for at reindriften kanskje ikke helt passet som en næring for framtiden.

Ved siden av at reindriften stod i veien for utnytting av mineraler, ble den også oppfattet som en bremse for turistnæringen, som var det nye satsingsområdet. I 1994 oppstod det en konflikt med bakgrunn i turisme i Storfjord kommune i Troms. Reindriftssamene og eierne av en oppstillingsplass for campingvogner kunne ikke bli enige om hvor vognene skulle stå for ikke å forstyrre reinflokkene som beitet i området. 10. mars fortalte avisen at ”reindriftssamer i Skibotn aksjonerer”, og 16. mars var tittelen ”75 campingvogner forvist fra Skibotndalen”. Konflikten fikk etter hvert etniske dimensjoner over seg, og spørsmålet om samiske rettigheter kom opp. I et leserinnlegg 17. mars ble det stilt spørsmål om reindriftssamene virkelig hadde vært særlig lenge i området. Hadde de rett til å kreve at turister og friluftsfolk alltid skulle vike plass for reindriften? Var ikke reindriften blitt altfor kravstor? Tre år senere, våren 1997, finner vi den samme konflikten igjen i Nordlys sine spalter. 12. april 1997 stod det en nyhetsartikkel med overskriften ”Til Haag for å stenge scooterløype”. Det var reindriftssamene i Skibotndalen som ville ta saken til menneskerettsdomstolen i Haag dersom ikke turistkjøringen med snøscooter ble stoppet. I mai 1997 var overskriften ”Skibotndalen rustes opp. Reindriften får ikke legge dalen død” (Nordlys 9.5.1997). Artikkelen var et referat fra Storfjord kommunestyre som enstemmig vedtok å anlegge snøscooterløyper, bygge alpinanlegg og satse på økt caravanturisme selv om reindriften protesterte. En liknende konflikt mellom reindriften og turistindustrien fant sted i Bardu kommune helt mot slutten av 1990-tallet. Noen forretningsfolk ville bygge et stort hotell ved Altevannet, men reindriften protesterte, og fikk denne gang støtte både fra reindriftsadministrasjonen og Fylkesmannen i Troms (Nordlys 29.8.1998 og 13.4.1999).

Mange av innslagene om reindriften satte også fokus på stridighetene mellom de enkelte reieierne. Dette var en ny side som mediene begynte å interessere seg for mot slutten av 1990-tallet. Journalist Øystein Antonsen i Nordlys laget i september 1993 flere større nyhetssaker om en pågående konflikt om rett til sommerbeite i Kåfjord kommune i Troms. To siidaer var blitt uenig om hvor grensene mellom beiteområdene gikk, og det resulterte blant annet i at den ene siidaen rev ned et skillegjerde som den andre hadde satt opp. I tre nyhetsartikler den 9. september 1993 hadde overskriftene ”Bitter strid på vidda”, ”Meglet til ingen nytte” og ”Tar ikke parti”. I tillegg

laget Nordlys også en kommentarartikkel om saken. 30. april 1994 kunne avisen fortelle om en annen konflikt mellom reineiere i nærheten av Tromsø. 150 reinsdyr fra en familie var tvangsflyttet til andre beiteområder av en annen familie på grunn av strid om retten til beiteland. Den 20. mars 1997 var overskriften "Reineierne strides om vinterbeitene". I ingressen het det: "Reinsdyr sulter, og reineierne strides om beitene for å sikre mat til sine dyr. Reindriftsagronom Johan Ingvald Hætta forklarte at en hard vinter hadde gått utover både reinflokkene og menneskene som arbeidet med dem, og mange flokker hadde trukket inn på områder til andre siidaer. Dette var årsak til konflikter, mente han.

Mot slutten av 1900-tallet ble reindriften også knyttet til miljøkriminalitet i flere nyhetsartikler. Det handlet både om ødeleggelse av Finnmarksvidda på grunn av overbeiting og dyrplageri fordi reinen fikk for lite mat. I forbindelse med vanskelige beiteforhold enkelte vintrer, engasjerte organisasjonen Dyrebeskyttelsen i Norge seg for å skaffe reinsdyr mat. Vinteren 1997 var et vanskelig år, og Dyrebeskyttelsen ved generalsekretær Tatiana Kvatsø kom til Indre Finnmark for å dokumentere at reinsdyr pintes i hjel. Bevegelsen beskyldte samene for å være dyreplagere som frivillig lot sine dyr sulte i hjel, og de gjorde ingen ting for å bringe inn mat utenfra (Nordlys 20.3.1997). Senere på året anmeldte foreningen landbruksminister Dag Terje Andersen og to ledere i reindriftsadministrasjonen i Alta for å unnlate å hjelpe sultende reinsdyr i Finnmark. Reindriftssjef Jon Meløy forklarte at reindriftssamene føret sine dyr for å berge dem gjennom vinteren. Andre flyttet dyrene til bedre beiteområder (Nordlys 6.5.1997). Vinteren 1999 laget Nordlys igjen nyhetsartikler med Dyrebeskyttelsen som kilde om samer som sulteføret sine reinsdyr. "Dyrebeskyttelsen krever nødslakting" var overskriften i en reportasje fra april 1999 (Nordlys 22.4.1999). Her het det blant annet at "hadde det vært nordmenn som drev reindrifta på denne måten, hadde dette vært stoppet og tvangstiltak innført. Unnfallenhet skyldes myndighetenes dårlige samvittighet som undertrykker av samene."

Reindriften ble også koblet til ødeleggelse av naturen, og flere innslag i Nordlys satte fokus på overbeite innenfor reindriften. Torsdag 19. mars 1992 stod det en omfattende sak om at "flere hundre reindriftsutøvere må temmelig fort finne seg annet arbeid". Årsaken var for mange rein. En omstilling var nødvendig. "Samtidig er det et sammensurium av interessekonflikter," het det i nyhetsartikkelen, og det ble hevdet at store og små reineiere hadde ulike interesser. Organisasjonene førte sin egen politikk og ønsket ikke innblanding fra Sametinget, het det i saken. Naturen ble taperen dersom ingen ting ble gjort. Vidva ville rett og slett ikke tåle et så stort

beitepress som tilfellet var i dag. Samtidig ville det være vanskelig å "omskolere" reindriftsutøvere til andre yrker, og de samiske kvinnene ville tape uansett. Det var i det hele tatt et dystert bilde som ble tegnet av reindriftens framtid i saken. 5. august 1996 stod det en nyhetsartikkel i Nordlys med tittelen "Rein ødelegger naturreservat". Det handlet om et naturreservat i Nordreisadalen, og biolog Hartvig Sætra og en bonde i dalen kunne fortelle at de sjeldne plantene var i ferd med å forsvinne som følge av reinbeiting. Ingen reindriftssamer uttalte seg i saken. I august 1998 laget Nordlys en sak om tilstanden på Finnmarksvidda basert på en undersøkelse fra Norsk institutt for by- og regionforskning, og konklusjonen var at vinterbeitene i Vest-Finnmark var i en dårlig forfatning (Nordlys 4.8.1998). Etter hvert begynte flere norske politikere og eksperter å hevde at den eneste måten å få ned reintallet på, var tvangsslaktning. 11. september 1999 skrev Nordlys at "tvangsslaktning truer hele den samiske eksistens".

Det var vanskeligere å finne positive saker knyttet til samisk reindrift i Nordlys mot slutten av 1900-tallet. Inntrykket som ble skapt, var i hovedsak at næringen hadde store problemer, var til hinder for moderne samfunnsutvikling og stilte altfor store krav til storsamfunnet. Ingen ting ble skrevet om reindriftens betydning når det gjaldt å bevare samisk kultur og språk. Det ble ikke fokusert på tradisjonskunnskaper som folk i næringen hadde når det gjaldt *duodji*, matkultur og utnytting av alle deler av reinen. Nå har Nordlys de senere år rettet opp noe av dette bildet gjennom flere positive nyhetsartikler og nyhetsreportasjer om tradisjonell reindrift av journalist Ola Solvang, men dette kom etter år 2000.

Den gjennomgående negative vinklingen i Nordlys kan betraktes i et minoritet-majoritetsperspektiv. Vi har tidligere konstatert at minoriteter blir interessante for majoritetsmediene når majoritetssamfunnet er involvert i konflikter med minoriteter eller når majoritetssamfunnet føler sine interesser truet. I min undersøkelsesperiode har vi sett hvordan reindriften stadig har fått nye motstandere i det norske samfunnet slik som miljøvernere, dyrevernere og turistindustrien. Reindriften selv forsøkte å hevde at nyhetsmediene hadde skylden for at næringen kom i en slags miskreditt gjennom sin konfliktorienterte måte å rapportere på. Både lederne i Norske Reindriftssamers Landsforbund og ledende samiske politikere som Ole Henrik Magga kritiserte journalister for ikke å kjenne næringens behov og hvordan den fungerte. Den ble ofte sammenliknet med bondenæringene, men var helt egenartet og ulik andre næringer i Norge. Samspillet mellom mennesker, reinsdyr og naturgrunnlag var unik, og dette var nødvendig å forstå for å kunne fortelle om reindriften (Bjørklund og Brantenberg 1981:28–32).

Det er også nærliggende å forklare noe av den negative dekningen med at reindriften mot slutten av 1900-tallet møtte sterke krefter i det moderne samfunnet som så på reindriften som en hindring for profitt. Synspunktene fra reindriften stilte svakt fordi den ikke hadde de samme informasjonsressurser som sine motstandere. Den manglet moderne informasjonsstrategi, var uten tradisjon når det gjaldt informasjonsmedarbeidere. I tillegg skapte språkvansker også barrierer. Dekningen av reindriften i Nordlys på slutten av 1900-tallet kan sees på som en diskurskamp. Det kan se ut som om et av de hegemoniske diskurser om reindriften mot slutten av 1900-tallet var at den var mer til skade enn til nytte for samfunnsutviklingen. Det var lettere å trekke fram økonomiske argumenter som at næringen var ulønnsom og avhengig av statsstøtte enn å vinne gehør for at reindriften var den viktigste bærer av samisk kultur. Når journalistene i tillegg forbandt næringen med noe fortidig, og ofte ikke hadde kunnskaper nok til å forklare reindriftens betydning, var det lett å vinkle reportasjene negativt.

8.2 De snille kulturreportasjene

Som vi har sett i mine to foregående perioder, var reportasjene om samisk kultur meget vennlige og kritisk journalistikk fantes omtrent ikke. Selv under den mest dramatiske fasen av Alta-kampen, da lederartiklene betegnet de samiske demonstrantene som ekstremister og uten folkeskikk, roste kulturreportasjene samisk billedkunst og teater. Dette fortsatte også etter at kampen i Stilla var over. La oss se nærmere på avisens omtale av artisten Mari Boine og det samiske teateret Beavváš.

Den samiske artisten Mari Boine fikk bred omtale i Nordlys på hele 1990-tallet, og i tekstarkivet finnes mer enn 400 treff (Atekst). Hennes artistkarriere tok for alvor av i dette tiåret. Nordlys omfavnet henne fra første stund og fulgte hennes artistliv tett. Dette gjaldt både omtale av konserter og plater, hennes engasjement for det samiske samfunnet og hennes stadig økende popularitet i det norske samfunnet. En rød tråd gjennom hele dekningen av artisten Mari Boine var en sterk beundring for alle sider ved hennes virksomhet. Ingen av hennes plateutgivelser eller konserter fikk noen ganger negativ kritikk i Nordlys på 1990-tallet.

I juli 1989 laget journalist Asbjørn Jaklin et portrett av Mari Boine etter at hun hadde holdt flere kritikerroste konserter. Han refererte fra en

omtale journalist Oddvar Nygård hadde skrevet i Nordlys etter at Mari Boine holdt konsert på utestedet Skarven i Tromsø om vinteren samme år. Mange artister hadde opplevd når de hadde konserter på Skarven, at publikum lyttet høflig i to minutter og deretter gikk praten som før. Men dette skjedde ikke da Mari Boine gav konsert, skrev Jaklin. ”Det gikk bare sekunder før hele lokalet var så nær en tilstand av knappenålsstillhet som det gikk an å komme.” Og videre het det: ”Sangen hennes har et uttrykk, så manende intens, så vilt, hemmelighetsfullt og vakkert at hver tone hun synger treffer samtlige nervesentra jeg besitter, samtidig og glødende.” Asbjørn Jaklin satte til slutt fram følgende påstand: ”Dersom den internasjonale underholdningsindustrien ble satt inn bak Mari Boine Persen, ville hun antakelig kunne selge like mye plater som en Tracy Chapman og en Tanita Tikaram!” (Nordlys 1.7.1989). I en konsertomtale fra våren 1990 skrev avisens anmelder om Mari Boines musikk: ”Den er original, den er skapt her, den knytter internasjonale kontakter, og framfor alt er den bra” (Nordlys (9.3.1990). 17. juli 1992 var overskriften ”Den virkelige verdensartisten”, og igjen ble hun trukket fram som en stor internasjonal kunstner. Og hun vakte avisens beundring da hun nektet å delta under åpningsseremonien under Lillehammer-OL i 1994 med begrunnelsen ”Jeg har som prinsipp aldri å delta i arrangement hvor jeg framstilles som noe eksotisk” (Nordlys 22.7.1992).

Superlativene fortsatte å hagle mot Mari Boine i årene som fulgte fra Nordlys sine konsertanmeldere. 26. mars 1994 var overskriften ”Same-nes sangfugl”. Hun skulle levere et bestillingsverk til jazzfestivalen på Voss, og journalisten hadde møtt henne på flyplassen like før avreise til festivalen. I reportasjen het det blant annet at hun hadde stått fram det siste tiåret på norske og utenlandske scener med ”sitt eget og unike samisk-baserte musikalske uttrykk. Det ene øyeblikket på det ytterste nes i Nord-Norge; det neste i Peter Gabriels studio i London eller med egen konsert i Paris” (Nordlys 26.3.1994). Etter en konsert i oktober samme år skrev kulturredaktør Per Kristian Olsen i en konsertanmeldelse: ”Mari Boine er kledd i sort, ikke for sorg, men for eleganse. Over skuldrene har hun et indiansk fargesprakende sjal. Publikum møter henne med hengivenhet, og trampeklapper før hun har sunget en eneste tone” (Nordlys 24.10.1994). Mari Boine var festspillartist ved Festspillene i Harstad i 1996. Anmelder Ellen Pollestad skrev følgende: ”Mari Boine slapp løs hele sitt kunstneriske mangfold; aldri har jeg hørt en mer variert konsert med den lille, store kunstneren som har slik nerve og nærvær i alt hun gjør” (Nordlys 28.6.1996).

Også det samiske teateret Beavvváš fikk stort sett bare positive omtaler av sine produksjoner i Nordlys, og teateret fikk nokså mye spalteplass. Avisen interesserte seg for de fleste sidene ved teaterets virksomhet. Teatersjefene ble intervjuet og portrettert, alle stykkene fikk grundig omtale, de økonomiske problemene til teateret ble trukket fram, reisene til inn- og utland likeså, og Nordlys fant nyhetsstoff i teaterets årsmelding (Nordlys 2.7.1997). Den positive holdningen til teateret kom likevel sterkest til syne i de svært gode anmeldelsene som stykkene fikk. La meg kort nevne noen av omtalene.

Høsten 1989 presenterte Beavvváš Fredrico Garcia Lorcás stykke ”Blodbryllup” som i Rauni Magga Lukkari’s bearbeiding til samisk hadde fått tittelen ”Varraheajat”. Det var første gang en av de store teaterklassikerne ble satt opp på en samisk scene, og avisens anmelder, Ellen Pollestad, var begeistret. Hun skrev blant annet at joiken og flamencoen møttes, og at avstanden mellom Sameland og Andalucia var kortere enn man skulle tro (Nordlys 13.9.1989).

”Beavvváš kom, så og vant” var tittelen på anmeldelsen av et stykke som ble spilt i 1992 og som var basert på et klassisk indisk sagn. Stykket ble karakterisert som en poetisk fabel, og anmelderen skrev blant annet: ”Støtt som fjell står det samiske teateret som nå er inne i sitt ellefte år – grunnsolid på egen plattform.” Og videre het det at ”resultatet ble ikke splittet, men tvert imot en helhetlig syntese. Ekte og genuint. Urteater. En ganske verbal forestilling, og følgelig akkurat passelig lang for et publikum som ikke behersket samisk. (...) Ann Jorid Henriksen og Egil Keskitalo er mektig spektakulære begge to, der de fremtrer på scenen som stykkets fortellere. Dempet i formen. Den edle balansekunst” (Nordlys 3.7.1992). Teateranmelderen hadde overhode ikke noe negativt å sette fingeren på. ”Spennende og flott var dette,” var konklusjonen.

Våren 1993 framførte teateret ”Dearvvuodat” av Rauni Magga Lukkari. Det handlet om hvordan livet og døden alltid går hånd i hånd, og var en hyllest til livet og en forsoning med døden som noe uunngåelig. Igjen var det journalist Ellen Pollestad som anmeldte stykket, og hun skrev at Beavvváš hadde valgt et vanskelig tema, men hadde løst oppgaven på en meget god måte. Skuespiller Marry Sarre gav liv til alle skikkelsene i stykket. ”I en nyansert fortolking. Det er stillferdig og vart, sterkt og vakkert.” Og videre: ”Det er en usedvanlig spennende form Beavvváš har valgt til Dearvvuodat. Mektig og slående i all sin enkelhet.” Superlativene satt løst, og anmelderen hadde bare et eneste, lite hjertesukk: ”Vi skulle gjerne hatt flere av tekstene til Rauni Magga Lukkari oversatt fra samisk.

Ikke fordi det er nødvendig for forståelsen, men fordi hun er den sterke og fine lyriker som hun er!” (Nordlys 17.3.1993).

Våren 1997 het stykket ”Prinsen av Lappland”, og Ellen Pollestad anmeldte igjen stykket. Hun gav det de beste skussmål og skrev om ”et frodig og burlesk samspill mellom Sara Margrethe Oskal og Mikkel Gaup”, om at Fedor Romodanovskij ble ”ypperlig gestaltet av Svein B. Olsen”, at ”Egil Keskitalo tegner et solid og stødig portrett av tsar Peter” og at ”musikalsk får forestillingen akkompagnement av de vakreste sopranstemmer og klassiske spinettoner” (Nordlys 8.3. 1997).

”Sterk samisk Jeppe” var overskriften på anmeldelsen 6. juni 1998. Den kjente samiske skuespilleren Nils Utsi hadde hovedrollen i Holbergs stykke ”Jeppe på Bjerget”, og anmeldelsen var en sammenhengende ros av alle sider ved stykket. Scenografien var ”enkel, stilisert og original”, ”Nils Utsi gir oss en tydelig Jeppe, nyansert, og ikke overtydig”, og konklusjonen var at ”Beaivváš har maktet å gjøre Holbergs klassiker fra 1700-tallet til en gyldig oppsetning for vår egen tid” (Nordlys 6.6.1998).

En anmeldelse av teaterets stykker var litt kritisk til produksjonen. Da man satte opp ”Romeo og Julie” høsten 1997, mente Ellen Pollestad at nå spilte teateret med ”for mange baller” bokstavelig talt. Instruktør Alex Scherf hadde latt scenen være en fotballbane, og Romeo og Julie stilte som tilhengere av fotballagene i Kautokeino og Karasjok. Det var å trekke Shakespeare vel langt, mente hun. Resten av anmeldelsene var imidlertid full av skryt, enten det gjaldt temavalg, stykkenes innhold, regi, skuespillerprestasjoner eller når teateret samarbeidet med andre (Nordlys 7.11.1997).

I tillegg til Mari Boine og Beaivváš fikk også Nils-Aslak Valkeapää svært positive omtaler for sin kunstneriske virksomhet. Særlig ble dette tilfelle etter at han mottok Nordisk Råds litteraturpris i 1991.

Også den sjøsamiske urfolksfestivalen Riddu Riddu i Manndalen i Kåfjord ble gjenstand for positiv omtale i Nordlys både i reportasjer, anmeldelser og kommentarer.³⁰ Riddu Riddu ble grunnlagt i 1991 av ungdommer, som ønsket en sterkere samisk bevisstgjøring. De stilte blant annet spørsmålet om hvorfor det samiske språket var forsvunnet og ønsket at man i framtiden måtte ta vare på den sjøsamiske identiteten i Kåfjord i Troms. Nordlys begynte for alvor å interessere seg for festivalen i 1995, og senere ble avisen en av hovedsponsorene for festivalen. På samme måte som i omtalene av Mari Boine og det samiske teateret Beaivváš laget

³⁰ Den sjøsamiske kulturfestivalen Riddu Riddu har en egen hjemmeside på denne adressen: <http://www.riddu.no/>.

Nordlys positive saker om festivalen, og de redaksjonelle kommentarene støttet tiltaket fullt og helt. Under overskriften ”Woodstock i Kåfjord” skrev journalist Torkil Emberland i en kommentar i 1995 blant annet: ”Den lille bygda Manndalen i Kåfjord kommune opplever en uke med fred, kjærlighet og artister av en størrelse man ikke venter å finne på en utescene i Nord-Troms” (Nordlys 21.7.1995). Avisen la etter hvert stor vekt på å dekke alle sider ved festivalen, og sendte flere journalister til Kåfjord, noe som resulterte i titalls reportasjer hver sommer. Konsertene ble omtalt som verdensmusikk med en sterk og magisk kraft (Nordlys 21.7. og 22.7.1997), kunstnerne opptrådte med energi, dramatik og spenst (Nordlys 21.7.1999), og hele arrangementet var ”en festival til forsoning” mellom folk i Kåfjord kommune (Nordlys 20.7.2000). Den smule kritiske journalistikk rettet seg mot myndighetene i Kåfjord kommune og Kulturdepartementet, som ikke bevilget mer penger til festivalen (Nordlys 22.7.1997). I tillegg kunne ikke journalistene forstå hvorfor mange mennesker i Kåfjord stilte seg negative til festivalen. Riddu Riddu kunne på sikt bli et av de viktigste kulturarrangementene på Nordkalotten (Nordlys 27.11.1995 og 11.6.1998).

Jeg har flere ganger påpekt den forholdsvis sterke kontrasten mellom kulturjournalistenes idyllisering av minoriteter og nyhetsjournalistenes mer kritiske holdning. Nordlys sine kulturjournalister falt inn i dette mønsteret mot slutten av 1900-tallet. Samisk kunst og samiske kunstnere ble gjenstand for en nesegrus beundring for alt de produserte. Det syntes ikke å spille noen rolle om journalistene ikke forstod det samiske språket. Den samiske kunsten hadde en slik ”verdensdimensjon” over seg at den nådde publikum uten bruk av vanlig språk. Samtidig trakk journalistene fram klisjeer som samisk urkraft og naturen som scene. Artistene førte menneskene bort fra denne verden og over i en åndelig svære.

8.3 Den positive revitaliseringen

Nordlys laget mot slutten av 1900-tallet mange saker om revitaliseringen av den sjøsamiske kulturen. De fleste innslagene var positivt vinklet. Overskrifter som ”Kurs om samisk identitet i Lyngen” (Nordlys 24.1.1989), ”Samisk kultursenter i Manndalen” (Nordlys 31.1.1989), ”Opplev samekultur” (Nordlys 31.1.1989) og ”Samisk kulturuke” (Nordlys 16.6.1989) fortalte om den store aktivitet i det samiske kulturarbeidet, og hvor viktig det var. Da en ny samisk språklov skulle vedtas i 1990, ble det framstilt

som utelukkende positivt at Kåfjord kommune kom inn under loven. ”Gode muligheter for Kåfjord” var en overskrift fra 29. mai 1990. Ordføreren tok til og med ekstra permisjon for å lære seg samisk, het det i innslaget.

I mange av sakene kom det til uttrykk en begeistring over det som skjedde med få motforestillinger. Personer som var kritiske til den nye samiske revitaliseringen, ble ofte framstilt som de ikke forstod sitt eget beste. Hvilken virkning fornorskningsprosessen hadde hatt på folk i Kåfjord og andre steder, ble i liten grad belyst, heller ikke hvorfor mange med læstadiansk bakgrunn følte en motvilje mot det ”nysamiske”. Nærmest all sider ved det samiske ble framstilt med positive fortegn enten det var snakk om den gamle samiske religionen, joiken, språket eller gamle samiske levemåter. La oss se hvordan en begivenhet fra 1995 framstod i avisen.

Høsten 1995 ble det en debatt om hvilken vei den samiske oppvåkningen i Kåfjord var i ferd med å ta. Bakgrunnen var at det på den sjøsamiske festivalen Riddu Riddu ble reist en bautastein som mange tolket som en gammel samisk offerstein. Dette ble av flere betegnet som hedensk og et forsøk på å gjenopplive den gamle samiske religionen. 24. november 1995 stod det en nyhetsartikkel på førstesiden i Nordlys med overskriften ”Gjenoppliver hedenskap”. Avisen hadde snakket med en kommunestyre-representant for Kristelig Folkeparti i Kåfjord som mente at hedenskap og andre negative forhold kom fram på Riddu Riddu-festivalen. ”I sommer satte de opp en offerstein. Jeg lurer hvem de skal ofre til,” sa representanten Ragnhild Selle Rundberg til avisen. Hun mente at hun talte på vegne av mange i kommunen, både læstadianere og andre, som ikke lenger kunne støtte festivalen. Hedenskap hadde ikke noe å gjøre med samisk kultur, mente hun. En av arrangørene av festivalen, Henrik Olsen, avviste imidlertid påstandene og sa at dette var et kunstverk på lik linje med andre skulpturer.

Saken ble fulgt opp i avisen dagen etter den 25. november 1995. Overskriften var ”River ned bra ungdomstiltak”. Det var visepresidenten i Sametinget, Mary Mikalsen Trollvik, som mente at festivalen gjorde et prisverdig arbeid for samisk kultur, men noen voksne prøvde å rive det ned. Ungdom i Kåfjord var forvirret med hensyn til sin egen identitet. De forsøkte på sin egen måte å gjenopplive den samiske kulturen, og det var viktig for Kåfjord, fastslo visepresidenten.

Det kom flere leserinnlegg om saken. Et innlegg slo fast at dette var ”folkeopplysning – ikke hedenskap” (Nordlys 1.12.1995). Et leserinnlegg den 6. desember hadde overskriften ”Nordlys skaper religionsstrid” og mente at folk i Kåfjord ikke brydde seg om hele saken. Et inserat fra Anne Dalheim skrev at sjamanismen ikke var på inntog i Kåfjord. Hun var selv til

stede da steinen ble reist, og skrev at ”vi som var der, vi så en vakker stein med et voksende tre inni; et svært naturtro monument” (Nordlys 12.12.1995). De fleste leserbrev forsvarte ”offersteinen” og så ikke at den hadde noe med hedenskap å gjøre. Imidlertid reagerte professor Jens Ivar Nergård ved Universitetet i Tromsø på at slike diskusjoner ofte etterlot seg et inntrykk av ”de læstadianske menighetene som håpløst gammeldagse, konservative og avlegs. Dette er et svært fortegnat bilde enten en ser læstadianismen i sin opprinnelige eller moderne sammenheng” (Nordlys 5.12.1995).

Nordlys skrev også om saken på kommentarplass og mente at kritikken mot festivalen var uberettiget (Nordlys 27.11.1995). Det var folk i Kåfjord som ikke forsto den samiske revitaliseringen. ”Kunstverk, skrekk og gru” var tittelen på kommentaren skrevet av Ragnhild Enoksen som ikke kunne forstå at man i det læstadianske miljøet kunne hevde at dette var hedensk. Hun hadde et eget eksempel fra en nyhetsreportasje i Kåfjord om salmesang på sykehjemmet for noen år siden. Hun hadde tatt bilde av de som sang, og så viste det seg at de sang ”salmer under hedenske bilder”. På sykehjemmet var det et bilde laget av Hans Ragnar Mathisen som i form minnet om en runeemme. Neste gang Enoksen besøkte sykehjemmet var bildet flyttet ”fra dagligstua til en mørk krok i en korridor”. Hun mente at folk i Kåfjord fryktet det samiske og var motstandere av samisk språk. Dette var forståelig ut fra både læstadianismen som tro og fornorskingsprosessen. Hun mente imidlertid at de som kritiserte steinen på Riddu Riddu sletta, ikke forstod læstadianismens vesen eller folks historie i området. Oppfatningen av at revitalisering av samisk kultur var til det beste for folk i Kåfjord, var en prosess som ville ta tid, hevdet hun. ”Jeg er ganske overbevist om at den klokskapen fins, den trenger bare litt tid før den virker og vonde sår leges,” skrev Enoksen til slutt i sin kommentar.

At den samiske revitaliseringen i Kåfjord var vanskelig for den eldre generasjonen som hadde følt fornorskingen på kroppen, ble av og til uttrykt i leserinnlegg i Nordlys, men ikke i nyhetsartikler. Etter Linda Vaeng Sæbbes reportasjer fra Lavangen vinteren 1997 om den samiske kulturen i Lavangen (Nordlys 25.1.1997), skrev Peder A. Olsen fra Manndalen i Kåfjord under overskriften ”Skyggefolket som så lyset” (Nordlys 28.2.1997): ”Etter å ha lest reportasjen om Spansdalen i Nordlys 25. januar sitter jeg igjen med en følelse av at her er noe som mangler. Jeg tror at de som ikke har så mye galt å si om nordmenn og lavangsvæinger i særdeleshet, ikke har fått komme til ordet. Det er nok ikke alle i Spansdalen som mener at de er samer.” Om den samiske revitaliseringen i sin egen hjembygd Manndalen i Kåfjord, skrev han følgende: ”Det er vel det samme som

har skjedd i bygda vår. Da de fikk penger av staten, ville alle være samer, særlig alle de som før ikke tålte å høre det språket.”

I en rapport behandlet de to forskerne Paul Pedersen og Asle Høgmo den samiske revitaliseringen i kommunen etter 1970 og trakk blant annet fram de sterke konfliktene som oppstod i den forbindelse. De skrev følgende: ”Intensiteten i kampen om språkloven først på 1990-tallet må sees i sammenheng med den interne etniske splittelse som innføring av samemanntallet skapte. Samemanntallet synliggjorde det etniske som var sterkt privatisert i Kåfjord. Å melde seg inn i samemanntallet hadde konsekvenser for nær og fjern familie. Dette skapte strid som splittet familier, og som det i mange tilfeller tok tid å overvinne. Disse frontene var etablert før striden om språkloven, men dukket da opp igjen som motsetning langs frontene. Striden om språkloven falt også sammen med splittelsen i læstadianismen i 1992. Denne splittelsen rev opp etablerte sosiale nettverk og skapte fortvilelse, usikkerhet og også kamp mellom trosbrødre. Dette bidro til et aktivt arbeid for en privat kristen skole senere da L97S ble innført. Også fiskerikrisen, EU-saken og den pågående debatten om land og vann skapte skiller. Kåfjord krevde i 1992 opprettelse av en samisk fiskerisone. Samtidig etablerte en ny og skolert generasjon seg både i det politiske liv og i stillinger i barnehager, skoler og i helse- og sosialsektoren. Mange av dem ble frontsoldater for en ny, sjøsamisk kulturreisning som tok fatt i og førte videre, synliggjorde og fornyet den sjøsamiske kulturen. Dette medførte en økt bruk og økt markering av samiske symboler som samiske stedsnavn, skilt, flagg, nasjonalsang, markering av nasjonaldag, utvikling og bruk av sjøsamisk kofte, og andre kulturelle manifestasjoner som for eksempel Riddu Riddu. Dette skapte forargelse i vide kretser” (Pedersen og Høgmo 2004:156).

I Nordlys sine innslag var altså disse sidene ved det samiske lite synlig. Dermed opplevde folk som Peder A. Olsen at samekulturen i Kåfjord både ble eksotifisert og knyttet til spørsmålet om pengestøtte. De forstod ikke hva som var i ferd med å skje med ungdommen i bygda, og i Nordlys fant de heller ikke forklaringer i nyhetsartikler og kommentarer. Derimot opplevde de mange av sakene som både forherligelse av en svunnen tid preget av fattigdom, og samtidig litt truende. ”Det var søringer som i sin tid kom nordover for å utnytte folk som verken kunne lese eller skrive. Nå er de kommet igjen for å frarøve oss norsken så andre kan utnytte oss,” skrev Peder A. Olsen fra Manndalen (Nordlys 23.2.2001).

8.4 Stereotypier

I Nordlys var det særlig i kulturstoffet man på 1980- og 1990-tallet kunne se eksempler på samiske stereotypier. En måte dette kom til syne på var gjennom mangelen på kritisk dimensjon i tekstene. 15. mars 1989 anmeldte journalist Arne S. Hestvik et teaterstykke som Beaivváš hadde laget og som tok utgangspunkt i samiske eventyr og sagn. ”Eventyr på naturens scene” var overskriften på saken. Her het det blant annet: ”En av grunnsteinene for den samiske kultur er eventyrene. Fortalt av de eldre i skinnet fra bålet fikk eventyrene farge og liv med bevegelser og stor fortellerkunst.” Anmelderen hentet fram bildet av samene som naturmennesker som i skinnet fra bålet lyttet til fortellingene.

Ellen Pollestad laget et intervju med Nils-Aslak Valkeapää den 26. januar 1991 etter at han vant Nordisk Råds litteraturpris. Hun beundret den samiske kosmopolitten som kombinerte det moderne med det tradisjonelle og framhevet det nesten paradoksale at en samisk kunstner kunne være lokal og på samme tid en verdensborger. ”Uansett, for kosmopolitten fra Pättika – samisk ødemark ved Karesuando – strekker tiden ikke til. På reisefot er han nesten bestandig,” het det i reportasjen.

Noen stereotypide oppfatninger av samekulturen fant man også fortsatt i nyhetsoppslagene slik som i reportasjen fra juni 1989 om en drosjesjåfør i Kvæningen kommune som nektet å kjøre samer fordi de skitnet til bilen og ikke brydde seg om røykeforbudet (Nordlys 17.7.1989). Her ble oppfatningen av samer som skittenfeldige bekreftet. Nordlys lot leder i Norske Samers Riksforbund, Ragnhild Nystad, kommentere oppfatningene som en gufs fra en fjern fortid. Men slike nyhetsartikler var det ikke mange av i Nordlys på slutten av 1900-tallet.

De samiske stereotypiene fant man oftest fortsatt i billedbruken i Nordlys, og samer på vidda i sameklær med reinsdyr ble fortsatt brukt til å illustrere nærmest hvilket som helst samisk tema. Om lag ti ganger på 1990-tallet ble dette bildet om samer med kjørerein på vidda brukt i Nordlys for å illustrere svært forskjellige type samiske saker, i ett tilfelle også en lederartikkel.

— Gratulerer! Nordlys' Ellen Pollstad skåler i champagne med vinneren av Nordisk Råds litteraturpris, Nils-Aslak Valkeapää.

Skål for Aillohas!

TROMSØ: — Jeg kjenner meg helt tom. Helt stille; tenker ikke i det hele tatt, erklærer Nils-Aslak Valkeapää.

Han har nettopp blitt kåret til vinner av Nordisk Råds litteraturpris for 1991, og champagnen er kommet på bordet.

Egentlig ser han svært glad ut, og vi tror han er det også. Det er bare det at han har så mye han skal ha gjort, så mye ugjort..

Ellen Pollstad og Anders Chr. Cederlov (foto)

— Jeg er litt bekymret for hva prisen innebærer i framtiden. Jeg har så mye jeg skulle ha gjort - og så liten tid. Som du vet er jeg Festsplikkunstner 1991 (i de siste par årene har Festspillene i Nord-Norge utpekt en spesiell hederskunstner). Det trenger jeg tid til å forberede, ellers blir det katastrofe, erklærer Aillohas med et skjevt smil.

En side - meg selv

— Du er forfatter og lyriker, komponist og musiker, billedkunstner, fotograf, teatermeneske - du har så mange sider. Hvilken av dem har multikunstneren tenkt å vise i Hårstad?

— Jeg har bare en side. Meg selv! Men jeg skal i hvert fall utstilling av malerier - og antakelig fotografier også. Og det vil bli poesi og musikk. Det symfoniske verket som er laget over «Beavi, abázan, Solen, min far», tror Valkeapää blir for stort og for kostbart for FINN. En times musikkverk basert på prisvinnerverket komponert av Per Henrik Nordgren. Uroppført av Helsingfors Symfoniorkester under sommerens festspill i Helsingfors. — Med stort kor og fem solister - all på samisk. Svært krevende, men Norge er interessert i det, bekrefter Valkeapää.

Inspirasjon

— Jeg har også flitt forespørsler fra to andre finske komponister;

som har funnet inspirasjon i «Solen, min far».

Og teaterversjonen skal man heller ikke glemme. Dalvis - det eldste samiske teater som Aillohas hjerte banker ekstra for - lenge var han svært bekymret for dets skjebne, framførte teaterversjonen i sommer under WCIP-konferansen i Tromsø.

Organisatoren Nils-Aslak Valkeapää var den første kulturkoordinatør i Verdensrådet for urbefolkninger (WCIP). Men på sommerens konferanse var han ikke til stede.

Dikt og joik

— Jeg var i Japan - på turn. Mens WCIP-konferansen pågikk reiste jeg rundt - over hele Japan. Jeg var hos Aino-folket! Mens de var her! Smiler Aillohas. Og ellers i høst har han vært i Roma, deltatt i Nordisk Kulturfest, og han har vært i Sveits. Med dikt og joik. Det siste året har han også vært gjesteforeleser på amerikanske universitet.

De tre siste dagene har Valkeapää tilbrakt på Tromsø Museum, kan han fortelle. Smiler hennelighetsfullt og lar seg ikke fritte ut.. Det har med pågående prosjekt å gjøre, men hvilket. (?) I over seks år (litt år blir det nå, korrigerer prisvinneren) arbeidet han med originalversjonen til «Solen, min far», som han for lengst har betegnet som sitt livsverk. Han opposerte vitenskapelige samlinger fra Musée de l'Homme i Paris til University of Washington, Norsk Polarinstitut og Tromsø Museum..

Men billedkunstneren Aillohas har også utført et enormt utsmykningssoppgjør i Ailte-museet i Joikk-mokk. Utsmykning har han også i NRL-bygget i Tromsø.

Kosmopolitt

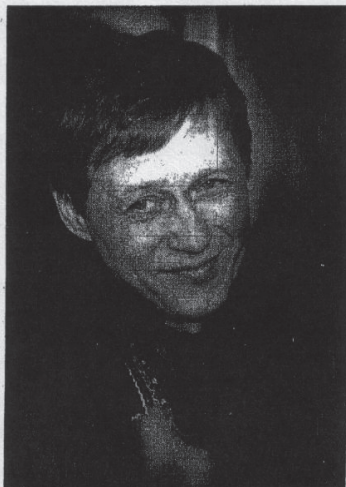
Uansett, for kosmopolitten fra Pättika - samisk ødemarke ved Kareksuando - strekker tiden ikke til. Vi forstår hans bekymringer. På reisefot er han nesten bestandig.

— Egentlig ønsket du ikke oversettelse av «Solen, min far»?

— Generelt er det o.k. med oversettelse av skjønnlitteratur. Men i «Beavi, abázan» har jeg brukt språket på en svært komplisert måte. Nyanseene går tapt på ett annet språk. Og jeg kan ikke tenke meg at en engelskmann så lett forståer spesielle uttrykk - terminologien fra reindriften. Smiler Aillohas bredt.

Får øye på vårt medbrakte Nordlys for ett år tilbake - vi kåret allerede da Aillohas til Nordisk Råds litteraturprisvinner i et større portrett - og smiler enda bredere. Han mener det samme i dag - som da. Fastslår han. Og legger til: — Jeg er den samme Aillo!

— Og den samme som i Pättika! legger prisvinneren megsteigende til. For det er litte år siden fotograf Cederlov og undertegnede første gang tilbrakte en lang dag og kveld hjemme hos Aillohas i Pättika. Mye har skjedd ham siden da, men Aillohas er den samme. Like varm - like hjertelig. Han er ekte! Gratulerer Aillohas!

— Jeg er den samme Aillo..

I det politiske stoffet var imidlertid stereotypene og eksotismene nærmest borte i Nordlys mot slutten av 1900-tallet. Avisens sterkt økende dekning av samiske spørsmål etter 1985 gav som resultat at bilde av samekulturen ble mye mer nyansert, som vi har sett. Dermed forsvant også mange av de feilaktige oppfatningene av samer og samekulturen. De bodde overalt i Nord-Norge, i fjorder, kyststrøk og i byer. Særlig avisens dekning av sjøsamekulturen i Nord-Troms mot slutten av 1900-tallet førte til at oppfatningen av at samer utelukkende var reindriftssamer, forsvant mer og mer. Også oppfatningen av at samer måtte snakke det samiske språket for å være riktige samer, ble utfordret. Sjøsamene hadde mistet språket under den sterke fornorskningsperioden, og nå var det helt legitimt å lære samisk igjen.

Vi har flere ganger påpekt at samiske politikere og ledende personer selv flittig brukte stereotyper for å framstille den samiske kulturen. Kofta, joiken, lavvo og reinsdyr ble stadig trukket fram som samiske kulturmarkører i det offentlige rommet eller når nyhetsmedier var til stede for å

formidle samiske begivenheter (Stordahl 1996). I den utstrakte kontakten samene etter hvert fikk med andre urfolk, ble de utenlandske besøkene hyppigere fram mot slutten av 1900-tallet. Gjestene ble ofte tatt med på reinkjøring ut til reinflokken og ble servert tradisjonell samisk mat, som oftest var *biđos*, en rett som reindriftssamene brukte. De sjøsamiske rettene ble sjelden trukket fram. Dette ble formidlet av journalistene i Nordlys både i tekst og ikke minst i bilder. Saker om politikere, fredsprisvinnere og kongelige kledd i samiske klær på Finnmarksvidda krydret sakene, men var også med på å opprettholde bildet av samekulturen som eksotisk.

Kampen om å komme i mediene handler imidlertid også om å opp-tre slik at journalister finner det interessant å lage saker. Samene måtte fortelle om verden hva som særpreget samisk kultur og identitet for å slippe til. I den forbindelsen var den gammeldagse samiske levemåten nærliggende å trekke fram for å skape interesse for samekulturen. Det skulle mye til om ikke journalister interesserte seg for joik, reindrift og livet på vidda. Man kan snakke om en måte å markedsføre det samiske ved bruk av prospektkortbilder. Så handlet det imidlertid for dem som trakk dette fram, at stereotypiene ikke overskygget det budskapet man ville fortelle, og dette var vanskelig. Man risikerte, som vi har sett, at norske journalister ble utelukkende opptatt av de eksotiske sidene ved samekulturen, og at dette overskygget mange av nyhetsartikler.

8.5 Kilder til stoff om samer i Nordlys

Vi har i dette arbeidet sett en utvikling når det gjaldt hvem Nordlys brukte som kilder til å fortelle om samene, samiske samfunn og samisk politikk. På tidlig 1970-tallet var norske kilder i flertall, men utover i tiåret økte antallet samiske kilder. Under Alta-kampen var samene selv i klart flertall som Nordlys sine kilder, og i samepolitikken ble det normalt å konfrontere samiske politikere og organisasjonsfolk med utspill fra norske myndigheter som angikk den samiske befolkningen. Utover på 1980- og 1990-tallet forsterket denne tendensen seg, ikke minst da Sametinget ble etablert i 1989. Her er noen eksempler i tabellform fra fire år: 1985, 1990, 1997 og 2000. Årene er tilfeldig valgte, og skulle gi et godt bilde av kildesituasjonen.

Tabell 69. Kilder til samiske saker i Nordlys i 1985

Kilder	I prosent
Vanlige samer	12
Samiske politikere/organisasjonsfolk	26
Samiske eksperter	20
Vanlige nordmenn	2
Norske politikere/organisasjonsfolk	9
Norske eksperter	31
I alt	100

Samiske politikere og organisasjonsfolk var viktige kilder til stoff om samiske forhold i 1985. Sametinget var ennå ikke etablert, og det var fortsatt tillitsvalgte i de tre store samiske organisasjonene Norske Samers Riksforbund, Samenes Landsforbund og Norske Reindriftssamers Landsforbund som var avisens hovedkilder når man skulle ha kommentarer fra samepolitisk hold. I forhold til tiden under Alta-konflikten var andelen av norske politikere gått ned til 9 %. Dette hadde sammenheng med at det i 1985 ikke var store samepolitiske saker som involverte norske rikspolitikere i særlig grad. Lokalpolitikere i Indre Troms utgjorde den største gruppen av norske politikere, og de framstod ofte i Nordlys med angrep på de svenske reindriftssamene.

Antallet samiske eksperter økte til 20 %, og dette var et nytt trekk i bildet i forhold til årene før. En forklaring var at samiske akademikere begynte å markere seg med synspunkter i norske medier. Både samiske forskere ved Nordisk Samisk Institutt i Kautokeino og ved Universitetet i Tromsø ble nå brukt som eksperter og informatører av journalistene når samiske spørsmål skulle kommenteres. Leif Halonen, Ole Henrik Magga og Odd Mathis Hætta var blant forskere som ofte stod fram som kilder.

I 1985 vakte pågripelsen og rettssaken mot Niillas A. Somby stor medieoppmerksomhet. Kildene til nyhetsartiklene var Niillas A. Somby selv, norsk politi, norsk påtalemyndighet, norske dommere og Sombys advokat. I min tabell har jeg registrert Somby under ”Vanlige samer”, selv om hans forbrytelse som brusprenger og senere hans flukt til indianerne i Canada også kunne karakteriseres som politiske handlinger med Alta-konflikten som bakgrunn. Dette var en hovedforklaring til at antallet vanlige samer som kilde ble så høyt som 12 % dette året. Somby-saken trakk også opp andelen av norske eksperter til 31 % i 1985. Norsk politi var en viktig kilde for opplysninger om Sombys rømninger fra norsk påtalemyndighet og pågripelsen våren 1985. Da saken kom opp for domstolen,

var både statsadvokaten, Sombys forsvarsadvokat og lagdommer Kjell Jacobsen kilder for avisens oppslag.

Andelen av vanlige nordmenn som uttalte seg om samiske spørsmål, var som under Alta-kampen svært beskjeden, og de få som ytret seg, skrev leserinnlegg til avisen. I 1985 var det heller ikke noen større konflikter mellom nordmenn og samer om beiteland for rein og sau, som førte til at vanlige nordmenn uttalte seg til avisen. En samlet oppsummering viste at andelen samiske kilder var 58 %, mens andelen norske var 42 % i Nordlys i 1985.

Tabell 70. Kilder til samiske saker i Nordlys i 1990

Kilder	I prosent
Vanlige samer	10
Samiske politikere/organisasjonsfolk	44
Samiske eksperter	18
Vanlige nordmenn	1
Norske politikere/organisasjonsfolk	9
Norske eksperter	18
I alt	100

1990 viste en kraftig økning av samiske politikere/organisasjonsfolk som kilder til stoff om samer. Nesten halvparten av innslagene, i alt 44 %, bygde på uttalelser fra disse personene. Forklaringen var opprettelsen av Same-tinget høsten 1989. Avisens journalister dekket grundig alle de fire plenumssamlingene dette året, og det var naturlig å bruke de samiske politikere som kilder. Særlig ble Ole Henrik Magga ofte intervjuet og sitert, og han var alene kilde til 20 nyhetsinnslag dette året. Andelen av samiske eksperter innenfor ulike felt holdt seg stabil i forhold til 1985, og utgjorde 18 %, mens andelen norske eksperter sank fra 31 til 18 %.

Tabell 71. Kilder til samiske saker i Nordlys i januar, februar og mars i 1997

Kilder	I prosent
Vanlige samer	14
Samiske politikere/organisasjonsfolk	24
Samiske eksperter	20
Vanlige nordmenn	8
Norske politikere/organisasjonsfolk	24
Norske eksperter	10
I alt	100

I månedsskiftet januar/februar 1997 ble Samerettsutvalgets innstilling om retten til land og vann i Finnmark overlevert justisminister Jørgen Kosmo. Dette skapte sterke politiske reaksjoner blant norske politikere, særlig på lokalplanet i Finnmark. Den høye andelen norske politikere/organisasjonsfolk som kilder til samiske saker kan forklares ut fra denne begivenheten. Personer som Olav Gunnar Ballo og Anders Aune markerte seg svært tydelig som motstandere av større samiske rettigheter, og var naturlige motparter til samiske politikere som støttet innstillingen. I forhold til året 1985 gikk andelen av samiske politikere og organisasjonsfolk prosentvis ned de tre første månedene i 1997, men likevel var antallet høyere fordi tallet på samiske saker var større.

Et nytt trekk i bildet var at journalistene i Nordlys hadde begynt å bruke noen samiske personer som kommentatorer til det som skjedde innenfor det samiske samfunnet, slik norske medier hadde sine faste synsere. Odd Mathis Hætta var den første som fikk en slik posisjon. Han ble bedt om å kommentere forskjellige samiske tema, og i januar 1997 hadde han for eksempel sterke synspunkter mot at samene skulle kreve rettigheter til land og vann fordi de ikke kunne ta godt nok vare på naturen (Nordlys 9.1.1997).

I 1997 brukte journalistene i Nordlys flere vanlige samer og nordmenn som kilder enn tilfelle hadde vært tidligere. Dette hadde nok en viss sammenheng med tendenser i journalistikken mot slutten av forrige århundre som mer og mer satte enkeltpersoner i fokus (Ottosen m.fl. 2002:164–165). Et eksempel på slik fokus var Linda Vaeng Sæbbes store reportasje fra Spansdalen i Troms 25. januar 1997 på hele 9 sider som trakk fram vanlige mennesker som hadde mistet eller var i ferd med å miste sin samiske identitet. Her ble mange enkeltpersoner intervjuet, både samer og nordmenn, om sin situasjon som beboer i en samisk/norsk bygd.

Tabell 72. Kilder til samiske saker i Nordlys i 2000

Kilder	I prosent
Vanlige samer	13
Samiske politikere/organisasjonsfolk	19
Samiske eksperter	24
Vanlige nordmenn	7
Norske politikere/organisasjonsfolk	10
Norske eksperter	27
I alt	100

I år 2000 var kildene til innslag om samer i Nordlys nokså lik 1990-tallet med noen unntak. Avisen laget forholdsvis mange saker med vanlige samer, 13 % av alle innslag. I år 2000 hadde norske politikerne lovet å utbetale erstatning til samer som hadde mistet sin skolegang under andre verdenskrig, men utbetalingene lot vente på seg. Avisen laget flere nyhetsartikler med disse samene som kilder. Dette året raste også kirkestriiden i Kautokeino mellom sogneprest Olav Berg Lyngmo og biskop Ola Steinholt, som hadde avsatt Lyngmo. Strandebarm prosti var opprettet med Børre Knutsen som biskop, og striden ble behørig dekket i Nordlys. Flere ganger uttalte menighetsmedlemmene seg om konflikten i avisen.

Samiske politikere og organisasjonsfolk fortsatte å være viktige kilder. Sametingspresident Sven-Roald Nystø var ofte intervjuet, likeså visepresident Ragnhild Nystad og statssekretær for samiske saker i Kommunaldepartementet, Johanne Gaup. En samisk politiker, som var på full fart inn som kilde for journalistene, var Jánoš Trosten. Han uttalte seg i store bokstaver, og skapte ofte konflikter med sine utsagn. Også politikerne i Kåfjord kommune var stadig framme i nyhetssakene i forbindelse med striden om hvorvidt kommunen skulle være samisk eller ikke.

Samiske eksperter på alle plan utgjorde en stor gruppe, og som vi har sett i undersøkelsesperioden, har denne gruppen stadig vokst. Det dreide seg om forskere som Ole Henrik Magga og Nils Øivind Helander, journalister som John Gustavsen, kunstnere som Hans Ragnar Mathisen og samiske jurister som Ánde Somby for å nevne noen.

I år 2000 var det forholdsvis mange vanlige nordmenn som uttalte seg om samiske spørsmål. Den samiske rettighetsdebatten var i full gang etter at Samerettsutvalget hadde levert sin innstilling. En viktig prinsippsak dette året var den såkalte Svartskogdommen, som gav folk i Manndalen i Kåfjord rett til å forvalte et fellesområde i dalen som Statskog tidligere hadde ment tilhørte staten. Mange nordmenn ble intervjuet i avisen om det

økende omfanget av samisk medbestemmelse over områder som tidligere var blitt betraktet som norske.

Norske politikere og organisasjonsfolk ble brukt som kilder i 10 % av sakene. Mange av disse var norske politikere i Kåfjord kommune som gikk imot at kommunen skulle høre inn under samisk språklov. Ordfører Kirsten Vatnelid Johansen var en av motstanderne, som ofte ble intervjuet. Også norske rikspolitikere var kilder til mange saker, blant andre statssekretær Anne Lise Ryel i Justisdepartementet i forbindelse med rettighets spørsmål.

Norske eksperter utgjorde i år 2000 den største gruppen kilder til samiske saker med 27 %. Den forholdsvis høye andelen skyltes først og fremst at mange norske forskere og byråkrater ble intervjuet om hvor sterkt de samiske rettighetskravene stod.

8.5.1 Kilder og kjønn

Sigurd Allern foretok i 2001 en undersøkelse av nyhetsverdier i ti norske aviser og så i den forbindelse også på kildebruken. Politikere og organisasjonsfolk utgjorde 26 % av kildene, ledere i næringslivet 17 %, eksperter og fagpersoner slik som journalister, politi og rettsvesen og kulturarbeidere 36 %, idrettsutøvere og idrettsledere 11 %, vanlige mennesker 8 % og andre 2 % (Allern 2001:172). Hvis man foretar en gjennomsnittsberegning av kildene til samiske saker i Nordlys på 1980- og 1990-tallet, utgjorde samiske politikere og organisasjonsfolk 28 %, samiske eksperter 20 % og vanlige samer 12 %. Slår man sammen både norske og samiske kilder, blir prosenttallene: Politikere og organisasjonsfolk 37 %, eksperter 39 % og vanlige folk 17 %. Andelen politikere som kilder var altså noe høyere i Nordlys når det gjaldt det samiske stoffet enn Allern fant i sine undersøkte norske aviser. Samiske og norske næringslivsledere ble omtrent ikke brukt som kilder til samiske saker i Nordlys, mens de utgjorde 17 % i Allerns materiale. Vi har også sett at idrettsfolk og idrettsledere svært sjelden ble intervjuet i forbindelse med samisk stoff i Nordlys, mens de utgjorde 11 % av kildene hos Sigurd Allern. Også kategorien "Vanlige folk" skilte seg ut med klart flere som kilder til samisk stoff i Nordlys enn i Allerns ti aviser.

Når det gjelder kjønn, gir denne tabellen en pekepinn i noen år.

Tabell 73. Andelen av kvinnelige og mannlige samiske kilder i prosent i Nordlys i noen år

År	Mannlige kilder	Kvinnelige kilder
1985	90	10
1990	73	27
1997 (jan., feb., mars, juni, sept.)	70	30
2000 (jan., febr., mars, april, mai, juni)	66	34

Sigurd Allern fant i sin undersøkelse at kvinner utgjorde 19 %, mens menn utgjorde 81 % som hovedkilder til sakene i 2001. I Nordlys var antall kvinnelige samiske kilder 10 % i 1985, men økte nokså sterkt utover i perioden, og var i 2000 over 30 %, altså klart høyere enn i Allerns undersøkelse. En hovedforklaring kan finnes i stofftypene, samt at mange samiske kvinner fikk framtrepende posisjoner i samisk politikk etter at Sametinget åpnet i 1989. Det er nok å nevne Ragnhild Nystad, Mary Mikalsen Trollvik og Johanne Gaup. I kulturlivet var det mange dominerende kvinner slike som Mari Boine og Synnøve Persen.

8.5.2 Kilder og bildet av samekulturen

Hvilket bilde gav de samiske politikerne av samene og samekulturen? Det synes som om journalistene i Nordlys oppfattet Ole Henrik Magga som en representant for den ekte samiske kulturen. Hans sterke dominans som kilde, der han framstod som en representant for en samiskhet basert på sterke elementer fra Indre Finnmark gjennom blant annet språk og samiske klær som ytre kulturmarkører, gjorde at oppfatningen av samer som reindriftssamer på vidda var et inntrykk mediekonsumentene ofte kunne sitte igjen med. Det var mindre plass til andre grupper av samer. Ved at toneangivende samiske politikere ofte framstod med kofte og understreket betydningen av å bevare samisk språk, ble også publikums oppfatning at dette var den levende og ekte del av samekulturen. Andre grupper samer som for eksempel sjøsamer, ble av mange oppfattet som ikke-samer fordi de ofte manglet språk, klær og andre sentrale kulturmarkører.

De ledende samiske politikere arbeidet aktivt for de samiske kravene overfor storsamfunnet mot slutten av 1900-tallet. Tiltakene som kom,

var vidtgående i forhold til den posisjon samene tidligere hadde hatt i det norske samfunnet. Men mange samer, som hadde vært gjenstand for fornorskingspolitikken, mente de samiske politikerne gikk for langt. En del samer følte til og med et ubehag overfor den samiskhet som ble definert og presentert av den samiske eliten (Odner 1994:527). I mange leserinnlegg i Nordlys og i nyhetsinnslagene stod flere fram og hevdet at de ikke kjente seg igjen i det samebildet som politikerne på Sametinget tegnet av dem i det offentlige rom. De som oftest målbar denne kritikken i mediene, var sentrale medlemmer i Samenes Landsforbund. De hevdet at eliten på Sametinget og særlig medlemmer av Norske Samers Riksforbund ikke representerte det samiske folket. I et intervju med Nordlys 22. oktober 1992 kom leder i SLF, Peder A. Persen, med kraftig kritikk av hvordan Sameetinget hadde vært drevet de første tre årene av sitt virke: ”Vi vil at Sameetinget skal være et organ som representerer tverrsnitt av den samiske befolkningen. Slik det nå er, har NSR all makt alene.” Han mente politikerne på Sametinget i altfor stor grad fokuserte på samesaken ”som noe eksklusivt man bare kan trekke ut fra den virkelige hverdagen” (Nordlys 22.10 1992). Et aktivt medlem av Samenes Landsforbund, Arvid Lilleng fra Storfjord i Troms, skrev i et leserinnlegg i mai 1993 at ”det er et faktum at NSR aldri har forstått hva sjøfiske og alminnelige rettighetsspørsmål i denne forbindelse er. NSR-ledelsen er vesentlig rekruttert fra de samiske institutter og høyskoler. Stort sett omfatter disse en svært liten, akademisk utdannet gruppe mennesker” (Nordlys 4.5.1993). I begge utsagnene ble det klart sagt fra at Sametingspresidenten, Norske Samers Riksforbund og mange politikere på Sametinget ikke representerte bredden i den samiske befolkningen. Kravene de stilte, var ikke krav som størsteparten av den samiske befolkningen stod bak. De tilhørte en liten del av samene, nemlig reineierne og akademikerne, og formidlet et feilaktig bilde av samekulturen til det norske storsamfunnet. Det bildet som ble skapt av samene i nyhetsmediene, var langt fra virkeligheten, hevdet organisasjonens folk. Samenes Landsforbund hadde imidlertid på 1990-tallet tapt noe av sin status som en viktig samisk organisasjon både hos journalistene i Nordlys og ellers i det norske samfunnet sett i forhold til tiden under Alta-kampen. En viktig årsak var nok at organisasjonen ikke ville stille lister ved sametingsvalgene, og dermed ikke var på den arenaen der samepolitikken foregikk etter 1990.

Mye av Odd Mathis Hættas budskap var også at samekulturen og samene slettes ikke var så ”eksklusive” som de ledende samepolitikkerne ville ha det til. I januar 1997 var han hovedkilde til et stort nyhetsoppslag om at ”samene ikke var bærekraftige”. Han hevdet at ”samiske politikere må slutte å kreve rettigheter til land og vann. Om vi får eiendomsrett til

særskilte områder eller andre former for landrettigheter, tror jeg ikke vi kommer til å ta godt vare på naturen. Vi kommer til å misbruke og forbruke den som alle andre” (Nordlys 6.1.1997). Han benektet fortellingen om samene som et folk mellom det moderne og tradisjonelle, og formidlet et bilde av samene som nokså lik nordmenn. Hvilke virkninger hans synspunkter fikk for lesernes bilde av samekulturen, er vanskelig å slå fast i ettertid. Likevel kan man regne med at hans meninger ble lagt merke til, og at mange samer delte hans oppfatninger.

Kulturjournalistene i Nordlys ønsket ofte å plassere Mari Boine inn i et bilde av samene som et naturfolk i kontakt med sjamaner og overnaturlige elementer og hennes musikk som noe fjernt fra det urbane og moderne. I et intervju med henne i Nordlys 1. juli 1989 skrev journalisten om sjamanen Mari Boine, og i et portrettintervju med henne sommeren 1996 ble hun beskrevet som en kunstner som var blitt til i møte mellom sjamanisme, religiøsitet og nordkalotthistorie (Nordlys 21.6.1996). I en anmeldelse fra hennes konsert under Festspillene i Harstad samme år skrev Ellen Pollestad blant annet at “Mari Boine henter fram urkraften og gir hele sitt enorme register” (Nordlys 28.6.1996). Det fantes flere slike eksempler i avisens dekning av henne som framhevet forbindelsen mellom Mari Boine og det samiske urmennesket. Disse framstillingene av Mari Boine var med på å knytte samene til natur, mystikk og fortid. Det kunne imidlertid se ut som om Mari Boine selv var klar over at journalistene i sin presentasjon av hennes musikk også knyttet hele samekulturen til noe mystisk og fortidig, og hun forsøkte av og til å korrigere dette bildet i intervjuer. I 1994 uttalte hun at hun ville gå løs på myten om at alt var så fint i det samiske samfunnet. I forbindelse med en plateutgivelse hadde hun laget en låt som hevdet at Janteloven levde i beste velgående blant samene. “I stedet for å dukke hverandre ned må vi lære å reise oss. Det er ikke uvanlig for folk som har vært undertrykt at når undertrykkeren forsvinner, så tar man etter. Det er så tragisk” (Nordlys 11.10.1994). Hun ønsket å framstille samene som moderne mennesker med helt vanlige problemer, men i anmeldelser av hennes konserter og i intervjuer, syntes den samepolitiske siden av henne ikke å komme særlig godt fram.

Samisk billedkunst utgjorde en stor del av kulturreportasjene i Nordlys, og de samiske billedkunstnerne knyttet ofte samekulturen til det tradisjonelle. Reinsdyr og reindriftssamenes liv, vidde og natur var sentrale motiver, og dette forsterket inntrykket av samekulturen som noe fortidig knyttet til natur og mystikk. Det samiske kulturstoffet utgjorde i mange år nesten halvparten av de samiske sakene, og innholdet i dem var derfor viktig med hensyn til hvilken oppfatning som ble skapt hos leserne.

Flertallet av vanlige samer var fortsatt reindriftssamer eller samer fra Indre Finnmark, men et nytt trekk i forhold til tiden før Alta-konflikten var at sjøsamene i Troms, og særlig i Nord-Troms, ofte ble brukt som kilder. Men Nordlys laget i liten grad saker om hverdagslivet til sjøsamer som ikke stod på barrikadene for det samiske. Innslagene om samiske røtter var uten tvil med på å utvide folks oppfatning av hva samekulturen var mot slutten av 1900-tallet. Det festnet seg utvilsomt et inntrykk hos leserne av Nordlys at Troms og Finnmark fylker hadde en sjøsamisk bosetning som hadde aner langt tilbake i tid. At folk selv stod fram og vedkjente seg sin samiske bakgrunn, var i seg selv et bevis på at samekulturen var noe langt mer enn reinsdyr, kofte og vidde. Å knytte samiskheten til enkeltpersoner og gi det samiske et ansikt skapte en mye større nærhet enn reportasjer fra politiske diskusjoner i Sametinget.

9 Tiden etter Alta-konflikten i Nordlys – noen konklusjoner

Mengden av stoff i Nordlys med et samisk hovedfokus gikk ned like etter at stridighetene om kraftutbyggingen i Alta var over, og det tok nokså mange år før nivået fra stridsårene var nådd. Først i 1989 var det flere samiske saker enn i 1981, men antallet svingte fortsatt slik at det i årene 1991 og 1992 igjen var færre saker enn i 1981. Fra 1993 stabiliserte antallet innslag til over 200 og i år 2000 var tallet over 330.

Politikk og kultur dominerte som tema. Den politiske journalistikken tok etter hvert samepolitikk på alvor og utøvet en kritisk journalistikk mot de samiske politikere. Den politiske journalistikken var i hovedsak konfliktorientert. Kulturjournalistikken var i hele perioden svært snill, og formidlet sjelden kritiske synspunkter verken på samisk billedkunst, litteratur, musikk eller teater. Inntrykket var at journalistene ofte hadde en sterk beundring for all kunst med samisk opphav.

Reindriften som næring fikk gjennomgående negative merkelapper hengt på seg. Konflikter med storsamfunnet, interne oppgjør samene seg imellom om beiteland, samene som naturvandaler og reindriften som en fortidig næring dominerte innslagene. Få saker, om noen, ble laget av avisens journalister i perioden om reindriftens positive sider som kulturbevarer.

Hovedinntrykk etter å ha lest samiske saker i Nordlys var fortsatt at reindrift og det tradisjonelle stod sterkt i den samiske kulturen. Men Nordlys laget også mot slutten av 1900-tallet mange saker fra den sjøsamiske revitaliseringsprosessen, og dette gav leserne et bredere bilde av samene. De bodde ikke bare i Finnmark og de drev ikke bare med reindrift.

Avisen Nordlys tok etter 1980 deknningen av samisk politikk og kultur seriøst, og det var få eksempler på kunnskapsløs framstilling av samekulturen. Eksotismene var nok der, eksempelvis i billedbruken og i noe av kulturstoffet, men avisen søkte å framstille samene som et folk som var likeverdig med nordmenn og som hadde en lang historie i Norge. Likevel manglet noen tema i deknningen av samer og samiske spørsmål. Forbrukerstoffet var fraværende, likeså typisk underholdningsstoff. Avisen

klarte heller ikke helt å fange opp hverdagen i det moderne Sápmi. Blant annet var det lite fokus på at mange samer etter hvert hadde høy utdanning, særlig gjaldt det mange kvinner. Moderne næringer som design, turisme og forlagsvirksomhet var heller ikke noe avisen laget reportasjer om selv om dette var en del av samisk næringsliv mot slutten av 1900-tallet.

10 Innholdet i Dagsrevyens innslag – konflikter i fokus

Konflikter var fokus i større grad enn i Nordlys i mye av det Dagsrevyen laget av stoff om samiske forhold etter den dramatiske Alta-saken rundt 1980. Særlig gjaldt det den politiske dekningen. Det samiske stoffet skulle ikke ha noen særbehandling. ”Det var samme kriterier som det ordinære stoffet. Det var avhengig av klar konflikt, stort nok til å komme på riksnettet,” sa redaksjonssjef Ingrid Andersgaard (Andersgaard 2004). Et eksempel på slik journalistikk er revyens dekning av Samerettsutvalgets arbeid og innstilling som i all hovedsak var basert på at den ville skape konflikter mellom samer og nordmenn i Finnmark. Det ble ikke stilt spørsmål om arbeidet kunne føre til noe positivt for hele befolkningen i Finnmark slik vi har sett situasjonen er i dag ved at Sametinget og Finnmark fylkeskommune har et godt samarbeid gjennom Finnmarkseiendommen. La oss se på noen eksempler fra denne dekningen.

Etter hvert som arbeidet skred fram, kom lekkasjene og spekulasjonene om hva innstillingen ville foreslå. 6. oktober 1993 sendte Dagsrevyen to innslag om samer og rettigheter. Journalist Margot Dyrstad satte søkelyset på at urfolks rettigheter ble stadig mer fokusert, også her i landet. Hennes hovedkilde var Norske Samers Riksforbund, som krevde større rett til naturressursene. Reportasjen ble etterfulgt av en debatt, og her var hovedspørsmålet til programleder Jan Rise Pedersen om dette ville skjerpe motsetningene mellom nordmenn og samer. Ordføreren i kystkommunen Gamvik i Finnmark, Roger Hansen, var plukket ut til å debattere med historiker Einar-Arne Drivenes ved Universitetet i Tromsø. Hansen var skeptisk til økt samisk makt, mens Drivenes som forsker var mer avventende.

I 1994 sendte Dagsrevyen en sak den 21. februar der Eilif Aslaksen fra NRK Sámi Radio fortalte at Samerettsutvalget skulle ta stilling hvordan naturressursene i Finnmark skulle forvaltes. Han hadde intervjuet Klemet Stuong, som mente det var rett at samene gjennom Sametinget selv bestemte over sine egne ressurser, og nevnte spesielt elgjakten. Som en motvekt til dette synet hadde Aslaksen innhentet kommentarer fra Finnmark jeger- og fiskerforening, som var skeptisk til samisk selvbestemmelse

på dette området. Konflikt mellom samer og ikke-samer var hovedfokus i saken.

I 1995 ble det sendt nok en sak som trakk fram mulige konflikter i forbindelse med Samerettsutvalgets arbeid. Eilif Aslaksen laget 21. februar et innslag som bygget på lekkasjer. Han kunne fortelle at utvalget gikk inn for at de enkelte kommuner skulle bestemme hvordan naturressursene skulle brukes i Finnmark, og hentet synspunkter fra blant andre statsminister Gro Harlem Brundtland, som mente at dette var et realistisk forslag. Her var dimensjonen sentrum og periferi tydelig. Kunne en kommune virkelig bestemme over et så viktig spørsmål, mente mange.

I 1997 kom Samerettsutvalgets innstilling, og det gikk, som vi tidligere har sett, inn for at Sametinget og Finnmark fylke skulle forvalte ressursene sammen gjennom et nytt selskap. I forbindelse med at innstillingen ble lagt fram den 30. januar, ble det laget to saker i Dagsrevyen. Den første var signert journalist Arne Egil Tønset ved NRK Finnmark og Anita Hivand ved NRK Sámi Radio. Overskriften var ”Strid rundt innstillingen fra Samerettsutvalget” og i introen het det: ”Kystfolket i Finnmark reagerer sterkt mot innstillingen fra Samerettsutvalget. Folk på kysten mener forslaget fra utvalget vil splitte fylket, og de er imot at samene skal få enda større råderett over naturressursene.” Den andre saken støttet opp under oppfatningen av at en konflikt var i emning. Journalist Jacob Arvola i NRK Finnmark hadde spurt noen mennesker i gågata i Vardø om hva de mente, og de fleste var mot innstillingen.

Etter at innholdet i innstillingen var blitt kjent for de fleste utover våren og sommeren, laget redaksjonen i Oslo en nyhetssak den 2. august 1997 ved Håkon Haugsbø. Hovedbudskapet var at motsetningene mellom samer og nordmenn var blitt ytterligere skjerpet etter at innstillingen var lagt fram. ”Samer prøver å grafse til seg alt de kommer over,” var uttalelsen til et av intervjuobjektene, mens en same uttalte at han syntes det var i orden at samene skulle være med og forvalte ressursene i Finnmark. Ordfører Roger Hansen i Gamvik var redd for at ”samene vil styre for mye”. Hele innslaget var bygget rundt en mulig storkonflikt mellom samer og nordmenn, og bilder av reinsdyr på vidda, snøscootere, komager og gammer gav et inntrykk av økt samisk makt og innflytelse.

Nok et eksempel på den konfliktorienterte journalistikken i Dagsrevyen var saken om innføring av samisk læreplan i grunnskolen. Striden om bruk av samisk læreplan i Tana toppet seg utover høsten 1997, som vi så i den kvantitative oversikten, og rikspolitikere Carl I. Hagen og Thorbjørn Jagland ble trukket inn på hver sin side i konflikten. Jagland forsvarte den samiske læreplanen i samekommunen Tana, mens Hagen hadde lite til

overs for en samisk læreplan overhode. Dagsrevyen laget flere saker der konflikten stod i fokus (Dagsrevyen 25.8., 27.8., 10.9., 14.9. og 27.11.1997.)

Dagsrevyens konfliktjournalistikk når det gjaldt samisk politikk i 1997 fortsatte helt helt til slutten av året. 10. desember laget journalist Knut Olsen fra hovedredaksjonen i Oslo sak om en mulig egen samisk stat. Olsens hovedfokus var at nå gjorde samene opprør mot sine ledere fordi de var altfor snille. Med Mikkel Eira, tidligere sameaktivist, men nå utenfor samepolitikken, og Niillas A. Somby, kjent brusprenger fra Alta-konflikten, som kilder ble det gitt inntrykk av at samene var i ferd med å danne en egen stat. Ved bruk av arrangerte filmsekvenser fikk reportasjen fram dramatikken om at dannelsen av en ny samisk stat var nært forestående. Det kom sterke reaksjoner på denne saken som mange, særlig samiske journalister, mente bygget på total mangel på kunnskaper om det samiske samfunnet. Sjefen i NRK Sámi Radio, Nils Johan Heatta, mente at innslaget var tendensiøst og ”gjorde meg skremt”. ”Slik tull har vi ikke bruk for i NRK,” sa han til Nordlys dagen etter at innslaget ble sendt (Nordlys 10.12.1997). Han hevdet videre at dagsrevyreporteren hadde misforstått hvis han mente at Mikkel Eira i dag var en sentral person i samisk politikk. Han var skremt fordi han lurte på om det var på denne måten man i Dagsrevyen dekket saker som lå langt unna hovedredaksjonen. Reporteren hadde heller ikke vært i kontakt med journalistene i sameradioen som hadde førstehånds kjennskap til det samiske samfunnet. Der kunne de ha fått korrekt informasjon og dermed unngått å sende en slik tendensiøs sak med mangel på rot i den samiske virkeligheten. Daværende stipendiat og journalist Magne Ove Varsi sa at påstandene om en egen samisk stat, kildebruken og forsøkene på å bruke Kautokeino-opprøret fra 1852 som et bakteppe, var så forfeilet som det kunne bli. ”En villfaren NRK-journalist” var Varsis betegnelse av programskaper Knut Olsen (Nordlys 11.12.1997). Også Gunnar Sætra i Nordlys og Ole Henrik Magga mente nyhetsreportasjen ikke inneholdt fnugg av sannhet (Nordlys 12.12.1997). Dagsrevyens sjef, Tom Berntzen, avviste anklagene, og hevdet at det var legitimt å gi plass til forskjellige synspunkter.

Også når det gjaldt dekningen av reindriften, var stridigheter også i fokus i Dagsrevyen. Det var konflikter på flere områder. Internt mellom reineierne ble uoverensstemmelser trukket fram i flere innslag. Særlig ble det fokusert på tyveri av reinsdyr. 18. januar 1990 dreide det seg om tyveri av rein og om merking av rein, som det ble påstått hadde foregått i lang tid. Vinteren 1998 ble det satt et negativt stempel på næringen gjennom fire reportasjer, der reintyverier ble trukket fram (Dagsrevyen 14.2., 16.2., 17.2.

og 20.2.1998). Det ble opplyst med politiet som hovedkilde at det var satt i gang etterforskning av en av de største reintyverisakene på mange år. Fokus ble imidlertid i de følgende reportasjene dreid bort fra selve tyveriene og mot at hele næringen nærmest var kriminell. Politiet uttalte at de visste det var mange tyverier, men de lot reieneierne selv ordne opp. Slik hadde det vært til alle tider, og så lenge ingen klaget, foretok politiet seg lite. Reieneierne likte disse påstandene svært dårlig, og krevde blant annet at politimesteren måtte gå av på grunn av uttalelsene som svertet en hel næring. Noen mente at politiet med sine uttalelser nærmest oppfordret til reintyveri. 7. november 1998 ble det til og med slått fast i en nyhetsreportasje at reindriften mest handlet om reintyverier, sabotering av reintellinger, utpressinger og vold. I år 2000 fortalte Dagsrevyen den 9. februar at reieneiere var blitt beskyttet av konkurrerende kollegaer.

Konfliktaspekt var det også i forholdet reindrift versus andre samsfunnsinteresser, men mindre enn tilfelle var i Nordlys. Konflikt med bondenæringene nådde opp i ett innslag, 25. februar 1998. Samene ville ha mer beiteland i Rørosområdet, men bøndene nektet og henviste til en dom i Høyesterett. Konflikten i Troms mellom norske myndigheter og de svenske reindriftssamene ble en sak i Dagsrevyen den 14. desember 1988. "Reinbråk i Dividalen" var tittelen på innslaget.

Konfliktjournalistikken i Dagsrevyen kan forklares. Sakene ble i stor grad laget av journalister ved NRKs distriktskontorer i Nord-Norge, og de fulgte i samme spor som sine kollegaer i lokalavisene. Som vi har vært inne på i forbindelse med gjennomgangen av journalistikken i Nordlys, lå konfliktene mellom mange i den samiske befolkningen og nordmenn så klart i dagen at de ikke kunne unngås. Journalistene ved distriktskontorene hadde laget slike saker for lokalradioen, og det var naturlig å gjenta disse når de ble produsert for riks-TV.

NRK hadde i sin nyhetsjournalistikk et sterkt konfliktaspekt, som vi har sett. Dersom en sak fra et distriktskontor skulle nå opp i Dagsrevyen, måtte den være laget etter samme mal som andre saker som ble sendt. Det var ingen unntak i så måte for samiske saker. Saken måtte ha en klar konflikt (Andersgaard 2004).

10.1 Dekningen av reindriften

Framstillingen av reindriften var gjennomgående negativ i Dagsrevyen mot slutten av 1900-tallet. Det ble satt fokus på reindriften både som dyrplageri og miljøoversting. Samene behandlet sine dyr dårlig og tok ikke hensyn til Finnmarksviddas framtid. Den 24. april 1997 sendte Dagsrevyen et innslag om at reinen på Finnmarksvidda sultet. Hvis det ikke kom mildvær, risikerte 40 000 reinsdyr å dø. Dyrebeskyttelsen i Norge ble intervjuet, og leder Tatiana Kapstø mente at dyrene måtte avlives. Bildene som ble brukt, var av utmattede rein i snøen og av rein som ble løftet opp på snøscooter fordi de nærmest var døde. I oktober 1997 laget Anita Hivand fra Sámi Radio et innslag med tittelen ”Finnmark. Reindriften i krise”. 10 000 dyr hadde dødd om våren på grunn av frosne beitemarker i Finnmark, og de fleste slaktedyrene var gått tapt. 500 reineiere var rammet av krisen, het det i reportasjen. Bildene var blant annet av reinsdyr som lette etter mat i snøen, av en simle som var i ferd med å abortere og av reinkalver som fikk mat. Reindriftssamene selv ville ikke fore dyrene sine.

Reintyveri ble omtalt som nokså dagligdags. Vinteren 1998 ble reintyveri trukket fram i fire større reportasjer (Dagsrevyen 14.2., 16.2., 17.2. og 20.2.1998). Seerne satt igjen med et inntrykk av hele næringen nærmest var kriminell. Den negative omtalen av reindriften i Dagsrevyen kan også kvantifiseres i tabellform.

Tabell 74. Negativ omtale av reindriften i forhold til antall saker i Dagsrevyen i noen år

År	Medium	Prosentandel negativ omtale i forhold til all omtale av reindrift
1985	Dagsrevyen	100
1990	Dagsrevyen	100
1995	Dagsrevyen	0
1997	Dagsrevyen	66
2000	Dagsrevyen	100

Tabellen viser at i mange av de undersøkte årene var alle reindriftssakene i Dagsrevyen negativt vinklet. Dette gjaldt både i 1985, 1990 og år 2000. Det handlet om konflikter, kriser og ødeleggelse av naturen.

Også i Dagsrevyen hindret reindriften moderne næringsutvikling i flere innslag. Mest kjent er saken fra april 1994 da Sametinget engasjerte seg i konflikten med det multinasjonale gruveselskapet Rio Tinto Sink, som ville drive mineralletting på Finnmarksvidda. Overskriften på innslaget var ”Samer vil stoppe gruvedrift” (Dagsrevyen 29.4.1994). Reindriften hevdet at gruvedrift ville ødelegge beitearealer for framtiden, og sametingspresident Ole Henrik Magga krevde i innslaget at arbeidene måtte stanses fordi dette var samer som bestemte i dette området, og de var ikke blitt spurt. Denne saken så vi også ble grundig dekket i Nordlys.

Positive sider ved reindriften ble i liten grad trukket fram. Det ble ikke laget innslag om den var en bærebjelke for bevaring av samisk kultur og språk. Blant reindriftssamene levde de sterkeste samiske kulturmarkørene slik som samisk språk, samiske matskikker, joiken og samisk tradisjonskunnskap. Reindriften var noe langt mer enn en samisk ”bondenæring” slik norske myndigheter ofte hevdet, og det var umulig å måle verdiene i antall kilo reinkjøtt som ble solgt.

Bård A. Berg har pekt på en viktig årsaksfaktor til at reindriften fikk så negativ omtale, nemlig mangel på kunnskap (Nordlys 30.7.2001). Som vi flere ganger har hevdet, er reindriften en spesiell næring som de fleste som ikke er involvert i den, har liten kunnskap omkring. I en travel hverdag var journalistenes kilder om reindrift oftest de lettest tilgjengelige: norske forskere eller naturvernere. Sjelden ble reindriftssamenes egne kunnskaper brukt som grunnlag for rapportering, og hvis så var tilfelle, ble ofte norske eksperter bedt om å bekrefte eller avkrefte dem. Norske nyhetsmedier har alltid hatt stor respekt for akademiske kunnskaper, og dette lider en ikke-akademisk næring som reindriften mye under. Samtidig kunne man unnskyldte journalistene i Dagsrevyen med at de færreste behersker samisk språk. Uten språkkunnskaper er det vanskelig å komme tett inn på reindriften, og det var lett å observere bare de negative sidene.

Et eksempel kan illustrere dette forhold. Tap av dyr på beite har vært en del av hverdagen i reindriften. Det kan dreie seg om rovdyr som gjør innhogg i flokken, snøskred som tar reinsdyr eller at beitene er svært dårlige enkelte år på grunn av spesielle klimatiske forhold. Reindriftssamene ønsker at så mange dyr som mulig skal leve, men døde reinsdyr er en del av reindriften hverdag. Vi har sett eksempler på at norske myndigheter eller Dyrebeskyttelsen i Norge har krevd at reinsdyr fôres eller avlives. Mot disse kravene har reieierne forsøkt å fortelle at reindød er en naturlig del av reindriften, og at omfattende fôring vil forstyrre hele tamreindriften fundament. For journalister med en norsk kulturbakgrunn blir det lett å lage dramatiske reportasjer om dyremishandling og sultekata-

strofer med norske kilder som hovedinformanter. Jeg fikk selv som NRK-reporter oppleve dette i forbindelse med dårlige beiteforhold vinteren 1993 i Storfjord kommune i Troms. Representanter for Dyrebeskyttelsen i Norge møtte opp på vidda hos nå avdøde reineier Aslak Baal og krevde at reinen måtte føres. Baal argumenterte med at reinen ikke ville tåle en intens føring. Hvis man begynte med dette, ville dyrene trekke tilbake til føringsplassen og ikke selv lete etter mat. I de fleste nyhetsreportasjene var det Dyrebeskyttelsens krav som ble slått opp og sitert, og reineiernes motargumenter kom ofte ikke fram.

Den negative dekningen i Dagsrevyen må også sees på bakgrunn av storsamfunnets holdninger til reindriften, som vi flere ganger har vært inne på i forbindelse av gjennomgangen av reindriftssaker i Nordlys.. Det er en klassisk oppfatning at ”journalister løper i flokk”, og det synes vanskelig for mediene å ta andre standpunkter enn det som er *mainstream*. På mange måter kan det se ut som om reindriften mot slutten av 1900-tallet var kommet inn i en vond sirkel med hensyn til hvordan næringen ble framstilt i mediene, og dette preget også Dagsrevyens reportasjer.

Et argument når det gjaldt den negative dekningen, var også informasjonens betydning i et moderne samfunn, som vi tidligere har vært inne på. Både private selskaper, organisasjoner og offentlig sektor har de siste 20–30 år satset mye på informasjonsvirksomhet og samfunnskontakt. Dette har blitt vurdert som viktig for å klare seg i dagens konkurransesamfunn, og det har foregått en omfattende profesjonalisering av ressurssterke aktørers forhold til mediene og offentligheten (Allern 1997:246–247). Reindriften og reindriftingsorganisasjonene hadde ikke mediestrategier for å takle negativ omtale og kom på defensiven. Når reindriften først hadde blitt gjenstand for negativ medieomtale, var det vanskelig å komme på offensiven igjen uten hjelp av informasjonseksperter. Vi ser hvordan reindriften fortsatt i dag sliter med å fri seg fra et negativt stempel i mediene.

10.2 Kulturstoffet

Kulturstoffet utgjorde en relativt stor del av saker med samisk hovedfokus i Dagsrevyen mot slutten av 1900-tallet. Det meste var imidlertid laget som rene nyhetssaker, og det var i liten grad snakk om vurderinger og anmeldelser av samisk kultur. Tradisjonen med å lage stoff omkring samiske utstillinger i museer fra 1970-tallet fortsatte. I august 1990 dekket man

åpningen av en ny utstilling på Norsk Folkemuseum (Dagsrevyen 30.8.1990), og i august 1995 var Dagsrevyen til stedet da det nye samiske museet i Nesseby, som viste sjøsamisk kultur, ble åpnet (Dagsrevyen 28.8.1995). Tromsø Museum presenterte en helt ny samisk utstilling i år 2000, som la vekt på å vise samekulturen etter andre verdenskrig, som vi tidligere har omtalt. Dette ble det et innslag av i Dagsrevyen (Dagsrevyen 29.9.2000). Dagsrevyen markerte også en utstilling laget av billedkunstneren Iver Jåks i januar 1997 (Dagsrevyen 27.1.1997). Et fellestrekk for disse reportasjene var at de la hovedvekt på å fortelle fakta uten i større grad å forsøke å vurdere tilbudene mer faglig. Det var lite kritisk journalistikk i sakene.

Ved siden av de samiske utstillingene fikk samisk språk oppmerksomhet, men igjen i form av rene nyhetsreportasjer. Et eksempel var i januar 1990 da en ny samisk språklov var ute til høring (Dagsrevyen 19.11.1990). Ellers laget Dagsrevyen flere innslaget om språkstriden i Tana i 1997 i forbindelse med innføring av den nye samiske læreplanen, som vi tidligere har omtalt. Disse var imidlertid like mye om politikk som om samisk språk.

En kulturmarkering som Dagsrevyen la vekt på etter hvert, var den samiske nasjonaldagen den 6. februar. Dagen ble første gang markert i 1993, og siden den gang laget revyen nesten hvert år på 1990-tallet innslag fra feiringen. Sakene liknet på tradisjonelle 17-mai reportasjer.

Samiske musikkartister og samisk joik slapp lite til i Dagsrevyen fram til og med år 2000. Jeg har ikke funnet noen saker med fokus på Mari Boine, mens Dagsrevyen markerte at Nils-Aslak Valkeapää fikk Nordisk Råds litteraturpris i 1991 (Dagsrevyen 25.1.1991).

Et fellestrekk for kulturreportasjene var altså at de la hovedvekt på å fortelle fakta uten å forsøke å anmelde eller vurdere samisk kunst og kultur. Nå hadde Dagsrevyen liten tradisjon i å anmelde eller vurdere kunst og kultur, og oftest ble også de norske sakene behandlet som nyhetsstoff. Et gjennomgående trekk var at innslag om samisk kultur i større grad enn hva tilfelle var med politisk stoff og reindriftsstoff ble laget i en positiv tone. Dette fulgte en tradisjon. Innslagene fra samiske museer framhevet at dette var viktig for samisk kultur, sakene om samisk billedkunst la vekt på betydningen for hele det norske samfunnet av slik kunst, og reportasjene fra samenes nasjonaldag, 6. februar, sammenliknet dagen med 17. mai.

10.3 Kilder til samisk stoff i Dagsrevyen

En gjennomgang av ulike kilder til samiske oppslag i Dagsrevyen i perioden 1985 til 2000 viste noen små forskjeller sammenliknet med Nordlys. Her er først en oversikt.

Tabell 75. Kilder til samiske saker i Dagsrevyen i årene 1985, 1990, 1995 og 2000 sett under ett

Kilder	I prosent
Vanlige samer	21
Samiske politikere/organisasjonsfolk	30
Samiske eksperter	18
Vanlige nordmenn	5
Norske politikere/organisasjonsfolk	14
Norske eksperter	12
I alt	100

Denne tabellen viser et gjennomsnitt av kilder i årene 1985, 1990, 1995 og 2000 i Dagsrevyens samiske saker. Ved å slå sammen kildene i fire år får vi et bredere bilde enn om man bare bruker et enkelt år fordi samiske saker var så få i antall. I alt er det undersøkt kilder i 46 enkeltsaker.

Flere vanlige samer var en del av Dagsrevyens reportasjer enn i Nordlys når man måler i prosent. Disse var imidlertid nesten utelukkende samer som representerte reindriftssamer. De ble oftest intervjuet når Dagsrevyen laget saker som avspeilet reindriften som næring. Vinteren 1986 laget Dagsrevyen en sak om økt bruk av snøscooter på Finnmarksvidda og reineier Mattis M. Sara fortalte hvor nyttig den var i reindriften (Dagsrevyen 9.2.1986). Per Bertil Simma var samenes talsmann i forbindelse med striden om beiterettighetene i Indre Troms like før jul 1988 (Dagsrevyen 14.12.1988). I 1992 var reineier John M. Somby kilde i en sak som handlet om dårlige vinterbeiter og konsekvenser av dette (Dagsrevyen 10.4.1992). I år 2000 var reineier Eva Anette Wilks intervjuet i forbindelse bequerel-målinger av reinsdyr etter Tsjernobyl ulykken i 1986. Det finnes flere eksempler på at vanlige reindriftssamer var kilder. Vanlige samer opptrådte også som kilder når det ble laget saker om høytider og fest. Ofte var de kledd i samiske klær i forbindelse med bryllup eller konfirmasjon.

Samiske politikere og organisasjonsfolk utgjorde som i Nordlys den største gruppen kilder sammen med samiske eksperter av forskjellig slag. Den mest brukte samiske politikeren var også i Dagsrevyen Ole Henrik Magga. Vi møtte han som leder av Norske Samers Riksforbund under Alta-kampen, og bruken av han som hovedkilde til samisk politikk fortsatte ut hele hundreåret. Han var fremtredende i forbindelse med Sametingets arbeid etter 1989, når nasjonalpolitikere og urfolkspersonligheter besøkte Sapmi slik som i desember 1992 da fredsprisvinner Rigoberta Menchu besøkte Kautokeino og Masi (Dagsrevyen 12. og 13.12.1992) og når kongen åpnet en ny sametingssesjon slik som 6. oktober 1993. Magga framstod også i mange av innslagene i Dagsrevyen som en samisk høvding kledd i tradisjonelle sameklær. Det mest klare eksempel på dette var et innslag den 29. april 1994 da han krevde stans i malmleting på Finnmarksvidda. I forbindelse med framleggingen av Samerettsutvalgets innstilling om retten til land og vann i Finnmark i januar 1997 stod han fram på Dagsrevyen som den samepolitiske lederskikkelsen som talte samenes sak og hevdet at ”dette var en gledens dag for samene (Dagsrevyen 30.1.1997). Dagsrevyen laget også et stort lørdagsportrett av Magga 13. september 1997 da han var på vei ut av samisk politikk. Innslaget handlet om den samiske politikeren Ole Henrik Magga som hadde vært sametingspresident i to perioder, som hadde møtt kong Olav og fredsprisvinnerne Rigoberta Menchu og Dalai Lama og var krydret med Magga ved bålet ute på vidda og Magga som joiker.

Andre samiske politikere og organisasjonsfolk som var Dagsrevyens kilder, var Maggas etterfølger som sametingspresident, Sven-Roald Nystø, leder av Arbeiderpartiets sametingsgruppe, Steinar Pedersen og formann i Norske Reindriftsamers Landsforbund, John Henrik Eira.

Tendensen med at norske politikere i mindre og mindre grad enn de samiske uttalte seg om samisk politikk, fortsatte også i Dagsrevyen mot slutten av 1900-tallet, slik vi så tilfellet var i Nordlys. 14 % av innslagene hadde norske politikere som sentrale kilder, og Dagsrevyen slapp i mindre grad de mest antisamiske norske politikerne i Finnmark til med sin kritikk av det samiske samfunnet. Dagsrevyen løftet ofte kritikken av samene opp på riksplanet ved blant annet å lage flere innslag om Carl I. Hagen og Frps motstand mot økt samisk selvbestemmelse (Dagsrevyen 15.8. og 16.8.1997).

Heller ikke norske eksperter slapp så ofte til med sine kommentarer, bortsett fra i saker som angikk reindriften, som vi så i forrige kapittel. Heller enn å bruke norsk skoleforskere intervjuet man blant andre Jan Henry Keskitalo og Edel Hætta Eriksen som lenge hadde arbeidet med

samiske skolespørsmål, i en sak om betydningen av samisk språk i skolen (Dagsrevyen 19.11.1990).

Vi har sett at Dagsrevyen alltid var på plass når kjente personer og kongelige foretok offisielle besøk til samiske områder. Mot slutten av 1900-tallet gjaldt det for eksempel kong Olav og kong Harald, Gro Harlem Brundtland og kronprins Haakon. I forbindelse med disse besøkene, ble det ofte arrangert utflukter til reinflokkene på vidda, det ble servert samisk mat i lavvoer, ofte ble gjestene også kledd opp i samiske kofter, og de fikk uttale seg om samekulturen. Utsagnene var preget av et smalt syn på samene, og bekreftet oppfatningene av samer som utelukkende reindriftssamer. Det er rimelig å anta at folk la merke til utsagnene, og at disse var med på å styrke de rådende diskursene om samene.

Hvilket bilde av samer og samekulturen gav Dagsrevyens kildebruk fra 1982 til år 2000. En konsekvens var at dekningen kunne gi et feilaktig bilde av den samiske hverdagen. I forbindelse med mediestøyen rundt reporter Knut Olsens innslag om en mulig samisk stat senhøstes 1997, beklaget sjefen for NRK Sámi Radio, Nils Johan Heatta, dekningen av samiske saker i Dagsrevyen. Han viste til at revyen svært sjelden dekket debattene i Sametinget. Den manglende kontinuitet gjorde, ifølge Heatta, at tendensiøse saker, som Knut Olsens innslag, ble sendt. Dersom redaksjonen i Oslo hadde brydd seg om samiske forhold i større grad enn tilfellet var, ville den hatt større innsikt i den samiske hverdagen og ikke viet helt perifere saker og personer oppmerksomhet, sa han (Nordlys 10.12.1997). En egen samisk stat var overhode ikke et tema blant samiske politikere, men Knut Olsens innslag hevdet det motsatte. Her kunne det se ut som om Dagsrevyens reporter på forhånd hadde valgt kilder. Reporter Knut Olsen intervjuet Mikkel Eira, og selv om Eira var sentral under sultestreiken under Alta-konflikten, hadde han i 1997 ingen posisjon som politiker i det samiske samfunnet. Sannsynligvis bygde valg av kilder på sviktende kunnskaper om det samiske samfunnet rundt årtusenskiftet. Mye hadde skjedd siden Alta-konflikten.

Valg av nesten utelukkende politiske kilder fra den samiske radikale eliten og fokus på reindrift som den viktigste samiske næringen var med på å gi et ensidig bilde av bredden i samekulturen. Sjøsamere og fastboende samer var sjelden vare i innslagene. Her gjorde Nordlys en bedre jobb ved å bruke kilder fra alle politiske fløyer og i større grad fortelle om sjøsamekulturen og samer i Indre Finnmark. Dekningen i Dagsrevyen var med på å opprettholde et bilde av samekulturen som utelukkende en reindriftskultur. En bredere dekning ville også gitt muligheter til å belyse alle sider ved samers liv og virke. Nyhetssjef Tom Berntzen i Dagsrevyen uttalte riktig-

nok i 1997 at Dagsrevyen hadde god kontinuitet i dekingen av samiske saker. ”Det har vært mange innslag i Dagsrevyen opp gjennom tidene. Dessuten har fjernsynet sendt fra åpningen av Sametinget hver eneste gang”, hevdet nyhetssjefen (Nordlys 10.12.1997). Det siste hadde Berntzen helt rett i, men det skyltes kanskje mest at kongen var til stede. Når det gjaldt antallet innslag ”opp gjennom tidene”, var nyhetssjefens uttalelse nok ikke i samsvar med virkeligheten. Vi har sett at antallet saker holdt seg beskjedent mellom 10 og 20 de aller fleste år, og gjennomsnitt for hele perioden 1982–2000 var godt under 20 saker hvert år.

Journalister i hovedstadsavisene oppfattet samekulturen som klart forskjellig fra det norske, og reindriften hadde en dominerende stilling. Mange journalister hadde vanskeligheter med å forestille seg samer i en moderne verden f.eks når det gjaldt å bruke moderne datamaskiner eller avanserte tekniske hjelpemidler (Pedersen 1998:67–80). Slike forestillinger farget også uten tvil fortellingene om samene i Dagsrevyen

10.4 De samiske stereotypiene

Antall saker som direkte handlet om reindrift, utgjorde i 1985 13 % av alle samiske saker i Dagsrevyen, i 1990 også 13 %, i 1995 18 % og i år 2000 14 %. Likevel ble mange innslag om andre tema illustrert med reindriftingsbilder, i 1990 og 2000 rundt 50 %. Her er en enkel tabell over situasjonen.

Tabell 76. Bilder fra tradisjonell reindrift brukt som illustrasjon til samiske saker i Dagsrevyen

År	Antall innslag i alt	Antall innslag billedlagt fra reindriften
1985	8	3
1990	15	7
1995	10	7
2000	13	6

11. august 1990 rapporterte Dagsrevyen fra den internasjonale urfolkskonferansen i Tromsø, og reinsdyr på vidda var sentral i billedleggingen. I forbindelse med reportasjen ”Høyres framstøt i nord” signert Knut Olsen

28. august 1995 ble det vist bilder av ”fjell og reinsdyr”, selv om innslaget handlet om helt andre forhold. I et nyhetsinnslag om fiskerikrisen som rammet den sjøsamiske befolkningen fra 31. januar 1997, brukte man bilder av ”store flokker med rein i sprang, same med lasso går sakte mot flokken, nært reinsdyrhorn”, som det het i arkivbeskrivelsen av innslaget. Hovedfokus i reportasjen var altså sjøsamiske fiskerier, og det var lenge siden sjøsamene holdt reinsdyr. I reportasjen samme år om Finnmark i krise var det bilder av en same som fulgte flokken sin i kikkert og reinsdyr på sprang (Dagsrevyen 29.4.1999). Billedleggingen var altså i stor grad med på å bekrefte stereotypien om at alle samer drev med reindrift.

En annen stereotypi var forestillingen om samekulturen som noe fortdig. Den ble bekreftet i Dagsrevyen når kjendiser og kongelige besøkte Sápmi. 12. desember 1992 besøkte fredsprisvinner Rigoberta Menchu Kautokeino, og innslaget startet med at hun tok på seg skaller og ble etter hvert kledd i pesk og samelue. Statsminister Gro Harlem Brundtland besøkte Sametinget i februar 1995, og Dagsrevyen laget en reportasje fra avslutningen av besøket som er beskrevet på denne måten i arkivet:

”Statsminister Gro Harlem Brundtland avsluttet sitt besøk i Karasjok i dag. Gro Harlem Brundtland kledd i reinsdyrskinn-pels foran kjøreturen. Nært henne pyntede kjørerein. Gro Harlem Brundtland intervjuet – første gang hun kjører med rein og slede. Flere shots fra kjøreturen. Gro Harlem Brundtland deltar sammen med barn i leken ”Rein i innhegning”. Barna framfører joik.” Kronprins Haakon var i Karasjok i april 2000. Avslutningen av hans besøk ble gjenstand for innslag i Dagsrevyen den 24. april, og arkivbeskrivelsen er slik: ”Kronprins Haakon avsluttet sitt besøk i Karasjok i dag, bl.a. som deltaker i kappløp med rein. Kronprins Haakon møter reinsamer utenfor Karasjok, flere shots. Kronprins Haakon trekkes på slede av reinsdyr, mister kontrollen over reinsdyret som løper ut av sporet. Kronprinsen får hjelp av same på snøscooter for å stoppe det løpske reinsdyret. Kronprinsen prøver seg med et nytt reinsdyr. Kronprins Haakon intervjuet om besøket. Kronprins Haakon prøver seg på lassokasting, kort shot.”

Bilder av mennesker i tradisjonelle samiske klær ble mye brukt som illustrasjonsbilder uavhengig av hva sakene handlet om på samme måte som bilder fra reindriften. I tabellform kan dette illustreres slik:

Tabell 77. Bilder av mennesker i sameklær brukt i forbindelse med samiske saker i Dagsrevyen

År	Antall innslag	Antall innslag med folk i sameklær
1985	8	6
1990	15	9
1995	10	7
2000	13	8

I 1985 var det bilder av mennesker i sameklær i over 70 % av sakene, i 1990 i 60 %, i 1995 i 70 % og i år 2000 i 60 % av sakene. Det hadde naturligvis en god del sammenheng med hvilke tema som ble dekket. Når man dekket påskefestivalene og den samiske nasjonaldagen 6. februar, var svært mange kledd i samiske klær, det samme var tilfelle i møtene på Sametinget eller på andre samepolitiske møter hvor det er vanlig at man bruker samiske klær. Men i tillegg brukte Dagsrevyen samer i kofter som illustrasjonsbilder i mange andre samisk tema. Folk i sameklær forsterket fortellingene om de eksotiske samene samtidig som dette knyttet samekulturen sterkere til fortiden.

Nå må vi legge til slik vi gjorde det i forbindelse med gjennomgangen i Nordlys, at samene selv nokså ofte la til rette for at journalistene og fotografene i Dagsrevyen skulle framstille samene som et fortidig folk knyttet til naturen. Når prominente personer besøkte Sápmi, ble de alltid tatt med ut til reinflokken på vidda, servert tradisjonell samisk mat og ofte selv kledd opp i samiske klær. Det skulle mye til om ikke journalister uten kjennskap til bredden i samekulturen nettopp fokuserte på dette. Det var også forholdsvis sjelden at samiske politikere i intervjuer understreket at kulturen var langt mer enn reindrift.

10.5 Samene som ”de andre”

Tendensene til et skille mellom ”vi” og ”de andre” i samiske var tydelig i mange saker i Dagsrevyen. Særlig gjaldt dette i spørsmål om samiske rettigheter. Mange av innslagene konstruerte nærmest fiendebilder av samene. I forbindelse med Samerettsutvalgets innstilling om retten til land og vann i Finnmark i slutten av januar 1997, var dette tydelig. I reportasjene

i Dagsrevyen laget av journalistene fra NRK Finnmark eller fra sentralredaksjonen i Oslo, var det kystbefolkningen som representerte ”vi”, mens samene fra Indre Finnmark var ”de andre”. Kystbefolkningen var mot at samene skulle få ”enda større råderett over naturressursene” (Dagsrevyen 30.1.1997). I innslaget ble begrepet ”kystfolket” brukt i motsetning til ”samer”, og dette ordet har i nordnorsk språkbruk en positiv valør. Folk på kysten har historisk vært oppfattet som nordmenn selv om mange var sjøsamer, og deres liv og virke har ofte blitt glorifisert. I en reportasje noen dager etter at innstillingen var lagt fram, snakket man om ”nordmenn” og ”samer” i Finnmark (Dagsrevyen 8.2.1997). Befolkningen i kyst- og fjordstrøkene ble betegnet som nordmenn, mens reindriftssamene var samer. I arkivomtalen stod det:

”Innhold: I samerettsutvalgets innstilling heter det at samer og nordmenn skal sammen råde grunnen og ressursene i Finnmark. Snøscooter på vidda i solnedgang. Same fanger inn rein med lasso. Nært reinflokk. Mann uttaler seg om striden mellom samer og nordmenn om råderetten over ressursene og grunnen, mener samene prøver å grafse til seg over alt de kommer over. Nære shots reinflokk på vidda. Annen mann uttaler seg om samenes krav. Rep. På snøscooter orienterer om striden i Finnmark. Grafisk kart. Bebyggelse ved sjøen i Mehamn. Fiskebåter ved kai. Shots bebyggelse i sentrum i snøføyka. Jente med sparkestøtting gjennom gatene. Roger Hansen (mv), ordfører, Gamvik kommune, Ap, intv., er redd for at samene vil styre for mye. Snøscooter på vidda. Kurt Sara (mv), daglig leder, Sami Travel, intv., mener det er riktig at samene skal være med å forvalte ressursene. Kurt Sara i gamle, intv. Forts. Oversikt vidda i solnedgang. Kjørescene med snøscooter over vidda. Shots snøscooter over vidda. Reineier Alf Johansen (mv) intv. Nært gamle på vidda intv. Kurt Sara forts. utenfor gammen. Grafisk kart. Komager med tørket gress. Alf Johansen tar på seg komagene. Intv. Alf Johansen forts. Sauer fores i fjøs. Snøscooter på vidda i solnedgang.”

Gunnar Sætra skrev i en kommentar etter at Samerettsutvalgets innstilling var lagt fram om befolkningen i ordfører Roger Hansens kommune Gamvik: ”Hansen er ordfører i en kommune der samane utgjør ein stor del av folketalet, men dei driv ikkje med reindrift” (Nordlys 4.2.1997). De som i Dagsrevyens reportasje ble betegnet som samer, var knyttet til snøscooter, rein, lasso, gamle, komager og ”vidde i solnedgang”. Nordmenn hadde fiskebåter, hus ved sjøen og bodde i sentrum.

I en reportasje fra 16. februar 1998 uttrykte politimester Sveinung Stangeland i forbindelse med en sak om reintyveri at han aksepterte at samene selv ryddet opp i slike konflikter. Han hevdet at i samisk tradisjon

var selvjustis akseptert for å ordne opp i slike saker, som vi tidligere har sett. Han framholdt også en slags annerledeshet i den samiske kulturen i forhold til det norske samfunnets regler for lovbrudd. Reineierne selv hevdet imidlertid at dette ikke var tilfelle, og at slike uttalelser stemplet alle reineiere som kriminelle som ikke tok hensyn til norsk lov (Dagsrevyen 17.2.1998). I et lørdagsportrett av sametingspresident Ole Henrik Magga i september 1997 ble det også fokusert på annerledesheten hos Magga i forhold til norske politikere. Han kunne sitte ved bålet på vidda og joike selv om han var president (Dagsrevyen 13.9.1997).

Skillet mellom ”vi” og ”de andre” gir også grobunn for stereotypisering og mystifisering. En slik todeling gjenspeiler ofte maktforhold. ”De andre” har blitt oppfattet som de fattige som trenger vår hjelp og er underlegen oss. De må ha økonomisk hjelp, og deres kultur bli oppfattet som mer primitiv (Eide og Simonsen 2007:7–27). Samer var underlegne og trengte hjelp for å komme opp på et moderne nivå. De måtte fortsatt belæres av andre, i dette tilfelle nordmenn.

Framhevingen av annerledesheten i samekulturen når det gjaldt språk, klær og levemåte gjorde det vanskelig for sjøsamer og andre grupper samer å identifisere seg med samekulturen i nyhetsreportasjene i Dagsrevyen. Det var ikke lett å se at noe forente folk på kysten i Finnmark med samene på vidda. Når reportasjer fra samisk hverdagsliv i tillegg manglet i stor grad, var dette også med på å mystifisere og skape avstand mellom samene. Direkte reportasjer fra folks hverdag er ofte uten romantikk eller stereotyper, og bekrefter at det er mye som forener mennesker.

Mye kan tyde på at NRK sentralt i Oslo på 1990-tallet oppfattet NRK Sámi Rádío som et vanlig distriktskontor i NRK-systemet. På 1990-tallet arbeidet jeg selv som NRK-journalist og opplevde hvordan vaktsjefene i Dagsnytt, Dagsrevyen, Sámi Radio og på distriktskontorene utvekslet nyhetsstoff i kanalmøter. Her ble i alle fall sameradioen sett på som et hvilken som helst distriktskontor, og det virket som om vaktsjefene i Oslo forventet at NRK Sámi Radio hadde hovedansvaret for samisk stoff av interesse for hele landet. I boken *Bak TV-nyhetene. Produksjon og presentasjon i NRK og TV2* skrev forfatterne dette om kontakten mellom Dagsrevyen og Sámi Radio: ”NRK rår over en egen redaksjon i Karasjok, Sameradioen, som glimret med sitt fravær i undersøkelsesperioden. Derfra kom det ingen innslag overhode. Vi registrerte ikke en gang et forslag til innslag. Om det skyldtes redaksjonen i Karasjok eller redaksjonen i Oslo, er vanskelig å få klarhet i. Initiativene nordfra var ikke påtrengende. Men de ble ikke etterspurt heller” (Sand og Helland 1998:59). Dette kunne tyde på at den redaksjonelle ledelsen i Dagsrevyen forventet at stoff om samer var

noe som sameradioen dekket og ikke revyens ansvar. Dette opplevde jeg selv som vaksjef på distriktskontoret i Tromsø.

En annen organisatorisk forklaring på mangelen på samiske innslag i Dagsrevyen på 1990-tallet kunne ligge i Einar Førdes måte å bygge opp Sámi Radio på. Han satset svært mye på å skape en profesjonell samisk mediebedrift som skulle betjene det samiske folket fullt ut. For å klare dette mente han at institusjonen måtte ha ro til å bygge opp sin profesjonalitet. Journalistene måtte først og fremst skaffe seg kunnskaper, selv om det gikk på bekostning av å betjene de nasjonale avdelingene i NRK som Dagsrevyen og Dagsnytt. Ifølge Førde var det viktigste å få egne sendinger i orden og ikke bruke sin arbeidskraft på innslag for andre avdelinger i NRK. Journalistene i Sámi Radio hadde full støtte fra sin kringkastingssjef når man ikke prioriterte norske saker til Dagsnytt eller Dagsrevyen. I oppbyggingsfasen måtte de først og fremst tenke på det samiske samfunnet (Førde 2004).

Etter at TV2-nyhetene kom på banen i 1992, ble det en sterk skjerping av konkurransen om å være det største nyhetsprogrammet i Norge. Ukentlige målinger i de største avisene fortalte om seernes interesse for de ulike nyhetsendingene, og det var viktig å ha flest seere. For NRK var dette blant annet en sentral begrunnelse for lisensfinansieringen. I konkurransen om å få flest seere ble det mer fokusering på komposisjon i nyhetsprogrammene. Det var viktig at seerne ikke kjedet seg. Gjorde de det, ville de skifte kanal. Tempoet økte betraktelig i sendingene, og mer korte intervjusekvenser preget innslagene, ofte i form av spissformuleringer (Sand og Helland 1998:49–50). Den amerikanske medieforskeren Neil Postman hevder at i denne ”moderniseringen” av nyhetsproduksjonen slipper ikke hvem som helst til på skjermen. De som kan spissformulere seg og tilfredsstille den nye mediedramaturgien, blir oftest brukt i nyhetene (Postman 1985). Redaksjonssjef Ingrid Andersgaard fortalte at det var viktig at innslagene var laget i pakt med Dagsrevyens profil. ”Jeg har forsøkt å få ledelsen i Sámi Radio til å blinke ut folk som kan levere til oss. De har sendt vaksjefene på hospitering sånn at de får inn tankegangen her, hvordan man må lage en sak for å få den på lufta i Dagsrevyen. Jeg tror det er et møysommelig arbeid” (Andersgaard 2004). Det kunne også være en grunn til at nyhetsinnslagene om samene fra enten distriktskontorene nordpå eller sameradioen ikke nådde opp. De var ikke laget etter den malen som gjorde at folk foretrakk Dagsrevyen framfor TV2-nyhetene.

Bruken av samisk språk i innslag om samiske spørsmål kunne være en grunn til marginaliseringen av samene i Dagsrevyen. I 2003 ble det kjent at Dagsrevyen ikke lenger ville sende nyhetsinnslag på samisk fordi folk

skrudde av fjernsynet når samisk ble brukt i innslaget, ble det hevdet. Dette hadde blitt drøftet internt i redaksjonen (NA24 9.7.2003). Etter hvert modifiserte ledelsen seg, og Ingrid Andersgaard betegnet dette som ”en tulle sidevei. Når stoffet er godt så tar vi det uansett språk, bare det er godt laget og viktig nok” (Andersgård 2004). Det var sannsynlig at slike meninger om bruk av samisk også var til stede på 1990-tallet da konkurransen med TV2-nyhetene ble en realitet. TV2 hadde ingen samiskspråklige journalister i Nord-Norge som laget innslag på samisk. Det var sikkert mange journalister i Dagsrevyen som på rent faglig grunnlag ville ha bort samiskspråklige innslag fordi språket kunne ”forstyrre” sakene og ta fokuset vekk fra det innslagene dreide seg om. I verste fall kunne det føre til at seerne valgte en annen kanal. Samisk tilhører den finsk-ugriske språkgruppen og er temmelig forskjellig fra norsk språk.

11 Dagsrevyen og samer etter Alta-saken - noen konklusjoner

Den kvantitative dekningsen av samiske saker startet beskjedent i Dagsrevyen etter Alta-konflikten med bare noen få innslag hvert år. Fra 1989 gikk antall saker opp, men svingte fortsatt fra år til år. 1993 og 1994 var toppår med over 30 saker, men utover på 1990-tallet fortsatte det å svinge og ved utgangen av 1990-tallet var antall saker igjen under 20 per år.

Politikk, kultur og reindrift fortsatte å dominere som tema, men også disse svingte fra år til år. Da Sametinget ble etablert i 1989 og ved det neste sametingsvalget i 1993, var tallet på samepolitiske saker høyt. Etter at nyhetens interesse hadde lagt seg, gikk de samepolitiske sakene kraftig tilbake mot slutten av tusenåret. Kulturstoffet holdt seg imidlertid jevnt oppe med rundt 20 % av sakene årlig. Reindriftssakene svingte fra år til år, men enkelte år, som i 1999, var de i klart flertall. Fokus i disse sakene var oftest negativ i forhold til næringen.

Kriser og konflikter i det samiske samfunnet var oftest den journalistiske vinklingen. Særlig så det ut til at medarbeiderne ved hovedredaksjonen i Oslo søkte konflikter når de var ute på reportasjereiser i samiske områder. Knut Olsens reportasjer fra slutten av 1997 om en mulig dannelse av egen samisk stat, var det mest ekstreme eksemplet på dette. Også saker som var laget av journalister ved NRKs distriktskontorer i nord var opptatt av å framstille et samisk samfunn i konflikt med det norske. Mange av reportasjene skapte nærmest fiendebilder av samer. De skulle ta full kontroll over ressursene i Finnmark og på sikt presse andre ut. Det var også stridigheter innad i blant samer. De positive sakene om samene var det få av når det gjaldt politikk og reindrift, men flere innenfor tema Kultur. Imidlertid ble ikke kultursakene like positive til fordel for samene som i Nordlys, fordi Dagsrevyen aldri anmeldte samisk musikk og litteratur. De pene adjektivene om Mari Boines musikk eller Nils-Aslak Valkeapääs bilder var derfor ikke til stede i Dagsrevyens nyhetsreportasjer om samiske forhold.

Stereotypiene levde fortsatt, særlig i billeddekningen, der man ofte framstilte samene som et eksotiske, fortidig naturfolk knyttet til reindrift.

Bildet av den moderne samekulturen i Dagsrevyens innslag var at samene levde i et grenseland mellom det moderne og det tradisjonelle. Det ble ikke laget innslag som gjorde greie for hva det moderne samiske samfunnet inneholdt. Sakene som var laget av andre enn medarbeidere i NRK Sámi Radio, syntes å bære preg av mangel på kunnskap, og formidlet ofte oppfatning av samene som et umoderne folk. Imidlertid må det understrekes at fotografene ofte fikk servert eksotismene av samene selv i forbindelse med møter og offisielle arrangementer. Her la man vekt på å presentere innslag fra reindriftskulturen når gjestene skulle få et innblikk i den ekte samiske kultur.

12 Sammendrag og konklusjoner av hele undersøkelsen

Arbeidet har søkt å kartlegge hvordan avisen Nordlys i Tromsø og NRK-Dagsrevyen har dekket samiske spørsmål i perioden 1970–2000. I et bredere perspektiv er problemstillingen hvordan en minoritet blir dekket i to majoritetsmedier noe som det er forsket forholdsvis mye på internasjonalt. Konklusjonene vil falle i fire hoveddeler. Først vil jeg konkludere funn i forbindelse med den kvantitative utviklingen av samiske saker. Deretter vil jeg gjøre rede for resultater når det gjelder de innholdsmessige sidene. Tredje del vil være konsentrert om bruk av kilder og til slutt vil jeg ha en sekkepost der andre funn vil bli kommentert.

Arbeidet har registrert samisk stoff i de to nyhetsmediene ved å finne “samiske saker”. Dette har ikke vært helt uproblematisk fordi det kan være vanskelig å avgrense hva som er en samisk sak eller ikke, særlig i områder der det bor både samer og nordmenn. Andre forskere har definert dette som saker som tar opp samiske spørsmål spesielt (Skogerbø 2000), og jeg har brukt den samme definisjonen. De undersøkte mediene har også selv definert hva som har et samisk hovedfokus ved å bruke ord som knytter innslagene til det samiske. Det kan være ord som “samisk”, “samer” og “reindrift”.

12.1 Den kvantitative utviklingen

Det er forskjell i den kvantitative utviklingen av samiske saker i Nordlys og Dagsrevyen fra 1970 til 2000. Nordlys skriver lite om samiske spørsmål på hele 1970-tallet, men har nesten en sak daglig i år 2000. I 1970 hadde avisen 22 innslag med samisk hovedfokus, i 1971 var tallet 15, i 1975 kan man telle 48 saker, mens tallet var falt til 31 i 1978. Hele tiåret sett under ett bortsett fra 1979, var det i gjennomsnitt 28 saker i Nordlys hvert år som tok for seg samiske spørsmål.

1979, 1980 og 1981 var spesielle år med hensyn til mengden av samiske saker i norske nyhetsmedier på grunn av konflikten om utbyggingen av Alta/Kautokeino-vassdraget. I Nordlys økte antall saker fra 31 i 1978 til 110 i 1979. Det fortsatte med 108 saker med samisk hovedfokus i 1980 og 135 i 1981. I 1982 da konflikten var over, falt tallet på samiske saker til 100 og ytterligere til 73 i 1983.

Det tok mange år før mengden av samiske saker igjen nådde nivået fra årene under Alta-konflikten. I 1984 var tallet 80, i 1985 69, i 1986 69, i 1987 82 og i 1988 86 innslag med samisk spørsmål i fokus. Først i 1989 nådde avisen antallet fra konfliktårene rundt 1980. Dette året hadde avisen 158 samiske saker. Gjennomsnitt for 1982–1990 var 89 saker hvert år.

Bortsett fra i 1991 og 1992 var stoff om samiske spørsmål på nittitallet godt over nivået fra årene under Alta-konflikten i Nordlys. Ser vi på de enkelte år hadde 1990 171 enkeltsaker, 1991 76, 1992 99, 1993 246, 1994 291, 1995 198, 1996 217, 1997 273, og i år 2000s var antallet samiske saker økt til 335.

Den kvantitative utviklingen i Dagsrevyen var noe ennerledes. På 1970-tallet var antall saker svært beskjeden, det tok seg mye opp under Altakonflikten, men viste igjen lave tall på hele 1980-tallet. Mengden tok seg noe opp på 1990-tallet, men viste en fallende tendens helt mot slutten av tusenåret.

En mer detaljert gjennomgang av utviklingen viser at i Dagsrevyens sendearkiv er det registrert 3 samiske saker i 1970, 0 i 1971, 10 i 1972, 1 i 1973 og 1974, 6 i 1975 og 1976, 2 i 1977 og 8 i 1978. I gjennomsnitt blir det 4 saker per år med samisk hovedfokus i perioden 1970 – 1978. Imidlertid er ikke arkivsituasjonen pålitelig i de første årene, ifølge Nasjonalbibliotekets mediearkiv.

Også i Dagsrevyen tok samisk stoff seg opp under Altakampen i forhold til årene før. I 1979 ble det sendt 26 samiske saker, i 1980 var tallet 18 og i 1981 var det 25 saker med samisk hovedfokus.

Fra 1982 til og med 1988 var tallet på samiske saker nesten tilbake på samme nivå som mot slutten av 1970-tallet. Ser vi nærmere på de enkelte år, var antallet 7 i 1982 og 1983, 10 i 1984, 8 i 1985, 1986 og 1987, 7 i 1988 for så å gjøre et kraftig hopp til 18 i 1989. Ser vi bort fra 1989, var det i gjennomsnitt 8 saker med samisk hovedfokus årlig.

Antall samiske saker svingte mye på 1990-tallet, men lå i de fleste år høyere enn på 1980-tallet. I 1990 er det registrert 15 samiske saker, 1991 bare 5, 1992 22, 1993 29, 10 i 1994 og 1995, 16 i 1996, 34 i 1997, 7 i 1998, 9 i 1999 og 13 i år 2000. I gjennomsnitt var det 19 saker hvert år. Utvik-

lingen viste imidlertid at tallet på saker syntes å falle helt mot slutten av 1990-årene.

Hvordan kan man forklare den kvantitative utviklingen? Både Nordlys og Dagsrevyen rapporterte lite om samiske spørsmål på 1970-tallet. Grunnene var flere. Den samiske minoriteten var lite synlig i Norge på den tiden, og de oppfylte i liten grad de tradisjonelle nyhetskriteriene. På mange måter levde fortsatt fornorskingstanken i myndighetenes etnopolitikk selv om ting var i ferd med å endre seg. Samer som folk var mentalt fjerne både for redaksjonene i Nordlys og Dagsrevyen, og bilde av samene var at dette var i hovedsak et fredelig reindriftsfolk på Finnmarksvidda. Den samiske revitaliseringen hadde ikke startet, og sjøsamer og fastboende samer ble ikke regnet som samer i de offentlige forestillingene som journalistene formidlet.

På 1970-tallet var det heller ikke en fastlagt minoritetspolitikk i Norge slik som i dag. Samene var ikke et eget folk eller en minoritet i den offentlige debatten. I resten av den vestlige verden hadde heller ikke minoritetspolitikk kommet på dagsorden noe som medførte laber interesse for dem i media. Tidlig på 1970-tallet hadde samene ennå ikke begynt å stille krav til norske myndigheter. I forbindelse med de store vannkraftutbyggingene i Troms ble det regnet som udiskutabelt at staten hadde rett til å forvalte fjell og vidder som ikke var privateid. Den samiske reindriften hadde bruksrett, men ikke eiendomsrett. Det var godtatt at reindriften måtte nøye seg med en pengeerstatning dersom utbyggingene var til skade for samene.

I Nordlys økte tallet på samiske saker fra 1974, og en hovedårsak var at reindriften etter hvert begynte å stille krav i forbindelse med neddemming av elver og vann og ikke lenger uten videre godtok pengeerstatning. Midt på 1970-tallet gjaldt dette utbyggingen av Skibotn-vassdraget i Storfjord kommune med omliggende vann og elver. Samiske næringsinteresser kom i direkte konflikt med norske, blant annet med turistnæringen. Det er en kjent sak i forskningen av minoriteter i majoritetsmedier at de blir synlige når de begynner å stille krav. I tillegg oppfylte konfliktene om eiendomsretten til land sentrale nyhetskriterier. I Skibotn ble en anleggsbru sprengt i forbindelse med utbyggingen i 1975, og samer ble koblet til brusprengningen. De politiske myndigheter i kommunen mente også at reindriftssamene ikke hadde spesielle rettigheter til viddene og måtte finne seg i at også andre næringsinteresser ble prioritert. Mot slutten av tiåret ble utbyggingsplanene for Alta/Kautokeino vassdraget en viktig årsak til at avisen skrev om samiske spørsmål. Både lokalt i Finnmark og på riksplanet

ble det etter hvert større og større interesse for saken, og ofte med et samisk perspektiv.

Også de samiske sakene i Dagsrevyen viste en svak økende tendens fra midten av 1970-tallet. Dette hadde i mindre grad sammenheng med nye samiske krav, men kan forklares med enklere produksjon av innslag og at NRK Sámi Radio etablerte seg i Karasjok. Mange innslag var nemlig produsert av medarbeidere ved kontoret i Karasjok.

Hovedårsaken til den store mengden samiske saker i årene 1979, 1980 og 1981 var stridighetene i forbindelse med Alta-utbyggingen. Konflikten var den mest militante i Norge etter andre verdenskrig, og samene stod i spissen for demonstrasjoner og sultestreik. Kombinasjonen sit-down-aksjoner, sultestreik og okkupasjon av statsministerens kontor var godt stoff for nyhetsmediene, og både Nordlys og Dagsrevyen laget mange innslag fra begivenhetene med samer i fokus. De fleste av de vanligste nyhetskriteriene ble oppfylt slik som konflikt, vesentlighet og aktualitet. Særlig Dagsrevyen la stor vekt på dramatikken og mindre på bakgrunnen. Begivenhetene skapte det man kan kalle gode fjernsynsbilder. I et teoretisk perspektiv blir det også framhevet av mange at minoriteter blir interessante for majoritetsmediene hvis majoritetens interesser er truet. Man har sett eksempler på dette blant annet i USA hvor indianerne kom i mediens fokus når de truet de hvites interesser. Det samme var tilfelle med den sorte befolkning.

Etter Alta-saken gikk tallet på samiske saker ned både i Nordlys og Dagsrevyen. Grunnene var nokså åpenbare sett fra journalistisk synsvinkel. Dramatikken var borte, konflikten dempet ned og en mer normal situasjon var opprettet. Konflikten hadde likevel gjort at særlig Nordlys i større grad enn tidligere fanget interesse for samisk kultur og samfunn. Man oppdaget det spennende i samisk kulturstoff slik som billedkunst og etter hvert teater og musikk. Dette resulterte i flere samiske saker. I løpet av 1980-tallet startet den sjøsamiske revitaliseringen for alvor, ikke minst i Nord-Troms som tilhørte et sentralt dekningsområde for avisen. Dette resulterte i et nytt tilfang av samisk stoff både om kultur, undervisning og politikk. Det skjedde også etter hvert mye på riksplanet som angikk samer og som det var verdt å skrive om. Under Alta-konflikten var det satt ned flere utvalg som skulle utrede samenes situasjon, og de begynte å levere sine innstillinger. Samerettsutvalget foreslo en ny Samelov som skulle sikre samisk kultur og politikk. Loven ble vedtatt i 1987 og førte blant annet til opprettelsen av Sametinget i 1989. Det ble også bestemt at 6 kommuner skulle få særskilt status som samekommuner, og blant dem var Kåfjord i Troms. Her startet ungdom festivalen Riddu Riddu som Nordlys tidlig interesserte seg

for. I det hele tatt økte den samiske stoffmengden mye, og mye angikk også nordmenn. I tillegg var det også en gryende internasjonal oppvåkning når det gjaldt minoriteter. ILO-konvensjonen og FN ble etter hvert sentral i den sammenheng.

Dagsrevyen slapp mer tak i det samiske stoffet etter Alta-konflikten og antallet saker hvert år før 1989 var på samme nivå som mot slutten av 1970-tallet. Samiske saker appellerte naturligvis ikke like mye som i Nordlys. Det kunne se ut som om Dagsrevyens prioritering av samiske saker i forbindelse med Alta-kampen ikke førte til en dypere interesse for det samiske i sentralredaksjonen. Først i 1989 da det nye Sametinget åpnet, steg antall samiske saker. Det var tydelig at det som skjedde, var interessant for hele landet. Igjen oppfylte nyheter om samer mange av de tradisjonelle nyhetskriteriene. Særlig var stoffet aktuelt og etter hvert konfliktfullt. Samtidig hadde NRKs lokalkontorer i Nord-Norge blitt utvidet og fått moderne utstyr. NRK Sámeradio hadde startet sin utvidelse under ledelse av kringkastingssjef Einar Førde. Dette var også med på å bidra til at tilbudet av samisk stoff ble større enn tidligere.

På 1990-tallet gikk utviklingen i mengden samiske saker i Nordlys og Dagsrevyen litt i hver sin retning. Nordlys prioriterte etter hvert det samiske stoffet høyt, og hadde egne fagmedarbeidere på området. Stoffmengden økte jevnt og trutt, og journalistene viste stor interesse for det samiske. De hadde definert mye av det som skjedde som vesentlig og aktuelt for sine lesere. Dette gjaldt områder som samisk politikk, rettighets-spørsmål, billedkunst, teater og musikk. I tillegg viste avisen stor interesse for den samiske revitaliseringen blant sjøsamene i Troms, særlig i Nord-Troms.

Dagsrevyen hadde ikke samme kvantitative utviklingen og årsakene var flere. Tallet på saker svingte, og det hadde utvilsomt sammenheng med typen av samisk stoff. Dagsrevyen laget flertallet av sakene sine ut fra et konfliktperspektiv, og fant samisk stoff interessant når det var motsetninger til stede mellom samer og nordmenn enten det dreide seg om rettigheter, skole spørsmål eller språk spørsmål. Et eksempel var da Samerettsutvalgets innstilling om retten til land og vann i Finnmark ble lagt fram i slutten av januar 1997. Da økte antall samiske saker også i Dagsrevyen. Det samme var tilfelle da noen foreldre i Tana og Kåfjord kommuner protesterte mot at elevene i grunnskolen måtte arbeide etter den samiske læreplanen. I slike år kunne tallet på samiske saker komme opp mot 30 i året. I roligere perioder falt antall saker ned mot 10 per år. Dagsrevyen interesserte seg også i noen grad for nye institusjoner som ble etablert, slik som Sametinget i 1989. Men interessen for tingets arbeid forsvant nokså fort.

Dagsrevyens redaksjon følte intet ansvar for å prioritere den samiske minoriteten i en slags folkeopplysningstradisjon. Det samiske stoffet måtte oppfylle vanlige nyhetskriterier dersom de skulle komme på. Noe som kan ha påvirket mengden samisk stoff, var kringkastingssjef Einar Førdes hensikt om å bygge opp Sámi radio til å bli et ledende urfolksmedium. I denne oppbyggingsfasen var det en uttrykt policy om at medarbeiderne skulle få være i fred og ikke produsere stoff for riksprogram slik som Dagsrevyen og Dagsnytt. Det kunne nemlig se ut som om dette var forventet av sentralredaksjonen på Marienlyst.

Man kan også knytte den kvantitative utviklingen av samiske saker fra 1970 til 2000 til teorier om forholdet mellom minoriteter og majoriteter i et historisk perspektiv. Ut fra tanken om mediernes rolle i et moderne samfunn som informasjonsformidlere av de offentlige diskursene, kan man forklare samisk representasjon i mediene ut fra et mer offisielt syn på minoriteter. Samene var lite synlig både i Nordlys og Dagsrevyen på 1970-tallet, og det kan forklares med den generelle lave interessen for minoriteter og hvordan samfunnet så på dem i Norge. Økt interesse forklares med at minoritetene begynte å stille krav som truet majoritetens interesser og makt. Dette illustreres godt med de samiske kravene til medbestemmelsesrett over utmark som tradisjonelt hadde vært beiteland for rein. Det kom særlig til uttrykk når det gjaldt utbyggingen av vannkraft. Alta-konflikten kan sees på som en konfrontasjon mellom den samiske minoriteten og det norske majoritetssamfunnet, og en del av den store medieinteressen kan forklares ut fra dette. Den roligere fasen etter Alta-saken var et forsøk fra majoritetssamfunnet på å opprette ro og orden, og fortelle at det samiske samfunnet ikke var noen trussel mot det bestående. Disse tankene er særlig utviklet av Felix Gutierrez og Clint C. Wilsen.

12.2 Det kvalitative aspektet

På 1970-tallet var de hegemoniske diskursene om samer at de først og fremst var knyttet til reindrift, bodde på Finnmarksvidda, snakket samisk og var et fortidig naturfolk. En slags romantiserende oppfatning var knyttet til kulturen. Disse holdningene ble i stor grad opprettholdt i nyhets sakene i første halvdel av 1970-tallet. Samene ble i tillegg framstilt som en ensartet gruppe med de samme politiske meninger, og nyansene manglet. De ble ofte oppfattet av journalistene på samme måte som personer i fremmede

kulturer. Nordlys var fysisk nærmere samekulturen enn tilfelle var med Dagsrevyen, men det var egentlig liten forskjell i synet på samekulturen. I Dagsrevyen var imidlertid stereotypiene tydeligere fordi de ofte ble forsterket i billedleggingen. Samer i typiske samiske klær, reinsdyr og lavvoer på vidda var bilder som ofte ble brukt for å framstille alle typer samiske saker. Men heller ikke Nordlys lot være å bruke ”prospektkortbilder” for å illustrere nærmest en hvilken som helst samisk sak. Man så også eksempler på romantisering av livet på vidda og forsøk på å lage et klart skille mellom ”vi” og ”dem”. Samene skulle leve i en fremmed verden upåvirket av den moderne tid.

Om lag midt på 1970-tallet kan man spore noen nye signaler i framstillingen. Det hadde i første omgang sammenheng med to kraftutbyggingsaker, planene om å demme Alta/Kautokeino vassdraget og Skibotnelva. De første planene om utbyggingen av Alta/Kautokeino vassdraget var svært omfattende og gikk blant annet ut på å sette bygda Masi under vann. Innbyggerne protesterte og både Nordlys og Dagsrevyen fattet interesse for saken. Det var i første omgang lite snakk om utvidede samiske rettigheter, men om å spare et lokalsamfunn fra å bli offer for den moderne tids utvikling. Mot slutten av 1970-tallet ble det for journalistene å følge med i de videre utbyggingsplanene.

Utbyggingen av Skibotn vassdraget var allerede bestemt midt på 1970-tallet. Imidlertid godtok ikke reindriftssamene uten videre å få et pengebeløp for tapt beiteland. Ganske snart ble det spørsmål om hvem som egentlig eide viddene og fjellene, og om norske myndigheter helt suverent kunne overse samenes krav. Etter hvert begynte samiske organisasjoner, privatpersoner og norske enkeltpersoner å engasjere seg i saken, og en konflikt var helt tydelig under oppseiling. Da en anleggsbru ble sprengt i Skibotndalen høsten 1975, var dramatikken et faktum, og særlig Nordlys fattet interesse for det som skjedde. Samer som stilte krav til norske kraftmyndigheter var noe helt nytt. Motparten til norske myndigheter ble imidlertid framstilt å være reindriftn, ikke samene som et folk. Men hendelsene førte til at leserne av Nordlys fikk et nærmere forhold til samene enn tidligere. Dette var mennesker med legitime interesser og som tydeligvis var villig til å slåss for sine krav. Stereotypiene ble neddempet.

Mot slutten av 1970-tallet begynte Nordlys i sine artikler å bruke begrepet ”sjøsamer”. Dette kan nokså nøyaktig tidfestes til 1976 da Sjøsameaksjonen i Finnmark foregikk. Det innebar at man utvidet samebegrepet til ikke lenger bare å omfatte reindriftssamer. Om lag samtidig kunne man også i den politiske kommentarjournalistikken se en nyansering. Samer kunne ha forskjellige politiske meninger. Noen var radikale samer

som ønsket en annen politisk kurs, mens noen ville holde på en fornorsningslinje. Radikaliseringen av samene fikk liten støtte hos redaktøren i Nordlys.

De endringer i journalistikken som man så tendenser til i siste halvdel av 1970-tallet, ble forsterket under Alta-konflikten 1979–1981. Stridighetene tvang fram spørsmål som handlet om politiske løsninger for den samiske befolkningen der synspunktene fulgte den vanlige aksens høyre – venstre. Samene ble plassert enten som radikale eller moderate alt etter hvilket syn de hadde på utbyggingen, særlig i kommentarjournalistikken i Nordlys. De samiske aksjonene i Alta og Oslo ble fordømt, og i Nordlys var melodien ofte at de fleste samer var uenig i de radikale kravene. Oppfatningen av samene som ensartet på alle områder var forlatt for bestandig. Samtidig tok Nordlys i bruk sterke ord for å karakterisere de radikale samene i sin kommentarjournalistikk, og uttrykk som uanstendig og mangel på folkeskikk ble brukt. Nyhetsjournalistikken var imidlertid balansert, og både samiske motstandere og tilhengere av utbyggingen fikk slippe til. Den politiske journalistikken dominerte naturlig nok under konflikten. I Dagsrevyen var det mindre å spore til denne nyanseringen.

Under stridsårene ble kulturjournalistikken overfor samer for alvor utviklet i Nordlys og det med et tydelig positivt fortegn. Samisk billedkunst ble framhevet som kvalitetskunst i forbindelse med at Festspillene i Nord-Norge valgte dette som tema i 1981. Mye av kunsten var politisk inspirert av samenes kamp for rettigheter og mot undertrykking. Det gikk så langt at den anerkjente kunstneren Iver Joks advarte mot å blande kunst og politikk. Det ble ikke bedre bilder av den grunn, mente han. Litteratur og musikk var fortsatt nokså fraværende. Dagsrevyen prioriterte imidlertid ned kulturdekningen under disse år.

Etter en noe roligere periode med hensyn til dekning av samisk stoff både i Nordlys og Dagsrevyen på 1980-tallet, tok den seg sterkt opp fra 1989, særlig i avisen Nordlys. Journalistikken fortsatte på mange måter i de samme spor som var påbegynt under Alta-kampen, men i bredere omfang. Den politiske journalistikken fikk et kraftig oppsving med etableringen av Sametinget i 1989. Nordlys dekket fra første stund møtevirksomheten på bred front, og alle politiske stemmer fikk slippe til. Imidlertid var det konfliktjournalistikken som stod i fokus, og ofte var problemstillingen i nyhetsartiklene samiske politikere mot de andre. Offentliggjøringen av flere innstillinger om samenes framtid der de ble lovet større medbestemmelsesrett på bekostning av norske myndigheter, gav grobunn for mye samisk stoff med stridigheter i fokus, og ofte valgte særlig Dagsrevyen en konfliktvinkel når de dekket samisk politikk. Svært tydelig kom dette fram da

Samerettsutvalgets innstilling om retten til land og vann i Finnmark ble lagt fram i slutten av januar 1997. Fokus i dekningen var den samiske befolkningen mot resten av finnmarkingene, og hvordan innstillingens innhold ville gå utover den norske befolkningen. Hvilken nytte den la opp til for alle i Finnmark, ble ikke berørt.

Samisk kulturjournalistikk i Nordlys fikk et bredere fokus mot slutten av hundreåret. Særlig ble omtalen av samisk musikk og teater sterkere fokusert. Da Mari Boine slo igjennom rundt 1990, ble hun straks omfavnet i Nordlys. Utover 1990 tallet fikk hennes konserter og plater svært positiv omtale uten noen form for kritikk. Anmelderne i avisen uttrykte sterk sympati for hennes musikk og framførelse, og hun ble ofte karakterisert som et unikum blant artister. Også det samiske teateret Beaivváš ble gjenstand for svært positive anmeldelser både med hensyn til valg av repertoar og skuespillerprestasjoner. I det hele tatt uttrykte mange av anmelderne og journalistene i Nordlys en nesegrus beundring for nærmest alt som kom fra samisk hold når det gjaldt musikk, teater og litteratur. I så måte stod dette i kontrast til den politiske journalistikken.

12.3 Kildebruk

Nesten 60 % av kildene til samiske saker i Nordlys og Dagsrevyen var nordmenn på 1970-tallet. Det var likevel noen grunnleggende forskjeller. Tallet på vanlige samer var klart høyere i Dagsrevyen. Her var 41 % av kildene vanlige samer, mens Nordlys opererte med 11 %. En forklaring var de tema som ble tatt opp. Mange enkeltsaker i Dagsrevyen handlet om reindriften og de praktiske sider ved den. Da var det naturlig å la vanlige samer fortelle om dette. Dagsrevyen interesserte seg også for dagliglivet blant samer, og i den forbindelse fikk også vanlige folk slippe til som kilder. Dagsrevyen brukte også i større grad enn Nordlys samiske politikere og organisasjonsfolk som kilder, og dette kan også forklares med hva de valgte å dekke. Nordlys hadde på 1970-tallet større tiltro til norske eksperter, og det hang sammen med de store vannkraftutbyggingene som berørte samer. Begge mediene lot imidlertid vanlige nordmenn i liten grad slippe til for å forklare samekulturen.

Under Alta-utbyggingen stod politikk i fokus i begge mediene. Begge to hadde imidlertid samiske kilder i flertall. I Nordlys utgjorde samer 54 % av kildene, mens tallet var 63 % i Dagsrevyen. Samiske politikere,

organisasjonsfolk og eksperter utgjorde 46 % av kildene i Nordlys og 50 % i Dagsrevyen. I Alta-konflikten avtegnet det seg også klare motsetninger mellom Norske Samers Riksforbund og deres støttespillere og norske myndigheter og eksperter. Fra juli 1980 kom Ole Henrik Magga på banen i egenskap av leder i NSR, og han ble mer og mer tydelig som kilde når samiske spørsmål skulle kommenteres. Den konservative organisasjonen Samenes Landsforbund ble dannet i 1979, og ble særlig av Nordlys ofte brukt som kilde til å kommentere utspill fra Norske Samers Riksforbund. Vanlige samer ble særlig i Nordlys brukt som kilde for å vise uenigheten blant samer når det gjaldt utbyggingen i Alta.

Etter Alta-saken var de samiske kildene i flertall både i Dagsrevyen og Nordlys, og de var i økende antall. En tendens var at også Nordlys gjorde økt bruk av vanlige samer som kilder. Også samiske eksperter ble det flere av. Den mest brukte enkeltkilden var både i Dagsrevyen og Nordlys den første presidenten i Sametinget, Ole Henrik Magga. I Nordlys fikk samiske kunstnere som Mari Boine og skuespillere ved det samiske teateret Beivvaš ofte slippe til. I det hele tatt viste avisen stor sympati for de samiske kunstnerne. Et trekk var det også at samiske kvinner ble brukt som kilder i større grad enn tilfellet var for kvinnelige kilder i Norge.

Stor bruk av samer fra Indre Finnmark, særlig i Dagsrevyen, gjorde nok at bildet av samekulturen ofte ble nokså tradisjonell. Den sjøsamiske dimensjonen hadde en tendens til å forsvinne, og samer ble værende reindriftssamer, slik den hegemoniske diskursen oftest var på offisielt hold. Kulturen ble ofte stående som fortidig og umoderne. Samene i den moderne verden var fraværende, og det var fortsatt stor avstand mellom Finnmark og Marienlyst. Bruk av radikale samepolitikere kunne også føre til at hele samekulturen ble framstilt som kravstor.

12.4 Andre funn

Nordlys uttrykte tidlig sympati for den samiske revitaliseringen og brukte mye plass på å fortelle om den samiske oppvåkningen i Troms. Begge medier hadde imidlertid konfliktjournalistikk som utgangspunkt for sine reportasjer. Sjelden ble samekulturen, bortsett fra samisk kunst, framstilt med et positivt blikk. Reindriften ble for eksempel i liten grad sett med samenes øyne, og de samiske kravene til land og vann ble ofte framstilt som noe negativt for det norske samfunnet.

Stereotypiene knyttet seg først og fremst til billedbruken. Her var det fristende for fotografene å dvele ved reindrifsbilder og tradisjonelle sameklær. Av og til var det mulig å spore en annerledeshet hos samer i innslaget, noe som kunne resultere i at hele kulturen ble oppfattet å være mellom det tradisjonelle og det moderne. Nøkkefortellinger om samer var ofte at de representerte det forgangne og hadde nær kontakt med naturen.

Det er vanskelig å påvise åpen rasisme i innslagene, men noe kan spores i inseratene. Særlig ble samene ofte framstilt som noen som var annerledes og ikke tok hensyn til det moderne samfunnets levemåter. I enkelte innslag kunne også samer knyttes til bestemte egenskaper som fyll, natur og tradisjon. I noen av inseratene var fortsatt oppfatningen at samer var enkle, primitive mennesker. Rasismen er et begrep som krever større undersøkelser av medietekster, noe dette arbeidet ikke har hatt som hensikt. Den skjulte rasismen kan altså finnes både i Nordlys og Dagsrevyen selv om den ikke er trukket fram i dette arbeidet.

13 LITTERATUR OG DOKUMENTER

- Aftenposten. Dagsavis. Oslo
- Allern, Sigurd (1992) *Kildens makt. Ytringsfrihetens politiske økonomi.* Pax Forlag A/S.
- Allern, Sigurd (1997) *Når kildene byr opp til dans.* Pax Forlag A/S.
- Allern, Sigurd (2001) Nyhetsverdier. Om markedsorientering og journalistikk i ti norske aviser. IJ-Forlaget.
- Andersen, Svanhild (2003) ”Samisk tilhørighet i kyst- og fjordområder” i Bjerkli, Bjørn og Selle, Per (red.) *Samer, makt og demokrati. Sametinget og den nye samiske offentligheten.* Gyldendal. Akademisk.
- Andersgaard, Ingrid (2004) Intervju med redaksjonssjef Ingrid Andersgaard i Dagsrevyen 14.6.2004. site.uit.no/ruhta/nyhetsmedier
- Andreassen Rikke (2007) *Det er et yndigt land.* Tiderne skifter. København.
- Andresen, Astri (1994) *Tromsø gjennom 1000 år. Handelsfolk og fiskerbønder 1794 – 1900.* Utgitt av Tromsø kommune.
- Arbeiderbladet. Tidligere dagsavis, Oslo, Nå Dagsavisen. Oslo
- Barth, Fredrik (red.) (1969), *Ethnic groups and boundaries. The social organization of culture difference.* Bergen.
- Bastiansen, Henrik (1996) *Fra referat til reportasje – Dagsrevyen 1960–1969.* Oslo: Norges Forskningsråd.
- Bastiansen, Henrik og Dahl, Hans Fredrik (2003) *Norsk mediehistorie.* Universitetsforlaget.
- Bech-Karlsen, Jo (1984) *Avisreportasjen.* Universitetsforlaget Oslo-Bergen-Stavanger-Tromsø.
- Bech-Karlsen, Jo (1996), *Ubehaget i journalistikken.* Oslo: Aschehoug.
- Berg, Bård A. (2001) *Holdninger til samer og samiske forhold 1996–2000.* Universitetet i Tromsø, Senter for samiske studier.
- Bird, Elisabeth og Dardenne, Robert (1997) ”Myth, Chronicle and Story. Exploring the Narrative Qualities of News” i Dan Berkowitz (red.) *Social Meanings of News.* California: SAGE Publications.
- Bjerkli, Bjørn 2004 ”Svartskogen – en fortelling om motstand og forsvar av rettigheter” i Nilsen, G. og Sundelin R. (red.): *Kultur møter i Nord-Troms.* Nord-Troms Museum.

- Bjørklund, Ivar og Brantenberg, Terje (1981) *Samisk reindrift – norske inngrep. Om Altaelva, reindrift og samisk kultur*. Universitetsforlaget.
- Bjørklund, Ivar (1985) *Fjordfolket i Kvænangen. Fra samisk samfunn til norsk utkant 1550 – 1980*. Tromsø-Oslo-Bergen-Stavanger: Universitetsforlaget.
- Bjørklund, Oddvar og Øysang, Per (1972) *Det norske samfunn. Samfunnskunnskap for ungdomsskolen*. Gyldendal.
- Brennpunkt. NRK-program.
- Brune, Ylva (1990) *Flyktingfrågåorna i pressen 1985–1988*. Stockholm: Delegationen för invandrarforskning.
- Brune, Ylva (2003) 'Den mystiska kulturkroken. "Invandrarkillen" och "invandartjejen" i mediehandlingens mitt', i T. Tuft (red.) *Medierne, minoritetene og det multikulturelle samfund. Skandinaviske perspektiver*. Göteborg: Nordicom, pp. 49–76,
- Brune, Ylva (2004) *Nyheter från gränsen. Tre studier i journalistik om "invandrare", flyktingar och rasistiskvåld*. Göteborg: JMG.
- Brune, Ylva (2006) 'Den dagliga dosen. Diskriminering i nyheterna och bladet', i Leonor Camauër & S.A Nohrstedt (red.) *Mediernas vi och dom. Mediernas betydelse för den strukturella diskrimineringen*. Stockholm: Statens Offentliga Utredningar,
- Busch, Brigitta (1999) "Von Minderheitenmedien zu Medien in multilingualen und multikulturellen Situationen. Versuch eines Überblicks über das Forschungsfeld" i *Medien Journal* nr.2/1999. Innsbruck : Studien Verlag.
- Busch, Brigitta (1999) *Der virtuelle Dorfplatz*. Klagenfurt: Drava Verlag.
- Charta 79. Samisk avis under Alta-konflikten
- Chatman, Seymour (1978) *Story and Discourse. Narrative Structure in Fiction and Films*. Ithaca: Cornell University Press.
- Christensen, Pål og Tjelmeland, Hallvard (2004) *Flammende budbringer. Nordlys gjennom 100 år*. Bladet Nordlys, Tromsø
- Cropp, Fritz, Frisby M. Cynthia, Nills, Dean (2003) *Journalism Across Cultures*. Wiley- Blackwell.
- Dagbladet. Dagsavis. Oslo.
- Dag og Tid. Ukeavis. Oslo.
- Dagsrevyen. Nyhetsprogram, NRK.
- Dahl, Hans Fredrik (1982) "Fjernsyn og politikk", i Dahl, Hans Fredrik og Klausen, Arne Martin (red.) *Det moderne Norge*, bd. 3: *Vårflom og massemedia*, Oslo: Gyldendal.

- Dahl, Hans Fredrik (1991) *NRK i krig og fred. Kringkastingen i Norge 1920 – 1945*. Universitetsforlaget.
- Dahl, Hans Fredrik og Bastiansen, Henrik G. (1999) *Over til Oslo. NRK som monopol 1945 – 1981, NRKs historie bind 3*. Universitetsforlaget.
- Dahl, Hans Fredrik (2004) *Mediehistorie. Historisk metode i mediefaget*. N. W. & Søn.
- Dahl, Hans Fredrik (red.) (2010) *Norsk Presses Historie 1–4. 1660–2010*. Universitetsforlaget.
- Dalland, Øystein (1989) *Demningen. En Alta-saga*. Karasjok: Davvi Media
- Dalland, Øystein (1994) *Altakronike*. Karasjok: Davvi Girji
- Drivenes, Einar-Arne, Hauan, Marit Anne og Wold, Helge A. (1994) *Nordnorsk kulturhistorie 1 og 2*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Drivenes, Einar-Arne og Jernsletten, Regnor (1994) ”Det gjenstridige Nord-Norge. Religiøs, politisk og etnisk mobilisering 1950–1990”. I *Nordnorsk kulturhistorie*, bd. 1. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Eide, Elisabeth (1996) (red.) *De der nede. Reportasjer utenfor allfarvei*. Fredrikstad: Institutt for journalistikk.
- Eide, Elisabeth og Simonsen, Anne Hege (2004) *Å se verden fra et annet sted. Medier, norskhet og fremmedhet*. Cappelen.
- Eide, Elisabeth og Simonsen, Anne Hege (2007) *Mistenkelige utlendinger. Minoriteter i norsk presse gjennom hundre år*. Høyskoleforlaget.
- Eide, Elisabeth og Simonsen, Anne Hege (2008) *Verden skapes hjemmefra. Pressedekningen av den innevestlige verden 1902–2002*. Unipub.
- Eide, Martin og Hernes, Gudmund (1987) *Død og pine! Om massemedia og helsepolitikk*. Oslo: FAFO.
- Eide, Martin (1992) *Nyhetens interesse – Nyhetsjournalistikk mellom teori og kontekst*. Universitetsforlaget.
- Eide, Martin (1995) *Blod, sverte og gledestårer. Verdens Gang 1945–95*. Schibsted, Oslo.
- Eriksen, Knut Einar og Niemi, Einar (1981) *Den finske fare*. Universitetsforlaget.
- Eriksson, Göran (2006) ”Om sportjournalistikens inkluderande mekanismer”, i Leonor Camauër & S.A. Nohrstedt (red.) *Mediernas vi och dom. Mediernas betydelse för den strukturella diskrimineringen*. Stockholm: Statens Offentliga Utredningar.
- Fagplan i journalistikk (2002), Høgskolen i Oslo
- Fairclough, Norman (1998) *Discourse and Social Change*. Cornwell: Polity Press.

- Frønes, Ivar (1995) "Handlingens kulturelle reportoar." I *Sosiologisk tidsskrift nr.3/95*.
- Furre, Berge (1991) *Vårt hundreår: norsk historie 1905 – 1990*. Det Norske Samlaget.
- Furuly, Jan Gunnar (1994) "Samer – mer enn Norge Rundt?" *Samora*, årg. 16, nr.4, s. 7–9
- Fylkesmannen i Finnmark 1969: Sosial- og sysselsettingsproblemer i Indre Finnmark. Innstilling fra arbeidsutvalg oppnevnt av Fylkesmannen, 17. januar 1969.
- Førde, Einar (2004) *Intervju med Einar Førde 14.06.2004*. site.uit.no/ruhta/nyhetsmedier/
- Galtung, Johan og Ruge, Mari H. (1965) "The Structure of Foreign News – The Presentation of the Congo, Cuba and Cyprus Crises in four Norwegian Newspapers." *Journal of Peace Research*, nr. 1.
- Geertz, Clifford (1973) *The Interpretation of Culture*. New York: Fontana Press
- Gentikow, Barbara (2005) *Hvordan utforsker man medieerfaringer? Kvalitativ metode*. IJ Forlaget.
- Godnow, Kathrine (1998) *Refugee policies, media representations*. Institutt for medievitenskap, Universitetet. Bergen.
- Gripsrud, Jostein (1999) *Mediekultur, mediasamfunn*. Universitetsforlaget.
- Gullestad, Marianne (2002) *Det norske sett med nye øyne. Kritisk analyse av norsk innvandringsdebatt*. Universitetsforlaget. Oslo.
- Gustavsen, John (1980) *Samer tier ikke lenger*. Egil Trohaugs forlag, Bodø
- Gustavsen, John (1981) "Samer i massemedia. Et kapittel om fordommer, intoleranse og formynderi." *Samtiden* nr. 3. 1981.
- Habermas, Jürgen (1994) *Three normative models of democracy*. Blackwell Publisher, Oxford
- Hagen, Ingunn og Helland, Knut (1993) *Verda på skjermen. Om nyheiter og fjernsyn*. Samlaget.
- Hagen, Ingunn (1998) *Medias publikum. Frå mottakar til brukar?* Ad Notam. Gyldendal.
- Hall, Stuart (1978) *Policing and Crises*. London: Macmillan.
- Hall, Stuart (1980) "Encoding/decoding". I Stuart Hall, Dorothy Hobson, Andrew Lowe og Paul Willis (red.) *Culture, Media, Language*. London: Hutchinson.
- Hall, Stuart (1988) "New Ethnicities". I K.Mercer (red.) *Black Film, British Cinema*. ICA documents 7. London:BFI.
- Hall, Stuart (1996) *Questions of Cultural Identity*. London: Routledge

- Hansen, Jan Ditlev og Philstrøm Kjell (1981) *Stormen om Stilla*. Bodø: Throhaugs forlag.
- Hansen, Lars Ivar og Olsen, Bjørnar (2004) *Samenes historie fram til 1750*. Cappelen Akademiske Forlag
- Haavisto, Camilla (2005) Ryssar och estländare i finlandssvensk press: de berövar oss, tjänar oss och behöver vår hjälp. *Nordicom Information* 27(4): 55–66.
- Helland, Knut (2001) ”TV-nyhetens eksponeringsmakt.” i Eide, Martin (red.) (2001) *Til dagsorden* Gyldendal. Akademisk.
- Hernes, Gudmund (1987) ”Det medievridde samfunn.” I Gudmund Hernes (red.) *Forhandlingsøkonomi og blandingsadministrasjon*. Universitetsforlaget.
- Hervik, Peter (red.) (1997) *Den generende forskjellighet*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Hirsti, Reidar (1980) *Samisk nåtid, fortid og framtid*. Gyldendal.
- Hjemdal, Ole Kristian; Risan, Leidulv og Skaar, Børre (1986) *Innvandrere og informasjon. Media analyse: En analyse av massemedienes bilde av innvandrere*. Oslo: Kommunal- og arbeidsdepartementet.
- Hjorthol, Lars Martin (2006) *Alta. Kraftkampen som utfordret statens makt*. Gyldendal Akademisk.
- Horsti, Karina (2008) ”Overview of Nordic Media Research on Immigrants and Ethnic Relations. From Text Analysis to Study of Production, Use and Reception.” *Nordicom nr.29*.
- <http://www.manndalen.no>
- Hultén, Gunilla (2006a.) *Främmande sidor: Främlingskap och nationell gemenskap i fyra svenska dagstidningar efter 1945*. Stockholm: University of Stockholm, JMK.
- Hultén, Gunilla (2006b.) ’Främlingar i nationens spegel’, in Leonor Camauër & S.A. Nohrstedt (red.) *Mediernas vi och dom. Mediernas betydelse för den strukturella diskrimineringen*, pp. 123–162. Stockholm: Statens Offentliga Utredningar.
- Husband, Charles (2005), *Representing race*. Sage.
- Hussain, M., Yilmaz, F., O’Connor, T. (1997) *Medierne, minoriteterne og majoriteten. En undersøgelse af nyhedsmedier og den folkelige diskurs i Danmark*. Copenhagen: Thorup Forlag.
- Hussain, Mustafa (2001) ‘Denmark’, i Myria Georgiou (red.) *National Context – Transnational Perspectives – Mapping Commonalities and Differences in Diasporic, Ethnic Experience and the Media in Europe*,

- <http://www.lse.ac.uk/collections/EMTEL/Minorities/reports.html>
(Referred 28 Aug. 2007).
- Hussain, Mustafa (2002) 'Denmark', in Jessika ter Wal (red.) *Racism and Cultural Diversity in the Mass Media*. Vienna: EUMC.
- Hussain Mustafa (2003) 'Media Representation of Ethnicity and the Institutional Discourse', i Thomas Tufte (red.) *Medierne, minoritetene og det multikulturelle samfund. Skandinaviske perspektiver*. Göteborg: Nordicom.
- Hætta, Odd Mathis (1984) *NRKs samiske sendinger 1946 – 1984*. Hovedoppgave. Universitetet i Tromsø.
- Hætta, Odd Mathis (2002) *Samene. Nordkalottens urfolk*. Universitetsforlaget.
- Hætta, Odd Mathis (2004) *Da lea Sámi radio. NRKs samiske sendinger 1946–1980*. Karasjok. Davvi Girji OS.
- Hætta, Odd Mathis (2004) *Intervju med førsteamanuensis Odd Mathis Hætta 16.9.2004*. site.uit.no/ruhta/nyhetsmedier/
- Høgskolen i Oslo, Avdeling for journalistikk, bibliotek- og informasjonsfag. Studieplan i retts- og kriminalitetsjournalistikk. 2002.
- Ijäs, Arne Johansen (2011) *Fra Muitelæggji til Ávvir. Samisk presse i hundre år*. Lágádusat, Karasjok.
- Jensen Bent (2000) *De Fremmede i den danske avisdebat – fra 1870erne til 1990erne*. Spektrum: København.
- Jensen, Sonja (2004) "På jakt etter Budstikkas kvinneprofil." I Erika Jahr (red.) *Kjønn og journalistikk i mediene*. IJ-Forlaget.
- Jerman, Helena (2004) Russians as presented in Finnish TV documentaries, *The Global Review of Ethnopolitics* 3(2): 79–88.
- Johansen Anders (1999) "Credibility and Media Development" i Gripsrud red. *Television and Common Knowledge*. London: Routledge..
- Johansson, Marcus (2006) 'Husbondens röst i etnifierad lokalpress', in Camauër & Nohrstedt (eds.) *Mediernas vi och dom. Mediernas betydelse för den strukturella diskrimineringen*. Stockholm: Statens Offentliga
- Kivilcim, Gönul (1993) "Eit framant blick på Dagsrevyen – tilliten til norske fjernsynsnyheter hos ei gruppe tyrkiske innvandrere." I Hagen, Ingunn og Helland, Knut, (red) *Verda på skjermen – om nyheter og fjernsyn*. Det norske samlaget.
- Kjeldstadli, Knut (1992) *Fortida er ikke hva den en gang var. En innføring i historiefaget*. Universitetsforlaget.
- Kjeldstadli, Knut (1997) "Det fengslende ordet. Om den "språklige vendingen" i historiefaget." I Kjeldstadli, Myhre og Pryser (red.)

- Valg og vitenskap Festskrift til Sivert Langholm.* Den norske historiske forening.
- Kuokkanen, Rauna (2008), "Sami Higher Education and Research; Towards Building a Vision for Future." I H. Minde (red.) *Politics of Indigenous Knowledge in a Globalized World.* Eburon, Holland.
- Lasswell, Harold (1948, Reprinted 1971) *The structure and function of communication in society.* SAGE Publications.
- Lehtola, Veli-Pekka (2004), *The Sami People. Tradition in tradition.* Kustannus-Puntsi Publisher, Annaar – Innari.
- Lindkjølen, Hans (1995) *Sameradioens mor – Kathrine Johnsen.* Karasjok: Davvi Girji)
- Lindstad, Merete og Fjellstad, Øyvind (1996) *Innvandrere, fremmedfrykt og norske medier. En undersøkelse av utvalgte mediers dekning av saker knyttet til innvandrere og flyktninger, fremmedfrykt og rasisme.* Oslo: Norsk Journalistlag.
- Linstad, Merete og Fjellstad, Øyvind (2005) *Av utenlandsk opprinnelse. Nye nordmenn i avisspaltene.* IJ Forlaget.
- Lindkvist, Kent (1981) "Approaches to Textual Analysis" i Karl Erik Rosengren (red.): *Advances in Content Analysis.* Beverly Hills: Sage
- Lorentzen, Pål og Høyer, Sverre (1976) *Norske journalister: Et gruppeportrett.* Oslo: Institutt for presseforskning.
- Markelin, Lia (2003) *En gemänsam samisk offentlighet.* PhD- avhandling, Universitetet i Bradford.
- Mathisen, Thomas (1989) *Makt og medier. En innføring i mediesosiologi.* Pax Forlag A/S.
- Mathisen, Werner Christie (1997) *Discursanalyse for statsvitere. Hva, hvorfor og hvordan.* Institutt for statsvitenskap, Universitetet i Oslo.
- "Med lisens til å sende", Program i NRK 1, 17.8.2008
- Meløy, Lydolf Lind (1980) *Internatliv i Finnmark: Skolepolitikk 1900–1940.* Samlaget.
- Mikkelsen, Magnar (1971) *Masi, Norge.* Cappelen Forlag.
- Minde, Henry (1980) "Samebevegelsen, Det norske Arbeiderparti og samiske rettigheter." i Thuen, Trond (red.) *Samene – urbefolkning og minoritet.* Universitetsforlaget.
- Minde, Henry (1995) "The International Movement of Indigenous Peoples: an Historical Perspective." I Brantenberg, Terje, Hansen, Janne og Minde, Henry (red.). *Becoming visible. Indigenous Politics and Self-Government.* Centre for Sámi Studies, Universitetet i Troms.
- Minde, Henry (2000) *Diktning og historie om samene på Stuoranjárga.* Dieđut 4/2000. Sámi Instituhtta Kautokeino.

- Minde, Henry (2003) ”Urfolksoffensiv, folkerettsfokus og styringskrise: Kampen for en ny samepolitikk 1960 – 1990.” i Bjerkli, Bjørn og Selle, Per (red.) *Samer, makt og demokrati. Sametinget og den nye samiske offentligheten*. Gyldendal. Akademisk.
- NA24. Norsk nettavis.
- Nordlys. Dagsavis Tromsø
- Natur og samfunn, nr.6 1999
- Nielsen, Reidar (2008), Intervju i NRK Finnmark 6.8.2008
- NOU 1984: 18 *Om samenes rettstilling*
- NOU 1993: 34 *Rett til forvaltning av land og vann i Finnmark*.
- NOU 1994: 21 *Bruk og forvaltning av land og vann i Finnmark i et historisk perspektiv*.
- NOU 1997: 4 *Naturgrunnlaget for samisk kultur*.
- NOU 1999: 27 *Ytringsfrihet bør finne sted. Forslag til ny grunnlov §100*.
- NRK Sámi Radio. Radiosending.
- NRK Troms og Finnmark. Radiosending
- Nøklestad, Hans Olaf, Tveterås, Alf og Vogth Hanssen, Per (1985) *Praktisk språkbruksanalyse*. Gyldendal Norsk Forlag.
- Nyyssönen, Jukka (2007) ”Everybody recognized that we where no white.” *Sami Identity Politics in Finland, 1945–1990*. Dr.art. avhandling ved Institutt for historie, Universitetet i Tromsø.
- Odner, Knut (1993) *Nord-samisk religion og identitet*. Oslo: Institutt for antropologi ved Universitetet i Oslo.
- Olsen, Johan P. og Sætren, Harald (1980) ”Massemedier, eliter og meninger.” I Olsen, Johan P.(red.) *Meninger og makt*. Universitetsforlaget. Oslo: Scandinavian University Press.
- Oskal, Nils (2003) ”Samisk offentlighet og demokrati på norsk” i Bjerkli, Bjørn og Selle, Per (red.) *Samer, makt og demokrati. Sametinget og den nye samiske offentligheten*. Gyldendal. Akademisk.
- Ottar nr. 4/2000. Universitetet i Tromsø.
- Ottosen, Rune (1994), *Mediestrategier og fiendebilder i internasjonale konflikter*. Norske medier i skyggen av Pentagon., Alternativ Framtid/Universitetsforlaget.
- Ottosen, Rune, Røssland, Lars Arve og Østby, Helge (2002) *Norsk presses historie*. Det Norske Samlaget.
- Paine, Robert (1985) ”Etnodrama and the Forth Worlds: The Sami Action group in Norway, 1979 – 81” i: Dyck, N (red.) *Indigenous Peoples and the Nation-State, St. Johns*. Newfoundland: Institute of Social and Economic research, Memorial University.
- Pax Leksikon. 1978. Pax Forlag.

- Pedersen, Frode (2001) *Fotojournalisten. Praktisk fotojournalistikk*. IJ-Forlaget.
- Pedersen, Paul og Høgmo, Asle (2004), *Kamp, krise og forsoning. Evaluering av samepolitiske tiltak i Kåffjord*. NORUT Samfunnsforskning AS. Rapport nr. 4, 2004.
- Pedersen, Steinar (2006), *Lappekodisillen i nord 1751–1859. Fra grenseavtale og sikring av samenes rettigheter til grensesperring og samisk ulykke*. Dr.philos-avhandling Universitetet i Tromsø. Det samfunnsvitenskapelige fakultet.
- Pedersen, Øystein L. (1998) *Et mediedrama om samisk kultur. En analyse av sammenhengen mellom kildebruk, mediedramaturgi og narrative strukturer*. Hovedoppgave i sosiologi. Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi. Universitetet i Oslo.
- Petterson, Olof (1994), ”Journalister som class, journalismen som ideologi” i Terje Steen Edvardsen (red.): *Media og samfunnsstyring*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Postman, Neil (1985), *Amusing Ourselves to Death- Public Discourse in the Age of Show Business*. London: Heinemann.
- Raittila, Pentti (2004) *Venäläiset ja virolaiset suomalaisten Toisina. Tapaustutkimuksia ja anlyysimenetelmien kehittelyä*. Tampere: Tampere University Press.
- Reiersen, Else og Thue, Elisabeth (1996) *De tusen hjem. Den Norske Stats Husbank 1946 – 1996*. ad. Notam. Gyldendal.
- Reindriftsbladet. Fagblad. NRL.
- Risvand Mo, Kirstin Beate (1999) *Mellom anerkjennelse og marginalisering. Representasjon av innvandrere og innvandrersaker i TV-nyhetene*. Hovedoppgave Universitetet i Oslo.
- Robins, Kevin og Morley, David (1995) *Space of identity*. London: Routledge
- Ryymän, Teemu (2003) ”De nordligste finner.” *Framstilling av kvenene i den finske litterære offentlighet 1800 – 1939*. Dr. art. avhandling. Institutt for historie. Universitetet i Tromsø.
- Said, Edward S. (1978) *Orientalism*. London:Penguin.
- Sågat. Dagsavis. Lakselv.
- Salminen, Tapani (1996) *UNESCO red Book on Endangered Languages: Europe*
- samediggi@samediggi.no
- Sand, Gunnar og Helland, Knut (1998) *Bak TV-nyhetene. Produksjon og presentasjon i NRK og TV2*. Fagbokforlaget.

- Sara, Aslak Nils (1995) "Oppdagelsen av oss selv og verden." i Brantenberg, Terje, Hansen, Janne og Minde. Henry (red.) *Becoming visible*. Universitetet i Tromsø, Senter for samiske studier.
- Schlesinger, Philip (1990) "Rethinking the Sociology of Journalism: Source, Strategies and Limits of Media-Centrism" I Ferguson, M (red.) *Political Communication*. London: SAGE
- Shoemaker, Palmela J og Reese, Stephen D. (1991) *Mediating the message. Theories of Influences of Mass Media*. New York: White Plains.
- Skogerbø, Eli (2000) *Samiske medier. Innhold, bruk og rammevilkår*. Institutt for medier og kommunikasjon. Universitetet i Oslo.
- Skogerbø, Eli (2003) "Mediene og det samiske samfunnet: stereotypier og identitetskonflikter." I Bjerkeli, Bjørn og Selle, Per, (red.) *Samer, makt og demokrati. Sametinget og den nye samiske offentligheten*. Gyldendal. Akademisk.
- Sneve, Stein (2002) *Kommentarsjangeren*. HBO-rapport 19/2002, Høgskolen i Bodø.
- Solbakk, John T. (1997) "Sami Mass Media – Their Role in a Minority Society" i Gaski, Harald, (red.) *Sami Culture in a New Era. The Norwegian Sami Experience*. Karasjok : Davvi Girji.
- Somby, Katri Sarak (2007) "Harvet mi sattep njivkadet min blædest ædnegiela bælostusa harrari." Nuorttanaste 1898–1981: Kristent misjonsblad eller samisk samfunnsaktør. Universitetet i Tromsø, Institutt for historie.
- Stordahl, Vigdis (1996) *Same i den moderne verden. Endring og kontinuitet I et lokalsamfunn*. Karasjok: Davvi Girji.
- Stordahl, Vigdis (1997) "Samene: Fra "lavtstaaende race" til "urbefolkning" i Hylland Eriksen, Thomas, (red.) *Flerkulturell forståelse*. Tano Aschehoug.
- St. prp.nr. 1, tillegg nr. 3 1997–1998
- StudData prosjektet 2002. Høgskolen i Volda og høgskolen i Oslo.
- Svendsen, Oddvar (1998) *Et felles gode. Kraft og samfunn i Troms gjennom hundre år 1898 – 1998*. Troms Kraft A/S.
- Svenska Journalistförbundet (2000), Handlingsprogram. Minoritetsfrågor och medier.
- Taylor Charles (1994/1995) *Det mångkulturelle samhället och erkännandets politik*. Göteborg: Daidalos, engelsk utgave 1994: Princeton University Press.
- Tufte, Thomas (2001) "Medierne og de Etniske Minoriteter i Danmark," i *Mediekultur* nr. 32/2001. Universitetet i Århus.
- TV2. Nyhetsprogram. TV 2.

- Tumyr, Erik (2006), *Journalistjævler. Rapport fra innsiden*. Pantagruel.
- Van Dijk, Teun (2000) "New(s) racism: A discourse analytical approach." I Simon Cotle (red.) *Ethnic Minorities and Media*. UK. Open University Press 2000.
- Van Dijk, Teun (1991) *Racism and the Press*. London: Routledge.
- Vaage, Odd Fredrik (1981) *Innvandrings situasjonen – pressens beskrivelse og folks oppfatning*. Oslo: Kommunal- og arbeidsdepartementet.
- Varsi, Magne Ove (1997) *Nordlys 3.12.1997*
- Verdens Gang. Dagsavis. Oslo.
- Vær Varsom-plakaten 2008, *Etiske normer for pressen (trykt presse, radio, fjernsyn og nettpublikasjoner) Vedtatt av NORSK PRESSEFORBUND*.
- Westerståhl, Jørgen og Johansson, Folke (1985) *Bilden av Sverige – Studier av nyheter och nyhetsideologier i TV, radio och dagspressen*. Studieforbundet Näringsliv och samhälle.
- Wilson, C. Clint og Gutierrez, Felix (1985) *Minorities and Media*. London: SAGE Publications.
- Ytreberg, Øyvind (1981) "Nordlys om Alta-konflikten" i Gjengset, Gunnar H. (red.) *Samisk mot – norsk hovmot*. Pax Forlag A/S.
- Østbye, Helge. Knapskog, Karl, Helland, Knut, Hillesund, Terje (1997) *Metodebok for mediefag*. Fagbokforlaget.
- Østlyngen, Trine og Øvrebø, Turid (1998) *Journalistikk. Metode og fag*. Ad Notam Gyldendal.
- Aarseth, Bjørn (1991) *Samene i går og i dag*. Tromsø Museum, Universitetet i Tromsø, Norsk Folkemuseum, Oslo.
- Aarseth, Bjørn (2006) *Norsk samepolitikk 1945 – 1990. Målsettinger, virkemidler og resultater*. Forlaget Vett & Viten.